

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏกำ

๒๕๔๙ พุทฺธวสฺเส

วินยปิฏเก จุลฺลวคฺคปาลิ

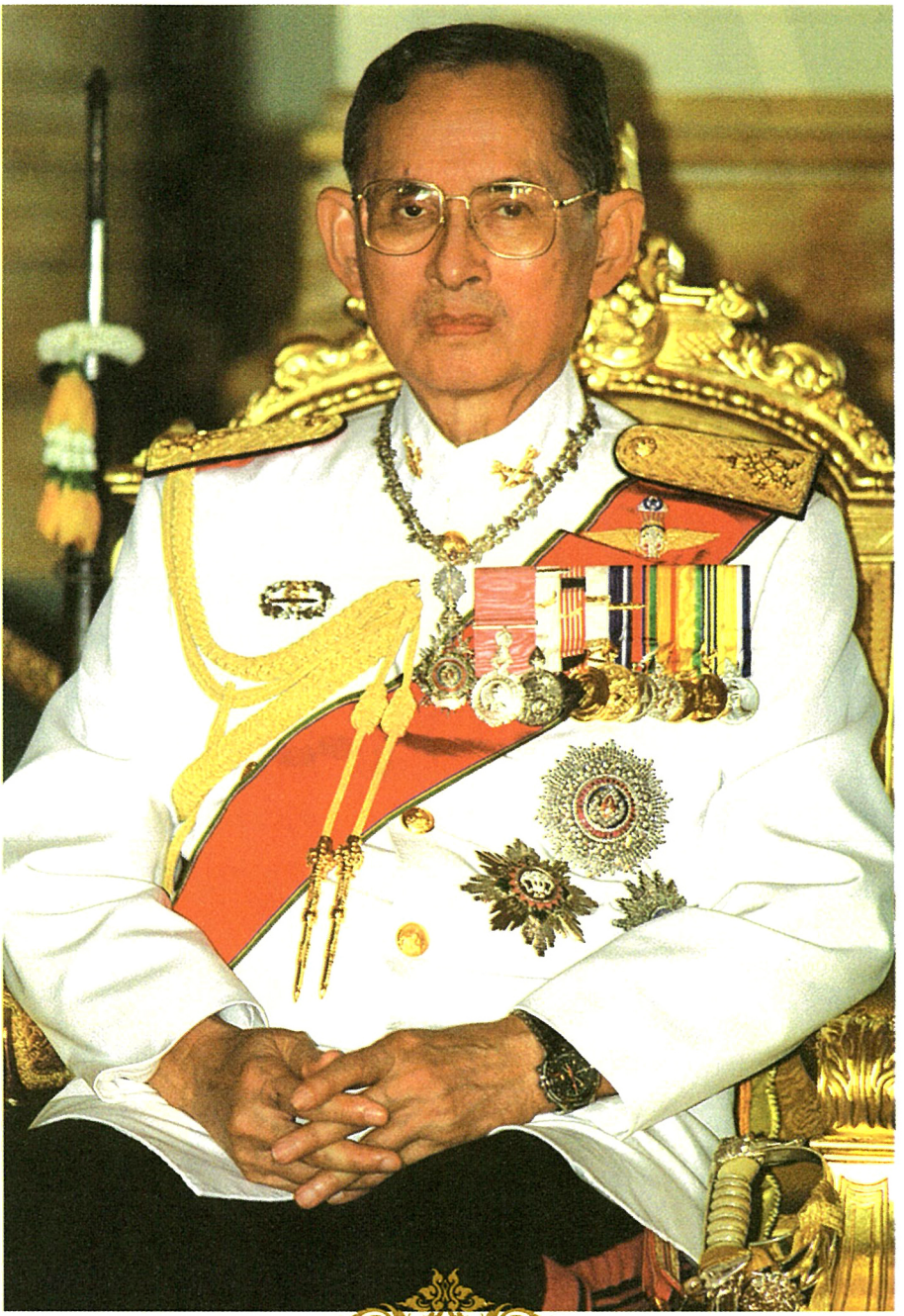
[ทุติโย ภาโค]

ปาลิวิโสธกตฺเถเรหิ วิโสธิตา

ภูมิพลสฺส ปรมินฺทมหาราชวรสฺส
ปริปุณฺณสฏฺฐิวสฺเส สิริรชฺชมงฺคลมหกมฺมกาเล
ทยฺยสงฺฆมหาเถรสมาคเมน มุทฺทาปิตา

๗

ที่ระลึกในโอกาสพิธีรายสมบัติครบ ๖๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๔๙

คำนำ

มหาเถรสมาคม ได้ปรารภการจัดกิจกรรมร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติ ครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙ แล้วมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทย เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการผู้มีความรู้และทรงธรรมวินัยพิจารณาตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับให้ถูกต้อง โดยใช้พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ ปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับ เพราะได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระไตรปิฎกในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งพระมหากษัตริย์ไทยและประชาชนชาวไทยได้นับถือพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติไทย และพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะและเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกมาโดยตลอด ดังที่ปรากฏเป็นหลักฐาน เช่น

ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ ๑ ด้าน ๒ *"คนเมืองสุโขทัยนี้มักทาน มักทรงศีล มักโอยทาน พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองสุโขทัยนี้ ทั้งชาวแม่ชาวเจ้า ท่วยปั่ว ท่วยนาง ลูกเจ้าขุน ทั้งสิ้นทั้งหลาย ทั้งผู้ชาย ทั้งผู้หญิง ฝูงท่วย มีศรัทธาใน***พระพุทธศาสนา** *ทรงศีลเมื่อพรรษาทุกคน เมื่อออกพรรษากรานกฐินเดือนหนึ่งจึงแล้ว..."*

พระบรมสัตยาธิฏฐานของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ที่ตรัสประกาศแก่เทพยดาทั้งปวงว่า *"ให้บังเกิดมาในประยูรมหาเศวตฉัตร จะให้บำรุง***พระพุทธศาสนา** *ไฉนจึงมิช่วยให้สว่างแลเห็นข้าศึกเล่า"* พอตกพระโอษฐ์ลง *พระพายก็พัดควันอันเป็นหมอกมืดนั้นสว่างไป...*

น้ำพระราชหฤทัยและพระราชดำรัสของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช *"พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จะให้เราเข้ารีตดังนั้นหรือ เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เพราะในราชวงศ์ของเราก็นับถือ***พระพุทธศาสนา***มาช้านานแล้ว จะให้เปลี่ยน*

ศาสนา อย่างนี้เป็นการยากอยู่ และถ้าพระเจ้าผู้สร้างฟ้าสร้างดินจะต้องการให้คนทั่วโลกได้นับถือศาสนาอันเดียวกันแล้ว พระเจ้ามิจัดการให้เป็นเช่นนั้นเสียแล้วหรือ?" "จริงอยู่ เมื่อฟอลคอนในเวลาหมอบอยู่ข้างพระบาทเจ้ากรุงสยามได้แปลคำชักชวนที่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ได้รับสั่งมากับราชทูตนั้น ฟอลคอนก็กลัวจนตัวสั่น และสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระกรุณาโปรดให้อภัยแก่ฟอลคอน แต่ก็ได้รับสั่งว่า **ได้ทรงนับถือศาสนาอันได้นับถือต่อ ๆ กันมาถึง ๒,๒๒๙ ปีแล้ว เพราะฉะนั้น ที่จะให้พระองค์เปลี่ยนศาสนาเสียนั้นเป็นการที่พระองค์จะทำไม่ได้"**

พระราชปณิธานของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

"อันตัวพ่อ ชื่อว่า พระยาตาก
ทนทุกข์ยาก กู้ชาติ พระศาสนา
ถวายแผ่นดิน ให้เป็น พุทธบูชา
แด่พระศาสนา สมณะ พระพุทธโคดม
ให้ยืนยง คงถ้วน ห้าพันปี
สมณะพราหมณ์ชี ปฏิบัติ ให้พอสม
เจริญสมถะ วิปัสสนา พ่อชื่นชม
ถวายบังคม รอยบาท พระศาสดา
คิดถึงพ่อ พ่ออยู่ คู่กับเจ้า
ชาติของเรา คงอยู่ คู่พระศาสนา
พุทธศาสนา อยู่ยง คู่องค์กษัตรา
พระศาสดา ฝากไว้ ให้คู่กัน"

พระราชปณิธานของพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

"ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา
ป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี"

พระราชศรัทธาของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย *"ศุภมัสดุ ๑๑๗๙ ศก... พระบาทสมเด็จบรมธรรมิกมหาราชารามาธิราช บรมนารถบรมบพิตร พระพุทธเจ้าอยู่หัว...* **ทรงพระราชศรัทธาจะยกรื้อวิสาขบูชามหายัญพิธี** *อันขาดประเพณีมานั้นให้กลับคืนเจียรฐิติกาล ปรากฏสำหรับแผ่นดินสืบไป จะให้เป็นอัตตัตถประโยชน์และปรัตถประโยชน์ ทรงพระราชศรัทธาจะให้สัตว์โลก ข้าขอบขัณฑเสมาทั้งปวงจำเริญอายุและอยู่เย็นเป็นสุขปราศจากทุกข์ภัยในชั่วนี้แลชั่วหน้า..."*

น้ำพระราชหฤทัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว *"ด้วยกำลังทรงพระมหากรุณาเมตตากับไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเป็นอันมาก ทรงพระกรุณาดำรัสให้จดหมาย (คือ จด) กระแสพระราชโองการปฏิญาณยกพระนาม* **พระรัตนตรัยสรณาคมน์อันอุดมเป็นประธานพยานอันยิ่ง** *ให้เห็นความจริงในพระบรมหฤทัย แล้วทรงพระราชดำรัสยอมอนุญาตให้เจ้าพระยาพระคลังว่าที่สมุหพระกลาโหม พระยาศรีพัฒน์รัตนราชโกษา พระยาราชสุภาวดีกับขุนนางผู้น้อยทั้งปวง จงมีความสโมสรสามัคคีรสปรึกษาพร้อมกัน เมื่อเห็นว่าพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์ใดที่มีวัยวุฒิปรีชารอบรู้ราชานุวัตร* **จะเป็นศาสนูปถัมภกยกพระบวรพุทธศาสนา** *แลจะปกป้องไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์รักษาแผ่นดินให้เป็นสุขสวัสดิ์โดยยิ่ง เป็นที่ยินดีแก่มหาชนทั้งปวงได้ก็สุดแท้แต่จะเห็นดีประนีประนอมพร้อมใจกัน ยกพระบรมวงศานุวงศ์พระองค์นั้นขึ้นเสวยมไหสวรรยาธิปัตย์ราชสืบสันตติวงศ์ดำรงราชประเพณีต่อไปเถิด อย่าได้กริ่งเกรงพระราชอัธยาศัยเลย เอาแต่ให้ได้เป็นสุขทั่วหน้า อย่าให้เกิดการรบราฆ่าฟันกันให้ได้ความทุกข์ร้อนแก่ราษฎร..."*

พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงประกาศพระราชทานส่วนพระราชกุศลในการที่ทรงบริจาคเพชรใหญ่ประดับพระอุณาโลมพระพุทธมหามณีรัตนปฏิมากร *"การพระราชบริจาคอันนี้ทรงพระราชดำริ เห็นว่าไม่ขัดขวางเป็นเหตุให้ท่านผู้ใดขุ่นเคืองขัดใจเลย* **พระนครนี้เป็น**

ถิ่นที่ของคนนับถือพระพุทธศาสนามาแต่เดิม ไม่ใช่แผ่นดินของศาสนาอื่น *คนที่ถือศาสนาอื่นมาแต่อื่นก็ดี อยู่ในเมืองนี้ก็ดี จะโทมนัสน้อยใจด้วยริษยาแก่พระพุทธศาสนาเพราะบูชาอันนี้ไม่ได้ ด้วยไม่ใช่เมืองของศาสนาตัวเลย ถ้าโทมนัสก็ชื่อว่าโลภล่วงเกินไป...”*

พระราชปฏิญาณและพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปิยมหาราช *“ข้าพเจ้าจะไม่มีจิตยินดีน้อมไปในศาสดาอื่นนอกจาก*สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระธรรมอันพระองค์ได้ตรัสรู้ชอบดีแล้ว กับทั้งพระสงฆ์หมู่ใหญ่ *อันได้ประพฤติตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเลยเป็นอันขาด จนตราบกว่าสิ้นชีวิต...”*

พระราชนิพนธ์และพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว “พระพุทธศาสนา*เป็นศาสนาสำหรับชาติเรา เราจำเป็นต้องถือด้วยความกตัญญูต่อบิดา มารดา และต้นโคตรวงศ์ของเรา... เมื่อรู้สึกแน่นอนแล้วว่า ศาสนาในสมัยนี้เป็นของที่แยกจากชาติไม่ได้... ถ้าข้าพเจ้าจะขอแก่ท่านทั้งหลายว่า* **พุทธศาสนาเป็นของไทย** เรามาชวนกันนับถือ**พระพุทธศาสนา***เถิด...* **ผู้ที่แปลงศาสนา คนเขาดูถูกยิ่งเสียกว่าผู้ที่แปลงชาติ...** *เพราะเหตุฉะนั้น เป็นความจำเป็นที่เราทั้งหลายผู้เป็นไทย จะต้องมั่นอยู่ในศาสนาพระพุทธซึ่งเป็นศาสนาสำหรับชาติเรา...”* และพระองค์ได้พระราชทานความหมายแห่งไตรรงค์ไว้ดังนี้

“ขอร่ำรำพรรณบรรยาย ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด
ขาวคือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์ **หมายพระไตรรัตน์**
และธรรมะคุ้มจิตไทย...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว *“แต่บ้านเมืองในลานนาถึงกาลวิบัติ* **พระพุทธศาสนา***ก็เศร้าหมองจนสงฆมณฑล*

*เสื่อมทรามระส่ำระสายมาช้านาน... มาจนถึงรัชกาลสมเด็จพระปิยมหาราช พระบรมชนกนาถของเราจึงได้เริ่มทรงจัดการฟื้น***พระพุทธศาสนาในมณฑลนี้มาโดยทรงพระราชดำริจะให้พุทธจักรและอาณาจักรเจริญรุ่งเรืองสมกับสมัย** *เป็นต้นว่า ในการสั่งสอนประชาชนทั้งหลายให้รัฐบาลเอาเป็นธุระสั่งสอนส่วนคดีโลก ให้พระสงฆ์รับภาระการสั่งสอนส่วนคดีธรรมเป็นอุปการะแก่กัน ดังนี้ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราชของเราก็ได้โปรดให้จัดการสืบมาโดยทางนั้น"*

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลปัจจุบัน ได้ตรัสพระปฐมบรมราชโองการซึ่งเป็นพระราชปณิธานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีพระบรมราชาภิเษก เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๙๓ ณ พระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในพระบรมมหาราชวัง ว่า **"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม"** ได้มีพระราชดำรัสตรัสลาผนวชต่อพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี คณะทูตานุทูต สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และข้าราชการ ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๙๙ ว่า "โดย**ที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติของเรา** *ทั้งตามความศรัทธาเชื่อมั่นของข้าพเจ้าก็เห็นเป็นศาสนาที่ดีศาสนาหนึ่ง เนื่องในบรรดาสัจธรรมคำสั่งสอนอันชอบด้วยเหตุผล จึงเคยคิดอยู่ว่า ถ้าโอกาสอำนวย ข้าพเจ้าควรจักได้บวชสักเวลาหนึ่งตามราชประเพณี ซึ่งจักเป็นทางสนองพระคุณบุรพการีตามคตินิยมด้วย..."* และได้มีพระราชดำรัสในโอกาสพระสันตะปาปา จอห์น พอล ที่ ๒ เข้าเฝ้า ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๗ ว่า **"คนไทยเป็นศาสนิกที่ดีทั่วกัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา อันเป็นศาสนาประจำชาติ"**

การดำเนินงานตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกให้คงความบริสุทธิ์แห่งพระบาลีพุทธพจน์ซึ่งเป็นหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยความสุขุมคัมภีรภาพด้านความรู้ความชำนาญในภาษาบาลีของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลาย จึงนับว่าเป็นงานที่มี

ความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นกุศลกิจอันยิ่งใหญ่ที่กระทำได้ยาก ดังนั้น การที่พระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายมีอิทธิบาทธรรมร่วมกันตรวจชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จึงควรแก่การอนุโมทนาสาธุการของบรรดาพุทธบริษัททั้งหลาย เพราะตราบใดที่พระไตรปิฎกยังคงความบริสุทธิ์อยู่ ย่อมเป็นที่มั่นใจได้ว่า ปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธก็ดำรงอยู่ ก่อให้เกิดสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติตราบนั้น

ในนามของมหาเถรสมาคม ขอแสดงความชื่นชมยินดีต่อคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และคณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ นับเป็นการเฉลิมพระเกียรติและถวายเป็นพระราชกุศลแด่ สมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เนื่องในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ดังกล่าว

ขออานุภาพแห่งมหากุศลอันยิ่งใหญ่ที่เกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตทั้งหลายที่ได้ร่วมกันพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นพระบรมศาสดาแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในครั้งนี้ ได้โปรดอภิบาลคุ้มครองรักษาสมเด็จบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ตลอดถึงพระบรมวงศานุวงศ์ทุกพระองค์ ให้ทรงพระเกษมสำราญ มีพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตมั่นเป็นมิ่งขวัญร่มเกล้าของเหล่าพสกนิกรชาวไทยสืบไปตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สมเด็จพระพุฒาจารย์

(สมเด็จพระพุฒาจารย์)

ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คำปรารภ

ศาสนธรรมคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เดิมทีนั้น เรียกว่า **พระธรรมวินัย** *พระธรรม* ได้แก่คำสั่งสอนที่แสดงหลักความจริงที่ควรรู้และแนะนำหลักความดีที่ควรประพฤติ *พระวินัย* ได้แก่ข้อบัญญัติที่ทรงวางไว้เป็นหลักกำกับความประพฤติให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเสมอกัน กาลต่อมาเมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพาน พระธรรมวินัยที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้ทรงบัญญัติไว้ในกาลโอกาสต่าง ๆ มีความสำคัญยิ่งในฐานะเป็นพระบรมศาสดาแทนพระพุทธองค์ โดยมีหลักฐานปรากฏในมหาปรินิพพานสูตร (ที.ม. ๑๐/๒๑๖) ว่า ขณะที่ทรงพระประชวรจวนจะเสด็จดับขันธปรินิพพาน พระพุทธองค์หาได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดรูปหนึ่งไว้ในตำแหน่งพระบรมศาสดาไม่ หากแต่ตรัสกะท่านพระอานนท์พุทธอุปัฏฐากว่า

โย โว อานนฺท มยา ธมฺโม จ วินโย จ เทสิโต ปญฺญตฺโต, โส โว มมจฺจเยน สตฺถา.

แปลความว่า *"ดูก่อนอานนท์ ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอโดยกาลล่วงไปแห่งเรา"*

จากพระพุทธพจน์นี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ซึ่งได้รับการสังคายนารวบรวมประมวลเป็นบทสวดสำหรับสอบทานความถูกต้องมิให้คลาดเคลื่อนไปจากที่พระพุทธองค์ตรัสสั่งสอนจริงด้วยสังฆานุมัติพร้อมกันครั้งแรกโดยพระอรหันตเถระ ๕๐๐ รูป ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ ๓ เดือน การสังคายนาพระธรรมวินัยในครั้งแรกนั้นได้ยกเอาพระพุทธพจน์ที่ทรงแสดงโปรดเวไนยสัตว์ตลอดระยะเวลา ๔๕ พรรษา ขึ้นสู่การพิจารณาสอบทานรับรองความบริสุทธิ์ถูกต้องในท่ามกลางสงฆ์ แล้วประมวลจัด

เป็นหมวด ไว้ ๓ หมวดใหญ่ เรียกว่า **พระไตรปิฎก** อันประกอบด้วย *พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก* และ*พระอภิธรรมปิฎก*

พระวินัยปิฎก *หมวดพระวินัย* ว่าด้วยพระพุทธบัญญัติที่ทรงวางหลักความประพฤติและมารยาทอันเป็นแบบอย่างเยี่ยงอารยชนของผู้เข้ามาบวชประพฤติพรหมจรรย์ชั้นสูงในพระพุทธศาสนา เป็นประมวลพระพุทธดำรัสตรัสสั่งสอนเกี่ยวกับศีลหรือสิกขาบทตลอดจนพิธีกรรมและขนบธรรมเนียมของพระสงฆ์ อันเป็นกฎระเบียบที่พระภิกษุและพระภิกษุณีต้องปฏิบัติโดยเคร่งครัด นอกจากนี้ยังได้ประมวลเหตุการณ์พุทธประวัติที่สำคัญ ๆ นับตั้งแต่แรกตรัสรู้เสวยวิมุตติสุขเป็นต้นไปพร้อมทั้งประวัติการทำสังคายนาไว้ด้วย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ คือ *มหาวิภังค์ ภิกขุนีวิภังค์ มหาวรรค จุลลวรรค* และ*ปริวาร* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๘ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑ ถึงเล่มที่ ๘

พระสุตตันตปิฎก *หมวดพระสูตร* ว่าด้วยประมวลพระธรรมเทศนาตรัสบรรยายธรรมของพระพุทธองค์ที่ตรัสให้เหมาะแก่บุคคลและโอกาส เป็นประมวลหลักพุทธธรรมที่ทรงแสดงโดยบุคลาธิษฐานหรือทรงใช้สมมติโวหารตลอดจนบทคาถาประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวชั้นเดิมที่แสดงถึงประวัติของพระพุทธองค์และพระอรหันตสาวกทั้งหลาย มี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๕ คัมภีร์ เรียกว่า *นิกาย ๕* คือ *ทีฆนิกาย มัชฌิมนิกาย สังยุตตนิกาย อังคุตตรนิกาย* และ*ขุททกนิกาย* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๒๕ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๙ ถึงเล่มที่ ๓๓

พระอภิธรรมปิฎก *หมวดพระอภิธรรม* ว่าด้วยประมวลพระพุทธพจน์อันเกี่ยวกับหลักปรมัตถธรรมที่เป็นความหมายที่แท้จริงของสรรพสิ่ง เป็นประมวลคำอธิบายหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาล้วน ๆ โดยธรรมาธิษฐาน

คือไม่ยกบุคคล สถานที่ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ อันเป็นสมมติบัญญัติเข้ามาประกอบความ มี ๔๒,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ แบ่งออกเป็น ๗ คัมภีร์ คือ *ธัมมสังคณี วิภังค์ ธาตุกถา ปุคคลบัญญัติ กถาวัตถุ ยมก* และ*ปัฏฐาน* โดยพระไตรปิฎกของไทยเราจัดพิมพ์เป็น ๑๒ เล่มหนังสือ ในจำนวน ๔๕ เล่ม ได้แก่พระไตรปิฎกเล่มที่ ๓๔ ถึงเล่มที่ ๔๕

พระไตรปิฎก จัดเป็นหนึ่งในพระสัทธรรม ๓ คือปริยัตติสัทธรรมที่ประมวลไว้ซึ่งนวังคสัตถุศาสน์ทั้งหมด เป็นปทัฏฐานให้เกิดปฏิปัตติสัทธรรม คือศีล สมาธิ ปัญญา และนำไปสู่การบรรลุปฏิเวธสัทธรรม คือมรรค ผล นิพพานในที่สุด ดังนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในทางพระพุทธศาสนา ดังพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในคราวจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ความว่า

> *"พระไตรปิฎกเป็นพระคัมภีร์ที่รวบรวมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระอรหันตสาวกได้รับภารธุระสั่งสอนสืบต่อกันมา เป็นพระคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา เท่ากับเป็นสัญลักษณ์ของพระบรมศาสดา พระภิกษุสามเณรและพุทธศาสนิกชนผู้สนใจพระพุทธศาสนามีความจำเป็นต้องศึกษาหาความรู้จากพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น คัมภีร์พระไตรปิฎกนี้พระเถรานุเถระแต่ปางก่อนจึงได้ช่วยกันรักษาสืบต่อกันมา ในการสร้างวัดวาอารามสมัยก่อนนั้น จะต้องสร้างหอไตรประจำวัด ซึ่งเป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎกอันประกอบด้วยคัมภีร์ใบลาน พระภิกษุสามเณรผู้บวชในพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนทายาท ก็จำเป็นต้องศึกษาภาษาบาลีอันเป็นภาษาที่จารึกในคัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมทั้งอรรถกถา ฎีกา โยชนา สัททาวิเสส อันเป็นคัมภีร์ประกอบเพื่อให้เข้าใจเนื้อความพระไตรปิฎกนั้น พระมหากษัตริย์ทรงนับถือพระพุทธศาสนาในปางก่อน*

จึงได้ให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนหาความรู้ในพระไตรปิฎกนั้นๆ ให้แตกฉาน เพื่อนำเอาความรู้มาสั่งสอนแก่พุทธศาสนิกชน สำหรับในประเทศไทย พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะมาตลอดสาย และได้ทรงให้พระภิกษุสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมคือพระไตรปิฎกนี้สืบต่อกันมา ทรงถือเป็นพระราชกิจสำคัญ มีการสอบพระปริยัติธรรมเพื่อให้พระภิกษุสามเณรได้แสดงความรู้ที่ได้ศึกษาพระไตรปิฎกนั้นๆ และทรงปูนบำเหน็จความสามารถแก่พระภิกษุสามเณรผู้สอบไล่ได้พระปริยัติธรรม ซึ่งทุกวันนี้ได้ขยายวงกว้างออกมาเป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีสนามหลวง ตลอดจนพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ให้พระภิกษุสามเณรผู้ทรงความรู้ทำการสังคายนาพระไตรปิฎก ถือเป็นการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอันยิ่งใหญ่..."

พระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทได้รับการนำสืบๆ กันมาด้วย*ภาษามคธ* หรือ*ภาษาบาลี* อันหมายถึงภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์โดยวิธีมุขปาฐะหรือมุขบาฐ คือวิธีทรงจำนำสืบต่อ ๆ กันด้วยการสาธยายท่องจำกัน สั่งสอนกันจากปากสู่ปาก หรือวิธีบอกเล่ากล่าวสอนจากอาจารย์สู่ศิษย์โดยโวหารต่างๆ เป็นเวลาถึง ๔ พุทธศตวรรษ จึงได้รับการจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรลงในใบลานในคราวสังคายนาครั้งที่ ๕ ในประเทศศรีลังกา เมื่อพุทธศักราช ๔๓๓ ตลอดระยะเวลาดังกล่าวนี้ ถ้าในสมัยใดมีความฟั่นเฝือเลอะเลือนจำกันมาผิด มีข้อบกพร่องผิดพลาดอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมีคำสอนของลัทธิอื่นเข้ามาปะปนในพระไตรปิฎก อันเป็นเหตุให้พระสงฆ์ประพฤติผิดหลักพระธรรมวินัย บรรดาพระอรหันต์หรือพระมหาเถระในยุคสมัยนั้นๆ ก็จะถือเอาเป็นภารธุระดำเนินการประชุมพระสงฆ์ทำสังคายนาเพื่อสอบทานสวดรับรองความถูกต้องพร้อมกันเป็นครั้ง ๆ โดยประวัติการทำสังคายนานั้น สามครั้งแรกทำในประเทศอินเดีย ครั้งที่ ๔ และครั้งที่ ๕

ทำในประเทศศรีลังกา ซึ่งในการทำสังคายนาครั้งที่ ๕ นี้เอง พระเถระสังคีติกาจารย์ทั้งหลายได้คำนึงถึงว่า *"ในอนาคต กุลบุตรคงมีศรัทธาน้อยลง และปัญญาที่จะทรงจำพระธรรมวินัยสืบอายุพระพุทธศาสนาคงน้อยลงด้วย ควรที่คณะสงฆ์จะสังคายนาพระธรรมวินัยแล้วลงบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร"* เพราะประจักษ์ที่พวกทมิฬไม่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งปกครองประเทศศรีลังกาแล้วทำให้เกิดภัยพิบัติอย่างใหญ่หลวงต่อพระพุทธศาสนา เป็นเหตุให้พระภิกษุสาวกทั้งหลายต่างพากันปลีกตนไปอยู่ตามป่าเขาอย่างลำเค็ญ มีความฝืดเคืองด้วยภิกษาหาร ต้องอดทนอยู่อย่างลำบากถึง ๑๒ ปี แต่ท่านเหล่านั้นหาคำนึงถึงความลำบากทางกายของตนไม่ ต่างช่วยกันทรงจำพระไตรปิฎกท่านละหนึ่งนิกายบ้าง สองนิกายบ้าง ถึงแม้ไม่มีอะไรจะฉันเป็นภัตตาหาร ก็ฉันใบไม้แทน เพื่อให้ร่างกายมีกำลังทรงอยู่เพียงเพื่อสาธยายท่องบ่นทบทวนพระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้น ทั้งนี้เพื่อมิให้พระไตรปิฎกที่ทรงจำไว้นั้นสูญไปพร้อมกับชีวิตของท่าน เพราะขณะนั้นพระภิกษุสาวกที่ทรงจำพระไตรปิฎกได้มีจำนวนน้อยเต็มที บางท่านเกิดเตโชธาตุในท้องกำเริบก็ต้องนอนเอาทรายกลบท้อง เพื่อให้ดูดความร้อนจากร่างกายแล้วสาธยายทบทวนพระไตรปิฎกนั้นมิให้ลืมเลือนสูญหายไป เมื่อได้ประจักษ์ชัดถึงการทรงจำพระไตรปิฎกด้วยวิธีมุขปาฐะว่าไม่อาจจะรักษาพระไตรปิฎกไว้ได้ต่อไป จึงได้มีมติจารึกพระไตรปิฎกลงในใบลานเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยภาษามคธ พร้อมทั้งจารึกอรรถกถา (คัมภีร์อธิบายความแห่งพระไตรปิฎก) ด้วยภาษาสิงหล แล้วนำสืบเผยแผ่ไปยังประเทศต่างๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนา และต่อมาเมื่อวิทยาการด้านการพิมพ์เจริญขึ้น ได้มีการพิมพ์พระไตรปิฎกเป็นรูปเล่มหนังสือ โดยใช้อักษรของประเทศนั้น ๆ จึงปรากฏเป็นพระไตรปิฎกฉบับอักษรสิงหล ฉบับอักษรเทวนาครี ฉบับอักษรพม่า ฉบับอักษรขอม ฉบับอักษรไทย ฉบับอักษรโรมัน ฉบับอักษรมอญ เป็นต้น และเมื่อจะจัด

พิมพ์หรือจัดสร้างซ้ำแต่ละครั้งเนื่องในวโรกาสสำคัญๆ ก็จะมีการสังคายนาตรวจชำระสอบทานเพื่อคงความบริสุทธิ์บริบูรณ์โดยการนำคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรต่าง ๆ มาเทียบเคียงกัน ตรวจสอบให้ลงกันสมกันเป็นสำคัญ โดยมีการจัดทำเครื่องหมายวรรคตอน จัดทำเชิงอรรถแสดงปาฐะที่ต่างกัน พร้อมทั้งจัดทำดัชนีคือปทานุกรม นามานุกรม คาถานุกรม และธัมมประเภทแสดงลำดับหมวดธรรม เพื่อสะดวกในการสืบค้นดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

สำหรับประเทศไทย ได้นำพระไตรปิฎกจากประเทศศรีลังกามาสืบทอดศึกษาเล่าเรียนกันโดยลำดับ โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการสังคายนาตรวจชำระสอบทานพระไตรปิฎกในประเทศไทย มีประวัติการดำเนินงานในแต่ละยุคสมัยที่พระบุรพมหากษัตริย์ไทยผู้ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงโปรดฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ดังปรากฏตามหลักฐานที่บันทึกไว้ ดังนี้

ในรัชสมัยของพระเจ้าติโลกราชแห่งเชียงใหม่ ได้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกจารึกลงในใบลานด้วยอักษรธรรมล้านนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อพุทธศักราช ๒๐๒๐ ต่อมา ในสมัยกรุงธนบุรีเป็นราชธานี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายหลังจากที่ทรงกู้อิสรภาพจัดการบ้านเมืองไทยเสร็จแล้ว ทรงใฝ่พระทัยในการพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรารภว่าพระไตรปิฎกกระจัดกระจายเสียหายไปมาก จึงทรงโปรดฯ ให้อัญเชิญพระไตรปิฎกจากเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งมีความสมบูรณ์มารวบรวมไว้ที่กรุงธนบุรี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๑๓

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี เมื่อพุทธศักราช ๒๓๓๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ ๑ ทรงโปรดฯ ให้รวบรวมคัมภีร์พระไตรปิฎกในส่วนที่กระจัดกระจายให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นแล้วทรงอาราธนาพระเถรานุเถระและเชิญราชบัณฑิตผู้ทรงความรู้ ให้ทำการสังคายนาตรวจ

ชำระพระไตรปิฎก แล้วทรงโปรดฯ ให้ช่างคัดลอกจำลองพระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีกาจารึกด้วยอักษรขอมลงในใบลาน จำนวน ๓,๗๘๖ ผูก พร้อมทั้งปิดทองหีบ ปกหน้า ปกหลัง และกรอบ เรียกว่า *พระไตรปิฎกฉบับทอง* ต่อมา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ทรงโปรดฯ ให้มีการซ่อมส่วนคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ชำรุดให้สมบูรณ์ และทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับรดน้ำแดง* แม้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๓ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎก ๕ ฉบับ มี*ฉบับรดน้ำเอก ฉบับเทพชุมนุม* เป็นต้น พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้อาราธนาพระมหาเถระเข้าไปถวายพระธรรมเทศนาในพระบรมมหาราชวัง โดยให้เรียบเรียงพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นสำนวนพระธรรมเทศนา และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ก็ทรงโปรดฯ ให้สร้างคัมภีร์พระไตรปิฎกที่ขาดหายไปให้ครบสมบูรณ์ พร้อมทั้งทรงโปรดฯ ให้สร้างฉบับใหม่ขึ้นมาอีก เรียกว่า *ฉบับล่องชาด*

พระไตรปิฎกทั้ง ๔ รัชสมัยแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ดังกล่าวมานี้ยังเป็นภาษาบาลีอักษรขอม ดังนั้น ในปีพุทธศักราช ๒๔๓๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการสังคายนาชำระพระไตรปิฎกและปริวรรตบาลีอักษรขอมเป็นบาลีอักษรไทย และทรงโปรดฯ ให้จัดพิมพ์เป็นเล่มหนังสือขึ้นเป็นครั้งแรก จำนวน ๓๙ เล่ม รวม ๑,๐๐๐ ชุด เพื่อฉลองในวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี

ต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชประสงค์อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบรมเชษฐาธิราช พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ จึงทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระต้นฉบับที่ขาดหายไปเพิ่มอีกจากที่มีอยู่ ๓๙ เล่ม และจัดพิมพ์เป็น ๔๕ เล่ม จบบริบูรณ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพรรษาที่พระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญ

พุทธกิจ การตรวจชำระพระไตรปิฎกครั้งนี้คณะสงฆ์กระทำอย่างโอฬารยิ่ง โดยปรับปรุงแก้ไขเครื่องหมายวรรคตอน ใช้เครื่องหมายพินทุแทนยามักการ เริ่มจัดทำตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๔๖๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ จึงแล้วเสร็จ และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ** : *พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ* พิมพ์จำนวน ๑,๕๐๐ ชุด ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีการจัดพิมพ์คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับอักษรไทยครบสมบูรณ์ และพระไตรปิฎกบาลีฉบับสยามรัฐนี้ได้มีการพิมพ์ซ้ำสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม พระไตรปิฎกที่ได้รับการตรวจชำระและจัดพิมพ์ทั้งหมด นับแต่สมัยโบราณมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๗ เป็นภาษาบาลีหรือภาษามคธ แม้จะได้มีการแปลเป็นภาษาไทยมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ก็ยังมิได้มีการแปลอย่างเป็นทางการในนามของคณะสงฆ์ จึงต่อมา ในปีพุทธศักราช ๒๔๘๓ คณะสงฆ์โดยได้รับพระบรมราชูปถัมภ์จากพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘ ได้ประชุมกันดำเนินการแปลพระไตรปิฎกภาษาบาลีเป็นภาษาไทยบริบูรณ์และจัดพิมพ์เป็นครั้งแรก เรียกว่า **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** โดยแปลตามความในพระไตรปิฎกภาษาบาลี แล้วพิมพ์เป็นเล่ม ๒,๕๐๐ ชุด ชุดละ ๘๐ เล่ม เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระชนมายุของพระพุทธเจ้าส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งแปลเป็นสำนวนเทศนา โดยถือเอาพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐเป็นต้นฉบับ พิมพ์ลงในใบลาน ๑,๒๕๐ กัณฑ์ เพื่อให้เท่ากับจำนวนพระอรหันตสาวกในครั้งพุทธกาลที่มาเฝ้าพระพุทธเจ้าโดยมินัดหมายเพื่อประชุมฟังพระโอวาทปาติโมกข์ในคราวจาตุรงคสันนิบาต ดิถีเพ็ญแห่งมาฆมาส อนึ่ง การแปลและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกครั้งนี้กระทำเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระพุทธศาสนาได้ดำรงมั่นมาครบ ๒๕ พุทธศตวรรษ อีกส่วนหนึ่งด้วย

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงนี้ คณะสงฆ์ได้ดำเนินการตรวจชำระจัดพิมพ์สืบต่อมาเนื่องในวโรกาสสำคัญอีก ๓ วาระ รวมเป็น ๔ วาระด้วยกัน

กล่าวคือ วาระที่ ๒ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๑๔ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๒๕ ปี จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด ชุดละ ๔๕ เล่ม วาระที่ ๓ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๑ จำนวน ๒,๐๐๐ ชุด และวาระที่ ๔ พิมพ์ในปีพุทธศักราช ๒๕๒๕ จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด เนื่องในวโรกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี

ปีพุทธศักราช ๒๕๒๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ทรงมีพระราชดำริว่า *พระพุทธวจนะอันเรียกว่าพระไตรปิฎกย่อมเป็นหนังสือที่ประมวลพระธรรมวินัยของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ซึ่งยังบริบูรณ์และตั้งมั่นอยู่ตราบใด ก็ย่อมเป็นหลักของพุทธบริษัทที่จะปฏิบัติให้เป็นสัมมาปฏิบัติ ถึงความงอกงามรุ่งเรืองอยู่ตราบนั้น* จึงทรงมีพระราชศรัทธาเลื่อมใสพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์ในการสังคายนาพระไตรปิฎกถวายตามที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (วาสน์ วาสโน) สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ถวายพระพร เนื่องในมงคลดิถีที่มีพระชนมพรรษาจะบรรจบ ๕ รอบนักษัตร ในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ และมีพระบรมราชโองการประกาศขออาราธนาสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะ พระสงฆ์เปรียญธรรมพร้อมด้วยศาสนบัณฑิต เป็นภารธุระดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพื่อความเจริญรุ่งเรืองสถาพรแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

การสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกเนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร ในปีพุทธศักราช ๒๕๓๐ นี้ คณะสงฆ์ได้มอบให้กระทรวงศึกษาธิการโดยกรมการศาสนา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับสนองงานคณะสงฆ์ขณะนั้นเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ โดยรัฐบาลซึ่งมี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็น

นายกรัฐมนตรีขณะนั้นได้จัดสรรงบประมาณอุดหนุน และได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกอบพระราชพิธีพระฤกษ์ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม แล้วได้ดำเนินการสังคายนาตรวจชำระในรูปของคณะกรรมการ ประกอบด้วย คณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการปาลิวิโสธกะ คณะกรรมาธิการแห่งสังคีติการกสงฆ์ คณะกรรมการศาสนบัณฑิต ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฝ่ายคฤหัสถ์ และคณะกรรมการดำเนินการและประสานงาน และมีสังฆานุมัติให้ใช้ตำหนักสมเด็จ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถานที่ตรวจชำระ โดยนำพระไตรปิฎกที่ได้ดำเนินการจัดพิมพ์เป็นฉบับหลวงแล้วนั้นมาตรวจสอบให้มีความถูกต้องทั้งฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย กล่าวคือ ในส่วนของฉบับภาษาบาลี ได้ใช้ **พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสยามรัฐ** เป็นต้นฉบับสอบเทียบกับพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ โดยได้ตั้งข้อ ย่อหน้า ยกหัวข้อสูตร หรือมาติกาให้เห็นชัดเจน และได้อ้างหน้าคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ ฉบับฉัฏฐสังคีติ (อักษรพม่า) ฉบับอักษรเทวนาครี และฉบับอักษรโรมัน ในบรรทัดแรกของหน้านั้นๆ เพื่อสะดวกต่อการค้นคว้าของนักศึกษา รวมทั้งบอกเลขบรรทัดแต่ละหน้าของพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีนี้ไว้ด้วย สำหรับฉบับภาษาไทย ได้นำ **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง** มาเป็นต้นฉบับในการตรวจสอบพิจารณาสำนวนแปล

การดำเนินการสังคายนาพระธรรมวินัยตรวจชำระพระไตรปิฎกตามที่กล่าวมานี้ได้แล้วเสร็จทันพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบนักษัตร และเรียกชื่อพระไตรปิฎกฉบับนี้ว่า **ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกํ ๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส** : *พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐* โดยจัดพิมพ์ฉบับภาษาบาลีจำนวน ๑,๐๐๐ ชุด และจัดพิมพ์ฉบับภาษาไทย จำนวน ๓,๐๐๐ ชุด

ต่อมา พระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ในพระบรมราชูปถัมภ์ พุทธศักราช ๒๕๓๐ ทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยดังกล่าวนี้ได้มีพุทธศาสนิกชนผู้มีจิตศรัทธา

สร้างถวายวัดจนหมดลง โดยเหตุที่พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์ที่มีความสำคัญ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม**จึงเตรียมการที่จะจัดพิมพ์ซ้ำ แต่เพื่อให้เป็นไปตามประเพณีที่ทำกันมา คือก่อนจะจัดพิมพ์พระไตรปิฎกแต่ละครั้งต้องมีการประชุมสงฆ์ผู้ทรงความรู้และศาสนบัณฑิตตรวจชำระสอบทานความถูกต้องในเบื้องต้น กอปรกับได้พิจารณาเห็นว่าพระไตรปิฎกฉบับสังคายนาฯ ในส่วนภาษาบาลีนั้น แม้จะดำเนินการตรวจชำระจากคณะกรรมการสังคีติการกสงฆ์ในครั้งนั้นมาแล้ว แต่ก็ยังมีปาฐะที่บกพร่องผิดพลาดอยู่บ้างในบางเล่ม บางสูตร บางข้อ ทั้งนี้เพราะมีข้อจำกัดด้านเวลาและขั้นตอนการจัดพิมพ์เป็นสำคัญ แม้ในส่วนฉบับภาษาไทยก็ปรากฏว่าสูตรเดียวกันซึ่งมีบทพระบาลีเหมือนกัน หรือข้อความพระบาลีอย่างเดียวกันแต่ปรากฏต่างที่กันกลับมีข้อความสำนวนแปลที่ไม่ลงกันสมกัน เป็นต้น ทั้งนี้เพราะเกิดจากคณะกรรมการแปลมีหลายชุดจึงแปลสำนวนต่างกัน แต่เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า พระไตรปิฎกนั้นเป็นพระคัมภีร์สำคัญในพระพุทธศาสนาสำหรับศึกษาค้นคว้าอ้างอิงของพุทธบริษัท หาใช่เป็นหนังสืออ่านทั่วไปไม่ แม้จะเป็นฉบับภาษาไทยก็ควรที่จะมีเอกภาพในด้านสำนวนคำแปลที่เป็นแบบอย่างและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของบัณฑิตชน ดังนั้น เพื่อให้การจัดพิมพ์พระไตรปิฎกเผยแพร่ในปัจจุบันมีข้อบกพร่องผิดพลาดน้อยที่สุด คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจึงแต่งตั้งคณะกรรมการสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกฉบับสังคายนา ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้มีฉันทานุมัติชำระสอบทานต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ทั้ง ๔๕ เล่ม เป็นอันดับแรก โดยกำหนดแนวทาง คือ ให้สอบทานคำแปลของพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาให้ถูกต้องสมบูรณ์ มิให้ตกหล่นคลาดเคลื่อนจากบทปาฐะในพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา หากพบว่าตกหล่น ก็แปลเพิ่มให้สมบูรณ์ หากพบว่าคลาดเคลื่อน ก็แปลให้ถูกต้องตามนัยอรรถกถา และหากพบว่าสำนวนคำแปลของสูตรใด หรือข้อใดที่ปรากฏหลายที่ทั้งในเล่มเดียวกันหรือ

ต่างเล่มไม่ตรงกัน ซึ่งเมื่อเทียบเคียงกับฉบับภาษาบาลีแล้วปรากฏว่ามีข้อความพระบาลีอย่างเดียวกัน ก็ปรับแก้สำนวนให้ตรงกัน เป็นต้น

คณะกรรมการดังกล่าวนี้ได้เพียรพยายามดำเนินการตรวจสอบต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาสำเร็จเพียงขั้นตอนการสอบทานคำแปลมิให้ตกหล่นจากต้นฉบับภาษาบาลี โดยมิได้ปรับแก้สำนวนคำแปลที่ลักลั่นกันในบางสูตรให้ลงกันสมกัน จึงต่อมา คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมได้มีมติให้ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต) วัดราชโอรสาราม รับเป็นภารธุระดำเนินการสานต่อในขั้นตอนที่เหลือให้สำเร็จเรียบร้อย ซึ่งในเบื้องต้น พระธรรมกิตติวงศ์ ได้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนา ที่คณะกรรมการดังกล่าวได้สอบทานคำแปลกับฉบับภาษาบาลีไว้แล้วนั้นมาให้คณะศิษย์ดำเนินการบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์เพื่อให้เกิดความสะดวกในการปรับแก้สำนวนและการเชื่อมโยงข้อมูลแล้วได้ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อที่จะได้ดำเนินการปรับแก้สำนวนคำแปลในเครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยตนเอง อันเป็นการลัดขั้นตอนที่ไม่ต้องพิมพ์ข้อมูลออกมาเป็นปรู๊ฟเพื่อตรวจและสั่งแก้ ซึ่งช่วยประหยัดทั้งด้านเวลาและวัสดุประกอบการพิมพ์ พร้อมทั้งได้เตรียมรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพระไตรปิฎกภาษาไทยจากแหล่งต่างๆ ที่พระโบราณาจารย์ได้แปลไว้ เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับอื่นๆ เพื่อจัดหามาเป็นอุปการะสอบทานเทียบเคียงประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปล และที่สำคัญ ได้นำคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่นายพร รัตนสุวรรณ ได้ประชุมศาสนบัณฑิตตรวจชำระและจัดพิมพ์อย่างครบบริบูรณ์มาเป็นอุปกรณ์ประกอบการปรับแก้สำนวนคำแปลให้ถูกต้องตามพุทธาธิบาย นอกจากนี้ยังได้จัดหาซีดีรอมพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ที่มหาวิทยาลัยมหิดลจัดทำไว้มาสืบค้นข้อความพระบาลีที่ซ้ำกันเพื่อจะได้ปรับสำนวนคำแปลให้เป็นเอกภาพกันอีกด้วย เมื่อเสร็จขั้นตอนการบันทึกข้อมูลดังกล่าวแล้ว จึงได้ดำเนินการ

ปรับแก้ข้อมูลสำนวนคำแปลพระไตรปิฎกภาษาไทยในเครื่องคอมพิวเตอร์ไปตามลำดับเล่ม จนแล้วเสร็จทั้ง ๔๕ เล่ม พร้อมที่จะให้พิสูจน์อักษรก่อนเสนออนุมัติจัดพิมพ์ แต่ได้พิจารณาเห็นว่า พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงและฉบับสังคายนาที่พระโบราณาจารย์ได้แปลและจัดทำไว้นั้น มิได้ทำเชิงอรรถคือคำอธิบายศัพท์หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจไว้ ดังนั้น เพื่อเอื้อประโยชน์ ในการอ่านพระไตรปิฎกให้เข้าใจสำหรับประชาชนทั่วไปและสามารถเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงที่ถูกต้องอันเหมาะแก่ยุคสมัยปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ จึงได้เพิ่มขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถขึ้นโดยกำหนดแนวทางในการจัดทำ คือทำคำอธิบายเฉพาะคำศัพท์วิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งแปลทับศัพท์ไว้หรือข้อความที่ยากต่อความเข้าใจ โดยตรวจดูคำอธิบายจากคัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลีฉบับมหาจุฬาฯ ที่อธิบายหรือแยกประเภทศัพท์หรือข้อความแห่งพระบาลีนั้นๆ เป็นเบื้องต้นแล้วแปลสรุปความเป็นภาษาไทยที่กะทัดรัด พร้อมทั้งอ้างอิงคัมภีร์อรรถกถาเป็นอักษรย่อและบอกเล่มหรือหน้าไว้ในวงเล็บเพื่อประโยชน์ในการสืบค้นอ้างอิงของผู้ต้องการหลักฐานอ้างอิงหรือต้องการศึกษาพระพุทธศาสนาชั้นสูง ในกรณีคำแปลภาษาไทยที่ไม่นิยมใช้ซึ่งเกรงว่าคนทั่วไปอ่านแล้วไม่เข้าใจและต้องเสียเวลาเปิดดูความหมายในพจนานุกรม โดยที่คัมภีร์อรรถกถาก็ไม่ได้ให้คำอธิบายไว้ เช่น คำว่า *ทิม* ซึ่งหมายถึงศาลาแถวหรือห้องแถวสำหรับเป็นที่พักหรือเก็บของ ก็ได้ทำเชิงอรรถไว้โดยอ้างที่มาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรืออธิบายเพิ่มเติมตามสมควร พร้อมทั้งบอกหน้ากำกับไว้เพื่อการสืบค้น เป็นต้น ซึ่งขั้นตอนการจัดทำเชิงอรรถพร้อมทั้งจัดหน้าวรรคตอนนี้ได้อาศัยความละเอียดและใช้เวลาในการจัดทำเป็นอย่างมาก

การจัดทำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ เพื่อเสนอจัดพิมพ์ดังกล่าวนี้ ได้ใช้เวลาในการดำเนินการจัดทำเป็นเวลานาน จึงแล้วเสร็จเป็นข้อมูลต้นฉบับอยู่ในคอมพิวเตอร์ ในส่วนของการจัดทำต้นฉบับ

พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ นั้นยังมิได้มีการตรวจชำระสอบทานแต่อย่างใด จนถึงปีพุทธศักราช ๒๕๔๘ **คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม** ปรารภเหตุที่พระมหากษัตริย์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทรงดำรงอยู่ในฐานะองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงเป็นพุทธมามกะ พระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อันเกี่ยวเนื่องกับการพระพุทธศาสนานอกจากจะทรงอุปถัมภ์พระสงฆ์ให้สามารถบริหารงานปกครอง งานการศาสนศึกษา งานเผยแผ่ งานสาธารณูปการ งานสาธารณสงเคราะห์ และงานการศึกษาสงเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพแล้ว พระราชกรณียกิจอันเกี่ยวเนื่องกับการอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอีกส่วนหนึ่ง ก็คือทรงโปรดฯ ให้มีการตรวจชำระจัดพิมพ์พระไตรปิฎก ซึ่งพระราชกรณียกิจส่วนนี้ได้อำนวยผลให้พระสงฆ์และประชาชนมีหลักในการศึกษา ปฏิบัติ และเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดความดำรงมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาคู่กับชาติไทยตราบเท่าทุกวันนี้ ดังนั้น ในมหามงคลโรกาสที่ **พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์แห่งราชอาณาจักรไทย ตั้งแต่วันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ นับเวลาถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ ๖๐** สมเด็จพระบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์ได้เสด็จดำรงสยามรัฐสีมาราชอาณาจักร ทรงประพฤติปฏิบัติพระองค์มั่นคงอยู่ในทศพิธราชธรรมและจักรวรรดิวัตร ประสิทธิ์ประสาทความไพบูลย์รุ่งเรืองวัฒนาสถาพร ทรงพระมหากรุณาแก่พสกนิกรถ้วนหน้า คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่มีต่อพสกนิกร ประเทศชาติและพระพุทธศาสนา จึงมีมติให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อเป็นการเฉลิมพระบุญญาธิการและเฉลิมพระเกียรติคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และเพื่อเป็นการสืบสานพระไตรปิฎกให้เป็น

หลักสำคัญของพระพุทธศาสนาในการศึกษาสัมมาปฏิบัติของพุทธบริษัท ซึ่งกิจกรรมส่วนนี้นับเป็นหนึ่งในแปดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ ในวโรกาสมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๙

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๔๘ มหาเถรสมาคมได้มีมติเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ประกอบด้วยบรรพชิต ๔๑ รูป คฤหัสถ์ ๔ คน รวม ๔๕ รูป/คน โดยมี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ ป.ธ. ๙) วัดสระเกศ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช เป็นประธานกรรมการ พระพรหมมุนี (จุนท์ พฺรหฺมคุตฺโต ป.ธ. ๙) วัดบวรนิเวศวิหาร พระพรหมเวที (สนิท ชวนปญฺโญ ป.ธ. ๙) วัดไตรมิตรวิทยาราม เป็นรองประธานกรรมการ และพระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙) วัดเทวราชกุญชร เป็นเลขานุการ ซึ่งต่อมา เมื่อวันที่ ๘ สิงหาคม ๒๕๔๙ คณะกรรมการ ฯ นี้ได้ประชุมพิจารณาแนวทางในการดำเนินงานจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ และได้ข้อสรุปเป็นแนวปฏิบัติว่า ในการดำเนินงานตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาบาลี ให้นำพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนา พุทธศักราช ๒๕๓๐ เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระ และให้นำพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ มาเทียบเคียงโดยให้ทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกันไว้ ส่วนการตรวจชำระพระไตรปิฎกภาษาไทย ให้นำต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับสังคายนาฯ ที่พระธรรมกิตติวงศ์และคณะได้จัดทำไว้แล้วตามมติมหาเถรสมาคม มาตรวจสอบคำแปลและจัดทำหัวข้อให้ตรงกันกับพระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับสังคายนาฯ ที่คณะกรรมการตรวจชำระแล้ว ทั้งนี้ประธานคณะกรรมการฯ ได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานกองงานพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เป็น ๓ กอง คือ

๑. คณะทำงานกองงานพระวินัยปิฎก จำนวน ๒๕ รูป/คน มี พระธรรมคุณาภรณ์ (เอื้อน หาสธมฺโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดสามพระยา เป็น ประธาน

๒. คณะทำงานกองงานพระสุตตันตปิฎก จำนวน ๑๙ รูป มี พระวิสุทธิวงศาจารย์ (วิเชียร อโนมคุโณ ป.ธ. ๙, พธ.ด. กิตติมศักดิ์) วัด ปากน้ำ เป็นประธาน

๓. คณะทำงานกองงานพระอภิธรรมปิฎก จำนวน ๒๑ รูป/คน มี พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ. ๙, Ph.D.) วัดพิชยญาติการาม เป็น ประธาน

ในการพิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกภาษาบาลีนั้น ได้นำ พระไตรปิฎกภาษาบาลีฉบับอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศมาเทียบเคียง ตรวจสอบทำเชิงอรรถในปาฐะที่ต่างกัน จำนวน ๗ ฉบับ ประกอบด้วย พระไตรปิฎกบาลี อักษรไทย ๓ ฉบับ คือ (๑) ทยฺยรฏฺจสฺส สงฺคีติเตปิฏกำ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺเส) (๒) สฺยามรฏฺจสฺส เตปิฏกำ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺเส) (๓) มหาจุฬาเตปิฏกำ (อนุสฺสรณีย์ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺเส) และพระไตรปิฎก บาลีอักษรต่างประเทศ ๔ ฉบับ คือ (๑) ฉฏฺจสงฺคีติเตปิฏกำ (พระไตรปิฎก บาลีอักษรพม่า ฉบับฉัฏฐสังคายนา พิมพ์ พ.ศ. ๒๕๓๘) (๒) อิงฺคลิสเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรโรมัน ฉบับสมาคมบาลีปกรณ์) (๓) สีหฬเตปิฏกำ (พระไตรปิฎกบาลีอักษรสิงหล) (๔) นาลนฺทาเทวนาครีปาลิเตปิฏกำ (พระ ไตรปิฎกบาลีอักษรเทวนาครี ฉบับมหาวิทยาลัยนาลันทา)

คณะทำงานแต่ละกองงานได้เพียรพยายามพิจารณาตรวจต้นฉบับ พระไตรปิฎกทั้งภาษาบาลีและภาษาไทยตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็ม กำลังความสามารถ เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๔๙ เป็นต้นมา จึงทำให้การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี และฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ สำเร็จลุล่วงด้วยดี

บัดนี้ การพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกภาษาบาลีและภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในมหามงคลสมัยที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ได้บรรลุผลเสร็จสิ้นแล้ว นับว่าสำเร็จได้โดยอาศัยพระบารมีพระบรมเดชานุภาพแห่งองค์พระมหากษัตริยาธิราช กอปรด้วยความวิริยะอุตสาหะอุทิศเวลาเป็นพุทธบูชาของคณะกรรมการพระเถรานุเถระและศาสนบัณฑิตผู้ดำเนินการพิจารณาตรวจต้นฉบับและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ขออานุภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและอานุภาพแห่งกุศลเจตนาในการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ ครั้งนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระราชโอรส พระราชธิดา พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงเจริญพระชนมายุยิ่งยืนนาน สถิตในไอศวรรยราชสมบัติ ทั้งสุขโสมนัสสวัสดีจงเกิดมีในที่ทุกสถาน ขอให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจงประสบความสำเร็จในการบริหารราชการแผ่นดิน ขออาณาประชาราษฎร์และสรรพสัตว์ทุกหมู่เหล่าจงอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภาร เจริญงอกงามในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดจิรัฐิติกาล เทอญ

สทา ทิปฺปตุ สทฺธมฺโม ตถาคตปฺปเวทิโต
ทสฺเสนฺโต สพฺพโลกสฺส อุชุมคฺคํ วิสุทฺธิยา.

ขอพระสัทธรรมที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศไว้ แสดงทางตรงเพื่อความบริสุทธิ์แก่โลกทั้งปวง จงรุ่งเรืองทุกเมื่อ เทอญ.

มหาเถรสมาคม

THE PAḶĪ ALPHABET
IN THAI AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

อ = a -า = ā ◌ิ = i ◌ี = ī ◌ุ = u ◌ู = ū เ- = e โ- = o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

ก = ka	ข = kha	ค = ga	ฆ = gha	ง = ṅa
จ = ca	ฉ = cha	ช = ja	ฌ = jha	ญ = ña
ฏ = ṭa	ฐ = ṭha	ฑ = ḍa	ฒ = ḍha	ณ = ṇa
ต = ta	ถ = tha	ท = da	ธ = dha	น = na
ป = pa	ผ = pha	พ = ba	ภ = bha	ม = ma

ย = ya ร = ra ล = la ว = va ส = sa ห = ha ฬ = ḷa ◌ं = ṃ

VOWELS IN COMBINATION

ก = ka	กา = kā	กิ = ki	กี = kī	กุ = ku	กู = kū	เก = ke	โก = ko
ข = kha	ขา = khā	ขิ = khi	ขี = khī	ขุ = khu	ขู = khū	เข = khe	โข = kho

FIGURES

๑	๒	๓	๔	๕	๖	๗	๘	๙	๐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	0

ทยฺยรฏฺฐสฺส เตปิฏเก
สงฺเกตวิญฺญาปนํ

อิ.	=	อิงฺคลิสเตปิฏกํ
ฉ.	=	ฉฏฺฐสงฺคีติเตปิฏกํ
ทยฺ.	=	ทยฺยรฏฺฐสฺส สงฺคีติเตปิฏกํ (๒๕๓๐ พุทฺธวสฺสเส)
เท.	=	นาลนฺทาเทวนาครินาลิเตปิฏกํ
โป.	=	โปราณเตปิฏกํ
มหา.	=	มหาจุฬาเตปิฏกํ (อนุสฺสรณียํ ๒๕๐๐ พุทฺธวสฺสเส)
สี.	=	สีหฬเตปิฏกํ
สฺยา.	=	สฺยามรฏฺฐสฺส เตปิฏกํ (๒๕๒๕ พุทฺธวสฺสเส)

วินยปิฏเก
จุฬฺลวคฺคปาลิยา ทุติยภาเค
กิตฺตนปตฺตํ

มาติกา	องฺเก

๕. ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธโก

ขุทฺทกวตฺถูนิ	๑
ตสฺสุทฺทานํ	๗๐

๖. เสนาสนกฺขนฺธโก

๑. **ปฐมภาณวาโร**	๗๗
วิหารานุชานนํ	๗๗
มญฺจปีฐาทิอนุชานนํ	๘๒
เสตวณฺณาทิอนุชานนํ	๘๖
ปฏิภาณจิตฺตปฏิกฺเขโป	๘๗
อิฏฺฐกาจยาทิอนุชานนํ	๘๘
อุปฏฺฐานสาลาอนุชานนํ	๙๐
ปาการาทิอนุชานนํ	๙๑
อารามปริกฺเขปอนุชานนํ	๙๒
๒. **ทุติยภาณวาโร**	๙๔
อนาถปิณฺฑิกวตฺถุ	๙๔
นวกมฺมทานํ	๑๐๓
อคฺคาสนานุชานนํ	๑๐๕

มาติกา **องฺเก**

อวนฺทิยาทิปุคฺคลา ๑๐๙
อาสนปฺปฏิพาหนปฏิกฺเขโป ๑๐๙
คิหิวิกฏอนุชานนำ ๑๑๐
เชตวนวิหารานุโมทนา ๑๑๑
อาสนปฺปฏิพาหนาทิ ๑๑๓
เสนาสนคาหาปกสมฺมติ ๑๑๖

๓. ตติยภาณวาโร ๑๑๘
อวิสฺสชฺชิยวตฺถุ ๑๒๒
อเวภงฺคิยวตฺถุ ๑๒๔
นวกมฺมทานกถา ๑๒๗
อญฺญตรปริโภคปฏิกฺเขปาทิ ๑๓๒
สงฺฆภตฺตาทิอนุชานนำ ๑๓๕
ภตฺตุทฺเทสกสมฺมติ ๑๓๕
เสนาสนปญฺญาปกาทิสมฺมติ ๑๓๖
อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสมฺมติ ๑๓๗
สาฏิยคฺคาหาปกาทิสมฺมติ ๑๓๘

ตสฺสุทฺทานำ ๑๔๐

๗. สงฺฆเภทกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร ๑๔๕
ฉสกฺยปพฺพชฺชากถา ๑๔๕
เทวทตฺตวตฺถุ ๑๕๒
ปญฺจสตฺถุกถา ๑๕๕

มาติกา	องฺเก
๒. ทุติยภาณวาโร	๑๖๐
ปกาสนียกมฺมำ	๑๖๐
อชาตสตฺตุกุมารวตฺถุ	๑๖๔
อภิมารเปสนำ	๑๖๖
โลหิตุปฺปาทกกฺกมฺมำ	๑๗๐
นาฬาคิริเปสนำ	๑๗๔
ปญฺจวตฺถุยาจนกถา	๑๗๖
อุทานคาถา	๑๘๑
๓. ตติยภาณวาโร	๑๘๒
สงฺฆเภทกถา	๑๘๒
อาปายิโก	๑๘๗
อุปาลิปญฺหา	๑๙๐
นิคมคาถา	๑๙๓
สงฺฆเภทโก อาปายิโก	๑๙๔
ตสฺสุทฺทานำ	๑๙๗

๘. วตฺตกฺขนฺธโก

๑. อาคนฺตุกวตฺตกถา	๑๙๘
๒. อาวาสิกวตฺตกถา	๒๐๓
๓. คมิกวตฺตกถา	๒๐๕
๔. อนุโมทนวตฺตกถา	๒๐๗
๕. ภตฺตคฺควตฺตกถา	๒๐๘
๖. ปิณฺฑจาริกวตฺตกถา	๒๑๒

มาติกา	องฺเก
๗. อารญฺญิกวตฺตกถา	๒๑๖
๘. เสนาสนวตฺตกถา	๒๑๘
๙. ชนฺตาฆรวตฺตกถา	๒๒๑
๑๐. วจฺจกุฏิวตฺตกถา	๒๒๓
๑๑. อุปชฺฌายวตฺตกถา	๒๒๖
๑๒. สทฺธิวิหาริกวตฺตกถา	๒๓๔
๑๓. อาจริยวตฺตกถา	๒๓๘
๑๔. อนฺเตวาสิกวตฺตกถา	๒๔๕
ตสฺสุทฺทานํ	๒๕๑

๙. ปาติโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธโก

๑. ปาติโมกฺขุทฺเทสยาจนํ	๒๖๒
๒. มหาสมุทฺเท อฏฺฐจฺฉริยา	๒๖๔
๓. ธมฺมวินเย อฏฺฐจฺฉริยา	๒๖๖
๔. ปาติโมกฺขสวนารโห	๒๗๑
๕. ธมฺมิกาธมฺมิกปาติโมกฺขฏฺฐปนํ	๒๗๒
๖. ธมฺมิกปาติโมกฺขฏฺฐปนํ	๒๗๗
๗. อตฺตาทานองฺคํ	๒๘๕
๘. โจทเกน ปจฺจเวกฺขิตพฺพธมฺโม	๒๘๗
๙. โจทเกน อุปฏฺฐาเปตพฺพธมฺโม	๒๘๙
๑๐. โจทกจุทิตกปฏิสํยุตฺตกถา	๒๙๐
ตสฺสุทฺทานํ	๒๙๓

มาติกา **องฺเก**

๑๐. ภิกฺขุนิกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร ๒๙๖
๑. มหาปชาปติโคตมีวตฺถุ ๒๙๖
อฏฺฐครุธมฺมา ๒๙๙
ภิกฺขุนีอุปสมฺปทานุชานนํ ๓๐๓
อุปฺปลวณฺณาเถริยา อนฺเตวาสินีภิกฺขุนีวตฺถุ ๓๑๐
๒. ทุติยภาณวาโร ๓๑๑
๓. ตติยภาณวาโร ๓๒๖
ตสฺสุทฺทานํ ๓๔๕

๑๑. ปญฺจสติกกฺขนฺธโก

๑. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ ๓๕๐
ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ สมฺมติกถา ๓๕๑
๒. ขุทฺทานุขุทฺทกสิกฺขาปทกถา ๓๕๕
๓. พฺรหฺมทณฺฑกถา ๓๕๙
ตสฺสุทฺทานํ ๓๖๔

๑๒. สตฺตสติกกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร ๓๖๖
ยสกากณฺฑกปุตฺตตฺเถรวตฺถุ ๓๖๖

มาติกา **องฺเก**

มณิจูฬกคามณิวตฺถุ ๓๗๐

๒. ทุติยภาณวาโร ๓๗๘

ตสฺสุทฺทานํ ๓๙๑

ปทานุกฺกโม ๓๙๒
อสาธารณนามานิ ๔๖๓
คาถานุกฺกโม ๔๗๐
ธมฺมปฺปเภโท ๔๗๑

วินยปิฏเก
จุลฺลวคฺคปาลิ
[ทุติโย ภาโค]

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๕. ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธโก[๑]

ขุทฺทกวตฺถูนิ

[๒๔๓] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นฺหายมานา รุกฺเข กายํ อุคฺฆํเสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ[๒] อุรมฺปิ ปิฏฺฐิมฺปิ. มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา[๓] อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ[๔] วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา นฺหายมานา รุกฺเข กายํ อุคฺฆํเสสฺสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺฐิมฺปิ, เสยฺยถาปิ มลฺลมุฏฺฐิกา คามปูฏฺวาติ.[๕] อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

---

[๑] สฺยา.,กตฺถจิ โปตฺถเก. ...ขนฺธกํ, เอวมุปริปิ.
[๒] อิ. พาหมฺปิ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,ทยฺ. ขิยฺยติ, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท. คามโมฑฺฑวาติ, อิ. คามโปฑฺฑวาติ, เอวมุปริปิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นฺหายมานา รุกฺเข กายํ อุคฺฆํเสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺจิมฺปีติ. "สจฺจํ ภควาติ.[๑] วิครหิ พุทฺโธ ภควา "อนนุจฺฉวิกํ[๒] ภิกฺขเว เตสํ โมฆปุริสานํ อนนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปฺ[๓] อสฺสามณกํ อกปฺปิยํ อกรณียํ. กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา นฺหายมานา รุกฺเข กายํ อุคฺฆํเสสฺสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺจิมฺปิ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา[๔] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว นฺหายมาเนน [ ][๕] รุกฺเข กาโย อุคฺฆํเสตพฺโพ; โย อุคฺฆํเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นฺหายมานา ถมฺเภ กายํ อุคฺฆํเสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺจิมฺปิ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา นฺหายมานา ถมฺเภ กายํ อุคฺฆํเสสฺสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺจิมฺปิ, เสยฺยถาปิ มลฺลมุฏฺจิกา คามปูฏฺวาติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว นฺหายมาเนน ถมฺเภ กาโย อุคฺฆํเสตพฺโพ; โย อุคฺฆํเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] อิ. อนนุจฺฉวิยํ [๓] สี.,เท. อปฺปติรูปฺ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ. วิครหตฺวา ฯเปฯ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูนาติ อยํ ปาโฐ

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นฺหายมานา กุฑฺเฑ[๑] กายํ อุคฺฆํเสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺฐิมฺปิ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา นฺหายมานา กุฑฺเฑ กายํ อุคฺฆํเสสฺสนฺติ, อูรุมฺปิ พาหุมฺปิ อุรมฺปิ ปิฏฺฐิมฺปิ, เสยฺยถาปิ มลฺลมุฏฺฐิกา คามปฏฺฐวาติ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว นฺหายมาเนน กุฑฺเฑ กาโย อุคฺฆํเสตพฺโพ, โย อุคฺฆํเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู นฺหายมานา[๒] อฏฺฐาเน[๓] นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสं มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ “สจฺจํ ภควาติ. ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว นฺหายมาเนน[๔] อฏฺฐาเน นฺหายิตพฺพํ; โย นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คนฺธพฺพหตฺถเกน นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสं มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว คนฺธพฺพหตฺถเกน นฺหายิตพฺพํ; โย นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ. กุฏฺเฏ
[๒] สี.,ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. อฏฺฏาเน, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุรุวินฺทกสุตฺติยา นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว กุรุวินฺทกสุตฺติยา นฺหายิตพฺพํ; โย นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วิคฺคยฺห ปริกมฺมํ การาเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว วิคฺคยฺห ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ; โย การาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู มลฺลเกน นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว มลฺลเกน นฺหายิตพฺพํ; โย นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๔๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน กจฺฉุโรคาพาโธ โหติ. ตสฺส วินา มลฺลกา น ผาสุ โหติ.[๑] ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส อกตมลฺลกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ชราทุพฺพโล นฺหายมาโน น สกฺโกติ อตฺตโน กายํ อุปฆฺเสตุ[๒] ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุกฺกาสิกนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. น ตสฺส วินา มลฺลเกน ผาสุ โหติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุคฺฆเสตุ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ปิฏฺฐิปริกมฺมํ กาตุํ กุกฺกุจฺจายติ[๑] ฯเปฯ[๒] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปุถุปาณิกนฺติ.

[๒๔๔] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วลฺลิกํ ธาเรนฺติ. ฯเปฯ ปามงฺคํ ธาเรนฺติ. กณฺเจสุตฺตกํ ธาเรนฺติ. กฏิสุตฺตกํ ธาเรนฺติ. โอวฏฺฏิกํ ธาเรนฺติ. กายุรํ[๓] ธาเรนฺติ. หตฺถาภรณํ ธาเรนฺติ. องฺคุลิมุทฺทิกํ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วลฺลิกํ ธาเรนฺติ. ปามงฺคํ ธาเรนฺติ. กณฺเจสุตฺตกํ ธาเรนฺติ. กฏิสุตฺตกํ ธาเรนฺติ. โอวฏฺฏิกํ ธาเรนฺติ. กายุรํ ธาเรนฺติ. หตฺถาภรณํ ธาเรนฺติ. องฺคุลิมุทฺทิกํ ธาเรนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว วลฺลิกํ ธาเรตพฺพํ.[๔] น ปามงฺคํ ธาเรตพฺพํ. [ ][๕] น กณฺเจสุตฺตกํ ธาเรตพฺพํ. น กฏิสุตฺตกํ ธาเรตพฺพํ. น โอวฏฺฏิกํ ธาเรตพฺพํ. น กายุรํ ธาเรตพฺพํ. น หตฺถาภรณํ ธาเรตพฺพํ. น องฺคุลิมุทฺทิกํ ธาเรตพฺพํ;[๖] โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ. เตน โย ปน สมเยน ภิกฺขู ปิฏฺฐิปริกมฺมํ กาตุ กุกฺกุจฺจายนฺติ., เท.,อิ. เตน โข ปน สมเยน ปิฏฺฐิปริกมฺมํ กาตุ อุกฺกุจฺจายนฺติ. [๒] สี.,ฉ. เปยฺยาโล น ทิสฺสติ.
[๓] เท. กายูรํ, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วลฺลิกา ธาเรตพฺพา.
[๕] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร น ปามงฺโค ธาเรตพฺโพติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. น องฺคุลิมุทฺทิกา ธาเรตพฺพา.

[๒๔๖] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ทีเฆ เกเส ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ทีฆา เกสา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทุมาสิกํ วา ทุวงฺคุลํ วาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู โกจฺเฉน เกเส โอสณฺเหนฺติ.[๑] ผณเกน เกเส โอสณฺเหนฺติ. หตฺถผณเกน เกเส โอสณฺเหนฺติ. สิตฺถเตลเกน เกเส โอสณฺเหนฺติ. อุทกเตลเกน เกเส โอสณฺเหนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ[๒] "เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว โกจฺเฉน เกสา โอสณฺเหตพฺพา, น ผณเกน เกสา โอสณฺเหตพฺพา, น หตฺถผณเกน เกสา โอสณฺเหตพฺพา, น สิตฺถเตลเกน เกสา โอสณฺเหตพฺพา, น อุทกเตลเกน เกสา โอสณฺเหตพฺพา; โย โอสณฺเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๔๗] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อาทาเสปิ อุทกปตฺเตปิ มุขนิมิตฺตํ โอโลเกนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว อาทาเส วา อุทกปตฺเต วา มุขนิมิตฺตํ โอโลเกตพฺพํ; โย โอโลเกยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน มุเข วโณ โหติ. โส ภิกฺขู ปุจฺฉิ "กีทิโส เม อาวุโส วโณติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ "อีทิโส[๓] เต อาวุโส วโณติ. โส น สทฺทหติ. ภควโต

---

[๑] เท. โอสณฺเจนฺติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ เปยฺยาโล น ทิสฺสติ. [๓] สี.,ฉ.,เท. เอทิโส

เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาพาธปฺปจฺจยา[๑] อาทาเส วา อุทกปตฺเต วา มุขนิมิตฺตํ โอโลเกตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู มุขํ อาลิมฺเปนฺติ.[๒] มุขํ อุมฺมทฺเทนฺติ. มุขํ จุณฺเณนฺติ. มโนสิลกาย[๓] มุขํ ลญฺเจนฺติ.[๔] องฺคราคํ กโรนฺติ. มุขราคํ กโรนฺติ. องฺคราคมุขราคํ กโรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว มุขํ อาลิมฺปิตพฺพํ, น มุขํ อุมฺมทฺทิตพฺพํ, น มุขํ จุณฺณเตพฺพํ. น มโนสิลกาย มุขํ ลญฺเจตพฺพํ, น องฺคราโค กาตพฺโพ, น มุขราโค กาตพฺโพ, น องฺคราคมุขราโค กาตพฺโพ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน จกฺขุโรคาพาโธ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาพาธปฺปจฺจยา มุขํ อาลิมฺปิตุนฺติ.

[๒๔๘] เตน โข ปน สมเยน ราชคเห คิรคฺคสมชฺโช โหติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คิรคฺคสมชฺชํ ทสฺสนาย อคมํสุ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา นจฺจมฺปิ คีตมฺปิ วาทิตมฺปิ ทสฺสนาย คจฺฉิสฺสนฺติ,[๕] เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว นจฺจํ วา คีตํ วา วาทิตํ วา ทสฺสนาย คนฺตพฺพํ; โย คจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] เท. อาพาธปฺปจฺจยา, อิ. อาพาธปจฺจยา [๒] สี.,เท. อิ. อาลิมฺปนฺติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. มโนสิลิกาย [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ลญฺเฉนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๕] อิ. อาคจฺฉิสฺสนฺติ

[๒๔๙] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “ยเถว มยํ คายาม, เอวเมวิเม นาม[๑] สมณา สกฺยปุตฺติยา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายนฺตีติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายนฺตสฺส; อตฺตโนปิ[๒] ตสฺมึ สเร สารชฺชติ, ปเรปิ ตสฺมึ สเร สารชฺชนฺติ, คหปติกาปิ อุชฺฌายนฺติ, สรกุตฺตีปิ นิกามยมานสฺส สมาธิสฺส ภงฺโค โหติ, ปจฺฉิมา ชนตา ทิฏฺฐานุคติมาปชฺชติ.[๓] อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายนฺตสฺส. น ภิกฺขเว อายตเกน คีตสฺสเรน ธมฺโม คายิตพฺโพ; โย คาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สรภญฺเญ กุกฺกุจฺจายนฺติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สรภญฺญนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู พาหิรโลมึ อุณฺณึ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นามสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อตฺตนาปิ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทิฏฺฐานุคฺคตึ อาปชฺชติ.

คิหี กามโภคิโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว พาหิรโลมี อุณฺณี ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๕๐] เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส อารามเม อมฺพา ผลิโน[๑] โหนฺติ. รญฺญา จ[๒] มาคเธน เสนิเยน พิมฺพิสาเรน อนุญฺญาตํ โหติ “ยถาสุขํ อยฺยา อมฺพํ ปริภุญฺชนฺตูติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ตรุณญฺเญว อมฺพํ ปาตาเปตฺวา ปริภุญฺชึสุ. รญฺโญ จ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส อมฺเพน อตฺโถ โหติ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร มนุสฺเส อาณาเปสิ “คจฺฉถ ภเณ, อารามํ คนฺตฺวา อมฺพํ อาหรถาติ. “เอวํ เทวาติ โข เต มนุสฺสา รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส ปฏิสฺสุตฺวา อารามํ คนฺตฺวา อารามปาลํ[๓] เอตทโวจุ “เทวสฺส ภเณ อมฺเพน อตฺโถ, อมฺพํ เทถาติ. “นตฺถยฺยา[๔] อมฺพํ ตรุณญฺเญว อมฺพํ ปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปริภุญฺชึสูติ. อถโข เต มนุสฺสา รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “สุปริภุตฺตํ ภเณ อยฺเยหิ อมฺพํ, อปิจ ภควตา มตฺตา วณฺณิตาติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา น มตฺตํ ชานิตฺวา รญฺโญ อมฺพํ ปริภุญฺชิสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อมฺพํ ปริภุญฺชิตพฺพํ; โย ปริภุญฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] อิ. ผลิตา
[๒] สี.,ฉ.,เท. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. อารามปาเล
[๔] สี.,เท. นตฺถายฺยา, อิ. นตฺถยฺโย

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ปูคสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติ. สูเป อมฺพเปสิกา[๑] ปกฺขิตฺตา โหนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น ปฏิคฺคณฺหนฺติ ฯเปฯ[๒] "ปฏิคฺคณฺหถ ภิกฺขเว ปริภุญฺชถ, อนุชานามิ ภิกฺขเว อมฺพเปสิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ปูคสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติ. เตน ปริยาปุณีสุ อมฺพเปสิกา[๓] กาตุํ. ภตฺตคฺเค สกเลเหว อมฺเพหิ จรนฺติ.[๔] ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น ปฏิคฺคณฺหนฺติ ฯเปฯ "ปฏิคฺคณฺหถ ภิกฺขเว ปริภุญฺชถ, อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหิ สมณกปฺเปหิ ผลํ ปริภุญฺชิตุํ; อคฺคิปริจิตํ สตฺถปริจิตํ นขปริจิตํ อพีชํ นิพฺพฏฺฏ-พีชญฺเจว[๕] ปญฺจมํ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ ปญฺจหิ สมณกปฺเปหิ ผลํ ปริภุญฺชิตุนฺติ.

[๒๕๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลกโต โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "น หิ[๖] นูน โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ [ ][๗] จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริ. สเจ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผเรยฺย, น หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย. กตมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ, วิรูปกฺขํ อหิราชกุลํ, เอราปถํ อหิราชกุลํ, ฉพฺยาปุตฺตํ อหิราชกุลํ, กณฺหาโคตมกํ[๘] อหิราชกุลํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. อมฺพเปสิกาโย [๒] สี.,เท.,อิ. เปยฺยาโล น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. เปสิกํ [๔] สี.,ฉ. เทนฺติ.
[๕] สี.,เท. นิพฺพตฺตวีชญฺเจว, อิ. นิวฏฺฏพีชญฺเจว [๖] อิ.,สฺยา.,ทยฺ. นห, เอวมุปริปิ.
[๗] สี.,ฉ.,มหา. เอตฺถนฺตเร อิมานีติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ, อิ. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๘] สี.,เท. กณฺหาโคตมํ

น หิ นูน โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริ. สเจ หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผเรยฺย, น หิ โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อหินา ทฏฺโฐ กาลํ กเรยฺย. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิมานิ จตฺตาริ อหิราชกุลานิ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริตุํ อตฺตคุตฺติยา อตฺตรกฺขาย อตฺตปริตฺตาย.[๑] เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺพํ.

วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ เอราปเถหิ เม
ฉพฺยาปุตฺเตหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ กณฺหาโคตมเกหิ จ.

อปาทเกหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ ทิปาทเกหิ[๒] เม
จตุปฺปเทหิ เม เมตฺตํ เมตฺตํ พหุปฺปเทหิ เม.

มา มํ อปาทโก หึสิ มา มํ หึสิ ทิปาทโก
มา มํ จตุปฺปโท หึสิ มา มํ หึสิ พหุปฺปโท.

สพฺเพ สตฺตา สพฺเพ ปาณา สพฺเพ ภูตา จ เกวลา
สพฺเพ ภทฺรานิ ปสฺสนฺตุ มา กิญฺจิ ปาปมาคมา.

อปฺปมาโณ พุทฺโธ, อปฺปมาโณ ธมฺโม, อปฺปมาโณ สงฺโฆ, ปมาณวนฺตานิ สิรีสปานิ[๓] อหิวิจฺฉิกา[๔] สตปที อุณฺณนาภี[๕] สรพู มูสิกา, กตา เม รกฺขา กตา เม ปริตฺตา,[๖] ปฏิกฺกมนฺตุ ภูตานิ, โสหํ นโม ภควโต, นโม สตฺตนฺนํ สมฺมาสมฺพุทฺธานนฺติ. [ ][๗]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อตฺตปริตฺตํ กาตุํ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทฺวิปาทเกหิ
[๓] ฉ.,เท. สรีสปานิ
[๔] ทยฺ. อหิ วิจฺฉิกา
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุณฺณนาภิสรพู
[๖] สี.,ฉ. กตํ เม ปริตฺตํ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.
[๗] อิ. เอตฺถนฺตเร อนุชานามิ ภิกฺขเว โลหิตํ โมเจตุนฺติ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อนภิรติยา ปีฬิโต อตฺตโน องฺคชาตํ ฉินฺทิ. ฯเปฯ[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "อญฺญมฺหิ โส ภิกฺขเว โมฆปุริโส ฉินฺทิตพฺพมฺหิ[๒] อญฺญํ ฉินฺทิ, น หิ[๓] ภิกฺขเว อตฺตโน องฺคชาตํ ฉินฺทิตพฺพํ;[๔] โย ฉินฺเทยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสาติ.

[๒๕๒] เตน โข ปน สมเยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส มหคฺฆสฺส จนฺทนสารสฺส[๕] จนฺทนคณฺฑี[๖] อุปฺปนฺนา โหติ. อถโข ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส เอตทโหสิ "ยนฺนูนาหํ อิมาย จนฺทนคณฺฑิยา ปตฺตํ ลิขาเปยฺยํ,[๗] ลิขญฺจ[๘] เม ปริโภคํ ภวิสฺสติ, ปตฺตญฺจ ทานํ ทสฺสามีติ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี ตาย จนฺทนคณฺฑิยา ปตฺตํ ลิขาเปตฺวา สิกฺกายํ[๙] อุฑฺฑิตฺวา เวพฺภาเร[๑๐] อาลคฺเคตฺวา เวพฺภารปรมฺปราย วาหิตฺวา[๑๑] เอวมาห "โย สมโณ วา พฺราหฺมโณ วา อรหา เจว อิทฺธิมา จ, ทินฺนนฺเยว ปตฺตํ โอหรตูติ.

อถโข ปูรโณ กสฺสโป, เยน ราชคหโก เสฏฺฐี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ราชคหกํ เสฏฺฐึ เอตทโวจ "อหํ หิ คหปติ อรหา เจว อิทฺธิมา จ, เทหิ เม ปตฺตนฺติ. "สเจ ภนฺเต อายสฺมา อรหา เจว อิทฺธิมา จ, ทินฺนนฺเยว[๑๒] ปตฺตํ โอหรตูติ. อถโข มกฺขลิ โคสาโล อชิโต เกสกมฺพโล[๑๓] ปกุโธ กจฺจายโน สญฺชโย เวฬฏฺฐปุตฺโต[๑๔]

---

[๑] สี.,เท.,อิ. เปยฺยาโล น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,เท. เฉตฺตพฺพมฺหิ, อิ. เฉตพฺพมฺหิ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. หิสทฺโท น ทิสฺสติ. [๔] สี.,ฉ.,เท. เฉตฺตพฺพํ, อิ. เฉตพฺพํ
[๕] สี.,ฉ.,เท. จนฺทนสฺส, อิ. จนิทนสารสฺส [๖] สี.,เท.,อิ. จนฺทนคณฺจิ
[๗] ฉ.,เท.,มหา. เลขาเปยฺยํ [๘] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เลขญฺจ [๙] เท. สิกฺกาย
[๑๐] สี.,เท.,อิ. เวพฺภเค [๑๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พนฺธิตฺวา [๑๒] เท. ทินฺนญฺเญว
[๑๓] อิ. เกสกมฺพลี [๑๔] เท.,ฉ. เพลฏฺฐปุตฺโต, อิ. เพลฏฺฐิปุตฺโต

นิคฺคณฺโห นาฏปุตฺโต,[๑] เยน ราชคหโก เสฏฺฐี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ราชคหกำ เสฏฺฐึ เอตทโวจ "อหำ หิ คหปติ อรหา เจว อิทฺธิมา จ, เทหิ เม ปตฺตนฺติ. "สเจ ภนฺเต อายสฺมา อรหา เจว อิทฺธิมา จ, ทินฺนำเยว ปตฺตำ โอหรตูติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ มหาโมคฺคลฺลาโน อายสฺมา จ ปิณฺโฑลภารทฺวาโช ปุพฺพณฺหสมยำ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหำ ปิณฺฑาย ปาวิสึสุ.[๒] อายสฺมาปิ โข ปิณฺโฑลภารทฺวาโช อรหา เจว อิทฺธิมา จ. อายสฺมาปิ โข มหาโมคฺคลฺลาโน อรหา เจว อิทฺธิมา จ. อถโข อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช อายสฺมนฺตำ มหาโมคฺคลฺลานำ เอตทโวจ "คจฺฉาวุโส โมคฺคลฺลาน, เอตำ ปตฺตำ โอหร, ตุยฺเหโส ปตฺโตติ. อายสฺมาปิ โข โมคฺคลฺลาโน อายสฺมนฺตำ ปิณฺโฑลภารทฺวาชำ เอตทโวจ "คจฺฉาวุโส ภารทฺวาช, เอตำ ปตฺตำ โอหร, ตุยฺเหโส ปตฺโตติ.[๓] อถโข อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช เวหาสำ อพฺภุคฺคนฺตฺวา ตำ ปตฺตำ คเหตฺวา ติกฺขตฺตุำ ราชคหำ อนุปริยายิ.[๔]

เตน โข ปน สมเยน ราชคหโก เสฏฺฐี[๕] สปุตฺตทาโร สเก นิเวสเน จิโต โหติ ปญฺชลิโก นมสฺสมาโน "อิเธว ภนฺเต อยฺโย

---

[๑] เท.,อิ. นาตปุตฺโต [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปวิสึสุ.

[๓] สี.,ฉ.,อิ. เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา จ มหาโมคฺคลฺลาโน ฯเปฯ ปาวิสึสุ. อถโข อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช อายสฺมนฺตำ มหาโมคฺคลฺลานำ เอตทโวจ "อายสฺมา โข โมคฺคลฺลาโน อรหา เจว อิทฺธิมา จ, คจฺฉาวุโส โมคฺคลฺลาน, เอตำ ปตฺตำ โอหร, ตุยฺเหโส ปตฺโตติ. "อายสฺมา โข ปิณฺโฑลภารทฺวาโช อรหา เจว อิทฺธิมา จ, คจฺฉาวุโส ภารทฺวาช, เอตำ ปตฺตำ โอหร, ตุยฺเหโส ปตฺโตติ.

[๔] อิ. อนุปริยาสิ. [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เสฏฺจิ

ภารทฺวาโช อมฺหากํ นิเวสเน ปติฏฺฐาตูติ. อถโข อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสเน ปติฏฺฐาติ.[๑] อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี อายสฺมโต ปิณฺโฑลภารทฺวาชสฺส หตฺถโต ปตฺตํ คเหตฺวา มหคฺฆสฺส ขาทนียสฺส ปูเรตฺวา อายสฺมโต ปิณฺโฑล-ภารทฺวาชสฺส อทาสิ.[๒] อถโข อายสฺมา ปิณฺโฑลภารทฺวาโช ตํ ปตฺตํ คเหตฺวา อารามํ อคมาสิ. อสฺโสสุ โข มนุสฺสา "อยฺเยน กิร ปิณฺโฑลภารทฺวาเชน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปตฺโต โอหาริโตติ. เต จ มนุสฺสา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑล-ภารทฺวาชํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธึสุ. อสฺโสสิ[๓] โข ภควา อุจฺจาสทฺทํ มหาสทฺทํ, สุตฺวาน อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ "กึ นุ โข โส อานนฺท อุจฺจาสทฺโท มหาสทฺโทติ. "อายสฺมตา ภนฺเต ปิณฺโฑลภารทฺวาเชน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปตฺโต โอหาริโต, อสฺโสสุ โข ภนฺเต มนุสฺสา 'อยฺเยน กิร ปิณฺโฑลภารทฺวาเชน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปตฺโต โอหาริโตติ. เต จ ภนฺเต มนุสฺสา อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑลภารทฺวาชํ ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต อนุพนฺธา,[๔] โส เอโส [ ][๕] ภควา อุจฺจาสทฺโท มหาสทฺโทติ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ ปิณฺโฑลภารทฺวาชํ ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ตยา ภารทฺวาช ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปตฺโต โอหาริโตติ. "สจฺจํ ภควาติ.[๖] วิครหิ พุทฺโธ ภควา "อนนุจฺฉวิกํ[๗] ภารทฺวาช

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปติฏฺฐาสิ [๒] สี.,อิ. ปาทาสิ [๓] สี. อสฺเสสิ.
[๔] อิ. อนุพทฺธา [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ภนฺเตติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๖] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๗] อิ. อนนุจฺฉวิยํ

อนนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปํ อสฺสามณกํ อกปฺปิยํ อกรณียํ. กถํ หิ นาม ตฺวํ ภารทฺวาช ฉวสฺส ทารุปตฺตสฺส การณา คิหีนํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสสฺสสิ, เสยฺยถาปิ นาม[๑] ภารทฺวาช มาตุคาโม ฉวสฺส มาสกรูปสฺส การณา โกปินํ ทสฺเสติ เอวเมว โข ตยา ภารทฺวาช ฉวสฺส ทารุปตฺตสฺส การณา คิหีนํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺสิตํ; เนตํ ภารทฺวาช อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา [ ][๒] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว คิหีนํ อุตฺตริมนุสฺสธมฺมํ อิทฺธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสตพฺพํ; โย ทสฺเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. ภินฺทเถตํ ภิกฺขเว ทารุปตฺตํ, สกลิกํ สกลิกํ กริตฺวา[๓] ภิกฺขูนํ อญฺชนปีสนํ[๔] เทถ, น จ ภิกฺขเว ทารุปตฺโต ธาเรตพฺโพ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวเจ ปตฺเต ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว โสวณฺณมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น รูปิยมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น มณิมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น เวพฺริยมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น ผลิกมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น กํสมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น กาจมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น ติปุมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น สีสมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ, น ตมฺพโลหมโย ปตฺโต ธาเรตพฺโพ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว ปตฺเต อโยปตฺตํ มตฺติกาปตฺตนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นามสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,เท. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กตฺวา
[๔] สี. อญฺชนุปฺปิสนํ, ฉ.,เท.,อิ. อญฺชนุปปิสนํ

[๒๕๓] เตน โข ปน สมเยน ปตฺตมูลํ ฆสิยติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปตฺตมณฺฑลนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวจานิ ปตฺตมณฺฑลานิ ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจาวจานิ ปตฺตมณฺฑลานิ ธาเรตพฺพานิ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว ปตฺตมณฺฑลานิ ติปุมยํ สีสมยนฺติ. พหลานิ ปตฺตมณฺฑลานิ[๒] น อจฺฉุปียนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ลิขิตุนฺติ. วลี[๓] โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มกรทนฺตกํ ฉินฺทิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู จิตฺรานิ ปตฺตมณฺฑลานิ ธาเรนฺติ รูปกากิณฺณานิ ภิตฺติกมฺมกตานิ,[๔] ตานิ รถิกายปิ ทสฺเสนฺตา อาหิณฺฑนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว จิตฺรานิ ปตฺตมณฺฑลานิ ธาเรตพฺพานิ รูปกากิณฺณานิ ภิตฺติกมฺมกตานิ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ปกติมณฺฑลนฺติ.

[๒๕๔] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โสทกं[๕] ปตฺตํ ปฏิสาเมนฺติ. ปตฺโต ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว

---

[๑] เท.,อิ. ฆสียติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มณฺฑลานิ [๓] อิ. วลี
[๔] อิ. รูปโกกิณฺณานิ ภติกมฺมกตานิ, เอวมุปริปิ. [๕] อิ. สอุทกํ

โสทโก[๑] ปตฺโต ปฏิสาเมตพฺโพ; โย ปฏิสาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว โอตาเปตฺวา ปตฺตํ ปฏิสาเมตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สอุทกํ[๒] ปตฺตํ โอตาเปนฺติ. ปตฺโต ทุคฺคนฺโธ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว สอุทโก ปตฺโต โอตาเปตพฺโพ; โย โอตาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว นิรุทกํ[๓] กตฺวา โอตาเปตฺวา ปตฺตํ ปฏิสาเมตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อุณฺเห ปตฺตํ นิทหนฺติ. ปตฺตสฺส วณฺโณ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ; โย นิทเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตฺวา ปตฺตํ ปฏิสาเมตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ปตฺตา อชฺโฌกาเส อนาธารา นิกฺขิตฺตา โหนฺติ. วาตมณฺฑลิกาย อาวฏฺฏิตฺวา[๔] ปตฺตา ภิชฺชึสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปตฺตาธารกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มิฑฺฒนฺเต[๕] ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. ปริวฏฺฏิตฺวา[๖] ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว มิฑฺฒนฺเต ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริภณฺฑนฺเต ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. ปริวฏฺฏิตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ

---

[๑] อิ. สอุทโก [๒] สี.,ฉ.,เท. โสทกํ [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โวทกํ
[๔] สี.,ฉ.,เท. อาวฏฺเฏตฺวา, เอวมุปริปิ. [๕] โป.,อิ. มิฒนฺเต, เอวมุปริปิ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปริปติตฺวา

“น ภิกฺขเว ปริภณฺฑนฺเต ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉมายํ[๑] ปตฺตํ นิกฺกุชฺชนฺติ. โอฏฺโฐ ฆสิยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ติณสนฺถารกนฺติ. ติณสนฺถารโก อุปจิกาหิ ขชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โจฬกนฺติ. โจฬกํ อุปจิกาหิ ขชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปตฺตมาฬกนฺติ. ปตฺตมาฬกา[๒] ปริปติตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปตฺตกุณฺโฑลิกนฺติ.[๓] ปตฺตกุณฺโฑลิกาย ปตฺโต อุคฺฆสิยติ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปตฺตตฺถวิกนฺติ.[๕] อสวทฺธโก[๖] น โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อสวทฺธกํ พนฺธนสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิตฺติขีเลปิ[๗] นาคทนฺตเกปิ ปตฺตํ ลคฺเคนฺติ. ปริปติตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ปตฺโต ลคฺเคตพฺโพ; โย ลคฺเคยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺเจ ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. สติสมฺโมสา นิสีทนฺตา โอตฺถริตฺวา ปตฺตํ ภินฺทนฺติ.[๘] ภควโต

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฉมาย, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. ปตฺตมาพโก
[๓] อิ. ปตฺตกณฺโฑลิกนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฆสิยติ.
[๕] ฉ.,เท. ปตฺตถวิกนฺติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท. อสพทฺธโก
[๗] สี.,ฉ.,เท. ภิตฺติขิเลปิ
[๘] สี.,ฉ.,เท. ภนฺเทนฺติ.

เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว มญฺเจ ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปีเฐ ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. สติสมฺโมสา นิสีทนฺตา โอตฺถริตฺวา ปตฺตํ ภินฺทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ปีเฐ ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู องฺเก ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. สติสมฺโมสา อุฏฺฐหนฺติ.[๑] ปริปติตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว องฺเก ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉตฺเต ปตฺตํ นิกฺขิปนฺติ. วาตมณฺฑลิกาย ฉตฺตํ อุกฺขิปียติ. ปริปติตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ฉตฺเต ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ; โย นิกฺขิเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๕๕] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปตฺตหตฺถา กวาฏํ ปณาเมนฺติ. กวาเฏ[๒] อาวฏฺฏิตฺวา ปตฺโต ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ปตฺตหตฺเถน ภิกฺขุนา กวาฏํ ปณาเมตพฺพํ; โย ปณาเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ตุมฺพกฏาเหน[๓] ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ตุมฺพกฏาเหน ปิณฺฑาย จริตพฺพํ; โย จเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] อิ. วุฏฺฐหนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กวาโฏ [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตุมฺพกฏาเห, เอวมุปริปิ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฆฏิกฏฺฐาเหน[๑] ปิณฺฑาย จรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ติตฺถิยาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ฆฏิกฏฺฐาเหน ปิณฺฑาย จริตพฺพํ; โย จเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สพฺพปํสุกูลิโก โหติ. โส ฉวสีสสฺส ปตฺตํ ธาเรติ. อญฺญตรา อิตฺถี ปสฺสิตฺวา ภีตา วิสฺสรมกาสิ "อพฺภุมฺเม ปิสาโจ วตายนฺติ.[๒] มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ฉวสีสสฺส ปตฺตํ ธาเรสฺสนฺติ, เสยฺยถาปิ ปิสาจิลฺลิกาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ฉวสีสสฺส ปตฺโต ธาเรตพฺโพ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ ภิกฺขเว สพฺพปํสุกูลิเกน ภวิตพฺพํ; โย ภเวยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู จลกานิปิ อฏฺฐิกานิปิ อุจฺฉิฏฺโฐทกมฺปิ ปตฺเตน นีหรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ยสฺมึเยวิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา ภุญฺชนฺติ, โส ว เนสํ ปฏิคฺคโหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว จลกานิ วา อฏฺฐิกานิ วา อุจฺฉิฏฺโฐทกํ วา ปตฺเตน นีหริตพฺพํ; โย นีหเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ปฏิคฺคหนฺติ.

[๒๕๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู หตฺเถน จีวรํ วิผาเลตฺวา[๓] จีวรํ สิพฺเพนฺติ. จีวรํ วิโลมํ[๔] โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺถกํ นมตกนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฆฏิกฏฺฐาเห [๒] อิ. วตมนฺติ. [๓] สี.,ฉ.,เท. จีวรํ วิปฺผาเฑตฺวา, อิ. หตฺเถน วิปาเฏตฺวา, มหา. จีวรํ วิปฺผาเลตฺวา [๔] สี.,ฉ.,เท. วิโลมิกํ

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส ทณฺฑสตฺถกํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทณฺฑสตฺถกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวเจ สตฺถกทณฺเฑ ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจาวจา สตฺถกทณฺฑา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺฐิมยํ ทนฺตมยํ วิสาณมยํ นฬมยํ เวฬุมยํ กฏฺฐมยํ ชตุมยํ ผลมยํ โลหมยํ สงฺขนาภิมยนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู กุกฺกุฏปตฺเตนปิ เวฬุเปสิกายปิ จีวรํ สิพฺพนฺติ.[๑] จีวรํ ทุสฺสิพฺพิตํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สูจินฺติ. สูจิโย กณฺณกิตาโย โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สูจินาฬิกนฺติ. นาฬิกายปิ[๒] กณฺณกิตาโย โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กิณฺเณน ปูเรตุนฺติ. กิณฺเณปิ กณฺณกิตาโย โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺตุยา[๓] ปูเรตุนฺติ. สตฺตุยาปิ กณฺณกิตาโย โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สริตกนฺติ. สริตเกปิ กณฺณกิตาโย โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มธุสิตฺถเกน สาเรตุนฺติ. สริตกมฺปิ ปริภิชฺชติ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สริตสิปาฏิกนฺติ.[๔]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สิพฺเพนฺติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. สูจินาฬิกายปิ
[๓] อิ. สตฺถุยา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สริตกสิปาฏิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ตตฺถ ตตฺถ ขีลํ นิขณิตฺวา[๑] สมฺพนฺธิตฺวา จีวรํ สิพฺเพนฺติ. จีวรํ วิกณฺณํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กจินํ กจินรชฺชุ๎ ตตฺถ ตตฺถ โอพนฺธิตฺวา จีวรํ สิพฺเพตุนฺติ. วิสเม กจินํ ปตฺถรนฺติ. กจินํ ปริภิชฺชติ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว วิสเม กจินํ ปตฺถริตพฺพํ; โย ปตฺถเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. ฉมายํ กจินํ ปตฺถรนฺติ. กจินํ ปีสุกิตํ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ติณสนฺถารกนฺติ. กจินสฺส อนฺโต ชิรติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อนุวาตํ ปริภณฺฑํ อาโรเปตุนฺติ. กจินํ นปฺปโหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทณฺฑกจินํ วิทลกํ[๒] สลากํ วินทฺธนรชฺชุ๎ วินทฺธนสุตฺตกํ วินทฺธิตฺวา[๓] จีวรํ สิพฺเพตุนฺติ. สุตฺตนฺตริกาโย วิสมา โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กพิมฺพกนฺติ.[๔] สุตฺตา วงฺกา โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โมฆสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโฐเตหิ ปาเทหิ กจินํ อกฺกมนฺติ. กจินํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อโฐเตหิ ปาเทหิ กจินํ อกฺกมิตพฺพํ; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อลฺเลหิ ปาเทหิ กจินํ อกฺกมนฺติ. กจินํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อลฺเลหิ ปาเทหิ กจินํ อกฺกมิตพฺพํ; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ขิลํ นิกฺขณิตฺวา, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. พิทลกํ, อิ. ปิทลกํ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วินนฺธนรชฺชุ๎ วินนฺธนสุตฺตํ วินนฺธิตฺวา [๔] สี.,ฉ.,เท. กพิมภกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สอุปาหนา กจิรํ อกฺกมนฺติ. กจิรํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว สอุปาหเนน กจิรํ อกฺกมิตพฺพ๋; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู จีวรํ สิพฺเพนฺตา[๑] องฺคุลิยา ปฏิคฺคณฺหนฺติ. องฺคุลิโย ทุกฺขา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปฏิคฺคหนฺติ.

[๒๕๗] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวเจ ปฏิคฺคเห ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจาวจา ปฏิคฺคหา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺจิมยํ ฯเปฯ สงฺขนาภิมยนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สูจิโยปิ สตฺถกาปิ ปฏิคฺคหาปิ นสฺสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาเวสนวิตฺถกนฺติ. อาเวสนวิตฺถเก สมากุลา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปฏิคฺคหตฺถวิกนฺติ.[๒] อสวทฺธโก น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อสวทฺธกํ[๓] พนฺธนสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส[๔] จีวรํ สิพฺเพนฺตา สีเตนปิ อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สิพฺพนฺตา อิ. ปฏิคฺคหถวิกนฺติ.

[๒] สี.,ฉ. ปฏิคฺคหถวิกนฺติ, เท. ปฏิคฺคหถวิกํ,

[๓] สี.,ฉ.,เท. อสพทฺธกํ, เอวมุปริปิ.

[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อพฺโภกาเส

“อนุชานามิ ภิกฺขเว กจินสาลํ กจินมณฺฑปนฺติ. กจินสาลา นีจวตฺถุกา โหติ. อุทเกน โอตฺถริยนฺติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺจกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ[๒] อิฏฺจกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน กจินสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา[๓] อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุ, เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ[๔] จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ.[๕]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู จีวรํ สิพฺเพตฺวา ตตฺเถว กจินํ อุชฺฌิตฺวา ปกฺกมนฺติ. อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว กจินํ สงฺฆริตุนฺติ. กจินํ ปริภิชฺชติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โคฆสิกาย กจินํ สงฺฆริตุนฺติ. กจินํ วินิเวจิยติ[๖] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว พนฺธนรชฺชุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู กุฑฺเฑปิ ถมฺเภปิ กจินํ อุสฺสาเปตฺวา ปกฺกมนฺติ. ปริปติตฺวา กจินํ ภิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิตฺติขีเล วา นาคทนฺตเก[๗] วา ลคฺเคตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. โอตฺถริยฺยติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โสปาเน [๓] อิ. โอคุมฺเผตฺวา
[๔] สี.,ฉ.,เท. ปญฺจปฏิกํ [๕] สี, ฉ.,เท. จีวรรชฺชุกนฺติ. [๖] อิ. วิเวจิยติ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นาคทนฺเต

[๒๕๘] อถโข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน เวสาลี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สูจิกมฺปิ สตฺถกมฺปิ เภสชฺชมฺปิ ปตฺเตน อาทาย คจฺฉนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว เภสชฺชตฺถวิกนฺติ. อสวทฺธโก น โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อสวทฺธกํ พนฺธนสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อุปาหนาโย กายพนฺธเนน[๑] พนฺธิตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อญฺญตโร อุปาสโก ตํ ภิกฺขุ์ อภิวาเทนฺโต อุปาหนาโย สีเสน ฆฏฺเฏสิ. โส ภิกฺขุ มงฺกุ อโหสิ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปาหนตฺถวิกนฺติ. อสวทฺธโก น โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อสวทฺธกํ พนฺธนสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อนฺตรามคฺเค อุทกํ อกปฺปิยํ โหติ. ปริสฺสาวนํ น โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริสฺสาวนนฺติ. โจฬกํ นปฺปโหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว กฏฺฐจฺฉุปริสฺสาวนนฺติ. โจฬกํ นปฺปโหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ธมฺมกรกนฺติ.[๒]

[๒๕๙] เตน โข ปน สมเยน เทฺว ภิกฺขู โกสเลสุ ชนปเทสุ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา โหนฺติ. เอโก ภิกฺขุ อนาจารํ อาจรติ. ทุติโย ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุ์ เอตทโวจ "มา อาวุโส เอวรูปมกาสิ, เนตํ กปฺปตีติ. โส ตสฺมึ อุปนทฺธิ.[๓] อถโข โส ภิกฺขุ ปิปาสาย ปีฬิโต

---

[๑] อิ. กายพนฺธเน [๒] สี. ธมฺมกรณนฺติ. [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุปนนฺธิ, เอวมุปริปิ.

อุปนทฺธํ[๑] ภิกฺขุํ เอตทโวจ “เทหิ เม อาวุโส ปริสฺสาวนํ, ปานียํ ปิวิสฺสามีติ. อุปนทฺโธ ภิกฺขุ น อทาสิ. โส ภิกฺขุ ปิปาสาย ปีฬิโต กาลมกาสิ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. “กึ ปน ตฺวํ อาวุโส ปริสฺสาวนํ ยาจิยมาโน น อทาสีติ. “เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขุ ปริสฺสาวนํ ยาจิยมาโน น ทสฺสตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ตํ ภิกฺขุํ ปฏิปุจฺฉิ “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ ปริสฺสาวนํ ยาจิยมาโน น อทาสีติ. “สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “อนนุจฺฉวิกํ เต โมฆปุริส อนนุโลมิกํ อปฺปฏิรูปํ อสฺสามณกํ อกปฺปิยํ อกรณียํ. กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส ปริสฺสาวนํ ยาจิยมาโน น ทสฺสสิ; เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา [ ][๒] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว อทฺธานมคฺคปฏิปนฺเนน ภิกฺขุนา ปริสฺสาวนํ ยาจิยมาเนน น ทาตพฺพํ; โย น ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ ภิกฺขเว อปริสฺสาวนเกน อทฺธานมคฺโค[๓] ปฏิปชฺชิตพฺโพ; โย ปฏิปชฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. สเจ น โหติ ปริสฺสาวนํ วา ธมฺมกรโก วา สงฺฆาฏิกณฺโณปิ อธิฏฺฐาตพฺโพ ‘อิมินา ปริสฺสาเวตฺวา ปิวิสฺสามีติ.

อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน เวสาลี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ.

---

[๑] ฉ.,อิ. อุปนนฺธํ [๒] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ. [๓] สี.,ฉ.,เท. อทฺธาโน

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ กโรนฺติ. ปริสฺสาวนํ น สมฺมติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทณฺฑปริสฺสาวนนฺติ. ทณฺฑปริสฺสาวนํ น สมฺมติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอตฺถริกนฺติ.[๑]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มกเสหิ อุพฺพาพฺหา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มกสกุฏิกนฺติ.

[๒๖๐] เตน โข ปน สมเยน เวสาลิยํ ปณีตานํ ภตฺตานํ ภตฺตปฏิปาฏิ อฏฺจิตา[๒] โหติ. ภิกฺขู ปณีตานิ โภชนานิ ภุญฺชิตฺวา อภิสนฺนกายา โหนฺติ พหฺวาพาธา. อถโข ชีวโก โกมารภจฺโจ เวสาลึ อคมาสิ เกนจิเทว กรณีเยน. อทฺทสา โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภิกฺขู อภิสนฺนกาเย พหฺวาพาเธ; ทิสฺวาน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอตรหิ ภนฺเต ภิกฺขู อภิสนฺนกายา พหฺวาพาธา, สาธุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ จงฺกมญฺจ ชนฺตาฆรญฺจ อนุชานาตุ, เอวํ ภิกฺขู อปฺปาพาธา ภวิสฺสนฺตีติ. อถโข ภควา ชีวกํ โกมารภจฺจํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข ชีวโก โกมารภจฺโจ ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อุฏฺจายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จงฺกมญฺจ ชนฺตาฆรญฺจาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอตฺถรกนฺติ.

[๒] เท. พหูพาธา, อิ. อธิฏฺจิตา

[๑]เตน โข ปน สมเยน[๑] ภิกฺขู วิสเม จงฺกเม จงฺกมนฺติ. ปาทา ทุกฺขา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สมํ กาตุนฺติ.

[๒]เตน โข ปน สมเยน[๒] จงฺกโม นีจวตฺถุโก โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู จงฺกเม จงฺกมนฺตา ปริปตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จงฺกมนเวทิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส จงฺกมนฺตา สีเตนปิ อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จงฺกมนสาลนฺติ. จงฺกมนสาลายํ ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา[๓] อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏฺฏิกํ[๔] จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ.

[๕]เตน โข ปน สมเยน[๕] ชนฺตาฆรํ นีจวตฺถุกํ โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ

[๑-๑] เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ. [๒-๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอคุมฺเผตฺวา, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท. ปญฺจปฏฺฏิกํ, เอวมุปริปิ.
[๕-๕] สี.,อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. ชนฺตาฆรสฺส กวาฏํ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคฬวฏฺฏึ[๑] กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาลจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. ชนฺตาฆรสฺส กุฑฺฑปาโท ชีรติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มณฺฑลิกํ กาตุนฺติ. ชนฺตาฆรสฺส ธูมเนตฺตํ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ธูมเนตฺตนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ขุทฺทเก ชนฺตาฆเร มชฺเฌ อคฺคิฏฺฐานํ กโรนฺติ. อุปจาโร น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขุทฺทเก ชนฺตาฆเร เอกมนฺตํ อคฺคิฏฺฐานํ กาตุํ, มหลฺลเก มชฺเฌติ. ชนฺตาฆเร อคฺคิ มุขํ ฑหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มุข-มตฺติกนฺติ. หตฺเถน[๒] มตฺติกํ เตเมนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มตฺติกาโทณิกนฺติ. มตฺติกา ทุคฺคนฺธา โหนฺติ[๓] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว วาเสตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ชนฺตาฆเร อคฺคิ กายํ ฑหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกํ อติหริตุนฺติ. ปาฏิยาปิ ปตฺเตนปิ อุทกํ อติหรนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิธานํ[๔] อุทกสราวกนฺติ. ชนฺตาฆรํ ติณจฺฉทนํ น เสเทติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุนฺติ. ชนฺตาฆรํ จิกฺขลฺลํ โหติ

---

[๑] สี.,เท. อคฺคฬวฏฺฏิกํ, อิ. อคฺคฬวฏฺฏึ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. หตฺเถ
[๓] ฉ.,อิ. โหติ [๔] สี.,เท.,อิ. อุทกฏฺฐานํ, ฉ. อุทกาธานํ

ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สนฺถริตุ์ ตโย สนฺถาเร[๑] อิฏฺฐกาสนฺถารํ สิลาสนฺถารํ ทารุสนฺถารนฺติ. จิกฺขลฺลํเยว โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โธวิตุนฺติ. อุทกํ สนฺติฏฺฐติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ชนฺตาฆเร ฉมายํ[๒] นิสีทนฺติ, คตฺตานิ กณฺฑวนฺติ[๓] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ชนฺตาฆรปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ชนฺตาฆรํ อปริกฺขิตฺตํ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุ์ ตโย ปากาเร อิฏฺฐกาปาการํ สิลาปาการํ ทารุปาการนฺติ. โกฏฺฐโก น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โกฏฺฐกนฺติ. โกฏฺฐโก นีจวตฺถุโก โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุ์ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. โกฏฺฐกสฺส กวาฏํ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคฬวฏฺฏึ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาลจฺฉิทฺทกํ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทกํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน โกฏฺฐเก ติณจุณฺณกํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุ์ เสตวณฺณกํ

---

[๑] สี.,ฉ. สนฺถเร, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ. ฉมาย, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. กณฺฑุวนฺติ, อิ. กณฺฑุวนฺติ

กาพวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกนฺติ. ปริเวณํ จิกฺขลฺลํ โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว มรุมฺพํ อุปกิริตุนฺติ. น ปริยาปุณนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปทรสิลํ[๑] นิกฺขิปิตุนฺติ. อุทกํ สนฺติฏฺฐติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ.

[๒๖๑] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นคฺคา นคฺคํ อภิวาเทนฺติ. [ ][๒] นคฺคา อนคฺคํ อภิวาเทนฺติ. นคฺคา นคฺคํ อภิวาทาเปนฺติ. นคฺคา อนคฺคํ อภิวาทาเปนฺติ.[๓] นคฺคา นคฺคสฺส ปริกมฺมํ กโรนฺติ. นคฺคา นคฺคสฺส ปริกมฺมํ การาเปนฺติ. นคฺคา นคฺคสฺส เทนฺติ. นคฺคา ปฏิคฺคณฺหนฺติ. นคฺคา ขาทนฺติ. นคฺคา ภุญฺชนฺติ. นคฺคา สายนฺติ. นคฺคา ปิวนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว นคฺเคน[๔] นคฺโค อภิวาเทตพฺโพ. น นคฺเคน อภิวาเทตพฺพํ. น นคฺเคน นคฺโค อภิวาทาเปตพฺโพ. น นคฺเคน อภิวาทาเปตพฺพํ. น นคฺเคน นคฺคสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ. น นคฺเคน [ ][๕] ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ. น นคฺเคน นคฺคสฺส ทาตพฺพํ. น นคฺเคน ปฏิคฺคเหตพฺพํ. น นคฺเคน ขาทิตพฺพํ. น นคฺเคน ภุญฺชิตพฺพํ. น นคฺเคน สายิตพฺพํ. น นคฺเคน ปาตพฺพํ; โย ปิเวยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ชนฺตาฆเร ฉมายํ จีวรํ นิกฺขิปนฺติ. จีวรํ ปสุกิตํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ

---

[๑] อิ. ปทสิลํ [๒] สี.,ฉ. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ.
[๓] เท.,อิ. นคฺคา นคฺคํ อภิวาเทนฺติ, นคฺคา นคฺคํ อภิวาทาเปนฺตีติ.
[๔] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร นคฺคสฺสาติ อยฺ ปาโฐ ทิสฺสติ.

ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ชนฺตาฆเร[๑] จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ. เทเว วสฺสนฺเต, จีวรํ โอวสฺสติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ชนฺตาฆรสาลนฺติ. ชนฺตาฆรสาลา นีจวตฺถุกา โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ[๒] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ฯเปฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ชนฺตาฆรสาลายํ ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ ฯเปฯ จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ชนฺตาฆเรปิ อุทเกปิ ปิฏฺฐิปริกมฺมํ[๓] กาตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ติสฺโส ปฏิจฺฉาทิโย ชนฺตาฆรปฏิจฺฉาทึ อุทกปฏิจฺฉาทึ วตฺถปฏิจฺฉาทินฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ชนฺตาฆเร อุทกํ น โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทปานนฺติ. อุทปานสฺส กูลํ ลุชฺชติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อุทปาโน นีจวตฺถุโก โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. โอตฺถริยฺยติ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปริกมฺมํ

[๒๖๒] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู วลฺลิยาปิ[๑] กายพนฺธเนนปิ อุทกํ วาเหนฺติ[๒] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทปานรชฺชุนฺติ.[๓] หตฺถา ทุกฺขา โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตุลํ กรกฏกํ จกฺกวฏฺฏกนฺติ. ภาชนา พหู[๔] ภิชฺชนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย วารเก โลหวารกํ ทารุวารกํ จมฺมขณฺฑนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส อุทกํ วาเหนฺตา สีเตนปิ อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทปานสาลนฺติ. อุทปานสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เกรุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏฺฐิกํ จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ.

[๕]เตน โข ปน สมเยน[๕] อุทปาโน อปารุโต โหติ. ติณจุณฺเณหิปิ ปํสุเกหิปิ โอกิริยติ[๖] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อปิธานนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อุทกภาชนํ น สณฺวิชฺชติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกโทณึ อุทกกฏาหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อาราเม ตหํ ตหํ นฺหายนฺติ. อาราโม จิกฺขลฺโล โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกจนฺทนิกนฺติ.[๗] จนฺทนิกา ปากฏา โหติ. ภิกฺขู หิริยนฺติ นฺหายิตุํ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุํ ตโย ปากาเร

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วลฺลิกายปิ [๒] อิ. วาหนฺติ [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุทกวาหนรชฺชุนฺติ.
[๔] อิ. พหุ [๕-๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๖] สี.,ฉ.,เท. โอกิรียติ, เอวมุปริปิ. [๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. จนฺทนิกนฺติ.

อิฏฺฐกาปากาโร สิลาปากาโร ทารุปากาโรนฺติ. จนฺทนิกา จิกฺขลฺลา โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว สนฺถริตุํ ตโย สนฺถาเร อิฏฺฐกาสนฺถารํ สิลาสนฺถารํ ทารุสนฺถารนฺติ. อุทกํ สนฺติฏฺฐติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ คตฺตานิ สีติกตานิ[๑] โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกปุณฺณึ โจฬเกนปิ ปจฺจุทฺธริตุนฺติ.

[๒๖๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อุปาสโก สงฺฆสฺส อตฺถาย โปกฺขรณึ กาเรตุกาโม โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว โปกฺขรณินฺติ. โปกฺขรณิยา กูลํ ลุชฺชติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. โปกฺขรณิยา อุทกํ ปุราณํ โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกมาติกนฺ[๒] อุทกนิทฺธมนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อุปาสโก[๓] ภิกฺขุสงฺฆสฺส อตฺถาย นิลฺเลขํ ชนฺตาฆรํ กตฺตุกาโม โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว นิลฺเลขํ ชนฺตาฆรนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู จาตุมาสํ นิสีทเนน วิปฺปวสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว จาตุมาสํ นิสีทเนน วิปฺปวสิตพฺพํ; โย วิปฺปวเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สีติคตานิ [๒] อิ. อุทกายติกนฺ [๓] สี.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขุ

[๒๖๔] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ปุปฺผาภิกิณฺเณสุ สยเนสุ สยนฺติ. มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ปุปฺผาภิกิณฺเณสุ สยเนสุ สยิตพฺพํ; โย สเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา คนฺธมฺปิ มาลมฺปิ อาทาย อารามํ อาคจฺฉนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น ปฏิคฺคณฺหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คนฺธํ คเหตฺวา กวาเฏ ปญฺจงฺคุลิกํ ทาตุ, ปุปฺผํ คเหตฺวา วิหาเร เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส นมตกํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว นมตกนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "นมตกํ อธิฏฺฐาตพฺพํ นุ โข อุทาหุ วิกปฺเปตพฺพนฺติ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว นมตกํ อธิฏฺฐาตพฺพํ น วิกปฺเปตพฺพนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อาสิตฺตกุปธาเน ภุญฺชนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อาสิตฺตกุปธาเน ภุญฺชิตพฺพํ; โย ภุญฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. โส ภุญฺชมาโน น สกฺโกติ หตฺเถน ปตฺตํ สนฺธาเรตุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว มโพริกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เอกภาชเนปิ ภุญฺชนฺติ. เอกถาลเกปิ ปิวนฺติ. เอกมญฺเจปิ ตุวฏฺเฏนฺติ. เอกตฺถรเณปิ[๑] ตุวฏฺเฏนฺติ. เอกปาวุรเณปิ[๒] ตุวฏฺเฏนฺติ. เอกตฺถรณปาวุรเณปิ[๓] ตุวฏฺเฏนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว เอกภาชเน ภุญฺชิตพฺพํ, น เอกถาลเก ปาตพฺพํ, น เอกมญฺเจ ตุวฏฺฏิตพฺพํ, น เอกตฺถรเณ ตุวฏฺฏิตพฺพํ, น เอกปาวุรเณ ตุวฏฺฏิตพฺพํ, น เอกตฺถรณปาวุรเณ ตุวฏฺฏิตพฺพํ; โย ตุวฏฺเฏยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๖๕] เตน โข ปน สมเยน วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ[๔] เมตฺติยภุมฺมชกานํ[๕] ภิกฺขูนํ สหาโย โหติ. อถโข วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ เยน เมตฺติยภุมฺมชกา ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เมตฺติยภุมฺมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ "วนฺทามิ อยฺยาติ. เอวํ วุตฺเต, เมตฺติยภุมฺมชกา ภิกฺขู นาลปึสุ. ทุติยมฺปิ โข วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ เมตฺติยภุมฺมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ "วนฺทามิ อยฺยาติ. ทุติยมฺปิ โข เมตฺติยภุมฺมชกา ภิกฺขู นาลปึสุ. ตติยมฺปิ โข วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ เมตฺติยภุมฺมชเก ภิกฺขู เอตทโวจ "วนฺทามิ อยฺยาติ. ตติยมฺปิ โข เมตฺติยภุมฺมชกา ภิกฺขู นาลปึสุ. "กฺยาหํ อยฺยานํ อปรชฺฌามิ, กิสฺส มํ อยฺยา นาลปนฺตีติ. "ตถา หิ ปน ตฺวํ อาวุโส วฑฺฒ อมฺเห ทพฺเพน มลฺลปุตฺเตน วิเหจิยมาเน อชฺฌุเปกฺขสีติ. "กฺยาหํ อยฺยา กโรมีติ. "สเจ โข ตฺวํ อาวุโส วฑฺฒ อิจฺเฉยฺยาสิ, อชฺเชว ภควา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกตฺถรณาปิ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกปาวุรณาปิ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกตฺถรณปาวุรณาปิ, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท. ลิจฺฉวี, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท. เมตฺติยภูมชกานํ, เอวมุปริปิ.

มลฺลปุตฺตํ นาสาเปยฺยาติ. “กฺยาหํ อยฺยา กโรมิ, กึ มยา สกฺกา กาตุนฺติ. “เอหิ ตฺวํ, อาวุโส วฑฺฒ เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ เอวํ วเทหิ “อิทํ ภนฺเต นจฺฉนฺนํ นปฺปฏิรูปฺ, ยายํ ภนฺเต ทิสา อภยา อนีติกา อนุปทฺทวา, สายํ ทิสา สภยา สอีติกา สอุปทฺทวา, ยโต นีวาตํ,[๑] ตโต ปวาตํ,[๒] อุทกํ มญฺเญ อาทิตฺตํ, อยฺเยน เม ทพฺเพน มลฺลปุตฺเตน ปชาปติ ทูสิตาติ. “เอวํ อยฺยาติ โข วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ เมตฺติยภุมฺมชกานํ ภิกฺขูนํ ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อิทํ ภนฺเต นจฺฉนฺนํ นปฺปฏิรูปฺ, ยายํ ภนฺเต ทิสา อภยา อนีติกา อนุปทฺทวา, สายํ ทิสา สภยา สอีติกา สอุปทฺทวา, ยโต นีวาตํ, ตโต ปวาตํ, อุทกํ มญฺเญ อาทิตฺตํ, อยฺเยน เม ทพฺเพน มลฺลปุตฺเตน ปชาปติ ทูสิตาติ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ ปฏิปุจฺฉิ “สรสิ ตฺวํ ทพฺพ ‘เอวรูปฺ กตฺตา ยถายํ วฑฺโฒ อาหาติ. “ยถา มํ ภนฺเต ภควา ชานาตีติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข ภควา อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ เอตทโวจ “สรสิ ตฺวํ ทพฺพ ‘เอวรูปฺ กตฺตา ยถายํ วฑฺโฒ อาหาติ. “ยถา มํ ภนฺเต ภควา ชานาตีติ. “น โข ทพฺพ ทพฺพา เอวํ นิพฺเพเฐนฺติ. สเจ ตยา กตํ ‘กตนฺติ วเทหิ, สเจ อกตํ ‘อกตนฺติ วเทหีติ. “ยโตหํ[๓]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นิวาตํ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. สวาตํ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. ยโต อหํ

ภนฺเต ชาโต นาภิชานามิ สุปินนฺเตนปิ เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวิตา, ปเคว ชาคโรติ.

อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ นิกฺกุชฺชตุ, อสมฺโภคํ สงฺเฆน กโรตุ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส ปตฺโต นิกฺกุชฺชิตพฺโพ; ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, ภิกฺขูนํ อนาวาสาย[๑] ปริสกฺกติ, ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ, พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส ปตฺตํ นิกฺกุชฺชิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว นิกฺกุชฺชิตพฺโพ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๒๖๖] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ นิกฺกุชฺเชยฺย, อสมฺโภคํ สงฺเฆน กเรยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, วฑฺโฒ ลิจฺฉวิ อายสฺมนฺตํ ทพฺพํ มลฺลปุตฺตํ อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสติ, สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ นิกฺกุชฺชติ, อสมฺโภคํ สงฺเฆน กโรติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตสฺส นิกฺกุชฺชนา, อสมฺโภคํ สงฺเฆน กรณํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อวาสาย, เอวมุปริปิ.

นิกฺกุชฺชิโต สงฺเฆน วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺโต อสมฺโภโค สงฺเฆน, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺหสมยं นิวาเสตฺวา ปตฺต-จีวรมาทาย, เยน วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา วฑฺฒं ลิจฺฉวึ เอตทโวจ “สงฺเฆน เต อาวุโส วฑฺฒ ปตฺโต นิกฺกุชฺชิโต อสมฺโภโคสิ สงฺเฆนาติ. อถโข วฑฺโฒ ลิจฺฉวี “สงฺเฆน กิร เม ปตฺโต นิกฺกุชฺชิโต อสมฺโภโคมฺหิ กิร สงฺเฆนาติ ตตฺเถว มุจฺฉิโต ปปโต. อถโข วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส มิตฺตามจฺจา ญาติสาโลหิตา วฑฺฒं ลิจฺฉวึ เอตทโวจุ “อลํ อาวุโส วฑฺฒ, มา โสจิ, มา ปริเทวิ, มยं ภควนฺตं ปสาเทสฺสาม ภิกฺขุสงฺฆญฺจาติ. อถโข วฑฺโฒ ลิจฺฉวี สปุตฺตทาโร สมิตฺตามจฺโจ สญาติสาโลหิโต อลฺลวตฺโถ อลฺลเกโส, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตं เอตทโวจ “อจฺจโย มं ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพาลं ยถามูฬฺหं ยถาอกุสลं, โยหं อยฺยं ทพฺพํ มลฺลปุตฺตं อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสสึ, ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยं อจฺจยโต ปฏิคฺคณฺหาตุ อายตึ สංวรายาติ. “อิงฺฆ[1] ตฺวं อาวุโส วฑฺฒ อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลं ยถามูฬฺหं ยถาอกุสลं, ยं ตฺวं ทพฺพํ มลฺลปุตฺตं อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา อนุทฺธํเสสิ, ยโต จ โข ตฺวं อาวุโส วฑฺฒ อจฺจยं อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรสิ, ตนฺเต มยं ปฏิคฺคณฺหาม, วุฑฺฒิ เหสา อาวุโส วฑฺฒ อริยสฺส วินเย, โย อจฺจยं อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ, อายตึ สංวรं อาปชฺชตีติ.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตคฺฆ

อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เตนหิ[๑] ภิกฺขเว สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ อุกฺกุชฺชตุ, สมฺโภคํ สงฺเฆน กโรตุ.

อฏฺจหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส ปตฺโต อุกฺกุชฺชิตพฺโพ; น ภิกฺขูนํ อลาภาย ปริสกฺกติ, น ภิกฺขูนํ อนตฺถาย ปริสกฺกติ, น ภิกฺขูนํ อนาวาสาย ปริสกฺกติ, น ภิกฺขู อกฺโกสติ ปริภาสติ, น ภิกฺขู ภิกฺขูหิ เภเทติ, น พุทฺธสฺส อวณฺณํ ภาสติ, น ธมฺมสฺส อวณฺณํ ภาสติ, น สงฺฆสฺส อวณฺณํ ภาสติ. อนุชานามิ ภิกฺขเว อิเมหิ อฏฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตสฺส อุปาสกสฺส ปตฺตํ อุกฺกุชฺชิตุํ.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อุกฺกุชฺชิตพฺโพ. เตน ภิกฺขเว วฑฺเฒน ลิจฺฉวินา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘สงฺเฆน เม ภนฺเต ปตฺโต นิกฺกุชฺชิโต, อสมฺโภโคมฺหิ สงฺเฆน, โสหํ ภนฺเต สมฺมา วตฺตามิ, โลมํ ปาเตมิ, เนตฺถารํ วตฺตามิ, สงฺฆํ ปตฺตุกฺกุชฺชนํ ยาจามีติ. ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺพา.[๒] ตติยมฺปิ ยาจิตพฺพา.[๒] พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๒๖๗] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺเฆน วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺโต นิกฺกุชฺชิโต, อสมฺโภโค สงฺเฆน. โส สมฺมา วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, เนตฺถารํ วตฺตติ, สงฺฆํ ปตฺตุกฺกุชฺชนํ ยาจติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ อุกฺกุชฺเชยฺย, สมฺโภคํ สงฺเฆน กเรยฺย; เอสา ญตฺติ.

---

[๑] โป.,สี.,ฉ.,เท.,อิ. เตน หิ [๒] สี.,ฉ.,เท. ยาจิตพฺโพ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺเฆน วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺโต นิกฺกุชฺชิโต, อสมฺโภโค สงฺเฆน, โส สมฺมา วตฺตติ, โลมํ ปาเตติ, เนตฺถารํ วตฺตติ, สงฺฆํ ปตฺตุกฺกุชฺชนํ ยาจติ, สงฺโฆ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตํ อุกฺกุชฺชติ, สมฺโภคํ สงฺเฆน กโรติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺตสฺส อุกฺกุชฺชนา, สมฺโภคํ สงฺเฆน กรณํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

อุกฺกุชฺชิโต สงฺเฆน วฑฺฒสฺส ลิจฺฉวิสฺส ปตฺโต สมฺโภโค สงฺเฆน, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๒๖๘] อถโข ภควา เวสาลิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน ภคฺคา, เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน ภคฺคา, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา ภคฺเคสุ วิหรติ สุสุมารคิเร[๑] เภสกฬาวเน มิคทาเย.

เตน โข ปน สมเยน โพธิสฺส ราชกุมารสฺส โกกนุโท[๒] นาม ปาสาโท อจิรการิโต โหติ อนชฺฌาวุตฺโถ สมเณน วา พฺราหฺมเณน วา เกนจิ วา มนุสฺสภูเตน. อถโข โพธิ ราชกุมาโร สญฺชิกาปุตฺตํ[๓] มาณวํ อามนฺเตสิ “เอหิ ตฺวं สมฺม สญฺชิกาปุตฺต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มม วจเนน ภควโต ปาเท สิรสา วนฺท อปฺปาพาธं อปฺปาตงฺกं ลหุฏฺฐานํ พลं ผาสุวิหารํ ปุจฺฉ ‘โพธิ ภนฺเต ราชกุมาโร ภควโต ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธं อปฺปาตงฺกं ลหุฏฺฐานํ พลं ผาสุวิหารं ปุจฺฉตีติ.[๔] เอวญฺจ วเทหิ[๕]

---

[๑] สี.,ฉ. สุสุมารคิเร [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โกกนโท [๓] ฉ. สญฺจิกาปุตฺตํ, เอวมุปริปิ.
[๔] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๕] อิ. เอวं จ วเทติ

'อธิวาเสตุ กิร ภนฺเต ภควา โพธิสฺส ราชกุมารสฺส สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. "เอวํ โภติ โข สญฺชิกาปุตฺโต มาณโว โพธิสฺส ราชกุมารสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควตา สทฺธึ สมฺโมทิ, สมฺโมทนียํ กถํ สารณียं[๑] วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺโน โข สญฺชิกาปุตฺโต มาณโว ภควนฺตํ เอตทโวจ "โพธิ [ ][๒] ราชกุมาโร โภโต โคตมสฺส ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกं ลหุฏฺฐานํ พลं ผาสุวิหารํ ปุจฺฉติ, เอวญฺจ วเทติ 'อธิวาเสตุ กิร ภวं โคตโม โพธิสฺส ราชกุมารสฺส สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข สญฺชิกาปุตฺโต มาณโว ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา, เยน โพธิ ราชกุมาโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา โพธึ ราชกุมารं เอตทโวจ "อโวจุมฺห โข มยं โภโต วจเนน ตํ ภวนฺตํ โคตมं โพธิ [ ][๒] ราชกุมาโร โภโต โคตมสฺส ปาเท สิรสา วนฺทติ, อปฺปาพาธํ อปฺปาตงฺกं ลหุฏฺฐานํ พลं ผาสุวิหารं ปุจฺฉติ, เอวญฺจ วเทติ 'อธิวาเสตุ กิร ภวं โคตโม โพธิสฺส ราชกุมารสฺส สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวุตฺถญฺจ ปน สมเณน โคตเมนาติ.

อถโข โพธิ ราชกุมาโร ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตं ขาทนียं โภชนียं ปฏิยาทาเปตฺวา โกกนุทญฺจ ปาสาทं โอทาเตหิ ทุสฺเสหิ สนฺถราเปตฺวา ยาว ปจฺฉิมา โสปาณกเพฺวรา[๓] สญฺชิกาปุตฺตํ มาณวं อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวं สมฺม สญฺชิกาปุตฺต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ;

---

[๑] สฺยา. สาราณียं, ทยฺ. สาราณียนฺติปิ สารณียนฺติปิ ปาโฐ.

[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร โขสทฺโท ทิสฺสติ.

[๓] สี.,ฉ.,เท. ปจฺฉิมโสปานกเพฺวรา, อิ. โสปาณกลิงฺครา

อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจหิ 'กาโล ภนฺเต นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. "เอวํ โภติ โข สญฺชิกาปุตฺโต มาณโว โพธิสฺส ราชกุมารสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจติ[๑] "กาโล[๒] โข ภนฺเต นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ.

อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน โพธิสฺส ราชกุมารสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ. เตน โข ปน สมเยน โพธิ ราชกุมาโร พหิทฺวารโกฏฺฐเก จิโต โหติ ภควนฺตํ อาคมยมาโน. อทฺทสา โข โพธิ ราชกุมาโร ภควนฺตํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน ตโต ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปุรกฺขิตฺวา,[๓] เยน โกกนุโท ปาสาโท, เตนุปสงฺกมิ. อถโข ภควา ปจฺฉิมํ โสปาณกเพวรํ[๔] นิสฺสาย อฏฺฐาสิ. อถโข โพธิ ราชกุมาโร ภควนฺตํ เอตทโวจ "อกฺกมตุ ภนฺเต ภควา ทุสฺสานิ, อกฺกมตุ ภนฺเต[๕] สุคโต ทุสฺสานิ, ยํ มม อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข โพธิ ราชกุมาโร ภควนฺตํ เอตทโวจ "อกฺกมตุ ภนฺเต ภควา ทุสฺสานิ, อกฺกมตุ ภนฺเต[๕] สุคโต ทุสฺสานิ, ยํ มม อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อวโลเกสิ.[๖] อถโข อายสฺมา อานนฺโท โพธึ ราชกุมารํ เอตทโวจ "สหรตุ[๗] ราชกุมาร ทุสฺสานิ, น ภควา เจฬปฏิกํ[๘] อกฺกมิสฺสติ ปจฺฉิมํ ชนตํ ตถาคโต อนุกมฺปตีติ.

---

[๑] อิ. อาโรเจสิ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กาโล โภ โคตม [๓] สี.,ฉ.,เท. ปุเรกฺขตฺวา, อิ. ปุรกฺขตฺวา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปจฺฉิมโสปาณกเพวรํ, อิ. โสปาณกลิงฺครํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อปโลเกสิ.
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สหรนฺตุ [๘] สี.,เจลปฏิกํ, เท. เจฬปฺปฏิกํ, อิ. เจฬปตฺติกํ

อถโข โพธิ ราชกุมาโร ทุสฺสานิ สำหราเปตฺวา อุปริโกกนุเท ปาสาเท อาสนำ ปญฺญาเปสิ.[๑] อถโข ภควา โกกนุทำ ปาสาทำ อภิรุยฺหิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. อถโข โพธิ ราชกุมาโร พุทฺธปฺปมุขำ ภิกฺขุสงฺฆำ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตำ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตำ นิสีทิ; เอกมนฺตำ นิสินฺนำ โข โพธึ ราชกุมารำ ภควา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหำเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถำ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว เจฬปฏิกา[๒] อกฺกมิตพฺพา; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา อิตฺถี[๓] อปคตคพฺภา ภิกฺขู นิมนฺเตตฺวา ทุสฺสำ ปญฺญาเปตฺวา เอตทโวจ "อกฺกมถ ภนฺเต ทุสฺสนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น อกฺกมนฺติ. "อกฺกมถ ภนฺเต ทุสฺสำ มงฺคลตฺถายาติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น อกฺกมึสุ. อถโข สา อิตฺถี อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถำ หิ นาม อยฺยา มงฺคลตฺถาย ยาจิยมานา เจฬปฏิกำ น อกฺกมิสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุำ โข ภิกฺขู ตสฺสา อิตฺถิยา อุชฺฌายนฺติยา ขียนฺติยา วิปาเจนฺติยา. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "คิหี ภิกฺขเว มงฺคลิกา, อนุชานามิ ภิกฺขเว คิหีนำ มงฺคลตฺถาย ยาจิยมาเนน เจฬปฏิกำ อกฺกมิตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ. ปญฺญเปสิ. [๒] สี. เจลปฏิกา, ฉ. เจลปฺปฏิกา, เท. เจฬปฺปฏิกา, อิ. เจฬปตฺติกำ
[๓] อิ. อิตฺถิ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โธตปาทกํ อกฺกมิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โธตปาทกํ อกฺกมิตุนฺติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.[๑]

[๒๖๙] อถโข ภควา ภคฺเคสุ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน สาวตฺถี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน สาวตฺถี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม.

อถโข วิสาขา มิคารมาตา ฆฏกญฺจ กตกญฺจ สมฺมชฺชนิญฺจ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข วิสาขา มิคารมาตา ภควนฺตํ เอตทโวจ “ปฏิคฺคณฺหาตุ เม ภนฺเต ภควา ฆฏกญฺจ กตกญฺจ สมฺมชฺชนิญฺจ, ยํ มม อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา ฆฏกญฺจ สมฺมชฺชนิญฺจ, น ภควา กตกํ ปฏิคฺคเหสิ. อถโข ภควา วิสาขํ มิคารมาตรํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข วิสาขา มิคารมาตา ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิตา สมาทปิตา สมุตฺเตชิตา สมฺปหํสิตา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฆฏกญฺจ สมฺมชฺชนิญฺจ.

---

[๑] สฺยา.,เท.,อิ. ทุติยภาณวารํ นิฏฺฐิตํ.

น ภิกฺขเว กตกํ ปริภุญฺชิตพฺพํ; โย ปริภุญฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ติสฺโส ปาทฆสนิโย สกฺขรํ กจลํ สมุทฺทเผณกนฺติ.

อถโข วิสาขา มิคารมาตา วิฐูปนญฺจ ตาลวณฺฏญฺจ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข วิสาขา มิคารมาตา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปฏิคฺคณฺหาตุ เม ภนฺเต ภควา วิฐูปนญฺจ ตาลวณฺฏญฺจ, ยํ มม อสฺส ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขายาติ. ปฏิคฺคเหสิ ภควา วิฐูปนญฺจ ตาลวณฺฏญฺจ. อถโข ภควา วิสาขํ มิคารมาตรํ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ ฯเปฯ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วิฐูปนญฺจ ตาลวณฺฏญฺจาติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส มกสวีชนี อุปฺปนฺนา โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว มกสวีชนินฺติ. จามริวีชนี[๑] อุปฺปนฺนา โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว จามริวีชนี ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ติสฺโส วีชนิโย วากมยํ อุสิรมยํ[๒] โมรปิญฺฉมยนฺติ.

[๒๗๐] เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส ฉตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ฉตฺตนฺติ. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ฉตฺตปคฺคหิตา[๓]

---

[๑] สี.,ฉ. จามริพีชนี, อิ. จมรวีชนี, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุสีรมยํ
[๓] สี.,ฉ.,เท. ฉตฺตปฺปคฺคหิตา, อิ. ฉตฺตํ ปคฺคเหตฺวา

อาหิณฺฑนฺติ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อุปาสโก สมฺพหุเลหิ อาชีวกสาวเกหิ สทฺธึ อุยฺยานํ อคมาสิ. อทฺทสฺสุ โข[๑] เต อาชีวก-สาวกา ฉพฺพคฺคิเย ภิกฺขู ทูรโต ว ฉตฺตปคฺคหิเต อาคจฺฉนฺเต; ทิสฺวาน ตํ อุปาสกํ เอตทโวจุ๋ "เอเต โข อยฺยา[๒] ตุมฺหากํ ภทฺทนฺตา ฉตฺตปคฺคหิตา อาคจฺฉนฺติ, เสยฺยถาปิ คณกมหามตฺตาติ. "น อยฺยา เอเต ภิกฺขู ปริพฺพาชกาติ. "ภิกฺขู น ภิกฺขูติ อพฺภุตํ อกํสุ. อถโข โส อุปาสโก อุปคโต[๓] สญฺชานิตฺวา อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม ภทฺทนฺตา ฉตฺตปคฺคหิตา อาหิณฺฑิสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุ๋ โข ภิกฺขู ตสฺส อุปาสกสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขียนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ฉตฺตํ ธาเรตพฺพํ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. ตสฺส [ ][๔] วินา ฉตฺตํ ผาสุ น โหติ.[๕] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส ฉตฺตนฺติ.[๖]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู "คิลานสฺเสว ภควตา ฉตฺตํ อนุญฺญาตํ โน อคิลานสฺสาติ อาราเม อารามูปจาเร ฉตฺตํ ธาเรตุ๋ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อคิลาเนนปิ[๗] ภิกฺขุนา[๘] อาราเม อารามูปจาเร ฉตฺตํ ธาเรตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อทฺทสาสุ๋ โข [๒] เท.,อิ. อยฺโย, เอวมุปริปิ. [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุปคเต
[๔] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขุโนติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๕] สี.,ฉ.,เท. น ผาสุ โหติ, อิ. ฉตฺเตน น ผาสุ โหติ. [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ฉตฺตํ ธาเรตุนฺติ.
[๗] อิ. คิลาเนนปิ อคิลาเนนปิ [๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ สิกฺกาย ปตฺตํ อุฑฺฑิตฺวา[๑] ทณฺเฑ อาลคฺเคตฺวา วิกาเล อญฺญตเรน คามทฺวาเรน อติกฺกมติ. มนุสฺสา "เอสยฺยา[๒] โจโร คจฺฉติ, อสิสฺส วิโชตลตีติ อนุปติตฺวา คเหตฺวา สญฺชานิตฺวา มุญฺจึสุ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. "กึ ปน ตฺวํ อาวุโส ทณฺฑสิกฺกํ ธาเรสีติ. "เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภิกฺขุ ทณฺฑสิกฺกํ ธาเรสฺสตีติ.[๓] อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ [ ][๔] วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ทณฺฑสิกฺกา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสมฺมตึ[๕] ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'อหํ ภนฺเต คิลาโน น สกฺโกมิ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, โสหํ ภนฺเต สงฺฆํ ทณฺฑสมฺมตึ ยาจามีติ.[๖] ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. ตติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, โส สงฺฆํ ทณฺฑสมฺมตึ

---

[๑] สี.,อิ. อุฏฺฐิตฺวา, เท. อุฑฺเฑตฺวา [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอสยฺโย [๓] สี.,ฉ.,เท. ธาเรสฺสตีติ
[๔] ฉ.,อิ. เอตฺถนฺตเร สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ อิติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทณฺฑสมฺมุตึ, เอวมุปริปิ. [๖] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

ยาจติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสมฺมตึ ทเทยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, โส สงฺฆํ ทณฺฑสมฺมตึ ยาจติ. สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสมฺมตึ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสมฺมติยา ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสมฺมติ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๒๗๑] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ, น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตํ ปริหริตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส ภิกฺขุโน สิกฺกาสมฺมตึ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา วุฑฺฒานํ ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘อหํ ภนฺเต คิลาโน น สกฺโกมิ วินา สิกฺกาย ปตฺตํ ปริหริตุํ. โสหํ ภนฺเต สงฺฆํ สิกฺกาสมฺมตึ ยาจามีติ. ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. ตติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตํ ปริหริตุํ, โส สงฺฆํ สิกฺกาสมฺมตึ ยาจติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สิกฺกาสมฺมตึ ทเทยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตํ ปริหริตุํ, โส สงฺฆं สิกฺกาสมฺมตึ ยาจติ. สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สิกฺกาสมฺมตึ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สิกฺกาสมฺมติยา ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สิกฺกาสมฺมติ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

[๒๗๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตं ปริหริตุํ. ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. “อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพา. เตน คิลาเนน ภิกฺขุนา สงฺฆं อุปสงฺกมิตฺวา เอกंสं อุตฺตราสงฺคं กริตฺวา วุฑฺฒานं ภิกฺขูนं ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกं นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘อหं ภนฺเต คิลาโน น สกฺโกมิ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, น สกฺโกมิ วินา สิกฺกาย ปตฺตं ปริหริตุํ, โสหं ภนฺเต สงฺฆं ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ ยาจามีติ. ทุติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. ตติยมฺปิ ยาจิตพฺพา. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตं ปริหริตุํ, โส สงฺฆं ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ ยาจติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลं, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ ทเทยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ คิลาโน น สกฺโกติ วินา ทณฺเฑน อาหิณฺฑิตุํ, น สกฺโกติ วินา สิกฺกาย ปตฺตํ ปริหริตุํ, โส สงฺฆํ ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ ยาจติ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสิกฺกาสมฺมตึ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสิกฺกาสมฺมติยา ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑสิกฺกาสมฺมติ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

[๒๗๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ โรมฏฺฐโก อโหสิ.[๑] โส โรมฏฺจิตฺวา โรมฏฺจิตฺวา[๒] อชฺโฌหรติ. ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "วิกาลายํ[๓] ภิกฺขุ โภชนํ ภุญฺชตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "เอโส ภิกฺขเว ภิกฺขุ อจิรํ โคโยนิยา จุโต, อนุชานามิ ภิกฺขเว โรมฏฺจกสฺส โรมฏฺจํ,[๔] น จ ภิกฺขเว พหิมุขทฺวารํ นีหริตฺวา อชฺโฌหริตพฺพํ; โย อชฺโฌหเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ปูคสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติ. ภตฺตคฺเค พหู สิตฺถานิ ปริกิรึสุ.[๕] มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา โอทเน ทิยฺยมาเน น สกฺกจฺจํ ปฏิคฺคเหสฺสนฺติ, เอกเมกํ สิตฺถํ กมฺมสเตน นิฏฺจายตีติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โรมนฺถโก โหติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โรมนฺถิตฺวา โรมนฺถิตฺวา
[๓] อิ. วิกาเล ยํ [๔] สี.,ฉ.,เท. โรมนฺถกสฺส โรมนฺถตฺวา, อิ. โรมนฺถกสฺส โรมนฺถกํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พหุ สิตฺถานิ ปกิรียึสุ.

"อนุชานามิ ภิกฺขเว ยํ ทิยฺยมานํ ปฏติ, ตํ สามํ คเหตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺ; [๑]ตํ กิสฺส เหตุ,[๑] ปริจฺจตฺตํ ตํ ภิกฺขเว ทายเกหีติ.

[๒๗๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ทีเฆหิ นเขหิ ปิณฺฑาย จรติ. อญฺญตรา อิตฺถี ปสฺสิตฺวา ตํ ภิกฺขุนฺ เอตทโวจ "เอหิ ภนฺเต เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวาติ. "อลํ ภคินิ, เนตํ กปฺปตีติ. "สเจ โข ตฺวํ ภนฺเต น ปฏิเสวิสฺสสิ, อิทานาหํ อตฺตโน นเขหิ คตฺตานิ วิลิขิตฺวา กุปฺปนฺ กริสฺสามิ 'อยํ มํ ภิกฺขุ วิปฺปกโรตีติ. "ปชานาหิ[๒] ตฺวํ ภคินีติ.

อถโข สา อิตฺถี อตฺตโน นเขหิ คตฺตานิ วิลิขิตฺวา กุปฺปนฺ อกาสิ "อยํ มํ ภิกฺขุ วิปฺปกโรตีติ. มนุสฺสา อุปธาวิตฺวา ตํ ภิกฺขุนฺ อคฺคเหสุนฺ. อทฺทสนฺสุ[๓] โข เต มนุสฺสา ตสฺสา อิตฺถิยา นเข ฉวิมฺปิ โลหิตมฺปิ; ทิสฺวา[๔] "อิมิสฺสาเยว อิตฺถิยา อิทนฺ กมฺมนฺ, อการโก ภิกฺขูติ ตํ ภิกฺขุนฺ มุญฺจึสุ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามนฺ คนฺตฺวา ภิกฺขูนนฺ เอตมตฺถนฺ อาโรเจสิ. "กึ ปน ตฺวนฺ อาวุโส ทีเฆ นเข ธาเรสีติ. "เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถนฺ หิ นาม ภิกฺขุ ทีเฆ นเข ธาเรสฺสตีติ.[๕] อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถนฺ อาโรเจสุนฺ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ทีฆา นขา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นเขนปิ นขํ ฉินฺทนฺติ, มุเขนปิ นขํ ฉินฺทนฺติ, กุฑฺเฑปิ นขํ ฆํเสนฺติ,[๖] องฺคุลิโย ทุกฺขา โหนฺติ.

[๑-๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๒] อิ. ปชานาสิ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อทฺทสาสุนฺ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ทิสฺวาน
[๕] สี.,ฉ.,เท. ธาเรสฺสสีติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฆํเสนฺติ

ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว นขจฺเฉทนนฺติ. สโลหิตํ นขํ ฉินฺทนฺติ, องฺคุลิโย ทุกฺขา โหนฺติ. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มํสปปฺปมาเณน นขํ ฉินฺทิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วีสติมฏฺฐจฺ[๑] การาเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว วีสติมฏฺฐจฺ การาเปตพฺพํ; โย การาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว มลมตฺตํ อปกฑฺฒิตุนฺติ.

[๒๗๕] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ เกสา ทีฆา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อุสฺสหนฺติ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขู อญฺญมญฺญํ เกเส โอโรเปตุนฺติ. “อุสฺสหนฺติ ภควาติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ฯเปฯ ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ขุรํ ขุรสิลํ ขุรสิปาฏิกํ นมตกํ สพฺพํ ขุรภณฺฑนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู มสฺสุํ กปฺปาเปนฺติ. มสฺสุํ วฑฺฒาเปนฺติ, โคโลมิกํ การาเปนฺติ, จตุรสฺสกํ การาเปนฺติ, ปริมุขํ การาเปนฺติ, อฑฺฒรุกํ[๒] การาเปนฺติ, ทาฒิกํ จเปนฺติ, สมฺพาเธ โลมํ สหราเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว มสฺสุ[๓] กปฺปาเปตพฺพํ, น มสฺสุ วฑฺฒาเปตพฺพํ, น โคโลมิกํ การาเปตพฺพํ, น จตุรสฺสกํ การาเปตพฺพํ, น ปริมุขํ

---

[๑] เท.,อิ. วีสติมฏฺฏฺ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. อฑฺฒทุกํ, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. มสฺสุ, เอวมุปริปิ.

การาเปตพฺพํ, น อฑฺฒรุกํ การาเปตพฺพํ, น ทาริกา จเปตพฺพา, น สมฺพาเธ โลมํ สหราเปตพฺพํ; โย สหราเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน สมฺพาเธ วโณ โหติ. เภสชฺชํ น สนฺติฏฺฐติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาพาธปฺปจฺจยา สมฺพาเธ โลมํ สหราเปตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กตฺตริกาย เกเส เฉทาเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว กตฺตริกาย เกสา เฉทาเปตพฺพา; โย เฉทาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน สีเส วโณ โหติ, น สกฺโกติ ขุเรน เกเส โอโรเปตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาพาธปฺปจฺจยา กตฺตริกาย เกเส เฉทาเปตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ทีฆานิ นาสิกาโลมานิ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ปิสาจิลฺลิกาติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “น ภิกฺขเว ทีฆํ นาสิกาโลมํ ธาเรตพฺพํ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สกฺขริกายปิ มธุสิตฺถเกนปิ นาสิกาโลมํ คาหาเปนฺติ. นาสิกา ทุกฺขา โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สณฺหาสนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ปลิตํ คาหาเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี

กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ น ภิกฺขเว ปลิตํ คาหาเปตพฺพํ; โย คาหาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๗๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน กณฺณคูถเกหิ กณฺณา ถกิตา โหนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว กณฺณมลหรณินฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวจา กณฺณมลหรณิโย ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "น ภิกฺขเว อุจฺจาวจา กณฺณมลหรณิโย ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว กณฺณมลหรณิโย[๑] อฏฺฐิมยํ ทนฺตมยํ วิสาณมยํ นฬมยํ เวฬุมยํ กฏฺฐมยํ ชตุมยํ ผลมยํ โลหมยํ สงฺขนาภิมยนฺติ.

[๒๗๗] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู พหุํ โลหภณฺฑํ กํสภณฺฑํ สนฺนิจยํ กโรนฺติ. มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา พหุํ โลหภณฺฑํ กํสภณฺฑํ สนฺนิจยํ กริสฺสนฺติ เสยฺยถาปิ กํสปตฺถริกาติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว [ ][๒] โลหภณฺฑํ กํสภณฺฑํ สนฺนิจโย กาตพฺโพ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อญฺชนิมฺปิ อญฺชนิสลากมฺปิ กณฺณมลหรณิมฺปิ พนฺธนมตฺตํ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร พหุนฺติ อยํ ปาโจ ทิสฺสติ.

อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อญฺชนึ อญฺชนิสลากกํ กณฺณมลหรณึ พนฺธนมตฺตนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สงฺฆาฏิปลฺลตฺถิกาย นิสีทนฺติ. สงฺฆาฏิยา ปตฺตา ลุชฺชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถกํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว สงฺฆาฏิปลฺลตฺถิกาย นิสีทิตพฺพกํ; โย นิสีเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ, ตสฺส วินา อาโยคา[๑] น ผาสุ โหติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถกํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาโยคนฺติ. อถโข ภิกฺขูนกํ เอตทโหสิ “กถกํ นุ โข อาโยโค เวทิตพฺโพติ.[๒] ภควโต เอตมตฺถกํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตนฺตกกํ เวมกกํ วฏฺฏ[๓] สลากกํ สพฺพกกํ ตนฺตภณฺฑกนฺติ.

[๒๗๘] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อกายพนฺธโน คามกกํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ, ตสฺส รถิยา[๔] อนฺตรวาสโก ปภสฺสิตฺถ. มนุสฺสา ปสฺสิตฺวา[๕] อุกฺกุฏฺฐิมกกสุ. โส ภิกฺขุ มงฺกุ อโหสิ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามกกํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนกํ เอตมตฺถกํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถกํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อกายพนฺธเนน คามโก ปวิสิตพฺโพ; โย ปวิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว กายพนฺธนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวจานิ กายพนฺธนานิ ธาเรนฺติ กลาพุกกํ เทฑฺฑุภกกํ[๖] มุรชฺชกกํ มทฺทวิณกกํ.[๗]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาโยเคน [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. กาตพฺโพติ. [๓] สี.,ฉ.,เท. เวมกกํ กวฏฺฏ
[๔] สี.,ฉ.,เท. รถิกาย, อิ. รถิยาย [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยกกํ ปาโจ น ทิสฺสติ.
[๖] ฉ. เทฏฺฐุภกกก

มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจาวจานิ กายพนฺธนานิ ธาเรตพฺพานิ, กลาปุกํ เทฑฺฑุภกํ มุรชฺชํ มทฺทวิณึ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เทฺว กายพนฺธนานิ ปฏฺฏิกํ สูกรนฺตกนฺติ ฯเปฯ กายพนฺธนสฺส ทสา ชิรนฺติ[๑] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มุรชฺชํ มทฺทวิณนฺติ. กายพนฺธนสฺส อนฺโต ชิรติ[๒] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โสภกํ คณกนฺติ[๓] กายพนฺธนสฺส ปวนนฺโต ชิรติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว วิถนฺติ.[๔]

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวเจ วิเถ ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจาวจา วิถา[๕] ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว วิเถ[๖] อฏฺฐิมยํ ทนฺตมยํ วิสาณมยํ นฬมยํ เวฬุมยํ ฯเปฯ สงฺขนาภิมยํ สุตฺตมยนฺติ.

[๒๗๙] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อานนฺโท ลหุกา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คามํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. ตสฺส[๗] วาตมณฺฑลิกาย สงฺฆาฏิโย อุกฺขิปิยึสุ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว คณฺฐิกํ ปาสกนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ชีรนฺติ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ชีรติ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โสภณํ คุณกนฺติ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิธนฺติ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิธา
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺจาวจา คณฺจิกาโย ธาเรนฺติ โสวณฺณมยํ รูปิยมยํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว อุจฺจาวจา คณฺจิกา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว คณฺจิกํ[๑] อฏฺฐิมยํ ทนฺตมยํ วิสาณมยํ นฬมยํ เวฬุมยํ กฏฺฐมยํ ชตุมยํ ผลมยํ โลหมยํ สงฺขนาภิมยํ สุตฺตมยนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู คณฺจิกมฺปิ ปาสกมฺปิ จีวเร อปฺเปนฺติ. จีวรํ ชีรติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว คณฺจิกผลกํ ปาสกผลกนฺติ. คณฺจิกผลกมฺปิ ปาสกผลกมฺปิ อนฺเต อปฺเปนฺติ. โกโณ[๒] วิวริยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว คณฺจิกผลกํ อนฺเต อปฺเปตุํ ปาสกผลกํ สตฺตงฺคุลํ วา อฏฺฐงฺคุลํ วา โอคาเหตฺวา อปฺเปตุนฺติ.

[๒๘๐] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คิหินิวตฺถํ นิวาเสนฺติ หตฺถิโสณฺฑิกํ[๓] มจฺฉวาฬกํ จตุกฺกณฺณกํ ตาลวณฺฏกํ สตวลฺลิกํ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว คิหินิวตฺถํ นิวาเสตพฺพํ หตฺถิโสณฺฑิกํ มจฺฉวาฬกํ จตุกฺกณฺณกํ ตาลวณฺฏกํ สตวลฺลิกํ; โย นิวาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คิหิปารุตํ ปารุปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. โกฏฺโฐ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. หตฺถิโสณฺฑกํ, เอวมุปริปิ.

กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว คิหิปารุตํ ปารุปิตพฺพํ; โย ปารุเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สํเวลฺลิยํ นิวาเสนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ รญฺโญ มุณฺฑวฏฺฏีติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว สํเวลฺลิยํ นิวาเสตพฺพํ; โย นิวาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๘๑] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุภโตกาชํ หรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ รญฺโญ มุณฺฑวฏฺฏีติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว อุภโตกาชํ หริตพฺพํ; โย หเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกโตกาชํ อนฺตรากาชํ สีสภารํ ขนฺธภารํ กฏิภารํ โอลมฺพกนฺติ.

[๒๘๒] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ทนฺตกฏฺฐํ น ขาทนฺติ, มุขํ ทุคฺคนฺธํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ

"ปญฺจิเม ภิกฺขเว อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเน; อจกฺขุสฺสํ, มุขํ ทุคฺคนฺธํ โหติ, รสหรณิโย น วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตํปิ เสมฺหํปิ ภตฺตํ ปริโยนทฺธติ,[๑] ภตฺตมสฺส น ฉาเทติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ อาทีนวา ทนฺตกฏฺฐสฺส อขาทเน.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว อานิสํสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเน; จกฺขุสฺสํ, มุขํ น ทุคฺคนฺธํ โหติ, รสหรณิโย วิสุชฺฌนฺติ, ปิตฺตํปิ เสมฺหํปิ ภตฺตํ น ปริโยนทฺธติ, ภตฺตมสฺส ฉาเทติ. อิเม โข ภิกฺขเว

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปิตฺตํ เสมฺหํ ภตฺตํ ปริโยนนฺธติ, เอวมุปริปิ.

ปญฺจ อานิสํสา ทนฺตกฏฺฐสฺส ขาทเน. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทนฺตกฏฺฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ทีฆานิ ทนฺตกฏฺฐานิ ขาทนฺติ, เตเหว สามเณเร[๑] อาโกเฏนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ทีฆํ ทนฺตกฏฺฐํ ขาทิตพฺพํ; โย ขาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคุลปรมํ ทนฺตกฏฺฐํ, น จ เตเนว[๒] สามเณโร อาโกเฏตพฺโพ; โย อาโกเฏยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน อติมนฺทาหกํ[๓] ทนฺตกฏฺฐํ ขาทนฺตสฺส กณฺเจ วิลคฺคํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว อติมนฺทาหกํ ทนฺตกฏฺฐํ ขาทิตพฺพํ; โย ขาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว จตุรงฺคุลํ ปจฺฉิมํ ทนฺตกฏฺฐนฺติ.

[๒๘๓] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ทายํ อาเพเปนฺติ.[๔] มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ ทวฑาหกาติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ทาโย อาเพเปตพฺโพ; โย อาเพเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารา ติณคหณา โหนฺติ. ทวฑาเห ฑยฺหมาเน วิหารา ฑยฺหนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺติ ปฏิคฺคี ทาตุํ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สามเณรํ
[๒] สี.,เท.,อิ. เตน
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อติมฏฺฐาหกํ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อาลิมฺเปนฺติ.

ปริตฺตํ กาตุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทวฑาเห ฑยฺหมาเน ปฏิคฺคี ทาตุ, ปริตฺตํ กาตุนฺติ.

[๒๘๔] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู รุกฺขํ อภิรูหนฺติ, รุกฺขา รุกฺขํ สงฺกมนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ มกฺกฏาติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว รุกฺโข อภิรูหิตพฺโพ; โย อภิรูเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน โกสเลสุ ชนปเทสุ สาวตฺถึ คจฺฉนฺตสฺส อนฺตรามคฺเค หตฺถี ปริยุฏฺฐาสิ. อถโข โส ภิกฺขุ รุกฺขมูลํ อุปธาวิตฺวา กุกฺกุจฺจายนฺโต รุกฺขํ นาภิรูหิ.[๑] โส หตฺถี อญฺเญน อคมาสิ. อถโข โส ภิกฺขุ สาวตฺถึ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สติ กรณีเย โปริสิยํ[๒] รุกฺขํ อภิรูหิตุ อาปทาสุ ยาวทตฺถนฺติ.

[๒๘๕] เตน โข ปน สมเยน เมฏฺฐโกกุฏฺฐา[๓] นาม ภิกฺขู เทฺว ภาติกา โหนฺติ พฺราหฺมณชาติกา กลฺยาณวาจา กลฺยาณวากฺกรณา. เต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ “เอตรหิ ภนฺเต ภิกฺขู นานานามา นานาโคตฺตา นานาชจฺจา นานากุลา ปพฺพชิตา, เต สกาย นิรุตฺติยา พุทฺธวจนํ ทูเสนฺติ, หนฺท มยํ ภนฺเต พุทฺธวจนํ ฉนฺทโส อาโรเปมาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,น อภิรุหิ, อิ. น อภิรูหติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. โปริสํ
[๓] สี.,ฉ. ยเมฬเกกุฏฺฐา, เท.,อิ. ยเมฬุเตกุลา

วิครหิ พุทฺโธ ภควา “กถํ หิ นาม ตุมฺเห โมฆปุริสา เอวํ วกฺขถ ‘หนฺท มยํ ภนฺเต พุทฺธวจนํ ฉนฺทโส อาโรเปมาติ; เนตํ โมฆปุริสา อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว พุทฺธวจนํ ฉนฺทโส อาโรเปตพฺพํ; โย อาโรเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สกาย นิรุตฺติยา พุทฺธวจนํ ปริยาปุณิตุนฺติ.

[๒๘๖] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู โลกายตํ ปริยาปุณนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. อสฺโสสุํ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. ฯเปฯ อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “อปิ นุ โข ภิกฺขเว โลกายเต สารทสฺสาวี อิมสฺมึ ธมฺมวินเย วุฑฺฒึ วิรูฬฺหึ[๑] เวปุลฺลํ อาปชฺเชยฺยาติ. “โน เหตํ ภนฺเตติ.[๒] “อิมสฺมึ วา ปน ธมฺมวินเย สารทสฺสาวี โลกายตํ ปริยาปุเณยฺยาติ. “โน เหตํ ภนฺเตติ. “น ภิกฺขเว โลกายตํ ปริยาปุณิตพฺพํ; โย ปริยาปุเณยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู โลกายตํ วาเจนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โลกายตํ วาเจตพฺพํ; โย วาเจยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๘๗] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ติรจฺฉานวิชฺชํ ปริยาปุณนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. วุทฺธึ วิรุฬฺหึ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

"น ภิกฺขเว ติรจฺฉานวิชฺชา ปริยาปุณิตพฺพา; โย ปริยาปุเณยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ติรจฺฉานวิชฺชํ วาเจนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ. ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ติรจฺฉานวิชฺชา วาเจตพฺพา; โย วาเจยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๒๘๘] เตน โข ปน สมเยน พุทฺโธ[๑] ภควา มหติยา ปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต ฐิโต. ภิกฺขู "ชีวตุ ภนฺเต ภควา, ชีวตุ สุคโตติ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา อกํสุ. เตน สทฺเทน ธมฺมกถา อนฺตรา อโหสิ. อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อปิ นุ โข ภิกฺขเว ฐิเต 'ชีวาติ วุตฺโต[๒] ตปฺปจฺจยา ชีเวยฺย วา มเรยฺย วาติ. "โน เหตํ ภนฺเตติ.[๓] "น ภิกฺขเว ฐิเต 'ชีวาติ วตฺตพฺโพ; โย วเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขูนํ ฐิเต "ชีวถ ภนฺเตติ วทนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาลปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา 'ชีวถ ภนฺเตติ วุจฺจมานา นาลปิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "คิหี ภิกฺขเว มงฺคลิกา, อนุชานามิ ภิกฺขเว คิหีนํ 'ชีวถ ภนฺเตติ วุจฺจมาเนน 'จิรํ ชีวาติ วตฺตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] อิ. วุตฺเต
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

[๒๘๙] เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติ. อญฺญตเรน ภิกฺขุนา ลสุณํ ขายิตํ โหติ. โส จ[๑] "มา ภิกฺขู พฺยาพาหึสูติ[๒] เอกมนฺตํ นิสีทิ. อทฺทสา โข ภควา ตํ ภิกฺขุ์ เอกมนฺตํ นิสินฺนํ; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "กินฺนุ โข โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ์ เอกมนฺตํ นิสินฺโนติ. "เอเตน ภนฺเต ภิกฺขุนา ลสุณํ ขายิตํ, โส จ[๑] 'มา ภิกฺขู พฺยาพาหึสูติ[๒] เอกมนฺตํ นิสินฺโนติ. "อปิ นุ โข ภิกฺขเว ภิกฺขุนา[๓] ตํ ขาทิตพฺพํ, ยํ ขาทิตฺวา เอวรูปาย ธมฺมกถาย ปริพาหิโร อสฺสาติ. "โน เหตํ ภนฺเตติ. "น ภิกฺขเว ลสุณํ ขาทิตพฺพํ; โย ขาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส อุทรวาตาพาโธ โหติ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เยนายสฺมา สารีปุตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ "ปุพฺเพ เต อาวุโส สารีปุตฺต อุทรวาตาพาโธ, เกน ผาสุ โหตีติ. "ลสุเณน เม อาวุโสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาพาธปฺปจฺจยา ลสุณํ ขาทิตุนฺติ.

[๒๙๐] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อาราเม ตหํ ตหํ ปสฺสาวํ กโรนฺติ. อาราโม ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกมนฺตํ ปสฺสาวํ กาตุนฺติ. อาราโม ทุคฺคนฺโธ โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปสฺสาวกุมฺภินฺติ. ทุกฺขุ์

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. พฺยาพาธึสูติ, อิ. วฺยาพาหึสูติ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

นิสินฺนา ปสฺสาวํ กโรนฺติ. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปสฺสาว-ปาทุกนฺติ. ปสฺสาวปาทุกา ปากฏา โหนฺติ. ภิกฺขู หิริยนฺติ ปสฺสาวํ กาตุํ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุํ ตโย ปากาเร อิฏฺฐกาปาการํ สิลาปาการํ ทารุปาการนฺติ. ปสฺสาวกุมฺภี อปารุตา ทุคฺคนฺธา โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อปิธานนฺติ.

[๒๙๑] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อาราเม ตหํ ตหํ วจฺจํ กโรนฺติ. อาราโม ทุสฺสติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกมนฺตํ วจฺจํ กาตุนฺติ. อาราโม ทุคฺคนฺโธ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว วจฺจกูปนฺติ. วจฺจกูปสฺส กูลํ ลุชฺชติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. วจฺจกูโป นีจวตฺถุโก โหติ, อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. อนฺเต นิสินฺนา วจฺจํ กโรนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว สนฺถริตฺวา มชฺเฌ ฉิทฺทํ กตฺวา วจฺจํ กาตุนฺติ. ทุกฺขํ นิสินฺนา วจฺจํ กโรนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว วจฺจปาทุกนฺติ. พหิทฺธา ปสฺสาวํ กโรนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปสฺสาว-โทณิกนฺติ. อวเลขนกฏฺฐจฺ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อวเลขนกฏฺฐจนฺติ. อวเลขนปิจโร[๑] น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ

---

[๑] เท.,อิ. อวเลขนปิฐาโร

ภิกฺขเว อวเลขนปิจรนฺติ. วจฺจกูโป อปารุโต ทุคฺคนฺโธ โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อปิธานนฺติ.

[๑]เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู[๑] อชฺโฌกาเส วจฺจํ กโรนฺตา สีเตนปิ อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วจฺจกุฏินฺติ. วจฺจกุฏิยา กวาฏํ น โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคฬวฏฺฏึ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาลจฺฉิทฺทกํ[๒] อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทกํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. วจฺจกุฏิยา ติณจุณฺณกํ ปริปตติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา[๓] อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ เสตวณฺณกํ กาฬวณฺณกํ เครุกปริกมฺมกํ มาลากมฺมกํ ลตากมฺมกํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏฺฏิกํ[๔] จีวรวํสกํ จีวรรชฺชุนฺติ.

[๒๙๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ชราทุพฺพโล วจฺจกุฏิยา ติณจุณฺณกํ กตฺวา วุฏฺฐหนฺโต ปริปตติ.[๕] [๖]เต ภิกฺขู[๖] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว โอลมฺพกนฺติ.

[๗]เตน โข ปน สมเยน[๗] วจฺจกุฏี[๘] อปริกฺขิตฺตา โหติ. [๙]เต ภิกฺขู[๙] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุนฺติ ตโย ปากาเร อิฏฺฐกาปาการํ สิลาปาการํ ทารุปาการนฺติ.

โกฏฺฐโก น โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว โกฏฺฐกนฺติ. โกฏฺฐโก นีจวตฺถุโก โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ

[๑-๑] อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. ตาฬจฺฉิทฺทกํ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอคุมฺเผตฺวา [๔] สี.,ฉ.,เท. ปญฺจปฏฺฏิกํ [๕] อิ. ปริปติ.
[๖-๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๗-๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๘] สี.,ฉ.,เท. วจฺจกุฏิ [๙-๙] สี.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุ์ ตโย จเย อิฏฺจกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺจกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. โกฏฺจกสฺส กวาฏ์ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏ์ ปิฏฺจสงฺฆาฏ์ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคพวฏฺฏิ์ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาลจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. โกฏฺจเก ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตาวลิตฺตํ กาตุ์ เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏฺจิกนฺติ. ปริเวณ์ จิกฺขลฺลํ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว มรุมฺพ์ ปกิริตุนฺติ. น ปริยาปุณนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปทรสิลํ[๑] นิกฺขิปิตุนฺติ. อุทกํ สนฺติฏฺจติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ. อาจมนกุมฺภี น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาจมนกุมฺภินฺติ. อาจมนสราวโก น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาจมนสราวกนฺติ. ทุกฺขํ นิสินฺนา อาจเมนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาจมนปาทุกนฺติ. อาจมน-ปาทุกา ปากฏา โหติ.[๒] ภิกฺขู หิริยนฺติ อาจเมตุ์ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุ์ ตโย ปากาเร อิฏฺจกาปาการ์ สิลาปาการ์ ทารุปาการนฺติ. อาจมนกุมฺภี อปารุตา โหติ. ติณจุณฺเณหิปิ ปสุเกหิปิ โอกิริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อปิธานนฺติ.

[๒๙๓] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เอวรูปิ์ อนาจาร์ อาจรนฺติ; มาลาวจฺฉ์ โรเปนฺติปิ โรปาเปนฺติปิ, สิญฺจนฺติปิ

---

[๑] อิ. ปทสิลํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โหนฺติ.

สิญฺจาเปนฺติปิ, โอจินนฺติปิ โอจินาเปนฺติปิ, คนฺเถนฺติปิ คนฺถาเปนฺติปิ, เอกโตวณฺฏิกมาลํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, อุภโตวณฺฏิกมาลํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, มณฺชริกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, วิธูติกํ[๑] กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, วฏฺสกํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, อาเวฬํ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ, อุรจฺฉทึ กโรนฺติปิ การาเปนฺติปิ. เต กุลิตฺถีนํ กุลธีตานํ กุลกุมารีนํ กุลสุณฺหานํ กุลทาสีนํ เอกโตวณฺฏิกมาลํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, อุภโตวณฺฏิกมาลํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, มณฺชริกํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, วิธูติกํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, วฏฺสกํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, อาเวฬํ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ, อุรจฺฉทึ หรนฺติปิ หราเปนฺติปิ. เต กุลิตฺถีหิ กุลธีตาหิ กุลกุมารีหิ กุลสุณฺหาหิ กุลทาสีหิ สทฺธึ เอกภาชเนปิ ภุญฺชนฺติ, เอกถาลเกปิ ปิวนฺติ, เอกาสเนปิ นิสีทนฺติ, เอกมญฺเจปิ ตุวฏฺเฏนฺติ, เอกตฺถรณาปิ ตุวฏฺเฏนฺติ, เอกปาวุรณาปิ ตุวฏฺเฏนฺติ, เอกตฺถรณปาวุรณาปิ ตุวฏฺเฏนฺติ, วิกาเลปิ ภุญฺชนฺติ, มชฺชมฺปิ ปิวนฺติ, มาลาคนฺธวิเลปนมฺปิ ธาเรนฺติ, นจฺจนฺติปิ, คายนฺติปิ, วาเทนฺติปิ, ลาเสนฺติปิ, นจฺจนฺติยาปิ นจฺจนฺติ, นจฺจนฺติยาปิ คายนฺติ, นจฺจนฺติยาปิ วาเทนฺติ, นจฺจนฺติยาปิ ลาเสนฺติ. ฯเปฯ ลาเสนฺติยาปิ นจฺจนฺติ, ลาเสนฺติยาปิ คายนฺติ, ลาเสนฺติยาปิ วาเทนฺติ, ลาเสนฺติยาปิ ลาเสนฺติ, อฏฺฐปเทปิ กีฬนฺติ, ทสปเทปิ กีฬนฺติ, อากาเสปิ กีฬนฺติ, ปริหารปเถปิ กีฬนฺติ, สนฺติกายปิ กีฬนฺติ, ขลิกายปิ กีฬนฺติ, ฆฏิกายปิ กีฬนฺติ, สลากหตฺเถนปิ กีฬนฺติ, อกฺเขนปิ กีฬนฺติ, ปงฺกจิเรนปิ กีฬนฺติ, วงฺกเกนปิ กีฬนฺติ, โมกฺขจิกายปิ กีฬนฺติ, จิงฺคุลเกนปิ กีฬนฺติ, ปตฺตาฬฺหเกนปิ กีฬนฺติ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. วิฐูติกํ, เอวมุปริปิ.

รถเกนปิ กีพนฺติ, ธนุเกนปิ กีพนฺติ, อกฺขริกายปิ กีพนฺติ, มเนสิกายปิ กีพนฺติ, ยถาวชฺเชนปิ กีพนฺติ, หตฺถิสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺติ, อสฺสสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺติ, รถสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺติ, ธนุสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺติ, ถรุสฺมิมฺปิ สิกฺขนฺติ, หตฺถิสฺสปิ ปุรโต ธาวนฺติ, อสฺสสฺสปิ ปุรโต ธาวนฺติ, รถสฺสปิ ปุรโต ธาวนฺติ,[๑] ธาวนฺติปิ, อาธาวนฺติปิ, อุสฺเสพฺเหนฺติปิ,[๒] อปฺโผเฏนฺติปิ, นิพฺพชฺฌนฺติปิ,[๓] มุฏฺฐีหิปิ ยุชฺฌนฺติ, รงฺคมชฺเฌปิ สงฺฆาฏึ ปตฺถริตฺวา นจฺจนฺตี[๔] เอวํ วเทนฺติ "อิธ ภคินิ นจฺจสฺสูติ, นลาฏิกมฺปิ เทนฺติ, วิวิธมฺปิ อนาจารํ อาจรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว วิวิธํ อนาจารํ อาจริตพฺพํ; โย อาจเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมนฺเต อุรุเวลกสฺสเป ปพฺพชิเต สงฺฆสฺส พหุ โลหภณฺฑํ ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ อุปฺปนฺนํ โหติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กินฺนุ โข ภควตา โลหภณฺฑํ อนุญฺญาตํ, กึ อนนุญฺญาตํ, กึ ทารุภณฺฑํ อนุญฺญาตํ, กึ อนนุญฺญาตํ, กึ มตฺติกาภณฺฑํ อนุญฺญาตํ, กึ อนนุญฺญาตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว จเปตฺวา ปหรณึ สพฺพํ โลหภณฺฑํ, จเปตฺวา อาสนฺทึ ปลฺลงฺกํ ทารุปตฺตํ ทารุปาทุกํ สพฺพํ ทารุภณฺฑํ, จเปตฺวา กตกญฺจ กุมฺภการิกญฺจ สพฺพํ มตฺติกาภณฺฑนฺติ.

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธโก ปญฺจโม.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. อุสฺเสเพนฺติปิ
[๓] สี.,ฉ.,เท. นิพฺพุชฺฌนฺติ
[๔] สี.,ฉ.,เท. นจฺจกึ

ตสฺสุทฺทานํ

รุกฺเข ถมฺเภ จ กุฑฺเฑ จ อฏฺฐาเน[๑] คนฺธสุตฺติยา
วิคฺคยฺห มลฺลโก กจฺฉุ ชรา จ ปุถุปาณิกา.

วลฺลิกาปิจ ปามงฺโค กณฺจสุตฺตํ[๒] น ธารเย
กฏิ โอวฏฺฏิ กายุรํ หตฺถาภรณมุทฺทิกา.

ทีเฆ โกจฺเฉ ผเณ หตฺเถ สิตฺถา อุทกเตลเก
อาทาสุทปตฺตวณา อาเลโป มทฺทจุณฺณนา.[๓]

ลญฺเจนฺติ[๔] องฺคราคญฺจ มุขราคํ ตทูภยํ
จกฺขุโรคํ คิรคฺคญฺจ อายตํ สร พาหิรํ.

อมฺพเปสิสกเลหิ อหิ ฉินฺทิ[๕] จ จนฺทนํ
อุจฺจาวจา ปตฺตมูลา สุวณฺณา[๖] พหลา วลี.

จิตฺรทุสฺสติ[๗] ทุคฺคนฺโธ อุณฺเห ภิชฺชีสุ มิฒิยา
ปริภณฺฑ ติณ โจฬ มาโฬ[๘] กุณฺโฑลิกาย จ.

ถวิกา อสวทฺธญฺจ ตถา พนฺธนสุตฺตกา
ขีลํ[๙] มญฺเจ จ ปีเฐ จ องฺเค ฉตฺเต ปณามนา.[๑๐]

ตุมฺพฑฺฒิฉวสิสํ จลกานิ ปฏิคฺคโห
วิผาลิทณฺฑโสวณฺณ[๑๑] ปตฺเต เปสิ จ นาฬิกา.

---

[๑] สี.,เท.,อิ. อฏฺฏาเน [๒] อิ. กณฺณสุตฺตํ [๓] สี.,ฉ.,เท. อาเลโปมฺมทฺทจุณฺณนา.
[๔] ฉ.,เท. ลญฺเฉนฺติ [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อหิจฺฉินฺทิ [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สุวณฺโณ
[๗] สี.,ฉ.,เท. จิตฺราทุสฺสติ, อิ. จิตรทุสฺสนฺติ [๘] สี.,เท.,อิ. มาลํ, ฉ. มาฬ
[๙] สี.,ฉ.,เท. ขิเล [๑๐] อิ. ปณามิตา.
[๑๑] สี. วิปฺผาลิทณฺฑโสวณฺณ, อิ. วิปฺปาริทณฺฑโสวณฺณ

กิณฺณา สตฺตุ สริตญฺจ[๑] มธุสิตฺถํ สิปาฏิกํ[๒]
วิกณฺณํ พนฺธิ วิสมํ ฉมา ชิรปฺปโหติ จ.[๓]

กพิมฺพ[๔] โมฆสุตฺตญฺจ อโธตลฺลํ อุปาหนา
องฺคุเล ปฏิคฺคหญฺจ อาเวสนญฺจ วิฏฺฐกํ[๕]
[๖]ปฏิคฺคหตฺถวิกญฺจ อสฺสตฺถํ จ พนฺธกา.[๖]

อชฺโฌกาเส นีจวตฺถุ จโย จาปิ วิหญฺญเร
ปริปตํ[๗] ติณจุณฺณํ อุลฺลิตฺตญฺจาวลิตฺตกํ.[๘]

เสตํ กาฬกวณฺณญฺจ ปริกมฺมญฺจ เครุกํ
มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตปาฏิกํ.[๙]

จีวรวํสํ รชฺชุญฺจ อนุญฺญาสิ วินายโก
อุชฺฌิตฺวา ปกฺกมนฺติ จ กจินํ ปริภิชฺชติ.

วินิเวจิยติ กุฑฺเฑ[๑๐] ปตฺเตนาทาย คจฺฉเร
ถวิกา พนฺธสุตฺตนฺตํ[๑๑] พนฺธิตฺวา จ อุปาหนา.

อุปาหนตฺถวิกญฺจ อสวทฺธญฺจ[๑๒] สุตฺตกํ[๑๓]
อุทกากปฺปิยํ มคฺเค ปริสฺสาวนโจฬกํ.

---

[๑] สี.,ฉ. กิณฺณสตฺตุ สริตญฺจ, เท. กิณฺณสตฺตุ สริตํ จ, อิ. กิณฺณสตฺถุ สริกญฺจ
[๒] อิ. มธุสิตฺถสิปฺปาฏิกํ [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฉมาชิรปโหติ จ. [๔] สี.,ฉ.,เท. กพิมฺภ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิตฺถกํ ถวิกพทฺธกา [๖-๖] สี.,ฉ.,เท. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.
[๗] สี.,ฉ.,เท. ปริปติ, อิ. ปริปตํ [๘] สี.,ฉ. อุลฺลิตฺตอวลิตฺตกํ, เท.,อิ. อุลฺลิตฺตาวลิตฺตกํ
[๙] สี.,ฉ.,เท. มกรทนฺตกปาฏิกํ, อิ. มกรทนฺตกํ ปฏิกา.
[๑๐] สี.,ฉ. วินิเวจิยติ กุฏฺเฏปิ, เท. วินิเวจิยติ กุฑฺเฑปิ, อิ. วินิเวจิยา กุฑฺเฑปิ
[๑๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พนฺธสุตฺตญฺจ [๑๒] ฉ.,เท. อสพทฺธญฺ จ
[๑๓] อิ. อุปาหนตฺถวิกญฺจ อสวทฺธญฺจ สุตฺตกนฺติ อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

ธมฺมกรกํ[๑] เทฺว ภิกฺขู เวสาลึ อคมา มุนิ
ทณฺฑํ โอตฺถริกํ[๒] ตตฺถ- นุญฺญาสิ ปริสฺสาวนํ.

มกเสหิ ปณีเตน พหฺวาพาธา จ ชีวโก
จงฺกมนชนฺตาฆรํ วิสเม นีจวตฺถุโก.[๓]

ตโย จเย วิหญฺญนฺติ โสปาณาลมฺพเวทิกํ
อชฺโฌกาเส ติณจุณฺณํ อุลฺลิตฺตญฺจาวลิตฺตกํ.

เสตกํ กาฬวณฺณญฺจ ปริกมฺมญฺจ เครุกํ
มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตปาฏิกํ.[๔]

วสฺสํ จีวรรชฺชุญฺจ อุจฺจํ ว[๕] วตฺถุกํ กเร
จโย โสปาณพาหญฺจ กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ.

อุทุกฺขลุตฺตรปาสกํ วฏฺฏิญฺจ กปิสีสกํ
สูจิฆฏิตาลฉิทฺทกํ[๖] อาวิญฺฉนญฺจ รชฺชุกํ.

มณฺฑลํ ธูมเนตฺตญฺจ มชฺเฌ จ มุขมตฺติกา
โทณิ ทุคฺคนฺธา จ ฑหติ อุทฺธานํ สราวกํ.[๗]

น เสเทติ จ จิกฺขลฺลํ โธวิ นิทฺธมนํ กเร
ปีฐญฺจ[๘] โกฏฺฐเก กมฺมํ มรุมฺพา สิลนิทฺธมํ.[๙]

---

[๑] สี.,ฉ. ธมฺมกรณํ, อิ. ธมฺมกรเก [๒] สี.,ฉ.,เท. โอตฺถรกํ, อิ. ทณฺฑโอตฺถรกํ
[๓] อิ. นีจวตฺถุกา [๔] สี.,ฉ.,เท. มกรทนฺตกปฏิกํ, อิ. ลตากมฺมํ มกรนฺตกปฏิกํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุจฺจํ จ, อิ. อุจฺจา จ [๖] สี.,ฉ. สูจิฆฏิตาพจฺฉิทฺทกํ, เท. สูจิฆฏิตาพฉิทฺทกํ
[๗] สี.,ฉ.,เท. อุทกฏฺฐานํ สราวกํ, อิ. ทุคฺคนฺโธ จ ทหติ จ อุทกาตรสราวกํ
[๘] อิ. ปิเธ จ [๙] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สิลานิทฺธมนํ, อิ. สิลานิทฺธมนา

นคฺคา ฉมายฺ[๑] วสฺสนฺเต ปฏิจฺฉาที ตโย ตหึ
อุทปานํ ลุชฺชติ จ[๒] วลฺลิยา กายพนฺธเน.

ตุลํ กรกฏฺ[๓] จกฺกํ พหู ภิชฺชนฺติ ภาชนา
โลหทารุจมฺมขณฺฑา สาลา ติณาปิธานิ จ.[๔]

โทณิ จนฺทนิ ปาการา[๕] จิกฺขลฺลํ นิทฺธเมน[๖] จ
สีติกตฺตโปกฺขรณี[๗] ปุราณญฺจ นิลฺเลขกํ.[๘]

จตุมาสํ[๙] สยนฺติ จ คนฺธปุปฺผ[๑๐] นธิฏฺจเห
อาสิตฺตกมโพริกํ[๑๑] ภุญฺชนฺเตกํ ตุวฏฺฏยุ.[๑๒]

วฑฺโฒ โพธิ จ อกฺกมิ[๑๓] ฆฏฺ กตกสมฺมชฺชนี[๑๔]
สกฺขรํ กจลญฺเจว[๑๕] เผณกํ ปาทฆสนี.

วิธูปนํ ตาลวณฺฏญฺ มกสญฺจาปิ จามรี
ฉตฺตํ วินา จ อาราเม ตโย สิกฺกาย สมฺมติ.

โรมา สิตฺถา[๑๖] นขา ทีฆา ฉินฺทนฺตงฺคุลิกา ทุกฺขา
สโลหิตํ ปมาณญฺจ วีสติ ทีฆเกสตา.

ขุรํ สิลํ สิปาฏิกํ นมตฺ[๑๗] ขุรภณฺฑกํ
มสฺสุ กปฺเปนฺติ วฑฺเฒนฺติ โคโลมิ จตุรสฺสกํ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ฉมาย
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ลุชฺชติ นีจ, อิ. ลุชฺชตีณิ จ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กฏกฏฺ, อิ. กฏกํ
[๔] อิ. ติณาอปิธานิ.
[๕] ฉ.,เท.,อิ. ปาการํ
[๖] ฉ.,เท.,อิ. นิทฺธมเนน จ
[๗] สี.โปกฺขรณี, ฉ.โปกฺขรณี
[๘] ฉ.,เท. นิลฺเลขณิ.
[๙] ฉ.,เท.,มหา. จาตุมาสํ
[๑๐] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นมตกญฺจ นธิฏฺจเห
[๑๑] สี.,ฉ.,เท. อาสิตฺถกํ มโพริกํ, อิ. อาสิตฺตกา มโพรถ
[๑๒] สี.,ฉ.,เท. ตุวฏฺเฏยฺยุ, อิ. ภุญฺชนฺโต กตุวตฺเตยฺยุ.
[๑๓] สี.,ฉ.,เท. น อกฺกมิ
[๑๔] สี.,ฉ.,เท. กตกสมฺมชฺชนิ
[๑๕] อิ. สกฺขรกจลญฺเจว
[๑๖] สี.,ฉ.,เท. โรมสิตฺถา
[๑๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นมตกํ

ปริมุขํ อฑฺฒรุกญฺจ[๑] ทาริ สมฺพาธสหเร
อาพาธา กตฺตริ วโณ ทีฆ สกฺขริกาย จ.

ปลิตํ ถกิตํ อุจฺจา โลหภณฺฑญฺชนี สห
ปลฺลตฺถิกญฺจ อาโยโค วฏฺ จ กายพนฺธนํ.[๒]

กลาพุกํ เทฑฺฑุภกํ มุรชฺชํ[๓] มทฺทวีณกํ
ปฏฺฏิกา สูกรนฺตญฺจ ทสา มุรชฺชเวณิกา
อนฺโต โสภคุณกญฺจ ปวนนฺโตปิ ชีรติ.

คณฺฑิกา อุจฺจาวจญฺจ ผลกนฺเตปิ โอคเห[๔]
คิหิวตฺถ โสณฺฑ มจฺฉ- วาพฺพกํ จตุกฺกณฺณกํ.[๕]

ตาลวณฺฏ สตวลฺลี[๖] คิหิปารุตปารุปี
สเวลฺลิ อุภโตกาชํ ทนฺตกฏฺฐาภิโกฏเน.[๗]

กณฺเจ วิลคฺคํ ทายญฺจ ปฏคฺคิ รุกฺขหตฺถินา
สกเฏ[๘] โลกายตกํ ปริยาปุณีสุ วาจยุ.[๙]

ติรจฺฉานกถา วิชฺชา ขิปี มงฺคลํ ขาทิ จ
วาตาพาโธ ทุสฺสติ จ ทุคฺคนฺโธ ทุกฺขปาทุกา.

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. อฑฺฒทุกญฺจ, เท.,อิ. อฑฺฒทุกํ
[๒] สี.,ฉ.,เท. วฏฺ สลากพนฺธนํ, อิ. ปฏฺ สลากพนฺธนํ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. มุรชฺ [๔] สี.,ฉ.,เท. โอคาเห
[๕] สี.,ฉ.,เท. หตฺถิโสณฺฑ มจฺฉกํ จตุกณฺณกํ, อิ. ปฏฺฏิกา ฯเปฯ จตุกฺกณฺณกนฺติ อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สตวลิ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทนฺตกฏฺฐ อาโกฏเน [๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ยเมเพ [๙] อิ. วาเจสุ

หิริยนฺติ[๑] ปารุทฺคฺคนฺโธ ตหํ ตหํ กโรนฺติ จ
ทุคฺคนฺโธ กูปี ลุชฺชติ[๒] อุจฺจวตฺถุ จเยน จ.

โสปาณาลมฺพนพาหา อนฺเต ทุกฺขญฺจ ปาทุกา
พหิทฺธา โทณิ กฏฺฐญฺจ ปิจโร[๓] จ อปารุโต

วจฺจกุฏิ[๔] กวาฏญฺจ ปิฏฺฐสงฺฆาฏเมว จ
อุทุกฺขลุตฺตรปาโส วฏฺฏิญฺจ กปิสีสกํ.

สูจิฆฏิตาลฉิทฺทํ อาวิญฺฉนฉิทฺทเมว จ
รชฺชุ อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ เสตวณฺณญฺจ กาฬกํ.

มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรํ ปญฺจปฏิกํ
จีวรวํสํ รชฺชุญฺจ ชราทุพฺพลปาการํ.

โกฏฺฐเก จาปิ ตเถว มรุมฺพปทราสิลา[๕]
สนฺติฏฺฐติ นิทฺธมนํ กุมฺภิญฺจาปิ สราวกํ.

ทุกฺขํ หิรี อปิธานํ อนาจารญฺจ อาจรุ
โลหภาณฺฑํ อนุญฺญาสิ จปยิตฺวา ปหรณึ.

จปยิตฺวาสนฺที ปลฺลงฺกํ[๖] ทารุปตฺตญฺจ ปาทุกํ
สพฺพํ ทารุมยํ ภณฺฑํ อนุญฺญาสิ มหามุนิ.

กตกํ กุมฺภการญฺจ จปยิตฺวา ตถาคโต
สพฺพมฺปิ มตฺติกาภณฺฑํ อนุญฺญาสิ อนุกมฺปโก.

---

[๑] อิ. หิรียนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท. กูปี ลุชฺชนฺติ, อิ. กูป ลุชฺชนฺติ [๓] อิ. ปิธาโร
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วจฺจกุฏี [๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. มรุมฺพ ปทรสิลา, อิ. มรุมฺพญฺจ ปทาสิลา
[๖] สี.,มหา. จปยิตฺวา สนฺทิปลฺลงฺกํ, ฉ.,เท.,อิ. จปยิตฺวาสนฺทิปลฺลงฺกํ

ยสฺส วตฺถุสฺส นิทฺเทโส ปุริเมน ยทิ สมํ
ตมฺปิ สงฺขิตฺตํ อุทฺทาเน นยโต ตํ วิชานิยา.

เอวํ ทสสตา วตฺถู วินเย ขุทฺทกวตฺถุเก
สทฺธมฺมฏฺฐิติโก[๑] เจว เปสลานญฺจนุคฺคโห.

สุสิกฺขิโต วินยธโร หิตจิตฺโต สุเปสโล
ปทีปกรโณ ธีโร ปูชารโห พหุสฺสุโตติ.

ขุทฺทกวตฺถุกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] อิ. สทฺธมฺมฏฺฐิติกา

๖. เสนาสนกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร[๑]

วิหารานุชานนำ

[๒๙๔] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน สมเยน ภควตา ภิกฺขูนำ เสนาสนำ อปฺปญฺญตฺตำ โหติ. เต จ[๒] ภิกฺขู ตหำ ตหำ วิหรนฺติ อรญฺเญ รุกฺขมูเล ปพฺพเต กนฺทรายำ คิริคุหายำ สุสาเน วนปตฺเถ อชฺโฌกาเส ปลาลปุญฺเช. เต กาลสฺเสว ตโต ตโต อุปนิกฺขมนฺติ อรญฺญา รุกฺขมูลา ปพฺพตา กนฺทรา คิริคุหา สุสานา วนปตฺถา อชฺโฌกาสา ปลาลปุญฺชา ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตน ปฏิกฺกนฺเตน อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิญฺชิเตน ปสาริเตน โอกฺขิตฺตจกฺขู อิริยาปถสมฺปนฺนา.

เตน โข ปน สมเยน ราชคหโก เสฏฺฐี กาลสฺเสว อุยฺยานำ อคมาสิ. อทฺทสา โข ราชคหโก เสฏฺฐี เต ภิกฺขู กาลสฺเสว ตโต ตโต อุปนิกฺขมนฺเต อรญฺญา รุกฺขมูลา ปพฺพตา กนฺทรา คิริคุหา สุสานา วนปตฺถา อชฺโฌกาสา ปลาลปุญฺชา ปาสาทิเกน อภิกฺกนฺเตน ปฏิกฺกนฺเตน อาโลกิเตน วิโลกิเตน สมฺมิญฺชิเตน ปสาริเตน โอกฺขิตฺตจกฺขู อิริยาปถสมฺปนฺเน; ทิสฺวานสฺส จิตฺตำ ปสีทิ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี, เยน เต ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ "สจาหำ ภนฺเต วิหาเร

---

[๑] สฺยา. ...ภาณวารำ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. เตฮ

กาเรยฺยํ,[๑] วเสยฺยาถ เม วิหาเรสูติ. “น โข คหปติ ภควตา วิหารา อนุญฺญาตาติ. “เตนหิ ภนฺเต ภควนฺตํ ปฏิปุจฺฉิตฺวา มม อาโรเจยฺยาถาติ. “เอวํ คหปตีติ โข เต ภิกฺขู ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ “ราชคหโก ภนฺเต เสฏฺฐี วิหาเร การาเปตุกาโม, กถํ นุ โข ภนฺเต อมฺเหหิ[๒] ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ[๓] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจ เสนาสนานิ[๔] วิหารํ อฑฺฒโยคํ ปาสาทํ หมฺมิยํ คุหนฺติ.

อถโข เต ภิกฺขู, เยน ราชคหโก เสฏฺฐี, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ราชคหกํ เสฏฺฐึ เอตทโวจุ “อนุญฺญาตา โข คหปติ ภควตา วิหารา, ยสฺสิทานิ กาลํ มญฺญสีติ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี เอกาเหเนว สฏฺฐี วิหาเร ปติฏฺฐาเปสิ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี เต สฏฺฐี วิหาเร[๕] ปริโยสาเปตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควนฺตํ เอตทโวจ “อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. การาเปยฺยํ, อิ. การาเปยฺย
[๒] เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. เอตสฺมึ ปกรเณติ อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.
[๔] สี.,ฉ. เลณานิ, อิ. เลนานิ
[๕] สี.,ฉ.,เท. สฏฺฐิวิหาเร, อิ. สฏฺฐึ, เอวมุปริปิ.

ปกฺกามิ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตำ ขาทนียำ โภชนียำ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลำ อาโรจาเปสิ "กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตำ ภตฺตนฺติ.

อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยำ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสนำ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี พุทฺธปฺปมุขำ ภิกฺขุสงฺฆำ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตำ ภุตฺตาวึ โอนีต-ปตฺตปาณึ เอกมนฺตำ นิสีทิ. เอกมนฺตำ นิสินฺโน โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควนฺตำ เอตทโวจ "เอเต เม ภนฺเต สฏฺฐี วิหารา ปุญฺญตฺถิเกน สคฺคตฺถิเกน การาปิตา, กถาหำ ภนฺเต เตสุ วิหาเรสุ ปฏิปชฺชามีติ. "เตนหิ ตฺวำ คหปติ เต สฏฺฐี วิหาเร อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปหีติ. "เอวำ ภนฺเตติ โข ราชคหโก เสฏฺฐี ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เต สฏฺฐี วิหาเร อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปสิ. อถโข ภควา ราชคหกำ เสฏฺฐึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ

[๒๙๕] **"สีตำ อุณฺหำ ปฏิหนฺติ　　ตโต วาฬมิคานิ[๑] จ**
สิรึสเป[๒] จ มกเส　　สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโย
ตโต วาตาตโป โฆโร　　สญฺชาโต ปฏิหญฺญติ.

เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ　　ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุำ
วิหารทานำ สงฺฆสฺส　　อคฺคำ พุทฺเธหิ[๓] วณฺณิตำ.

---

[๑] ทย. พาฬมิคานิ　[๒] สี.,ฉ.,เท. สรีสเป　[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พุทฺเธน

ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
วิหาเร การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต.

เตสํ อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถเสนาสนานิ จ
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา.

เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ[๑]
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ.

อถโข ภควา ราชคหกํ เสฏฺฐึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

[๒๙๖] อสฺโสสุ โข มนุสฺสา "ภควตา กิร วิหารา อนุญฺญาตาติ. เต[๒] สกฺกจฺจํ วิหาเร การาเปนฺติ. เต วิหารา อกวาฏกา โหนฺติ. อหิวิจฺฉิกาปิ[๓] สตปทิโยปิ ปวิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏนฺติ. ภิตฺติจฺฉิทฺทํ กริตฺวา วลฺลิยาปิ รชฺชุยาปิ กวาฏํ พนฺธนฺติ, อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชนฺติ. ขายิตพนฺธนานิ[๔] กวาฏานิ ปตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปิฏฺฐสงฺฆาฏํ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกนฺติ. กวาฏา น ผุสิยนฺติ[๕] ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. กวาฏา น ถกิยนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อคฺคพาฬฺฑึ[๖] กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู น สกฺโกนฺติ กวาฏํ อปาปุริตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตาลจฺฉิทฺทํ,

---

[๑] ทยฺ. สพฺพทุกฺขา ปนูทนํ
[๒] สี.,ฉ.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. อหีปิ วิจฺฉิกา
[๔] สี.,ฉ. ขยิตพนฺธนานิ
[๕] สี.,ฉ. ผุสียนฺติ, อิ. ผสฺสียนฺติ
[๖] เท. อคฺคพาฬฺฏิกํ

ตีณิ ตาลานิ โลหตาลำ[๑] กฏฺฐตาลำ วิสาณตาลนฺติ. เยปิ[๒] เต อุคฺฆาเฏตฺวา ปวิสนฺติ. วิหารา อคุตฺตา โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ยนฺตกำ สูจิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารา ติณจฺฉทนา โหนฺติ สีตกาเล สีตา, อุณฺหกาเล อุณฺหา. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตำ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อวาตปานกา โหนฺติ อจกฺขุสฺสา ทุคฺคนฺธา. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตีณิ วาตปานานิ เวทิกาวาตปานำ ชาลวาตปานำ สลากวาตปานนฺติ. วาตปานนฺตริกาย กาลกาปิ[๓] วคฺคุลิโยปิ ปวิสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว วาตปานจกฺกลิกนฺติ. จกฺกลิกนฺตริกาย[๔] กาลกาปิ วคฺคุลิโยปิ ปวิสนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วาตปานกวาฏำ วาตปานภิสิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ฉมายำ สยนฺติ. คตฺตานิปิ จีวรานิปิ ปำสุกิตานิ โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ติณสนฺถริกนฺติ. ติณสนฺถริกา[๕] อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว มิฑฺฒินฺติ.[๖] มิฑฺฒิยา คตฺตานิ ทุกฺขานิ[๗] โหนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วิทลมญฺจกนฺติ.[๘]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ตาพานิ โลหตาพำ กฏฺฐิตาพำ วิสาณตาพำ [๒] สี.,ฉ.,เท. เยหิ
[๓] สี.,ฉ.,เท. กาพกาปิ, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จกฺกลิกนฺตริกายปิ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ติณสนฺถารโก [๖] สี.,ฉ.,เท. มิฑฺฒินฺติ. [๗] ฉ.,เท.,อิ. ทุกฺขา
[๘] สี. พิทลมกนฺติ, ฉ.,เท.,อิ. พิทลมญฺจกนฺติ.

มญฺจปีฐาทิอนุชานนํ

[๒๙๗] เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก มสารโก มญฺโจ อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มสารกํ มญฺจนฺติ. มสารกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มสารกํ ปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก พุนฺทิกาพทฺโธ มญฺโจ อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว พุนฺทิกาพทฺธํ มญฺจนฺติ. พุนฺทิกาพทฺธํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว พุนฺทิกาพทฺธํ ปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก กุพิรปาทโก[๑] มญฺโจ อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว กุพิรปาทกํ มญฺจนฺติ. กุพิรปาทกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว กุพิรปาทกํ ปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โสสานิโก อาหจฺจปาทโก มญฺโจ อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาหจฺจปาทกํ มญฺจนฺติ. อาหจฺจปาทกํ ปีฐํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาหจฺจปาทกํ ปีฐนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. กุพีรปาทโก, อิ. กุลีรปาทโก, เอวมุปริปิ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส อาสนฺทิโก อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาสนฺทิกนฺติ. อุจฺจโก อาสนฺทิโก อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจกมฺปิ อาสนฺทิกนฺติ. สตฺตงฺโค อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สตฺตงฺคนฺติ. อุจฺจโก สตฺตงฺโค อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจกมฺปิ สตฺตงฺคนฺติ. ภทฺทปีฐำ อุปฺปนฺนำ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภทฺทปีฐนฺติ. ปีฐิกา อุปฺปนฺนา โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปีฐิกนฺติ. เอฬกปาทกำ ปีฐำ อุปฺปนฺนำ โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอฬกปาทกำ ปีฐนฺติ. อามลกวณฺฏิกำ[๑] ปีฐำ อุปฺปนฺนำ โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อามลกวณฺฏิกำ ปีฐนฺติ. ผลกำ อุปฺปนฺนำ โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ผลกนฺติ. โกจฺฉำ อุปฺปนฺนำ โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โกจฺฉนฺติ. ปลาลปีฐำ อุปฺปนฺนำ โหติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปลาลปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺเจ มญฺเจ สยนฺติ. มนุสฺสา วิหารจาริกำ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. “น ภิกฺขเว อุจฺเจ มญฺเจ สยิตพฺพำ; โย สเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อาลมกวฏฺฏกำ

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ นีเจ มญฺเจ สยนฺโต อหินา ทฏฺโฐ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มญฺจปฏิปาทกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อุจฺเจ มญฺจปฏิปาทเก ธาเรนฺติ. สห มญฺจปฏิปาทเกหิ ปเวเธนฺติ. มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อุจฺจา มญฺจปฏิปาทกา ธาเรตพฺพา; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺฐงฺคุลปรมํ มญฺจปฏิปาทกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส สุตฺตํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สุตฺตं[๑] มญฺจํ เวเฐตุนฺติ.[๒] องฺคานิ พหุ สุตฺตํ[๓] ปริยาทิยนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว องฺเค วิชฺฌิตฺวา อฏฺฐปทกํ เวเฐตุนฺติ. โจฬกํ[๔] อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จิมิลิกํ กาตุนฺติ. ตูลิกา อุปฺปนฺนา โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว วิชเฏตฺวา พิมฺโพหนํ[๕] กาตุํ ตีณิ ตูลานิ รุกฺขตูลํ ลตาตูลํ โปฏกีตูลนฺติ.[๖]

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อฑฺฒกายิกานิ พิมฺโพหนานิ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา วิหารจาริกํ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] อิ. เวตุนฺติ, เอวมุปริปิ. [๓] สี.,ฉ.,เท. พหุสุตฺตํ
[๔] อิ. โจลกํ [๕] สี.,ฉ.,อิ. พิพฺโพหนํ, เอวมุปริปิ. [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โปฏกิตูลนฺติ.

ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อฑฺฒกายิกานิ พิมฺโพหนานิ ธาเรตพฺพานิ; โย ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สีสปฺปมาณํ พิมฺโพหนํ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ราชคเห คิรคฺคสมชฺโช โหติ. มนุสฺสา มหามตฺตานํ อตฺถาย ภิสิโย ปฏิยาเทนฺติ อุณฺณภิสึ โจฬภิสึ[๑] วากภิสึ ติณภิสึ ปณฺณภิสึ. เต วีติวตฺเต สมชฺเช ฉวึ อุปฺปาเฏตฺวา[๒] หรนฺติ. อทฺทสํสุ[๓] โข ภิกฺขู สมชฺชฏฺฐาเน พหุํ อุณฺณมฺปิ โจฬมฺปิ[๔] วากมฺปิ ติณมฺปิ ปณฺณมฺปิ ฉฑฺฑิตํ.[๕] ทิสฺวาน ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจ ภิสิโย อุณฺณภิสึ โจฬภิสึ วากภิสึ ติณภิสึ ปณฺณภิสินฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขารกิ ทุสฺสํ[๖] อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิสึ โอนทฺธิตุนฺติ.[๗]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺจภิสึ ปีเจ สหรนฺติ,[๘] ปีฐภิสึ มญฺเจ สหรนฺติ. ภิสิโย ปริภิชฺชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอนทฺธมญฺจํ โอนทฺธปีฐนฺติ.[๙] อุลฺโลกกิ อกริตฺวา สนฺถรนฺติ.[๑๐] เหฏฺฐโต นิปฺปาเฏนฺติ[๑๑] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุลฺโลกกิ กริตฺวา สนฺถริตฺวา ภิสึ โอนทฺธิตุนฺติ. ฉวึ อุปฺปาเฏตฺวา

---

[๑] อิ. โจลภิสึ [๒] อิ. โอปาเฏตฺวา [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อทฺทสาสุ
[๔] สี.,ฉ.,เท. โจฬกมฺปิ [๕] สี.,ฉ. ฉฏฺฏิตํ, อิ. ฉฑฺฑิตานิ. [๖] อิ. เสนาสนปริกฺขารทุสฺสํ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอนทฺธิตุนฺติ. [๘] สี.,ฉ.,เท. สนฺถรนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๙] ฉ.,เท. โอนทฺธมญฺจํ โอนทฺธปีฐนฺติ [๑๐] อิ. สหรนฺติ.
[๑๑] สี.,ฉ.,เท. นิปตนฺติ, อิ. นิปฺผฏนฺติ

หรนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โผสิตุนฺติ.[๑] หรนฺติเยว ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิตฺติกมฺมนฺติ.[๒] หรนฺติเยว ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว หตฺถภิตฺตินฺติ.[๓]

เสตวณฺณาทิอนุชานนํ

[๒๙๘] เตน โข ปน สมเยน ติตฺถิยานํ เสยฺยาโย เสตวณฺณาโย[๔] โหนฺติ. กาฬวณฺณกตา ภูมิ. เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ. พหู มนุสฺสา เสยฺยาเปกฺขกา คจฺฉนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว วิหาเร เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภิตฺติยา เสตวณฺโณ น นิปตติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ถุสปิณฺฑึ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา[๕] เสตวณฺณํ นิปาเตตุนฺติ. เสตวณฺโณ อนิพนฺธนีโย โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สณฺหมตฺติกํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เสตวณฺณํ นิปาเตตุนฺติ. เสตวณฺโณ อนิพนฺธนีโย โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อิกฺกาสํ ปิฏฺฐมทฺทนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภิตฺติยา เครุกา น นิปตติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ถุสปิณฺฑึ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เครุกํ นิปาเตตุนฺติ. เครุกา อนิพนฺธนียา

---

[๑] อิ. โปสิตุนฺติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภตฺติกมฺมนฺติ. [๓] ฉ.,อิ. หตฺถภตฺตินฺติ, เท. หตฺถภตฺติกมฺมนฺติ, หรนฺติเยว ฯเปฯ อนุชานามิ, ภิกฺขเว หตฺถภตฺตินฺติ.
[๔] สี.,ฉ.,อิ. เสตวณฺณา, เท. เสธาวณฺณา [๕] อิ. ปฏิพาหิตฺวา

โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กุณฺฑกมตฺติกํ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา เครุกํ นิปาเตตุนฺติ. เครุกา อนิพนฺธนียา โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สาสปกุฏฺ[๑] สิตฺถเตลกนฺติ. อจฺจุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โจฬเกน ปจฺจุทฺธริตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ผรุสาย ภูมิยา กาฬวณฺโณ น นิปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ถุสปิณฺฑึ ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา กาฬวณฺณํ นิปาเตตุนฺติ. กาฬวณฺโณ อนิพนฺธนีโย โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ลณฺฑุ-มตฺติกํ[๒] ทตฺวา ปาณิกาย ปฏิพาเหตฺวา กาฬวณฺณํ นิปาเตตุนฺติ. กาฬวณฺโณ อนิพนฺธนีโย โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อิกฺกาสํ กสาวนฺติ.

ปฏิภาณจิตฺตปฏิกฺเขโป

[๒๙๙] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู วิหาเร ปฏิภาณจิตฺตึ[๓] การาเปนฺติ อิตฺถีรูปกึ[๔] ปุริสรูปกึ. มนุสฺสา วิหารจาริกึ อาหิณฺฑนฺตา ปสฺสิตฺวา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหี กามโภคิโนติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปฏิภาณจิตฺตึ การาเปตพฺพึ อิตฺถีรูปกึ ปุริสรูปกึ, โย การาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว มาลากมฺมึ ลตากมฺมึ มกรทนฺตกึ ปณฺจปฏิกนฺติ.[๕]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สาสปกุฏฺฏึ, อิ. สาสปกุฑฺฑึ [๒] สี.,ฉ.,เท. คณฺฑุมตฺติกึ, อิ. คณฺฑมตฺติกึ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏิภานจิตฺตึ [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิตฺถิรูปึ [๕] อิ. ปณฺจปฏฺฏิกนฺติ.

อิฏฺฐกาจยาทิอนุชานนํ

[๓๐๐] เตน โข ปน สมเยน วิหารา นีจวตฺถุกา โหนฺติ. อุทเกน โอตฺถริยนฺติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ[๒] อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อาพกมนฺทา[๓] ปากฏา[๔] โหนฺติ. ภิกฺขู หิริยนฺติ นิปชฺชิตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ติโรกรณินฺติ. ติโรกรณึ อุกฺขิปิตฺวา โอโลเกนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อฑฺฒกุฑฺฑกนฺติ. อฑฺฒกุฑฺฑกา อุปริโต โอโลเกนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย คพฺเภ สิวิกาคพฺภํ นาฬิกาคพฺภํ หมฺมิยคพฺภนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ขุทฺทเก วิหาเร มชฺเฌ คพฺภํ กโรนฺติ. อุปจาโร น โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ขุทฺทเก วิหาเร เอกมนฺตํ คพฺภํ กาตุํ มหลฺลเก มชฺเฌติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารสฺส กุฑฺฑปาโท ชีรติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว กุลงฺกปาทกนฺติ. วิหารสฺส

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. โอตฺถริยฺยนฺติ, อิ. โอตฺถรียนฺติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โสปาเน
[๓] อิ. อาลกมนฺทา [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

กุฑฺโฑ โอวสฺสติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริตฺตาณกิฏฺฐกำ อุทฺธาสุธนฺติ.[๑]

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ภิกฺขุโน ติณจฺฉทนา อหิ ขนฺเธ ปปติ.[๒] โส ภีโต วิสฺสรมกาสิ. ภิกฺขู อุปธาวิตฺวา ตำ ภิกฺขุำ เอตทโวจุำ "กิสฺส ตฺวำ อาวุโส วิสฺสรมกาสีติ. อถโข โส ภิกฺขูนำ[๓] เอตมตฺถำ อาโรเจสิ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว วิตานนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺจปาเทปิ ปีฐปาเทปิ ถวิกาโย ลคฺเคนฺติ. อุนฺทูเรหิปิ อุปจิกาหิปิ ขชฺชนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิตฺติขีลำ นาคทนฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู มญฺเจปิ ปีเฐปิ จีวรำ นิกฺขิปนฺติ. จีวรำ ปริภิชฺชติ.[๔] ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว วิหาเร[๕] จีวรวำสำ จีวรรชฺชุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน วิหารา อนาลินฺทกา[๖] โหนฺติ อปฺปฏิสรณา.[๗] ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลินฺทำ ปฑฺฒำ ปกฺฏฺฏำ[๘] โอสารกินฺติ.[๙] อาลินฺทา ปากฏา โหนฺติ. ภิกฺขู หิรียนฺติ[๑๐] นิปชฺชิตุำ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว สำสรณกิฏฺฐกำ อุคฺฆาฏนกิฏฺฐกนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อุทฺทสุธนฺติ, อิ. อุทฺธสุธนฺติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. ปตติ. [๓] อิ. โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนำ
[๔] สี. ปริภิชฺชิติ, ฉ.,อิ. ปริภิชฺชิ. [๕] อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท. อนาพินฺทกา [๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อปฺปฏิสฺสรณา. [๘] ฉ.,อิ. ปกฺฏฺฏำ
[๙] สี.,ฉ.,เท. โอสารกนฺติ, อิ. โอสรกนฺติ. [๑๐] อิ. หิรียนฺติ

อุปฏฺฐานสาลาอนุชานนํ

[๓๐๑] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส ภตฺตวิสฺสคฺคํ กโรนฺตา สีเตนปิ อุณฺเหนปิ กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปฏฺฐานสาลนฺติ. อุปฏฺฐานสาลา นีจวตฺถุกา โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ[๑] ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพน-พาหนฺติ. อุปฏฺฐานสาลาย ติณจุณฺณํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ เสตวณฺณํ กาฬวณฺณํ เครุกปริกมฺมํ มาลากมฺมํ ลตากมฺมํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ[๒] จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อชฺโฌกาเส ฉมายํ[๓] จีวรํ ปตฺถรนฺติ. จีวรํ ปูสกิตํ โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อชฺโฌกาเส จีวรวํสํ จีวรรชฺชุนฺติ ฯเปฯ ปานียํ[๔] โอตปฺปติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปานียสาลํ ปานียมณฺฑปนฺติ. ปานียสาลา นีจวตฺถุกา โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. โอตฺถริยฺยติ, อิ. โอตฺถริยติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. ปญฺจปฏิจิกํ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ฉมาย [๔] อิ. ปานิยํ

วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกาโสปาณำ สิลาโสปาณำ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. ปานียสาลาย ติณจุณฺณำ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตำ กาตุำ เสตวณฺณำ กาฬวณฺณำ เครุกปริกมฺมำ มาลากมฺมำ ลตากมฺมำ มกรทนฺตกำ ปญฺจปฏิกำ จีวรวำสำ จีวรรชฺชุนฺติ. ปานียภาชนำ น สำวิชฺชติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปานียสงฺขำ ปานียสราวกนฺติ.

ปาการาทิอนุชานนำ

[๓๐๒] เตน โข ปน สมเยน วิหารา อปริกฺขิตฺตา โหนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุำ ตโย ปากาเร อิฏฺฐกาปาการำ สิลาปาการำ ทารุปาการนฺติ. โกฏฺฐโก น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โกฏฺฐกนฺติ. โกฏฺฐโก นีจวตฺถุโก โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกำ กาตุนฺติ. โกฏฺฐกสฺส กวาฏำ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏำ ปิฏฺฐสงฺฆาฏำ อุทุกฺขลิกำ อุตฺตรปาสกำ อคฺคพวฏฺฏึ กปิสีสกำ สูจิกำ ฆฏิกำ ตาลจฺฉิทฺทำ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทำ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. โกฏฺฐเก[๑] ติณจุณฺณำ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตำ กาตุำ เสตวณฺณำ กาฬวณฺณำ เครุกปริกมฺมำ มาลากมฺมำ ลตากมฺมำ มกรทนฺตกำ ปญฺจปฏิกนฺติ.

---

[๑] อิ. โกฏฺฐกา

เตน โข ปน สมเยน ปริเวณํ จิกฺขลฺลํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว มรุมฺพํ อุปกิริตุนฺติ. น ปริยาปุณนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปทรสิลํ[๑] นิกฺขิปิตุนฺติ. อุทกํ สนฺติฏฺฐติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริเวเณ ตหํ ตหํ อคฺคิฏฺฐานํ กโรนฺติ. ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกมนฺตํ อคฺคิสาลํ กาตุนฺติ. อคฺคิสาลา นีจวตฺถุกา โหติ. อุทเกน โอตฺถริยติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อุจฺจวตฺถุกํ กาตุนฺติ. จโย ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว จินิตุํ ตโย จเย อิฏฺฐกาจยํ สิลาจยํ ทารุจยนฺติ. อาโรหนฺตา วิหญฺญนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ตโย โสปาเณ อิฏฺฐกา-โสปาณํ สิลาโสปาณํ ทารุโสปาณนฺติ. อาโรหนฺตา ปริปตนฺติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาลมฺพนพาหนฺติ. อคฺคิสาลาย กวาฏํ น โหติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏึ อุทุกฺขลิกํ อุตฺตรปาสกํ อคฺคพฺพฏฺฏึ กปิสีสกํ สูจิกํ ฆฏิกํ ตาลจฺ-ฉิทฺทกํ อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทกํ อาวิญฺฉนรชฺชุนฺติ. อคฺคิสาลาย ติณจุณฺณกํ ปริปตติ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ กาตุํ เสตวณฺณกํ กาฬวณฺณกํ เครุกปริกมฺมกํ มาลากมฺมกํ ลตากมฺมกํ มกรทนฺตกํ ปญฺจปฏิกํ จีวรวํสกํ จีวรรชฺชุนฺติ.

อารามปริกฺเขปอนุชานนกถา

[๓๐๓] [๒]เตน โข ปน สมเยน[๒] อาราโม อปริกฺขิตฺโต โหติ. อชกาปิ ปสุกาปิ อุปโรเป วิเหเฐนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

---

[๑] อิ. ปทสิลํ [๒-๒] สฺยา.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

"อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริกฺขิปิตุ๎ ตโย วเฏ[๑] เวพุวฏ๎[๒] กณฺฏกวฏ๎[๓] ปริขนฺติ.[๔] โกฏฺฐโก น โหติ. ตเถว อชกาปิ ปสุกาปิ อุปโรเปวิเหเฐนฺติ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว โกฏฺฐกำ อเปสี[๕] ยมกกวาฏ๎[๖] โตรณำ ปลิฆนฺติ. โกฏฺฐเก[๗] ติณจุณฺณำ ปริปตติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว โอคุมฺเพตฺวา อุลฺลิตฺตาวลิตฺตำ กาตุ๎ เสตวณฺณำ กาฬวณฺณำ เครุกปริกมฺมำ มาลากมฺมำ ลตากมฺมำ มกรทนฺตกำ ปญฺจปฏิกนฺติ. อาราโม จิกฺขลฺโล โหติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว มรุมฺพำ อุปกิริตุนฺติ. น ปริยาปุณนฺติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปทรสิลำ นิกฺขิปิตุนฺติ. อุทกำ สนฺติฏฺฐติ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทกนิทฺธมนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร สงฺฆสฺส อตฺถาย สุธามตฺติกาเลปนำ ปาสาทำ การาเปตุกาโม[๘] โหติ. อถโข ภิกฺขูนำ เอตทโหสิ "กึ นุ โข ภควตา ฉทนำ อนุญฺญาตนฺติ.[๙] ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๎. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจ ฉทนานิ อิฏฺฐกาฉทนำ สิลาฉทนำ สุธาฉทนำ ติณจฺฉทนำ ปณฺณจฺฉทนนฺติ.[๑๐]

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.[๑๑]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วาเฏ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เวพุวาฏ๎
[๓] สี.,ฉ. กณฺฑกวาฏ๎, เท. กณฺฏกีวาฏ๎, อิ. กณฺฏิกวาฏ๎
[๔] สี.,ฉ. ปริกฺขนฺติ.
[๕] อิ. อเปสิยำ
[๖] อิ. อกฺกวาฏ๎
[๗] อิ. โกฏฺฐกา
[๘] สี.,ฉ.,เท. กาเรตุกาโม
[๙] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อนุญฺญาตำ กึ อนนุญฺญาตนฺติ.
[๑๐] อิ. ติณฉทนำ ปณฺณฉทนนฺติ.
[๑๑] สฺยา. ภาณวารำ นิฏฺฐิตำ ปฐมำ.

๒. ทุติยภาณวาโร

อนาถปิณฺฑิกวตฺถุ

[๓๐๔] เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส ภคินีปติโก[๑] โหติ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคหํ อคมาสิ เกนจิเทว กรณีเยน.

เตน โข ปน สมเยน ราชคหเกน เสฏฺฐินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข[๒] สงฺโฆ นิมนฺติโต โหติ. อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี[๓] ทาเส จ กมฺมกเร[๔] จ อาณาเปสิ "เตนหิ ภเณ กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถาติ.

อถโข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส เอตทโหสิ "ปุพฺเพ ขฺวายํ คหปติ มยิ อาคเต สพฺพกิจฺจานิ นิกฺขิปิตฺวา มมญฺเญว สทฺธึ ปฏิสมฺโมทติ,[๕] โสทานายํ วิกฺขิตฺตรูโป ทาเส จ กมฺมกเร จ อาณาเปสิ[๖] 'เตนหิ ภเณ กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถาติ. กินฺนุ โข อิมสฺส คหปติสฺส อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ, มหายญฺโญ วา ปจฺจุปฏฺฐิโต, ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลนิกาเยนาติ.[๗]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภคินิปติโก
[๒] อิ. พุทฺธปมุโข
[๓] อิ. เสฏฺฐิ
[๔] สี.,ฉ. กมฺมกาเร, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสมฺโมทติ
[๖] เท.,อิ. อาณาเปติ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. พลกาเยนาติ, เอวมุปริปิ.

อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี ทาเส จ กมฺมกเร จ อาณาเปตฺวา, เยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อนาถปิณฺฑิเกน คหปตินา สทฺธึ ปฏิสมฺโมทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข ราชคหกํ เสฏฺฐึ อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เอตทโวจ “ปุพฺเพ โข ตฺวํ คหปติ มยิ อาคเต สพฺพกิจฺจานิ นิกฺขิปิตฺวา มมญฺเญว สทฺธึ ปฏิสมฺโมทสิ, โสทานิ ตฺวํ วิกฺขิตฺตรูโป ทาเส จ กมฺมกเร จ อาณาเปสิ ‘เตนหิ ภเณ กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ยาคุโย ปจถ, ภตฺตานิ ปจถ, สูปานิ สมฺปาเทถ, อุตฺตริภงฺคานิ สมฺปาเทถา’ติ. กินฺนุ โข เต คหปติ อาวาโห วา ภวิสฺสติ, วิวาโห วา ภวิสฺสติ, มหายญฺโญ วา ปจฺจุปฏฺฐิโต, ราชา วา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลนิกาเยนาติ. “น เม โข[๑] คหปติ อาวาโห วา[๒] ภวิสฺสติ, นปิ[๓] วิวาโห วา ภวิสฺสติ, นปิ ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร นิมนฺติโต สฺวาตนาย สทฺธึ พลนิกาเยน, อปิจ เม มหายญฺโญ ปจฺจุปฏฺฐิโต, สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโตติ. “พุทฺโธติ ตฺวํ คหปติ วเทสีติ. “พุทฺโธตาหํ[๔] คหปติ วทามีติ. “พุทฺโธติ ตฺวํ คหปติ วเทสีติ. “พุทฺโธตาหํ คหปติ วทามีติ. “พุทฺโธติ ตฺวํ คหปติ วเทสีติ. “พุทฺโธตาหํ คหปติ วทามีติ. “โฆสโปิ โข เอโส คหปติ ทุลฺลโภ โลกสฺมึ. ยทิทํ พุทฺโธติ.[๕] “สกฺกา นุ โข คหปติ อิมํ กาลํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ. “อกาโล โข คหปติ อิมํ กาลํ ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิตุํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.　[๒] อิ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นาปิ, เอวมุปริปิ.　[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. พุทฺโธ ตฺยาหํ, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ยทิทํ พุทฺโธ พุทฺโธติ.

อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ, เสฺวทานิ ตฺวํ กาเลน ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสสิ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ.

[๓๐๔] อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ "เสฺวทานาหํ กาเลน ตํ ภควนฺตํ ทสฺสนาย อุปสงฺกมิสฺสามิ อรหนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธนฺติ พุทฺธคตาย สติยา นิปชฺชิ,[๑] รตฺติยา สุทฺธ ติกฺขตฺตุ อุฏฺฐาสิ[๒] ปภาตํ มญฺญมาโน. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน สีตวนทฺวารํ,[๓] เตนุปสงฺกมิ. อมนุสฺสา ทฺวารํ วิวรึสุ. อถโข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นครมฺหา นิกฺขมนฺตสฺส[๔] อาโลโก อนฺตรธายิ. อนฺธกาโร ปาตุรโหสิ. ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส อุทปาทิ. ตโต ว นิวตฺติตุกาโม อโหสิ.

อถโข สีวโก[๕] ยกฺโข อนฺตรหิโต สทฺทมนุสฺสาเวสิ

"สตํ หตฺถี สตํ อสฺสา สตํ อสฺสตรีรถา[๖]
สตํ กญฺญา สหสฺสานิ อามุตฺตมณิกุณฺฑลา[๗]
เอกสฺส ปทวีติหารสฺส กลํ[๘] นาคฺฆนฺติ โสฬสึ.

[๙]อภิกฺกม คหปติ, อภิกฺกม คหปติ, อภิกฺกนฺตนฺเต เสยฺโย โน ปฏิกฺกนฺตนฺติ.[๙]

อถโข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนฺธกาโร อนฺตรธายิ. อาโลโก ปาตุรโหสิ. ยํ อโหสิ ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส, โส

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นิปชฺชิตฺวา
[๒] สี.,ฉ.,เท. วุฏฺฐาสิ
[๓] สี.,ฉ.,เท. สิวกทฺวารํ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นิกฺขนฺตสฺส
[๕] สี.,ฉ.,เท. สิวโก
[๖] อิ. อสฺสตริรถา, เอวมุปริปิ.
[๗] สี.,ฉ.,เท. อามุกฺกมณิกุณฺฑลา, เอวมุปริปิ.
[๘] อิ. กฬึ, เอวมุปริปิ.
[๙-๙] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อิเม ปาฐา คาถาวเสน ทิสฺสนฺติ, เอวมุปริปิ.

ปฏิปฺปสฺสมฺภิ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อาโลโก อนฺตรธายิ. อนฺธกาโร ปาตุรโหสิ. ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส อุทปาทิ. ตโต ว ปุน นิวตฺติตุกาโม อโหสิ. ตติยมฺปิ โข สีวโก ยกฺโข อนฺตรหิโต สทฺทมนุสฺสาเวสิ

“สตํ หตฺถี สตํ อสฺสา　　สตํ อสฺสตรีรถา
สตํ กญฺญา สหสฺสานิ　　อามุตฺตมณิกุณฺฑลา
เอกสฺส ปทวีติหารสฺส　　กลํ นาคฺฆนฺติ โสฬสึ.

อภิกฺกม คหปติ, อภิกฺกม คหปติ, อภิกฺกนฺตนฺเต เสยฺโย โน ปฏิกฺกนฺตนฺติ.

ตติยมฺปิ โข อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนฺธกาโร อนฺตรธายิ. อาโลโก ปาตุรโหสิ. ยํ อโหสิ ภยํ ฉมฺภิตตฺตํ โลมหํโส, โส ปฏิปฺปสฺสมฺภิ. [ ][1] อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน สีตวนํ, เตนุปสงฺกมิ.

เตน โข ปน สมเยน ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อชฺโฌกาเส จงฺกมติ. อทฺทสา โข ภควา ตํ[2] อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน จงฺกมา โอโรหิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. นิสชฺช โข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ “เอหิ สุทตฺตาติ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ “นาเมน มํ ภควา อาลปตีติ หฏฺโฐ อุทคฺโค, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ “กจฺจิ ภนฺเต ภควา สุขํ สยิตฺถาติ.

---

[1] เท. เอตฺถนฺตเร ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข ฯเปฯ โส ปฏิปฺปสมฺภีติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.　　[2] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

"สพฺพทา เว สุขํ เสติ พฺราหฺมโณ ปรินิพฺพุโต
โย น ลิมฺปติ[๑] กาเมสุ สีติภูโต นิรูปธิ.
สพฺพา อาสตฺติโย เฉตฺวา วิเนยฺย หทเย ทรํ
อุปสนฺโต สุขํ เสติ สนฺตึ ปปฺปุยฺย[๒] เจตโสติ.[๓]

อถโข ภควา อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส อนุปุพฺพิกถํ[๔] กเถสิ. เสยฺยถีทํ.[๕] ทานกถํ สีลกถํ สคฺคกถํ กามานํ อาทีนวํ โอกาโร สงฺกิเลสํ เนกฺขมฺเม อานิสํสํ ปกาเสสิ. ยทา ภควา อญฺญาสิ อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ กลฺลจิตฺตํ มุทุจิตฺตํ วินีวรณจิตฺตํ อุทคฺคจิตฺตํ ปสนฺนจิตฺตํ, อถ ยา พุทฺธานํ สามุกฺกํสิกา ธมฺมเทสนา, ตํ ปกาเสสิ ทุกฺขํ สมุทยํ นิโรธํ มคฺคํ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธํ วตฺถํ อปคตกาฬกํ สมฺมเทว รชนํ ปฏิคฺคณฺเหยฺย;[๖] เอวเมว อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส ตสฺมึเยว อาสเน วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ "ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถงฺกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุสาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตํ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนํ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคํ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตํ[๗] ธาเรยฺย 'จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ;[๘]

---

[๑] อิ. ลิปฺปติ
[๒] อิ. อปฺปุยฺย
[๓] สี.,ฉ.,เท. เจตสาติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. อนุปุพฺพึ กถํ
[๕] สี.,ฉ. เสยฺยถิทํ ?
[๖] อิ. ปฏิคณฺเหยฺย
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เตลปชฺโชตํ
[๘] อิ. ทกฺขินฺตีติ

เอวเมตํ[๑] ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกํ มํ ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตํ สรณํ คตํ, อธิวาเสตุ จ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน.[๒]

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อสฺโสสิ โข ราชคหโก เสฏฺฐี "อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโตติ.

[๓๐๖] อถโข ราชคหโก เสฏฺฐี อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ "ตยา กิร คหปติ สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโต, ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโก, เทมิ เต คหปติ เวยฺยายิกํ, เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสีติ. "อลํ คหปติ, อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ, เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามีติ.

อสฺโสสิ โข ราชคหโก เนคโม "อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโตติ. อถโข ราชคหโก เนคโม อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ "ตยา กิร คหปติ สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโต, ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโก, เทมิ เต คหปติ เวยฺยายิกํ, เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสีติ. "อลํ อยฺย,[๓] อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ, เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอวเมวํ, อิ. เอวเมว　[๒] อิ. ตุณฺหิภาเวน.　[๓] อิ. อยฺโย

อสฺโสสิ โข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร “อนาถปิณฺฑิเกน กิร คหปตินา สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโตติ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ “ตยา กิร คหปติ สฺวาตนาย พุทฺธปฺปมุโข สงฺโฆ นิมนฺติโต, ตฺวญฺจาสิ อาคนฺตุโก, เทมิ เต คหปติ เวยฺยายิกํ, เยน ตฺวํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กเรยฺยาสีติ. “อลํ เทว, อตฺถิ เม เวยฺยายิกํ, เยนาหํ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ภตฺตํ กริสฺสามีติ.

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสเน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ[๑] ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ “กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน ราชคหกสฺส เสฏฺฐิสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนีเยน โภชนีเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีต-ปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สาวตฺถิยํ วสฺสาวาสํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. “สุญฺญาคาเร โข คหปติ ตถาคตา อภิรมนฺตีติ. “อญฺญาตํ ภควา, อญฺญาตํ สุคตาติ. อถโข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

---

[๑] อิ. ขาทนิยํ โภชนิยํ

[๓๐๗] เตน โข ปน สมเยน อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พหุมิตฺโต โหติ พหุสหาโย อาเทยฺยวาโจ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ราชคเห ตำ กรณียำ ตีเรตฺวา, เยน สาวตฺถี,[๑] เตน ปกฺกามิ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ อนฺตรามคฺเค มนุสฺเส อาณาเปสิ "อาราเม อยฺยา กโรถ, วิหาเร ปติฏฺฐาเปถ, ทานานิ ปฏฺฐเปถ, อิทานิ[๒] พุทฺโธ โลเก อุปฺปนฺโน, โส จ มยา ภควา นิมนฺติโต อิมินา มคฺเคน อาคจฺฉิสฺสตีติ. อถโข เต มนุสฺสา อนาถปิณฺฑิเกน คหปตินา อุยฺโยชิตา อาราเม อกำสุ, วิหาเร ปติฏฺฐาเปสุ, ทานานิ ปฏฺฐเปสุ.

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ สาวตฺถึ คนฺตฺวา สมนฺตา สาวตฺถึ อนุวิโลเกสิ "กตฺถ นุ โข ภควา วิหเรยฺย, ยำ อสฺส คามโต เนว อติทูเร[๓] น อจฺจาสนฺเน คมนาคมนสมฺปนฺนำ อตฺถิกานำ อตฺถิกานำ มนุสฺสานำ อภิกฺกมนียำ ทิวา อปฺปากิณฺณำ รตฺตึ อปฺปสทฺทำ อปฺปนิคฺโฆสำ วิชนวาตำ มนุสฺสราหเสยฺยกำ ปฏิสลฺลานสารุปฺปนฺติ.

อทฺทสา โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เชตสฺส ราชกุมารสฺส[๔] อุยฺยานำ คามโต เนว อติทูเร น อจฺจาสนฺเน คมนาคมนสมฺปนฺนำ อตฺถิกานำ อตฺถิกานำ มนุสฺสานำ อภิกฺกมนียำ ทิวา อปฺปากิณฺณำ รตฺตึ อปฺปสทฺทำ อปฺปนิคฺโฆสำ วิชนวาตำ มนุสฺสราหเสยฺยกำ ปฏิสลฺลานสารุปฺปำ ทิสฺวาน, เยน เชโต ราชกุมาโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เชตำ ราชกุมารำ เอตทโวจ "เทหิ เม อยฺยปุตฺต อุยฺยานำ อารามำ กาตุนฺติ. "อเทยฺโย คหปติ อาราโม อปิ โกฏิสนฺถเรนาติ. "คหิโต อยฺยปุตฺต อาราโมติ. "น คหปติ คหิโต อาราโมติ. "คหิโต น

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สาวตฺถิ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโจ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. อวิทูเร
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กุมารสฺส

คหิโตติ โวหาริเก มหามตฺเต ปุจฺฉึสุ. มหามตฺตา เอวมาหํสุ “ยโต ตยา อยฺยปุตฺต อคฺโฆ กโต, คหิโต อาราโมติ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ สกเฏหิ หิรญฺญํ นิพฺพาหาเปตฺวา เชตวเน[๑] โกฏิสนฺถรํ สนฺถราเปสิ. สกึ นีหฏํ หิรญฺญํ โถกสฺส โอกาสสฺส โกฏฺจกสามนฺตา[๒] นปฺปโหติ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ มนุสฺเส อาณาเปสิ “คจฺฉถ ภเณ, หิรญฺญํ อาหรถ, อิมํ โอกาสํ สนฺถริสฺสามาติ.[๓]

อถโข เชตสฺส ราชกุมารสฺส เอตทโหสิ “น โข อิทํ โอรกํ ภวิสฺสติ, ยถายํ คหปติ ตาวพหุํ หิรญฺญํ ปริจฺจชตีติ. [๔]อถโข เชโต ราชกุมาโร[๔] อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ เอตทโวจ “อลํ คหปติ, มา ตํ[๕] โอกาสํ สนฺถราเปสิ, เทหิ เมตํ โอกาสํ, มเมตํ ทานํ ภวิสฺสตีติ. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ “อยํ โข เชโต ราช-กุมาโร อภิญฺญาโต ญาตมนุสฺโส, มหิทฺธิโก[๖] โข ปน เอวรูปานํ ญาตมนุสฺสานํ อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปสาโทติ ตํ โอกาสํ เชตสฺส ราชกุมารสฺส อทาสิ.[๗] อถโข เชโต ราชกุมาโร ตสฺมึ โอกาเส โกฏฺจกํ มาเปสิ.

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ เชตวเน วิหาเร การาเปสิ, ปริเวณานิ การาเปสิ, โกฏฺจเก การาเปสิ, อุปฏฺฐานสาลาโย การาเปสิ, อคฺคิสาลาโย การาเปสิ, กปฺปิยกุฏิโย การาเปสิ, วจฺจ-กุฏิโย การาเปสิ, จงฺกเม การาเปสิ, จงฺกมนสาลาโย การาเปสิ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เชตวนํ [๒] อิ. โกฏฺจกํ สามนฺตา [๓] อิ. สนฺถริสฺสามีติ.
[๔-๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๕] อิ. เมตํ
[๖] สี.,ฉ. มหตฺถิโก, เท. มหทฺธิโก, อิ. มหิทฺธิโย [๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปาทาสิ.

อุทปาเน การาเปสิ, อุทปานสาลาโย การาเปสิ, ชนฺตาฆเร การาเปสิ, ชนฺตาฆรสาลาโย การาเปสิ, โปกฺขรณิโย การาเปสิ, มณฺฑเป การาเปสิ.

นวกมฺมทานํ

[๓๐๘] อถโข ภควา ราชคเห ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน เวสาลี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน เวสาลี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา สกฺกจฺจํ นวกมฺมํ กโรนฺติ. เยปิ ภิกฺขู นวกมฺมํ อธิฏฺเจนฺติ, เตปิ สกฺกจฺจํ อุปฏฺเจนฺติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน.

อถโข อญฺญตรสฺส ทพฺพิทฺทสฺส[๑] ตุนฺนวายสฺส เอตทโหสิ "น โข อิทํ โอรกํ ภวิสฺสติ, ยถายิเม[๒] มนุสฺสา สกฺกจฺจํ นวกมฺมํ กโรนฺติ, ยนฺนูนาหมฺปิ นวกมฺมํ กเรยฺยนฺติ. อถโข โส ทพฺพิทฺโท ตุนฺนวาโย สามํ จิกฺขลฺลํ มทฺทิตฺวา อิฏฺฐกาโย จินิตฺวา กุฑฺฑกํ[๓] อุฏฺฐาเปสิ. เตน อกุสเลน[๔] จิตฺตา วงฺกา ภิตฺติ ปริปตติ.[๕] ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข โส ทพฺพิทฺโท ตุนฺนวาโย สามํ จิกฺขลฺลํ มทฺทิตฺวา อิฏฺฐกาโย จินิตฺวา กุฑฺฑกํ อุฏฺฐาเปสิ. เตน อกุสเลน จิตฺตา วงฺกา ภิตฺติ ปริปตติ. อถโข โส ทพฺพิทฺโท ตุนฺนวาโย อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "เย อิเมสํ[๖] สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทลิทฺทสฺส　[๒] สี.,เท.,มหา. ยถยิเม, อิ. ยถาปิเม　[๓] สี.,ฉ. กุฏฺฏํ, อิ. กุฑฺเฑ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อกุสลเกน　[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปริปติ.　[๖] อิ. อิเม

เทนฺติ จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารํ, เต อิเม โอวทนฺติ, อนุสาสนฺติ, เตสญฺจ นวกมฺมํ อธิฏฺเจนฺติ, อหํ ปนมฺหิ ทพฺพิทฺโท, น มํ โกจิ โอวทติ วา, อนุสาสติ วา, นวกมฺมํ วา อธิฏฺเจตีติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู ตสฺส ทพฺพิทฺทสฺส ตุนฺนวายสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขียนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว นวกมฺมํ ทาตุํ นวกมฺมิโก ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุสฺสุกฺกํ อาปชฺชิสฺสติ กินฺติ นุ โข วิหาโร ขิปฺปํ ปริโยสานํ คจฺเฉยฺยาติ ขณฺฑผุลฺลํ ปฏิสงฺขริสฺสติ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ทาตพฺพํ. ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๓๐๙] ‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํ ทเทยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารํ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํ เทติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหารสฺส[๑] อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมสฺส ทานํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทินฺโน สงฺเฆน อิตฺถนฺนามสฺส คหปติโน วิหาโร อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน นวกมฺมํ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. วิหารํ

อคฺคาสนานุชานนํ

[๓๑๐] อถโข ภควา เวสาลิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน สาวตฺถี,[๑] เตน จาริกํ ปกฺกามิ. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนฺเตวาสิกา ภิกฺขู พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคณฺหนฺติ เสยฺยาโย ปริคฺคณฺหนฺติ "อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ. อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา วิหาเรสุ ปริคฺคหิเตสุ เสยฺยาสุ ปริคฺคหิตาสุ เสยฺยํ อลภมาโน อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ. อถโข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อุกฺกาสิ. อายสฺมาปิ สารีปุตฺโต อุกฺกาสิ. "โก เอตฺถาติ. "อหํ ภควา สารีปุตฺโตติ. "กิสฺส ตฺวํ สารีปุตฺต อิธ นิสินฺโนติ. อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนฺเตวาสิกา ภิกฺขู พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคณฺหนฺติ เสยฺยาโย ปริคฺคณฺหนฺติ 'อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา วิหาเร ปริคฺคเหสฺสนฺติ เสยฺยาโย

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สาวตฺถิ, เอวมุปริปิ.

ปริคฺคเหสฺสนฺติ ‘อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “โก ภิกฺขเว อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ.

เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา ขตฺติยกุลา ปพฺพชิโต, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา พฺราหฺมณกุลา ปพฺพชิโต, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา คหปติกุลา ปพฺพชิโต, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา สุตฺตนฺติโก, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา วินยธโร ฯเปฯ โย ภควา ธมฺมกถิโก, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา ปฐมสฺส ฌานสฺส ลาภี, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา ทุติยสฺส ฌานสฺส ลาภี, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา ตติยสฺส ฌานสฺส ลาภี ฯเปฯ โย ภควา จตุตฺถสฺส ฌานสฺส ลาภี, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา โสตาปนฺโน, โส อรหติ อคฺคาสนํ อคฺโคทกํ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหํสุ “โย ภควา สกิทาคามี[๑]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สกทาคามี

ฯเปฯ โย ภควา อนาคามี ฯเปฯ โย ภควา อรหา, โส อรหติ อคฺคาสนำ อคฺโคทกำ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหำสุ "โย ภควา เตวิชฺโช, โส อรหติ อคฺคาสนำ อคฺโคทกำ อคฺคปิณฺฑนฺติ. เอกจฺเจ ภิกฺขู เอวมาหำสุ "โย ภควา ฉฬภิญฺโญ, โส อรหติ อคฺคาสนำ อคฺโคทกำ อคฺคปิณฺฑนฺติ.

[๓๑๑] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภูตปุพฺพำ ภิกฺขเว หิมวนฺตปสฺเส[๑] มหานิโคฺรโธ อโหสิ. ตำ ตโย สหายา อุปนิสฺสาย วิหรึสุ ติตฺติโร จ มกฺกโฏ จ หตฺถินาโค จ, เต อญฺญมญฺญำ อคารวา อปฺปติสฺสา อสภาควุตฺติกา วิหรึสุ.[๒] อถโข ภิกฺขเว เตสำ สหายานำ เอตทโหสิ 'อโห นูน มยำ ชาเนยฺยาม, ยำ[๓] อมฺหากำ ชาติยา มหนฺตตรำ, ตำ มยำ สกฺกเรยฺยาม ครุกเรยฺยาม[๔] มาเนยฺยาม ปูเชยฺยาม, ตสฺส จ มยำ โอวาเท ติฏฺเจยฺยามาติ. อถโข ภิกฺขเว ติตฺติโร จ มกฺกโฏ จ หตฺถินาคำ ปุจฺฉึสุ 'ตฺวำ สมฺม กึ โปราณำ สรสีติ. 'ยทาหำ สมฺมา โปตโก[๕] โหมิ, อิมำ นิโคฺรธำ อนฺตรา สตฺถีนำ กริตฺวา อติกฺกมามิ, อคฺคงฺกุรกำ เม อุทรำ ฉุปติ, อิมาหำ สมฺมา โปราณำ สรามีติ. อถโข ภิกฺขเว ติตฺติโร จ หตฺถินาโค จ มกฺกฏำ ปุจฺฉึสุ 'ตฺวำ สมฺม กึ โปราณำ สรสีติ. 'ยทาหำ สมฺมา ฉาโป โหมิ, ฉมายำ นิสีทิตฺวา อิมสฺส นิโคฺรธสฺส อคฺคงฺกุรกำ ขาทามิ, อิมาหำ สมฺมา โปราณำ สรามีติ. อถโข ภิกฺขเว มกฺกโฏ จ หตฺถินาโค จ ติตฺติรำ ปุจฺฉึสุ 'ตฺวำ สมฺม กึ โปราณำ สรสีติ. 'อมุกสฺมึ สมฺมา โอกาเส มหานิโคฺรโธ อโหสิ, ตโต อหำ ผลำ[๖] ภกฺขิตฺวา อิมสฺมึ โอกาเส วจฺจำ อกาสึ, ตสฺสายำ นิโคฺรโธ ชาโต, ตทาหำ สมฺมา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. หิมวนฺตปเทเส　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิหรนฺติ.　[๓] อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. ครุำ กเรยฺยาม　[๕] สี.,ฉ.,เท. โปโต, อิ. ฉาโป　[๖] อิ. เอกำ ผลำ

ชาติยา มหนฺตตโรติ. อถโข ภิกฺขเว มกฺกโฏ จ หตฺถินาโค จ ติตฺติรํ เอตทโวจุ๋ ‘ตฺวํ สมฺม อมฺหากํ ชาติยา มหนฺตตโร, ตํ มยํ สกฺกริสฺสาม ครุกริสฺสาม มาเนสฺสาม ปูเชสฺสาม, ตุยฺหญฺจ มยํ โอวาเท ติฏฺเจยฺยามาติ.[๑] อถโข ภิกฺขเว ติตฺติโร มกฺกฏญฺจ หตฺถินาคญฺจ ปญฺจสุ สีเลสุ สมาทเปสิ, อตฺตนา จ ปญฺจสุ สีเลสุ สมาทาย วตฺตติ. เต อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา วิหริตฺวา กายสฺส เภทา ปรมฺมรณา สุคตึ สคฺคํ โลกํ อุปปชฺชึสุ. เอตํ โข[๒] ภิกฺขเว ติตฺติริยํ นาม พฺรหฺมจริยํ อโหสีติ.[๓]

เย วุฑฺฒมปจายนฺติ[๔] นรา ธมฺมสฺส โกวิทา
ทิฏฺเฐ[๕] ธมฺเม จ ปาสංสา สมฺปราโย[๖] จ สุคฺคตีติ.

เต[๗] หิ นาม ภิกฺขเว ติรจฺฉานคตา ปาณา อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา วิหริสฺสนฺติ. อิธ เขฺวตํ[๘] ภิกฺขเว โสเภถ, ยํ ตุมฺเห เอวํสฺวากฺขาเต ธมฺมวินเย ปพฺพชิตา สมานา อญฺญมญฺญํ สคารวา สปฺปติสฺสา สภาควุตฺติกา[๙] วิหเรยฺยาถ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถं กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ยถาวุฑฺฒํ อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลิกมฺมं สามีจิกมฺมं อคฺคาสนํ อคฺโคทกं อคฺคปิณฺฑं, น จ ภิกฺขเว สงฺฆิกํ ยถาวุฑฺฒํ ปฏิพาหิตพฺพํ; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ปติฏฺจิสฺสามาติ, อิ. ติฏฺจิสฺสามาติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. เอวํ โข ตํ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๔] อิ. วุทฺธมปจายนฺติ [๕] อิ. ทิฏฺเจว
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สมฺปราเย [๗] อิ. เตน [๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โข ตํ
[๙] สี.,ฉ.,เท. อคารวา อปติสฺสา อสภาควุตฺติกา

อวนฺทิยาทิปุคฺคลา

[๓๑๒] "ทสยิเม ภิกฺขเว อวนฺทิยา; ปุเร อุปสมฺปนฺเนน ปจฺฉา อุปสมฺปนฺโน อวนฺทิโย, อนุปสมฺปนฺโน อวนฺทิโย, นานาสํวาสโก วุฑฺฒตโร อธมฺมวาที อวนฺทิโย, มาตุคาโม อวนฺทิโย, ปณฺฑโก อวนฺทิโย, ปาริวาสิโก[๑] อวนฺทิโย, มูลายปฏิกสฺสนารโห อวนฺทิโย, มานตฺตารโห อวนฺทิโย, มานตฺตจาริโก อวนฺทิโย, อพฺภานารโห อวนฺทิโย. อิเม โข ภิกฺขเว ทส อวนฺทิยา.

ตโยเม ภิกฺขเว วนฺทิยา; ปจฺฉา อุปสมฺปนฺเนน ปุเร อุปสมฺปนฺโน วนฺทิโย, นานาสํวาสโก วุฑฺฒตโร ธมฺมวาที วนฺทิโย, สเทวเก โลเก ภิกฺขเว[๒] สมารเก สพฺรหฺมเก สสฺสมณพฺราหฺมณิยา ปชาย สเทวมนุสฺสาย ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วนฺทิโย. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย วนฺทิยาติ.

อาสนปฺปฏิพาหนปฏิกฺเขโป

[๓๑๓] เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา สงฺฆํ อุทฺทิสฺส มณฺฑเป ปฏิยาเทนฺติ, สนฺถเร ปฏิยาเทนฺติ, โอกาเส ปฏิยาเทนฺติ. ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนฺเตวาสิกา ภิกฺขู "สงฺฆิกญฺเจว ภควตา ยถาวุฑฺฒํ อนุญฺญาตํ, โน อุทฺทิสฺสกตนฺติ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา มณฺฑเป[๓] ปริคฺคณฺหนฺติ สนฺถเร[๔] ปริคฺคณฺหนฺติ โอกาเส[๕] ปริคฺคณฺหนฺติ "อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ. อถโข

---

[๑] อิ. ปริวาสิโก [๒] สี.,อิ. สเทวเก ภิกฺขเว โลเก [๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. มณฺฑเปปิ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สนฺถเรปิ [๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. โอกาเสปิ

อายสฺมา สารีปุตฺโต พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตวา มณฺฑเปสุ ปริคฺคหิเตสุ สนฺถเรสุ ปริคฺคหิเตสุ โอกาเสสุ ปริคฺคหิเตสุ โอกาสํ อลภมาโน อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ. อถโข ภควา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย อุกฺกาสิ. อายสฺมาปิ สารีปุตฺโต อุกฺกาสิ. "โก เอตฺถาติ. "อหํ ภควา สารีปุตฺโตติ. "กิสฺส ตฺวํ สารีปุตฺต อิธ นิสินฺโนติ. อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสิ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยานํ ภิกฺขูนํ อนฺเตวาสิกา ภิกฺขู 'สงฺฆิกญฺเญว ภควตา ยถาวุฑฺฒํ อนุญฺญาตํ โน อุทฺทิสฺสกตนฺติ พุทฺธปฺปมุขสฺส สงฺฆสฺส ปุรโต ปุรโต คนฺตฺวา มณฺฑเป ปริคฺคณฺหนฺติ สนฺถเร ปริคฺคณฺหนฺติ โอกาเส ปริคฺคณฺหนฺติ 'อิทํ อมฺหากํ อุปชฺฌายานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ อาจริยานํ ภวิสฺสติ, อิทํ อมฺหากํ ภวิสฺสตีติ. "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว อุทฺทิสฺสกตมฺปิ ยถาวุฑฺฒํ ปฏิพาหิตพฺพํ,[๑] โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

คิหิวิกฏอนุชานนํ

[๓๑๔] เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภตฺตคฺเค อนฺตรฆเร อุจฺจาสยมหาสยนานิ ปญฺญาเปนฺติ.[๒] เสยฺยถีทํ.[๓] อาสนฺทึ ปลฺลงฺกํ

---

[๑] สี.,เท. ปฏิพาเหตพฺพํ [๒] สี.,ฉ. ปญฺญเปนฺติ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท. เสยฺยถิทํ, เอวมุปริปิ.

โคณกํ[๑] จิตฺตกํ ปฏิกํ ปฏลิกํ ตูลิกํ วิกฏิกํ อุทฺธโลมึ เอกนฺตโลมึ กฏิสฺสํ[๒] โกเสยฺยํ กมฺพลํ[๓] กุตฺตกํ หตฺถตฺถรํ อสฺสตฺถรํ รถตฺถรํ อชินปฺปเวณึ[๔] กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ สอุตฺตรจฺฉทึ อุภโต-โลหิตกูปธานึ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา นาภินิสีทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฉเปตฺวา ตีณิ อาสนฺทึ ปลฺลงฺกํ ตูลิกํ อวเสสํ[๕] คิหิวิกฏํ[๖] อภินิสีทิตุํ, น เตฺวว อภินิปชฺชิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภตฺตคฺเค อนฺตรฆเร ตูโลนทฺธํ มญฺจมฺปิ ปีฐมฺปิ ปญฺญาเปนฺติ. ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา น อภินิสีทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว คิหิวิกฏํ อภินิสีทิตุํ, น เตฺวว อภินิปชฺชิตุนฺติ.

เชตวนวิหารานุโมทนา

[๓๑๕] อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน สาวตฺถี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ “อธิวาเสตุ เม ภนฺเต ภควา สฺวาตนาย ภตฺตํ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆนาติ. อธิวาเสสิ ภควา ตุณฺหีภาเวน. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต อธิวาสนํ วิทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. โคนกำ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กฏฺฐิสฺสำ, อิ. กฏฺจิสฺสำ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. อชินปเวณึ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. คิหิวิกตำ

อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ปณีตํ ขาทนียํ โภชนียํ ปฏิยาทาเปตฺวา ภควโต กาลํ อาโรจาเปสิ “กาโล ภนฺเต, นิฏฺฐิตํ ภตฺตนฺติ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน อนาถปิณฺฑิกสฺส คหปติสฺส นิเวสนํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ สทฺธึ ภิกฺขุสงฺเฆน. อถโข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ พุทฺธปฺปมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปณีเตน ขาทนียเยน โภชนียเยน สหตฺถา สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา ภควนฺตํ ภุตฺตาวึ โอนีตปตฺตปาณึ เอกมนฺตํ นิสีทิ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควนฺตํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต เชตวเน ปฏิปชฺชามีติ. “เตนหิ ตฺวํ คหปติ เชตวนํ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปหีติ.[๑] “เอวํ ภนฺเตติ โข อนาถปิณฺฑิโก คหปติ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา เชตวนํ อาคตานาคตสฺส จาตุทฺทิสสฺส[๒] สงฺฆสฺส ปติฏฺฐาเปสิ.

อถโข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิ

“สีตํ อุณฺหํ ปฏิหนฺติ ตโต วาฬมิคานิ จ
สิรึสเป[๓] จ มกเส[๔] สิสิเร จาปิ วุฏฺฐิโย
ตโต วาตาตโป โฆโร สญฺชาโต ปฏิหญฺญติ.
เลณตฺถญฺจ[๕] สุขตฺถญฺจ ฌายิตุญฺจ วิปสฺสิตุํ
วิหารทานํ สงฺฆสฺส อคฺคํ พุทฺเธหิ[๖] วณฺณิตํ.

---

[๑] ฉ.,เท. ปติฏฺฐเปหีติ.
[๒] อิ. อาคตานาคตจาตุทฺทิสสฺส
[๓] สี.,ฉ. สรีสเป, เท. สิรีสเป
[๔] อิ. มกเส จ
[๕] อิ. เลนตฺถญฺจ
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พุทฺเธน

ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
วิหาเร การเย รมฺเม วาสเยตฺถ พหุสฺสุเต.
เตสํ อนฺนญฺจ ปานญฺจ วตฺถเสนาสนานิ จ
ทเทยฺย อุชุภูเตสุ วิปฺปสนฺเนน เจตสา.
เต ตสฺส ธมฺมํ เทเสนฺติ สพฺพทุกฺขาปนูทนํ
ยํ โส ธมฺมํ อิธญฺญาย ปรินิพฺพาติ อนาสโวติ.

อถโข ภควา อนาถปิณฺฑิกํ คหปตึ อิมาหิ คาถาหิ อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา ปกฺกามิ.

อาสนปฺปฏิพาหนาทิ

[๓๑๖] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส อาชีวกสาวกสฺส มหามตฺตสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติ. อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชเน[๑] อนนฺตริกํ[๒] ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปสิ. ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิ. อถโข โส มหามตฺโต อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชเน อนนฺตริกํ ภิกฺขุ[๓] วุฏฺฐาเปสฺสนฺติ, ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิ; นนุ นาม ลพฺภา อญฺญตฺราปิ นิสินฺเนน ยาวทตฺถํ ภุญฺชิตุนฺติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู ตสฺส มหามตฺตสฺส อุชฺฌายนฺตสฺส ขียนฺตสฺส วิปาเจนฺตสฺส. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อายสฺมา อุปนนฺโท

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. วิปฺปกตโภชนํ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. อานนฺตริกํ, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. วิปฺปตโภชเน ภิกฺขู

สกฺยปุตฺโต ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชเน อนนฺตริกํ ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปสฺสติ, ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ตฺวํ อุปนนฺท ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชเน อนนฺตริกํ ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปสิ, ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส ปจฺฉา อาคนฺตฺวา วิปฺปกตโภชเน อนนฺตริกํ ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปสฺสสิ, ภตฺตคฺคํ โกลาหลํ อโหสิ; เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว วิปฺปกตโภชเน[๑] อนนฺตริโก[๒] ภิกฺขุ วุฏฺฐาเปตพฺโพ; โย วุฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. สเจ วุฏฺฐาเปติ, ปวาริโต จ โหติ, 'คจฺฉ อุทกํ อาหราติ วตฺตพฺโพ. เอวญฺเจ ตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, สาธุกํ สิตฺถานิ คิลิตฺวา วุฑฺฒตรสฺส ภิกฺขุโน[๓] อาสนํ ทาตพฺพํ. น เตฺววาหํ ภิกฺขเว 'เกนจิ ปริยาเยน วุฑฺฒตรสฺส ภิกฺขุโน อาสนํ ปฏิพาหิตพฺพนฺติ วทามิ; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู คิลาเน ภิกฺขู วุฏฺฐาเปนฺติ. คิลานา เอวํ วเทนฺติ "น มยํ อาวุโส สกฺโกม วุฏฺฐาตุํ คิลานมฺหาติ. "มยํ อายสฺมนฺเต วุฏฺฐาเปสฺสามาติ ปริคฺคเหตฺวา วุฏฺฐาเปตฺวา จิตเก มุญฺจนฺติ. คิลานา มุจฺฉิตา ปปตนฺติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว คิลาโน วุฏฺฐาเปตพฺโพ; โย วุฏฺฐาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. วิปฺปกตโภชโน [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู "คิลานา มยมฺหา[๑] อวุฏฺฐาปนียาติ วรเสยฺยาโย ปลิพุทฺธนฺติ[๒] ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานสฺส ปฏิรูปํ[๓] เสยฺยํ ทาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู เลสกปฺเปน เสนาสนํ ปฏิพาหนฺติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว เลสกปฺเปน เสนาสนํ ปฏิพาหิตพฺพํ; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน สตฺตรสวคฺคิยา ภิกฺขู อญฺญตรํ ปจฺจนฺติมํ มหาวิหารํ ปฏิสงฺขโรนฺติ "อิธ มยํ วสฺสํ วสิสฺสามาติ. อทฺทสํสุ[๔] โข ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สตฺตรสวคฺคิเย ภิกฺขู วิหารํ ปฏิสงฺขโรนฺเต; ทิสฺวาน เอวมาหํสุ "อิเม อาวุโส สตฺตรสวคฺคิยา ภิกฺขู วิหารํ ปฏิสงฺขโรนฺติ, หนฺท เน วุฏฺฐาเปสฺสามาติ.[๕] เอกจฺเจ เอวมาหํสุ "อาคเมถาวุโส ยาว ปฏิสงฺขโรนฺติ. "ปฏิสงฺขเต วุฏฺฐาเปสฺสามาติ. อถโข ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สตฺตรสวคฺคิเย ภิกฺขู เอตทโวจุ "อุฏฺเฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตีติ. "นนุ อาวุโส ปฏิกจฺเจว[๖] อาจิกฺขิตพฺพํ, มยญฺจ อญฺญํ ปฏิสงฺขเรยฺยามาติ. "นนุ อาวุโส สงฺฆิโก วิหาโรติ. "อามาวุโส สงฺฆิโก วิหาโรติ. "อุฏฺเฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตีติ. "มหลฺลโก อาวุโส วิหาโร, ตุมฺเหปิ วสถ, มยมฺปิ วสิสฺสามาติ. "อุฏฺเฐถาวุโส, อมฺหากํ วิหาโร ปาปุณาตีติ

---

[๑] อิ. มยํ [๒] สี.,ฉ.,เท. ปลิพุทฺเธนฺติ [๓] สี.,ฉ.,เท. ปติรูปํ
[๔] อิ. อทฺทสาสุ [๕] อิ. วุฏฺฐาเปมาติ. [๖] อิ. ปฏิคจฺเจว

กุปิตา อนตฺตมนา คีวายํ คเหตฺวา นิกฺกฑฺฒนฺติ. เต เตหิ[๑] นิกฺกฑฺฒิยมานา โรทนฺติ. ภิกฺขู เอวมาหํสุ “กิสฺส ตุมฺเห อาวุโส โรทถาติ. “อิเม อาวุโส ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุปิตา อนตฺตมนา อมฺเห สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒนฺตีติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุปิตา อนตฺตมนา ภิกฺขู สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กุปิตา อนตฺตมนา ภิกฺขู สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว กุปิเตน อนตฺตมเนน ภิกฺขู[๒] สงฺฆิกา วิหารา นิกฺกฑฺฒิตพฺพา;[๓] โย นิกฺกฑฺเฒยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพ. อนุชานามิ ภิกฺขเว เสนาสนํ คาเหตุนฺติ.

เสนาสนคาหาปกสมฺมติ

[๓๑๗] อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “เกน นุ โข เสนาสนํ คาเหตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุ๋ เสนาสนคาหาปกं[๔] สมฺมนฺนิตุ๋; โย น ฉนฺทาคตึ คจฺเฉยฺย, น โทสาคตึ คจฺเฉยฺย, น โมหาคตึ คจฺเฉยฺย, น ภยาคตึ คจฺเฉยฺย, คาหิตาคาหิตญฺจ[๕] ชาเนยฺย. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมํ ภิกฺขุ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. ภิกฺขุ
[๓] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. นิกฺกฑฺฒิตพฺโพ [๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เสนาสนคฺคาหาปกํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. คหิตาคหิตญฺจ

ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน[๑] ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ เสนาสนคาหาปกํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ เสนาสนคาหาปกํ สมฺมนฺนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน เสนาสนคาหาปกสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ เสนาสนคาหาปโก, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

[๓๑๘] อถโข เสนาสนคาหาปกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กถํ นุ โข เสนาสนํ คาหาเปตพฺพนฺติ.[๒] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจมं ภิกฺขู คเณตุ, ภิกฺขู คเณตฺวา เสยฺยา คเณตุ, เสยฺยา คเณตฺวา เสยฺยคฺเคน คาเหตุนฺติ. เสยฺยคฺเคน คาเหนฺตา เสยฺยา อุสฺสาทิยึสุ[๓] ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว วิหารคฺเคน คาเหตุนฺติ. วิหารคฺเคน คาเหนฺตา วิหารา อุสฺสาทิยึสุ ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปริเวณคฺเคน คาเหตุนฺติ. ปริเวณคฺเคน คาเหนฺตา ปริเวณา อุสฺสาทิยึสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อนุภาคมฺปิ ทาตุ, คหิเต อนุภาเค อญฺโญ ภิกฺขุ อาคจฺฉติ, น อกามา ทาตพฺโพติ.

---

[๑] อิ. วฺยตฺเตน, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. คาเหตพฺพนฺติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุสฺสารยึสุ, เอวมุปริปิ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นิสฺสีเม จิตสฺส เสนาสนํ คาเหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว นิสฺสีเม จิตสฺส เสนาสนํ คาเหตพฺพํ; โย คาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู เสนาสนํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "น ภิกฺขเว เสนาสนํ คเหตฺวา[๑] สพฺพกาลํ ปฏิพาหิตพฺพํ;[๒] โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสานํ เตมาสํ ปฏิพาหิตุํ, อุตุกาลํ [ ][๓] น ปฏิพาหิตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กตี[๔] นุ โข เสนาสนคาหาติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "ตโยเม ภิกฺขเว เสนาสนคาหา ปุริมโก ปจฺฉิมโก อนฺตรามุตฺตโก. อปรชฺชุคตาย อาสาฬฺหิยา ปุริมโก คาเหตพฺโพ, มาสคตาย อาสาฬฺหิยา ปจฺฉิมโก คาเหตพฺโพ, อปรชฺชุคตาย ปวารณาย อายตึ วสฺสาวาสตฺถาย อนฺตรามุตฺตโก คาเหตพฺโพ. อิเม โข ภิกฺขเว ตโย เสนาสนคาหาติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๓. ตติยภาณวาโร

[๓๑๙] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต สาวตฺถิยํ เสนาสนํ คเหตฺวา อญฺญตรํ คามกาวาสํ อคมาสิ, ตตฺรปิ[๕] เสนาสนํ อคเหสิ.[๖] อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ

---

[๑] เท. คาเหตฺวา [๒] สี.,เท. ปฏิพาเหตพฺพํ [๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร ปนสทฺโท ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. กติ [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตตฺถปิ [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อคฺคเหสิ.

"อยํ โข[๑] อาวุโส อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต ภณฺฑนการโก กลหการโก วิวาทการโก ภสฺสการโก สงฺเฆ อธิกรณการโก, สจายํ อิธ วสฺสํ วสิสฺสติ, สพฺเพ ว มยํ น ผาสุ วสิสฺสาม,[๒] หนฺท นํ ปุจฺฉามาติ. อถโข เต ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุปนนฺทํ สกฺยปุตฺตํ เอตทโวจุ "นนุ ตยา อาวุโส อุปนนฺท สาวตฺถิยํ เสนาสนํ คหิตนฺติ. "เอวมาวุโสติ. "กึ ปน ตฺวํ อาวุโส อุปนนฺท เอโก เทฺว ปฏิพาหสีติ.[๓] "อิธทานาหํ อาวุโส มุญฺจามิ, ตตฺถ คณฺหามีติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา สนฺตุฏฺฐา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อายสฺมา อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต เอโก เทฺว ปฏิพาเหสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ตฺวํ อุปนนฺท เอโก เทฺว ปฏิพาหสีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม ตฺวํ โมฆปุริส เอโก เทฺว ปฏิพาเหสฺสสิ, ตตฺถ ตยา โมฆปุริส คหิตํ อิธ มุกฺกํ,[๔] อิธ คหิตํ[๕] [ ][๖] ตตฺร มุกฺกํ,[๗] เอวํ โข[๘] ตฺวํ โมฆปุริส อุภยตฺถ ปริพาหิโร.[๙] เนตํ โมฆปุริส อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ฯเปฯ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว เอเกน เทฺว ปฏิพาหิตพฺพา; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๓๒๐] เตน โข ปน สมเยน ภควา ภิกฺขูนํ อเนกปริยาเยน วินยกถํ กเถติ,[๑๐] วินยสฺส วณฺณํ ภาสติ, วินยปริยตฺติยา วณฺณํ ภาสติ, อาทิสฺส อาทิสฺส อายสฺมโต อุปาลิสฺส วณฺณํ ภาสติ.

---

[๑] สี.,ฉ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ. ภวิสฺสาม
[๓] เท. ปฏิพาเหสีติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. มุตฺตํ, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,มหา. อิธ ตยา คหิตํ, อิ. อิธ คหิตํ โข
[๖] อิ. เอตฺถนฺตเร โขสทฺโท ทิสฺสติ.
[๗] อิ. ตตฺร โข
[๘] อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๙] อิ. ปฏิพาหิโร.
[๑๐] ฉ. กเถสิ

[๑]ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ[๑] "ภควา โข ภิกฺขูนํ อเนกปริยาเยน วินยกถํ กเถติ, วินยสฺส วณฺณํ ภาสติ, วินยปริยตฺติยา วณฺณํ ภาสติ, อาทิสฺส อาทิสฺส อายสฺมโต อุปาลิสฺส วณฺณํ ภาสติ, หนฺท มยํ อาวุโส อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก วินยํ ปริยาปุณามาติ. เต จ[๒] พหู ภิกฺขู เถรา จ นวา จ มชฺฌิมา จ อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก วินยํ ปริยาปุณนฺติ. อายสฺมา อุปาลิ จิตฺโก ว[๓] อุทฺทิสติ เถรานํ ภิกฺขูนํ คารเวน. เถราปิ ภิกฺขู จิตฺกา ว อุทฺทิสาเปนฺติ ธมฺมคารเวน. ตตฺร[๔] เถรา เจว ภิกฺขู กิลมนฺติ. อายสฺมา จ อุปาลิ [ ][๕] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว นวเกน ภิกฺขุนา อุทฺทิสนฺเตน สมเก วา อาสเน นิสีทิตุํ อุจฺจตรเก[๖] วา ธมฺมคารเวน, เถเรน ภิกฺขุนา อุทฺทิสาเปนฺเตน สมเก วา อาสเน นิสีทิตุํ นีจตรเก[๗] วา ธมฺมคารเวนาติ.

เตน โข ปน สมเยน พหู ภิกฺขู อายสฺมโต อุปาลิสฺส สนฺติเก จิตฺกา ว[๘] อุทฺเทสํ ปฏิมาเนนฺตา กิลมนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สมานาสนิเกหิ สห นิสีทิตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กิตฺตาวตา นุ โข สมานาสนิโก โหตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ติวสฺสนฺตเรน สห นิสีทิตุนฺติ.

[๑-๑] สี.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ, อิโต ปรํ : ภิกฺขู ภควา โข ภิกฺขูนํ อเนกปริยาเยน วินยกถํ กเถตีติอาทโย ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[๒] สี.,ฉ.,อิ. เตธ
[๓] อิ. วสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตตฺถ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร กิลมตีติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๖] สี.,มหา. อุจฺจตเร, ฉ. อุจฺจกเร, เท.,อิ. อุตฺตเร
[๗] สี.,ฉ. นีจกเร, เท.,อิ.,มหา. นีจตเร
[๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู[๑] สมานาสนิกา เอกมญฺเจ[๒] นิสีทิตฺวา มญฺจํ ภินฺทึสุ. เอกปีเ[๓] นิสีทิตฺวา ปีฐํ ภินฺทึสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ติวคฺคสฺส มญฺจํ ติวคฺคสฺส ปีฐนฺติ. ติวคฺโคปิ มญฺเจ นิสีทิตฺวา มญฺจํ ภินฺทิ. ปีเ นิสีทิตฺวา ปีฐํ ภินฺทิ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทุวคฺคสฺส มญฺจํ ทุวคฺคสฺส ปีฐนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อสมานาสนิเกหิ สห ทีฆาสเน นิสีทิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฉเปตฺวา ปณฺฑกํ มาตุคามํ อุภโตพฺยญฺชนํ[๔] อสมานาสนิเกหิ สห ทีฆาสเน นิสีทิตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กิตฺตกํ ปจฺฉิมํ[๕] นุ โข ทีฆาสนํ โหตีติ. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ยํ ติณฺณนฺนํ[๖] ปโหติ, เอตฺตกํ ปจฺฉิมํ[๗] ทีฆาสนนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน วิสาขา มิคารมาตา สงฺฆสฺส อตฺถาย สาลินฺทึ[๘] ปาสาทํ การาเปตุกามา โหติ หตฺถินขกํ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กินฺนุ โข ภควตา ปาสาทปริโภโค อนุญฺญาโต, กึ อนนุญฺญาโตติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สพฺพํ ปาสาทปริโภคนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน รญฺโญ ปเสนทิสฺส โกสลสฺส อยฺยิกา[๙] กาลกตา โหติ. ตสฺสา กาลกิริยาย[๑๐] สงฺฆสฺส พหุ อกปฺปิยภณฺฑํ

---

[๑] อิ. อยํ ปาโ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มญฺเจ
[๓] ฉ.,เท.,อิ. ปีเ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุภโตพฺยญฺชนกํ
[๕] อิ. กิตฺตกปจฺฉิมํ
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ติณฺณํ
[๗] อิ. เอตฺตกปจฺฉิมํ
[๘] สี.,ฉ.,เท. สาพินฺทึ
[๙] อิ. อยฺยกา
[๑๐] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กาลงฺกริยาย

อุปฺปนฺนํ โหติ. เสยฺยถีทํ. อาสนฺทิ ปลฺลงฺโก โคณโก[๑] จิตฺตกา[๒] ปฏิกา ปฏลิกา ตูลิกา วิกฏิกา[๓] อุทฺธโลมี[๔] เอกนฺตโลมี กฏิสฺสํ[๕] โกเสยฺยํ กุตฺตกํ หตฺถตฺถรํ อสฺสตฺถรํ รถตฺถรํ อชินปฺปเวณิ กทลิมิคปวรปจฺจตฺถรณํ สอุตฺตรจฺฉทํ อุภโตโลหิตกูปธานํ.[๖] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาสนฺทิยา ปาเท ฉินฺทิตฺวา[๗] ปริภุญฺชิตุํ, ปลฺลงฺกสฺส วาเฬ ภินฺทิตฺวา ปริภุญฺชิตุํ, ตูลิกํ วิชเฏตฺวา พิมฺโพหนํ กาตุํ, อวเสสํ ภุมฺมตฺถรณํ กาตุนฺติ.

อวิสฺสชฺชิยวตฺถุ

[๓๒๑] เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยา อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ คามกาวาเส อาวาสิกา ภิกฺขู อุปทฺทุตา โหนฺติ อาคนฺตุกคมิกานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ ปญฺญาเปนฺตา. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "เอตรหิ โข มยํ อาวุโส อุปทฺทุตา อาคนฺตุกคมิกานํ ภิกฺขูนํ เสนาสนํ ปญฺญาเปนฺตา, หนฺท มยํ อาวุโส สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ เอกสฺส เทม, ตสฺส สนฺตกํ ปริภุญฺชิสฺสามาติ. เต สพฺพํ[๘] สงฺฆิกํ เสนาสนํ เอกสฺส อทํสุ. อาคนฺตุกา[๙] เต อาวาสิเก[๑๐] ภิกฺขู เอตทโวจุํ "อมฺหากํ อาวุโส เสนาสนํ ปญฺญาเปถาติ. "นตฺถาวุโส สงฺฆิกํ เสนาสนํ, สพฺพํ อมฺเหหิ เอกสฺส ทินฺนนฺติ.

---

๑ สี.,ฉ.,เท.,มหา. โคนโก ๒ สี.,ฉ.,เท.,มหา. จิตฺตโก ๓ สี.,เท. วิกติกา
๔ สี.,เท.,มหา. อุทฺทโลมี ๕ สี.,เท.,มหา. กฏฺฐิสฺสํ
๖ สี.,ฉ.,เท. อุภโตโลหิตกูปธานํ ๗ อิ. ภินฺทิตฺวา ๘ อิ. สพฺพมฺปิ
๙ สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อาคนฺตุกา ภิกฺขู ๑๐ สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

“กึ ปน ตุมฺเห อาวุโส สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสชฺเชถาติ. “เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสชฺเชสฺสนฺตีติ. [ ][1] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสชฺเชนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา สงฺฆิกํ เสนาสนํ วิสฺสชฺเชสฺสนฺติ. เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา [ ][2] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

“ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อวิสฺสชฺชิยานิ น วิสฺสชฺเชตพฺพานิ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตานิปิ อวิสฺสชฺชิตานิ โหนฺติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. กตมานิ ปญฺจ. อาราโม อารามวตฺถุ, อิทํ ปฐมํ อวิสฺสชฺชิยं น วิสฺสชฺเชตพฺพํ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

วิหาโร วิหารวตฺถุ, อิทํ ทุติยं อวิสฺสชฺชิยं น วิสฺสชฺเชตพฺพํ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

มญฺโจ ปีโฐ ภิสี[3] พิมฺโพหนํ, อิทํ ตติยं อวิสฺสชฺชิยं น วิสฺสชฺเชตพฺพํ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,ทย.,มหา. เอตฺถนฺตเร อถ โข เต ภิกฺขูติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ.
[2] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร เปยฺยาโล ทิสฺสติ. [3] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ภิสิ

โลหกุมฺภี โลหภาณกํ โลหวารโก โลหกฏาหํ วาสี ผรสุ[๑] กุฐารี กุทฺทาโล[๒] นิขาทนํ, อิทํ จตุตฺถํ อวิสฺสชฺชิยํ น วิสฺสชฺเชตพฺพํ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

วลฺลี[๓] เวฬุ มุญฺชํ ปพฺพชํ[๔] ติณํ มตฺติกา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ, อิทํ ปญฺจมํ อวิสฺสชฺชิยํ น วิสฺสชฺเชตพฺพํ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตมฺปิ อวิสฺสชฺชิตํ โหติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อวิสฺสชฺชิยานิ น วิสฺสชฺเชตพฺพานิ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิสฺสชฺชิตานิปิ อวิสฺสชฺชิตานิ โหนฺติ; โย วิสฺสชฺเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสาติ.

อเวภงฺคิยวตฺถุ

[๓๒๒] อถโข ภควา สาวตฺถิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน กิฏาคิริ,[๕] เตน จาริกํ ปกฺกามิ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ. อสฺโสสุ โข อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู "ภควา กิร กิฏาคิรึ อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ. หนฺท มยํ อาวุโส สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชม, ปาปิจฺฉา สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตา, น มยํ เตสํ เสนาสนํ

---

[๑] สี.,ฉ. เท. วาสิ ปรสุ
[๒] สี.,ฉ. เท. กุฑาโล
[๓] สี.,ฉ.,เท. วลฺลิ
[๔] เท. พพฺพชํ, อิ. มุญฺชปพฺพชํ
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กีฏาคิริ, เอวมุปริปิ.

ปญฺญาเปสฺสามาติ. เต สพฺพํ สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสุ. อถโข ภควา อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน กิฏาคิริ, ตทวสริ. อถโข ภควา สมฺพหุเล ภิกฺขู อามนฺเตสิ "คจฺฉถ ตุมฺเห ภิกฺขเว อสฺสชิปุนพฺพสุเก ภิกฺขู อุปสงฺกมิตฺวา เอวํ วเทถ 'ภควา อาวุโส อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ. ภควโต จ อาวุโส เสนาสนํ ปญฺญาเปถ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานานญฺจาติ. "เอวมฺภนฺเตติ โข เต ภิกฺขู ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา, เยน อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อสฺสชิปุนพฺพสุเก ภิกฺขู เอตทโวจุ "ภควา อาวุโส อาคจฺฉติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ จ. ภควโต จ อาวุโส เสนาสนํ ปญฺญาเปถ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานานญฺจาติ. "นตฺถาวุโส สงฺฆิกํ เสนาสนํ, สพฺพํ อมฺเหหิ ภาชิตํ, สฺวาคตํ อาวุโส ภควโต, ยสฺมึ วิหาเร ภควา อิจฺฉิสฺสติ, ตสฺมึ วิหาเร วสิสฺสติ, ปาปิจฺฉา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตา, น มยํ เตสํ เสนาสนํ ปญฺญาเปสฺสามาติ. "กิมฺปน ตุมฺเห อาวุโส สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาชิตฺถาติ. "เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อสฺสชิปุนพฺพสุกา ภิกฺขู สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. "กถํ หิ นาม เต ภิกฺขเว โมฆปุริสา สงฺฆิกํ เสนาสนํ ภาเชสฺสนฺติ; เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อเวภงฺคิยานิ, น วิภชิตพฺพานิ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตานิปิ อวิภตฺตานิ โหนฺติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส. กตมานิ ปญฺจ. อาราโม อารามวตฺถุ, อิทำ ปฐมำ อเวภงฺคิยำ น วิภชิตพฺพำ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตำ โหติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

วิหาโร วิหารวตฺถุ, อิทำ ทุติยำ อเวภงฺคิยำ น วิภชิตพฺพำ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตำ โหติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

มญฺโจ ปีฐำ ภิสี พิมฺโพหนำ, อิทำ ตติยำ อเวภงฺคิยำ น วิภชิตพฺพำ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตำ โหติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

โลหกุมฺภี โลหภาณกำ โลหวารโก โลหกฏาหำ วาสี ผรสุ กุฐารี กุทฺทาโล นิขาทนำ, อิทำ จตุตฺถำ อเวภงฺคิยำ น วิภชิตพฺพำ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตำ โหติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

วลฺลี เวฬุ มุญฺชำ ปพฺพชำ ติณำ มตฺติกา ภารุภณฺฑำ มตฺติกาภณฺฑำ, อิทำ ปญฺจมำ อเวภงฺคิยำ, น วิภชิตพฺพำ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตมฺปิ อวิภตฺตำ โหติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺส.

อิมานิ โข ภิกฺขเว ปญฺจ อเวภงฺคิยานิ น วิภชิตพฺพานิ สงฺเฆน วา คเณน วา ปุคฺคเลน วา, วิภตฺตานิปิ อวิภตฺตานิ โหนฺติ; โย วิภเชยฺย, อาปตฺติ ถุลฺลจฺจยสฺสาติ.

นวกมฺมทานกถา

[๓๒๓] อถโข ภควา กิฏาคิริสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน อาฬวี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน อาฬวี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา อาฬวิยํ วิหรติ อคฺคาฬเว เจติเย.

เตน โข ปน สมเยน อาฬวิกา[๑] ภิกฺขู เอวรูปานิ นวกมฺมานิ เทนฺติ, ปิณฺฑนิกฺเขปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, กุฑฺฑเลปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ทฺวารฏฺฐปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, อคฺคฬวฏฺฏิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, เสตวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, กาฬวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ฉาทนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, พนฺธนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ภณฺฑิกาธานมตฺเตนปิ[๒] นวกมฺมํ เทนฺติ, ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ปริภณฺฑกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, วีสติวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ตึสวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ยาวชีวิกมฺปิ นวกมฺมํ เทนฺติ, ธุมกาลิกมฺปิ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ เทนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อาฬวิกา ภิกฺขู เอวรูปานิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ปิณฺฑนิกฺเขปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, กุฑฺฑเลปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ทฺวารฏฺฐปนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, อคฺคฬวฏฺฏิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาฬวกา

[๒] สี.,ฉ.,เท. ภณฺฑิวาฏฺฐปนมตฺเตนปิ, อิ. คณฺฑิกาธานมตฺเตนปิ, เอวมุปริปิ.

อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, เสตวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, กาฬวณฺณกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ฉาทนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, พนฺธนมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ภณฺฑิกาธานมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ปริภณฺฑกรณมตฺเตนปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, วีสติวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ตึสวสฺสิกมฺปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ยาวชีวิกมฺปิ นวกมฺมํ ทสฺสนฺติ, ธูมกาลิกมฺปิ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ ทสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา[๑] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ปิณฺฑนิกฺเขปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น กุฑฺฑเลปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ทฺวารฏฺฐปนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น อคฺคพฺภฏฺฐกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น เสตวณฺณกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น กาฬวณฺณกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ฉาทนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น พนฺธนมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ภณฺฑิกาธานมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ปริภณฺฑกรณมตฺเตน นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น วีสติวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ตึสวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ยาวชีวิกํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํ, น ธูมกาลิกํ ปริโยสิตํ วิหารํ นวกมฺมํ ทาตพฺพํ; โย ทเทยฺย, อาปตฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. วิครหิตฺวา ฯเปฯ

ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อกตํ วา วิหารํ วิปฺปกตํ วา นวกมฺมํ ทาตุํ, ขุทฺทเก วิหาเร กมฺมํ โอโลเกตฺวา ฉปฺปญฺจวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุํ, อฑฺฒโยเค กมฺมํ โอโลเกตฺวา สตฺตฏฺฐวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุํ, มหลฺลเก วิหาเร ปาสาเท วา กมฺมํ โอโลเกตฺวา ทสทฺวาทสวสฺสิกํ นวกมฺมํ ทาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สพฺพํ วิหารํ[๑] นวกมฺมํ เทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว สพฺเพ วิหาเร นวกมฺมํ ทาตพฺพํ;[๒] โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู เอกสฺส เทฺว นวกมฺเม[๓] เทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว เอกสฺส เทฺว ทาตพฺพา; โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา อญฺญํ วาเสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว นวกมฺมํ คเหตฺวา อญฺโญ วาเสตพฺโพ; โย วาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา สงฺฆิกํ ปฏิพาหนฺติ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว นวกมฺมํ คเหตฺวา สงฺฆิกํ ปฏิพาหิตพฺพํ; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกํ วรเสยฺยํ คเหตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นิสฺสีเม จิตสฺส นวกมฺมํ เทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. "น ภิกฺขเว นิสฺสีเม จิตสฺส นวกมฺมํ ทาตพฺพํ; โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. สพฺเพ วิหาเร　[๒] เท.,อิ. น ภิกฺขเว สพฺโพ วิหาโร นวกมฺมํ ทาตพฺโพ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　[๔] สี.,เท. ปฏิพาเหนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว นวกมฺมํ คเหตฺวา สพฺพกาลํ ปฏิพาหิตพฺพํ; โย ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว วสฺสานํ เตมาสํ ปฏิพาหิตุํ, อุตุกาลํ [ ][1] น ปฏิพาหิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู นวกมฺมํ คเหตฺวา ปกฺกมนฺติปิ วิพฺภมนฺติปิ, กาลํปิ กโรนฺติ, สามเณราปิ ปฏิชานนฺติ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตกาปิ ปฏิชานนฺติ, อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนกาปิ ปฏิชานนฺติ, อุมฺมตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ขิตฺตจิตฺตาปิ ปฏิชานนฺติ, เวทนฏฺฏาปิ ปฏิชานนฺติ, อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ, อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ปณฺฑกาปิ ปฏิชานนฺติ, เถยฺยสวาสกาปิ ปฏิชานนฺติ, ติตฺถิยปกฺกนฺตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ติรจฺฉานคตาปิ ปฏิชานนฺติ, มาตุฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ปิตุฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ, อรหนฺตฆาตกาปิ ปฏิชานนฺติ, ภิกฺขุนีทูสกาปิ ปฏิชานนฺติ, สงฺฆเภทกาปิ ปฏิชานนฺติ, โลหิตุปฺปาทกาปิ ปฏิชานนฺติ, อุภโตพฺยญฺชนกาปิ ปฏิชานนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ.

“อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปกฺกมติ. ‘มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพํ.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา วิพฺภมติ, กาลํ กโรติ, สามเณโร ปฏิชานาติ, สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ, อนฺติมวตฺถุํ อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ, อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ,

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร ปนสทฺโท ทิสฺสติ.

ขิตฺตจิตฺโต ปฏิชานาติ, เวทนฏฺโฏ ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปณฺฑโก ปฏิชานาติ, เถยฺยสංวาสโก ปฏิชานาติ, ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ, ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ, มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ, ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ, อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ, ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ, สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ, โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ, อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ. ‘มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพं.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมं คเหตฺวา วิปฺปกเต ปกฺกมติ. ‘มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพं.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมं คเหตฺวา วิปฺปกเต วิพฺภมติ, กาลं กโรติ, ฯเปฯ อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ. ‘มา สงฺฆสฺส หายีติ อญฺญสฺส ทาตพฺพं.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมं คเหตฺวา ปริโยสิเต ปกฺกมติ. ตสฺเสเวตं.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมं คเหตฺวา ปริโยสิเต วิพฺภมติ, กาลं กโรติ, สามเณโร ปฏิชานาติ, สิกฺขं ปจฺจกฺขาตโก ปฏิชานาติ, อนฺติมวตฺถุं อชฺฌาปนฺนโก ปฏิชานาติ. สงฺโฆ สามี.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมं คเหตฺวา ปริโยสิเต อุมฺมตฺตโก ปฏิชานาติ, ขิตฺตจิตฺโต ปฏิชานาติ, เวทนฏฺโฏ ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อทสฺสเน อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, อาปตฺติยา อปฺปฏิกมฺเม อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ, ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา อปฺปฏินิสฺสคฺเค อุกฺขิตฺตโก ปฏิชานาติ. ตสฺเสเวตं.

อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ นวกมฺมํ คเหตฺวา ปริโยสิเต ปณฺฑโก ปฏิชานาติ, เถยฺยสตฺถวาสโก ปฏิชานาติ, ติตฺถิยปกฺกนฺตโก ปฏิชานาติ, ติรจฺฉานคโต ปฏิชานาติ, มาตุฆาตโก ปฏิชานาติ, ปิตุฆาตโก ปฏิชานาติ, อรหนฺตฆาตโก ปฏิชานาติ, ภิกฺขุนีทูสโก ปฏิชานาติ, สงฺฆเภทโก ปฏิชานาติ, โลหิตุปฺปาทโก ปฏิชานาติ, อุภโตพฺยญฺชนโก ปฏิชานาติ. สงฺโฆ สามีติ.

อญฺญตรปริโภคปฏิกฺเขปาทิ

[๓๒๔] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อญฺญตรสฺส อุปาสกสฺส วิหารปริโภคํ เสนาสนํ อญฺญตฺร ปริภุญฺชนฺติ. อถโข โส อุปาสโก อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม ภทนฺตา[๑] อญฺญตฺร ปริโภคํ อญฺญตฺร ปริภุญฺชิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อญฺญตฺร ปริโภโค อญฺญตฺร ปริภุญฺชิตพฺโพ; โย ปริภุญฺเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อุโปสถคฺคํปิ สนฺนิสชฺชํปิ ปริหริตุ[๒] กุกฺกุจฺจายนฺตา ฉมายํ นิสีทนฺติ. คตฺตานิปิ จีวรานิปิ ปํสุกิตานิ โหนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ตาวกาลิกํ หริตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส มหาวิหาโร อุทฺริยติ.[๓] ภิกฺขู กุกฺกุจฺจายนฺตา เสนาสนํ นาภิหรนฺติ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว คุตฺตตฺถาย หริตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ภทนฺตา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. หริตุ
[๓] สี.,ฉ.,เท. อุนฺทฺริยติ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นาติหรนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขาริโก มหคฺโฆ กมฺพโล อุปฺปนฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ผาติกมฺมตฺถาย ปริวตฺเตตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปริกฺขารึ มหคฺฆึ ทุสฺสึ อุปฺปนฺนึ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ผาติกมฺมตฺถาย ปริวตฺเตตุนฺติ.

เตน โข สมเยน สงฺฆสฺส อจฺฉจมฺมํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาทปุญฺฉนึ กาตุนฺติ.

เตน โข สมเยน สงฺฆสฺส จกฺกลี อุปฺปนฺนา[๑] โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาทปุญฺฉนึ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส โจฬกํ อุปฺปนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปาทปุญฺฉนึ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อโธเตหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมนฺติ, เสนาสนํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อโธเตหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํ; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อลฺเลหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมนฺติ, เสนาสนํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว อลฺเลหิ ปาเทหิ เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํ; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. จกฺกลิกํ อุปฺปนฺนํ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู สอุปาหนา เสนาสนํ อกฺกมนฺติ, เสนาสนํ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว สอุปาหเนน เสนาสนํ อกฺกมิตพฺพํ; โย อกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริกมฺมกตาย ภูมิยา นุฏฺฐหนฺติ,[๑] วณฺโณ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปริกมฺมกตาย ภูมิยา นุฏฺฐหิตพฺพํ;[๒] โย นุฏฺฐเหยฺย,[๓] อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เขพฺมลฺลกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน มญฺจปาทาปิ ปีฐปาทาปิ ปริกมฺมกตํ ภูมึ วิลิขนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โจฬเกน ปลิเวเจตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ปริกมฺมกตํ ภิตฺตึ อปสฺเสนฺติ, วณฺโณ ทุสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ปริกมฺมกตา ภิตฺติ อปสฺเสตพฺพา; โย อปสฺเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อปสฺเสนผลกนฺติ. อปสฺเสนผลกํ เหฏฺฐโต ภูมึ วิลิขติ อุปริโต ภิตฺติญฺจ.[๔] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เหฏฺฐโต จ อุปริโต จ โจฬเกน ปลิเวเจตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โธตปาทกา นิปชฺชิตุํ กุกฺกุจฺจายนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปจฺจตฺถริตฺวา นิปชฺชิตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. นิฏฺฐุภนฺติ, อิ. นุฏฺฐุหนฺติ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. นิฏฺฐุภิตพฺพํ, อิ. นฏฺฐุหิตพฺพํ
[๓] สี.,อิ.,มหา. นิฏฺฐุเภยฺย, ฉ.,เท. นิฏฺฐเภยฺย
[๔] อิ. อุปริโต ภิตฺตึ หนฺติ.

สงฺฆภตฺตาทิอนุชานนำ

[๓๒๕] อถโข ภควา อาฬวิยำ ยถาภิรนฺตำ วิหริตฺวา, เยน ราชคหำ, เตน จาริกำ ปกฺกามิ. อนุปุพฺเพน จาริกำ จรมาโน, เยน ราชคหำ, ตทวสริ. ตตฺร สุทำ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป.

เตน โข ปน สมเยน ราชคหำ ทุพฺภิกฺขำ โหติ. มนุสฺสา น สกฺโกนฺติ สงฺฆภตฺตำ กาตุำ, อิจฺฉนฺติ อุทฺเทสภตฺตำ นิมนฺตนำ สลากภตฺตำ ปกฺขิกำ อุโปสถิกำ ปาฏิปทิกำ กาตุำ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆภตฺตำ อุทฺเทสภตฺตำ นิมนฺตนำ สลากภตฺตำ ปกฺขิกำ อุโปสถิกำ ปาฏิปทิกนฺติ.

ภตฺตุทฺเทสกสมฺมติ

[๓๒๖] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อตฺตโน วรภตฺตานิ[๑] คเหตฺวา ลามกานิ ภตฺตานิ ภิกฺขูนำ เทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตำ ภิกฺขุำ ภตฺตุทฺเทสกำ สมฺมนฺนิตุำ; โย น ฉนฺทาคตึ คจฺเฉยฺย, น โทสาคตึ คจฺเฉยฺย, น โมหาคตึ คจฺเฉยฺย, น ภยาคตึ คจฺเฉยฺย, อุทฺทิฏฺฐานุทฺทิฏฺฐญฺจ ชาเนยฺย.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมำ ภิกฺขุ ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

---

[๑] อิ. มธุรภตฺตานิ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ์ ภตฺตุทฺเทสกํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ์ ภตฺตุทฺเทสกํ สมฺมนฺนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ภตฺตุทฺเทสกสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ภตฺตุทฺเทสโก, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

อถโข ภตฺตุทฺเทสกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กถํ นุ โข ภตฺตํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สลากาย วา ปฏิกาย[๑] วา อุปนิพนฺธิตฺวา โอมุญฺจิตฺวา[๒] ภตฺตํ[๓] อุทฺทิสิตุนฺติ.

เสนาสนปญฺญาปกาทิสมฺมติ

[๓๒๗] เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส เสนาสนปญฺญาปโก น โหติ ฯเปฯ ภณฺฑาคาริโก น โหติ ฯเปฯ จีวรปฏิคฺคาหโก น โหติ ฯเปฯ จีวรภาชโก น โหติ ฯเปฯ ยาคุภาชโก น โหติ ฯเปฯ ผลภาชโก น โหติ ฯเปฯ ขชฺชกภาชโก น โหติ, ขชฺชกํ อภาชิยมานํ นสฺสติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุ์ ขชฺชกภาชกํ สมฺมนฺนิตุ์; โย น ฉนฺทาคตึ คจฺเฉยฺย, น โทสาคตึ คจฺเฉยฺย, น โมหาคตึ คจฺเฉยฺย, น ภยาคตึ คจฺเฉยฺย, ภาชิตาภาชิตญฺจ ชาเนยฺย.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏฺฏิกาย [๒] ฉ.,เท. โอปุญฺชิตฺวา [๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ์ ขชฺชกภาชกํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ์ ขชฺชกภาชกํ สมฺมนฺนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน ขชฺชกภาชกสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ขชฺชกภาชโก, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสมฺมติ

[๓๒๘] เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส ภณฺฑาคาเร อปฺปมตฺตโก ปริกฺขาโร อุสฺสนฺโน[๑] โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุ์ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกํ สมฺมนฺนิตุ์; โย น ฉนฺทาคตึ คจฺเฉยฺย, น โทสาคตึ คจฺเฉยฺย, น โมหาคตึ คจฺเฉยฺย, น ภยาคตึ คจฺเฉยฺย, วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตญฺจ ชาเนยฺย.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมํ ภิกฺขุ ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ์ อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุปฺปนฺโน

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อุปชฺฌายสฺส ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อุปชฺฌายสฺส สมฺมนฺนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน อุปชฺฌายสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ อุปชฺฌายโก, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

เตน อุปชฺฌายเกน ภิกฺขุนา เอกา[๑] สูจิ ทาตพฺพา, สตฺถกํ ทาตพฺพํ, อุปาหนา ทาตพฺพา, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, อํสวฏฺโก[๒] ทาตพฺโพ, ปริสฺสาวนํ ทาตพฺพํ, ธมฺมกรโก[๓] ทาตพฺโพ, กุสิ ทาตพฺพา, อฑฺฒกุสิ ทาตพฺพา, มณฺฑลํ ทาตพฺพํ, อฑฺฒมณฺฑลํ ทาตพฺพํ, อนุวาโต ทาตพฺโพ, ปริภณฺฑํ ทาตพฺพํ. สเจ โหติ สงฺฆสฺส สปฺปิ วา เตลํ วา มธุ วา ผาณิตํ วา, สกึ ปฏิสายิตุํ ทาตพฺพํ. สเจ ปุนปิ อตฺโถ โหติ, ปุนปิ ทาตพฺพํ. สเจ ปุนปิ อตฺโถ โหติ, ปุนปิ ทาตพฺพนฺติ.[๔]

สาฏิยคฺคาหาปกาทิสมฺมติ

[๓๒๙] เตน โข ปน สมเยน สงฺฆสฺส สาฏิยคาหาปโก น โหติ ฯเปฯ ปตฺตคาหาปโก น โหติ ฯเปฯ อารามิกเปสโก น โหติ ฯเปฯ สามเณรเปสโก น โหติ, สามเณรา อเปสิยมานา

---

[๑] อิ. เอเกกา
[๒] ฉ.,เท. อํสพนฺธโก
[๓] สี.,ฉ. ธมฺมกรโณ
[๔] สี.,ฉ.,มหา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.

กมฺมํ น กโรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปญฺจหงฺเคหิ สมนฺนาคตํ ภิกฺขุ๎ สามเณรเปสกํ สมฺมนฺนิตุ๎; โย น ฉนฺทาคตึ คจฺเฉยฺย, น โทสาคตึ คจฺเฉยฺย, น โมหาคตึ คจฺเฉยฺย, น ภยาคตึ คจฺเฉยฺย, เปสิตาเปสิตญฺจ ชาเนยฺย.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมํ ภิกฺขุ๎ ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺล, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ๎ สามเณรเปสกํ สมฺมนฺเนยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุ๎ สามเณรเปสกํ สมฺมนฺนติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามสฺส ภิกฺขุโน สามเณรเปสกสฺส สมฺมติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ๎ สามเณรเปสโก, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

ตติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.[๑]

เสนาสนกฺขนฺธโก ฉฏฺโฐ.[๒]

---

[๑] สฺยา. ภาณวารํ นิฏฺฐิตํ ตติยํ. [๒] สฺยา. เสนาสนกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ ฉฏฺฐํ.

ตสฺสุทฺทานํ

วิหารํ พุทฺธเสฏฺเฐน อปญฺญตฺตํ ตทา อหุ
ตหึ ตหึ นิกฺขมนฺติ วาสา เต ชินสาวกา.[๑]

เต[๒] เสฏฺฐี คหปติ ทิสฺวา ภิกฺขูนํ อิทมพฺรวิ
การาเปยฺยํ วเสยฺยาถ ปฏิปุจฺฉึสุ นายกํ.

วิหารํ อฑฺฒโยคญฺจ ปาสาทํ หมฺมิยํ คุหํ
ปญฺจเลณํ อนุญฺญาสิ วิหาเร เสฏฺฐิ การยิ.

ชโน วิหารํ กาเรติ อกวาฏํ อสํวุตํ
กวาฏํ ปิฏฺฐสงฺฆาฏึ อุทุกฺขลญฺจ อุตฺตริ.

อาวิญฺฉนฉิทฺทํ รชฺชุ[๓] วฏฺฏิญฺจ กปิสีสกํ
สูจิ ฆฏิ ตาลฉิทฺทํ โลหกฏฺฐวิสาณกํ.

ยนฺตกํ สูจิกญฺเจว ฉทนํ อุลฺลิตฺเตน[๔] จ
เวทิกํ ชาลสลากญฺจ[๕] จกฺกลิ สนฺถเรน จ.

มิฒิ วิทลมญฺจญฺจ[๖] โสสานิกมสารโก
พุนฺทิ กุพิรปาทญฺจ อาหจฺจาสนฺทิ อุจฺจโก.[๗]

สตฺตงฺคา[๘] จ ภทฺทปีฐํ ปีฐิเกพกปาทกํ[๙]
อามลา ผลกา โกจฺฉา[๑๐] ปลาลปีฐเมว จ.

---

[๑] อิ. อาวาสา ตมฺหา เต ชินสาวกา. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. รชฺชุญฺจ [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ [๕] สี.,ฉ.,เท. เวทิชาลสลากญฺจ
[๖] สี. มิฑฺฒิ ขิทลมญฺจญฺจ, เท. มิฑฺฒิ พิทลมญฺจํ, อิ. มิฑฺฒิ ปิทลมญฺจญฺจ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุจฺจเก [๘] สี.,ฉ.,เท. สตฺตงฺโค
[๙] ฉ.,เท.,มหา. ปีฐเกพกปาทกํ [๑๐] อิ. อามฏามลกา- โกจฺฉา

อุจฺเจ จ อหิ ปาทานิ อฏฺจงฺคุลกปาทกา[๑]
สุตฺตํ อฏฺฐปทํ โจฬ ตูลิกํ อฑฺฒกายิกํ.

คิรคฺโค ภิสิโย จาปิ ทุสฺสํ เสนาสเน จ ยํ[๒]
โอนทฺธํ เหฏฺฐา ปตติ อุปฺปาเฏตฺวา หรนฺติ จ.

ภิตฺตึ จ หตฺถภิตฺตึ จ อนุญฺญาสิ จ ติตฺถิยา[๓]
เสตกาฬวิหาเร จาปิ[๔] ถุสํ สณฺหญฺจ มตฺติกํ.[๕]

อิกฺกาสํ ปาณิกํ กุณฺฑ[๖] สาสปํ สิตฺถเตลกํ
อุสฺสนฺเน ปจฺจุทฺธริตุ ผรุสํ ลณฺฑุมตฺติกํ.[๗]

อิกฺกาสํ ปฏิภาณญฺจ นีจา จโย จ อารุหํ
ปริปตนฺติ อาพฬา อฑฺฒกุฑฺฒ ตโย ปุน.

ขุทฺทเก กุฑฺฒปาโท จ โอวสฺสติ จ วิสฺสรุ[๘]
ขีลํ จีวรวํสา จ[๙] อาลินฺทา กิฏิเกน[๑๐] จ.

อาลมฺพนา ติณจุณฺณ เหฏฺฐามคฺเค นยํ กเร
อชฺโฌกาเส โอตปฺปติ สาลา เหฏฺฐา จ ภาชนํ.

วิหาโร โกฏฺฐโก เจว ปริเวณคฺคิสาลกา
อาราเม จ ปุน โกฏฺเจ เหฏฺฐา เจว[๑๑] นยํ กเร.

---

[๑] สี.,อิ. อุจฺจา หิ อติปาทกา อฏฺจงฺคุลิ จ ปาทกา, ฉ. อุจฺจาหิปฏิปาทกา อฏฺจงฺคุลิ จ ปาทกา, เท.,มหา. อุจฺจาหิปฏิปาทกา องฺคุลิ จ ปาทกา

[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เสนาสนมฺปิ จ, อิ. เสนาสนญฺจาปิ [๓] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. ภตฺตึ จ หตฺถภิตฺตึ จ อนุญฺญาสิ ตถาคโต, เท. ภตฺตึ จ หตฺถภตฺตึ อนุญฺญาสิ ตถาคโต

[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ติตฺถิยา วิหาเร จาปิ [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มตฺติกา. [๖] อิ. กุฑฺฑ

[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. คณฺฑุมตฺติกํ. [๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอวสฺสติ สรุ ขิลํ

[๙] สี.,ฉ.,อิ. จีวรวํสํ รชฺชุญฺจ [๑๐] อิ. กิฏเกน [๑๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เหฏฺฐญฺเจว

สุทฺธํ[๑] อนาถปิณฺฑิ จ สทฺโธ สีตวนํ อคา
ทิฏฺฐธมฺโม นิมนฺเตสิ สห สงฺเฆน นายกํ.

อาณาเปสนฺตรามคฺเค อารามํ การยิ[๒] คโณ
เวสาลิยํ นวกมฺมํ ปุรโต จ ปริคฺคหุ.[๓]

โก อรหติ ภตฺตคฺคํ[๔] ติตฺติรญฺจ อวนฺทิยา
ปริคฺคหิตนฺตรฆเร[๕] ตูโล สาวตฺถิ โอสริ.

ปติฏฺฐาเปสิ[๖] อารามํ ภตฺตคฺเค จ โกลาหลํ
คิลานา วรเสยฺยา จ เลสา สตฺตรสา ตหึ.

เกน นุ โข กถํ นุ โข วิหารคฺเคน ภาชยิ[๗]
ปริเวณานุภาคญฺจ[๘] อกามา ภาค[๙] โน ทเท.

นิสฺสีมํ สพฺพกาลญฺจ คาหา เสนาสเน ตโย
อุปนนฺโท จ วณฺเณสิ จิตกา สมอาสนา.[๑๐]

สมานาสนิกา ภินฺทีสุ ติวคฺคา จ ทุวคฺคิกา[๑๑]
อสมานาสนิกา[๑๒] ทีฆํ สาลินฺทํ[๑๓] ปริภุญฺชิตุ.

อยฺยิกา[๑๔] จ อวิทูเร ภาชิตญฺจ กิฏาคิริ[๑๕]
วาพฺวี[๑๖] ปิณฺฑกกุฑฺเฑหิ ทฺวารอคฺคพฺวฏฺฏิกา.

---

[๑] เท.,อิ. สุทฺธํ
[๒] ฉ.,เท.,มหา. การยี
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปริคฺคหิ, อิ. ปริคฺคหํ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภตฺตคฺเค
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปริคฺคหิตนฺตรฆรา
[๖] สี.,อิ. ปติฏฺฐเปสิ
[๗] อิ. ภาชสิ
[๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปริเวณํ อนุญาตญฺจ
[๙] มหา. ปริเวณํ อนุภาคญฺจ อกามา ภาคํ
[๑๐] เท. สมกาสนา, อิ. สมานาสนา.
[๑๑] เท. ทุวคฺคิกํ [๑๒] อิ. อสมานาสนีกํ
[๑๓] สี.,ฉ.,เท. สาพินฺทุ, อิ. ตุ ทฺวินนฺ
[๑๔] สี. อยฺยกา, อิ. อยฺยา [๑๕] ฉ.,เท กีฏาคิเร
[๑๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา อาพวี

อาโลกเสตกาพฬฺจ เครุจฺฉาทนพนฺธนา
ภณฺฑิขณฺฑปริภณฺฑํ วีส ตีสา จ กาลิกา.

โอสิเต อกตํ วิปฺป[๑] ขุทฺเท ฉปฺปญฺจวสฺสิกํ
อฑฺฒโยเค จ สตฺตฏฺฐ มหลฺลเก[๒] ทส ทฺวาทส.

สพฺพํ วิหารํ เอกสฺส อญฺญํ วาเสนฺติ สงฺฆิกํ
นิสฺสีมํ สพฺพกาลญฺจ ปกฺกม[๓] วิพฺภมนฺติ จ.

กาลญฺจ สามเณรญฺจ สิกฺขาปจฺจกฺขอนฺติมํ
อุมฺมตฺตกา[๔] ขิตฺตจิตฺตา เวทนาปตฺติทสฺสนา.

อปฺปฏิกมฺมํ ทิฏฺฐิยา[๕] ปณฺฑกา เถยฺยติตฺถิยา
ติรจฺฉานมาตุปิตุ อรหนฺตา จ ทูสกา.

เภทกา โลหิตุปฺปาทา อุภโต จาปิ พฺยญฺชนา[๖]
มา สงฺฆสฺส ปริหายิ กมฺมํ อญฺญสฺส ทาตเว.

วิปฺปกเต จ อญฺญสฺส กเต ตสฺเสว ปกฺกเม
วิพฺภมติ กาลกโต สามเณโร จ ชายติ.

ปจฺจกฺขาโต จ สิกฺขาย อนฺติมชฺฌาปนฺโน[๗] ยทิ
สงฺโฆ ว สามิโก โหติ อุมฺมตฺตขิตฺตเวทนา.[๘]

อทสฺสนาปฺปฏิกมฺเม ทิฏฺฐิ ตสฺเสว โหติ ตํ
ปณฺฑโก เถยฺยติตฺถี จ ติรจฺฉานมาตุเปติกํ.

---

[๑] อิ. สพฺพํ [๒] สี.,ฉ.,เท. มหลฺเล, อิ. มหลฺเลน [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปกฺกามิ, มหา. ปกฺกมิ
[๔] สี.,ฉ.,เท. อุมฺมตฺติขิตฺตจิตฺตา จ, อิ. อุมฺตฺตา ขิตฺตจิตฺตา จ
[๕] สี.,ฉ.,เท. อปฺปฏิกมฺมทิฏฺฐิยา, อิ. อปฏิกมฺมทิฏฺฐิยา [๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. พฺยญฺชนกา, อิ. วฺยญฺชนกา [๗] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อนฺติมชฺฌาปนฺนโก, อิ. อนติมาปณฺฑิโก
[๘] สี.,เท.,อิ. อุมฺมตฺตา ขิตฺตเวทนา, ฉ.,มหา. อุมฺมตฺตขิตฺตเวทนโก.

ฆาตโก ทูสโก จาปิ เภทโลหิตพฺยญฺชนา
ปฏิชานาติ ยทิ โส สงฺโฆ ว โหติ สามิโก.

หรนฺตญฺญตฺร กุกฺกุจฺจา อุทฺริยติ จ กมฺพลา
ทุสฺสา จ จมฺมจกฺกลี[๑] โจฬกา อกฺกมนฺติ จ.

อลฺลา อุปาหนา นุฏฺฐ[๒] ลิขนฺติ[๓] อปสฺเสนฺติ จ
อปสฺเสนา ลิขเตว[๔] โธตา ปจฺจตฺถเรน จ.[๕]

ราชคเห น สกฺโกนฺติ ลามกา ภตฺตุทฺเทสกา
กถา นุ โข ปญฺญาปกา ภณฺฑาคาริกสมฺมติ.

ปฏิคฺคาหภาชโก จาปิ ยาคุ จ ผลภาชโก
ขชฺชกภาชโก เจว อปฺปมตฺตกวิสฺสเช.[๖]

สาฏิยคาหาปโก เจว ตถา ปตฺตคาหาปโก[๗]
อารามิกสามเณร- เปสกสฺส จ สมฺมติ.

สพฺพาภิภู โลกวิทู หิตจิตฺโต วินายโก
เลณตฺถญฺจ สุขตฺถญฺจ ฌายิตฺถญฺจ วิปสฺสิตฺถนฺติ.

เสนาสนกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] ฉ.,เท.,มหา. ทุสฺสา จ จมฺมจกฺกลี
[๒] สี.,ฉ.,เท. นิฏฺฐุ, อิ. นุฏฺฐุ, มหา. นิฏฺฐ
[๓] อิ. ขีลนฺติ
[๔] อิ. ขลิเตว
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โธตปจฺจตฺถเรน จ
[๖] สี.,ฉ.,เท. อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺเช
[๗] สี.,ฉ.,มหา. ตเถว ปตฺตคฺคาหโก, เท. ตเถว ปตฺตคาหาโก, อิ. ตเถว ปตฺตคาหโก

๗. สงฺฆเภทกฺขนฺธโก[๑]

๑. ปฐมภาณวาโร

ฉสกฺยปพฺพชฺชากถา

[๓๓๐] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา อนุปิยายํ วิหรติ อนุปิยํ นาม มลฺลานํ นิคโม. เตน โข ปน สมเยน อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา สกฺยกุมารา ภควนฺตํ ปพฺพชิตํ อนุปพฺพชนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน มหานาโม จ สกฺโก อนุรุทฺโธ จ สกฺโก เทฺว ภาตุกา[๒] โหนฺติ. อนุรุทฺโธ สกฺโก สุขุมาโล โหติ, ตสฺส ตโย ปาสาทา โหนฺติ; เอโก เหมนฺติโก เอโก คิมฺหิโก เอโก วสฺสิโก. โส วสฺสิเก ปาสาเท [ ][๓] จตฺตาโร มาเส นิปฺปุริเสหิ ตูริเยหิ ปริจาริยมาโน น เหฏฺฐา ปาสาทา[๔] โอโรหติ. อถโข มหานามสฺส สกฺกสฺส เอตทโหสิ “เอตรหิ โข อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา สกฺยกุมารา ภควนฺตํ ปพฺพชิตํ อนุปพฺพชนฺติ, อมฺหากญฺจ ปน[๕] กุลา นตฺถิ โกจิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, ยนฺนูนาหํ วา ปพฺพเชยฺยํ อนุรุทฺโธ วาติ. อถโข มหานาโม สกฺโก, เยน อนุรุทฺโธ สกฺโก, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อนุรุทฺธํ สกฺกํ เอตทโวจ “เอตรหิ ตาต อนุรุทฺธ อภิญฺญาตา อภิญฺญาตา สกฺยกุมารา ภควนฺตํ ปพฺพชิตํ อนุปพฺพชนฺติ, อมฺหากญฺจ ปน กุลา นตฺถิ โกจิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, เตนหิ ตฺวํ วา

---

[๑] สฺยา. สงฺฆเภทกฺขนฺธกํ, เท. สงฺฆเภทกกฺขนฺธกํ

[๒] ฉ.,เท.,มหา. ภาติกา

[๓] เท. เอตฺถนฺตเร วสฺสิเกติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[๔] สี.,ฉ.,เท. เหฏฺฐาปาสาทา

[๕] อิ. ปนสทฺโท น ทิสฺสติ.

ปพฺพช, อหํ วา ปพฺพชิสฺสามีติ. “อหํ โข สุขุมาโล, นาหํ สกฺโกมิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํ, ตฺวํ ปพฺพชาหีติ. “เอหิ โข เต ตาต อนุรุทฺธ ฆราวาสตฺถํ อนุสาสิสฺสามิ; ปจมํ เขตฺตํ กสาเปตพฺพํ, กสาเปตฺวา วปาเปตพฺพํ, วปาเปตฺวา อุทกํ อติเนตพฺพํ,[๑] อุทกํ อติเนตฺวา อุทกํ นินฺเนตพฺพํ, อุทกํ นินฺเนตฺวา นิทฺทาเปตพฺพํ,[๒] นิทฺทาเปตฺวา ลวาเปตพฺพํ, ลวาเปตฺวา อุพฺพาหาเปตพฺพํ,[๓] อุพฺพาหาเปตฺวา ปุญฺชํ การาเปตพฺพํ, ปุญฺชํ การาเปตฺวา มทฺทาเปตพฺพํ, มทฺทาเปตฺวา ปลาลานิ อุทฺธราเปตพฺพานิ, ปลาลานิ อุทฺธราเปตฺวา ภุสิกา อุทฺธราเปตพฺพา, ภุสิกํ[๔] อุทฺธราเปตฺวา โอผุนาเปตพฺพํ,[๕] โอผุนาเปตฺวา อติหราเปตพฺพํ, อติหราเปตฺวา อายติมฺปิ วสฺสํ เอวเมว กาตพฺพํ, อายติมฺปิ วสฺสํ เอวเมว กาตพฺพนฺติ. “น กมฺมา ขียนฺติ, น กมฺมานํ อนฺโต ปญฺญายติ, กทา กมฺมา ขียิสฺสนฺติ, กทา กมฺมานํ อนฺโต ปญฺญายิสฺสติ, กทา มยํ อปฺโปสฺสุกฺกา[๖] ปญฺจหิ กามคุเณหิ สมปฺปิตา สมงฺคีภูตา ปริจาริสฺสามาติ. “น หิ ตาต อนุรุทฺธ กมฺมา ขียนฺติ, น กมฺมานํ อนฺโต ปญฺญายติ, อขีเณ ว[๗] กมฺเม มาตาปิตโร[๘] จ ปิตามหา จ กาลกตาติ. “เตนหิ ตฺวญฺเญว ฆราวาสตฺเถน อุปชานาหิ, อหํ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามีติ.

อถโข อนุรุทฺโธ สกฺโก, เยน มาตา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มาตรํ เอตทโวจ “อิจฺฉามหํ อมฺม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํ,

---

[๑] ฉ.,เท. อภิเนตพฺพํ [๒] สี.,ฉ.,เท. นิทฺธาเปตพฺพํ, อิ. นิฑฺฑาเปตพฺพํ
[๓] อิ. อุพฺพหาเปตพฺพํ [๔] อิ. ภุสิกา [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอปุนาเปตพฺพํ
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อปฺโปสฺสุกฺกา [๗] อิ. อขีเณเยว [๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปิตโร

อนุชานาหิ มํ อมฺม[๑] อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. เอวํ วุตฺเต, อนุรุทฺธสฺส สกฺกสฺส มาตา อนุรุทฺธํ สกฺกํ เอตทโวจ "ตุมฺเห โข เม ตาต อนุรุทฺธ เทฺว ปุตฺตา ปิยา มนาปา อปฺปฏิกูลา, มรเณนปิ โว อกามกา วินา ภวิสฺสามิ, กึ ปนาหํ ตุมฺเห ชีวนฺเต อนุชานิสฺสามิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข อนุรุทฺโธ สกฺโก มาตรํ เอตทโวจ "อิจฺฉามหํ อมฺม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุํ, อนุชานาหิ มํ อมฺม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชายาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภทฺทิโย สกฺยราชา สกฺยานํ รชฺชํ กาเรติ,[๒] โส จ[๓] อนุรุทฺธสฺส สกฺกสฺส สหาโย โหติ. อถโข อนุรุทฺธสฺส สกฺกสฺส มาตา "อยํ โข ภทฺทิโย สกฺยราชา สกฺยานํ รชฺชํ กาเรติ อนุรุทฺธสฺส สกฺกสฺส สหาโย, โส น อุสฺสหติ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตุนฺติ อนุรุทฺธํ สกฺกํ เอตทโวจ "สเจ ตาต อนุรุทฺธ ภทฺทิโย สกฺยราชา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติ, เอวํ ตฺวมฺปิ ปพฺพชาหีติ. อถโข อนุรุทฺโธ สกฺโก, เยน ภทฺทิโย สกฺยราชา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภทฺทิยํ สกฺยราชานํ เอตทโวจ "มม โข สมฺม ปพฺพชฺชา ตว ปฏิพทฺธาติ. "สเจ เต สมฺม ปพฺพชฺชา มม ปฏิพทฺธา วา[๔] อปฺปฏิพทฺธา วา, สา โหตุ, อหํ ตยา, ยถาสุขํ ปพฺพชาหีติ. "เอหิ สมฺม, อุโภ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ. "นาหํ สมฺม สกฺโกมิ อคารสฺมา อนคาริยं

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] ฉ.,มหา. กาเรสิ
[๓] อิ. โส จาติ ปาจฑฺวยํ น ทิสฺสติ. [๔] อิ. วาสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

ปพฺพชิตุํ,[๑] ยํ เต สกฺกา อญฺญํ มยา กาตุํ, ตฺยาหํ กริสฺสามิ, ตฺวํ ปพฺพชาหีติ. “มาตา โข มํ สมฺม เอวมาห ‘สเจ ตาต อนุรุทฺธ ภทฺทิโย สกฺยราชา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชติ, เอวํ ตฺวมฺปิ ปพฺพชาหีติ. “ภาสิตา โข ปน เต สมฺม เอสา วาจา, สเจ เต สมฺม ปพฺพชฺชา มม ปฏิพทฺธา วา อปฺปฏิพทฺธา วา, สา โหตุ, อหํ ตยา, ยถาสุขํ ปพฺพชาหีติ. “เอหิ สมฺม อุโภ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา สจฺจวาทิโน โหนฺติ สจฺจ-ปฏิญฺญาตา.[๒] อถโข ภทฺทิโย สกฺยราชา อนุรุทฺธํ สกฺกํ เอตทโวจ “อาคเมหิ สมฺม สตฺต วสฺสานิ, สตฺตนฺนํ วสฺสานํ อจฺจเยน อุโภปิ[๓] อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ. “อติจิรํ สมฺม สตฺต วสฺสานิ, นาหํ สกฺโกมิ สตฺต วสฺสานิ อาคเมตุนฺติ. “อาคเมหิ สมฺม ฉ วสฺสานิ, ฯเปฯ ปญฺจ วสฺสานิ, จตฺตาริ วสฺสานิ, ตีณิ วสฺสานิ, เทฺว วสฺสานิ, เอกํ วสฺสํ, เอกสฺส วสฺสสฺส อจฺจเยน อุโภปิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ. “อติจิรํ สมฺม เอกํ วสฺสํ, นาหํ สกฺโกมิ เอกํ วสฺสํ อาคเมตุนฺติ. “อาคเมหิ สมฺม สตฺต มาเส, สตฺตนฺนํ มาสานํ อจฺจเยน อุโภปิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ. “อติจิรํ สมฺม สตฺต มาสา, นาหํ สกฺโกมิ สตฺต มาเส อาคเมตุนฺติ. “อาคเมหิ สมฺม ฉ มาเส ฯเปฯ ปญฺจ มาเส, จตฺตาโร มาเส, ตโย มาเส, เทฺว มาเส, เอกํ มาสํ, อฑฺฒมาสํ, อฑฺฒมาสสฺส อจฺจเยน อุโภปิ อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสามาติ. “อติจิรํ สมฺม อฑฺฒมาโส, นาหํ สกฺโกมิ อฑฺฒมาสํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ปพฺพชิตุนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สจฺจปฏิญฺญา [๓] สี.,ฉ.,อิ. อุโภ

อาคเมตุนฺติ. "อาคเมหิ สมฺม สตฺตาหํ, ยาวาหํ ปุตฺเต จ ภาตโร จ รชฺชํ นิยฺยาเทสฺสามีติ.[๑] "น จิรํ สมฺม สตฺตาโห, อาคเมสฺสามีติ.

[๓๓๑] อถโข ภทฺทิโย จ สกฺยราชา อนุรุทฺโธ จ อานนฺโท จ ภคุ จ กิมิโล จ[๒] เทวทตฺโต จ อุปาลิกปฺปเกน สตฺตมา, ยถา ปุเร จ[๓] จตุรงฺคินิยา เสนาย อุยฺยานภูมึ นิยฺยนฺติ, เอวเมว จตุรงฺคินิยา เสนาย นิยฺยึสุ. เต ทูรํ คนฺตฺวา เสนํ นิวตฺตาเปตฺวา ปรวิสยํ โอกฺกมิตฺวา อาภรณํ โอมุญฺจิตฺวา อุตฺตราสงฺเคน[๔] ภณฺฑิกํ พนฺธิตฺวา อุปาลึ กปฺปกํ เอตทโวจุ "หนฺท ภเณ อุปาลิ นิวตฺตสฺสุ, อลนฺเต เอตฺตกํ ชีวิกายาติ.

อถโข อุปาลิสฺส กปฺปกสฺส นิวตฺตนฺตสฺส เอตทโหสิ "จณฺฑา โข สากิยา, 'อิมินา กุมารา นิปฺปาติตาติ ฆาตาเปยฺยุปิ มํ. อิเม หิ นาม สกฺยกุมารา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสนฺติ, กิมงฺคํ ปนาหนฺติ. โส ภณฺฑิกํ มุญฺจิตฺวา ตํ ภณฺฑํ รุกฺเข อาลคฺเคตฺวา "โย ปสฺสติ, ทินฺนเมว หรตูติ วตฺวา, เยน เต สกฺยกุมารา, เตนุปสงฺกมิ. อทฺทสํสุ โข เต สกฺยกุมารา อุปาลึ กปฺปกํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน อุปาลึ กปฺปกํ เอตทโวจุ "กิสฺส ภเณ อุปาลิ นิวตฺโตสีติ. "อิธ เม อยฺยปุตฺตา นิวตฺตนฺตสฺส เอตทโหสิ 'จณฺฑา โข สากิยา, 'อิมินา กุมารา นิปฺปาติตาติ ฆาตาเปยฺยุปิ มํ. อิเม หิ นาม สกฺยกุมารา อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิสฺสนฺติ, กิมงฺคํ ปนาหนฺติ; โส โข อหํ อยฺยปุตฺตา ภณฺฑิกํ มุญฺจิตฺวา ตํ ภณฺฑํ รุกฺเข อาลคฺเคตฺวา 'โย ปสฺสติ, ทินฺนเมว

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นิยฺยาเทมีติ.　[๒] สี.,ฉ.,มหา. ภคุ จ กิมิโล จ, อิ. ภคุ จ กิมฺพิโล จ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. จสทฺโท น ทิสฺสติ, อิ. ยถา ปุเร จ ปุเร จ　[๔] อิ. อุตฺตราสงฺเค

หรตูติ วตฺวา ตโตมฺหิ ปฏินิวตฺโตติ. "สุฏฺฐุ ภเณ อุปาลิ อกาสิ, ยํ ปน นิวตฺโต,[๑] จณฺฑา โข[๒] สากิยา 'อิมินา กุมารา นิปฺปาติตาติ ฆาตาเปยฺยุมฺปิ ตนฺติ.

อถโข เต สกฺยกุมารา อุปาลึ กปฺปกํ อาทาย, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต สกฺยกุมารา ภควนฺตํ เอตทโวจุ "มยํ ภนฺเต สากิยา นาม มานสฺสิโน, อยํ ภนฺเต อุปาลิ กปฺปโก อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ ปริจารโก, อิมํ ภควา ปฐมํ ปพฺพาเชตุ, อิมสฺส มยํ อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลิกมฺมํ สามีจิกมฺมํ[๓] กริสฺสาม, เอวํ อมฺหากํ สากิยานํ สากิยมาโน นิมฺมาทยิสฺสตีติ.[๔] อถโข ภควา อุปาลึ กปฺปกํ ปฐมํ ปพฺพาเชสิ, ปจฺฉา เต สกฺยกุมาเร.

อถโข อายสฺมา ภทฺทิโย เตเนว อนฺตรวสฺเสน ติสฺโส วิชฺชา สจฺฉากาสิ, อายสฺมา อนุรุทฺโธ ทิพฺพจกฺขุํ อุปฺปาเทสิ, อายสฺมา อานนฺโท โสตาปตฺติผลํ สจฺฉากาสิ, เทวทตฺโต โปถุชฺชนิกํ อิทฺธึ อภินิปฺผาเทติ.[๕]

[๓๓๒] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ภทฺทิโย อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนติ[๖] "อโห สุขํ อโห สุขนฺติ. อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. ยํปิ น นิวตฺโต [๒] อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,เท. ปจฺจุฏฺฐานอญฺชลีกมฺมสามีจิกมฺมํ, ฉ. อภิวาทนปจฺจุฏฺฐานอญฺชลิกมฺปสามีจิกมฺมํ
[๔] สี.,ฉ.,เท. นิมฺมานายิสฺสตีติ, อิ. นิมฺมานิยิสฺสติ. [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อภินิปฺผาเทสิ.
[๖] สี.,ฉ. อุทาเนสิ

"อายสฺมา ภนฺเต ภทฺทิโย อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนสิ[๑] 'อโห สุขं อโห สุขนฺติ. นิสฺสํสยํ โข ภนฺเต อายสฺมา ภทฺทิโย อนภิรโต ว พฺรหฺมจริยं จรติ, ตเยว วา ปุริมํ รชฺชสุขं สมนุสฺสรนฺโต อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนสิ 'อโห สุขं อโห สุขนฺติ.

อถโข ภควา อญฺญตรं ภิกฺขุं อามนฺเตสิ "เอหิ ตฺวं ภิกฺขุ มม วจเนน ภทฺทิยं ภิกฺขุं อามนฺเตหิ 'สตฺถา ตं อาวุโส ภทฺทิย อามนฺเตตีติ. "เอวं ภนฺเตติ โข โส ภิกฺขุ ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา, เยนายสฺมา ภทฺทิโย, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตं ภทฺทิยं เอตทโวจ "สตฺถา ตं อาวุโส ภทฺทิย อามนฺเตตีติ.

"เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา ภทฺทิโย ตสฺส ภิกฺขุโน ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ. เอกมนฺตं นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตं ภทฺทิยं ภควา เอตทโวจ "สจฺจํ กิร ตฺวं ภทฺทิย อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนสิ 'อโห สุขं อโห สุขนฺติ. "เอวมฺภนฺเตติ. "กึ ปน ตฺวं ภทฺทิย อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนสิ 'อโห สุขं อโห สุขนฺติ. "ปุพฺเพ เม ภนฺเต รญฺโญ สโตปิ[๒] อนฺโตปิ อนฺเตปุเร รกฺขา สุสංวิหิตา โหติ, พหิปิ อนฺเตปุเร รกฺขา สุสංวิหิตา โหติ, อนฺโตปิ นคเร รกฺขา สุสංวิหิตา โหติ, พหิปิ นคเร รกฺขา สุสංวิหิตา โหติ, อนฺโตปิ

---

[๑] อิ. อุทาเนติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

ชนปเท รกฺขา สุสฺสวิหิตา โหติ, พหิปิ ชนปเท รกฺขา สุสฺสวิหิตา โหติ. โส โข อหํ ภนฺเต เอวํ รกฺขิโตปิ[๑] โคปิโตปิ สนฺโต ภีโต อุพฺพิคฺโค อุสฺสงฺกี อุตฺรสฺโต วิหรามิ. เอตรหิ โข ปนาหํ เอโก[๒] ภนฺเต อรญฺญคโตปิ รุกฺขมูลคโตปิ สุญฺญาคารคโตปิ อภีโต อนุพฺพิคฺโค อนุสฺสงฺกี อนุตฺรสฺโต อปฺโปสุกฺโก ปนฺนโลโม ปรทตฺตวุตฺโต มิคภูเตน เจตสา วิหรามีติ. อิมํ โข อหํ ภนฺเต อตฺถวสํ สมฺปสฺสมาโน อรญฺญคโตปิ ฯเปฯ อภิกฺขณํ อุทานํ อุทาเนมิ 'อโห สุขํ อโห สุขนฺติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

"ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โกปา
อิติภวาภวตญฺจ วีติวตฺโต
ตํ วิคตภยํ สุขี[๓] อโสกํ
เทวา นานุภวนฺติ ทสฺสนายาติ.

เทวทตฺตวตฺถุ

[๓๓๓] อถโข ภควา อนุปิยายํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน โกสมฺพี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน โกสมฺพี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา โกสมฺพิยํ วิหรติ โฆสิตาราเม.

อถโข เทวทตฺตสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวญฺเจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "กึ[๔] นุ โข อหํ ปสาเทยฺยํ, ยสฺมึ เม ปสนฺเน

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๒] เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. สุขี
[๔] อิ. กึ

พหุ ลาภสกฺกาโร อุปฺปชฺเชยฺยาติ. อถโข เทวทตฺตสฺส เอตทโหสิ "อยํ โข อชาตสตฺตุ กุมาโร ตรุโณ เจว อายตึ ภทฺโท จ, ยนฺนูนาหํ อชาตสตฺตุํ กุมารํ ปสาเทยฺยํ, ตสฺมึ เม ปสนฺเน พหุ ลาภสกฺกาโร อุปฺปชฺชิสฺสตีติ.

อถโข เทวทตฺโต เสนาสนํ สํสาเมตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย, เยน ราชคหํ, เตน ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน เยน ราชคหํ, ตทวสริ. อถโข เทวทตฺโต สกวณฺณํ ปฏิสํหริตฺวา กุมารกวณฺณํ อภินิมฺมิตฺวา[๑] อหิเมขลิกาย อชาตสตฺตุสฺส กุมารสฺส อุจฺจงฺเก[๒] ปาตุรโหสิ. อถโข อชาตสตฺตุ กุมาโร ภีโต อโหสิ อุพฺพิคฺโค อุสฺสงฺกี อุตฺรสฺโต. อถโข เทวทตฺโต อชาตสตฺตุํ กุมารํ เอตทโวจ "ภายสิ มํ ตฺวํ กุมาราติ. "อาม ภายามิ, โกสิ ตฺวนฺติ. "อหํ เทวทตฺโตติ. "สเจ โข ตฺวํ ภนฺเต อยฺโย เทวทตฺโต, อิงฺฆ สเกเนว วณฺเณน ปาตุภวสฺสูติ. อถโข เทวทตฺโต กุมารกวณฺณํ ปฏิสํหริตฺวา สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธโร อชาตสตฺตุสฺส กุมารสฺส ปุรโต อฏฺฐาสิ. อถโข อชาตสตฺตุ กุมาโร เทวทตฺตสฺส อิมินา อิทฺธิปาฏิหาริเยน อภิปฺปสนฺโน ปญฺจหิ รถสเตหิ สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ คจฺฉติ, ปญฺจ จ ถาลิปากสตานิ ภตฺตาภิหาโร อภิหริยฺยติ. อถโข เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลเกน อภิภูตสฺส ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส เอวรูปี อิจฺฉาคตี อุปฺปชฺชิ "อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ. สห จิตฺตุปฺปาทา ว เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหายิ.

เตน โข สมเยน กกฺกุโธ[๓] นาม โกฬิยปุตฺโต อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส อุปฏฺฐาโก อธุนา กาลกโต อญฺญตรํ มโนมยํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อภินิมฺมินิตฺวา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุจฺฉงฺเค
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. กกุโธ, เอวมุปริปิ.

กายํ อุปปนฺโน. ตสฺส เอวรูโป อตฺตภาวปฏิลาโภ โหติ, เสยฺยถาปิ นาม เทฺว วา ตีณิ วา มาคธิกานิ[๑] คามกฺเขตฺตานิ. โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ น ปรํ พฺยาพาเธติ. อถโข กกฺกุโฏ เทวปุตฺโต, เยนายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลานํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข กกฺกุโฏ เทวปุตฺโต อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ เอตทโวจ “เทวทตฺตสฺส ภนฺเต ลาภสกฺการสิโลเกน อภิภูตสฺส ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส เอวรูปี อิจฺฉาคตี อุปฺปชฺชิ ‘อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ, สห จิตฺตุปฺปาทา ว ภนฺเต เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโนติ. อิทมโวจ กกฺกุโฏ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺวา อายสฺมนฺตํ มหาโมคฺคลฺลานํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถว อนฺตรธายิ.

อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ภควนฺตํ เอตทโวจ “กกฺกุโฏ นาม ภนฺเต โกฬิยปุตฺโต มม อุปฏฺฐาโก อธุนา กาลกโต[๒] อญฺญตรํ มโนมยํ กายํ อุปปนฺโน, ตสฺส เอวรูโป อตฺตภาวปฏิลาโภ, เสยฺยถาปิ นาม เทฺว วา ตีณิ วา มาคธิกานิ คามกฺเขตฺตานิ. โส เตน อตฺตภาวปฏิลาเภน เนว อตฺตานํ น ปรํ พฺยาพาเธติ. อถโข ภนฺเต กกฺกุโฏ เทวปุตฺโต, เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิโต โข ภนฺเต กกฺกุโฏ เทวปุตฺโต มํ เอตทโวจ ‘เทวทตฺตสฺส

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มาคธกานิ [๒] สี.,เท.,อิ. กาลํ กโต, ฉ. กาลงฺกโต

ภนฺเต ลาภสกฺการสิโลเกน อภิภูตสฺส ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส เอวรูปึ อิจฺฉาคตึ อุปฺปชฺชิ 'อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ. สห จิตฺตุปฺปาทา ว ภนฺเต เทวทตฺโต ตสฺสา อิทฺธิยา ปริหีโนติ. อิทมโวจ ภนฺเต กกฺกุโธ เทวปุตฺโต, อิทํ วตฺวา มํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ตตฺเถว อนฺตรธายีติ.

"กึ ปน เต โมคฺคลฺลาน กกฺกุโธ เทวปุตฺโต เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต. ยงฺกิญฺจิ กกฺกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ, สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถาติ. "เจตสา เจโต ปริจฺจ วิทิโต ว เม ภนฺเต กกฺกุโธ เทวปุตฺโต, ยงฺกิญฺจิ กกฺกุโธ เทวปุตฺโต ภาสติ, สพฺพนฺตํ ตเถว โหติ, โน อญฺญถาติ. "รกฺขสฺเสตํ โมคฺคลฺลาน วาจํ, รกฺขสฺเสตํ โมคฺคลฺลาน วาจํ, อิทานิ โส โมฆปุริโส อตฺตนา ว อตฺตานํ ปาตุกริสฺสติ.

ปญฺจสตฺถุกถา

[๓๓๔] ปญฺจิเม โมคฺคลฺลาน สตฺถาโร สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ โมคฺคลฺลาน เอกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ.[๑] ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. มยํ เจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปึ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปึ,

---

[๑] สี.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

กถนฺตํ[๑] มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวร-ปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปิ โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ สีลโต รกฺขิ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสงฺกิลิฏฺโจติ จ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺโธ เม อาชีโว ปริโยทาโต อสงฺกิลิฏฺโจติ จ. มยํ เจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปึ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปึ, กถนฺตํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปิ โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขิ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสงฺกิลิฏฺจาติ จ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธา เม ธมฺมเทสนา ปริโยทาตา อสงฺกิลิฏฺจาติ จ. มยํ เจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กถํ นุ

'นาสฺสสฺส มนาปํ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถนฺตํ มยํ เตน สมฺทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลาน-ปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปํ โข โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธ-เวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม เวยฺยากรณํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. มยํ เจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปํ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถนฺตํ มยํ เตน สมฺทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปํ โข[๑] โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ โมคฺคลฺลาน อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธญาณ-ทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน

---

[๑] สี.,เท.,มหา. โข ปน

'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. มยํ เจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปนฺ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปนฺ, กถนฺตํ มยํ เตน สมุทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน, ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปนฺ โข[๑] โมคฺคลฺลาน สตฺถารํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ. อิเม โข โมคฺคลาน ปญฺจ สตฺถาโร สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ.

อหํ โข ปน โมคฺคลฺลาน ปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานามิ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ.[๒] น จ มํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสึสามิ. ปริสุทฺธาชีโว สมาโน ฯเปฯ ปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน ฯเปฯ ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ ฯเปฯ ปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานามิ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ.[๒] น จ มํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสึสามีติ.

[๓๓๕] อถโข ภควา โกสมฺพิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน ราชคหํ, เตน จาริกํ ปกฺกามิ, อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน ราชคหํ, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป.

---

[๑] สี.,เท.,มหา. โข ปน [๒] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

อถโข สมฺพหุลา ภิกฺขู, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺนา โข เต ภิกฺขู ภควนฺตํ เอตทโวจุ๎ "เทวทตฺตสฺส ภนฺเต อชาตสตฺตุ กุมาโร ปญฺจหิ รถสเตหิ สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ คจฺฉติ, ปญฺจ จ ถาลิปากสตานิ ภตฺตาภิหาโร อภิหริยฺยตีติ. "มา ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลกํ ปิหยิตฺถ, ยาวกีวญฺจ ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส อชาตสตฺตุ กุมาโร ปญฺจหิ รถสเตหิ สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ คมิสฺสติ, ปญฺจ จ ถาลิปากสตานิ ภตฺตาภิหาโร อภิหริยฺยิสฺสติ, หานิเยว ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว จณฺฑสฺส กุกฺกุรสฺส นาสาย ปิตฺตํ ภินฺเทยฺยุ๎, เอวํ หิ โส ภิกฺขเว กุกฺกุโร ภิยฺโยโส มตฺตาย จณฺฑตโร อสฺส; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยาวกีวญฺจ เทวทตฺตสฺส อชาตสตฺตุ กุมาโร ปญฺจหิ รถสเตหิ สายํ ปาตํ อุปฏฺฐานํ คมิสฺสติ, ปญฺจ จ ถาลิปากสตานิ ภตฺตาภิหาโร อภิหริยฺยิสฺสติ, หานิเยว ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส ปาฏิกงฺขา กุสเลสุ ธมฺเมสุ, โน วุฑฺฒิ. อตฺตวธาย ภิกฺขเว เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว กทลี อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการ-สิโลโก อุทปาทิ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว เวฬุ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว นโฬ อตฺตวธาย ผลํ เทติ, ปราภวาย ผลํ เทติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว อสฺสตรี อตฺตวธาย คพฺภํ คณฺหาติ, ปราภวาย คพฺภํ คณฺหาติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อตฺตวธาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทิ, ปราภวาย เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการสิโลโก อุทปาทีติ.

ผลํ เว กทลึ หนฺติ ผลํ เวฬุ ผลํ นฬํ
สกฺกาโร กาปุริสํ หนฺติ คพฺโภ อสฺสตรึ ยถาติ.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๒. ทุติยภาณวาโร

ปกาสนียกมฺมํ

[๓๓๖] เตน โข ปน สมเยน ภควา มหติยา ปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติ สราชิกาย. [ ][1] อถโข เทวทตฺโต อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "ชิณฺโณทานิ ภนฺเต ภควา วุฑฺโฒ มหลฺลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต, อปฺโปสุกฺโกทานิ ภนฺเต ภควา ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารมนุยุตฺโต วิหรตุ, มม[2] ภิกฺขุสงฺฆํ

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ปริสายาติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

[2] สี.,ฉ.,เท. มมํ, เอวมุปริปิ.

นิสฺสชฺชตุ, อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ. “อลํ เทวทตฺต, มา เต รุจฺจิ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริตุนฺติ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข เทวทตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ “ชิณฺโณทานิ ภนฺเต ภควา วุฑฺโฒ มหลฺลโก อทฺธคโต วโยอนุปฺปตฺโต, อปฺโปสุกฺโกทานิ ภนฺเต ภควา ทิฏฺธมฺมสุขวิหารมนุยุตฺโต วิหรตุ, มม ภิกฺขุสงฺฆํ นิสฺสชฺชตุ, อหํ ภิกฺขุสงฺฆํ ปริหริสฺสามีติ. สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานานมฺปิ โข อหํ เทวทตฺต ภิกฺขุสงฺฆํ น นิสฺสชฺเชยฺยํ, กึ ปน ตุยฺหํ ฉวสฺส เขฬาสกสฺสาติ.[๑] อถโข เทวทตฺโต “สราชิกายปิ มํ ภควา ปริสาย เขฬาสกวาเทน[๒] อปสาเทติ, สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเน ว อุกฺกสฺตีติ กุปิโต อนตฺตมโน ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อยญฺจ จรหิ[๓] เทวทตฺตสฺส ภควติ ปจฺโม อาฆาโต อโหสิ.

[๓๓๗] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ เทวทตฺตสฺส ราชคเห ปกาสนียกมฺมํ กโรตุ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺพฺโพติ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว กาตพฺพํ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ เทวทตฺตสฺส ราชคเห ปกาสนียกมฺมํ กเรยฺย ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา

---

[๑] อิ. เขฬาปกสฺสาติ. [๒] อิ. เขฬาปกวาเทน [๓] สี.,ฉ. อยญฺจรหิ, อิ. ตรหิ

ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ; เอสา ฌตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ เทวทตฺตสฺส ราชคเห ปกาสนียกมฺมํ กโรติ, 'ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ เทวทตฺตสฺส ราชคเห ปกาสนียกมฺมสฺส กรณํ 'ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ. โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

กตํ สงฺเฆน เทวทตฺตสฺส ราชคเห ปกาสนียกมฺมํ 'ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๓๓๘] อถโข ภควา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อามนฺเตสิ "เตนหิ ตฺวํ สารีปุตฺต เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสหีติ. "ปุพฺเพ มยา ภนฺเต เทวทตฺตสฺส ราชคเห วณฺโณ ภาสิโต 'มหิทฺธิโก โคธิปุตฺโต, มหานุภาโว โคธิปุตฺโตติ, กถาหํ ภนฺเต เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสมีติ. "นนุ ตยา สารีปุตฺต ภูโตเยว เทวทตฺตสฺส ราชคเห วณฺโณ ภาสิโต 'มหิทฺธิโก โคธิปุตฺโต, มหานุภาโว โคธิปุตฺโตติ. "เอวํ ภนฺเตติ. "เอวเมว โข ตฺวํ สารีปุตฺต ภูตญฺเญว เทวทตฺตํ

ราชคเห ปกาเสหีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควโต ปจฺจสฺโสสิ.

อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เตนหิ ภิกฺขเว สงฺโฆ สารีปุตฺตํ สมฺมนฺนตุ เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสตุ๎ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺจพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺจพฺโพติ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺโพ. ปฐมํ สารีปุตฺโต ยาจิตพฺโพ. ยาจิตฺวา พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ สมฺมนฺเนยฺย เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสตุ๎ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺจพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺจพฺโพติ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, สงฺโฆ อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ สมฺมนฺนติ เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสตุ๎ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺจพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺจพฺโพติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อายสฺมโต สารีปุตฺตสฺส สมฺมติ เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสตุ๎ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺจพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺจพฺโพติ. โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมโต สงฺเฆน อายสฺมา สารีปุตฺโต เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสตุ ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

สมฺมโต จายสฺมา สารีปุตฺโต สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ราชคหํ ปวิสิตฺวา เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาเสสิ “ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺฐพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺฐพฺโพติ. ตตฺถ เย เต มนุสฺสา อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนา ทุพฺพุทฺธิโน, เต เอวมาหํสุ “อุสฺสุยฺยกา อิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺการํ อุสฺสุยฺยนฺตีติ. เย ปน เต มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนา ปณฺฑิตา สุพุทฺธิมนฺโต, เต เอวมาหํสุ “น โข อิทํ โอรกํ ภวิสฺสติ, ยถา ภควา เทวทตฺตํ ราชคเห ปกาสาเปตีติ.

อชาตสตฺตุกุมารวตฺถุ

[๓๓๙] อถโข เทวทตฺโต, เยน อชาตสตฺตุ กุมาโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อชาตสตฺตุํ กุมารํ เอตทโวจ “ปุพฺเพ โข กุมาร มนุสฺสา ทีฆายุกา, เอตรหิ อปฺปายุกา. จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ ตฺวํ กุมาโร ว สมาโน กาลํ กเรยฺยาสิ, เตนหิ ตฺวํ กุมาร ปิตรํ หนฺตฺวา ราชา โหหิ, อหํ ภควนฺตํ หนฺตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามีติ.

อถโข อชาตสตฺตุ กุมาโร "อยฺโย โข เทวทตฺโต มหิทฺธิโก มหานุภาโว, ชาเนยฺยาปิ[๑] อยฺโย เทวทตฺโตติ. อูรุยา โปตฺถนิกํ พนฺธิตฺวา ทิวา ทิวสฺส ภีโต อุพฺพิคฺโค อุสฺสงฺกี อุตฺรสฺโต สหสา อนฺเตปุรํ ปาวิสิ. อทฺทสํสุ โข อนฺเตปุรปาลกา[๒] มหามตฺตา อชาตสตฺตุํ กุมารํ ทิวา ทิวสฺส ภีตํ อุพฺพิคฺคํ อุสฺสงฺกึ อุตฺรสฺตํ สหสา อนฺเตปุรํ ปวิสนฺตํ; ทิสฺวาน อคฺคเหสุ. เต วิจินนฺตา อูรุยา โปตฺถนิกํ พทฺธํ ทิสฺวา[๓] อชาตสตฺตุํ กุมารํ เอตทโวจุ "กึ ตฺวं กุมาร กตฺตุกาโมสีติ. "ปิตรं[๔] หนฺตุกาโมมฺหีติ. "เกนาสิ อุสฺสาหิโตติ. "อยฺเยน เทวทตฺเตนาติ. เอกจฺเจ มหามตฺตา เอวํ มตี อกํสุ "กุมาโร จ หนฺตพฺโพ เทวทตฺโต จ, สพฺเพ จ ภิกฺขู หนฺตพฺพาติ. เอกจฺเจ มหามตฺตา เอวํ มตี อกํสุ "น ภิกฺขู หนฺตพฺพา, น ภิกฺขู กิญฺจิ อปรชฺฌนฺติ, กุมาโร จ หนฺตพฺโพ เทวทตฺโต จาติ. เอกจฺเจ มหามตฺตา เอวํ มตี อกํสุ "น กุมาโร หนฺตพฺโพ, น เทวทตฺโต, น ภิกฺขู หนฺตพฺพา,[๕] รญฺโญ อาโรเจตพฺพํ, ยถา ราชา วกฺขติ, ตถา กริสฺสามาติ.

อถโข เต มหามตฺตา อชาตสตฺตุํ กุมารํ อาทาย, เยน ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา รญฺโญ มาคธสฺส เสนิยสฺส พิมฺพิสารสฺส เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "กถं ภเณ มหามตฺเตหิ มติ กตาติ. "เอกจฺเจ เทว มหามตฺตา เอวํ มตี อกํสุ 'กุมาโร จ หนฺตพฺโพ, เทวทตฺโต จ, สพฺเพ จ ภิกฺขู หนฺตพฺพาติ. เอกจฺเจ มหามตฺตา เอวํ มตี อกํสุ 'น ภิกฺขู หนฺตพฺพา, น ภิกฺขู กิญฺจิ อปรชฺฌนฺติ, กุมาโร จ หนฺตพฺโพ, เทวทตฺโต จาติ. เอกจฺเจ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ชาเนยฺยาสิ, อิ. ชาเนยฺยาติ　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อทฺทสาสุ โข อนฺเตปุเร อุปจารกา
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ทิสฺวาน　[๔] สี.,ฉ.,อิ. ปิตรมฺหิ　[๕] สี.,เท. หนฺตพฺพาติ

มหามตฺตา เอวํ มตึ อกํสุ ‘น กุมาโร หนฺตพฺโพ, น เทวทตฺโต, น ภิกฺขู หนฺตพฺพา, รญฺโญ อาโรเจตพฺพํ, ยถา ราชา วกฺขติ, ตถา กริสฺสามาติ. “กึ ภเณ กริสฺสติ พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา, นนุ ภควตา ปฏิกจฺเจว เทวทตฺโต ราชคเห ปกาสาปิโต ‘ปุพฺเพ เทวทตฺตสฺส อญฺญา ปกติ อโหสิ, อิทานิ อญฺญา ปกติ, ยํ เทวทตฺโต กเรยฺย กาเยน วาจาย, น เตน พุทฺโธ วา ธมฺโม วา สงฺโฆ วา ทฏฺจพฺโพ, เทวทตฺโต ว เตน ทฏฺจพฺโพติ. ตตฺถ เย เต มหามตฺตา เอวํ มตึ อกํสุ “กุมาโร จ หนฺตพฺโพ เทวทตฺโต จ, สพฺเพ จ ภิกฺขู หนฺตพฺพาติ; เต อฏฺจาเน[๑] อกาสิ. เย เต มหามตฺตา เอวํ มตึ อกํสุ “น ภิกฺขู หนฺตพฺพา, น ภิกฺขู กิญฺจิ อปรชฺฌนฺติ, กุมาโร จ หนฺตพฺโพ เทวทตฺโต จาติ; เต นีเจ จาเน จเปสิ. เย เต มหามตฺตา เอวํ มตึ อกํสุ “น กุมาโร หนฺตพฺโพ, น เทวทตฺโต, น ภิกฺขู หนฺตพฺพา, รญฺโญ อาโรเจตพฺพํ, ยถา ราชา วกฺขติ, ตถา กริสฺสามาติ; เต อุจฺเจ จาเน จเปสิ. อถโข ราชา มาคโธ เสนิโย พิมฺพิสาโร อชาตสตฺตุ๋ กุมารํ เอตทโวจ “กิสฺส มํ ตฺวํ กุมาร หนฺตุกาโมสีติ. “รชฺเชนมฺหิ เทว อตฺถิโกติ. “สเจ โข ตฺวํ กุมาร รชฺเชน อตฺถิโก, เอตํ เต รชฺชนฺติ อชาตสตฺตุสฺส กุมารสฺส รชฺชํ นิยฺยาเทสิ.

อภิมารเปสนํ

[๓๔๐] อถโข เทวทตฺโต, เยน อชาตสตฺตุ๋ กุมาโร, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อชาตสตฺตุ๋ กุมารํ เอตทโวจ “ปุริเส

---

[๑] อิ. อภาพฺเพ

มหาราช อาณาเปหิ, เย สมณำ โคตมำ ชีวิตา โวโรเปสฺสนฺตีติ. อถโข อชาตสตฺตุ กุมาโร มนุสฺเส อาณาเปสิ "ยถา ภเณ อยฺโย เทวทตฺโต อาห, ตถา กโรถาติ.[๑] อถโข เทวทตฺโต เอกำ ปุริสำ อาณาเปสิ "คจฺฉาวุโส, อมุกสฺมึ โอกาเส สมโณ โคตโม วิหรติ, ตำ ชีวิตา โวโรเปตฺวา อิมินา มคฺเคน อาคจฺฉาติ. ตสฺมึ มคฺเค เทฺว ปุริเส ฯเปสิ "โย อิมินา มคฺเคน เอโก ปุริโส อาคจฺฉติ, ตำ ชีวิตา โวโรเปตฺวา อิมินา มคฺเคน อาคจฺฉถาติ. ตสฺมึ มคฺเค จตฺตาโร ปุริเส ฯเปสิ "เย อิมินา มคฺเคน เทฺว ปุริสา อาคจฺฉนฺติ, เต ชีวิตา โวโรเปตฺวา อิมินา มคฺเคน อาคจฺฉถาติ. ตสฺมึ มคฺเค อฏฺฐ ปุริเส ฯเปสิ "เย อิมินา มคฺเคน จตฺตาโร ปุริสา อาคจฺฉนฺติ, เต ชีวิตา โวโรเปตฺวา อิมินา มคฺเคน อาคจฺฉถาติ. ตสฺมึ มคฺเค โสฬส ปุริเส ฯเปสิ "เย อิมินา มคฺเคน อฏฺฐ ปุริสา อาคจฺฉนฺติ, เต ชีวิตา โวโรเปตฺวา อาคจฺฉถาติ.

อถโข โส เอโก ปุริโส อสิจมฺมำ คเหตฺวา ธนุกลาปำ สนฺนยฺหิตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต อวิทูเร ภีโต อุพฺพิคฺโค อุสฺสงฺกี อุตฺรสฺโต ปตฺถทฺเธน กาเยน อฏฺฐาสิ. อทฺทสา โข ภควา ตำ ปุริสำ ภีตำ อุพฺพิคฺคำ อุสฺสงฺกึ อุตฺรสฺตำ ปตฺถทฺเธน กาเยน ฐิตำ; ทิสฺวาน ตำ ปุริสำ เอตทโวจ "เอหาวุโส มา ภายีติ. อถโข โส ปุริโส อสิจมฺมำ เอกมนฺตำ กริตฺวา ธนุกลาปำ นิกฺขิปิตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสุ สิรสา นิปติตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ "อจฺจโย มำ ภนฺเต อจฺจคมา ยถาพาลำ ยถามูฬฺหำ ยถาอกุสลำ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. กเรยฺยาถาติ.

ยฺวาหํ ทุฏฺฐจิตฺโต วธกจิตฺโต อิธุปสงฺกนฺโต, ตสฺส เม ภนฺเต ภควา อจฺจยํ อจฺจยโต ปฏิคฺคณฺหาตุ อายตึ สำวรายาติ. “อิงฺฆ[๑] ตฺวำ อาวุโส อจฺจโย อจฺจคมา ยถาพาลำ ยถามูฬฺหำ ยถาอกุสลำ, ยำ ตฺวำ ทุฏฺฐจิตฺโต วธกจิตฺโต อิธุปสงฺกนฺโต, ยโต จ โข ตฺวำ อาวุโส อจฺจยำ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมำ ปฏิกโรสิ, ตนฺเต มยำ ปฏิคฺคณฺหาม, วุฑฺฒิ เหสา อาวุโส อริยสฺส วินเย; โย อจฺจยำ อจฺจยโต ทิสฺวา ยถาธมฺมำ ปฏิกโรติ, อายตึ สำวรำ อาปชฺชตีติ.

อถโข ภควา ตสฺส ปุริสสฺส อนุปุพฺพิกถำ[๒] กเถสิ. เสยฺยถีทำ. ทานกถำ สีลกถำ สคฺคกถำ กามานำ อาทีนวำ โอการำ สงฺกิเลสำ เนกฺขมฺเม อานิสำสำ ปกาเสสิ. ยทา ตำ ภควา อญฺญาสิ กลฺลจิตฺตำ มุทุจิตฺตำ วินีวรณจิตฺตำ อุทคฺคจิตฺตำ ปสนฺนจิตฺตำ, อถ ยา พุทฺธานำ สามุกฺกำสิกา ธมฺมเทสนา, ตำ ปกาเสสิ ทุกฺขำ สมุทยำ นิโรธำ มคฺคำ. เสยฺยถาปิ นาม สุทฺธำ วตฺถำ อปคตกาฬกำ สมฺมเทว รชนำ ปฏิคฺคณฺเหยฺย; เอวเมว ตสฺส ปุริสสฺส ตสฺมึเยว อาสเน วิรชำ วีตมลำ ธมฺมจกฺขุำ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ[๓] สมุทยธมฺมำ, สพฺพนฺตำ[๔] นิโรธธมฺมนฺติ. อถโข โส ปุริโส ทิฏฺฐธมฺโม ปตฺตธมฺโม วิทิตธมฺโม ปริโยคาฬฺหธมฺโม ติณฺณวิจิกิจฺโฉ วิคตกถำกโถ เวสารชฺชปฺปตฺโต อปรปฺปจฺจโย สตฺถุสาสเน ภควนฺตำ เอตทโวจ “อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, เสยฺยถาปิ ภนฺเต นิกฺกุชฺชิตำ วา อุกฺกุชฺเชยฺย, ปฏิจฺฉนฺนำ วา วิวเรยฺย, มูฬฺหสฺส วา มคฺคำ อาจิกฺเขยฺย, อนฺธกาเร วา เตลปฺปชฺโชตำ ธาเรยฺย, ‘จกฺขุมนฺโต รูปานิ ทกฺขนฺตีติ;

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตคฺฆ
[๒] ฉ.,เท. อนุปุพฺพึ กถำ
[๓] สี.,เท.,อิ. ยำ กิญฺจิ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สพฺพำ ตำ

เอวเมวำ ภควตา อเนกปริยาเยน ธมฺโม ปกาสิโต. เอสาหำ ภนฺเต ภควนฺตำ สรณำ คจฺฉามิ ธมฺมญฺจ ภิกฺขุสงฺฆญฺจ, อุปาสกำ มำ ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปตำ สรณำ คตนฺติ. อถโข ภควา ตำ ปุริสำ เอตทโวจ "มา โข ตฺวำ อาวุโส อิมินา มคฺเคน คจฺฉ, อิมินา มคฺเคน คจฺฉาหีติ อญฺเญน มคฺเคน อุยฺโยเชสิ.

อถโข เต เทฺว ปุริสา "กึ นุ โข โส เอโก ปุริโส จิเรน อาคจฺฉตีติ ปฏิปถำ คจฺฉนฺตา อทฺทสำสุ ภควนฺตำ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺนำ; ทิสฺวาน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ นิสีทึสุ. เตสำ ภควา อนุปุพฺพิกถำ กเถสิ ฯเปฯ อปรปฺปจฺจยา สตฺถุสาสเน ภควนฺตำ เอตทโวจุำ "อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, ฯเปฯ อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต[๑] สรณำ คเตติ. อถโข ภควา เต ปุริเส เอตทโวจ "มา โข ตุมฺเห อาวุโส อิมินา มคฺเคน คจฺฉถ, อิมินา มคฺเคน คจฺฉาติ อญฺเญน มคฺเคน อุยฺโยเชสิ.

อถโข เต จตฺตาโร ปุริสา ฯเปฯ อถโข เต อฏฺ ปุริสา ฯเปฯ อถโข เต โสฬส ปุริสา "กึ นุ โข เต อฏฺ ปุริสา จิเรน อาคจฺฉนฺตีติ ปฏิปถำ คจฺฉนฺตา อทฺทสำสุ ภควนฺตำ อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺนำ; ทิสฺวาน, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ นิสีทึสุ. เตสำ ภควา อนุปุพฺพิกถำ กเถสิ. เสยฺยถีทำ. ทานกถำ สีลกถำ ฯเปฯ อปรปฺปจฺจยา สตฺถุสาสเน ภควนฺตำ เอตทโวจุำ "อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, อภิกฺกนฺตำ ภนฺเต, ฯเปฯ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ปาณุเปตำ, เอวมุปริปิ.

อุปาสเก โน ภควา ธาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณุเปเต สรณํ คเตติ. [ ][1] อถโข โส เอโก ปุริโส, เยน เทวทตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เทวทตฺตํ เอตทโวจ "นาหํ ภนฺเต สกฺโกมิ ตํ ภควนฺตํ ชีวิตา โวโรเปตุ, มหิทฺธิโก โส ภควา มหานุภาโวติ. "อลํ อาวุโส, มา [ ][2] ตฺวํ สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวโรเปสิ, อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวโรเปสฺสามีติ.

โลหิตุปฺปาทกกฺกมฺมํ

[๓๔๑] เตน โข ปน สมเยน ภควา คิชฺฌกูฏสฺส ปพฺพตสฺส ฉายายํ[3] จงฺกมติ. อถโข เทวทตฺโต คิชฺฌกูฏํ ปพฺพตํ อภิรูยฺหิตฺวา[4] มหตึ สิลํ ปวิชฺฌิ "อิมาย สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวโรเปสฺสามีติ. เทฺว ปพฺพตกูฏา สมาคนฺตฺวา ตํ สิลํ สมฺปฏิจฺฉึสุ, ตโต ปปฏิกา อุปฺปติตฺวา ภควโต ปาเท รุหิรํ อุปฺปาเทสิ. อถโข ภควา อุทฺธํ อุลฺโลเกตฺวา เทวทตฺตํ เอตทโวจ "พหุํ ตยา โมฆปุริส อปุญฺญํ ปสุตํ, ยํ ตฺวํ ทุฏฺฐจิตฺโต วธกจิตฺโต ตถาคตสฺส รุหิรํ อุปฺปาเทสีติ. อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อิทํ ภิกฺขเว เทวทตฺเตน ปฐมํ อนนฺตริกกมฺมํ[5] อุปจิตํ, ยํ ทุฏฺฐจิตฺเตน วธกจิตฺเตน ตถาคตสฺส รุหิรํ อุปฺปาทิตนฺติ.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร อถ โข ภควา เต ปุริเส เอตทโวจ "มา โข ตุมฺเห อาวุโส อิมินา มคฺเคน คจฺฉิตฺถ, อิมินา มคฺเคน คจฺฉถาติ, อญฺเญน มคฺเคน อุยฺโยเชสีติ อิเม ปาฐา ทิสฺสนฺติ. [2] เท.,อิ เอตฺถนฺตเร โขสทฺโท ทิสฺสติ.

[3] อิ. ปจฺฉายายํ [4] สี.,ฉ. อารุหิตฺวา, เท. อภิรุหิตฺวา, อิ. อารูหิตฺวา

[5] สี.,ฉ. อานนฺตริยํ กมฺมํ, เท. อนนฺตริยํ กมฺมํ, อิ.,มหา. อนนฺตริยกมฺมํ

อสฺโสสุ๎ โข ภิกฺขู “เทวทตฺเตน กิร ภควโต วโธ ปยุตฺโตติ. เต จ[๑] ภิกฺขู ภควโต วิหารสฺส ปริโต ปริโต จงฺกมนฺติ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา สชฺฌายํ กโรนฺตา ภควโต รกฺขาวรณคุตฺติยา. อสฺโสสิ โข ภควา อุจฺจาสทฺทํ มหาสทฺทํ สชฺฌายสทฺทํ; สุตฺวาน อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อามนฺเตสิ “กินฺนุ โข โส อานนฺท อุจฺจาสทฺโท มหาสทฺโท สชฺฌายสทฺโทติ. “อสฺโสสุ๎ โข ภนฺเต ภิกฺขู ‘เทวทตฺเตน กิร ภควโต วโธ ปยุตฺโตติ. เต จ ภนฺเต ภิกฺขู ภควโต วิหารสฺส ปริโต ปริโต จงฺกมนฺติ อุจฺจาสทฺทา มหาสทฺทา สชฺฌายํ กโรนฺตา ภควโต รกฺขาวรณคุตฺติยา. โส เอโส ภควา อุจฺจาสทฺโท มหาสทฺโท สชฺฌายสทฺโทติ. “เตนหานนฺท มม วจเนน เต ภิกฺขู อามนฺเตหิ ‘สตฺถา อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา, เยน เต ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจ “สตฺถา อายสฺมนฺเต อามนฺเตตีติ. “เอวมาวุโสติ โข เต ภิกฺขู อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปฏิสฺสุตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺเน โข เต ภิกฺขู ภควา เอตทโวจ

“อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, โย[๒] ปรุปกฺกเมน ตถาคตํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, น ปรุปกฺกเมน[๓] ภิกฺขเว ตถาคตา ปริ-นิพฺพายนฺติ. [ ][๔]

---

[๑] อิ. เตธ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท. ยํ

[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปรูปกฺกเมน　　[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร อนุปกฺกเมน ภิกฺขเว ตถาคตา ปรินิพฺพายนฺตีติ อิเม ปาจา ทิสฺสนฺติ.

ปญฺจิเม ภิกฺขเว สตฺถาโร สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ. กตเม ปญฺจ. อิธ ภิกฺขเว เอกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธ-สีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธำ เม สีลำ ปริโยทาตำ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. ตเมนำ สาวกา เอวำ ชานนฺติ 'อยำ โข ภวำ สตฺถา อปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธำ เม สีลำ ปริโยทาตำ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนำ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปำ, ยำ โข ปนสฺส อมนาปำ, กถนฺตำ มยนฺเตน สมฺทาจเรยฺยาม. สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺช-ปริกฺขาเรน. ยำ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปำ โข ภิกฺขเว สตฺถารำ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ สีลโต รกฺขำ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธาชีโว[๑] สมาโน 'ปริสุทฺธาชีโวมฺหีติ ปฏิชานาติ ฯเปฯ เอวรูปำ โข ภิกฺขเว สตฺถารำ สาวกา อาชีวโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ อาชีวโต รกฺขำ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน 'ปริสุทฺธธมฺมเทสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ ฯเปฯ เอวรูปำ โข ภิกฺขเว สตฺถารำ สาวกา ธมฺมเทสนโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ธมฺมเทสนโต รกฺขำ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรำ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ สมาโน 'ปริสุทฺธเวยฺยากรโณมฺหีติ ปฏิชานาติ ฯเปฯ เอวรูปำ โข

---

[๑] สี. อปริสุทฺธอาชีโว

ภิกฺขเว สตฺถารํ สาวกา เวยฺยากรณโต รกฺขนฺติ, เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ เวยฺยากรณโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว อิเธกจฺโจ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. ตเมนํ สาวกา เอวํ ชานนฺติ 'อยํ โข ภวํ สตฺถา อปริสุทฺธญาณทสฺสโน 'ปริสุทฺธ-ญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานาติ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. มยญฺเจว โข ปน คิหีนํ อาโรเจยฺยาม 'นาสฺสสฺส มนาปํ, ยํ โข ปนสฺส อมนาปํ, กถนฺตํ มยนฺเตน สมฺทาจเรยฺยาม, สมฺมนฺนติ โข ปน จีวรปิณฺฑปาตเสนาสน-คิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขาเรน. ยํ ตุโม กริสฺสติ, ตุโม ว เตน ปญฺญายิสฺสตีติ. เอวรูปึ โข[1] ภิกฺขเว สตฺถารํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ. เอวรูโป จ ปน สตฺถา สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต รกฺขํ ปจฺจาสึสติ. อิเม โข ภิกฺขเว ปญฺจ สตฺถาโร สนฺโต สำวิชฺชมานา โลกสฺมึ. อหํ โข ปน ภิกฺขเว ปริสุทฺธสีโล สมาโน 'ปริสุทฺธสีโลมฺหีติ ปฏิชานามิ 'ปริสุทฺธํ เม สีลํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. น จ มํ สาวกา สีลโต รกฺขนฺติ. น จาหํ สาวเกหิ สีลโต รกฺขํ ปจฺจาสึสามิ. อหํ โข ปน ภิกฺขเว ปริสุทฺธาชีโว สมาโน ฯเปฯ ปริสุทฺธธมฺมเทสโน สมาโน ฯเปฯ ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ ฯเปฯ ปริสุทฺธญาณทสฺสโน สมาโน 'ปริสุทฺธญาณทสฺสโนมฺหีติ ปฏิชานามิ 'ปริสุทฺธํ เม ญาณทสฺสนํ ปริโยทาตํ อสงฺกิลิฏฺฐนฺติ จ. น จ มํ สาวกา ญาณทสฺสนโต รกฺขนฺติ, น จาหํ สาวเกหิ ญาณทสฺสนโต

---

[1] เท. เอวรูปึ ปน, มหา. เอวรูปึ โข ปน

รกฺขํ ปจฺจาสึสามิ. อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, โย ปรุปกฺกเมน ตถาคตํ ชีวิตา โวโรเปยฺย, น ปรุปกฺกเมน ภิกฺขเว ตถาคตา ปรินิพฺพายนฺติ. คจฺฉถ ตุมฺเห ภิกฺขเว ยถาวิหารํ อรกฺขิยา ภิกฺขเว ตถาคตาติ.

นาฬาคิริเปสนํ

[๓๔๒] เตน โข ปน สมเยน ราชคเห นาฬาคิริ[๑] นาม หตฺถี จณฺโฑ โหติ มนุสฺสฆาตโก. อถโข เทวทตฺโต ราชคหํ ปวิสิตฺวา หตฺถิสาลํ คนฺตฺวา หตฺถิภณฺเฑ เอตทโวจ "มยํ โข ภเณ ราชญาตกา นาม ปฏิพลา นีจฏฺฐานิยํ อุจฺจฏฺฐาเน จเปตุํ, ภตฺตํปิ เวตนมฺปิ วฑฺฒาเปตุํ, เตนหิ ภเณ ยทา สมโณ โคตโม อิมํ รจฺฉํ ปฏิปนฺโน โหติ, ตทา อิมํ นาฬาคิรึ หตฺถึ มุญฺจิตฺวา อิมํ รจฺฉํ ปฏิปาเทถาติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข เต หตฺถิภณฺฑา เทวทตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสุํ. อถโข ภควา ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย สมฺพหุเลหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ราชคหํ [ ][๒] ปาวิสิ. อถโข ภควา ตํ รจฺฉํ ปฏิปชฺชิ. อทฺทสํสุ[๓] โข เต หตฺถิภณฺฑา ภควนฺตํ ตํ รจฺฉํ ปฏิปนฺนํ; ทิสฺวาน นาฬาคิรึ หตฺถึ มุญฺจิตฺวา ตํ รจฺฉํ ปฏิปาเทสุํ. อทฺทสา โข นาฬาคิริ หตฺถี ภควนฺตํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน โสณฺฑํ อุสฺสาเปตฺวา ปหฏฺฐกณฺณวาโล, เยน ภควา, เตน อภิธาวิ. อทฺทสํสุ โข เต ภิกฺขู นาฬาคิรึ หตฺถึ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจุํ "อยํ ภนฺเต นาฬาคิริ

---

[๑] อิ. นาลาคิริ, เอวมุปริปิ. ปาโจ ทิสฺสติ.

[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ปิณฺฑายาติ อยํ

[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อทฺทสาสุ

หตฺถี จณฺโฑ ผรุโส[๑] มนุสฺสฆาตโก, อิมำ รจฺฉำ ปฏิปนฺโน, ปฏิกฺกมตุ ภนฺเต ภควา, ปฏิกฺกมตุ สุคโตติ. "อาคจฺฉถ ภิกฺขเว, มา ภายิตฺถ, อฏฺฐานเมตำ ภิกฺขเว อนวกาโส, โย ปรุปกฺกเมน ตถาคตำ ชีวิตา โวโรเปยฺย, น ปรุปกฺกเมน ภิกฺขเว ตถาคตา ปรินิพฺพายนฺตีติ. ทุติยมฺปิ โข เต ภิกฺขู ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข เต ภิกฺขู ภควนฺตำ เอตทโวจุำ "อยำ ภนฺเต นาฬาคิริ หตฺถี จณฺโฑ ผรุโส มนุสฺสฆาตโก, อิมำ รจฺฉำ ปฏิปนฺโน, ปฏิกฺกมตุ ภนฺเต ภควา, ปฏิกฺกมตุ สุคโตติ. "อาคจฺฉถ ภิกฺขเว, มา ภายิตฺถ, อฏฺฐานเมตำ ภิกฺขเว อนวกาโส, โย ปรุปกฺกเมน ตถาคตำ ชีวิตา โวโรเปยฺย, น ปรุปกฺกเมน ภิกฺขเว ตถาคตา ปรินิพฺพายนฺตีติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ปาสาเทสุปิ หมฺมิเยสุปิ ฉทเนสุปิ อารูฬฺหา อจฺฉนฺติ. ตตฺถ เย เต มนุสฺสา อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนา ทุพฺพุทฺธิโน, เต เอวมาหำสุ "อภิรูโป วต โภ โคตโม[๒] มหาสมโณ นาเคน วิเหจิยิสฺสตีติ. เย ปน เต มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนา ปณฺฑิตา พุทฺธิมนฺโต, เต เอวมาหำสุ "นจิรสฺสำ[๓] วต โภ นาโค นาเคน สงฺคาเมสฺสตีติ. อถโข ภควา นาฬาคิรึ หตฺถึ เมตฺเตน จิตฺเตน ผริ. อถโข นาฬาคิริ หตฺถี ภควโต เมตฺเตน จิตฺเตน ผุฏฺโฐ โสณฺฑำ โอโรเปตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปุรโต อฏฺฐาสิ. อถโข ภควา ทกฺขิเณน หตฺเถน นาฬาคิริสฺส หตฺถิสฺส กุมฺภำ ปรามสนฺโต นาฬาคิรึ หตฺถึ คาถาหิ อชฺฌภาสิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　　[๓] อิ. จิรสฺสำ

"มา กุญฺชร นาคมาสโท
ทุกฺขํ หิ กุญฺชร นาคมาสโท
น หิ นาคหตสฺส กุญฺชร
สุคติ โหติ อิโต ปรํ ยโต.
มา จ มโท มา จ ปมาโท
น หิ ปมตฺตา สุคตึ วชนฺติ เต
ตฺวญฺเญว ตถา กริสฺสสิ
เยน ตฺวํ สุคตึ คมิสฺสสีติ.

อถโข นาฬาคิริ หตฺถี โสณฺฑาย ภควโต ปาทปีฐนิ คเหตฺวา อุปริมุทฺธนิ อากิริตฺวา ปฏิกุฏิโต ปฏิสกฺกิ, ยาว ภควนฺตํ อทกฺขิ. อถโข นาฬาคิริ หตฺถี หตฺถิสาลํ คนฺตฺวา สกฏฺฐาเน อฏฺฐาสิ. ตถาทนฺโต จ ปน นาฬาคิริ หตฺถี อโหสิ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา อิมํ คาถํ คายนฺติ

"ทณฺเฑเนเก ทมยนฺติ องฺกุเสหิ กสาหิ จ
อทณฺเฑน อสตฺเถน นาโค ทนฺโต มเหสินาติ.

มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ยาว ปาโป อยํ เทวทตฺโต อลกฺขิโก, ยตฺร หิ นาม สมณสฺส โคตมสฺส เอวํมหิทฺธิกสฺส เอวํมหานุภาวสฺส วธาย ปรกฺกมิสฺสตีติ. เทวทตฺตสฺส ลาภสกฺกาโร ปริหายิ. ภควโต จ ลาภสกฺกาโร อภิวฑฺฒิ.

ปญฺจวตฺถุยาจนกถา

[๓๔๓] เตน โข ปน สมเยน เทวทตฺโต ปริหีนลาภสกฺกาโร สปริโส กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชติ. มนุสฺสา

อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสนฺติ, กสฺส สมฺปนฺนํ น มนาปํ, กสฺส สาทุ๎ น รุจฺจตีติ. อสฺโสสุ๎ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม เทวทตฺโต สปริโส กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ตฺวํ เทวทตฺต สปริโส กุเลสุ วิญฺญาเปตฺวา วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชสีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “เตนหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ กุเลสุ ติกโภชนํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ตโย อตฺถวเส ปฏิจฺจ ทุมฺมงฺกูนํ ปุคฺคลานํ นิคฺคหาย, เปสลานํ ภิกฺขูนํ ผาสุวิหาราย ‘มา ภิกฺขู[๑] ปาปิจฺฉา ปกฺขํ นิสฺสาย สงฺฆึ ภินฺเทยฺยุนฺติ,[๒] กุลานุทยตาย[๓] จ คณโภชเน ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

อถโข เทวทตฺโต, เยน โกกาลิโก กฏโมรกติสฺสโก[๔] ขณฺฑเทวิยาปุตฺโต สมุทฺททตฺโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา โกกาลิกํ กฏโมรกติสฺสกํ ขณฺฑเทวิยาปุตฺตํ สมุทฺททตฺตํ เอตทโวจ “เอถ, มยํ อาวุโส สมณสฺส โคตมสฺส สงฺฆเภทํ กริสฺสาม จกฺกเภทนฺติ. เอวํ วุตฺเต, โกกาลิโก เทวทตฺตํ เอตทโวจ “สมโณ โข อาวุโส โคตโม มหิทฺธิโก มหานุภาโว, กถํ มยํ สมณสฺส โคตมสฺส สงฺฆเภทํ กริสฺสาม จกฺกเภทนฺติ. “เอถ, มยํ อาวุโส สมณํ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจ วตฺถูนิ ยาจิสฺสาม ‘ภควา ภนฺเต อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉสฺส

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.　　[๒] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ กุลานุทฺทยาย　　[๔] สี.,ฉ.,เท. กฏโมทกติสฺสโก, เอวมุปริปิ.

สนฺตุฏฺฐสฺส สลฺเลขสฺส ธูตสฺส[๑] ปาสาทิกสฺส อปฺจยสฺส วิริยารมฺภสฺส วณฺณวาที, อิมานิ ภนฺเต ปญฺจ วตฺถูนิ อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉตาย สนฺตุฏฺฐตาย[๒] สลฺเลขาย ธูตตาย[๓] ปาสาทิกตาย อปจยาย วิริยารมฺภาย[๔] สංวตฺตนฺติ, สาธุ ภนฺเต ภิกฺขู ยาวชีวं อารญฺญกา[๕] อสฺสุ; โย คามนฺตं โอสเรยฺย, วชฺชं นं ผุเสยฺย. ยาวชีวं ปิณฺฑปาติกา อสฺสุ; โย นิมนฺตนं สาทิเยยฺย, วชฺชं นं ผุเสยฺย. ยาวชีวं ปංสุกูลิกา อสฺสุ; โย คหปติจีวรं สาทิเยยฺย, วชฺชं นं ผุเสยฺย. ยาวชีวं รุกฺขมูลิกา อสฺสุ; โย ฉนฺนं อุปคจฺเฉยฺย, วชฺชं นं ผุเสยฺย. ยาวชีวं มจฺฉมංสं น ขาเทยฺยุ; โย มจฺฉมංสं ขาเทยฺย, วชฺชं นं ผุเสยฺยาติ. อิมานิ [๖]ปญฺจ วตฺถูนิ[๖] สมโณ โคตโม นานุชานิสฺสติ. เต จ[๗] มยं อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ ชนं สญฺญาเปสฺสามาติ. “สกฺกา โข อาวุโส อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ สมณสฺส โคตมสฺส สงฺฆเภทं กาตุं จกฺกเภทं, ลูขปฺปสนฺนา หิ อาวุโส มนุสฺสาติ.

อถโข เทวทตฺโต สปริโส, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตं อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตं นิสีทิ; เอกมนฺตं นิสินฺโน โข เทวทตฺโต ภควนฺตं เอตทโวจ “ภควา ภนฺเต อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉสฺส สนฺตุฏฺฐสฺส สลฺเลขสฺส ธูตสฺส ปาสาทิกสฺส อปจยสฺส วิริยารมฺภสฺส วณฺณวาที, อิมานิ ภนฺเต ปญฺจ วตฺถูนิ อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉตาย สนฺตุฏฺฐตาย สลฺเลขาย ธูตตาย ปาสาทิกตาย อปจยาย

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ธุตสฺส, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สนฺตุฏฺฐิยา, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ธุตตาย, มหา.,ทยฺ. ธูตาย, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,มหา. วิริยารมฺภาย, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อารญฺญิกา
[๖-๖] อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.
[๗] ฉ.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.

วิริยารมฺภาย สำวตฺตนฺติ, สาธุ ภนฺเต ภิกฺขู ยาวชีวำ อารญฺญกา[๑] อสฺสุ; โย คามนฺตำ โอสเรยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺย. ยาวชีวำ ปิณฺฑปาติกา อสฺสุ; โย นิมนฺตนำ สาทิเยยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺย. ยาวชีวำ ปำสุกูลิกา อสฺสุ; โย คหปติจีวรำ สาทิเยยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺย. ยาวชีวำ รุกฺขมูลิกา อสฺสุ; โย ฉนฺนำ อุปคจฺเฉยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺย. ยาวชีวำ มจฺฉมำสำ น ขาเทยฺยุ; โย มจฺฉมำสำ ขาเทยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺยาติ. "อลำ เทวทตฺต, โย อิจฺฉติ, อารญฺญโก โหตุ. โย อิจฺฉติ, คามนฺเต วิหรตุ. โย อิจฺฉติ, ปิณฺฑปาติโก โหตุ. โย อิจฺฉติ, นิมนฺตนำ สาทิยตุ. โย อิจฺฉติ, ปำสุกูลิโก โหตุ. โย อิจฺฉติ, คหปติจีวรำ สาทิยตุ. อฏฺฐ มาเส โข มยา เทวทตฺต รุกฺขมูลเสนาสนำ อนุญฺญาตำ, ติโกฏิปริสุทฺธำ มจฺฉมำสำ อทิฏฺฐำ อสฺสุตำ อปริสงฺกิตนฺติ. อถโข เทวทตฺโต "น ภควา อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนิ อนุชานาตีติ หฏฺโฐ อุทคฺโค สปริโส อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณำ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข เทวทตฺโต สปริโส ราชคหำ ปวิสิตฺวา ปญฺจหิ วตฺถูหิ ชนำ สญฺญาเปสิ "มยำ อาวุโส สมณำ โคตมำ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจ วตฺถูนิ ยาจิมฺหา, 'ภควา ภนฺเต อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉสฺส ฯเปฯ วิริยารมฺภสฺส วณฺณวาที, อิมานิ ภนฺเต ปญฺจ วตฺถูนิ อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉตาย ฯเปฯ วิริยารมฺภาย สำวตฺตนฺติ, สาธุ ภนฺเต ภิกฺขู ยาวชีวำ อารญฺญกา[๑] อสฺสุ; โย คามนฺตำ โอสเรยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺย. ฯเปฯ ยาวชีวำ มจฺฉมำสำ น ขาเทยฺยุ; โย มจฺฉมำสำ ขาเทยฺย, วชฺชำ นำ ผุเสยฺยาติ. อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนิ สมโณ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อารญฺญิกา

โคตโม นานุชานาติ, เต จ มยํ อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ สมาทาย วตฺตามาติ.

ตตฺถ เย เต มนุสฺสา อสฺสทฺธา อปฺปสนฺนา ทุพฺพุทฺธิโน, เต เอวมาหํสุ "อิเม โข สมณา สกฺยปุตฺติยา ธูตา[๑] สลฺเลขวุตฺติโน, สมโณ ปน โคตโม พาหุลฺลิโก พาหุลฺลาย เจเตตีติ. เย ปน เต มนุสฺสา สทฺธา ปสนฺนา ปณฺฑิตา พุทฺธิมนฺโต, เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม เทวทตฺโต [ ][๒] สงฺฆเภทาย ปรกฺกมิสฺสติ จกฺกเภทายาติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม เทวทตฺโต สงฺฆเภทาย ปรกฺกมิสฺสติ จกฺกเภทายาติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ตฺวํ เทวทตฺต สงฺฆเภทาย ปรกฺกมสิ จกฺกเภทายาติ. "สจฺจํ ภควาติ. "อลํ เทวทตฺต, มา เต รุจฺจิ สงฺฆเภโท, ครุโก โข เทวทตฺต สงฺฆเภโท, โย โข เทวทตฺต สมคฺคํ [ ][๓] ภินฺทติ, กปฺปฏฺฐิติกํ[๔] กิพฺพิสํ ปสวติ, กปฺปํ นิรยมฺหิ ปจฺจติ, โย จ โข เทวทตฺต ภินฺนํ สงฺฆํ สมคฺคํ กโรติ, พฺรหฺมปุญฺญํ ปสวติ, กปฺปํ สคฺคมฺหิ โมทติ, อลํ เทวทตฺต, มา เต รุจฺจิ สงฺฆเภโท, ครุโก โข เทวทตฺต สงฺฆเภโทติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺต-จีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสิ. อทฺทสา โข เทวทตฺโต อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตํ; ทิสฺวาน,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ธุตา [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ภควโตติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๓] สี.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร สงฺฆนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กปฺปฏฺฐิกํ

เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "อชฺชตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนฺท อญฺญเตฺรว ภควตา อญฺญเตฺรว ภิกฺขุสงฺฆา อุโปสถํ กริสฺสามิ, สงฺฆกมฺมํ กริสฺสามีติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท ราชคเห ปิณฺฑาย จริตฺวา ปจฺฉาภตฺตํ ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "อิธาหํ ภนฺเต ปุพฺพณฺหสมยํ นิวาเสตฺวา ปตฺตจีวรมาทาย ราชคหํ ปิณฺฑาย ปาวิสึ, อทฺทสา โข มํ ภนฺเต เทวทตฺโต ราชคเห ปิณฺฑาย จรนฺตํ; ทิสฺวาน เยนาหํ, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มํ เอตทโวจ 'อชฺชตคฺเคทานาหํ อาวุโส อานนฺท อญฺญเตฺรว ภควตา อญฺญเตฺรว ภิกฺขุสงฺฆา อุโปสถํ กริสฺสามิ, สงฺฆกมฺมํ กริสฺสามีติ, อชฺช[๑] ภนฺเต เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิสฺสตีติ. อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

อุทานคาถา[๒]

"สุกรํ สาธุนา สาธุ[๓] สาธุ ปาเปน ทุกฺกรํ
ปาปํ ปาเปน สุกรํ ปาปมริเยหิ ทุกฺกรนฺติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี.,ฉ. อชฺชตคฺเค [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,อิ. สาธุ, เอวมุปริปิ.

๓. ตติยภาณวาโร

สงฺฆเภทกถา

[๓๔๔] อถโข เทวทตฺโต ตทหุโปสเถ อุฏฺฐายาสนา สลากํ คาเหสิ "มยํ อาวุโส สมณํ โคตมํ อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺจ วตฺถูนิ ยาจิมฺหา 'ภควา ภนฺเต อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉสฺส ฯเปฯ วิริยารมฺภสฺส วณฺณวาที, อิมานิ ภนฺเต ปญฺจ วตฺถูนิ อเนกปริยาเยน อปฺปิจฺฉตาย ฯเปฯ วิริยารมฺภาย สํวตฺตนฺติ, สาธุ ภนฺเต ภิกฺขู ยาวชีวํ อารญฺญกา อสฺสุ; โย คามนฺตํ โอสเรยฺย, วชฺชํ นํ ผุเสยฺย. ฯเปฯ ยาวชีวํ มจฺฉมํสํ น ขาเทยฺยุ; โย มจฺฉมํสํ ขาเทยฺย, วชฺชํ นํ ผุเสยฺยาติ. อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนิ สมโณ โคตโม นานุชานาติ, เต จ มยํ อิเมหิ ปญฺจหิ วตฺถูหิ สมาทาย วตฺตาม. ยสฺสายสฺมโต อิมานิ ปญฺจ วตฺถูนิ ขมนฺติ, โส สลากํ คณฺหาตูติ.

เตน โข ปน สมเยน เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานิ นวกา เจว โหนฺติ อปฺปกตญฺญุโน จ, เต จ "อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนนฺติ สลากํ คณฺหึสุ. อถโข เทวทตฺโต สงฺฆํ ภินฺทิตฺวา ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานิ อาทาย, เยน คยาสีสํ, เตน ปกฺกามิ.

อถโข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ; เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "เทวทตฺโต ภนฺเต สงฺฆํ ภินฺทิตฺวา ปญฺจมตฺตานิ ภิกฺขุสตานิ อาทาย, เยน คยาสีสํ, เตน ปกฺกนฺโตติ. "นนุ หิ[๑] นาม ตุมฺหากํ สารีปุตฺตา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. น หิ

เตสุ นวเกสุ ภิกฺขูสุ การุญฺญมฺปิ ภวิสฺสติ, คจฺฉถ ตุมฺเห สารีปุตฺตา ปุรา เต ภิกฺขู อนยพฺยสนํ อาปชฺชนฺตีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา ภควโต ปฏิสฺสุตฺวา อุฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน คยาสีสํ, เตนุปสงฺกมึสุ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ ภควโต อวิทูเร จิโต โรทิโต โหติ.[๑] อถโข ภควา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจ "กิสฺส ตฺวํ ภิกฺขุ โรทสีติ. "เยปิ เต ภนฺเต ภควโต อคฺคสาวกา สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลานา, เตปิ เทวทตฺตสฺส สนฺติเก คจฺฉนฺติ เทวทตฺตสฺส ธมฺมํ โรเจนฺตาติ. "อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขุ อนวกาโส, ยํ สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลานา เทวทตฺตสฺส ธมฺมํ โรเจยฺยุํ, อปิจ เต คตา ภิกฺขุสญฺญตฺติยาติ.[๒]

[๓๔๕] เตน โข ปน สมเยน เทวทตฺโต มหติยา ปริสาย ปริวุโต ธมฺมํ เทเสนฺโต นิสินฺโน โหติ. อทฺทสา โข เทวทตฺโต สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเน ทูรโต ว อาคจฺฉนฺเต; ทิสฺวาน ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ปสฺสถ ภิกฺขเว, ยาว สฺวากฺขาโต มยา ธมฺโม, เยปิ เต สมณสฺส โคตมสฺส อคฺคสาวกา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา, เตปิ มม สนฺติเก อาคจฺฉนฺติ มม ธมฺมํ โรเจนฺตาติ. เอวํ วุตฺเต, โกกาลิโก เทวทตฺตํ เอตทโวจ "มา อาวุโส เทวทตฺต สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ[๓] วิสฺสาสิ, ปาปิจฺฉา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตาติ. "อลํ อาวุโส, สฺวาคตํ เตสํ, ยโต เม ธมฺมํ โรเจนฺตีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภควโต อวิทูเร โรทมาโน จิโต โหติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. ภิกฺขูนํ สญฺญตฺติยา. [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเน

อถโข เทวทตฺโต อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อุปฑฺฒาสเนน นิมนฺเตสิ “เอหาวุโส สารีปุตฺต, อิธ นิสีทาหีติ. “อลํ อาวุโสติ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต อญฺญตรํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อายสฺมาปิ โข มหาโมคฺคลฺลาโน อญฺญตรํ อาสนํ คเหตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. อถโข เทวทตฺโต พหุเทว รตฺตึ ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ อชฺเฌสิ “วิคตถีนมิทฺโธ โข อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขุสงฺโฆ, ปฏิภาตุ ตํ อาวุโส สารีปุตฺต ภิกฺขูนํ ธมฺมี กถา, ปิฏฺฐิ เม อาคิลายติ, ตมหํ อายมิสฺสามีติ. “เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา สารีปุตฺโต เทวทตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถโข เทวทตฺโต จตุคฺคุณํ สงฺฆาฏึ ปญฺญาเปตฺวา ทกฺขิเณน ปสฺเสน เสยฺยํ กปฺเปสิ. ตสฺส กิลนฺตสฺส[๑] มุฏฺฐสฺสติสฺส อสมฺปชานสฺส มุหุตฺตเกเนว นิทฺทา[๒] โอกฺกมิ.

อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน อิทฺธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย โอวทิ อนุสาสิ. อถโข เตสํ ภิกฺขูนํ อายสฺมตา สารีปุตฺเตน อาเทสนาปาฏิหาริยา-นุสาสนิยา อายสฺมตา จ มหาโมคฺคลฺลาเนน อิทฺธิปาฏิหาริยา-นุสาสนิยา โอวทิยมานานํ อนุสาสิยมานานํ วิรชํ วีตมลํ ธมฺมจกฺขุํ อุทปาทิ “ยงฺกิญฺจิ สมุทยธมฺมํ, สพฺพนฺตํ นิโรธธมฺมนฺติ.

อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภิกฺขู อามนฺเตสิ “คจฺฉาม มยํ อาวุโส ภควโต สนฺติเก, โย ตสฺส ภควโต ธมฺมํ โรเจติ,[๓] โส อาคจฺฉตูติ. อถโข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา ตานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. กิลมนฺตสฺส [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นิทฺทา [๓] สี.,ฉ. โรเจสิ

อาทาย, เยน เวพฺวนํ, เตนุปสงฺกมึสุ. อถ โข โกกาลิโก เทวทตฺตํ อุฏฺฐาเปสิ "อุฏฺเจหิ อาวุโส เทวทตฺต, นีตา เต ภิกฺขู สารีปุตฺต-โมคฺคลฺลาเนหิ. นนุ ตฺวํ อาวุโส เทวทตฺต มยา วุตฺโต, มา อาวุโส เทวทตฺต สารีปุตฺตโมคฺคลฺลาเนหิ วิสฺสาสิ, ปาปิจฺฉา สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา ปาปิกานํ อิจฺฉานํ วสํ คตาติ. อถโข เทวทตฺตสฺส ตตฺเถว อุณฺหํ โลหิตํ มุขโต อุคฺคญฺฉิ.

อถโข สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทึสุ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา สารีปุตฺโต ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต เภทกานุวตฺตกา ภิกฺขู ปุน อุปสมฺปชฺเชยฺยุนฺติ. "อลํ สารีปุตฺต, มา เต รุจฺจิ เภทกานุวตฺตกานํ ภิกฺขูนํ ปุน อุปสมฺปทา, เตนหิ ตฺวํ สารีปุตฺต เภทกานุวตฺตเก ภิกฺขู ถุลฺลจฺจยํ เทสาเปหิ, กถํ ปน เต สารีปุตฺต เทวทตฺโต ปฏิปชฺชีติ. "ยเถว ภนฺเต ภควา พหุเทว รตฺตึ ภิกฺขู ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสตฺวา สมาทเปตฺวา สมุตฺเตเชตฺวา สมฺปหํเสตฺวา มํ อชฺเฌสิ[๑] 'วิคตถีนมิทฺโธ โข สารีปุตฺต ภิกฺขุสงฺโฆ, ปฏิภาตุ ตํ สารีปุตฺต ภิกฺขูนํ ธมฺมี กถา, ปีฏฺจิ เม อาคิลายติ, ตมหํ อายมิสฺสามีติ. "เอวเมว โข ภนฺเต เทวทตฺโต ปฏิปชฺชีติ.

[๓๔๖] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "ภูตปุพฺพํ ภิกฺขเว, อรญฺญายตเน มหาสรสี, ตํ นาคา อุปนิสฺสาย วิหรึสุ, เต จ[๒] ตํ สรสึ โอคาเหตฺวา โสณฺฑาย ภึสมุฬาลํ[๓] อพฺพูหิตฺวา[๔] สุวิกฺขาลิตํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อชฺเฌสติ　　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภิสมุฬาลํ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อพฺพุหิตฺวา, อิ. อพฺพาหิตฺวา, เอวมุปริปิ.

วิกฺขาเลตฺวา อกทฺทมํ สงฺฆาทิตฺวา อชฺโฌหรนฺติ. เตสํ ตํ วณฺณาย เจว โหติ พลาย จ, น จ ตโตนิทานํ มรณํ วา นิคจฺฉนฺติ, มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เตสํเยว โข ปน ภิกฺขเว มหานาคานํ อนุสิกฺขมานา ตรุณา[๑] นาคา[๒] ภิงฺกจฺฉาปา เต ตํ สรสึ โอคาเหตฺวา โสณฺฑาย ภึสมุพฺพาลํ อพฺพุหิตฺวา น สุวิกฺขาลิตํ วิกฺขาเลตฺวา สกทฺทมํ สงฺฆาทิตฺวา อชฺโฌหรนฺติ. เตสํ ตํ เนว วณฺณาย โหติ น พลาย, ตโตนิทานํ จ มรณํ วา นิคจฺฉนฺติ, มรณมตฺตํ วา ทุกฺขํ. เอวเมว โข ภิกฺขเว เทวทตฺโต มมานุกุพฺพํ[๓] กปโณ มริสฺสตีติ.

มหาวราหสฺส มหึ วิกุพฺพโต[๔]
ภึสํ[๕] ฆสานสฺส[๖] นทีสุ ชคฺคโต
ภิงฺโกว ปงฺกํ อภิภกฺขยิตฺวา
มมานุกุพฺพํ กปโณ มริสฺสตีติ.

[๓๔๗] อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ โสตา จ โหติ, สาเวตา จ, อุคฺคเหตา จ, ธาเรตา จ, วิญฺญาตา จ, วิญฺญาเปตา จ, กุสโล จ สหิตาสหิตสฺส, โน จ กลหการโก; อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ.

อฏฺฐหิ ภิกฺขเว องฺเคหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหติ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. อิธ ภิกฺขเว สารีปุตฺโต โสตา จ

---

[๑] อิ. ตรุณกา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี. สมานุกุรุพฺพํ, ฉ. มมานุโกพฺพํ
[๔] สี. วิกุรุพฺพโต, ฉ. วิโกพฺพโต
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภิสํ
[๖] อิ. ฆสมานสฺส

โหติ, สาเวตา จ, อุคฺคเหตา ธาเรตา จ, วิญฺญาตา จ, วิญฺญาเปตา จ, กุสโล จ สหิตาสหิตสฺส, โน จ กลหการโก; อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต สารีปุตฺโต ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหตีติ.

โย เว น พฺยาธติ[๑] ปตฺวา ปริสํ อุคฺควาทินึ
น จ หาเปติ วจนํ น จ ฉาเทติ สาสนํ.
อสนฺทิทฺโธ จ อกฺขาติ ปุจฺฉิโต น จ กุปฺปติ[๒]
สเว ตาทิสโก ภิกฺขุ ทูเตยฺยํ คนฺตุมรหตีติ.

อาปายิโก

[๓๔๘] อฏฺฐหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. กตเมหิ อฏฺฐหิ. ลาเภน ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. อลาเภน ภิกฺขเว ฯเปฯ ยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ อยเสน ภิกฺขเว ฯเปฯ สกฺกาเรน ภิกฺขเว ฯเปฯ อสกฺกาเรน ภิกฺขเว ฯเปฯ ปาปิจฺฉตาย ภิกฺขเว ฯเปฯ ปาปมิตฺตตาย ภิกฺขเว อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว อฏฺฐหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. พฺยถติ, อิ. วฺยาธติ　　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปุจฺฉิโต จ น กุปฺปติ

[๓๔๙] สาธุ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. กญฺจ[๑] ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ ลาภํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา, อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหรโต, เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. ยํ หิสฺส ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อนภิภุยฺย วิหรโต อุปฺปชฺเชยฺยุ อาสวา วิฆาตปริฬาหา ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหรโต, เอวสฺส เต อาสวา วิฆาตปริฬาหา น โหนฺติ. อิมํ[๒] โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อตฺถวสํ ปฏิจฺจ อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหเรยฺย. ตสฺมาติห ภิกฺขเว อุปฺปนฺนํ ลาภํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสาม. อุปฺปนฺนํ อลาภํ ฯเปฯ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. กถญฺจ, อิ. กิญฺจ

[๒] สี.,ฉ.,เท. อิทำ

อุปฺปนฺนํ ยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อยสํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ สกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ อสกฺการํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปิจฺฉตํ ฯเปฯ อุปฺปนฺนํ ปาปมิตฺตตํ อภิภุยฺย อภิภุยฺย วิหริสฺสามาติ. เอวญฺหิ โว ภิกฺขเว สิกฺขิตพฺพนฺติ.

[๓๕๐] ตีหิ ภิกฺขเว อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ. กตเมหิ ตีหิ. ปาปิจฺฉตา, ปาปมิตฺตตา, โอรมตฺตเกน วิเสสาธิคเมน อนฺตรา โวสานํ อาปาทิ; อิเมหิ โข ภิกฺขเว ตีหิ อสทฺธมฺเมหิ อภิภูโต ปริยาทินฺนจิตฺโต เทวทตฺโต อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโจติ.[๑]

มา ชาตุ โกจิ โลกสฺมึ ปาปิจฺโฉ อุปปชฺชถ[๒]
ตทิมินาปิ[๓] ชานาถ ปาปิจฺฉานํ ยถา คติ.

'ปณฺฑิโตติ สมญฺญาโต 'ภาวิตตฺโตติ สมฺมโต
ชลํ ว ยสสา อฏฺฐา 'เทวทตฺโตติ เม สุตํ.

โส ปมาทํ อนุจิณฺโณ อาสชฺช นํ ตถาคตํ
อวีจินิรยํ ปตฺโต จตุทฺวารํ ภยานกํ.

อทุฏฺฐสฺส หิ โย ทุพฺภเ[๔] ปาปกมฺมํ อกุพฺพโต
ตเมว ปาปํ ผุสติ ทุฏฺฐจิตฺตํ อนาทรํ.

สมุทฺทํ วิสกุมฺภเน โย มญฺเญยฺย ปทูสิตุ
น โส เตน ปทูเสยฺย เภสฺมา[๕] หิ อุทธี มหา.

---

[๑] สี.,เท.,อิ.,มหา. กปฺปฏฺโจ อเตกิจฺโฉติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุทปชฺชถ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตทมินาปิ
[๔] อิ. ทุพฺโภ
[๕] อิ. ภสฺมา

เอวเมว ตถาคตํ โย วาเทนูปหึสติ
สมคตํ[๑] สนฺตจิตฺตํ วาโท ตมฺหิ น รูหติ.
ตาทิสํ มิตฺตํ กุพฺเพถ ตญฺจ เสเวยฺย[๒] ปณฺฑิโต
ยสฺส มคฺคานุโค ภิกฺขุ ขยํ ทุกฺขสฺส ปาปุเณติ.

อุปาลิปญฺหา

[๓๔๑] อถโข อายสฺมา อุปาลิ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุปาลิ ภควนฺตํ เอตทโวจ "สงฺฆราชิ สงฺฆราชีติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. กิตฺตาวตา จ ปน สงฺฆราชิ เจว โหติ สงฺฆเภโท จาติ.

"เอกโต อุปาลิ เอโก โหติ, เอกโต เทฺว, จตฺตฺโร อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. เอกโต อุปาลิ เทฺว โหนฺติ, เอกโต เทฺว, ปญฺจโม อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. เอกโต อุปาลิ เทฺว โหนฺติ, เอกโต ตโย ฉฏฺโฐ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. เอกโต

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สมคฺคตํ, อิ. สมฺมาคตํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เสเวถ

อุปาลิ ตโย โหนฺติ, เอกโต ตโย, สตฺตโม อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. เอกโต อุปาลิ ตโย โหนฺติ, เอกโต จตฺตาโร, อฏฺฐโม อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆราชิ โหติ, โน จ สงฺฆเภโท. เอกโต อุปาลิ จตฺตาโร โหนฺติ, เอกโต จตฺตาโร, นวโม อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. เอวมฺปิ[๑] โข อุปาลิ สงฺฆราชิ เจว โหติ สงฺฆเภโท จ. นวนฺนํ วา อุปาลิ อติเรกนวนฺนํ วา สงฺฆราชิ เจว โหติ สงฺฆเภโท จ. น โข อุปาลิ ภิกฺขุนี สงฺฆํ ภินฺทติ, อปิจ เภทาย ปรกฺกมติ. น สิกฺขมานา สงฺฆํ ภินฺทติ, น สามเณโร สงฺฆํ ภินฺทติ, น สามเณรี สงฺฆํ ภินฺทติ, น อุปาสโก สงฺฆํ ภินฺทติ, น อุปาสิกา สงฺฆํ ภินฺทติ, อปิจ เภทาย ปรกฺกมติ. ภิกฺขุ โข อุปาลิ ปกตตฺโต สมานสංวาสโก สมานสีมายं ฐิโต สงฺฆํ ภินฺทตีติ.

[๓๕๒] "สงฺฆเภโท สงฺฆเภโทติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต สงฺโฆ ภินฺโน โหตีติ. "อิธุปาลิ[๒] ภิกฺขู อธมฺมं 'ธมฺโมติ ทีเปนฺติ, ธมฺมं 'อธมฺโมติ ทีเปนฺติ, อวินยं 'วินโยติ ทีเปนฺติ, วินยं 'อวินโยติ ทีเปนฺติ, อภาสิตं อลปิตं ตถาคเตน 'ภาสิตं ลปิตं ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, ภาสิตं ลปิตं ตถาคเตน 'อภาสิตं อลปิตं ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อนาจิณฺณํ ตถาคเตน 'อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อาจิณฺณํ ตถาคเตน 'อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ,

---

[๑] สี.,อิ. เอวं โข　　[๒] สี.,อิ. อิธูปาลิ

อปฺปญฺญตฺตึ[๑] ตถาคเตน ‘ปญฺญตฺตึ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, ปญฺญตฺตึ ตถาคเตน ‘อปฺปญฺญตฺตึ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อนาปตฺตึ ‘อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อาปตฺตึ ‘อนาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ‘ครุกา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ครุกํ อาปตฺตึ ‘ลหุกา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, สาวเสสํ อาปตฺตึ ‘อนวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อนวเสสํ อาปตฺตึ ‘สาวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ ‘อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ ‘ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ. เต อิเมหิ อฏฺฐารสหิ วตฺถูหิ อปกสฺสนฺติ,[๒] อวปกาสนฺติ,[๓] อาเวณิกํ อุโปสถํ[๔] กโรนฺติ, อาเวณิกํ ปวารณํ กโรนฺติ, อาเวณิกํ สงฺฆกมฺมํ กโรนฺติ. เอตฺตาวตา โข อุปาลิ สงฺโฆ ภินฺโน โหตีติ.

[๓๔๓] “สงฺฆสามคฺคี สงฺฆสามคฺคีติ ภนฺเต วุจฺจติ, กิตฺตาวตา นุ โข ภนฺเต สงฺโฆ สมคฺโค โหตีติ. “อิธุปาลิ ภิกฺขู อธมฺมं ‘อธมฺโมติ ทีเปนฺติ, ธมฺมं ‘ธมฺโมติ ทีเปนฺติ, อวินยं ‘อวินโยติ ทีเปนฺติ, วินยं ‘วินโยติ ทีเปนฺติ, อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตน ‘อภาสิตํ อลปิตํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตน ‘ภาสิตํ ลปิตํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อนาจิณฺณํ ตถาคเตน ‘อนาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อาจิณฺณํ ตถาคเตน ‘อาจิณฺณํ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อปฺปญฺญตฺตึ ตถาคเตน ‘อปฺปญฺญตฺตึ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, ปญฺญตฺตึ ตถาคเตน ‘ปญฺญตฺตึ ตถาคเตนาติ ทีเปนฺติ, อนาปตฺตึ ‘อนาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อาปตฺตึ ‘อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ลหุกํ อาปตฺตึ ‘ลหุกา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ครุกํ อาปตฺตึ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อปญฺญตฺตึ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. อปกาสนฺติ [๓] สี.,เท.,มหา. อวปกสฺสนฺติ
[๔] ฉ. อาเวนึ อุโปสถึ, เท.,อิ. อาเวณิอุโปสถึ, มหา. อาเวนิกึ อุโปสถึ

'ครุกา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, สาวเสสํ อาปตฺตึ 'สาวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อนวเสสํ อาปตฺตึ 'อนวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, ทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ 'ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ, อทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ 'อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปนฺติ. เต อิเมหิ อฏฺฐารสหิ วตฺถูหิ น อปกสฺสนฺติ, น อวปกาสนฺติ, น อาเวณิกํ อุโปสถํ กโรนฺติ, น อาเวณิกํ ปวารณํ กโรนฺติ, น อาเวณิกํ สงฺฆกมฺมํ กโรนฺติ. เอตฺตาวตา โข อุปาลิ สงฺโฆ สมคฺโค โหตีติ.

[๓๕๔] "สมคฺคํ ปน ภนฺเต สงฺฆํ ภินฺทิตฺวา กึ โส ปสวตีติ. "สมคฺคํ โข อุปาลิ สงฺฆํ ภินฺทิตฺวา กปฺปฏฺฐิติกํ กิพฺพิสํ ปสวติ, กปฺปึ นิรยมฺหิ ปจฺจตีติ.

นิคมคาถา[๑]

อาปายิโก เนรยโก[๒] กปฺปฏฺโฐ สงฺฆเภทโก
วคฺครโต อธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมา ปธํสติ
สงฺฆํ สมคฺคํ ภินฺทิตฺวา กปฺปึ นิรยมฺหิ ปจฺจตีติ.

"ภินฺนํ ปน ภนฺเต สงฺฆํ สมคฺคํ กตฺวา กึ โส ปสวตีติ. "ภินฺนํ โข อุปาลิ สงฺฆํ สมคฺคํ กตฺวา พฺรหฺมปุญฺญํ[๓] ปสวติ, กปฺปึ สคฺคมฺหิ โมทตีติ.

สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี สมคฺคานญฺจนุคฺคโห[๔]
สมคฺครโต ธมฺมฏฺโฐ โยคกฺเขมา น ธํสติ
สงฺฆํ สมคฺคํ กตฺวาน กปฺปึ สคฺคมฺหิ โมทตีติ.

---

[๑] เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] โป.,สี.,อิ. เนรยิโก
[๓] สี.,อิ. พฺรหฺมํ ปุญฺญํ [๔] สี.,อิ. สมคฺคานญฺจ อนุคฺคโห

สงฺฆเภทโก อาปายิโก[๑]

[๓๕๕] "สิยา นุ โข ภนฺเต สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ. "สิยา อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ.

"สิยา นุ โข[๒] ปน ภนฺเต สงฺฆเภทโก น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉติ. "สิยา อุปาลิ สงฺฆเภทโก น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉติ.

"กตโม ปน ภนฺเต สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ.

"อิธุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ 'ธมฺโมติ ทีเปติ, ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท อธมฺมทิฏฺฐิ วินิฆาย ทิฏฺฐึ วินิฆาย ขนฺตึ วินิฆาย รุจึ วินิฆาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

ปุน จปรํ อุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ 'ธมฺโมติ ทีเปติ, ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท ธมฺมทิฏฺฐิ วินิฆาย ทิฏฺฐึ วินิฆาย ขนฺตึ วินิฆาย รุจึ วินิฆาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

ปุน จปรํ อุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ 'ธมฺโมติ ทีเปติ, ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท เวมติโก วินิฆาย ทิฏฺฐึ วินิฆาย ขนฺตึ วินิฆาย รุจึ วินิฆาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ 'อยํ ธมฺโม, อยํ

---

[๑] สี. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นุ โขสทฺททฺวยํ น ทิสฺสติ.

วินโย, อิทำ สตฺถุสาสนำ; อิมำ คณฺหถ, อิมำ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

ปุน จปรำ อุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมำ 'ธมฺโมติ ทีเปติ, ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ฯเปฯ ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท เวมติโก ฯเปฯ ตสฺมึ เวมติโก เภเท อธมฺมทิฏฺฐิ. ตสฺมึ เวมติโก เภเท ธมฺมทิฏฺฐิ. ตสฺมึ เวมติโก เภเท เวมติโก วินิธาย ทิฏฺฐึ วินิธาย ขนฺตึ วินิธาย รุจึ วินิธาย ภาวำ อนุสฺสาเวติ, สลากำ คาเหติ 'อยำ ธมฺโม, อยำ วินโย, อิทำ สตฺถุสาสนำ; อิมำ คณฺหถ, อิมำ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉ.

ปุน จปรำ อุปาลิ ภิกฺขุ ธมฺมำ 'อธมฺโมติ ทีเปติ, ฯเปฯ อวินยำ 'วินโยติ ทีเปติ, วินยำ 'อวินโยติ ทีเปติ, อภาสิตำ อลปิตำ ตถาคเตน 'ภาสิตำ ลปิตำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, ภาสิตำ ลปิตำ ตถาคเตน 'อภาสิตำ อลปิตำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, อนาจิณฺณำ ตถาคเตน 'อาจิณฺณำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, อาจิณฺณำ ตถาคเตน 'อนาจิณฺณำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, อปฺปญฺญตฺตำ ตถาคเตน 'ปญฺญตฺตำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, ปญฺญตฺตำ ตถาคเตน 'อปฺปญฺญตฺตำ ตถาคเตนาติ ทีเปติ, อนาปตฺตึ 'อาปตฺตีติ ทีเปติ, อาปตฺตึ 'อนาปตฺตีติ ทีเปติ, ลหุกำ อาปตฺตึ 'ครุกา อาปตฺตีติ ทีเปติ, ครุกำ อาปตฺตึ 'ลหุกา อาปตฺตีติ ทีเปติ, สาวเสสำ อาปตฺตึ 'อนวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปติ, อนวเสสำ อาปตฺตึ 'สาวเสสา อาปตฺตีติ ทีเปติ, ทุฏฺฐุลฺลำ อาปตฺตึ 'อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปติ, อทุฏฺฐุลฺลำ อาปตฺตึ 'ทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปติ. ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท ธมฺม-ทิฏฺฐิ ตสฺมึ อธมฺมทิฏฺฐิ เภเท เวมติโก ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท

อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท เวมติโก ตสฺมึ เวมติโก เภเท อธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ เวมติโก เภเท ธมฺมทิฏฺฐิ ตสฺมึ เวมติโก เภเท เวมติโก วินิธาย ทิฏฺฐึ วินิธาย ขนฺตึ วินิธาย รุจึ วินิธาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ ‘อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุ-สาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก อาปายิโก เนรยิโก กปฺปฏฺโฐ อเตกิจฺโฉติ.

“กตโม ปน ภนฺเต สงฺฆเภทโก น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉติ.

“อิธุปาลิ ภิกฺขุ อธมฺมํ ‘ธมฺโมติ ทีเปติ, ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท ธมฺมทิฏฺฐิ อวินิธาย ทิฏฺฐึ อวินิธาย ขนฺตึ อวินิธาย รุจึ อวินิธาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ ‘อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆเภทโก น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉ.

ปุน จปรํ อุปาลิ ภิกฺขุ ธมฺมํ ‘อธมฺโมติ ทีเปติ, ฯเปฯ ทุฏฺฐุลฺลํ อาปตฺตึ ‘อทุฏฺฐุลฺลา อาปตฺตีติ ทีเปติ, ตสฺมึ ธมฺมทิฏฺฐิ เภเท ธมฺมทิฏฺฐิ อวินิธาย ทิฏฺฐึ อวินิธาย ขนฺตึ อวินิธาย รุจึ อวินิธาย ภาวํ อนุสฺสาเวติ, สลากํ คาเหติ ‘อยํ ธมฺโม, อยํ วินโย, อิทํ สตฺถุสาสนํ; อิมํ คณฺหถ, อิมํ โรเจถาติ. อยมฺปิ โข อุปาลิ สงฺฆ-เภทโก น อาปายิโก น เนรยิโก น กปฺปฏฺโฐ น อเตกิจฺโฉติ.

ตติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.[๑]

สงฺฆเภทกฺขนฺธโก สตฺตโม.[๒]

---

[๑] สฺยา. ตติยภาณวารํ นิฏฺฐิตํ, อิ. ภาณวารํ นิฏฺฐิตํ ตติยํ.

[๒] สฺยา. สงฺฆเภทกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ ตติยํ.

ตสฺสุทฺทานํ

อนุปิเย อภิญฺญาตา สุขุมาโล น อิจฺฉติ
กสา วปา อตินินฺเน[๑] นิทฺทา ลาเว จ อุพฺพเห.

ปุญฺชมทฺทปลาลญฺจ ภุสโอผุนนีหเร[๒]
อายตึปิ น ขียติ[๓] ปิตโร จ ปิตามหา.

ภทฺทิโย อนุรุทฺโธ จ อานนฺโท ภคุ[๔] กิมิโล
สกฺยมาโน ว โกสมฺพิ[๕] ปริหายิ กกุเธน[๖] จ.

ปกาเสสิ ปิตุโน จ ปุริเส เสลา นาฬาคิริ[๗]
ติกปญฺจ ครุโก โข ภินฺทิ ถุลฺลจฺจเยน จ
ตโย อฏฺ ปุน ตีณิ ราชิเภทา สิยา นุ โขติ.

สงฺฆเภทกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อภินินฺเน
[๒] สี.,เท. ภุสโอผุณนีหเร, อิ. ผุสโอปุนนิหเร
[๓] โป.,สี.,เท.,อิ.,มหา. ขียนฺติ
[๔] สี.,ฉ.,เท. ภคุ กิมฺพิโล
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สกฺยมาโน จ โกสมฺพี
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กกุเธน
[๗] สี. ปริเส สีลํ นาฬาคิรึ, ฉ.,เท. ปุริเส สิลํ นาราคิรึ, อิ. ปุริเสน นาฬาคิริ

๘. วตฺตกฺขนฺธโก

๑. อาคนฺตุกวตฺตกถา

[๓๕๖] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน อาคนฺตุกา ภิกฺขู สอุปาหนาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, ฉตฺตปคฺคหิตาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, โอคุณฺฐิตาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, สีเสปิ จีวรํ กริตฺวา อารามํ ปวิสนฺติ, ปานีเยนปิ ปาเท โธวนฺติ, วุฑฺฒตเรปิ อาวาสิเก ภิกฺขู น อภิวาเทนฺติ, นปิ[๑] เสนาสนํ ปุจฺฉนฺติ. อญฺญตโรปิ อาคนฺตุโก ภิกฺขุ อนชฺฌาวุตฺถํ วิหารํ ฆฏิกํ อุคฺฆาเฏตฺวา กวาฏํ ปณาเมตฺวา สหสา ปาวิสิ, ตสฺส อุปริปิฏฺฐิโต อหิ ขนฺเธ ปปติ, โส ภีโต วิสฺสรมกาสิ. ภิกฺขู อุปธาวิตฺวา ตํ ภิกฺขุํ เอตทโวจุํ “กิสฺส ตฺวํ อาวุโส วิสฺสรมกาสีติ. อถโข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อาคนฺตุกา ภิกฺขู สอุปาหนาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, ฉตฺตปคฺคหิตาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, โอคุณฺฐิตาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, สีเสปิ จีวรํ กริตฺวา อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, ปานีเยนปิ ปาเท โธวิสฺสนฺติ, วุฑฺฒตเรปิ อาวาสิเก ภิกฺขู น อภิวาทิสฺสนฺติ, นปิ เสนาสนํ ปุจฺฉิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู สอุปาหนาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, ฉตฺตปคฺคหิตาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, โอคุณฺฐิตาปิ อารามํ ปวิสนฺติ, สีเสปิ จีวรํ กริตฺวา

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

อารามํ ปวิสนฺติ, ปานีเยนปิ ปาเท โธวนฺติ, วุฑฺฒเรปิ อาวาสิเก ภิกฺขู น อภิวาเทนฺติ, นปิ เสนาสนํ ปุจฺฉนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา "กถํ หิ นาม ภิกฺขเว อาคนฺตุกา ภิกฺขู สอุปาหนาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, ฉตฺตปคฺคหิตาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, โอคุณฺฐิตาปิ อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, สีเสปิ จีวรํ กริตฺวา อารามํ ปวิสิสฺสนฺติ, ปานีเยนปิ ปาเท โธวิสฺสนฺติ, วุฑฺฒเรปิ อาวาสิเก ภิกฺขู น อภิวาเทสฺสนฺติ, นปิ เสนาสนํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ. เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เตนหิ ภิกฺขเว อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา[๑] วตฺติตพฺพํ.

[๓๕๗] อาคนฺตุเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อิทานิ อารามํ ปวิสิสฺสามีติ อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวา นีจํ กตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา[๒] คเหตฺวา ฉตฺตํ อปนาเมตฺวา สีสํ วิวริตฺวา สีเส[๓] จีวรํ ขนฺเธ กริตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน อารามโม ปวิสิตพฺโพ. อารามํ ปวิสนฺเตน สลฺลกฺเขตพฺพํ 'กตฺถ อาวาสิกา ภิกฺขู ปฏิกฺกมนฺตีติ. ยตฺถ อาวาสิกา ภิกฺขู ปฏิกฺกมนฺติ อุปฏฺฐานสาลายํ[๔] วา มณฺฑเป วา รุกฺขมูเล วา, ตตฺถ คนฺตฺวา เอกมนฺตํ ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. เอกมนฺตํ จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปฏิรูปึ อาสนํ คเหตฺวา นิสีทิตพฺพํ, ปานียํ ปุจฺฉิตพฺพํ, ปริโภชนียํ ปุจฺฉิตพฺพํ 'กตมํ ปานียํ, กตมํ ปริโภชนียนฺติ. สเจ ปานีเยน อตฺโถ โหติ, ปานียํ คเหตฺวา ปาตพฺพํ. สเจ ปริโภชนีเยน

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปปฺโผเฏตฺวา, อิ. ปปฺโปเจตฺวา
[๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. อุปฏฺฐานสาลาย

อตฺโถ โหติ, ปริโภชนียํ คเหตฺวา ปาทา โธวิตพฺพา. ปาเท โธวนฺเตน เอเกน หตฺเถน อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ, เอเกน หตฺเถน ปาทา โธวิตพฺพา. เยน หตฺเถน อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ, น เตเนว หตฺเถน ปาทา โธวิตพฺพา.[๑] อุปาหนปุญฺฉนโจฬกํ[๒] ปุจฺฉิตฺวา อุปาหนา ปุญฺฉิตพฺพา. อุปาหนา ปุญฺฉนฺเตน ปฐมํ สุกฺเขน โจฬเกน ปุญฺฉิตพฺพา, ปจฺฉา อลฺเลน, อุปาหนปุญฺฉนโจฬกํ[๒] โธวิตฺวา ปีเฬตฺวา[๓] เอกมนฺตํ วิสฺสชฺเชตพฺพํ.

สเจ อาวาสิโก ภิกฺขุ วุฑฺโฒ โหติ, อภิวาเทตพฺโพ. สเจ นวโก โหติ, อภิวาทาเปตพฺโพ. เสนาสนํ ปุจฺฉิตพฺพํ 'กตมํ เม เสนาสนํ ปาปุณาตีติ. อชฺฌาวุตฺถํ วา อนชฺฌาวุตฺถํ วา ปุจฺฉิตพฺพํ, โคจโร ปุจฺฉิตพฺโพ, อโคจโร ปุจฺฉิตพฺโพ, เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ ปุจฺฉิตพฺพานิ, วจฺจฏฺฐานํ ปุจฺฉิตพฺพํ, ปสฺสาวฏฺฐานํ ปุจฺฉิตพฺพํ, ปานียํ ปุจฺฉิตพฺพํ, ปริโภชนียํ ปุจฺฉิตพฺพํ, กตฺตรทณฺโฑ ปุจฺฉิตพฺโพ, สงฺฆสฺส กติกสณฺฐานํ ปุจฺฉิตพฺพํ 'กึ กาลํ ปวิสิตพฺพํ, กึ กาลํ นิกฺขมิตพฺพนฺติ. สเจ วิหาโร อนชฺฌาวุตฺโถ โหติ, กวาฏํ อาโกเฏตฺวา มุหุตฺตํ อาคเมตฺวา ฆฏิกํ อุคฺฆาเฏตฺวา กวาฏํ ปณาเมตฺวา พหิ จิเตน นิลฺโลเกตพฺโพ.

สเจ[๔] วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, มญฺเจ วา มญฺโจ อาโรปิโต โหติ, ปีเฐ วา ปีฐํ อาโรปิตํ โหติ, เสนาสนํ อุปริปุญฺชีกตํ[๕] โหติ. สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ภุมฺมตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ

---

[๑] ฉ.,อิ. น เตเนว หตฺเถน อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ, น เตเนว หตฺเถน ปาทา โธวิตพฺพา.
[๒] สี. อุปาหนาปุญฺฉนโจฬกํ, อิ. อุปาหนปุญฺฉนโจลกํ [๓] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] อิ. สเจ โส [๕] สี. อุปริ ปุญฺชีกตํ, อิ. อุปริปุญฺชกิตํ

นิกฺขิปิตพฺพา, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน[๑] อสงฺฆฏฺฏนฺเตน[๒] กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ. ปีโฐ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ. อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกา โหติ, อุลฺโลกา ปจมฺ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผสิตฺวา[๓] สมฺมชฺชิตพฺพา 'มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ. สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา[๔] อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ[๕] ปญฺญาเปตพฺพํ. มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาภาคํ[๖] จเปตพฺพา. มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาภาคํ ปญฺญาเปตพฺโพ. ปีโฐ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาภาคํ

---

[๑] สี. ภูมตฺถรณํ, ฉ.,เท. อปฺปฏิฆฺสนฺเตน, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,มหา. อสงฺฆฏฺเฏนฺเตน, เอวมุปริปิ.
[๓] อิ. ปริปฺโปสิตฺวา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปปฺโผเฏตฺวา, อิ. ปปฺโปเสตฺวา, เอวมุปริปิ.
[๕] สี.,เท. ยถาจาเน, อิ. ยถาภาคํ
[๖] สี.,ฉ.,เท. ยถาจาเน

ปญฺญาเปตพฺพํ. ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาภาคํ ปญฺญาเปตพฺพํ. นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาภาคํ ปญฺญาเปตพฺพํ. เขพฺมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาภาคํ ฐเปตพฺโพ. อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาภาคํ ฐเปตพฺพํ. ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา. สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ,

อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว อาคนฺตุกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ, ยถา อาคนฺตุเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๒. อาวาสิกวตฺตกถา

[๓๔๘] เตน โข ปน สมเยน อาวาสิกา ภิกฺขู อาคนฺตุเก ภิกฺขู ทิสฺวา เนว อาสนํ ปญฺญาเปนฺติ, น ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปนฺติ, น ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคณฺหนฺติ, น ปานีเยน ปุจฺฉนฺติ, [๑]น ปริโภชนีเยน ปุจฺฉนฺติ,[๑] วุฑฺฒตเรปิ อาคนฺตุเก ภิกฺขู น อภิวาเทนฺติ, น เสนาสนํ ปญฺญาเปนฺติ, เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อาวาสิกา ภิกฺขู อาคนฺตุเก ภิกฺขู ทิสฺวา เนว อาสนํ ปญฺญาเปสฺสนฺติ, น ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิสฺสนฺติ, น ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหสฺสนฺติ, น ปานีเยน ปุจฺฉิสฺสนฺติ, น ปริโภชนีเยน ปุจฺฉิสฺสนฺติ, วุฑฺฒตเรปิ อาคนฺตุเก ภิกฺขู น อภิวาเทสฺสนฺติ, น เสนาสนํ ปญฺญาเปสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เตนหิ ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๔๙] อาวาสิเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา อาคนฺตุกํ ภิกฺขุ วุฑฺฒตรํ ทิสฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ

[๑-๑] สี.,ฉ.,อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.

อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, [๑]ปริโภชนีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ.[๑] สเจ อุสฺสหติ, อุปาหนา ปุญฺฉิตพฺพา. อุปาหนา ปุญฺฉนฺเตน ปฐมํ สุกฺเขน โจฬเกน ปุญฺฉิตพฺพา, ปจฺฉา อลฺเลน, อุปาหนปุญฺฉนโจฬกํ โธวิตฺวา ปีเฬตฺวา เอกมนฺตํ วิสฺสชฺเชตพฺพํ. อาคนฺตุโก วุฑฺโฒ ภิกฺขุ[๒] อภิวาเทตพฺโพ. เสนาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ 'เอตํ ตุมฺหากํ[๓] เสนาสนํ ปาปุณาตีติ. อชฺฌาวุตฺถํ วา อนชฺฌาวุตฺถํ วา อาจิกฺขิตพฺพํ, โคจโร อาจิกฺขิตพฺโพ, อโคจโร อาจิกฺขิตพฺโพ, เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ อาจิกฺขิตพฺพานิ, วจฺจฏฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปสฺสาวฏฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปานียํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปริโภชนียํ อาจิกฺขิตพฺพํ, กตฺตรทณฺโฑ อาจิกฺขิตพฺโพ, สงฺฆสฺส กติกสณฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ 'อิมํ กาลํ ปวิสิตพฺพํ, อิมํ กาลํ นิกฺขมิตพฺพนฺติ.

สเจ นวโก โหติ, นิสินฺนเกเนว อาจิกฺขิตพฺพํ 'อตฺร ปตฺตํ นิกฺขิปาหิ, อตฺร จีวรํ นิกฺขิปาหิ, อิทํ อาสนํ นิสีทาหีติ. ปานียํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปริโภชนียํ อาจิกฺขิตพฺพํ, อุปาหนปุญฺฉนโจฬกํ อาจิกฺขิตพฺพํ. อาคนฺตุโก นวโก ภิกฺขุ[๔] อภิวาทาเปตพฺโพ. เสนาสนํ อาจิกฺขิตพฺพํ 'เอตนฺเต เสนาสนํ ปาปุณาตีติ. อชฺฌาวุตฺถํ วา อนชฺฌาวุตฺถํ วา อาจิกฺขิตพฺพํ, โคจโร อาจิกฺขิตพฺโพ, อโคจโร อาจิกฺขิตพฺโพ, เสกฺขสมฺมตานิ กุลานิ อาจิกฺขิตพฺพานิ, วจฺจฏฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปสฺสาวฏฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ปานียํ อาจิกฺขิตพฺพํ,

---

[๑-๑] สี.,ฉ.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อาคนฺตุโก ภิกฺขุ วุฑฺฒตโร, อิ. อาคนฺตุโก วุฑฺโฒ ภิกฺขุ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เต [๔] สี.,ฉ. เท. ภิกฺขุ นวโก, อิ. อาคนฺตุโก ภิกฺขุ

ปริโภชนียํ อาจิกฺขิตพฺพํ, กตฺตรทณฺโฑ อาจิกฺขิตพฺโพ, สงฺฆสฺส กติกสณฺฐานํ อาจิกฺขิตพฺพํ 'อิมํ กาลํ ปวิสิตพฺพํ, อิมํ กาลํ นิกฺขมิตพฺพนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว อาวาสิกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ, ยถา อาวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๓. คมิกวตฺถกถา

[๓๖๐] เตน โข ปน สมเยน คมิกา ภิกฺขู ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ อปฺปฏิสาเมตฺวา ทฺวารวาตปานํ วิวริตฺวา เสนาสนํ อนาปุจฺฉา ปกฺกมนฺติ. ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ นสฺสติ, เสนาสนํ อคุตฺตํ ภวติ.[๑] เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม คมิกา ภิกฺขู ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ อปฺปฏิสาเมตฺวา ทฺวารวาตปานํ วิวริตฺวา เสนาสนํ อนาปุจฺฉา ปกฺกมิสฺสนฺติ; ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ นสฺสติ, เสนาสนํ อคุตฺตํ ภวตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เตนหิ ภิกฺขเว คมิกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา คมิเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๖๑] คมิเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ ปฏิสาเมตฺวา ทฺวารวาตปานํ ถเกตฺวา เสนาสนํ อาปุจฺฉิตพฺพํ.[๒]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โหติ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อาปุจฺฉา ปกฺกมิตพฺพํ.

สเจ ภิกฺขุ น โหติ, สามเณโร อาปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ สามเณโร น โหติ, อารามิโก อาปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ อารามิโก น โหติ, อุปาสโก อาปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ น โหติ ภิกฺขุ วา สามเณโร วา อารามิโก วา อุปาสโก วา,[๑] จตูสุ ปาสาณเกสุ[๒] มญฺจํ ปญฺญาเปตฺวา มญฺเจ มญฺจํ อาโรเปตฺวา ปีเฐ ปีฐํ อาโรเปตฺวา เสนาสนํ อุปริ ปุญฺชํ กริตฺวา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ ปฏิสาเมตฺวา ทฺวารวาตปานํ ถเกตฺวา ปกฺกมิตพฺพํ. สเจ วิหาโร โอวสฺสติ, สเจ อุสฺสหติ, ฉาเทตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข วิหาโร ฉาทิเยถาติ. เอวญฺเจ ตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, โย เทโส อโนวสฺสโก โหติ, ตตฺถ จตูสุ ปาสาณเกสุ มญฺจํ ปญฺญาเปตฺวา มญฺเจ มญฺจํ อาโรเปตฺวา ปีเฐ ปีฐํ อาโรเปตฺวา เสนาสนํ อุปริ ปุญฺชํ กริตฺวา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ ปฏิสาเมตฺวา ทฺวารวาตปานํ ถเกตฺวา ปกฺกมิตพฺพํ. สเจ สพฺโพ วิหาโร โอวสฺสติ, สเจ อุสฺสหติ, เสนาสนํ คามํ อติหริตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข เสนาสนํ คามํ อติหริเยถาติ. เอวญฺเจ ตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, อชฺโฌกาเส จตูสุ ปาสาณเกสุ มญฺจํ ปญฺญาเปตฺวา มญฺเจ มญฺจํ อาโรเปตฺวา ปีเฐ ปีฐํ อาโรเปตฺวา เสนาสนํ อุปริ ปุญฺชํ กริตฺวา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ ปฏิสาเมตฺวา ติเณน วา ปณฺเณน วา ปฏิจฺฉาเทตฺวา ปกฺกมิตพฺพํ 'อปฺเปวนาม องฺคานิปิ เสเสยฺยุนฺติ. อิทํ โข ภิกฺขเว คมิกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ, ยถา คมิเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

---

[๑] อิ. สเจ สามเณโร น โหติ, อารามิโก อาปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ น โหติ ภิกฺขุ วา สามเณโร วา อารามิโก วา. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปาสาเณสุ

๔. อนุโมทนวตฺถกถา

[๓๖๒] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภตฺตคฺเค น อนุโมทนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม สมณา สกฺยปุตฺติยา ภตฺตคฺเค น อนุโมทิสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุ โข ภิกฺขู เตสํ มนุสฺสานํ อุชฺฌายนฺตานํ ขียนฺตานํ วิปาเจนฺตานํ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน [๑]เอตสฺมึ ปกรเณ[๑] ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภตฺตคฺเค อนุโมทิตุนฺติ.

อถโข [ ][๒] ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "เกน นุ โข ภตฺตคฺเค อนุโมทิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อนุชานามิ ภิกฺขเว เถเรน ภิกฺขุนา ภตฺตคฺเค อนุโมทิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรสฺส ปูคสฺส สงฺฆภตฺตํ โหติ. อายสฺมา สารีปุตฺโต สงฺฆตฺเถโร โหติ. ภิกฺขู "ภควตา อนุญฺญาตํ เถเรน ภิกฺขุนา ภตฺตคฺเค อนุโมทิตุนฺติ. อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอกกํ โอหาย ปกฺกมึสุ. อถโข อายสฺมา สารีปุตฺโต เต มนุสฺเส ปฏิสมฺโมทิตฺวา ปจฺฉา เอกโก อคมาสิ. อทฺทสา โข ภควา อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ ทูรโต ว เอกกํ[๓] อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน อายสฺมนฺตํ สารีปุตฺตํ เอตทโวจ "กจฺจิ สารีปุตฺต ภตฺตํ อิทฺธํ อโหสีติ. "อิทฺธํ โข ภนฺเต ภตฺตํ อโหสิ, อปิจ มํ ภิกฺขู เอกกํ

[๑-๑] อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.　[๒] ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร เตสนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

โอหาย ปกฺกนฺตาติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภตฺตคฺเค จตูหิ ปญฺจหิ เถรานุเถเรหิ ภิกฺขูหิ อาคเมตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร เถโร ภตฺตคฺเค วจฺจิโต อาคเมติ,[๑] โส วจฺจํ สนฺธาเรนฺโต[๒] มุจฺฉิโต ปปติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สติ กรณีเย อนนฺตริกํ[๓] ภิกฺขุ อาปุจฺฉิตฺวา คนฺตุนฺติ.

๕. ภตฺตคฺควตฺถกถา

[๓๖๓] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ภตฺตคฺคํ คจฺฉนฺติ, โวกฺกมฺมปิ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปุรโต ปุรโต คจฺฉนฺติ, เถเรปิ ภิกฺขู อนูปขชฺช นิสีทนฺติ, นเวปิ ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหนฺติ, สงฺฆาฏิมฺปิ โอตฺถริตฺวา อนฺตรฆเร นิสีทนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ภตฺตคฺคํ คจฺฉิสฺสนฺติ, โวกฺกมฺมปิ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปุรโต ปุรโต คจฺฉิสฺสนฺติ, เถเรปิ ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิสฺสนฺติ, นเวปิ ภิกฺขู อาสเนน[๔] ปฏิพาหิสฺสนฺติ, สงฺฆาฏิมฺปิ โอตฺถริตฺวา อนฺตรฆเร นิสีทิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาคเมสิ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สนฺธาเรตุํ อสกฺโกนฺโต
[๓] มหา. อานนฺตริกํ
[๔] สี.,ฉ.,เท. อาสเนนปิ

ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ภตฺตคฺคํ คจฺฉนฺติ, โวกฺกมฺมปิ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปุรโต ปุรโต คจฺฉนฺติ, เถเรปิ ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทนฺติ, นเวปิ ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหนฺติ, สงฺฆาฏิมฺปิ โอตฺถริตฺวา อนฺตรฆเร นิสีทนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

“เตนหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ภตฺตคฺควตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา ภิกฺขูหิ ภตฺตคฺเค สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๖๔] สเจ อาราเม กาโล อาโรจิโต โหติ, ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน คาโม ปวิสิตพฺโพ.

น โวกฺกมฺม เถรานํ ภิกฺขูนํ ปุรโต ปุรโต คนฺตพฺพํ, สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, สุสංวุเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุนา อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, อปฺปสทฺเทน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น กายปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น สีสปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น ขมฺภกเตน อนตรฆเร คนฺตพฺพํ, น โอคุณฺฐิเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ.

สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, สุสංวุเตน อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุนา อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, อปฺปสทฺเทน อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น กายปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น สีสปฺปจาลกํ

อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น ขมฺภกเตน อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น โอคุณฺฐิเตน อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น ปลฺลตฺถิกาย อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา, น สงฺฆาฏึ โอตฺถริตฺวา อนฺตรฆเร นิสีทิตพฺพํ.

อุทเก ทียมาเน อุโภหิ หตฺเถหิ ปตฺตํ ปริคฺคเหตฺวา อุทกํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน[๑] ปตฺโต โธวิตพฺโพ. สเจ อุทกปฏิคฺคาหโก โหติ, นีจํ กตฺวา อุทกปฏิคฺคเห อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ 'มา อุทกปฏิคฺคาหโก อุทเกน โอสิญฺจิ, มา สามนฺตา ภิกฺขู อุทเกน โอสิญฺจึสุ, มา สงฺฆาฏิ อุทเกน โอสิญฺจีติ. สเจ อุทกปฏิคฺคาหโก น โหติ, นีจํ กตฺวา ฉมายํ อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ 'มา สามนฺตา ภิกฺขู อุทเกน โอสิญฺจึสุ, มา สงฺฆาฏิ อุทเกน โอสิญฺจีติ.

โอทเน ทียมาเน[๒] อุโภหิ หตฺเถหิ ปตฺตํ ปริคฺคเหตฺวา โอทโน ปฏิคฺคเหตพฺโพ, สูปสฺส โอกาโส กาตพฺโพ. สเจ โหติ สปฺปิ วา เตลํ วา อุตฺตริภงฺคํ วา, เถเรน วตฺตพฺโพ 'สพฺเพสํ สมกํ สมฺปาเทหีติ. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, ปตฺตสญฺญินา ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, สมสูปโก ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, สมติตฺติโก ปิณฺฑปาโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ.

น ตาว เถเรน ภุญฺชิตพฺพํ, ยาว น สพฺเพสํ โอทโน สมฺปตฺโต[๓] โหติ. สกฺกจฺจํ ปิณฺฑปาโต ภุญฺชิตพฺโพ, ปตฺตสญฺญินา ปิณฺฑปาโต ภุญฺชิตพฺโพ, สปทานํ[๔] ปิณฺฑปาโต ภุญฺชิตพฺโพ, สมสูปโก

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อปฺปฏิฆสนฺเตน
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทิยฺยมาเน
[๓] อิ. สมฺปนฺโน
[๔] อิ. สปทาโน

ปิณฺฑปาโต ภุญฺชิตพฺโพ, น ถูปโต[๑] โอมทฺทิตฺวา ปิณฺฑปาโต ภุญฺชิตพฺโพ, น สูปํ วา พฺยญฺชนํ วา โอทเนน ปฏิจฺฉาเทตพฺพํ ภิยฺโยกมฺยตํ อุปาทาย, น สูปํ วา โอทนํ วา อคิลาเนน อตฺตโน อตฺถาย วิญฺญาเปตฺวา ภุญฺชิตพฺพํ, น อุชฺฌานสญฺญินา ปเรสํ ปตฺโต โอโลเกตพฺโพ, นาติมหนฺโต กพโฬ กาตพฺโพ, ปริมณฺฑโล อาโลโป กาตพฺโพ, น อนาหเฏ กพเฬ มุขทฺวารํ วิวริตพฺพํ, น ภุญฺชมาเนน สพฺโพ หตฺโถ มุเข ปกฺขิปิตพฺโพ, น สกพเฬน มุเขน พฺยาหริตพฺพํ, น ปิณฺฑุกฺเขปกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น กพฬาวจฺเฉทกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น อวคณฺฑการกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น หตฺถนิทฺธูนกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น สิตฺถาวการกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น ชิวฺหานิจฺฉารกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น จปุจปุการกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น สุรุสุรุการกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น หตฺถนิลฺเลหกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น ปตฺตนิลฺเลหกํ ภุญฺชิตพฺพํ, น โอฏฺฐนิลฺเลหกํ ภุญฺชิตพฺพํ.

น สามิเสน หตฺเถน ปานียถาลโก ปฏิคฺคเหตพฺโพ. น ตาว เถเรน อุทกํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ยาว น สพฺเพ ว[๒] ภุตฺตาวิโน โหนฺติ. อุทเก ทียมาเน อุโภหิ หตฺเถหิ ปตฺตํ ปริคฺคเหตฺวา อุทกํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมัสนฺเตน ปตฺโต โธวิตพฺโพ. สเจ อุทกปฏิคฺคาหโก โหติ, นีจํ กตฺวา อุทกปฏิคฺคเห อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ 'มา อุทกปฏิคฺคาหโก อุทเกน โอสิญฺจิ, มา สามนฺตา ภิกฺขู อุทเกน โอสิญฺจึสุ, มา สงฺฆาฏิ อุทเกน โอสิญฺจีติ. สเจ อุทกปฏิคฺคาหโก น โหติ, นีจํ กตฺวา ฉมายํ อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ 'มา สามนฺตา ภิกฺขู อุทเกน โอสิญฺจึสุ, มา สงฺฆาฏิ อุทเกน โอสิญฺจีติ. น สสิตฺถกํ ปตฺตโธวนํ อนฺตรฆเร ฉฑฺเฑตพฺพํ.

---

[๑] สี. ถูปิกโต, อิ. ถูปกโต　　[๒] อิ. วสทฺโท น ทิสฺสติ.

นิวตฺถนฺเตน นวเกหิ ภิกฺขูหิ ปฐมตรํ นิวตฺถิตพฺพํ, ปจฺฉา เถเรหิ. สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, สุสํวุเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุนา อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, อปฺปสทฺเทน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น กายปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น สีสปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น ขมฺภกเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น โอคุณฺฐิเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ. อิทำ โข ภิกฺขเว ภิกฺขูนำ ภตฺตคฺควตฺตำ, ยถา ภิกฺขูหิ ภตฺตคฺเค สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๖. ปิณฺฑจาริกวตฺตกถา

[๓๖๕] เตน โข ปน สมเยน ปิณฺฑจาริกา ภิกฺขู ทูนนิวตฺถา ทูปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จรนฺติ, อสลฺลกฺเขตฺวาปิ นิเวสนำ ปวิสนฺติ, อสลฺลกฺเขตฺวาปิ นิกฺขมนฺติ, อติสหสาปิ ปวิสนฺติ, อติสหสาปิ นิกฺขมนฺติ, อติทูเรปิ ติฏฺฐนฺติ, อจฺจาสนฺเนปิ ติฏฺฐนฺติ, อติจิรำปิ ติฏฺฐนฺติ, อติลหุกำปิ[๑] นิวตฺถนฺติ. อญฺญตโร[๒] ปิณฺฑจาริโก ภิกฺขุ อสลฺลกฺเขตฺวา นิเวสนำ ปาวิสิ, โส จ[๓] ทฺวารำ มญฺญมาโน อญฺญตรำ โอวรกำ ปาวิสิ, ตสฺมิมฺปิ[๔] โอวรเก อิตฺถี นคฺคา อุตฺตานา

---

[๑] สี.,ฉ. อติลหุมฺปิ, เท. อติลหุปิ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อญฺญตโรปิ
[๓] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.

นิปนฺนา โหติ. อทฺทสา โข โส ภิกฺขุ ตํ อิตฺถึ นคฺคํ อุตฺตานํ นิปนฺนนฺ; ทิสฺวาน "นยิทํ ทฺวารํ, โอวรกํ อิทนฺติ ตมฺหา โอวรกมฺหา นิกฺขมิ. อทฺทสา โข ตสฺสา อิตฺถิยา สามิโก ตํ อิตฺถึ นคฺคํ อุตฺตานํ นิปนฺนนฺ; ทิสฺวาน "อิมินา เม ภิกฺขุนา ปชาปติ ทูสิตาติ ตํ ภิกฺขุ์ คเหตฺวา อาโกเฏติ. อถโข สา อิตฺถี เตน สทฺเทน ปฏิพุชฺฌิตฺวา ตํ ปุริสํ เอตทโวจ "กิสฺส ตฺวํ อยฺย[1] อิมํ ภิกฺขุ์ อาโกเฏสีติ. "อิมินาสิ ตฺวํ ภิกฺขุนา ทูสิตาติ. "นาหํ อยฺย อิมินา ภิกฺขุนา ทูสิตา, อการโก โส ภิกฺขูติ ตํ ภิกฺขุ์ มุญฺจาเปสิ. อถโข โส ภิกฺขุ อารามํ คนฺตฺวา ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ปิณฺฑจาริกา ภิกฺขู ทุนฺนิวตฺถา ทุปฺปารุตา อนากปฺปสมฺปนฺนา ปิณฺฑาย จริสฺสนฺติ, อสลฺลกฺเขตฺวาปิ นิเวสนํ ปวิสิสฺสนฺติ, อสลฺลกฺเขตฺวาปิ นิกฺขมิสฺสนฺติ, อติสหสาปิ ปวิสิสฺสนฺติ, อติสหสาปิ นิกฺขมิสฺสนฺติ, อติทูเรปิ ติฏฺฐิสฺสนฺติ, อจฺจาสนฺเนปิ ติฏฺฐิสฺสนฺติ, อติจิรมฺปิ ติฏฺฐิสฺสนฺติ, อติลหุกมฺปิ นิวตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ์ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เตนหิ ภิกฺขเว ปิณฺฑจาริกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา ปิณฺฑจาริเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺ.

[๓๖๖] ปิณฺฑจาริเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา 'อิทานิ คามํ ปวิสิสฺสามีติ ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณนฺ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฐิกํ

---

[1] อิ. อยฺโย, เอวมุปริปิ.

ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน คาโม ปวิสิตพฺโพ.

สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, สุสํวุเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุนา อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, อปฺปสทฺเทน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น กายปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น สีสปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น ขมฺภกเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น โอคุณฺฐิเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ.

นิเวสนํ ปวิสนฺเตน สลฺลกฺเขตพฺพํ 'อิมินา ปวิสิสฺสามิ, อิมินา นิกฺขมิสฺสามีติ, นาติสหสา ปวิสิตพฺพํ, นาติสหสา นิกฺขมิตพฺพํ, นาติทูเร ฐาตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน ฐาตพฺพํ, นาติจิรํ ฐาตพฺพํ, นาติลหุกํ นิวตฺติตพฺพํ, จิตเกน สลฺลกฺเขตพฺพํ 'ภิกฺขุ ทาตุกามา วา อทาตุกามา วาติ. สเจ กมฺมํ วา นิกฺขิปติ, อาสนา วา วุฏฺฐาติ, กฏฺจฺฉุ วา ปรามสติ, ภาชนํ วา ปรามสติ, ฐเปติ วา, 'ทาตุกามิยาติ[๑] ฐาตพฺพํ. ภิกฺขาย ทียมานาย วาเมน หตฺเถน สงฺฆาฏึ อุจฺจาเรตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน ปตฺตํ ปณาเมตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปตฺตํ ปริคฺคเหตฺวา ภิกฺขา ปฏิคฺคเหตพฺพา, น จ ภิกฺขาทายิกาย มุขํ โอโลเกตพฺพํ,[๒] สลฺลกฺเขตพฺพํ 'สูปฺ ทาตุกามา วา อทาตุกามา วาติ. สเจ กฏฺจฺฉุ วา ปรามสติ, ภาชนํ วา ปรามสติ, ฐเปติ วา, 'ทาตุกามิยาติ ฐาตพฺพํ. ภิกฺขาย ทินฺนาย สงฺฆาฏิยา ปตฺตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน นิวตฺติตพฺพํ.

---

[๑] สี.,เท.,มหา. ทาตุกามสฺสาติ, ฉ. ทาตุกามาสฺสาติ, อิ. ทาตุกามา วิยาติ

[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุลฺโลเกตพฺพํ

สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, สุสํวุเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, โอกฺขิตฺตจกฺขุนา อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺขิตฺตกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุชฺชคฺฆิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, อปฺปสทฺเทน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น กายปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น พาหุปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น สีสปฺปจาลกํ อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น ขมฺภกเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น โอคุณฺฐิเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ. โย ปฐมํ คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, เตน อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อวกฺการปาฏึ[1] โธวิตฺวา อุปฏฺฐาเปตพฺพํ,[2] ปานียํ ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. โย ปจฺฉา คามโต ปิณฺฑาย ปฏิกฺกมติ, สเจ โหติ ภุตฺตาวเสโส, สเจ อากงฺขติ, ภุญฺชิตพฺพํ. โน เจ อากงฺขติ, อปหริเต วา ฉฑฺเฑตพฺพํ, อปฺปาณเก วา อุทเก โอปิลาเปตพฺพํ. เตน อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ, อวกฺการปาฏึ โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ,[3] ปานียํ ปริโภชนียํ ปฏิสาเมตพฺพํ, ภตฺตคฺคํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. โย ปสฺสติ ปานียฆฏํ วา ปริโภชนียฆฏํ วา วจฺจฆฏํ วา ริตฺตํ ตุจฺฉํ, เตน อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สจสฺส โหติ อวิสยฺหํ, หตฺถวิกาเรน ทุติยํ อามนฺเตตฺวา หตฺถวิลงฺฆเกน อุปฏฺฐาเปตพฺพํ, น จ ตปฺปจฺจยา วาจา ภินฺทิตพฺพา. อิทํ โข ภิกฺขเว ปิณฺฑจาริกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ, ยถา ปิณฺฑจาริเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

---

[1] สี. อวกฺการปาติ, ฉ.,เท. อวกฺการปาฏิ, อิ. อวกฺการปาตึ, เอวมุปริปิ.
[2] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุปฏฺฐาเปตพฺพา. [3] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปฏิสาเมตพฺพา

๗. อารญฺญิกวตฺถุกถา

[๓๖๗] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู อรญฺเญ วิหรนฺติ, เต เนว ปานียํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, น ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, น อคฺคึ อุปฏฺฐาเปนฺติ, น อรณิสหิตํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, น นกฺขตฺต-ปทานิ ชานนฺติ, น ทิสาภาคํ ชานนฺติ. โจรา ตตฺถ คนฺตฺวา เต ภิกฺขู เอตทโวจุ๋ "อตฺถิ ภนฺเต ปานียนฺติ. "นตฺถาวุโสติ. "อตฺถิ ภนฺเต ปริโภชนียนฺติ. "นตฺถาวุโสติ. "อตฺถิ ภนฺเต อคฺคีติ. "นตฺถาวุโสติ. "อตฺถิ ภนฺเต อรณิสหิตนฺติ. "นตฺถาวุโสติ. "เกนชฺช ภนฺเต ยุตฺตนฺติ. "น โข มยํ อาวุโส ชานามาติ. "กตมายํ ภนฺเต ทิสาติ. "น โข มยํ อาวุโส ชานามาติ. อถโข เต โจรา "เนวิเมสํ ปานียํ อตฺถิ, น ปริโภชนียํ อตฺถิ, น อคฺคิ อตฺถิ, น อรณิสหิตํ อตฺถิ, น นกฺขตฺตปทานิ ชานนฺติ, น ทิสาภาคํ ชานนฺติ, โจรา อิเม,[๑] นยิเม ภิกฺขูติ อาโกเฏตฺวา ปกฺกมึสุ. อถโข เต ภิกฺขู ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

"เตนหิ ภิกฺขเว อารญฺญกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อารญฺญเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๖๘] อารญฺญเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ปตฺตํ ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา อโส อาลคฺเคตฺวา จีวรํ ขนฺเธ กริตฺวา อุปาหนา อาโรหิตฺวา ทารุภณฺฑํ มตฺติกาภณฺฑํ ปฏิสาเมตฺวา

---

[๑] อิ. โจรายิเม

ทฺวารวาตปานานิ[๑] ถเกตฺวา เสนาสนา โอตริตพฺพํ. 'อิทานิ คามํ ปวิสิสฺสามีติ อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวา นีจํ กตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา อํเส อาลคฺเคตฺวา ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน คามโ ปวิสิตพฺโพ, สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพ, สุสํวุเตน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ ฯเปฯ น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ.

นิเวสนํ ปวิสนฺเตน สลฺลกฺเขตพฺพํ 'อิมินา ปวิสิสฺสามิ, อิมินา นิกฺขมิสฺสามีติ. นาติสหสา ปวิสิตพฺพํ, นาติสหสา นิกฺขมิตพฺพํ, นาติทูเร ฐาตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน ฐาตพฺพํ, นาติจิรํ ฐาตพฺพํ, นาติลหุกํ นิวตฺติตพฺพํ, จิตเกน สลฺลกฺเขตพฺพํ 'ภิกฺขํ ทาตุกามา วา อทาตุกามา วาติ. สเจ กมฺมํ วา นิกฺขิปติ, อาสนา วา วุฏฺฐาติ, กฏฺจฺุฉุ วา ปรามสติ, ภาชนํ วา ปรามสติ, ฐเปติ วา, 'ทาตุกามิยาติ ฐาตพฺพํ. ภิกฺขาย ทียมานาย วาเมน หตฺเถน สงฺฆาฏึ อุจฺจาเรตฺวา ทกฺขิเณน หตฺเถน ปตฺตํ ปณาเมตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปตฺตํ ปริคฺคเหตฺวา ภิกฺขา ปฏิคฺคเหตพฺพา, น จ ภิกฺขาทายิกาย มุขํ โอโลเกตพฺพํ, สลฺลกฺเขตพฺพํ สูปํ วา[๒] ทาตุกามา วา อทาตุกามา วาติ. สเจ กฏฺจฺุฉฉ วา ปรามสติ, ภาชนํ วา ปรามสติ, ฐเปติ วา, 'ทาตุกามิยาติ ฐาตพฺพํ. ภิกฺขาย ทินฺนาย สงฺฆาฏิยา ปตฺตํ ปฏิจฺฉาเทตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน นิวตฺติตพฺพํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. ทฺวารวาตปานํ　　[๒] สี.,ฉ.,เท. วาสทฺโท น ทิสฺสติ.

สุปฏิจฺฉนฺเนน อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ ฯเปฯ น อุกฺกุฏิกาย อนฺตรฆเร คนฺตพฺพํ, คามโต นิกฺขมิตฺวา ปตฺตํ ถวิกาย ปกฺขิปิตฺวา อํเส อาลคฺเคตฺวา จีวรํ สํหริตฺวา สีเส กริตฺวา อุปาหนา อาโรหิตฺวา คนฺตพฺพํ.

อารญฺญเกน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ, อคฺคิ อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, อรณิสหิตํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ, กตฺตรทณฺโฑ อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, นกฺขตฺตปทานิ อุคฺคเหตพฺพานิ, สกลานิ วา เอกเทสานิ วา, ทิสากุสเลน ภวิตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว อารญฺญกานํ ภิกฺขูนํ วตฺตํ, ยถา อารญฺญเกหิ ภิกฺขูหิ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๙. เสนาสนวตฺถุกถา

[๓๖๙] เตน โข ปน สมเยน สมฺพหุลา ภิกฺขู อชฺโฌกาเส จีวรกมฺมํ กโรนฺติ. ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ปฏิวาเต ปงฺคเณ[๑] เสนาสนํ ปปฺโปเฏสุ. ภิกฺขู รเชน โอกิริยึสุ.[๒] เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ปฏิวาเต ปงฺคเณ เสนาสนํ ปปฺโปเฏสฺสนฺติ, ภิกฺขู รเชน โอกิริยิสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ปฏิวาเต ปงฺคเณ เสนาสนํ ปปฺโปเฏนฺติ, ภิกฺขู รเชน โอกิริยึสูติ.[๓] "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. องฺคเณ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอกิรึสุ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โอกิรึสูติ.

"เตนหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ เสนาสนวตฺถุ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา ภิกฺขูหิ เสนาสเน สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๗๐] ยสฺมึ วิหาเร วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ, วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐึ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐึ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐึ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภูมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตึ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปฐมํ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ. อุทเกน ปริปฺโผสิตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา 'มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ. น ภิกฺขุสามนฺตา เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ, น วิหารสามนฺตา เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ, น ปานียสามนฺตา เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ, น ปริโภชนียสามนฺตา เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ, น ปฏิวาเต ปงฺคเณ เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ, อโธวาเต เสนาสนํ ปปฺโปเฏตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา. มญฺโจ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ. ปีฐํ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ. ภิสิพิมฺโพหนํ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ. นิสีทนปจฺจตฺถรณํ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ. เขฬมลฺลโก เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ. อปสฺเสนผลกํ เอกมนฺตํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ. ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรขา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา

วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา. สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปึ โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปฏฺฐานสาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ วจฺจกุฏี[1] อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ วุฑฺเฒน สทฺธึ เอกวิหาเร วิหรติ, น วุฑฺฒํ อนาปุจฺฉา อุทฺเทโส ทาตพฺโพ, น ปริปุจฺฉา ทาตพฺพา, น สชฺฌาโย กาตพฺโพ, น ธมฺโม ภาสิตพฺโพ, น ปทีโป กาตพฺโพ, น ปทีโป วิชฺฌาเปตพฺโพ, น วาตปานา วิวริตพฺพา, น วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ วุฑฺเฒน สทฺธึ เอกจงฺกเม จงฺกมติ, เยน วุฑฺโฒ, เตน ปริวตฺติตพฺพํ, น จ วุฑฺโฒ สงฺฆาฏิกณฺเณน ฆฏฺเฏตพฺโพ. อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ เสนาสนวตฺตํ, ยถา ภิกฺขูหิ เสนาสเน สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๙. ชนฺตาฆรวตฺถกถา

[๓๗๑] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ชนฺตาฆเร เถเรหิ ภิกฺขูหิ นิวาริยมานา อนาทริยํ ปฏิจฺจ ปหูตํ กฏฺฐ

---

[1] สี.,ฉ. วจฺจกุฏิ, เอวมุปริปิ.

อาโรเปตฺวา อคฺคึ ทตฺวา ทฺวารํ ถเกตฺวา ทฺวาเร นิสีทนฺติ. [๑]เถรา จ[๑] ภิกฺขู อุณฺหาภิตตฺตา ทฺวารํ อลภมานา มุจฺฉิตา ปปตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ฉพฺยคฺคิยา ภิกฺขู ชนฺตาฆเร เถเรหิ ภิกฺขูหิ นิวาริยมานา อนาทริยํ ปฏิจฺจ ปหูตํ กฏฺฐํ อาโรเปตฺวา อคฺคึ ทตฺวา ทฺวารํ ถเกตฺวา ทฺวาเร นิสีทิสฺสนฺติ, เถรา จ ภิกฺขู อุณฺหาภิตตฺตา ทฺวารํ อลภมานา มุจฺฉิตา ปปตนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ขนฺตาฆเร เถเรหิ ภิกฺขูหิ นิวาริยมานา อนาทริยํ ปฏิจฺจ ปหูตํ กฏฺฐํ อาโรเปตฺวา อคฺคึ ทตฺวา ทฺวารํ ถเกตฺวา ทฺวาเร นิสีทนฺติ, ภิกฺขู อุณฺหาภิตตฺตา ทฺวารํ อลภมานา มุจฺฉิตา ปปตนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว ชนฺตาฆเร เถเรน ภิกฺขุนา นิวาริยมาเนน อนาทริยํ ปฏิจฺจ ปหูตํ กฏฺฐํ อาโรเปตฺวา อคฺคิ ทาตพฺโพ; โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น จ[๒] ภิกฺขเว ทฺวารํ ถเกตฺวา ทฺวาเร นิสีทิตพฺพํ; โย นิสีเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

เตนหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ชนตาฆรวตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา ภิกฺขูหิ ชนฺตาฆเร สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๗๒] โย ปฐมํ ชนฺตาฆรํ[๓] คจฺฉติ, สเจ ฉาริกา อุสฺสนฺนา โหติ, ฉาริกา ฉฑฺเฑตพฺพา. สเจ ชนฺตาฆรํ อุกฺลาปี โหติ, ชนฺตาฆรํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ ปริภณฺฑกุฏิ อุกฺลาปี โหติ, ปริภณฺฑกุฏิ

[๑-๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] สี.,ฉ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] เท. ชนฺตาฆเร

สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ ชนฺตาฆรสาลา อุกฺลาปา โหติ, ชนฺตาฆรสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, อุทกโทณิกาย อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ. ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ. น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆเร เถรานํ ภิกฺขูนํ ปริกมฺมํ กาตพฺพํ. ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ. สเจ อุสฺสหติ, อุทเกปิ เถรานํ ภิกฺขูนํ ปริกมฺมํ กาตพฺพํ. น เถรานํ ภิกฺขูนํ ปุรโตปิ[๑] นฺหายิตพฺพํ. น อุปริโสเตปิ[๒] นฺหายิตพฺพํ. นฺหาเตน อุตฺตรนฺเตน โอตรนฺตานํ มคฺโค ทาตพฺโพ. โย ปจฺฉา ชนฺตาฆรา นิกฺขมติ, สเจ ชนฺตาฆรํ จิกฺขลฺลํ โหติ, โธวิตพฺพํ. มตฺติกาโทณิกํ โธวิตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ปฏิสาเมตฺวา อคฺคึ วิชฺฌาเปตฺวา ทฺวารํ ถเกตฺวา ปกฺกมิตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ ชนฺตาฆรวตฺตํ, ยถา ภิกฺขูหิ ชนฺตาฆเร สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๑๐. วจฺจกุฏิวตฺถกถา

[๓๗๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ พฺราหฺมณชาติโก วจฺจํ กตฺวา น อิจฺฉติ อาจเมตุํ "โก อิมํ วสลํ ทุคฺคนฺธํ

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท. อุปริโตปิ, อิ. อุปริโต

อามสิสฺสตีติ. ตสฺส วจฺจมคฺเค กิมิ สณฺฐาสิ. อถโข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. “กึ ปน ตฺวํ อาวุโส วจฺจํ กตฺวา น อาจเมสีติ. “เอวมาวุโสติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขุ วจฺจํ กตฺวา น อาจมิสฺสตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ตฺวํ ภิกฺขุ วจฺจํ กตฺวา น อาจเมสีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว วจฺจํ กตฺวา สติ อุทเก น อาจเมตพฺพํ; โย นาจเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู วจฺจกุฏิยา ยถาวุฑฺฒํ วจฺจํ กโรนฺติ, นวกา ภิกฺขู ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา วจฺจิตา อาคเมนฺติ. เต วจฺจํ สนฺธาเรนฺตา มุจฺฉิตา ปปตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ภิกฺขู วจฺจกุฏิยา ยถาวุฑฺฒํ วจฺจํ กโรนฺติ, นวกา ภิกฺขู ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา วจฺจิตา อาคเมนฺติ, เต วจฺจํ สนฺธาเรนฺตา มุจฺฉิตา ปปตนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว วจฺจกุฏิยา ยถาวุฑฺฒํ วจฺโจ กาตพฺโพ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อาคตปฏิปาฏิยา วจฺจํ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อติสหสาปิ วจฺจกุฏึ ปวิสนฺติ, อุพฺภุชิตฺวาปิ[๑] ปวิสนฺติ, นิตฺถุนนฺตาปิ วจฺจํ กโรนฺติ, ทนฺตกฏฺจํ ขาทนฺตาปิ วจฺจํ กโรนฺติ, พหิทฺธาปิ วจฺจโทณิกาย วจฺจํ กโรนฺติ, พหิทฺธาปิ ปสฺสาวโทณิกาย ปสฺสาวํ กโรนฺติ,

---

[๑] สี. อุพฺภาชิตฺวาปิ, ฉ.,เท. อุพฺภชิตฺวา

ปสฺสาวโทณิกายปิ เขฬํ กโรนฺติ, ผรุเสนปิ กฏฺเฐน อวเลขนฺติ, อวเลขนกฏฺฐมฺปิ วจฺจกูปมฺหิ ปาเตนฺติ, อติสหสาปิ นิกฺขมนฺติ, อุพฺภุชิตฺวาปิ นิกฺขมนฺติ, จปุจปุการกาปิ[๒] อาจเมนฺติ, อาจมนสราวเกปิ อุทกํ เสเสนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู อติสหสาปิ วจฺจกุฏึ ปวิสิสฺสนฺติ, อุพฺภุชิตฺวาปิ ปวิสิสฺสนฺติ, นิตฺถุนนฺตาปิ วจฺจํ กริสฺสนฺติ, ทนฺตกฏฺฐํ ขาทนฺตาปิ วจฺจํ กริสฺสนฺติ, พหิทฺธาปิ วจฺจโทณิกาย วจฺจํ กริสฺสนฺติ, พหิทฺธาปิ ปสฺสาวโทณิกาย ปสฺสาวํ กริสฺสนฺติ, ปสฺสาวโทณิกายปิ เขฬํ กริสฺสนฺติ, ผรุเสนปิ กฏฺเฐน อวเลขิสฺสนฺติ, อวเลขนกฏฺฐํปิ วจฺจกูปมฺหิ ปาเตสฺสนฺติ, อติสหสาปิ นิกฺขมิสฺสนฺติ, อุพฺภุชิตฺวาปิ นิกฺขมิสฺสนฺติ, จปุจปุการกาปิ อาจเมสฺสนฺติ, อาจมนสราวเกปิ อุทกํ เสเสสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฯเปฯ “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ.

“เตนหิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ วจฺจกุฏีวตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา ภิกฺขูหิ วจฺจกุฏิยา สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๗๔] โย วจฺจกุฏึ คจฺฉติ, เตน[๒] พหิฏฺฐิเตน[๓] อุกฺกาสิตพฺพํ, อนฺโต นิสินฺเนนปิ อุกฺกาสิตพฺพํ, จีวรวํเส วา จีวรรชฺชุยา วา จีวรํ นิกฺขิปิตฺวา สาธุกํ อตรมาเนน วจฺจกุฏึ ปวิสิตพฺพา, นาติสหสา ปวิสิตพฺพา, น อุพฺภุชิตฺวา ปวิสิตพฺพา, วจฺจปาทุกาย จิเตน อุพฺภุชิตพฺพํ, น นิตฺถุนนฺเตน วจฺโจ กาตพฺโพ, น ทนฺตกฏฺฐํ

---

[๑] สี. จปุจปุการกมฺปิ, ฉ.,เท.,อิ. จปุจปุการกมฺปิ, เอวมุปริปิ.
[๒] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๓] สี. พหิ จิเตน

ขาทนฺเตน วจฺโจ กาตพฺโพ, น พหิทฺธา วจฺจโทณิกาย วจฺโจ กาตพฺโพ, น พหิทฺธา ปสฺสาวโทณิกาย ปสฺสาโว กาตพฺโพ, น ปสฺสาวโทณิกาย เขโฬ กาตพฺโพ, น ผรุเสน กฏฺเฐน อวเลขิตพฺพํ, น อวเลขนกฏฺฐํ วจฺจกูปมฺหิ ปาเตตพฺพํ, วจฺจปาทุกาย จิเตน ปฏิจฺฉาเทตพฺพํ, นาติสหสา นิกฺขมิตพฺพํ, น อุพฺภุชิตฺวา นิกฺขมิตพฺพํ, อาจมนปาทุกาย จิเตน อุพฺภุชิตพฺพํ, น จปุจปุการเกน[๑] อาจเมตพฺพํ, น อาจมนสราวเก อุทกํ เสเสตพฺพํ, อาจมนปาทุกาย จิเตน ปฏิจฺฉาเทตพฺพํ. สเจ วจฺจกุฏี อูหตา[๒] โหติ, โธวิตพฺพา. สเจ อวเลขนปิฐโร ปูโร โหติ, อวเลขนกฏฺฐํ ฉฑฺเฑตพฺพํ. สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปริภณฺฑํ อุกฺลาปี โหติ, ปริภณฺฑํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ วจฺจกุฏีวตฺตํ, ยถา ภิกฺขูหิ วจฺจกุฏิยา สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๑๑. อุปชฺฌายวตฺตกถา

[๓๗๕] เตน โข ปน สมเยน สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมา วตฺตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมา วตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จปุจปุการกํ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท. อุหตา

อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ. วิครหิ พุทฺโธ ภควา “กถํ หิ นาม ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกา อุปชฺฌาเยสุ น สมฺมา วตฺติสฺสนฺติ. เนตํ ภิกฺขเว อปฺปสนฺนานํ วา ปสาทาย ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

“เตนหิ ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกานํ อุปชฺฌาเยสุ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา สทฺธิวิหาริเกหิ อุปชฺฌาเยสุ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๗๖] สทฺธิวิหาริเกน ภิกฺขเว อุปชฺฌายมฺหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

กาลสฺเสว อุฏฺฐาย อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ. สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อุปชฺฌายมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อุปชฺฌาโย คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ. สเจ อุปชฺฌาโย ปจฺฉาสมณํ อากงฺขติ, ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฐิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา ฐวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อุปชฺฌายสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, นาติทูเร คนฺตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน คนฺตพฺพํ,

ปตฺตปริยาปนฺนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น อุปชฺฌายสฺส ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถา โอปาเตตพฺพา, อุปชฺฌาโย อาปตฺติสามนฺตา ภณมาโน นิวาเรตพฺโพ.

นิวตฺถนฺเตน ปรมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สํหริตพฺพํ,[๑] จีวรํ สํหรนฺเตน[๒] จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวา[๓] จีวรํ สํหริตพฺพํ 'มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อุปชฺฌาโย จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, อุปชฺฌาโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. อุปชฺฌายมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺกลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สงฺฆริตพฺพํ [๒] สี.,ฉ.,เท. สงฺฆรนฺเตน [๓] สี.,ฉ.,อิ. อุสฺสาเรตฺวา

สเจ อุปชฺฌาโย นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ อุปชฺฌาโย ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย อุปชฺฌายสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ. ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา, ชนฺตาฆเร อุปชฺฌายสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อุปชฺฌายสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ. นฺหาเตน ปจฺฉมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อุปชฺฌายสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปจฺฉมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อุปชฺฌาโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ อุทฺทิสาเปตุกาโม โหติ, อุทฺทิสาเปตพฺโพ. สเจ ปริปุจฺฉิตุกาโม โหติ, ปริปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อุปชฺฌาโย วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปจฺฉิมํ ปตฺต-จีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ,

มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีฐํ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภุมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปฐมํ โอหาเรตพฺพํ, อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผสิตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา 'มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ. สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภุมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา, มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีฐํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมฺสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขฬมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา

ยถาจาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาจาเน ฐเปตพฺพํ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา. สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปํ โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยํ อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ อุปชฺฌายสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ,[๑] ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อุปชฺฌายสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วิโนเทตพฺพํ วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อุปชฺฌายสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา.

สเจ อุปชฺฌาโย ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย มูลาย ปฏิกสฺสนารโห[๒] โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย มานตฺตารโห โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อุปชฺฌาโย อพฺภานารโห โหติ, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อุปชฺฌายสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตฺตุ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, สทฺธิวิหาริเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อุปชฺฌาโย สมฺมา วตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

---

[๑] เท.,อิ. วูปกาเสตพฺพา วูปกาสาเปตพฺพา [๒] สี.,เท. มูลายปฏิกสฺสนารโห

สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน โธวิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, สทฺธิวิหาริเกน กาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ[๑] โหติ, สทฺธิวิหาริเกน ปจิตพฺพํ,[๒] อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ[๓] โหติ, สทฺธิวิหาริเกน รเชตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อุปชฺฌายสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน[๔] สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ.

น อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา เอกจฺจสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส เกสา เฉเทตพฺพา,[๕] น เอกจฺเจน เกสา เฉทาเปตพฺพา, น เอกจฺจสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, น เอกจฺเจน ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส เวยฺยาวจฺโจ กาตพฺโพ, น เอกจฺเจน เวยฺยาวจฺโจ การาเปตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, น เอกจฺโจ ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปิณฺฑปาโต นีหริตพฺโพ, น เอกจฺเจน ปิณฺฑปาโต นีหราเปตพฺโพ. น อุปชฺฌายํ อนาปุจฺฉา คาโม ปวิสิตพฺโพ, น สุสานํ คนฺตพฺพํ, น ทิสา ปกฺกมิตพฺพา.

---

[๑] สี.,ฉ. รชนา ปจิตพฺพา [๒] สี.,ฉ. ปจิตพฺพา [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. รชิตพฺพํ, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. รชนฺเตน [๕] อิ. เฉทาตพฺพา

สเจ อุปชฺฌาโย คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพํ. อิทำ โข ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกานำ อุปชฺฌาเยสุ วตฺตำ, ยถา สทฺธิวิหาริเกหิ อุปชฺฌาเยสุ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๑๒. สทฺธิวิหาริกวตฺถกถา

[๓๗๗] เตน โข ปน สมเยน อุปชฺฌายา สทฺธิวิหาริเกสุ น สมฺมา วตฺตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถำ หิ นาม อุปชฺฌายา สทฺธิวิหาริเกสุ น สมฺมา วตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ ฯเปฯ “สจฺจำ กิร ภิกฺขเว อุปชฺฌายา สทฺธิวิหาริเกสุ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ. “สจฺจำ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถำ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

“เตนหิ ภิกฺขเว อุปชฺฌายานำ สทฺธิวิหาริเกสุ วตฺตำ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อุปชฺฌาเยหิ สทฺธิวิหาริเกสุ สมฺมา วตฺติตพฺพำ.

[๓๗๘] อุปชฺฌาเยน ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริกมฺหิ สมฺมา วตฺติตพฺพำ, ตตฺรายำ สมฺมาวตฺตนา.

อุปชฺฌาเยน ภิกฺขเว สทฺธิวิหาริโก สงฺคเหตพฺโพ อนุคฺคเหตพฺโพ อุทฺเทเสน ปริปุจฺฉาย โอวาเทน อนุสาสนิยา. สเจ อุปชฺฌายสฺส ปตฺโต โหติ, สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต น โหติ, อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกำ วา กาตพฺพำ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส ปตฺโต อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส จีวรำ โหติ, สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรำ น โหติ, อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรำ ทาตพฺพำ, อุสฺสุกฺกำ วา กาตพฺพำ ‘กินฺติ

นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อุปชฺฌายสฺส ปริกฺขาโร โหติ, สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร น โหติ, อุปชฺฌาเยน สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกฺขาโร อุปฺปชฺชิเยถาติ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก คิลาโน โหติ, กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ. สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ๎ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, สทฺธิวิหาริกมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ.

'เอตฺตาวตา นิวตฺถิสฺสตีติ อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ. ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สํหริตพฺพํ. จีวรํ สํหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเทตฺวา จีวรํ สํหริตพฺพํ 'มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, สทฺธิวิหาริโก จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ. สทฺธิวิหาริโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห

โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สทฺธิวิหาริกมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ สทฺธิวิหาริโก ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปิฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ. ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา, ชนฺตาฆเร สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกมฺมํ ทาตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ สทฺธิวิหาริกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ. นฺหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา สทฺธิวิหาริกสฺส

คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีโ อาทาย ปจฺฉมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีโ ปาทกถลิกา อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, สทฺธิวิหาริโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร สทฺธิวิหาริโก วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปจฺฉโ ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯเปฯ สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อุปชฺฌาเยน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อุปชฺฌาเยน วิโนเทตพฺพํ วิโนทาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อุปชฺฌาเยน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา.

สเจ สทฺธิวิหาริโก ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก มานตฺตารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ สทฺธิวิหาริโก อพฺภานารโห โหติ, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส กมฺมํ

กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สงฺโฆ สทฺธิวิหาริกสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อุปชฺฌาเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริโก สมฺมา วตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ โธเวยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ กเรยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ ปเจยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ โหติ, อุปชฺฌาเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ รเชยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข สทฺธิวิหาริกสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ. สเจ สทฺธิวิหาริโก คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว อุปชฺฌายานํ สทฺธิวิหาริเกสุ วตฺตํ, ยถา อุปชฺฌาเยหิ สทฺธิวิหาริเกสุ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๑๓. อาจริยวตฺตกถา

[๓๗๙] เตน โข ปน สมเยน อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมา วตฺตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมา วตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกา อาจริเยสุ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

“เตนหิ ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกานํ ภิกฺขูนํ[๑] อาจริเยสุ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อนฺเตวาสิเกหิ ภิกฺขูหิ อาจริเยสุ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๘๐] อนฺเตวาสิเกน ภิกฺขเว อาจริยมฺหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

กาลสฺเสว อุฏฺฐาย อุปาหนา โอมุญฺจิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริมสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อาจริยมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อาจริโย คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. โสทโก

สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก[๒] ทาตพฺโพ. สเจ อาจริโย ปจฺฉาสมณํ อากงฺขติ, ติมณฺฑลํ ปฏิจฺฉาเทนฺเตน ปริมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายพนฺธนํ พนฺธิตฺวา สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ปารุปิตฺวา คณฺฑิกํ ปฏิมุญฺจิตฺวา โธวิตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา อาจริยสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, นาติทูเร คนฺตพฺพํ, นาจฺจาสนฺเน คนฺตพฺพํ, ปตฺตปริยาปนฺนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น อาจริยสฺส ภณมานสฺส อนฺตรนฺตรา กถา โอปาเตตพฺพา, อาจริโย อาปตฺติสามนฺตา ภณมาโน นิวาเรตพฺโพ.

นิวตฺตนฺเตน ปธมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺ-คเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สหริตพฺพํ. จีวรํ สหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเหตฺวา จีวรํ สหริตพฺพํ 'มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อาจริโย จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ. อาจริโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ

นิกฺขิปิตพฺพํ. อาจริยมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อาจริโย นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ อาจริโย ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย อาจริยสฺส ปิฏฺฐิโต ปิฏฺฐิโต คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา, ชนฺตาฆเร อาจริยสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อาจริยสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นฺหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อาจริยสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อาจริโย ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ. สเจ อุทฺทิสาเปตุกาโม โหติ, อุทฺทิสาเปตพฺโพ. สเจ ปริปุจฺฉิตุกาโม โหติ, ปริปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อาจริโย วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ

ปตฺตจีวรํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺโจ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, ปีโ นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพา, เขฬมลฺลโก นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ภูมฺมตฺถรณํ ยถาปญฺญตฺตํ สลฺลกฺเขตฺวา นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ. สเจ วิหาเร สนฺตานกํ โหติ, อุลฺโลกา ปจมํ โอหาเรตพฺพํ, อาโลก-สนฺธิกณฺณภาคา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ เครุกปริกมฺมกตา ภิตฺติ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ กาฬวณฺณกตา ภูมิ กณฺณกิตา โหติ, โจฬกํ เตเมตฺวา ปีเฬตฺวา ปมชฺชิตพฺพา. สเจ อกตา โหติ ภูมิ, อุทเกน ปริปฺโผเสตฺวา สมฺมชฺชิตพฺพา ‘มา วิหาโร รเชน อูหญฺญีติ, สงฺการํ วิจินิตฺวา เอกมนฺตํ ฉฑฺเฑตพฺพํ.

ภูมฺมตฺถรณํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, มญฺจปฏิปาทกา โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพา. มญฺโจ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺโพ, ปีโ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆสนฺเตน อสงฺฆฏฺฏนฺเตน กวาฏปิฏฺฐิ อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ภิสิพิมฺโพหนํ โอตาเปตฺวา โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, นิสีทนปจฺจตฺถรณํ โอตาเปตฺวา

โสเธตฺวา ปปฺโปเฏตฺวา อติหริตฺวา ยถาปญฺญตฺตํ ปญฺญาเปตพฺพํ, เขฬมลฺลโก โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺโพ, อปสฺเสนผลกํ โอตาเปตฺวา ปมชฺชิตฺวา อติหริตฺวา ยถาฐาเน ฐเปตพฺพํ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ. ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน ปตฺตํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน เหฏฺฐามญฺจํ วา เหฏฺฐาปีฐํ วา ปรามสิตฺวา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ, น จ อนนฺตรหิตาย ภูมิยา ปตฺโต นิกฺขิปิตพฺโพ. จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน เอเกน หตฺเถน จีวรํ คเหตฺวา เอเกน หตฺเถน จีวรวํสํ วา จีวรรชฺชุ วา ปมชฺชิตฺวา ปารโต อนฺตํ โอรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ.

สเจ ปุรตฺถิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปุรตฺถิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ปจฺฉิมา สรชา วาตา วายนฺติ, ปจฺฉิมา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ อุตฺตรา สรชา วาตา วายนฺติ, อุตฺตรา วาตปานา ถเกตพฺพา. สเจ ทกฺขิณา สรชา วาตา วายนฺติ, ทกฺขิณา วาตปานา ถเกตพฺพา, สเจ สีตกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา วิวริตพฺพา, รตฺตึ ถเกตพฺพา. สเจ อุณฺหกาโล โหติ, ทิวา วาตปานา ถเกตพฺพา, รตฺตึ วิวริตพฺพา.

สเจ ปริเวณํ อุกฺลาปี โหติ, ปริเวณํ สมฺมชฺชิตพฺพํ. สเจ โกฏฺฐโก อุกฺลาโป โหติ, โกฏฺฐโก สมฺมชฺชิตพฺโพ. สเจ อุปฏฺฐาน-สาลา อุกฺลาปา โหติ, อุปฏฺฐานสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ อคฺคิสาลา อุกฺลาปา โหติ, อคฺคิสาลา สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ วจฺจกุฏี อุกฺลาปา โหติ, วจฺจกุฏี สมฺมชฺชิตพฺพา. สเจ ปานียํ น โหติ, ปานียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ ปริโภชนียํ น โหติ, ปริโภชนียํ อุปฏฺฐาเปตพฺพํ. สเจ อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ อาจริยสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อนฺเตวาสิเกน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ,[๑] ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อาจริยสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน วิโนเทตพฺพํ วิโนทาเปตพฺพํ. ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อาจริยสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ. ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา.

สเจ อาจริโย ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อาจริโย มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อาจริโย มานตฺตารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อาจริโย อพฺภานารโห โหติ, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อาจริยสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อาจริยสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตํ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อนฺเตวาสิเกน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อาจริโย สมฺมา วตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

---

[๑] สี.,เท. วูปกาเสตพฺพา วูปกาสาเปตพฺพา

สเจ อาจริยสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน โธวิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน กาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน ปจิตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ โหติ, อนฺเตวาสิเกน รเชตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อาจริยสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ.

น อาจริยํ อนาปุจฺฉา เอกจฺจสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปตฺโต ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส จีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปริกฺขาโร ปฏิคฺคเหตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส เกสา เฉเทตพฺพา, น เอกจฺเจน เกสา เฉทาเปตพฺพา, น เอกจฺจสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, น เอกจฺเจน ปริกมฺมํ การาเปตพฺพํ, น เอกจฺจสฺส เวยฺยาวจฺโจ กาตพฺโพ, น เอกจฺเจน เวยฺยาวจฺโจ การาเปตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปจฺฉาสมเณน โหตพฺพํ, น เอกจฺโจ ปจฺฉาสมโณ อาทาตพฺโพ, น เอกจฺจสฺส ปิณฺฑปาโต นีหริตพฺโพ, น เอกจฺเจน ปิณฺฑปาโต นีหราเปตพฺโพ, น อาจริยํ อนาปุจฺฉา คาโม ปวิสิตพฺโพ, น สุสานํ คนฺตพฺพํ, น ทิสา ปกฺกมิตพฺพา. สเจ อาจริโย คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพํ. อิทํ โข ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกานํ อาจริเยสุ วตฺตํ, ยถา อนฺเตวาสิเกหิ อาจริเยสุ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

๑๔. อนฺเตวาสิกวตฺถุกถา

[๓๘๑] เตน โข ปน สมเยน อาจริยา อนฺเตวาสิเกสุ น สมฺมา วตฺตนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม อาจริยา อนฺเตวาสิเกสุ น สมฺมา วตฺติสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ภิกฺขุสงฺฆํ สนฺนิปาตาเปตฺวา ภิกฺขู ปฏิปุจฺฉิ "สจฺจํ กิร ภิกฺขเว อาจริยา อนฺเตวาสิเกสุ น สมฺมา วตฺตนฺตีติ. "สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ

"เตนหิ ภิกฺขเว อาจริยานํ อนฺเตวาสิเกสุ วตฺตํ ปญฺญาเปสฺสามิ, ยถา อาจริเยหิ อนฺเตวาสิเกสุ สมฺมา วตฺติตพฺพํ.

[๓๘๒] อาจริเยน ภิกฺขเว อนฺเตวาสิกมฺหิ สมฺมา วตฺติตพฺพํ. ตตฺรายํ สมฺมาวตฺตนา.

อาจริเยน ภิกฺขเว อนฺเตวาสิโก สงฺคเหตพฺโพ อนุคฺคเหตพฺโพ อุทฺเทเสน ปริปุจฺฉาย โอวาเทน อนุสาสนิยา. สเจ อาจริยสฺส ปตฺโต โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส ปตฺโต อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส จีวรํ โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ ทาตพฺพํ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ อุปฺปชฺชิเยถาติ. สเจ อาจริยสฺส ปริกฺขาโร โหติ, อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร น โหติ, อาจริเยน อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร ทาตพฺโพ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส ปริกฺขาโร อุปฺปชฺชิเยถาติ.

สเจ อนฺเตวาสิโก คิลาโน โหติ, กาลสฺเสว อุฏฺฐาย ทนฺตกฏฺฐํ ทาตพฺพํ, มุโขทกํ ทาตพฺพํ, อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ. สเจ ยาคุ โหติ, ภาชนํ โธวิตฺวา ยาคุ อุปนาเมตพฺพา, ยาคุ๎ ปีตสฺส อุทกํ ทตฺวา ภาชนํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน โธวิตฺวา ปฏิสาเมตพฺพํ, อนฺเตวาสิกมฺหิ วุฏฺฐิเต อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อนฺเตวาสิโก คามํ ปวิสิตุกาโม โหติ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, กายพนฺธนํ ทาตพฺพํ, สคุณํ กตฺวา สงฺฆาฏิโย ทาตพฺพา, โธวิตฺวา ปตฺโต สอุทโก ทาตพฺโพ.

‘เอตฺตาวตา นิวตฺถิสฺสตีติ อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, ปจฺจุคฺคนฺตฺวา ปตฺตจีวรํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ, ปฏินิวาสนํ ทาตพฺพํ, นิวาสนํ ปฏิคฺคเหตพฺพํ. สเจ จีวรํ สินฺนํ โหติ, มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺพํ, น จ อุณฺเห จีวรํ นิทหิตพฺพํ, จีวรํ สหริตพฺพํ, จีวรํ สหรนฺเตน จตุรงฺคุลํ กณฺณํ อุสฺสาเหตฺวา จีวรํ สหริตพฺพํ ‘มา มชฺเฌ ภงฺโค อโหสีติ, โอโภเค กายพนฺธนํ กาตพฺพํ.

สเจ ปิณฺฑปาโต โหติ, อนฺเตวาสิโก จ ภุญฺชิตุกาโม โหติ, อุทกํ ทตฺวา ปิณฺฑปาโต อุปนาเมตพฺโพ, อนฺเตวาสิโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ, ภุตฺตาวิสฺส อุทกํ ทตฺวา ปตฺตํ ปฏิคฺคเหตฺวา นีจํ กตฺวา สาธุกํ อปริฆฺสนฺเตน โธวิตฺวา โวทกํ กตฺวา มุหุตฺตํ อุณฺเห โอตาเปตพฺโพ, น จ อุณฺเห ปตฺโต นิทหิตพฺโพ, ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, ปตฺตํ นิกฺขิปนฺเตน ฯเปฯ จีวรํ นิกฺขิปนฺเตน ฯเปฯ ปารโต อนฺตํ อรโต โภคํ กตฺวา จีวรํ นิกฺขิปิตพฺพํ, อนฺเตวาสิกมฺหิ วุฏฺฐิเต, อาสนํ อุทฺธริตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ

ปาทกถลิกํ ปฏิสาเมตพฺพํ. สเจ โส เทโส อุกฺลาโป โหติ, โส เทโส สมฺมชฺชิตพฺโพ.

สเจ อนฺเตวาสิโก นฺหายิตุกาโม โหติ, นฺหานํ ปฏิยาเทตพฺพํ, สเจ สีเตน อตฺโถ โหติ, สีตํ ปฏิยาเทตพฺพํ. สเจ อุณฺเหน อตฺโถ โหติ, อุณฺหํ ปฏิยาเทตพฺพํ.

สเจ อนฺเตวาสิโก ชนฺตาฆรํ ปวิสิตุกาโม โหติ, จุณฺณํ สนฺเนตพฺพํ, มตฺติกา เตเมตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย คนฺตฺวา ชนฺตาฆรปีฐํ ทตฺวา จีวรํ ปฏิคฺคเหตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ, จุณฺณํ ทาตพฺพํ, มตฺติกา ทาตพฺพา. สเจ อุสฺสหติ, ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, ชนฺตาฆรํ ปวิสนฺเตน มตฺติกาย มุขํ มกฺเขตฺวา ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรํ ปวิสิตพฺพํ, น เถเร ภิกฺขู อนุปขชฺช นิสีทิตพฺพํ, น นวา ภิกฺขู อาสเนน ปฏิพาหิตพฺพา, ชนฺตาฆเร อนฺเตวาสิกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, ชนฺตาฆรา นิกฺขมนฺเตน ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปุรโต จ ปจฺฉโต จ ปฏิจฺฉาเทตฺวา ชนฺตาฆรา นิกฺขมิตพฺพํ.

อุทเกปิ อนฺเตวาสิกสฺส ปริกมฺมํ กาตพฺพํ, นฺหาเตน ปฐมตรํ อุตฺตริตฺวา อตฺตโน คตฺตํ โวทกํ กตฺวา นิวาเสตฺวา อนฺเตวาสิกสฺส คตฺตโต อุทกํ ปมชฺชิตพฺพํ, นิวาสนํ ทาตพฺพํ, สงฺฆาฏิ ทาตพฺพา, ชนฺตาฆรปีฐํ อาทาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา อาสนํ ปญฺญาเปตพฺพํ, ปาโททกํ ปาทปีฐํ ปาทกถลิกํ อุปนิกฺขิปิตพฺพํ, อนฺเตวาสิโก ปานีเยน ปุจฺฉิตพฺโพ.

ยสฺมึ วิหาเร อนฺเตวาสิโก วิหรติ, สเจ โส วิหาโร อุกฺลาโป โหติ, สเจ อุสฺสหติ, โสเธตพฺโพ. วิหารํ โสเธนฺเตน ปฐมํ ปตฺตจีวรํ

นีหริตฺวา เอกมนฺตํ นิกฺขิปิตพฺพํ ฯเปฯ สเจ[๑] อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ น โหติ, อาจมนกุมฺภิยา อุทกํ อาสิญฺจิตพฺพํ.

สเจ อนฺเตวาสิกสฺส อนภิรติ อุปฺปนฺนา โหติ, อาจริเยน วูปกาเสตพฺโพ วูปกาสาเปตพฺโพ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส กุกฺกุจฺจํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อาจริเยน วิโนเทตพฺพํ วิโนทาเปตพฺพํ. ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส ทิฏฺฐิคตํ อุปฺปนฺนํ โหติ, อาจริเยน วิเวเจตพฺพํ วิเวจาเปตพฺพํ, ธมฺมกถา วาสฺส กาตพฺพา.

สเจ อนฺเตวาสิโก ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน โหติ ปริวาสารโห, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส ปริวาสํ ทเทยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก มูลาย ปฏิกสฺสนารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกํ มูลาย ปฏิกสฺเสยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก มานตฺตารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส มานตฺตํ ทเทยฺยาติ. สเจ อนฺเตวาสิโก อพฺภานารโห โหติ, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกํ อพฺเภยฺยาติ. สเจ สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส กมฺมํ กตฺตุกาโม โหติ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อาจริเยน อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ 'กินฺติ นุ โข สงฺโฆ อนฺเตวาสิกสฺส กมฺมํ น กเรยฺย, ลหุกาย วา ปริณาเมยฺยาติ. กตฺ วา ปนสฺส โหติ สงฺเฆน กมฺมํ ตชฺชนียํ วา นิยสฺสํ วา ปพฺพาชนียํ วา ปฏิสารณียํ วา อุกฺเขปนียํ วา, อาจริเยน

---

[๑] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อุสฺสุกฺกํ กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิโก สมฺมา วตฺเตยฺย, โลมํ ปาเตยฺย, เนตฺถารํ วตฺเตยฺย, สงฺโฆ ตํ กมฺมํ ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺยาติ.

สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ โธวิตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ โธเวยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ โธวิเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ กาตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ กเรยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ กริเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส รชนํ ปจิตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ ปเจยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส รชนํ ปจิเยถาติ. สเจ อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ รเชตพฺพํ โหติ, อาจริเยน อาจิกฺขิตพฺพํ ‘เอวํ รเชยฺยาสีติ, อุสฺสุกฺกํ วา กาตพฺพํ ‘กินฺติ นุ โข อนฺเตวาสิกสฺส จีวรํ รชิเยถาติ. จีวรํ รเชนฺเตน สาธุกํ สมฺปริวตฺตกํ สมฺปริวตฺตกํ รเชตพฺพํ, น จ อจฺฉินฺเน เถเว ปกฺกมิตพฺพํ.

สเจ อนฺเตวาสิโก คิลาโน โหติ, ยาวชีวํ อุปฏฺฐาตพฺโพ, วุฏฺฐานสฺส อาคเมตพฺพํ. อิทำ โข ภิกฺขเว อาจริยานำ อนฺเตวาสิเกสุ วตฺตำ, ยถา อาจริเยหิ อนฺเตวาสิเกสุ สมฺมา วตฺติตพฺพนฺติ.

วตฺถกฺขนฺธโก อฏฺฐโม.[๑]

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถู เอกูนวีสติ,[๒] วตฺถา จตุทฺทส.[๓]

---

[๑] สฺยา. วตฺถกฺขนฺธกำ นิฏฺฐิตำ อฏฺฐมำ. [๒] อิ. วตฺถุ ปญฺจปญฺญาส
[๓] สี.,อิ. จุทฺทส, ฉ. วตฺตำ จุทฺทส

ตสฺสุทฺทานํ

สอุปาหนฉตฺตา[๑] จ โอคุณฺจิ สีส[๒] ปานิยํ
นาภิวาเท น ปุจฺฉนฺติ อหิ อุชฺฌนฺติ เปสลา.

โอมุณฺจิ ฉตฺตํ ขนฺเธ จ อตรณฺจ ปฏิกฺกมํ
ปตฺตจีวรํ นิกฺขิปา ปฏิรูปณฺจ ปุจฺฉิตา.

อาสิณฺจิ โธวิเตน จ[๓] สุกฺเขนลฺเลนุปาหนา[๔]
วุฑฺโฒ นวโก ปุจฺเฉยฺย อชฺฌาวุตฺถณฺจ โคจรา.

เสกฺขา วจฺจา ปานี[๕] ปริ กตฺตรํ กติกฏฺจิตํ[๖]
กาลํ มุหุตฺตํ อุกฺลาโป[๗] ภุมฺมตฺถรณนีหเร.[๘]

ปฏิปาโท ภิสิพิมฺโพ[๙] มณฺจ ปีฐณฺจ มลฺลกํ
อปสฺเสนุลฺโลก กณฺณา เครุกา กาพกากตา.[๑๐]

สงฺการํ ภุมฺมตฺถรณํ[๑๑] ปฏิปาทก มณฺจกํ[๑๒]
ปีฐํ ภิสิ นิสีทนํ มลฺลกํ อปสฺเสนกํ.[๑๓]

ปตฺตจีวรํ ภูมิ จ ปารนฺตํ โอรโภคโต[๑๔]
ปุรตฺถิมา ปจฺฉิมา จ[๑๕] อุตฺตรา อถ ทกฺขิณา.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สอุปาหนา ฉตฺตา, อิ. สหอุปาหนฉตฺตา [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สีสํ
[๓] สี.,ฉ. จสทฺโท น ทิสฺสติ, เท.,อิ. อสิณฺเจยฺย โธวิเตน
[๔] อิ. สุกฺเขน อลฺลุปาหนา [๕] สี.,มหา. ปานี, เอวมุปริปิ. [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กติกํ ตโต
[๗] อิ. กาลมุหุตฺตอุกฺลาโป [๘] สี.,ฉ.,เท. ภูมฺมตฺถรณํ, อิ. ภูมฺมตฺถรณา นีหเร.
[๙] สี.,ฉ. สิพิพฺโพ, อิ. ปฏิปาทภิสิพิมฺโพ [๑๐] สี. กาพ อกตา, ฉ.,อิ. กาพอกตา.
[๑๑] สี.,ฉ.,อิ. สงฺการณฺจ ภูมตฺถรณํ [๑๒] สี.,ฉ.,มหา. ปฏิปาทกํ มณฺจปีฐํ
[๑๓] สี. ภิสิ นิสีทนมฺปิ มลฺลกํ อปสฺเสน จ, ฉ.,เท.,อิ. สงฺการณฺจ ภูมตฺถรณํ ปฏิปาทกํ มณฺจปีฐํ ภิสิ นิสีทนํ มลฺลกํ อปสฺเสน จ.
[๑๔] สี.,ฉ. โอรโต โภคํ [๑๕] มหา. ปุรตฺถิมา จ ปจฺฉิมา

สีตุณฺเห จ ทิวา รตฺตึ ปริเวณญฺจ โกฏฺฐโก
อุปฏฺฐานคฺคิสาลา จ วตฺตํ วจฺจกุฏีสุ จ.

ปานิ ปริโภชนิกา[๑] กุมฺภี อาจมเนสุ จ[๒]
อโนปเมน ปญฺญตฺตํ วตฺตํ อาคนฺตุเกหิเม.

เนวาสนํ น อุทกํ น ปจฺจุ น จ ปานิยํ
นาภิวาเท น ปญฺญาเป อุชฺฌายนฺติ จ เปสลา.

วุฑฺฒาสนญฺจ อุทกํ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา จ ปานิยํ
อุปาหเน เอกมนฺตํ อภิวาเท จ ปญฺญเป.

วุตฺถํ โคจร เสกฺโข จ จานํ ปานิย โภชนํ[๓]
กตฺตรุ[๔] กติกํ กาลํ นวกสฺส นิสินฺนเก.

อภิวาทเย อาจิกฺเข ยถา เหฏฺฐา ตถา นเย
นิทฺทิฏฺฐํ สตฺถวาเหน วตฺตํ อาวาสิเกหิเม.

คมิกา ทารุมตฺติกา วิวริตฺวา น ปุจฺฉิยํ[๕]
นสฺสนฺติ จ อคุตฺตญฺจ อุชฺฌายนฺติ จ เปสลา.

ปฏิสาเมตฺวา ถเกตฺวา จ อาปุจฺฉิตฺวา จ ปกฺกเม[๖]
ภิกฺขุ วา สามเณโร วา อารามิโก อุปาสโก.

ปาสาณเกสุ จ ปุญฺชึ ปฏิสาเม ถเกยฺย จ
สเจ อุสฺสหิ อุสฺสุกฺกํ[๗] อโนวสฺเส ตเถว จ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ปานี ปริโภชนียา [๒] มหา. กุมฺภิ อาจมเนสุ จ, เท. กุมฺภ อาจมเนสุ จ
[๓] สี. ปานิยโภชนํ, อิ. โภชนิ [๔] อิ. กตฺตรา [๕] อิ. คมิกา ทารุมตฺติ จ วิวริตฺวา น ปุจฺฉาย
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏิสาเมตฺวา ถเกตฺวา อาปุจฺฉิตฺวา ว ปกฺกเม
[๗] สี. อุสฺสหติ อสฺสุกฺกํ, ฉ.,อิ. อุสฺสหติ อุสฺสุกฺกํ วา

สเจ[๑] โอวสฺสติ คามํ อชฺโฌกาเส ตเถว จ
อปฺเปวงฺคานิ เสเสยฺยุ วตฺตํ คมิกภิกฺขุนา.

นานุโมทนฺติ เถเรน โอหาย จตุปฺปญฺจหิ
วจฺจิโต มุจฺฉิโต อาสิ วตฺตานุโมทเนสุเม.

ฉพฺพคฺคิยา ทุนฺนิวตฺถา อโถปิ จ ทุปฺปารุตา
อนากปฺปา จ โวกฺกมฺม เถเร อนุปขชฺชนํ.[๒]

นเว ภิกฺขู จ สงฺฆาฏิ อุชฺฌายนฺติ จ เปสลา
ติมณฺฑลํ นิวาเสตฺวา กายสคุณคณฺหิกา.

น โวกฺกมฺม ปฏิจฺฉนฺนํ สุสංวุโตกฺขิตฺตจกฺขุนา[๓]
อุกฺขิตฺโตชฺชคฺฆิกา สทฺโท ตโย เจว ปจาลนา.

ขมฺโภคุณฺหิ อุกฺกุฏิกา ปฏิจฺฉนฺนํ สุสංวุโต
โอกฺขิตฺตุกฺขิตฺตา อุชฺชคฺฆิ[๔] อปฺปสทฺทา[๕] ตโย จลา.

ขมฺโภ โอคุณฺหิ ปลฺลตฺถิ[๖] อนุปขชฺช นาสเน
โอตฺถริตฺวา จ อุทเก นีจं กตฺวา จ สิญฺจิยา.[๗]

ปฏิสามนฺเต[๘] สงฺฆาฏิ โอทเน จ ปฏิคฺคเห
สูปี อุตฺตริภงฺเคน สพฺเพสं สมกนฺติ จ.[๙]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สพฺโพ, เท.,อิ. สพฺเพ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เถเร จ อนุปขชฺชเน
[๓] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. สุสංวุโตกฺขิตฺตจกฺขุ
[๔] อิ. อุกฺขิตฺตจิตฺตา อุชฺฌคฺคิ
[๕] สี.,ฉ.,เท อปฺปสทฺโท
[๖] สี. ขมฺโภคุณฺหิปลฺลตฺถิ จ, ฉ.,เท. ขมฺโภคุณฺหิ ปลฺลตฺถิ จ
[๗] สี.,เท. โอตฺถริตฺวาน อุทเก นีจं กตฺวาน สิญฺจิยา, ฉ.,อิ. อุตฺตริตฺวาน อุทเก นีจं กตฺวา น สิญฺจิยา.
[๘] สี. ปฏิ สามนฺตา, ฉ.,เท. ปฏิสามนฺตา
[๙] สี. สมติตฺถิ, ฉ.,เท.,อิ. สมติตฺติ จ.

[๑]สกฺกจฺจํ ปตฺตสญฺญี จ สมสูปญฺจ ติตฺติกา
น ตาว เถโร ภุญฺเชยฺย อสมฺปตฺเต จ โอทเน.[๑]

สกฺกจฺจํ ปตฺตสญฺญี จ สปทานํ จ สูปกํ
น ถูปโต ปฏิจฺฉาเท วิญฺญตฺตุชฺฌานสญฺญินา.

มหนฺตมณฺฑลฑฺวารํ สพฺพหตฺโถ น โวหเร[๒]
อุกฺเขโป เฉทนา คณฺฑี ฐูนํ[๓] สิตฺถาวการกํ.

ชิวฺหานิจฺฉารกํ เจว[๔] จปุจปุ สุรุสุรุ
หตฺถปตฺโตฏฺฐนิลฺเลหํ สามิเสน ปฏิคฺคโห.[๕]

น ตาว ยาว น สพฺเพ นีจํ กตฺวา จ สิญฺจิยํ[๖]
ปฏิสามนฺต[๗] สงฺฆาฏิ นีจํ กตฺวา ฉมาย จ.

สสิตฺถกํ นิวตฺตนฺเต สุปฏิจฺฉนฺน อุกฺกุฏิ[๘]
ธมฺมราเชน ปญฺญตฺตํ อิทํ ภตฺตคฺควตฺตนํ.

ทุนฺนิวตฺถา อนากปฺปา อสลฺลกฺเขตฺวา[๙] สาหสา
ทูเร อจฺจ จิรํ ลหุ ตเถว ปิณฺฑจาริโก.[๑๐]

ปฏิจฺฉนฺโน ว คจฺเฉยฺย สํวุโตกฺขิตฺตจกฺขุนา[๑๑]
อุกฺขิตฺโตชฺชคฺฆิกา สทฺโท ตโย เจว ปจาลนา.

[๑-๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนฺติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พฺยาหเร
[๓] สี. เฉทนาคณฺ- ฐูนํ, ฉ.,อิ. คณฺฑฐนูสิตฺถาวการกํ
[๔] สี.,อิ.,มหา. ชิวฺหานิจฺฉารกญฺเจว
[๕] สี.,ฉ.,เท. ปฏิคฺคเห.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ยาว น สพฺเพ อุทเก นีจํ กตฺวา น สิญฺจิยํ
[๗] สี.,ฉ.,เท. ปฏิสามนฺตา, อิ. ปฏิสามนฺตํ
[๘] สี.,ฉ. สุปฺปฏิจฺฉนฺนมุกฺกุฏิ, อิ. สุปฏิจฺฉนฺนํ อุกฺกุฏิ, มหา. สุปฏิจฺฉนฺนมุกฺกุฏิ
[๙] สี.,ฉ. อสลฺลกฺเขตฺวา จ สหสา, อิ. อสลฺลกฺเข จ, มหา. อสลฺลกฺเขตฺวา จ
[๑๐] อิ. ปิณฺฑจาริเก.
[๑๑] สี.,ฉ. สุสํวุโตกฺขิตฺตจกฺขุ, อิ. ปฏิจฺฉนฺเนน คจฺเฉยฺย สุสํวุโตกฺขิตฺตจกฺขุ

ขมฺโภคุณฺจิ อุกฺกุฏิกา สลฺลกฺเขตฺวา จ สาหสา
ทูเร อจฺจ จิรํ ลหุ อาสนกํ กฏจฺฉุกา.

ภาชนํ วา ฯเปสิ จ อุจฺจาเรตฺวา ปณามกา[๑]
ปฏิคฺคเห น โอโลเก[๒] สูเปสุปิ ตเถว ตํ.

ภิกฺขุ สงฺฆาฏิยา ฉาเท ปฏิจฺฉนฺเนว คจฺฉิยํ
สํวุโตกฺขิตฺตจกฺขุ จ อุกฺขิตฺโตชฺชคฺฆิกาย จ.[๓]

อปฺปสทฺโท ตโย จาลา ขมฺโภคุณฺจิก อุกฺกุฏิ
ปฯมาสนวกฺการ[๔] ปานียํ ปริโภชนํ.[๕]

ปจฺฉา กงฺขติ ภุญฺเชยฺย โอปิลาเปยฺย อุทฺธเร
ปฏิสาเมยฺย สมฺมชฺเช ริตฺตํ ตุจฺฉํ อุปฏฺฐเป.[๖]

หตฺถกาเร น ภินฺเทยฺย วตฺติทำ ปิณฺฑปาติเก[๗]
ปานิ จ ปริ อคฺคิ รณิ นกฺขตฺต ทิส โจรกา.[๘]

สพฺพำ นตฺถีติ โกเฏตฺวา[๙] ปตฺตํเส จีวรำ ตโต
อิทานิ อำเส ลคฺเคตฺวา ติมณฺฑลำ ปริมณฺฑลำ.

ยถา ปิณฺฑจาริวตฺตำ นเย อารญฺญเกสุปิ
ปตฺตำเส จีวรำ สีเส อาโรเหตฺวา จ ปานิยำ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปณาเมตฺวา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุลฺโลเก
[๓] อิ. อุกฺขิตฺตุชฺชคฺฆิกาย.
[๔] สี.,ฉ. ปฯมาสนวกฺการ, อิ. ปฯมาสนอวกฺการ
[๕] สี.,ฉ.,เท. ปริโภชนี, อิ. ปริโภชนิ.
[๖] อิ. อุปฏฺฐเย.
[๗] สี.,ฉ.,เท. หตฺถิวิกาเร ภินฺเทยฺย วตฺติทำ ปิณฺฑจาริเก, มหา. หตฺถกาเร น ภินฺเทยฺย วตฺติทำ ปิณฺฑจาริเก
[๘] สี.,ฉ.,มหา. ปานี ปริ อคฺคิรณิ นกฺขตฺตทิสโจรา จ, เท.,อิ. ปานิ ปริ อคฺคิ รณิ นกฺขตฺต ทิส โจรา จ.
[๙] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โกฏฺฏตฺวา

ปริโภชนิกา[๑] อคฺคิ อรณิ[๒] จาปิ กตฺตรํ[๓]
นกฺขตฺตํ สพฺพเทสํ วา[๔] ทิสาปิ กุสโล ภเว.

สตฺตุตฺตเมน ปญฺญตฺตํ วตฺตํ อารญฺญเกสุเม
อชฺโฌกาเส โอกิรีสุ อุชฺฌายนฺติ จ เปสลา.

สเจ วิหาโร อุกฺลาโป ปจฺมํ ปตฺตจีวรํ
ภิสิพิมฺโพหนํ มญฺจํ ปีฐํ จ เขฬมลฺลกํ.

อปสฺเสนาโลกกณฺณา[๕] เครุกํ กาฬมากตํ[๖]
สงฺการํ ภิกฺขุสามนฺตา[๗] เสนา วิหารปานิยํ.[๘]

ปริโภชนียสามนฺตา[๙] ปฏิวาเต จ องฺคเณ
อโธวาเต อตฺถรณํ ปฏิปาทกมญฺจกํ.[๑๐]

ปีฐํ ภิสิ นิสีทนํ มลฺลกํ อปสฺเสนกํ[๑๑]
ปตฺตจีวรํ ภูมิ จ ปารนฺตํ โอรโภคโต.[๑๒]

ปุรตฺถิมา จ ปจฺฉิมา อุตฺตรา อถ ทกฺขิณา
สีตุณฺเห จ ทิวารตฺตึ ปริเวณญฺจ โกฏฺฐโก.

อุปฏฺฐานคฺคิสาลา จ วจฺจกุฏี จ ปานิยํ
อาจมกุมฺภี[๑๓] วุฑฺเฒ จ อุทฺเทสปริปุจฺฉนา.[๑๔]

---

[๑] สี.,ฉ,. ปริโภชนิยํ
[๒] สี.,มหา. อรณี
[๓] อิ. กตฺตริ
[๔] สี.,ฉ. สปฺปกาสํ, อิ. สปฺปเทสํ
[๕] สี.,ฉ.,มหา. อปสฺเสนุลฺโลกกณฺณา
[๖] สี.,ฉ. เครุกา กาฬ อกตา
[๗] อิ. สงฺการภิกฺขุสมนฺตา
[๘] สี. เสนาวิหารปานิยํ.
[๙] สี. ปริโภชนสามนฺตา
[๑๐] สี. ปฏิปาทกมญฺโจ จ, ฉ.,อิ. ปฏิปาทกมญฺโจ.
[๑๑] สี.,ฉ.,อิ. อปสฺเสน จ
[๑๒] สี. โอรโต, ฉ. โอภโต โภคโต.
[๑๓] สี.,มหา. อาจมกุมฺภิ, เท. อาจมนกุมฺภี
[๑๔] สี.,เท. อุทฺเทส ปริปุจฺฉนา สชฺฌา, ฉ. อุทฺเทสปริปุจฺฉนา สชฺฌา.

สชฺฌา ธมฺโม ปทีปญฺจ น วิวเร น จ ถเก[๑]
เยน วุฑฺโฒ ปริวตฺติ กณฺเณนปิ น ฆฏฺฏเย.

ปญฺญเปสิ มหาวีโร วตฺตํ เสนาสเนสุ ตํ
นิวาริยมานา ทฺวารํ มุจฺฉิตุชฺฌนฺติ เปสลา.

ฉาริกํ ฉฑฺฑเย ชนฺตา ปริภณฺฑํ ตเถว จ
ปริเวณโกฏฺฐกา สาลา[๒] จุณฺณมตฺติกโทณิกา.

มุขํ ปุรโต น เถเร นเว อุสฺสหติ สเจ[๓]
ปุรโต อุปริ มคฺโค จิกฺขลฺลํ มตฺติ ปีฐกํ.

วิชฺฌาปตฺวา ถเกตฺวา จ[๔] วตฺตํ ชนฺตาฆเรสุเม
นาจเมติ ยถาวุฑฺฒึ ปฏิปาฏิ จ สาหสา.[๕]

อุพฺภุชิ[๖] นิตฺถุโน กฏฺฐํ วจฺจํ ปสฺสาว เขฬกํ
ผรุสา กูป สหสา อุพฺภุชิ[๗] จปุเสสกํ.[๘]

พหิ อนฺโต จ อุกฺกาเส รชฺชุ อตรมานโก[๙]
สหสา อุพฺภุชิ[๑๐] จิเต นิตฺถุเน กฏฺฐวจฺจกํ.[๑๑]

ปสฺสาวเขฬผรุสา กูปี จ วจฺจปาทุเก
นาติสหสา อุพฺภุชิ[๑๒] ปาทุกาย จปุจปุ.

---

[๑] สี.,ฉ. ธมฺโม ปทีปี วิชฺฌาเป น วิวเร นปิ ถเก
[๒] สี.,ฉ.,เท. ปริเวณํ โกฏฺฐโก, อิ. ปริเวณโกฏฺฐเก
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. น นเว อุสฺสหติ สเจ
[๔] อิ. วิชฺฌาเปตฺวา จ ปกฺกเม
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สหสา.
[๖] สี.,ฉ.,เท. อุพฺภชิ, อิ. อุปฺปชฺชิ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุพฺภชฺฌิ
[๘] สี.,ฉ.,เท. จปุ เสเสน, อิ. เสเถน.
[๙] ฉ.,เท.,อิ. อตรมานญฺจ
[๑๐] สี.,ฉ.,เท. อุพฺภชิ
[๑๑] สี.,ฉ.,เท. กฏฺฐ วจฺจญฺจ, อิ. สหสา อุพฺภชฺชิตวาน นิตฺถุเน กฏฺฐ วจฺจญฺจ, มหา. ...กฏฺฐวจฺจญฺจ.
[๑๒] อิ. อุพฺภชฺชิ

น เสสเย ปฏิจฺฉาเท อูหนา ปิฐเรน จ[๑]
วจฺจกุฏึ ปริภณฺฑ ปริเวณญฺจ โกฏฺฐโก.

อาจมเน จ อุทกำ วตฺถุ วจฺจกุฏึสุเม
อุปาหนา ทนฺตกฏฺฐำ มุโขทกญฺจ อาสนำ.

ยาคุ อุทกา[๒] โธวิตฺวา อุทฺธารุกฺลาปคามกำ[๓]
นิวาสนา กายพนฺธา[๔] สคุณำ ปตฺตโสทกำ.

ปจฺฉา ติมณฺฑโล เจว ปริมณฺฑลพนฺธนำ
สคุณำ โธวิตฺวา ปจฺฉา นาติทูเร ปฏิคฺคเห.

ภณมานสฺส อาปตฺติ ปฐมาคนฺตฺวาน[๕] อาสนำ
อุทกำ ปีฐ กถลิ ปจฺจุคฺคนฺตฺวา นิวาสนำ.

โอตาเป นิทหิ ภงฺโค โอโภเค ภุญฺชิตุำ นเม
ปานียำ อุทกำ นีจำ มุหุตฺตำ น จ นิทเห.

ปตฺตจีวรำ ภูมิ จ ปารนฺตำ โอรโภคโต
อุทฺธเร ปฏิสาเม จ อุกฺลาโป จ นฺหายิตุำ.

สีตำ อุณฺหำ ชนฺตาฆรำ จุณฺณำ มตฺติกปิฏฺฐิโต
ปีจำ จ จีวรำ จุณฺณำ มตฺติกุสฺสหติ มุขำ.

ปุรโต เถเร นเว น จ[๖] ปริกมฺมญฺจ นิกฺขเม
ปุรโต อุทเก นฺหาเต นิวาเสตฺวุปชฺฌาย จ.[๗]

---

[๑] สี. ... อุหต ปิฐเรน จ, อิ. น เสสเย น ปฏิจฺฉาเท อุหน ปิฐเรน จ, มหา. ... อูหฏปิฐเรน จ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุทกำ
[๓] สี.,ฉ. อุทฺธารุกฺลาป คาม จ, เท.,อิ. อุทฺธารุกฺลาปคามญฺจ
[๔] อิ. กายพนฺธนา
[๕] อิ. ปฐมำ คนฺตฺวาน
[๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. นเว จ, อิ. น เจว
[๗] สี.,ฉ.,เท. นิวาเสตฺวา อุปชฺฌายำ, อิ. นิวาเสตฺวา อุปชฺฌาย.

นิวาสนญฺจ สงฺฆาฏิ ปีฐํ วา อาสเนน จ[๑]
ปาโท ปีฐํ กถลิญฺจ ปานียุทฺเทสปุจฺฉนา.

อุกฺลาปสฺสหํ โสเธยฺย[๒] ปตฺตจีวรํ
นิสีทนปจฺจตฺถรณํ ภิสิพิมฺโพหนานิ จ.

มญฺโจ ปีฐํ ปฏิปาทิ มลฺลกํ อปสฺเสนกํ[๓]
ภุมฺมสนฺตานอาโลกํ เครุก กาพกากตา.[๔]

ภุมฺมตฺถรณปฏิปาทา มญฺโจ ปีฐํ พิมฺโพหนํ
นิสีทนตฺถรณํ เขพฺ[๕] อปสฺเส ปตฺตจีวรํ.

ปุรตฺถิมา ปจฺฉิมา จ[๖] อุตฺตรา อถ ทกฺขิณา
สีตุณฺเห จ[๗] ทิวารตฺตึ ปริเวณญฺจ โกฏฺฐโก.

อุปฏฺฐานคฺคิสาลา จ วจฺจ ปานีย โภชนิ[๘]
อาจมอนภิรติ กุกฺกุจฺจํ ทิฏฺฐิกา ครุ.[๙]

มูลมานตฺตอพฺภานํ ตชฺชนียํ นิยสฺสกํ
ปพฺพชา ปฏิสารณี[๑๐] อุกฺเขปญฺจ กตฺ ยทิ.

โธเว กาตพฺพรชนํ[๑๑] รเช สมฺปริวตฺตกํ
ปตฺตญฺจ จีวรญฺจาปิ ปริกฺขารญฺจ เฉทนํ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปิฐกํ อาสเนน จ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อุกฺลาปิ สุโสเธยฺย
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อปสฺเสน จ [๔] สี.,ฉ. ภูม สนฺตาน อาโลก เครุกา กาพ อกตา.
[๕] สี.,ฉ.,อิ. เขพ [๖] เท.,อิ. ปุรตฺถิมา ปจฺฉิมา เจว, มหา. ปุรตฺถิมา จ ปจฺฉิมา
[๗] สี.,ฉ.,อิ. สีตุณฺหญฺจ [๘] สี.,เท. วจฺจปานิยโภชนี, ฉ. ... โภชนีย, มหา. ...โภชนี
[๙] สี.,ฉ. อาจมํ อนภิรติ กุกฺกุจฺจํ ทิฏฺฐิ จ ครุ, อิ. อาจมนํ อนภิรติ กุกฺกุจฺจํ ทิฏฺฐิ จ ครุ.
[๑๐] สี.,ฉ. ปพฺพาช ปฏิสารณี [๑๑] สี. กาตพฺพํ รชญฺจ, ฉ.,เท.,อิ. กาตพฺพรชญฺจ

ปริกมฺมํ เวยฺยาวจฺจํ ปจฺฉา ปิณฺฑา ปวิสนา[๑]
น สุสานํ ทิสา เจว ยาวชีวํ อุปฏฺฐเห.

สทฺธิวิหาริเกเนตํ วตฺตุปชฺฌายิกานิเม[๒]
โอวาทสาสนุทฺเทสา ปุจฺฉา ปตฺตญฺจ จีวรํ.

ปริกฺขารํ คิลาโน[๓] จ น ปจฺฉาสมโณ ภเว[๔]
อุปชฺฌาเยสุ ยาวตา[๕] เอวํ อาจริเยสุปิ.

สทฺธิวิหาริเก วตฺตา ตเถว อนฺเตวาสิเก
อาคนฺตุเกสุ ยาวตา ปุน อาวาสิเกสุ จ.

คมิกานุโมทนิกา ภตฺตคฺเค ปิณฺฑปาติเก[๖]
อารญฺญเกสุ ยํ วตฺตํ ยํ จ เสนาสนเนสุปิ.

ชนฺตาฆเร วจฺจกุฏี อุปชฺฌา สทฺธิวิหาริเก
อาจริเยสุ ยํ วตฺตํ ตเถว อนฺเตวาสิเก.

เอกูนวีสติวตฺถู วตฺตา โจทส[๗] ขนฺธเก
วตฺตํ อปริปูเรนฺโต[๘] น สีลํ ปริปูรติ.

อสุทฺธสีโล ทุปฺปญฺโญ จิตฺเตกคฺคํ น วินฺทติ
วิกฺขิตฺตจิตฺโตเนกคฺโค สมฺมา ธมฺมํ น ปสฺสติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปิณฺฑาย ปวิสนา
[๒] สี.,ฉ.,เท. วตฺตุปชฺฌายเกสุเม, อิ. วตฺตุปชฺฌายเกนิเม
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปริกฺขาโร คิลาโน, อิ. ปริกฺขารคิลาโน
[๔] อิ. สาเว
[๕] ฉ.,เท.,มหา. เย วตฺตา, อิ. ยา วตฺตา, เอวมุปริปิ.
[๖] สี.,ฉ.,มหา. ปิณฺฑาจาริเก
[๗] สี.,ฉ. วตฺตา จุทฺทส, อิ. วตฺตา โสฬส
[๘] อิ. อปริปูรนฺโต

อปสฺสมาโน สทฺธมฺมํ　　ทุกฺขา น ปริมุจฺจติ[๑]
ยํ วตฺตํ ปริปูเรนฺโต　　สีลมฺปิ ปริปูรติ.

วิสุทฺธสีโล สปฺปญฺโญ　　จิตฺเตกคฺคมฺปิ วินฺทติ
อวิกฺขิตฺตจิตฺโต เอกคฺโค　　สมฺมา ธมฺมํ วิปสฺสติ.[๒]

สมฺปสฺสมาโน สทฺธมฺมํ　　ทุกฺขา โส ปริมุจฺจติ
ตสฺมา หิ วตฺตํ ปูเรยฺย　　ชินปุตฺโต วิจกฺขโณ
โอวาทํ พุทฺธเสฏฺฐสฺส　　ตโต นิพฺพานเมหิติ.

วตฺตกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] มหา. ปริมุจฺฉติ　　[๒] อิ. ธมฺมมฺปิ ปสฺสติ.

๙. ปาติโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธโก

๑. ปาติโมกฺขุทฺเทสยาจนกถา

[๓๘๓] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ ปุพฺพาราเม มิคารมาตุ ปาสาเท. เตน โข ปน สมเยน ภควา ตทหุโปสเถ ปณฺณรเส[๑] ภิกฺขุสงฺฆปริวุโต นิสินฺโน โหติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, นิกฺขนฺเต ปจฺเม ยาเม, อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺโม ยาโม, จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ ปาติโมกฺขนฺติ. เอวํ วุตฺเต, ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, นิกฺขนฺเต มชฺฌิเม ยาเม, อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา[๒] ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต มชฺฌิโม ยาโม, จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนํ ปาติโมกฺขนฺติ. ทุติยมฺปิ โข ภควา ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา, นิกฺขนฺเต ปจฺฉิเม ยาเม, อุทฺธสฺเต[๓] อรุเณ, นนฺทิมุขิยา รตฺติยา, อุฏฺฐายาสนา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา, เยน ภควา, เตนญฺชลิมฺปณาเมตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ "อภิกฺกนฺตา ภนฺเต รตฺติ, นิกฺขนฺโต ปจฺฉิโม ยาโม, อุทฺธสฺตํ[๔] อรุณํ, นนฺทิมุขี รตฺติ,

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,เท. เตนญฺชลึ ปณาเมตฺวา, เอวมุปริปิ.
[๓] เท.,อิ. อุทฺธเต [๔] เท.,อิ. อุทฺธตํ

จิรนิสินฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนำ ปาติโมกฺขนฺติ. “อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ.

อถโข อายสฺมโต มหาโมคฺคลฺลานสฺส เอตทโหสิ “กึ นุ โข ภควา ปุคฺคลำ สนฺธาย เอวมาห ‘อปริสุทฺธา อานนฺท ปริสาติ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน สพฺพาวนฺตำ ภิกฺขุสงฺฆำ เจตสา เจโต ปริจฺจ มนสากาสิ. อทฺทสา โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตำ ปุคฺคลำ ทุสฺสีลำ ปาปธมฺมำ อสุจิสงฺกสฺสรสมาจารำ ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺตำ อสฺสมณำ สมณปฏิญฺญำ อพฺรหฺมจารึ พฺรหฺมจาริปฏิญฺญำ อนฺโตปูตึ อวสฺสุตำ กสมฺพุกชาตำ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺนำ; ทิสฺวาน เยน โส ปุคฺคโล, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ตำ ปุคฺคลำ เอตทโวจ “อุฏฺเจหิ อาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สำวาโสติ. เอวำ วุตฺเตปิ, โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตำ ปุคฺคลำ เอตทโวจ “อุฏฺเจหิ อาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สำวาโสติ. ทุติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตำ ปุคฺคลำ เอตทโวจ “อุฏฺเจหิ อาวุโส, ทิฏฺโจสิ ภควตา, นตฺถิ เต ภิกฺขูหิ สทฺธึ สำวาโสติ. ตติยมฺปิ โข โส ปุคฺคโล ตุณฺหี อโหสิ. อถโข อายสฺมา มหาโมคฺคลฺลาโน ตำ ปุคฺคลำ พาหายำ คเหตฺวา พหิทฺวารโกฏฺฐกา นิกฺขาเมตฺวา สูจิฆฏิกำ ทตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตำ เอตทโวจ “นิกฺขามิโต โส ภนฺเต ปุคฺคโล มยา, ปริสุทฺธา ปริสา, อุทฺทิสตุ ภนฺเต ภควา ภิกฺขูนำ ปาติโมกฺขนฺติ.

“อจฺฉริยำ โมคฺคลฺลาน, อพฺภุตำ โมคฺคลฺลาน, ยาว พาหาคหณาปิ นาม โส โมฆปุริโส อาคมิสฺสตีติ.

๒. มหาสมุทฺเท อฏฺฐจฺฉริยา[๑]

[๓๘๔] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "อฏฺฐิเม ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ.

มหาสมุทฺโท ภิกฺขเว อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพ-ปพฺภาโร น อายตเกเนว ปปาโต. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร น อายตเกเนว ปปาโต; อยํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ; อยมฺปิ[๒] ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สํวสติ, ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปญฺเญว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเทติ.[๓] ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สํวสติ, ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปํ, ตํ ขิปฺปญฺเญว ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเทติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

---

[๑] เท. อฏฺฐ อจฺฉริยา มหาสมุทฺเท ธมฺมวินเย จ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] ฉ.,อิ. อุสฺสาเรติ, เอวมุปริปิ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ยา กาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทํ. คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขฺยํ[๑] คจฺฉนฺติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ยา กาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทํ. คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทํ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขฺยํ คจฺฉนฺติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว ยา กาจิ[๒] โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ยา กาจิ โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺรีมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ. มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโก[๓] มสารคลฺลํ. ยมฺปิ ภิกฺขเว

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สงฺขํ　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ยา จ　[๓] สี.,ฉ.,เท. โลหิตโก, เอวมุปริปิ.

มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน. ตตฺรีมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ. มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬ รชตํ ชาตรูป โลหิตงฺโก มสารคลฺลํ; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

ปุน จปรํ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา; ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล[๑] มหาติมิงฺคโล[๒] อสุรา นาคา คนฺธพฺพา, สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, จตุโยชน-สติกาปิ อตฺตภาวา, ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา. ยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา; ติมิ ติมิงฺคโล ติมิติมิงฺคโล มหาติมิงฺคโล อสุรา นาคา คนฺธพฺพา. สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา ฯเปฯ ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา; อยมฺปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว มหาสมุทฺเท อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา อสุรา มหาสมุทฺเท อภิรมนฺติ.

๓. ธมฺมวินเย อฏฺฐจฺฉริยา

[๓๘๔] เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา, เย ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. กตเม อฏฺฐ.

---

[๑] สฺยา. ติมิติมิงฺโล, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เท. ติมิติมิงฺคโล

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท อนุปุพฺพนินฺโน อนุปุพฺพโปโณ อนุปุพฺพปพฺภาโร น อายตเกเนว ปปาโต; เอวเมว โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา น อายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ. ยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อนุปุพฺพสิกฺขา อนุปุพฺพกิริยา อนุปุพฺพปฏิปทา น อายตเกเนว อญฺญาปฏิเวโธ; อยํ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท จิตธมฺโม เวลํ นาติวตฺตติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว ยํ มยา [ ][1] สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว ยํ มยา สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ตํ มม สาวกา ชีวิตเหตุปิ นาติกฺกมนฺติ; อยมฺปิ[2] ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ทุติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท น มเตน กุณเปน สวฺวสติ, ยํ โหติ มหาสมุทฺเท มตํ กุณปี, ตํ ขิปฺปญฺเญว[3] ตีรํ วาเหติ, ถลํ อุสฺสาเรติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺมจาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต, น เตน สงฺโฆ สวฺวสติ, ขิปฺปญฺเญว นํ สนฺนิปติตฺวา

---

[1] ฉ.,มหา. เอตฺถนฺตเร มมาติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [2] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ, เอวมุปริปิ.
[3] สี.,ฉ.,มหา. ขิปฺปเมว, อิ. ขิปฺปเมว จ, เอวมุปริปิ.

อุกฺขิปติ, กิญฺจาปิ โข[๑] โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺโน, อถโข โส อารกา ว สงฺฆมฺหา, สงฺโฆ จ เตน. ยมฺปิ ภิกฺขเว โย โส ปุคฺคโล ทุสฺสีโล ปาปธมฺโม อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร ปฏิจฺฉนฺนกมฺมนฺโต อสฺสมโณ สมณปฏิญฺโญ อพฺรหฺมจารี พฺรหฺม-จาริปฏิญฺโญ อนฺโตปูติ อวสฺสุโต กสมฺพุกชาโต, น เตน สงฺโฆ สำวสติ, ขิปฺปญฺเญว นำ สนฺนิปติตฺวา อุกฺขิปติ, กิญฺจาปิ โข โส โหติ มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส นิสินฺโน, อถโข โส อารกา ว สงฺฆมฺหา, สงฺโฆ จ เตน; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ตติโย อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยำ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิ มหานทิโย. เสยฺยถีทำ. คงฺคา ยมุนา อจิรวตี สรภู มหี, ตา มหาสมุทฺทำ ปตฺตา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'มหาสมุทฺโทเตฺวว สงฺขฺยำ คจฺฉนฺติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตาโรเม วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา, เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยำ ปพฺพชิตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'สมณา สกฺยปุตฺติยาเตฺวว สงฺขฺยำ คจฺฉนฺติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว จตฺตาโรเม วณฺณา ขตฺติยา พฺราหฺมณา เวสฺสา สุทฺทา, เต ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยำ ปพฺพชิตฺวา ชหนฺติ ปุริมานิ นามโคตฺตานิ, 'สมณา สกฺยปุตฺติยาเตฺวว สงฺขฺยำ คจฺฉนฺติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย จตุตฺโถ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยำ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

---

[๑] อิ. โขสทฺโท น ทิสฺสติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ยา กาจิ[๑] โลเก สวนฺติโย มหาสมุทฺทํ อปฺเปนฺติ, ยา จ อนฺตลิกฺขา ธารา ปปตนฺติ, น เตน มหาสมุทฺทสฺส อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ; เอวเมว โข ภิกฺขเว พหู เจปิ ภิกฺขู อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายนฺติ, น เตน นิพฺพานธาตุยา อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ. ยมฺปิ ภิกฺขเว พหู เจปิ ภิกฺขู อนุปาทิเสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรินิพฺพายนฺติ, น เตน นิพฺพานธาตุยา อูนตฺตํ วา ปูรตฺตํ วา ปญฺญายติ; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ปญฺจโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท เอกรโส โลณรโส; เอวเมว โข ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย เอกรโส วิมุตฺติรโส. ยมฺปิ ภิกฺขเว ฯเปฯ วิมุตฺติรโส; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย ฉฏฺโฐ อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท พหุรตโน อเนกรตโน, ตตฺรีมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ. มุตฺตา มณิ เวฬุริโย สงฺโข สิลา ปวาฬํ รชตํ ชาตรูปํ โลหิตงฺโก[๒] มสารคลฺลํ; เอวเมว โข ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน อเนกรตโน, ตตฺรีมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ. จตฺตาโร สติปฏฺฐานา, จตฺตาโร สมฺมปฺปธานา, จตฺตาโร อิทฺธิปาทา, ปญฺจินฺทฺริยานิ, ปญฺจ พลานิ, สตฺต โพชฺฌงฺคา, อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค. ยมฺปิ ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย พหุรตโน

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ยา จ　　[๒] สี.,ฉ.,เท. โลหิตโก

อเนกรตโน, ตตฺรีมานิ รตนานิ. เสยฺยถีทํ. จตฺตาโร สติปฏฺฐานา ฯเปฯ อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย สตฺตโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ.

เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหาสมุทฺโท มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา; ติมิ ฯเปฯ อสุรา นาคา คนฺธพฺพา. สนฺติ มหาสมุทฺเท โยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ทฺวิโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ติโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, จตุโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา, ปญฺจโยชนสติกาปิ อตฺตภาวา; เอวเมว โข ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา; โสตาปนฺโน, โสตาปตฺติผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, สกิทาคามี, สกิทาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อนาคามี, อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย ปฏิปนฺโน, อรหา, อรหตฺตาย[๑] ปฏิปนฺโน. ยมฺปิ ภิกฺขเว อยํ ธมฺมวินโย มหตํ ภูตานํ อาวาโส. ตตฺรีเม ภูตา; โสตาปนฺโน ฯเปฯ อรหตฺตาย ปฏิปนฺโน; อยมฺปิ ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐโม อจฺฉริโย อพฺภุโต ธมฺโม, ยํ ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อฏฺฐ อจฺฉริยา อพฺภุตา ธมฺมา,[๒] เย[๓] ทิสฺวา ทิสฺวา ภิกฺขู อิมสฺมึ ธมฺมวินเย อภิรมนฺตีติ.

อถโข ภควา เอตมตฺถํ วิทิตฺวา ตายํ เวลายํ อิมํ อุทานํ อุทาเนสิ

“ฉนฺนมติวสฺสติ วิวฏฺฺ นาติวสฺสติ
ตสฺมา ฉนฺนํ วิวเรถ เอวนฺตํ นาติวสฺสตีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อรหตฺตผลสจฺฉิกิริยาย [๒] เท. อพฺภุโต ธมฺโม [๓] เท. ยํ

๔. ปาติโมกฺขสวนารโห

[๓๘๖] อถโข ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "นทานาหํ ภิกฺขเว อิโต ปรํ อุโปสถํ กริสฺสามิ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิสฺสามิ, ตุมฺเหวทานิ ภิกฺขเว อิโต ปรํ อุโปสถํ กเรยฺยาถ, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาถ. อฏฺฐานเมตํ ภิกฺขเว อนวกาโส, ยํ ตถาคโต อปริสุทฺธาย ปริสาย อุโปสถํ กเรยฺย, ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺย. น จ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา[๑] สาปตฺติเกน ปาติโมกฺขํ โสตพฺพํ; โย สุเณยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว โย สาปตฺติโก ปาติโมกฺขํ สุณาติ, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฯเปตุํ.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ฯเปตพฺพํ. ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหริตพฺพํ.

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม สาปตฺติโก, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฯเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ฯปิตํ โหติ ปาติโมกฺขนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู "นามฺเห โกจิ ชานาตีติ สาปตฺติกา ว ปาติโมกฺขํ สุณนฺติ. เถรา ภิกฺขู ปรจิตฺต-วิทุโน ภิกฺขูนํ อาโรเจนฺติ "อิตฺถนฺนาโม จ อิตฺถนฺนาโม จ อาวุโส ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู 'นามฺเห โกจิ ชานาตีติ สาปตฺติกา ว ปาติโมกฺขํ สุณนฺตีติ. อสฺโสสุ โข ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู "เถรา กิร ภิกฺขู ปรจิตฺตวิทุโน อมฺเห ภิกฺขูนํ อาโรเจนฺติ 'อิตฺถนฺนาโม จ อิตฺถนฺนาโม จ อาวุโส ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู 'นามฺเห โกจิ ชานาตีติ สาปตฺติกา ว ปาติโมกฺขํ สุณนฺตีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เต “ปุรมฺหากํ เปสลา ภิกฺขู ปาติโมกฺขํ ฐเปนฺตีติ ปฏิกจฺเจว สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปาติโมกฺขํ ฐเปนฺติ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปาติโมกฺขํ ฐเปสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ “สจฺจํ กิร ภิกฺขเว ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปาติโมกฺขํ ฐเปนฺตีติ. “สจฺจํ ภควาติ ฯเปฯ วิครหิตฺวา ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “น ภิกฺขเว สุทฺธานํ ภิกฺขูนํ อนาปตฺติกานํ อวตฺถุสฺมึ อการเณ ปาติโมกฺขํ ฐเปตพฺพํ; โย ฐเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส.

๕. ธมฺมิกาธมฺมิกปาติโมกฺขฏฺฐปนํ

[๓๘๗] เอกํ ภิกฺขเว อธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ, เอกํ ธมฺมิกํ [ ].[๑] เทฺว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, เทฺว ธมฺมิกานิ. ตีณิ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, ตีณิ ธมฺมิกานิ. จตฺตาริ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, จตฺตาริ ธมฺมิกานิ. ปญฺจ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, ปญฺจ ธมฺมิกานิ. ฉ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, ฉ ธมฺมิกานิ. สตฺต อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, สตฺต ธมฺมิกานิ. อฏฺฐ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, อฏฺฐ ธมฺมิกานิ. นว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, นว ธมฺมิกานิ. ทส อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ, ทส ธมฺมิกานิ.

---

[๑] สี.,ฉ. เอตฺถนฺตเร ปาฏิโมกฺขฏฺฐปนนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

กตมํ เอกํ อธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิทํ เอกํ อธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

กตมํ เอกํ ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิทํ เอกํ ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

กตมานิ เทฺว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ เทฺว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ เทฺว ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ เทฺว ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ตีณิ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ ตีณิ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ตีณิ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ ตีณิ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ จตฺตาริ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ จตฺตาริ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ จตฺตาริ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ จตฺตาริ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ปญฺจ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิเกน ปาราชิเกน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิเกน สงฺฆาทิเสเสน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิเกน ปาจิตฺติเยน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิเกน ปาฏิเทสนีเยน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, อมูลิเกน ทุกฺกเฏน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ ปญฺจ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ปญฺจ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิเกน ปาราชิเกน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิเกน สงฺฆาทิเสเสน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิเกน ปาจิตฺติเยน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิเกน ปาฏิเทสนีเยน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ, สมูลิเกน ทุกฺกเฏน ปาติโมกฺขํ ฐเปติ; อิมานิ ปญฺจ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ฉ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย; อิมานิ ฉ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ฉ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา

ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย; อิมานิ ฉ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ สตฺต อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิเกน ปาราชิเกน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน สงฺฆาทิเสเสน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน ถุลฺลจฺจเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน ปาจิตฺติเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน ปาฏิเทสนีเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน ทุกฺกเฏน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, อมูลิเกน ทุพฺภาสิเตน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ; อิมานิ สตฺต อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ สตฺต ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิเกน ปาราชิเกน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน สงฺฆาทิเสเสน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน ถุลฺลจฺจเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน ปาจิตฺติเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน ปาฏิเทสนีเยน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน ทุกฺกเฏน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ, สมูลิเกน ทุพฺภาสิเตน ปาติโมกฺขำ ฐเปติ; อิมานิ สตฺต ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ อฏฺฐ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย; อิมานิ อฏฺฐ อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ อฏฺฐ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย อาชีววิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย; อิมานิ อฏฺฐ ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ นว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตากตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, อมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตากตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิ-วิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, อมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, มูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตากตาย; อิมานิ นว อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ นว ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย สีลวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตากตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย อาจารวิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ กตากตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิ-วิปตฺติยา ปาติโมกฺขํ ฐเปติ อกตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา

ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตาย, สมูลิกาย ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ปาติโมกฺขำ ฐเปติ กตากตาย; อิมานิ นว ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ทส อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. น ปาราชิโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ, น ปาราชิกกถา วิปฺปกตา โหติ, น สิกฺขำ ปจฺจกฺขาตโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ, น สิกฺขำ ปจฺจกฺขาตกถา วิปฺปกตา โหติ, ธมฺมิกำ สามคฺคึ อุเปติ, น ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยติ, น ธมฺมิกาย สามคฺคิยา ปจฺจาทานกถา วิปฺปกตา โหติ, น สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, น อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, น ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ; อิมานิ ทส อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.

กตมานิ ทส ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ. ปาราชิโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ, ปาราชิกกถา วิปฺปกตา โหติ, สิกฺขำ ปจฺจกฺขาตโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ, สิกฺขำ ปจฺจกฺขาตกถา วิปฺปกตา โหติ, ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปติ, ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยติ, ธมฺมิกาย สามคฺคิยา ปจฺจาทานกถา วิปฺปกตา โหติ, สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ; [๑]อิมานิ ทส ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ.[๑]

๖. ธมฺมิกปาติโมกฺขฏฺฐปนำ

[๓๘๘] กถำ ปาราชิโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ. อิธ ภิกฺขเว เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ ปาราชิกสฺส

[๑-๑] อิ. อิเม ปาจา น ทิสฺสนติ.

ธมฺมสฺส อชฺฌาปตฺติ โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺตํ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺตํ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนติ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปชฺชนฺตํ, นปิ[๑] อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนติ, อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อหํ อาวุโส ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโนติ. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย[๒] ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล ปาราชิกํ ธมฺมํ อชฺฌาปนฺโน, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๘๙] ภิกฺขุสฺส ปาติโมกฺเข ฐปิเต, ปริสา วุฏฺฐาติ ทสนฺนํ อนฺตรายานํ อญฺญตเรน อนฺตราเยน[๓] ราชนฺตราเยน วา โจรนฺตราเยน วา อคฺยนฺตราเยน วา อุทกนฺตราเยน วา มนุสฺสนฺตราเยน วา อมนุสฺสนฺตราเยน วา วาฬนฺตราเยน วา สิรึสปนฺตราเยน วา ชีวิตนฺตราเยน วา พฺรหฺมจริยนฺตราเยน วา. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมึ อาวาเส อญฺญตรสฺมึ วา อาวาเส ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

---

[๑] ฉ.,เท.,อิ. นาปิ [๒] ฉ. ปริสงฺกิตาย [๓] ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส ปาราชิก-กถา วิปฺปกตา, ตำ วตฺถุ๎ อวินิจฺฉิตำ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ ตำ วตฺถุ๎ วินิจฺฉิเนยฺยาติ.

เอวญฺเจ ตำ ลเภถ, อิจฺเจตำ กุสลำ; โน เจ ลเภถ, ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหริตพฺพำ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส ปาราชิกกถา วิปฺปกตา, ตำ วตฺถุ๎ อวินิจฺฉิตำ, ตสฺส ปาติโมกฺขำ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกำ ปาติโมกฺขฏฺฐปนำ.

[๓๙๐] กถำ สิกฺขำ ปจฺจกฺขาตโก ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ. อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุนา[๑] เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ สิกฺขา ปจฺจกฺขาตา โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุำ ปสฺสติ สิกฺขำ ปจฺจกฺขนฺตำ, น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุำ ปสฺสติ สิกฺขำ ปจฺจกฺขนฺตำ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาเมน อาวุโส ภิกฺขุนา สิกฺขา ปจฺจกฺขาตาติ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุำ ปสฺสติ สิกฺขำ ปจฺจกฺขนฺตำ, น ปิ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาเมน อาวุโส ภิกฺขุนา สิกฺขา ปจฺจกฺขาตาติ. อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'มยา อาวุโส สิกฺขา ปจฺจกฺขาตาติ. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

---

[๑] ฉ. ภิกฺขุ, อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาเมน ปุคฺคเลน สิกฺขา ปจฺจกฺขาตา, ตสฺส ปาติโมกฺขํ จเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๙๑] ภิกฺขุสฺส ปาติโมกฺเข จปิเต, ปริสา วุฏฺฐาติ ทสนฺนํ อนฺตรายานํ อญฺญตเรน อนฺตราเยน ราชนฺตราเยน วา ฯเปฯ พฺรหฺมจริยนฺตราเยน วา. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมึ อาวาเส อญฺญตรสฺมึ วา อาวาเส ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตกถา วิปฺปกตา, ตํ วตฺถุ๋ อวินิจฺฉิตํ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ วตฺถุ๋ วินิจฺฉินेยฺยาติ.

เอวญฺเจ ตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหริตพฺพํ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส สิกฺขํ ปจฺจกฺขาตกถา วิปฺปกตา, ตํ วตฺถุ๋ อวินิจฺฉิตํ, ตสฺส ปาติโมกฺขํ จเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๙๒] กถํ ธมฺมิกํ สามคฺคึ น อุเปติ. อิธ ปน ภิกฺขเว [ ][1] เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ ธมฺมิกาย

---

[1] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

สามคฺคิยา อนุปคมนำ โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปนฺตำ. น เหว โข ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปนฺตำ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปตีติ. น เหว โข ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปนฺตำ. นปิ[๑] อญฺโญ ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปตีติ, อปิจ โส ว ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อหำ อาวุโส ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปมีติ. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขู เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล ธมฺมิกำ สามคฺคึ น อุเปติ, ตสฺส ปาติโมกฺขำ จเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมำ ปาติโมกฺขฏฺฐปนำ.

[๓๙๓] กถำ ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยติ. อิธ ปน ภิกฺขเว เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ ธมฺมิกาย สามคฺคิยา ปจฺจาทานำ โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยนฺตำ. น เหว โข ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยนฺตำ. อปิจ อญฺโญ ภิกฺขู ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ธมฺมิกำ สามคฺคึ ปจฺจาทิยตีติ. น เหว โข ภิกฺขู ภิกฺขุำ ปสฺสติ ธมฺมิกำ

---

[๑] โป.,สฺยา. น ปิ, สี.,ฉ.,เท.,อิ. นาปิ, เอวมุปริปิ.

สามคฺคึ ปจฺจาทิยนฺตํ, นปิ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ ‘อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ธมฺมิกํ สามคฺคึ ปจฺจาทิยตีติ, อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ ‘อหํ อาวุโส ธมฺมิกํ สามคฺคึ ปจฺจาทิยามีติ. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล ธมฺมิกํ สามคฺคึ ปจฺจาทิยติ, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๙๔] ภิกฺขุสฺส ปาติโมกฺเข จปิเต, ปริสา วุฏฺฐาติ ทสนฺนํ อนฺตรายานํ อญฺญตเรน อนฺตราเยน ราชนฺตราเยน วา ฯเปฯ พฺรหฺมจริยนฺตราเยน วา. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ ตสฺมึ อาวาเส อญฺญตรสฺมึ วา อาวาเส ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส ธมฺมิกาย สามคฺคิยา ปจฺจาทานกถา วิปฺปกตา, ตํ วตฺถุ๋ อวินิจฺฉิตํ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ ตํ วตฺถุ๋ วินิจฺฉิเนยฺยาติ.

เอวญฺเจ ตํ ลเภถ, อิจฺเจตํ กุสลํ; โน เจ ลเภถ, ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหริตพฺพํ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามสฺส ปุคฺคลสฺส ธมฺมิกาย สามคฺคิยา ปจฺจาทานกถา วิปฺปกตา, ตํ วตฺถุ๋ อวินิจฺฉิตํ, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๙๕] กถำ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ. อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตำ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตำ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตำ, นปิ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อหำ อาวุโส สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ.[๑] อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุฏฺฐาหิตฺวา

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล สีลวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, ตสฺส ปาติโมกฺขำ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกำ ปาติโมกฺขฏฺฐปนำ.

[๓๙๖] กถำ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ. อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตำ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุๆ ปสฺสติ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตำ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตมฺหีติ.

'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุ์ ปสฺสติ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตํ, นปิ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อหํ อาวุโส อาจารวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. อากงฺขมาโน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล อาจาร-วิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ.

[๓๙๗] กถํ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ. อิธ ปน ภิกฺขเว ภิกฺขุ เยหิ อากาเรหิ เยหิ ลิงฺเคหิ เยหิ นิมิตฺเตหิ ทิฏฺฐิ-วิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต โหติ, เตหิ อากาเรหิ เตหิ ลิงฺเคหิ เตหิ นิมิตฺเตหิ ภิกฺขุ ภิกฺขุ์ ปสฺสติ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตํ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุ์ ปสฺสติ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตํ, อปิจ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. น เหว โข ภิกฺขุ ภิกฺขุ์ ปสฺสติ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตํ, นปิ อญฺโญ ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อิตฺถนฺนาโม อาวุโส ภิกฺขุ ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ. อปิจ โส ว ภิกฺขุ ภิกฺขุสฺส อาโรเจติ 'อหํ อาวุโส ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตติ.[๑] อากงฺขมาโน ภิกฺขเว

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโตมฺหีติ.

ภิกฺขุ เตน ทิฏฺเฐน เตน สุเตน ตาย ปริสงฺกาย ตทหุโปสเถ จาตุทฺทเส วา ปณฺณรเส วา ตสฺมึ ปุคฺคเล สมฺมุขีภูเต สงฺฆมชฺเฌ อุทาหเรยฺย

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนาโม ปุคฺคโล ทิฏฺฐิวิปตฺติยา ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิโต, ตสฺส ปาติโมกฺขํ ฐเปมิ, น ตสฺมึ สมฺมุขีภูเต ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ. อิมานิ ทส ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานีติ.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๗. อตฺตาทานองฺคํ

[๓๙๘] อถโข อายสฺมา อุปาลิ, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อุปาลิ ภควนฺตํ เอตทโวจ "อตฺตาทานํ อาทาตุกาเมน ภนฺเต ภิกฺขุนา กตมงฺคสมนฺนาคตํ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพนฺติ.

"อตฺตาทานํ อาทาตุกาเมน อุปาลิ ภิกฺขุนา ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ, อตฺตาทานํ อาทาตุกาเมน อุปาลิ ภิกฺขุนา เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ยํ โข อหํ อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุกาโม, กาโล นุ โข อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุํ, อุทาหุ โนติ. สเจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'อกาโล อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุํ, โน กาโลติ. น ตํ อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ.

สเจ ปนุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'กาโล อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุํ, โน อกาโลติ. เตนุปาลิ ภิกฺขุนา อุตฺตรึ

ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ยํ โข อหํ อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุกาโม, ภูตํ นุ โข อิทํ อตฺตาทานํ, อุทาหุ โนติ. สเจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อภูตํ อิทํ อตฺตาทานํ, โน ภูตนฺติ. น ตํ อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ.

สเจ ปนุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘ภูตํ อิทํ อตฺตาทานํ, โน อภูตนฺติ. เตนุปาลิ ภิกฺขุนา อุตฺตรึ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ยํ โข อหํ อิมํ อตฺตาทานํ อาทาตุกาโม, อตฺถสญฺหิตํ นุ โข อิทํ[๑] อตฺตาทานํ, อุทาหุ โนติ. สเจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อนตฺถสญฺหิตํ อิทํ อตฺตาทานํ, โน อตฺถสญฺหิตนฺติ. น ตํ อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ.

สเจ ปนุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อตฺถสญฺหิตํ อิทํ อตฺตาทานํ, โน อนตฺถสญฺหิตนฺติ, เตนุปาลิ ภิกฺขุนา อุตฺตรึ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘อิมํ โข อหํ อตฺตาทานํ, อาทิยมาโน ลภิสฺสามิ สนฺทิฏฺเฐ สมฺภตฺเต ภิกฺขู ธมฺมโต วินยโต ปกฺเข, อุทาหุ โนติ. สเจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อิมํ[๒] โข อหํ อตฺตาทานํ อาทิยมาโน น ลภิสฺสามิ สนฺทิฏฺเฐ สมฺภตฺเต ภิกฺขู ธมฺมโต วินยโต ปกฺเขติ, น ตํ อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ.

สเจ ปนุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ ‘อิมํ โข อหํ อตฺตาทานํ อาทิยมาโน ลภิสฺสามิ สนฺทิฏฺเฐ สมฺภตฺเต ภิกฺขู ธมฺมโต วินยโต ปกฺเขติ, เตนุปาลิ ภิกฺขุนา อุตฺตรึ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘อิมํ โข เม อตฺตาทานํ อาทิยโต ภวิสฺสติ สงฺฆสฺส ตโตนิทานํ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท สงฺฆเภโท

---

[๑] เท. อิมํ [๒] เท. อิทํ

สงฺฆราชิ สงฺฆวตฺถานํ สงฺฆนานากรณํ, อุทาหุ โนติ. สเจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'อิมํ โข เม อตฺตาทานํ อาทิยโต ภวิสฺสติ สงฺฆสฺส ตโตนิทานํ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท สงฺฆเภโท สงฺฆราชิ สงฺฆวตฺถานํ สงฺฆนานากรณนฺติ. น ตํ อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทาตพฺพํ.

สเจ ปนุปาลิ ภิกฺขุ ปจฺจเวกฺขมาโน เอวํ ชานาติ 'อิมํ โข เม อตฺตาทานํ อาทิยโต น ภวิสฺสติ สงฺฆสฺส ตโตนิทานํ ภณฺฑนํ กลโห วิคฺคโห วิวาโท สงฺฆเภโท สงฺฆราชิ สงฺฆวตฺถานํ สงฺฆนานากรณนฺติ, อาทาตพฺพํ ตํ อุปาลิ อตฺตาทานนฺ. เอวํ ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ โข อุปาลิ อตฺตาทานํ อาทินฺนํ ปจฺฉาปิ[๑] อวิปฺปฏิสารกรํ ภวิสฺสตีติ.

๘. โจทเกน ปจฺจเวกฺขิตพฺพธมฺโม

[๓๙๙] "โจทเกน ภนฺเต ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน กตี[๒] ธมฺเม อชฺฌตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ. "โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปโร โจเทตพฺโพ.

โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'ปริสุทฺธกายสมาจาโร นุ โขมฺหิ, ปริสุทฺเธนมฺหิ กายสมาจาเรน สมนฺนาคโต อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมํเสน, สํวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุทาหุ โนติ. โน เจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปริสุทฺธกายสมาจาโร

---

[๑] อิ. ปิสทฺโท น ทิสฺสติ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กติ, เอวมุปริปิ.

โหติ ปริสุทฺเธน กายสมาจาเรน สมนฺนาคโต อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมํเสน, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร ‘อิงฺฆ ตาว อายสฺมา กายิกํ สิกฺขสฺสูติ. อิติสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร.

ปุน จปรํ อุปาลิ โจทเกน ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘ปริสุทฺธวจีสมาจาโร นุ โขมฺหิ, ปริสุทฺเธนมฺหิ วจีสมาจาเรน สมนฺนาคโต อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมํเสน, สํวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุทาหุ โนติ. โน เจ อุปาลิ ภิกฺขุ ปริสุทฺธวจีสมาจาโร โหติ ปริสุทฺเธน วจีสมาจาเรน สมนฺนาคโต อจฺฉิทฺเทน อปฺปฏิมํเสน, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร ‘อิงฺฆ ตาว อายสฺมา วาจสิกํ สิกฺขสฺสูติ. อิติสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร.

ปุน จปรํ อุปาลิ โจทเกน ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘เมตฺตํ นุ โข เม จิตฺตํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ สพฺรหฺมจารีสุ อนาฆาตํ, สํวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุทาหุ โนติ. โน เจ อุปาลิ ภิกฺขุโน เมตฺตํ จิตฺตํ ปจฺจุปฏฺฐิตํ โหติ สพฺรหฺมจารีสุ อนาฆาตํ, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร ‘อิงฺฆ ตาว อายสฺมา สพฺรหฺมจารีสุ เมตฺตํ จิตฺตํ อุปฏฺฐาเปหีติ. อิติสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร.

ปุน จปรํ อุปาลิ โจทเกน ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ‘พหุสฺสุโต นุ โขมฺหิ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปา เม ธมฺมา พหุสฺสุตา โหนฺติ;[๑] ธตา[๒] วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, สํวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุทาหุ

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ. ธาตา

โนติ. โน เจ อุปาลิ ภิกฺขุ พหุสฺสุโต โหติ สุตธโร สุตสนฺนิจโย, เย เต ธมฺมา อาทิกลฺยาณา มชฺเฌกลฺยาณา ปริโยสานกลฺยาณา สาตฺถํ สพฺยญฺชนํ เกวลปริปุณฺณํ ปริสุทฺธํ พฺรหฺมจริยํ อภิวทนฺติ, ตถารูปาสฺส[๑] ธมฺมา น[๒] พหุสฺสุตา โหนฺติ; ธตา วจสา ปริจิตา มนสานุเปกฺขิตา ทิฏฺฐิยา สุปฺปฏิวิทฺธา, ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'อิงฺฆ ตาว อายสฺมา อาคมํ ปริยาปุณสฺสูติ. อิติสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร.

ปุน จปรํ อุปาลิ โจทเกน ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน เอวํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ 'อุภยานิ นุ โข เม ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ[๓] สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส[๔] อนุพฺยญฺชนโส, สํวิชฺชติ นุ โข เม เอโส ธมฺโม, อุทาหุ โนติ. โน เจ อุปาลิ ภิกฺขุโน อุภยานิ ปาติโมกฺขานิ วิตฺถาเรน สฺวาคตานิ โหนฺติ สุวิภตฺตานิ สุปฺปวตฺตีนิ สุวินิจฺฉิตานิ สุตฺตโส อนุพฺยญฺชนโส, 'อิทํ ปนาวุโส กตฺถ วุตฺตํ ภควตาติ อิติ ปุฏฺโฐ น สมฺปาเทติ,[๕] ตสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร 'อิงฺฆ ตาว อายสฺมา วินยํ ปริยาปุณสฺสูติ. อิติสฺส ภวนฺติ วตฺตาโร. โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ.

๙. โจทเกน อุปฏฺฐาเปตพฺพธมฺโม

[๔๐๐] "โจทเกน ภนฺเต ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน กตี ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ. "โจทเกนุปาลิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ตถารูปสฺส [๒] อิ. นสทฺโท น ทิสฺสติ. [๓] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๔] อิ. สุตฺตโต, เอวมุปริปิ. [๕] สี.,ฉ.,เท. สมฺปายติ, อิ. สมฺปาทยติ

ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตพฺโพ ‘กาเลน วกฺขามิ โน อกาเลน, ภูเตน วกฺขามิ โน อภูเตน, สณฺเหน วกฺขามิ โน ผรุเสน, อตฺถสญฺหิเตน วกฺขามิ โน อนตฺถสญฺหิเตน, เมตฺตจิตฺโต วกฺขามิ โน โทสนฺตโรติ. โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ อุปฏฺฐาเปตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ.

๑๐. โจทกจุทิตกปฏิสํยุตฺตกถา

[๔๐๑] “อธมฺมโจทกสฺส ภนฺเต ภิกฺขุโน กตีหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปชฺชตีติ. “อธมฺมโจทกสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปชฺชติ ‘อกาเลนายสฺมา โจเทสิ, โน กาเลน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. อภูเตนายสฺมา โจเทสิ, โน ภูเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. ผรุเสนายสฺมา โจเทสิ, โน สณฺเหน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. อนตฺถสญฺหิเตนายสฺมา โจเทสิ, โน อตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. โทสนฺตโร อายสฺมา โจเทสิ, โน เมตฺตจิตฺโต, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายาติ. อธมฺมโจทกสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปชฺชติ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา น อญฺโญปิ ภิกฺขุ อภูเตน โจเทตพฺพํ มญฺเญยฺยาติ.

“อธมฺมจุทิตสฺส[๑] ปน ภนฺเต ภิกฺขุโน กตีหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปชฺชตีติ. “อธมฺมจุทิตสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปชฺชติ ‘อกาเลนายสฺมา จุทิโต, โน กาเลน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. อภูเตนายสฺมา จุทิโต, โน ภูเตน, อลนฺเต

---

[๑] อิ. จุทิตกสฺส

อวิปฺปฏิสาราย. ผรุเสนายสฺมา จุทิโต, โน สณฺเหน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. อนตฺถสญฺหิเตนายสฺมา จุทิโต, โน อตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. โทสนฺตเรนายสฺมา จุทิโต, โน เมตฺตจิตฺเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายาติ. อธมฺมจุทิตสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพติ.

"ธมฺมโจทกสฺส ภนฺเต ภิกฺขุโน กตีหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพติ. "ธมฺมโจทกสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพ 'กาเลนายสฺมา โจเทสิ, โน อกาเลน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. ภูเตนายสฺมา โจเทสิ, โน อภูเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. สณฺเหนายสฺมา โจเทสิ, โน ผรุเสน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. อตฺถสญฺหิเตนายสฺมา โจเทสิ, โน อนตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต อวิปฺปฏิสาราย. เมตฺตจิตฺโต อายสฺมา โจเทสิ, โน โทสนฺตโร, อลนฺเต อวิปฺปฏิสารายาติ. ธมฺมโจทกสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ อวิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพ. ตํ กิสฺส เหตุ. ยถา อญฺโญปิ ภิกฺขุ ภูเตน โจเทตพฺพํ มญฺเญยฺยาติ.

"ธมฺมจุทิตสฺส ปน ภนฺเต ภิกฺขุโน กตีหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพติ. "ธมฺมจุทิตสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพ 'กาเลนายสฺมา จุทิโต, โน อกาเลน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. ภูเตนายสฺมา จุทิโต, โน อภูเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. สณฺเหนายสฺมา จุทิโต, โน ผรุเสน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. อตฺถสญฺหิเตนายสฺมา จุทิโต, โน อนตฺถสญฺหิเตน, อลนฺเต วิปฺปฏิสาราย. เมตฺตจิตฺเตนายสฺมา จุทิโต, โน โทสนฺตเรน, อลนฺเต วิปฺปฏิสารายาติ. ธมฺมจุทิตสฺส อุปาลิ ภิกฺขุโน อิเมหิ ปญฺจหากาเรหิ วิปฺปฏิสาโร อุปฺปหาตพฺโพติ.

"โจทเกน ภนฺเต ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน กตี ธมฺเม อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ. "โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวา ปโร โจเทตพฺโพ; การุญฺญตา หิเตสิตา อนุกมฺปิตา[๑] อาปตฺติวุฏฺฐานตา วินยปุเรกฺขารตาติ. โจทเกนุปาลิ ภิกฺขุนา ปรํ โจเทตุกาเมน อิเม ปญฺจ ธมฺเม อชฺฌตฺตํ มนสิกริตฺวา ปโร โจเทตพฺโพติ.

"จุทิเตน ปน ภนฺเต ภิกฺขุนา กตีสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาตพฺพนฺติ. "จุทิเตนุปาลิ ภิกฺขุนา ทฺวีสุ ธมฺเมสุ ปติฏฺฐาตพฺพํ สจฺเจ จ อกุปฺเป จาติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

ปาติโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธโก นวโม.[๒]

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถู[๓] ตีส.

[๔]ภาณวารา เทฺว.[๔]

---

[๑] อิ. อนุกมฺปตา

[๒] สฺยา. ...ขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ นวมํ.

[๓] อิ. วตฺถุ, เอวมุปริปิ.

[๔-๔] สี.,เท.,ทยฺ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.

ตสฺสุทฺทานํ

อุโปสเถ ยาวติกํ ปาปภิกฺขุ น นิกฺขมิ[๑]
โมคฺคลฺลาเนน นิวุตฺโถ[๒] อจฺฉรํ[๓] ชินสาสเน.

นินฺโนนุปุพฺพสิกฺขา จ จิตฺตธมฺโม นติกฺกม[๔]
กุณปุกฺขิปติ สงฺโฆ สวนฺติโย ชหนฺติ จ.[๕]

สวนฺติ ปรินิพฺพนฺติ เอกรส วิมุตฺติ จ
พหุ ธมฺมวินโยปิ ภูตฏฺฐาริยปุคฺคลา.

สมุทฺทํ อุปมํ กตฺวา ฐาเปสิ[๖] สาสเน คุณํ
อุโปสเถ ปาติโมกฺขํ น อมฺเห โกจิ ชานาติ.

ปฏิกจฺเจว อุชฺฌนฺติ เอโก เทฺว ตีณิ จาตุโร[๗]
ปญฺจ ฉ สตฺต อฏฺฐานิ นวา[๘] จ ทสมานิ จ.

สีล อาจาร ทิฏฺฐิ จ อาชีวญฺจตุภาคิเก[๙]
ปาราชิกญฺจ สงฺฆาทิ ปาจิตฺติ ปาฏิเทสนิ.

ทุกฺกฏํ ปญฺจภาเคสุ สีลาจารวิปตฺติ จ
อกตาย กตาย จ ฉพฺภาเคสุ ยถาวิธิ.[๑๐]

---

[๑] อิ. นิกฺขมติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท. นิจฺฉุทฺโธ, อิ. นิจฺจทฺโท
[๓] สี.,ฉ.,เท. อจฺเฉรา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นาติกฺกมฺม
[๕] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วาเจสิ
[๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จตฺตาริ, มหา. จตุโร
[๘] อิ. นว
[๙] สี.,ฉ.,เท. อาชีวํ จตุภาคิเก, อิ. อาชีวํ จตุสาวเก
[๑๐] อิ. ยถา จิติ.

ปาราชิกํ จ สงฺฆาทิ ถุลฺลปาจิตฺติเยน จ[๑]
ปาฏิเทสนียญฺเจว ทุกฺกฏญฺจ ทุพฺภาสิตํ.

สีลาจารวิปตฺติ จ อาชีวญฺจ วิปตฺติยา
อฏฺฐากตาย กเตน สีลาจารา จ ทิฏฺฐิยา.[๒]

อกตาย กตายาปิ กตากตายเมว จ
เอวํ นววิธา วุตฺตา ยถาภูเตน ญายโต.

ปาราชิโก วิปฺปกตา[๓] ปจฺจกฺขาโต ตเถว จ
อุเปติ ปจฺจาทิยติ ปจฺจาทานกถาย จ.[๔]

สีลาจารวิปตฺติ จ ตถา[๕] ทิฏฺฐิวิปตฺติยา
ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิตํ[๖] ทสธา ตํ วิชานถ.[๗]

[๘]ภิกฺขุ วิปสฺสติ ภิกฺขุ อญฺโญ จาโรจยาติ ตํ
สุทฺเธ ว ตสฺส อกฺขาติ ปาติโมกฺขํ ฐเปสิ โส.

วุฏฺฐาติ อนฺตราเยน ราชา โจรอคฺคูทกา
มนุสฺสามนุสฺสา วาพฺ สิรึสปา จ ชีวิตํ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ถุลฺลํ ปาจิตฺติเยน จ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สีลาจารวิปตฺติ จ ทิฏฺฐิอาชีววิปตฺติ ยา จ อฏฺฐา กตากเต เตเนตา สีลาจารทิฏฺฐิยา [๓] อิ. วิปฺปกโต
[๔] สี, ฉ.,เท. ปจฺจาทานกถา จ ยา, อิ. ปจฺจาทานกถา จ โย, มหา. ปจฺจาทานกถา จ.
[๕] อิ. ยถา [๖] อิ. ทิฏฺฐสุตปริสงฺกิ [๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิชานาถ.
[๘-๘] สี.,ฉ.,เท. ภิกฺขุ วิปสฺสติ ภิกฺขุ อญฺโญ จาโรจยาติ ตํ
โสเยว ตสฺส อกฺขาติ ปาติโมกฺขํ ฐเปติ โส.
วุฏฺฐาติ อนฺตราเยว ราชโจรคฺคุทกา จ
มนุสฺสอมนุสฺสา จ วาพสรีสปา ชีวิพฺรหฺมุ.
ทสนฺนมญฺญตเรน ตสฺมึ อญฺญตเรสุ วา

พฺรหฺมจารี จ ทสนฺนํ ตสฺมึ อญฺญตเรสุ วา[๗]
ธมฺมิกาธมฺมิกา เจว ยถามคฺเคน ชานถ.[๑]

กาลภูตตฺถสญฺหิตํ ลภิสฺสามิ ภวิสฺสติ
กายวาจสิกา เมตฺตา พาหุสจฺจูภยานิ ตุ.[๒]

กาลภูเตน สณฺเหน อตฺถเมตฺเตน โจทเย
วิปฺปฏิสารี อธมฺเมน ตเถวาปิ วิโนทเย.[๓]

[๔]ธมฺมโจทจุทิตสฺส วิโนเท วิปฺปฏิสฺสเร
กรุณา หิตานุกมฺปา วุฏฺฐานมฺปิ ปุรกฺขิตา.[๔]
โจทกสฺส ปฏิปตฺติ สมฺพุทฺเธน ปกาสิตา[๕]
สจฺเจ เจว อกุปฺเป จ จุทิตสฺเสส[๖] ธมฺมตาติ.

ปาติโมกฺขฏฺฐปนกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

อิ. ภิกฺขุ วิปสฺสติ ภิกฺขุ วิปสฺสญฺโญ จาโรจติ
ตํ สุทฺเธ ว ตสฺส อกฺขาติ ปาติโมกฺขํ ฯเปติ โส.
วุฏฺฐาติ อนฺตราเยน ราชโจรคฺคุทกา จ
มนุสฺส อมนุสฺส จ วาพสิริสปาชีวิ พฺรหฺมํ.
ทสนฺนญฺญตเรเกน ตสฺมึ อญฺญตเรสุ วา

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ชานาถ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พาหุสจฺจํ อุภยานิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วิปฺปฏิสารธมฺเมน ตถา วาจา วิโนทเย.
[๔-๔] อิ. ธมฺมโจทจุทิตสฺส วิโนเทติ วิปฺปฏิสาโร
กรุณา หิตานุกมฺปิ วุฏฺฐาน ปุเรกฺขารตา.
สี.,ฉ.,เท. .... วุฏฺฐานปุเรกฺขารโต.
[๕] อิ. ปกาสิตํ [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. จุทิตสฺเสว

๑๐. ภิกฺขุนิกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร

๑. มหาปชาปติโคตมีวตฺถุ

[๔๐๒] เตน สมเยน พุทฺโธ ภควา สกฺเกสุ วิหรติ กปิล-วตฺถุสฺมึ นิโคฺรธาราเม. อถโข มหาปชาปตี[๑] โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. "อลํ โคตมิ, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ. ทุติยมฺปิ โข ฯเปฯ ตติยมฺปิ โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ "สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. "อลํ โคตมิ, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ. อถโข มหาปชาปตี โคตมี "น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ.

อถโข ภควา กปิลวตฺถุสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน เวสาลี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน จาริกญฺจรมาโน, เยน เวสาลี,

---

[๑] สี.,ฉ.,มหา. มหาปชาปติ, เอวมุปริปิ.

ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ. อถโข มหาปชาปตี โคตมี เกเส เฉทาเปตฺวา กาสายานิ วตฺถานิ อจฺฉาเทตฺวา สมฺพหุลาหิ สากิยานีหิ สทฺธึ, เยน เวสาลี, เตน ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน เยน เวสาลี, มหาวนํ กูฏาคารสาลา, เตนุปสงฺกมิ. อถโข มหาปชาปตี โคตมี สุเนหิ[๑] ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก อฏฺฐาสิ. อทฺทสา โข อายสฺมา อานนฺโท มหาปชาปตึ โคตมึ สุเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขึ ทุมฺมนํ อสฺสุมุขึ รุทมานํ พหิทฺวาร-โกฏฺฐเก ฐิตํ; ทิสฺวาน มหาปชาปตึ โคตมึ เอตทโวจ “กิสฺส ตฺวํ โคตมิ สุเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตาติ. “ตถา หิ ปน ภนฺเต อานนฺท น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “เตนหิ[๒] โคตมิ มุหุตฺตํ ตฺวํ[๓] อิเธว ตาว โหหิ, ยาวาหํ ภควนฺตํ ยาจามิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “เอสา ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี สุเนหิ ปาเทหิ รโชกิณฺเณน คตฺเตน ทุกฺขี ทุมฺมนา อสฺสุมุขี รุทมานา พหิทฺวารโกฏฺฐเก ฐิตา ‘น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สูเนหิ, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เตนหิ ตฺวํ
[๓] สี.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ, สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “อลํ อานนฺท, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ. ทุติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “อลํ อานนฺท, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ. ตติยมฺปิ โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. “อลํ อานนฺท, มา เต รุจฺจิ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชาติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท “น ภควา อนุชานาติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ,[๑] ยนฺนูนาหํ อญฺเญนปิ ปริยาเยน ภควนฺตํ ยาเจยฺยํ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “ภพฺโพ นุ โข ภนฺเต มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลํ วา สกิทาคามิผลํ[๒] วา อนาคามิผลํ วา อรหตฺตผลํ วา สจฺฉิกาตุนฺติ. “ภพฺโพ อานนฺท มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลมฺปิ สกิทาคามิผลมฺปิ อนาคามิผลมฺปิ อรหตฺตผลมฺปิ

---

[๑] สี. ฉ.,มหา. ปพฺพชฺชนฺติ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สกทาคามิผลํ, เอวมุปริปิ.

สจฺฉิกาตุนฺติ. “สเจ ภนฺเต ภพฺโพ มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิตฺวา โสตาปตฺติผลมฺปิ สกิทาคามิผลมฺปิ อนาคามิผลมฺปิ อรหตฺตผลมฺปิ สจฺฉิกาตุํ, พหูปการา ภนฺเต มหาปชาปตี โคตมี ภควโต มาตุจฺฉา อาปาทิกา โปสิกา ขีรสฺส ทายิกา ภควนฺตํ ชเนตฺติยา กาลกตาย ถญฺญํ ปาเยสิ, สาธุ ภนฺเต ลเภยฺย มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชนฺติ.

อฏฺฐครุธมฺมา

[๔๐๓] “สเจ อานนฺท มหาปชาปตี โคตมี อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหาติ, สา วสฺสา โหตุ อุปสมฺปทา.

วสฺสสตูปสมฺปนฺนาย ภิกฺขุนิยา ตทหุปสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลิกมฺมํ สามีจิกมฺมํ กาตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

น ภิกฺขุนิยา อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺสํ วสิตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

อนฺวฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสงฺฆโต เทฺว ธมฺมา ปจฺจาสีสิตพฺพา อุโปสถปุจฺฉกญฺจ โอวาทูปสงฺกมนญฺจ;[๑] อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

---

[๑] สี.,ฉ. โอวาทูสงฺกมนญฺจ, อิ. โอวาทูปสงฺกมนํ, เอวมุปริปิ.

วสฺสํ วุฏฺฐาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ตีหิ ฐาเนหิ ปวาเรตพฺพํ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

เทฺว วสฺสานิ ฉสุ ธมฺเมสุ สิกฺขิตสิกฺขาย สิกฺขมานาย อุภโตสงฺเฆ อุปสมฺปทา ปริเยสิตพฺพา; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

น ภิกฺขุนิยา เกนจิ ปริยาเยน ภิกฺขุ อกฺโกสิตพฺโพ ปริภาสิตพฺโพ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

อชฺชตคฺเค โอวโฏ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขูสุ วจนปโถ, อโนวโฏ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีสุ วจนปโถ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

สเจ ปนานนฺท[๑] มหาปชาปตี โคตมี อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหาติ; สา วสฺสา โหตุ อุปสมฺปทาติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท ภควโต สนฺติเก อฏฺฐ ครุธมฺเม อุคฺคเหตฺวา, เยน มหาปชาปตี โคตมี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา มหาปชาปตึ โคตมึ เอตทโวจ “สเจ โข ตฺวํ โคตมิ อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺเหยฺยาสิ, สา ว เต ภวิสฺสติ อุปสมฺปทา.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สเจ อานนฺท

วสฺสสตูปสมฺปนฺนาย[๑] ภิกฺขุนิยา ตทหุปสมฺปนฺนสฺส ภิกฺขุโน อภิวาทนํ ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลิกมฺมํ สามีจิกมฺมํ กาตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

น ภิกฺขุนิยา อภิกฺขุเก อาวาเส วสฺสํ วสิตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

อนฺวฑฺฒมาสํ ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสงฺฆโต เทฺว ธมฺมา ปจฺจาสีสิตพฺพา อุโปสถปุจฺฉกญฺจ โอวาทูปสงฺกมนญฺจ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

วสฺสํ วุฏฺฐาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ตีหิ ฐาเนหิ ปวาเรตพฺพํ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนาย ภิกฺขุนิยา อุภโตสงฺเฆ ปกฺขมานตฺตํ จริตพฺพํ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

เทฺว วสฺสานิ ฉสุ ธมฺเมสุ สิกฺขิตสิกฺขาย สิกฺขมานาย อุภโตสงฺเฆ อุปสมฺปทา ปริเยสิตพฺพา; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

น ภิกฺขุนิยา เกนจิ ปริยาเยน ภิกฺขุ อกฺโกสิตพฺโพ ปริภาสิตพฺโพ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. วสฺสสตูปสมฺปนฺนาย

อชฺชตคฺเค โอวโฏ ภิกฺขุนีนํ ภิกฺขูสุ วจนปโถ, อโนวโฏ ภิกฺขูนํ ภิกฺขุนีสุ วจนปโถ; อยมฺปิ ธมฺโม สกฺกตฺวา ครุกตฺวา มาเนตฺวา ปูเชตฺวา ยาวชีวํ อนติกฺกมนีโย.

สเจ โข ตฺวํ โคตมิ อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺเหยฺยาสิ, สา ว เต ภวิสฺสติ อุปสมฺปทาติ.

"เสยฺยถาปิ ภนฺเต อานนฺท อิตฺถี วา ปุริโส วา ทหโร ยุวา มณฺฑนชาติโก สีสํ นฺหาโต อุปฺปลมาลํ วา วสฺสิกมาลํ วา อธิมตฺตกมาลํ วา[๑] ลภิตฺวา อุโภหิ หตฺเถหิ ปฏิคฺคเหตฺวา อุตฺตมงฺเค สิรสิ[๒] ปติฏฺฐาเปยฺย; เอวเมว โข อหํ ภนฺเต อานนฺท อิเม อฏฺฐ ครุธมฺเม ปฏิคฺคณฺหามิ ยาวชีวํ อนติกฺกมนีเยติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ "ปฏิคฺคหิตา ภนฺเต มหาปชาปติยา โคตมิยา อฏฺฐ ครุธมฺมา อุปสมฺปนฺนา ภควโต มาตุจฺฉาติ.

"สเจ ปนานนฺท นาลภิสฺส มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, จิรฏฺฐิติกํ อานนฺท พฺรหฺมจริยํ อภวิสฺส, วสฺสสหสฺสํ สทฺธมฺโม ติฏฺเฐยฺย, ยโต จ โข อานนฺท มาตุคาโม ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชิโต, นทานิ อานนฺท พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ ภวิสฺสติ, ปญฺเจวทานิ อานนฺท วสฺสสตานิ สทฺธมฺโม ฐสฺสติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อติมุตฺตกมาลํ วา [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สิรสฺมึ

เสยฺยถาปิ อานนฺท ยานิ กานิจิ กุลานิ พหฺวิตฺถิกานิ[๑] อปฺปปุริสกานิ, ตานิ สุปฺปธํสิยานิ โหนฺติ โจเรหิ กุมฺภเถนเกหิ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท สมฺปนฺเน สาลิกฺเขตฺเต เสตฏฺฐิกา นาม โรคชาติ นิปตติ, เอวํ ตํ สาลิกฺเขตฺตํ น จิรฏฺฐิติกํ โหติ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท สมฺปนฺเน อุจฺฉุกฺเขตฺเต มญฺเชฏฺฐิกา[๒] นาม โรคชาติ นิปตติ, เอวํ ตํ อุจฺฉุกฺเขตฺตํ น จิรฏฺฐิติกํ โหติ; เอวเมว โข อานนฺท ยสฺมึ ธมฺมวินเย ลภติ มาตุคาโม อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชฺชํ, น ตํ พฺรหฺมจริยํ จิรฏฺฐิติกํ โหติ.

เสยฺยถาปิ อานนฺท ปุริโส มหโต ตฬากสฺส ปฏิกจฺเจว ปาฬึ[๓] พนฺเธยฺย ยาวเทว อุทกสฺส อนติกฺกมนาย; เอวเมว โข อานนฺท มยา ปฏิกจฺเจว ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ ครุธมฺมา ปญฺญตฺตา ยาวชีวํ อนติกฺกมนียาติ.

ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ ครุธมฺมา นิฏฺฐิตา.[๔]

ภิกฺขุนีอุปสมฺปทานุชานนํ

[๔๐๔] อถโข มหาปชาปตี โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พหุตฺถิกานิ [๒] สี.,ฉ. มญฺชิฏฺฐิกา, เท. มญฺชิฏฺฐิกา [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาฬึ
[๔] เท. ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐ ครุธมฺมา นิฏฺฐิตา, อิ. ภิกฺขุนีนํ อฏฺฐครุธมฺมํ นิฏฺฐิตํ.

จิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ “กถาหํ ภนฺเต อิมาสุ สากิยานีสุ ปฏิปชฺชามีติ. อถโข ภควา มหาปชาปตึ โคตมึ ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข มหาปชาปตี โคตมี ภควตา ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิตา สมาทปิตา สมุตฺเตชิตา สมฺปหํสิตา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

อถโข ตา ภิกฺขุนิโย มหาปชาปตึ โคตมึ เอตทโวจุ “อยฺยา อนุปสมฺปนฺนา, มยญฺจมฺหา[๑] อุปสมฺปนฺนา, เอวํ หิ ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปาเทตพฺพาติ. อถโข มหาปชาปตี โคตมี, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ จิตา โข มหาปชาปตี โคตมี อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ “อิมา มํ ภนฺเต อานนฺท ภิกฺขุนิโย เอวมาหํสุ ‘อยฺยา อนุปสมฺปนฺนา, มยญฺจมฺหา อุปสมฺปนฺนา, เอวํ หิ ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปาเทตพฺพาติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตํ เอตทโวจ “มหาปชาปตี ภนฺเต โคตมี เอวมาห ‘อิมา มํ ภนฺเต อานนฺท ภิกฺขุนิโย เอวมาหํสุ ‘อยฺยา อนุปสมฺปนฺนา, มยญฺจมฺหา อุปสมฺปนฺนา, เอวํ หิ ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปาเทตพฺพาติ.

---

[๑] อิ. มยมฺหา

"ยทคฺเคน อานนฺท มหาปชาปติยา โคตมิยา อฏฺฐ ครุธมฺมา ปฏิคฺคหิตา, ตเทวสฺสา[๑] อุปสมฺปนฺนาติ.

[๔๐๕] อถโข มหาปชาปตี โคตมี, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตำ ฐิตา โข มหาปชาปตี โคตมี อายสฺมนฺตำ อานนฺทำ เอตทโวจ "เอกาหำ ภนฺเต อานนฺท ภควนฺตำ วรำ ยาจามิ 'สาธุ ภนฺเต ภควา อนุชาเนยฺย ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ ยถาวุฑฺฒำ อภิวาทนำ ปจฺจุฏฺฐานำ อญฺชลิกมฺมำ สามีจิกมฺมนฺติ.

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตำ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตำ นิสีทิ. เอกมนฺตำ นิสินฺโน โข อายสฺมา อานนฺโท ภควนฺตำ เอตทโวจ "มหาปชาปตี ภนฺเต โคตมี เอวมาห 'เอกาหำ ภนฺเต อานนฺท ภควนฺตำ วรำ ยาจามิ 'สาธุ ภนฺเต ภควา อนุชาเนยฺย ภิกฺขูนญฺจ ภิกฺขุนีนญฺจ ยถาวุฑฺฒำ อภิวาทนำ ปจฺจุฏฺฐานำ อญฺชลิกมฺมำ สามีจิกมฺมนฺติ.

"อฏฺฐานเมตำ อานนฺท อนวกาโส, ยำ ตถาคโต อนุชาเนยฺย มาตุคามสฺส อภิวาทนำ ปจฺจุฏฺฐานำ อญฺชลิกมฺมำ สามีจิกมฺมำ. อิเม หิ นาม อานนฺท อญฺญติตฺถิยา ทุรกฺขาตธมฺมา มาตุคามสฺส อภิวาทนำ ปจฺจุฏฺฐานำ อญฺชลิกมฺมำ สามีจิกมฺมำ น กริสฺสนฺติ; กิมงฺคำ ปน ตถาคโต อนุชานิสฺสติ มาตุคามสฺส อภิวาทนำ ปจฺจุฏฺฐานำ อญฺชลิกมฺมำ สามีจิกมฺมนฺติ.

อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถำ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ "น ภิกฺขเว มาตุคามสฺส อภิวาทนำ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ตเทว สา

ปจฺจุฏฺฐานํ อญฺชลิกมฺมํ สามีจิกมฺมํ กาตพฺพํ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

อถโข มหาปชาปตี โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ “ยานิ ตานิ ภนฺเต ภิกฺขุนีนํ สิกฺขาปทานิ ภิกฺขูหิ สาธารณานิ, กถํ มยํ ภนฺเต เตสุ สิกฺขาปเทสุ ปฏิปชฺชามาติ. “ยานิ ตานิ โคตมิ ภิกฺขุนีนํ สิกฺขาปทานิ ภิกฺขูหิ สาธารณานิ, ยถา ภิกฺขู สิกฺขนฺติ, ตถา เตสุ สิกฺขาปเทสุ สิกฺขถาติ. “ยานิ ปน ตานิ ภนฺเต ภิกฺขุนีนํ สิกฺขา-ปทานิ ภิกฺขูหิ อสาธารณานิ, กถํ มยํ ภนฺเต เตสุ สิกฺขาปเทสุ ปฏิปชฺชามาติ. “ยานิ ตานิ โคตมิ ภิกฺขุนีนํ สิกฺขาปทานิ ภิกฺขูหิ อสาธารณานิ, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สิกฺขถาติ.

[๔๐๖] อถโข มหาปชาปตี โคตมี, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ อฏฺฐาสิ. เอกมนฺตํ ฐิตา โข มหาปชาปตี โคตมี ภควนฺตํ เอตทโวจ “สาธุ เม[๑] ภนฺเต ภควา สงฺขิตฺเตน ธมฺมํ เทเสตุ, ยมหํ ภควโต ธมฺมํ สุตฺวา เอกา วูปกฏฺฐา อปฺปมตฺตา อาตาปินี ปหิตตฺตา วิหเรยฺยนฺติ. “เย[๒] โข ตฺวํ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ, อิเม ธมฺมา สราคาย[๓] สංวตฺตนฺติ โน วิราคาย, สญฺโญคาย สංวตฺตนฺติ โน วิสญฺโญคาย, อาจยาย สංวตฺตนฺติ โน อปจยาย, มหิจฺฉตาย สංวตฺตนฺติ โน อปฺปิจฺฉตาย, อสนฺตุฏฺฐิยา สංวตฺตนฺติ โน สนฺตุฏฺฐิยา, สงฺคณิกาย สංวตฺตนฺติ โน ปวิเวกาย, โกสชฺชาย สංวตฺตนฺติ โน วิริยารมฺภาย,

---

[๑] โป.,อิ.,สฺยา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] เท. เย จ โข [๓] อิ. สาราคาย, เอวมุปริปิ.

ทุพฺภรตาย สำวตฺตนฺติ โน สุภรตาย; เอกำเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ 'เนโส ธมฺโม, เนโส วินโย, เนตำ สตฺถุสาสนนฺติ. เย จ โข ตฺวำ โคตมิ ธมฺเม ชาเนยฺยาสิ, อิเม ธมฺมา วิราคาย สำวตฺตนฺติ โน สราคาย, วิสญฺโญคาย สำวตฺตนฺติ โน สญฺโญคาย, อปจยาย สำวตฺตนฺติ โน อาจยาย, อปฺปิจฺฉตาย สำวตฺตนฺติ โน มหิจฺฉตาย, สนฺตุฏฺฐิยา สำวตฺตนฺติ โน อสนฺตุฏฺฐิยา, ปวิเวกาย สำวตฺตนฺติ โน สงฺคณิกาย, วิริยารมฺภาย สำวตฺตนฺติ โน โกสชฺชาย, สุภรตาย สำวตฺตนฺติ โน ทุพฺภรตาย; เอกำเสน โคตมิ ธาเรยฺยาสิ 'เอโส ธมฺโม, เอโส วินโย, เอตำ สตฺถุสาสนนฺติ.

[๔๐๗] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู[๑] ภิกฺขุนีนำ ปาติโมกฺขำ น อุทฺทิสนฺติ.[๒] ฯเปฯ[๓] เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีนำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนำ เอตทโหสิ "เกน นุ โข ภิกฺขุนีนำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสิตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิกฺขูนูปสฺสยำ อุปสงฺกมิตฺวา ภิกฺขุนีนำ ปาติโมกฺขำ อุทฺทิสนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ชายาโย อิมา อิเมสำ, ชาริโย อิมา อิเมสำ, อิทานิ อิเม อิมาหิ สทฺธึ อภิรมิสฺสนฺตีติ. อสฺโสสุำ โข ภิกฺขู เตสำ มนุสฺสานำ อุชฺฌายนฺตานำ ขียนฺตานำ วิปาเจนฺตานำ. อถโข เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] ฉ.,เท.,อิ. อุทฺทิสียติ.
[๓] มหา. เปยฺยาโล น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ.

ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพํ; โย อุทฺทิเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขุนีนํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตุนฺติ. ภิกฺขุนิโย น ชานนฺติ "เอวํ[๑] ปาติโมกฺขํ อุทฺทิสิตพฺพนฺติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อาจิกฺขิตุํ 'เอวํ ปาติโมกฺขํ อุทฺทิเสยฺยาถาติ.

[๔๐๘] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อาปตฺตึ น ปฏิกโรนฺติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อาปตฺติ น ปฏิกาตพฺพา; ยา น ปฏิกเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. ภิกฺขุนิโย น ชานนฺติ "เอวมฺปิ[๒] อาปตฺติ ปฏิกาตพฺพาติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อาจิกฺขิตุํ 'เอวํ อาปตฺตึ ปฏิกเรยฺยาถาติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "เกน นุ โข ภิกฺขุนีนํ อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพาติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อาปตฺตึ ปฏิคฺคเหตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย รถิยาปิ วิยูเหปิ[๓] สิงฺฆาฏเกปิ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา ปตฺตํ ภูมิยํ นิกฺขิปิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา อาปตฺตึ ปฏิกโรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ชายาโย อิมา อิเมสํ, ชาริโย อิมา อิเมสํ, รตฺตึ วิมาเนตฺวา อิทานิ ขมาเปนฺตีติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพา; โย ปฏิคฺคณฺเหยฺย,

---

[๑] อิ. เอวมฺปิ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอวํ [๓] สี.,ฉ.,เท. พฺยูเหปิ, อิ. วฺยูเหปิ

อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขุนีนำ อาปตฺตึ ปฏิคฺคเหตุนฺติ. ภิกฺขุนิโย น ชานนฺติ "เอวำปิ อาปตฺติ ปฏิคฺคเหตพฺพาติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ อาจิกฺขิตุำ 'เอวำ อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺเหยฺยาถาติ.

[๔๐๙] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูหิ[๑] ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ น กริยติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ กาตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนำ เอตทโหสิ "เกน นุ โข ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ กาตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ กาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน กตกมฺมา ภิกฺขุนิโย รถิยาปิ วิยูเหปิ สิงฺฆาฏเกปิ ภิกฺขุำ ปสฺสิตฺวา ปตฺตำ ภูมิยำ นิกฺขิปิตฺวา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา อุกฺกุฏิกำ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา ขมาเปนฺติ "เอวำ ปุน น[๒] กาตพฺพนฺติ มญฺญมานา. มนุสฺสา ตเถว อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ชายาโย อิมา อิเมสำ, ชาริโย อิมา อิเมสำ, รตฺตึ วิมาเนตฺวา อิทานิ ขมาเปนฺตีติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "น ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ กาตพฺพำ; โย กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขุนีนำ กมฺมำ กาตุนฺติ. ภิกฺขุนิโย น ชานนฺติ "เอวำปิ กมฺมำ กาตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ อาจิกฺขิตุำ 'เอวำ กมฺมำ กเรยฺยาถาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอวำ นูน

[๔๑๐] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย สงฺฆมชฺเฌ ภณฺฑน-ชาตา กลหชาตา วิวาทาปนฺนา อญฺญมญฺญํ มุขสตฺตีหิ วิตุทนฺตา วิหรนฺติ, น สกฺโกนฺติ ตํ อธิกรณํ วูปสเมตุ๋ ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อธิกรณํ วูปสเมตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิกฺขุนีนํ อธิกรณํ วูปสเมนฺติ. ตสฺมึ โข ปน อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน, ทิสฺสนฺติ ภิกฺขุนิโย กมฺมปฺปตฺตาโยปิ อาปตฺติคามินิโยปิ. ภิกฺขุนิโย เอวมาหํสุ "สาธุ ภนฺเต อยฺยา ว ภิกฺขุนีนํ กมฺมํ กโรนฺตุ, อยฺยา ว ภิกฺขุนีนํ อาปตฺตึ ปฏิคฺคณฺหนฺตุ, เอวํ หิ ภควตา ปญฺญตฺตํ 'ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อธิกรณํ วูปสเมตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๋. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ กมฺมํ อาโรเปตฺวา ภิกฺขุนีนํ นิยฺยาเทตุ๋, ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขุนีนํ กมฺมํ กาตุ๋, ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ อาปตฺตึ อาโรเปตฺวา ภิกฺขุนีนํ นิยฺยาเทตุ๋, ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขุนีนํ อาปตฺตึ ปฏิคฺคเหตุนฺติ.

[๑]อุปฺปลวณฺณาเถริยา อนุเตวาสินีภิกฺขุนีวตฺถุ[๑]

เตน โข ปน สมเยน อุปฺปลวณฺณาย ภิกฺขุนิยา อนุเตวาสินี ภิกฺขุนี สตฺต วสฺสานิ ภควนฺตํ อนุพนฺธา[๒] โหติ วินยํ ปริยาปุณนฺตี, ตสฺสา มุฏฺฐสฺสตินิยา คหิโต คหิโต มุสฺสติ. อสฺโสสิ โข สา ภิกฺขุนี "ภควา กิร สาวตฺถึ คนฺตุกาโมติ. อถโข ตสฺสา ภิกฺขุนิยา เอตทโหสิ "อหํ โข สตฺต วสฺสานิ ภควนฺตํ อนุพนฺธี[๓] วินยํ

[๑-๑] เท. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ. [๒] อิ. อนุพทฺธา [๓] อิ. อนุพทฺธา

ปริยาปุณนฺตี, ตสฺสา เม มุฏฺฐสฺสตินิยา คหิโต คหิโต มุสฺสติ, ทุกฺกรํ โข ปน มาตุคาเมน ยาวชีวํ สตฺถารํ อนุพนฺธิตุํ, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. อถโข สา ภิกฺขุนี ภิกฺขุนีนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนํ วินยํ วาเจตุนฺติ.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๒. ทุติยภาณวาโร

[๔๑๑] อถโข ภควา เวสาลิยํ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน สาวตฺถี, เตน จาริกํ ปกฺกามิ; อนุปุพฺเพน จาริกํ จรมาโน, เยน สาวตฺถี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู ภิกฺขุนิโย กทฺทโมทเกน โอสิญฺจนฺติ "อปฺเปวนาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ภิกฺขุนิโย กทฺทโมทเกน โอสิญฺจิตพฺพา; โย โอสิญฺเจยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กินฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อวนฺทิโย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุนีสงฺเฆน กาตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขู กายํ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสนฺติ, อูรุ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสนฺติ, องฺคชาตํ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสนฺติ, ภิกฺขุนิโย โอภาเสนฺติ, ภิกฺขุนีหิ

สทฺธึ สมฺปโยเชนฺติ “อปฺเปวนาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนา กาโย วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสตพฺโพ, น อูรุ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสตพฺพา,[๑] น องฺคชาตํ วิวริตฺวา ภิกฺขุนีนํ ทสฺเสตพฺพํ, น ภิกฺขุนิโย โอภาสิตพฺพา, น ภิกฺขุนีหิ สทฺธึ สมฺปโยเชตพฺพํ; โย สมฺปโยเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺส ภิกฺขุโน ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กินฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อวนฺทิโย โส ภิกฺขเว ภิกฺขุ ภิกฺขุนีสงฺเฆน กาตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ภิกฺขู[๒] กทฺทโมทเกน โอสิญฺจนฺติ “อปฺเปวนาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขู[๓] กทฺทโมทเกน โอสิญฺจิตพฺพา;[๔] ยา โอสิญฺเจยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺสา ภิกฺขุนิยา ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กินฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาวรณํ กาตุนฺติ. อาวรเณ กเต, น อาทิยนฺติ. เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอวาทํ จเปตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย กายํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสนฺติ, ถนํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสนฺติ, อูรุํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสนฺติ, องฺคชาตํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสนฺติ, ภิกฺขู

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ทสฺเสตพฺโพ
[๒] สี.,ฉ. ภิกฺขุ
[๓] สี.,ฉ. ภิกฺขุ
[๔] สี.,ฉ. โอสิญฺจิตพฺโพ

โอภาเสนฺติ, ภิกฺขูหิ สทฺธึ สมฺปโยเชนฺติ “อปฺเปวนาม อมฺเหสุ สารชฺเชยฺยุนฺติ. ฯเปฯ เต ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา กาโย วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสตพฺโพ, น ถนํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสตพฺพํ, น อูรุ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสตพฺพา, น องฺคชาตํ วิวริตฺวา ภิกฺขูนํ ทสฺเสตพฺพํ, น ภิกฺขู โอภาสิตพฺพา, น ภิกฺขูหิ สทฺธึ สมฺปโยเชตพฺพํ; ยา สมฺปโยเชยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ตสฺสา ภิกฺขุนิยา ทณฺฑกมฺมํ กาตุนฺติ. อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กินฺนุ โข ทณฺฑกมฺมํ กาตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อาวรณํ กาตุนฺติ. อาวรเณ กเต, น อาทิยนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว โอวาทํ ฐเปตุนฺติ.

อถโข ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กปฺปติ นุ โข โอวาทฏฺฐปิตาย ภิกฺขุนิยา สทฺธึ อุโปสถํ[๑] กาตุํ, น นุ โข กปฺปตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาทฏฺฐปิตาย ภิกฺขุนิยา สทฺธึ อุโปสโถ กาตพฺโพ, ยาว น ตํ อธิกรณํ วูปสมฺมตีติ.[๒]

[๔๑๒] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา อุทายิ[๓] โอวาทํ ฐเปตฺวา จาริกํ ปกฺกามิ. ภิกฺขุนิโย อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม อยฺโย อุทายิ โอวาทํ ฐเปตฺวา จาริกํ ปกฺกมิสฺสตีติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาทํ ฐเปตฺวา จาริกํ ปกฺกมิตพฺพํ;[๔] โย ปกฺกเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] อิ. อุโปสโถ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. วูปสนฺตํ โหตีติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุทายี
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จาริกา ปกฺกมิตพฺพา

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู[๑] พาลา อพฺยตฺตา โอวาทำ ฯเปน฻ติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว พาเลน อพฺยตฺเตน โอวาโท ฯเปตพฺโพ; โย ฯเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู อวตฺถุสฺมึ อกาเรเณ โอวาทำ ฯเปน฻ติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว อวตฺถุสฺมึ อกาเรเณ โอวาโท ฯเปตพฺโพ; โย ฯเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โอวาทำ ฯเปตฺวา วินิจฺฉยำ น เทน฻ติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาทำ ฯเปตฺวา วินิจฺฉโย น ทาตพฺโพ; โย น ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๑๓] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย โอวาทำ น คจฺฉน฻ติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา โอวาโท น คน฻ตพฺโพ; ยา น คจฺเฉยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน สพฺโพ ภิกฺขุนีสงฺโฆ โอวาทำ คจฺฉติ. มนุสฺสา อุชฺฌายน฻ติ ขียน฻ติ วิปาเจน฻ติ “ชายาโย อิมา อิเมสำ, ชาริโย อิมา อิเมสำ, อิทานิ อิเม อิมาหิ สทฺธึ อภิรมิสฺสน฻ตีติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว สพฺเพน ภิกฺขุนีสงฺเฆน โอวาโท คน฻ตพฺโพ; คจฺเฉยฺย เจ,[๒] อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว จตูหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุนีหิ โอวาทำ คน฻ตุน฻ติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ. อยำ ปาโฐ น ทิสฺสติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. คจฺเฉยฺย เจว

เตน โข ปน สมเยน จตสฺโส ปญฺจ ภิกฺขุนิโย โอวาทำ คจฺฉนฺติ. มนุสฺสา ตเถว อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "ชายาโย อิมา อิเมสำ, ชาริโย อิมา อิเมสำ, อิทานิ อิเม อิมาหิ สทฺธึ อภิรมิสฺสนฺตีติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุำ. "น ภิกฺขเว จตูหิ ปญฺจหิ ภิกฺขุนีหิ โอวาโท คนฺตพฺโพ; คจฺเฉยฺยุำ เจ,[๑] อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ทฺวีหิ ตีหิ ภิกฺขุนีหิ[๒] โอวาทำ คนฺตุำ. เอกำ ภิกฺขุำ อุปสงฺกมิตฺวา เอกำสำ อุตฺตราสงฺคำ กริตฺวา ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกำ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ภิกฺขุนีสงฺโฆ อยฺย ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาเท วนฺทติ, โอวาทูปสงฺกมนญฺจ ยาจติ, ลภตุ กิร อยฺย ภิกฺขุนีสงฺโฆ โอวาทูปสงฺกมนนฺติ. เตน ภิกฺขุนา ปาติโมกฺขุทฺเทสโก[๓] อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ภิกฺขุนีสงฺโฆ ภนฺเต ภิกฺขุสงฺฆสฺส ปาเท วนฺทติ, โอวาทูปสงฺกมนญฺจ ยาจติ, ลภตุ กิร ภนฺเต ภิกฺขุนีสงฺโฆ โอวาทูปสงฺกมนนฺติ. ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน วตฺตพฺโพ 'อตฺถิ โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโตติ. สเจ โหติ, โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต, ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน วตฺตพฺโพ 'อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต, ตำ ภิกฺขุนีสงฺโฆ อุปสงฺกมตูติ. สเจ น โหติ, โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต, ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน วตฺตพฺโพ 'โก อายสฺมา อุสฺสหติ ภิกฺขุนิโย โอวทิตุนฺติ. สเจ โกจิ อุสฺสหติ ภิกฺขุนิโย โอวทิตุำ, โส จ โหติ อฏฺฐหงฺเคหิ สมนฺนาคโต, สมฺมนฺนิตฺวา วตฺตพฺโพ 'อิตฺถนฺนาโม ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต, ตำ ภิกฺขุนีสงฺโฆ อุปสงฺกมตูติ. สเจ น โกจิ อุสฺสหติ ภิกฺขุนิโย

---

[๑] อิ. คจฺเฉยฺยุญฺเจว [๒] สี.,ฉ. ติสฺโส ภิกฺขุนิโย, อิ. เทฺว ติสฺโส ภิกฺขุนีหิ
[๓] เท. ภิกฺขุ

โอวทิตุ๋, ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน วตฺตพฺโพ ‘นตฺถิ โกจิ ภิกฺขุ ภิกฺขุโนวาทโก สมฺมโต, ปาสาทิเกน ภิกฺขุนีสงฺโฆ สมฺปาเทตูติ.

[๔๑๔] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โอวาทำ น คณฺหนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๋. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาโท น คเหตพฺโพ; โย น คณฺเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ พาโล โหติ. ตำ ภิกฺขุนิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ๋ “โอวาทำ อยฺย คณฺหาหีติ. “อหมฺหิ[๑] ภคินี พาโล, กถาหำ โอวาทำ คณฺหามีติ. “คณฺหาหยฺย โอวาทำ, เอวำ หิ ภควตา ปญฺญตฺตำ ‘ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีนำ โอวาโท คเหตพฺโพติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๋. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฉเปตฺวา พาลำ อวเสเสหิ โอวาทำ คเหตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คิลาโน โหติ. ตำ ภิกฺขุนิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ๋ “โอวาทำ อยฺย คณฺหาหีติ. “อหมฺหิ ภคินี คิลาโน, กถาหำ โอวาทำ คณฺหามีติ. “คณฺหาหยฺย โอวาทำ, เอวำ หิ ภควตา ปญฺญตฺตำ ‘ฉเปตฺวา พาลำ อวเสเสหิ โอวาโท คเหตพฺโพติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๋. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฉเปตฺวา พาลำ ฉเปตฺวา คิลานำ อวเสเสหิ โอวาทำ คเหตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ คมิโก โหติ. ตำ ภิกฺขุนิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ๋ “โอวาทำ อยฺย คณฺหาหีติ. “อหมฺหิ ภคินี คมิโก, กถาหำ โอวาทำ คณฺหามีติ. “คณฺหาหยฺย โอวาทำ, เอวำ หิ ภควตา ปญฺญตฺตำ ‘ฉเปตฺวา พาลำ ฉเปตฺวา คิลานำ อวเสเสหิ โอวาโท คเหตพฺโพติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถำ

---

[๑] สี. อหญฺหิ, ฉ.,เท. อหำ หิ

อาโรเจสุ๎. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ฐเปตฺวา พาลํ ฐเปตฺวา คิลานํ ฐเปตฺวา คมิกํ อวเสเสหิ โอวาทํ คเหตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร ภิกฺขุ อรญฺเญ วิหรติ. ตํ ภิกฺขุนิโย อุปสงฺกมิตฺวา เอตทโวจุ๎ “โอวาทํ อยฺย คณฺหาหีติ. “อหํ หิ ภคินี อรญฺเญ วิหรามิ, กถาหํ โอวาทํ คณฺหามีติ. “คณฺหาหยฺย โอวาทํ, เอวํ หิ ภควตา ปญฺญตฺตํ ‘ฐเปตฺวา พาลํ ฐเปตฺวา คิลานํ ฐเปตฺวา คมิกํ อวเสเสหิ โอวาโท คเหตพฺโพติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. ฯเปฯ “อนุชานามิ ภิกฺขเว อารญฺญเกน ภิกฺขุนา โอวาทํ คเหตุ๎, สงฺเกตญฺจ กาตุ๎ ‘อตฺร ปฏิหริสฺสามีติ.

[๔๑๕] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โอวาทํ คเหตฺวา น อาโรเจนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาโท น อาโรเจตพฺโพ; โย น อาโรเจยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู โอวาทํ คเหตฺวา น ปจฺจาหรนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว โอวาโท น ปจฺจาหริตพฺโพ; โย น ปจฺจาหเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย สงฺเกตํ น คจฺฉนฺติ. ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา สงฺเกตํ น คนฺตพฺพํ; ยา น คจฺเฉยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๑๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ทีฆานิ กายพนฺธนานิ ธาเรนฺติ, เตเหว ผาสุเก[๑] นเมนฺติ.[๒] มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ

---

[๑] อิ. ปาสฺเก [๒] สี.,ฉ.,เท. ผาสุกา นาเมนฺติ, เอวมุปริปิ.

วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ทีฆํ กายพนฺธนํ ธาเรตพฺพํ; ยา ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา เอกปริยายกตํ[๒] กายพนฺธนํ, น จ เตน ผาสุกา นเมตพฺพา;[๓] ยา นเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย วิลิเวน ปฏฺเฐน ผาสุเก นเมนฺติ, จมฺมปฏฺเฐน ผาสุเก นเมนฺติ, ทุสฺสปฏฺเฐน ผาสุเก นเมนฺติ, ทุสฺสเวณิยา ผาสุเก นเมนฺติ, ทุสฺสวฏฺฏิยา ผาสุเก นเมนฺติ, โจฬปฏฺเฐน ผาสุเก นเมนฺติ, โจฬเวณิยา ผาสุเก นเมนฺติ, โจฬวฏฺฏิยา ผาสุเก นเมนฺติ, สุตฺตเวณิยา ผาสุเก นเมนฺติ, สุตฺตวฏฺฏิยา ผาสุเก นเมนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา วิลิเวน[๔] ปฏฺเฐน ผาสุกา นเมตพฺพา, น จมฺมปฏฺเฐน ผาสุกา นเมตพฺพา, น ทุสฺส-ปฏฺเฐน ผาสุกา นเมตพฺพา, น ทุสฺสเวณิยา ผาสุกา นเมตพฺพา, น ทุสฺสวฏฺฏิยา ผาสุกา นเมตพฺพา, น โจฬปฏฺเฐน ผาสุกา นเมตพฺพา, น โจฬเวณิยา ผาสุกา นเมตพฺพา, น โจฬวฏฺฏิยา ผาสุกา นเมตพฺพา, น สุตฺตเวณิยา ผาสุกา นเมตพฺพา, น สุตฺตวฏฺฏิยา ผาสุกา นเมตพฺพา; ยา นเมยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อฏฺจิลฺเลน ชฆนํ ฆสาเปนฺติ, โคหนุเกน ชฆนํ โกฏฺฏาเปนฺติ, หตฺถํ โกฏฺฏาเปนฺติ, หตฺถโกจฺฉํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. คิหินี กามโภคินิโยติ, เอวมุปริปิ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอกปริยากตํ
[๓] สี.,ฉ.,เท. นาเมตพฺพา
[๔] สี.,ฉ.,เท. วิลีเวน

โกฏฺฏาเปนฺติ, ปาทำ โกฏฺฏาเปนฺติ, ปาทโกจฺฉำ โกฏฺฏาเปนฺติ, อูรุ๋ โกฏฺฏาเปนฺติ, มุขำ โกฏฺฏาเปนฺติ, ทนฺตมำสำ โกฏฺฏาเปนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ "เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๋. "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อฏฺจิลฺเลน ชฆนำ ฆำสาเปตพฺพำ, น โคหนุเกน ชฆนำ โกฏฺฏาเปตพฺพำ, น หตฺโถ โกฏฺฏาเปตพฺโพ, น หตฺถโกจฺโฉ โกฏฺฏาเปตพฺโพ, น ปาโท โกฏฺฏาเปตพฺโพ, น ปาทโกจฺโฉ โกฏฺฏาเปตพฺโพ, น อูรุ โกฏฺฏาเปตพฺพา,[๑] น มุขำ โกฏฺฏาเปตพฺพำ, น ทนฺตมำสำ โกฏฺฏาเปตพฺพำ; ยา โกฏฺฏาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๑๗] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย มุขำ อาลิมฺปนฺติ, มุขำ อุมฺมทฺเทนฺติ, มุขำ จุณฺเณนฺติ, มโนสิลิกาย มุขำ ลญฺเจนฺติ, องฺคราคำ กโรนฺติ, มุขราคำ กโรนฺติ, องฺคราคมุขราคำ กโรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถำ อาโรเจสุ๋. "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา มุขำ อาลิมฺปิตพฺพำ, น มุขำ อุมฺมทฺเทตพฺพำ, น มุขำ จุณฺเณตพฺพำ, น มโนสิลิกาย มุขำ ลญฺเจตพฺพำ, น องฺคราโค กาตพฺโพ, น มุขราโค กาตพฺโพ, น องฺคราคมุขราโค กาตพฺโพ; ยา กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย อวงฺคำ กโรนฺติ, วิเสสกำ กโรนฺติ, โอโลกนเกน โอโลเกนฺติ, สาโลเก ติฏฺฐนฺติ, สนจฺจำ[๒] การาเปนฺติ, เวสึ วุฏฺฐาเปนฺติ, ปานาคารำ ฐเปนฺติ, สูนำ ฐเปนฺติ, อาปณำ ปสาเรนฺติ, วฑฺฒึ ปโยเชนฺติ, วณิชฺชำ ปโยเชนฺติ,

---

[๑] สฺยา.,เท.,อิ.,ทยฺ. โกฏฺฏาเปตพฺโพ [๒] สี.,ฉ. นจฺจำ, เอวมุปริปิ.

ทาสํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, ทาสึ อุปฏฺฐาเปนฺติ, กมฺมกรํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, กมฺมกรึ อุปฏฺฐาเปนฺติ, ติรจฺฉานคตํ อุปฏฺฐาเปนฺติ, หริตกปตฺติกํ[๑] ปกิณนฺติ, นมตกํ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อวงฺคํ กาตพฺพํ, น วิเสสกํ กาตพฺพํ, น โอโลกนเกน โอโลเกตพฺพํ, น สาโลเก จาตพฺพํ,[๒] น สนจฺจํ การาเปตพฺพํ, น เวสึ วุฏฺฐาเปตพฺพา, น ปานาคารํ จเปตพฺพํ, น สูนํ จเปตพฺพํ,[๓] น อาปโณ ปสาเรตพฺโพ, น วฑฺฒิ ปโยเชตพฺพา, น วณิชฺชา ปโยเชตพฺพา, น ทาโส อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, น ทาสี อุปฏฺฐาเปตพฺพา, น กมฺมกโร อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, น กมฺมกรี อุปฏฺฐาเปตพฺพา, น ติรจฺฉานคโต อุปฏฺฐาเปตพฺโพ, น หริตกปตฺติกํ ปกิณิตพฺพํ, น นมตกํ ธาเรตพฺพํ; ยา ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๑๘] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย สพฺพนีลกานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพปีตกานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพโลหิตกานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพมญฺเชฏฺฐกานิ[๔] จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพกณฺหานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพมหารงฺครตฺตานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, สพฺพมหานามรตฺตานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, อจฺฉินฺนทสานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, ทีฆทสานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, ปุปฺผทสานิ จีวรานิ ธาเรนฺติ, ผลทสานิ[๕] จีวรานิ ธาเรนฺติ, กญฺจุกํ ธาเรนฺติ, ติรีฏึ[๖] ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. หรีตกปกฺกิกํ, อิ. หรีตกปณฺณิกํ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. ติฏฺฐาตพฺพํ
[๓] สี.,ฉ.,เท. อิ. สูนา จเปตพฺพา [๔] สี.,ฉ.,เท. สพฺพมญฺชิฏฺฐิกานิ
[๕] อิ. ผณทสานิ [๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ติรีฏกึ, เอวมุปริปิ.

ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา สพฺพนีลกานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพปีตกานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพโลหิตกานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพมญฺเชฏฺฐกานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพกณฺหานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพมหารงฺครตฺตานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น สพฺพมหานามรตฺตานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น อจฺฉินฺนทสานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น ทีฆทสานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น ปุปฺผทสานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น ผลทสานิ จีวรานิ ธาเรตพฺพานิ, น กญฺจุกํ ธาเรตพฺพํ, น ติรีฏํ ธาเรตพฺพํ; ยา ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๑๙] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี กาลํ กโรนฺตี เอวมาห “มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขาโร สงฺฆสฺส โหตูติ. ตตฺถ ภิกฺขู จ ภิกฺขุนิโย จ วิวทนฺติ “อมฺหากํ โหติ, อมฺหากํ โหตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ฯเปฯ “ภิกฺขุนี เจ ภิกฺขเว กาลํ กโรนฺตี เอวํ วเทยฺย ‘มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขาโร สงฺฆสฺส โหตูติ, อนิสฺสโร ตตฺถ ภิกฺขุสงฺโฆ, ภิกฺขุนีสงฺฆสฺเสวตํ[๑] สิกฺขมานา เจ ภิกฺขเว ฯเปฯ สามเณรี เจ ภิกฺขเว กาลํ กโรนฺตี เอวํ วเทยฺย ‘มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขาโร สงฺฆสฺส โหตูติ, อนิสฺสโร ตตฺถ ภิกฺขุสงฺโฆ, ภิกฺขุนีสงฺฆสฺเสวตํ. ภิกฺขุ เจ ภิกฺขเว กาลํ กโรนฺโต เอวํ วเทยฺย ‘มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขาโร สงฺฆสฺส โหตูติ, อนิสฺสโร ตตฺถ ภิกฺขุนีสงฺโฆ, ภิกฺขุสงฺฆสฺเสวตํ. สามเณโร เจ ภิกฺขเว ฯเปฯ อุปาสโก เจ ภิกฺขเว ฯเปฯ อุปาสิกา เจ ภิกฺขเว

---

[๑] อิ. ภิกฺขุนีสงฺฆสฺเสว ตํ

ฯเปฯ อญฺโญ เจ ภิกฺขเว โกจิ กาลํ กโรนฺโต เอวํ วเทยฺย ‘มมจฺจเยน มยฺหํ ปริกฺขาโร สงฺฆสฺส โหตูติ, อนิสฺสโร ตตฺถ ภิกฺขุนีสงฺโฆ, ภิกฺขุสงฺฆสฺเสเวตนฺติ.

[๔๒๐] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา อิตฺถี[๑] ปุราณมลฺลี ภิกฺขุนีสุ ปพฺพชิตา โหติ, สา รถิกาย ทุพฺพลกํ ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา อสกฺกจฺเจน ปหารํ ทตฺวา ปวฏฺเฏสิ. ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขุนี ภิกฺขุสฺส ปหารํ ทสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสฺส ปหาโร ทาตพฺโพ, ยา ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุํ ปสฺสิตฺวา ทูรโต ว โอกฺกมิตฺวา มคฺคํ ทาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา อิตฺถี ปวุตฺถปติกา ชาเรน คพฺภินี โหติ, สา คพฺภํ ปาเตตฺวา กุลุปกึ[๒] ภิกฺขุนึ เอตทโวจ “หนฺทยฺเย อิมํ คพฺภํ ปตฺเตน นีหราติ. อถโข สา ภิกฺขุนี ตํ คพฺภํ ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา สงฺฆาฏิยา ปฏิจฺฉาเทตฺวา อคมาสิ. เตน โข ปน สมเยน อญฺญตเรน ปิณฺฑจาริเกน ภิกฺขุนา สมาทานํ กตํ โหติ “ยํ ยฺวาหํ[๓] ปฐมํ ภิกฺขุํ ลภิสฺสามิ, น ตํ[๔] อทตฺวา ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา ปริภุญฺชิสฺสามีติ. อถโข โส ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุนึ ปสฺสิตฺวา เอตทโวจ “หนฺท ภคินิ ภิกฺขุํ ปฏิคฺคณฺหาติ. “อลํ อยฺยาติ. ทุติยมฺปิ โข โส ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุนึ เอตทโวจ “หนฺท ภคินิ ภิกฺขุํ ปฏิคฺคณฺหาติ. “อลํ อยฺยาติ.

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กุลูปกึ
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ยาหํ
[๔] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

ตติยมฺปิ โข โส ภิกฺขุ ตํ ภิกฺขุนึ เอตทโวจ “หนฺท ภคินิ ภิกฺขุ ปฏิคฺคณฺหาติ. “อลํ อยฺยาติ. “มยา โข ภคินิ สมาทานํ กตํ ‘ยํ ยฺวาหํ ปจมํ ภิกฺขุ ลภิสฺสามิ, น ตํ อทตฺวา ภิกฺขุสฺส วา ภิกฺขุนิยา วา ปริภุญฺชิสฺสามีติ. “หนฺท ภคินิ ภิกฺขุ ปฏิคฺคณฺหาติ. อถโข สา ภิกฺขุนี เตน ภิกฺขุนา นิปฺปีฬิยมานา นีหริตฺวา ปตฺตํ ทาเปสิ “ปสฺส อยฺย ปตฺเต คพฺภํ, มา [ ][1] กสฺสจิ อาโรเจสีติ. อถโข โส ภิกฺขุ อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ “กถญฺหิ นาม ภิกฺขุนี ปตฺเตน คพฺภํ นีหริสฺสตีติ. อถโข โส ภิกฺขุ ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสิ. เย เต ภิกฺขู อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ เต อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถญฺหิ นาม ภิกฺขุนี ปตฺเตน คพฺภํ นีหริสฺสตีติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ปตฺเตน คพฺโภ นีหริตพฺโพ; ยา นีหเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุํ ปสาเทตฺวา นีหริตฺวา ปตฺตํ ทาเปตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ภิกฺขุํ ปสาเทตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ปตฺตมูลํ ทาเปนฺติ. เต[2] ภิกฺขู อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถญฺหิ นาม ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ภิกฺขุํ ปสาเทตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ปตฺตมูลํ ทาเปสฺสนฺตีติ. อถโข เต ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. ฯเปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุํ ปสาเทตฺวา ปริวตฺเตตฺวา ปตฺตมูลํ ทาเปตพฺพํ; ยา ทาเปยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุํ ปสาเทตฺวา อุกฺกุชฺชิตฺวา ปตฺตํ ทาเปตุํ, ยญฺจ ปตฺเต อามิสํ โหติ, เตน จ ภิกฺขุ นิมนฺเตตพฺโพติ.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร จสทฺโท ทิสฺสติ.

[2] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน สาวตฺถิยา[๑] รถิกาย ปุริสพฺยญฺชนํ ฉฑฺฑิตํ โหติ, ตํ ภิกฺขุนิโย สกฺกจฺจํ อุปนิชฺฌายึสุ. มนุสฺสา อุกฺกุฏฺฐิมกํสุ.[๒] ตา ภิกฺขุนิโย มงฺกู อเหสุ. อถโข ตา ภิกฺขุนิโย อุปสฺสยํ คนฺตฺวา ภิกฺขุนีนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. ยา ตา ภิกฺขุนิโย อปฺปิจฺฉา ฯเปฯ ตา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภิกฺขุนิโย ปุริสพฺยญฺชนํ อุปนิชฺฌายิสฺสนฺตีติ. อถโข ตา ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูนํ เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ปุริสพฺยญฺชนํ อุปนิชฺฌายิตพฺพํ; ยา อุปนิชฺฌาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๒๑] เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขูนํ อามิสํ เทนฺติ, ภิกฺขู ภิกฺขุนีนํ เทนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ "กถํ หิ นาม ภทนฺตา อตฺตโน ปริโภคตฺถาย ทินฺนํ อญฺเญสํ ทสฺสนฺติ; น มยมฺปิ ชานาม[๓] ทานํ ทาตุนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว อตฺตโน ปริโภคตฺถาย ทินฺนํ อญฺเญสํ ทาตพฺพํ; โย ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ อามิสํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆสฺส ทาตุนฺติ. พาหุลฺลตรํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ปุคฺคลิกมฺปิ ทาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ สนฺนิธิกตํ อามิสํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขูนํ สนฺนิธึ ภิกฺขุนีหิ ภิกฺขูหิ[๔] ปฏิคฺคหาเปตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สาวตฺถิยํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุกฺกุฏฺฐึ อกํสุ. [๓] สี.,ฉ.,เท. มยมฺปิ น ชานาม, อิ. มยมฺห น ชานาม, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เตน โข ปน สมเยน มนุสฺสา ภิกฺขุนีนํ อามิสํ เทนฺติ, ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูนํ เทนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ “กถํ หิ นาม ภิกฺขุนิโย อตฺตโน ปริโภคตฺถาย ทินฺนํ อญฺเญสํ ทสฺสนฺติ; น มยมฺปิ ชานาม ทานํ ทาตุนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อตฺตโน ปริโภคตฺถาย ทินฺนํ อญฺเญสํ ทาตพฺพํ; ยา ทเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนีนํ อามิสํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สงฺฆสฺส ทาตุนฺติ. พาหุลฺลตรํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปุคฺคลิกมฺปิ ทาตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนีนํ สนฺนิธิกตํ อามิสํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีนํ สนฺนิธึ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ ปฏิคฺคหาเปตฺวา ปริภุญฺชิตุนฺติ.

[๔๒๒] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขูนํ เสนาสนํ อุสฺสนฺนํ โหติ. ภิกฺขุนีนํ เสนาสนํ[๑] น โหติ. ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตํ ปาเหสุ “สาธุ ภนฺเต อยฺยา อมฺหากํ เสนาสนํ เทนฺตุ ตาวกาลิกนฺติ. ภิกฺขู ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนีนํ เสนาสนํ ทาตุ ตาวกาลิกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อุตฺตุนิโย ภิกฺขุนิโย โอนทฺธมญฺจํ โอนทฺธปีฐํ อภินิสีทนฺติปิ อภินิปชฺชนฺติปิ, เสนาสนํ โลหิเตน มกฺขิยติ.[๒] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. น ภิกฺขเว[๓] ภิกฺขุนิยา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท. มกฺขิยฺยติ, เอวมุปริปิ.
[๓] เท. อุตุนิยา

โอนทฺธมณฺฑลํ โอนทฺธปีฐํ อภินิสีทิตพฺพํ อภินิปชฺชิตพฺพํ; ยา อภินิสีเทยฺย วา อภินิปชฺเชยฺย วา, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อาวสถจีวรนฺติ. อาวสถจีวรํ โลหิเตน มกฺขิยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อาณิโจฬกนฺติ. โจฬกํ นิปตติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สุตฺตเกน พนฺธิตฺวา อูรุยา พนฺธิตุนฺติ. สุตฺตกํ ฉิชฺชติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว สลฺเวลฺลิยํ กฏิสุตฺตกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย สพฺพกาลํ กฏิสุตฺตกํ ธาเรนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯเปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา สพฺพกาลํ กฏิสุตฺตกํ ธาเรตพฺพํ; ยา ธาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว อุตุนิยา กฏิสุตฺตกนฺติ.

ทุติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๓. ตติยภาณวาโร

[๔๒๓] เตน โข ปน สมเยน อุปสมฺปนฺนาโย ทิสฺสนฺติ อนิมิตฺตาปิ นิมิตฺตมตฺตาปิ อโลหิตาปิ ธุวโลหิตาปิ ธุวโจฬาปิ ปคฺฆรนฺตีปิ สิขริณีปิ[๒] อิตฺถีปณฺฑกาปิ[๓] เวปุริสิกาปิ สมฺภินฺนาปิ อุภโตพฺยญฺชนกาปิ.[๔] ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสมฺปาเทนฺติยา จตุวีสติ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุ.

---

[๑] อิ. นิปฺผฏติ. [๒] ฉ. สิขรณีปิ [๓] สี.,ฉ. อิตฺถิปณฺฑกาปิ, อิ. อิตฺถิปณฺฑิกาปิ, เอวมุปริปิ. [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อุภโตพฺยญฺชนาปิ, เอวมุปริปิ.

เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว ปุจฺฉิตพฺพา ‘นสิ อนิมิตฺตา, นสิ นิมิตฺตมตฺตา, นสิ อโลหิตา, นสิ ธุวโลหิตา, นสิ ธุวโจฬา, นสิ ปคฺฆรนฺตี, นสิ สิงฺคินี, นสิ อิตฺถีปณฺฑกา, นสิ เวปุริสิกา, นสิ สมฺภินฺนา, นสิ อุภโตพฺยญฺชนกา. สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา; กุฏฺฐํ คณฺโฑ กิลาโส โสโส อปมาโร. มนุสฺสาสิ, อิตฺถีสิ, ภุชิสฺสาสิ, อนณาสิ, นสิ ราชภฏฺฐี, อนุญฺญาตาสิ มาตาปิตูหิ สามิเกน, ปริปุณฺณวีสติวสฺสาสิ, ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ, กินฺนามาสิ, กานามา เต ปวตฺตินีติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิกฺขุนีนํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉนฺติ, อุปสมฺปทาเปกฺขาโย วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกโตอุปสมฺปนฺนาย ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธาย ภิกฺขุสงฺเฆ อุปสมฺปาเทตุนฺติ.[๑]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อนนุสิฏฺฐาโย[๒] อุปสมฺปทาเปกฺขาโย อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉนฺติ, อุปสมฺปทาเปกฺขาโย วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปจมํ อนุสาสิตฺวา ปจฺฉา อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุนฺติ.

ตตฺเถว สงฺฆมชฺเฌ อนุสาสนฺติ, อุปสมฺปทาเปกฺขาโย ตเถว วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกมนฺตํ อนุสาสิตฺวา สงฺฆมชฺเฌ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺฉิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว อนุสาสิตพฺพา.

---

[๑] อิ. อุปสมฺปทนฺติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อนนุสิฏฺฐา

[๔๒๔] ปญฺมํ อุปชฺฌํ คาหาเปตพฺพา. อุปชฺฌํ คาหาเปตฺวา ปตฺตจีวรํ อาจิกฺขิตพฺพํ ‘อยนฺเต ปตฺโต, อยํ สงฺฆาฏิ, อยํ อุตฺตราสงฺโค, อยํ อนฺตรวาสโก, อิทํ สงฺกจฺฉิกํ, อยํ อุทกสาฏิกา, คจฺฉ, อมุมฺหิ โอกาเส ติฏฺฐาหีติ.

พาลา อพฺยตฺตา อนุสาสนฺติ, ทุรนุสิฏฺฐา[๑] อุปสมฺปทาเปกฺขาโย วิตฺถายนฺติ, มงฺกู โหนฺติ, น สกฺโกนฺติ วิสฺสชฺเชตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “น ภิกฺขเว พาลาย อพฺยตฺตาย อนุสาสิตพฺพา; ยา อนุสาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย อนุสาสิตุนฺติ.

อสมฺมตา อนุสาสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “น ภิกฺขเว อสมฺมตาย อนุสาสิตพฺพา; ยา อนุสาเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว สมฺมตาย อนุสาสิตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ, ปราย วา ปรา สมฺมนฺนิตพฺพา.

กถญฺจ อตฺตนา ว[๒] อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ. พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ ‘สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ[๓] อนุสาเสยฺยนฺติ. เอวํ อตฺตนา ว อตฺตานํ สมฺมนฺนิตพฺพํ.

กถญฺจ ปราย ปรา[๔] สมฺมนฺนิตพฺพา. พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ ‘สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา. ยทิ

---

[๑] อิ. อนุสิฏฺฐา
[๒] อิ. อตฺตนา วา, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อหํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามํ
[๔] อิ. ปราย วา ปรา

สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามํ อนุสาเสยฺยาติ. เอวํ ปราย ปรา สมฺมนฺนิตพฺพา.

ตาย สมฺมตาย ภิกฺขุนิยา อุปสมฺปทาเปกฺขา[๑] อุปสงฺกมิตฺวา เอวมสฺส วจนียา 'สุณสิ อิตฺถนฺนาเม, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล, ยํ ชาตํ, ตํ สงฺฆมชฺเฌ ปุจฺฉนฺเต สนฺตํ 'อตฺถีติ วตฺตพฺพํ, อสนฺตํ 'นตฺถีติ วตฺตพฺพํ, มา โข วิตฺถาสิ,[๒] มา โข มงฺกุ อโหสิ, เอวนฺตํ ปุจฺฉิสฺสนฺติ; นสิ อนิมิตฺตา, นสิ นิมิตฺตมตฺตา, นสิ อโลหิตา, นสิ ธุวโลหิตา, นสิ ธุวโจฬา, นสิ ปคฺฆรนฺตี, นสิ สิขริณี,[๓] นสิ อิตฺถิปณฺฑกา, นสิ เวปุริสิกา, นสิ สมฺภินฺนา, นสิ อุภโตพฺยญฺชนกา.[๔] สนฺติ เต เอวรูปา อาพาธา; กุฏฺฐํ คณฺโฑ กิลาโส โสโส อปมาโร. มนุสฺสาสิ, อิตฺถีสิ, ภุชิสฺสาสิ, อนณาสิ, นสิ ราชภฏฺฐี, อนุญฺญาตาสิ มาตาปิตูหิ สามิเกน, ปริปุณฺณวีสติ-วสฺสาสิ, ปริปุณฺณนฺเต ปตฺตจีวรํ, กินฺนามาสิ, กานามา เต ปวตฺตินีติ.

เอกโต อาคจฺฉนฺติ ฯเปฯ น เอกโต อาคนฺตพฺพํ, อนุสาสิกาย ปฐมตรํ อาคนฺตฺวา สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ 'สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา, อนุสิฏฺฐา สา มยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อิตฺถนฺนามา อาคจฺเฉยฺยาติ. 'อาคจฺฉาหีติ วตฺตพฺพา.

เอกสฺส อุตฺตราสงฺคํ การาเปตฺวา ภิกฺขุนีนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา อุปสมฺปทं ยาจาเปตพฺพา 'สงฺฆํ อยฺเย อุปสมฺปทं ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มं

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อุปสมฺปทาเปกฺขํ
[๒] สี.,ฉ.,เท. วิตฺถายิ
[๓] ฉ. สิขรณี
[๔] สี.,ฉ.,เท. อุภโตพฺยญฺชนา.

อยฺเย สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย. ทุติยมฺปิ อยฺเย สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มํ อยฺเย สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย. ตติยมฺปิ อยฺเย สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มํ อยฺเย สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทายาติ. พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อิตฺถนฺนามํ อนฺตรายิเก ธมฺเม ปุจฺเฉยฺยนฺติ.

'สุณสิ อิตฺถนฺนาเม, อยนฺเต สจฺจกาโล ภูตกาโล, ยํ ชาตํ, ตํ ปุจฺฉามิ, สนฺตํ 'อตฺถีติ วตฺตพฺพํ, อสนฺตํ 'นตฺถีติ วตฺตพฺพํ, นสิ อนิมิตฺตา, นสิ นิมิตฺตมตฺตา ฯเปฯ กินฺนามาสิ, กานามา เต ปวตฺตินีติ.

พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

[๔๒๔] 'สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺสา ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺสา ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา. ยสฺสา อยฺยาย ขมติ

อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, สา ตุณฺหสฺส; ยสฺสา นกฺขมติ, สา ภาเสยฺย.

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ ฯเปฯ ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, อยํ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา, ปริสุทฺธา อนฺตรายิเกหิ ธมฺเมหิ, ปริปุณฺณสฺสา ปตฺตจีวรํ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, ยสฺสา อยฺยาย ขมติ, อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, สา ตุณฺหสฺส; ยสฺสา นกฺขมติ, สา ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย ปวตฺตินิยา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

ตาวเทว ตํ[๑] อาทาย ภิกฺขุสงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ การาเปตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทาเปตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทาเปตฺวา อญฺชลึ ปคฺคณฺหาเปตฺวา อุปสมฺปทํ ยาจาเปตพฺพา ‘อหํ อยฺยา อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สงฺฆํ อยฺยา อุปสมฺปทํ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มํ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย. อหํ อยฺยา อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, ทุติยมฺปิ อยฺยา สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มํ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปํ อุปาทาย. อหํ อยฺยา อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา

---

[๑] อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, ตติยมฺปิ อยฺยา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจามิ, อุลฺลุมฺปตุ มำ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทายาติ.

พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

'สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, อิตฺถนฺนามา สงฺฆำ อุปสมฺปทำ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, อิตฺถนฺนามา สงฺฆำ อุปสมฺปทำ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถำ วทามิ ฯปฯ ตติยมฺปิ เอตมตฺถำ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อยำ อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, อิตฺถนฺนามา สงฺฆำ อุปสมฺปทำ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตำ ธารยามีติ.

ตาวเทว ฉายา เมตพฺพา, อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ทิวสภาโค อาจิกฺขิตพฺโพ, สงฺคีติ อาจิกฺขิตพฺพา, ภิกฺขุนิโย วตฺตพฺพา ‘อิมิสฺสา ตโย จ นิสฺสเย อฏฺ จ อกรณียานิ อาจิกฺเขยฺยาถาติ.

[๔๒๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ภตฺตคฺเค อาสนํ สงฺคายนฺติโย[๑] กาลํ วีตินาเมสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อฏฺจนฺนํ ภิกฺขุนีนํ ยถาวุฑฺฒํ อวเสสานํ ยถาคติกนฺติ.[๒]

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย “ภควตา อนุญฺญาตํ อฏฺจนฺนํ ภิกฺขุนีนํ ยถาวุฑฺฒํ อวเสสานํ ยถาคติกนฺติ สพฺพตฺถ อฏฺเวว ภิกฺขุนิโย ยถาวุฑฺฒํ ปฏิพาหนฺติ อวเสสาโย ยถาคติกํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภตฺตคฺเค อฏฺจนฺนํ ภิกฺขุนีนํ ยถาวุฑฺฒํ อวเสสานํ ยถาคติกํ, อญฺญตฺถ [ ][๓] ยถาวุฑฺฒํ น ปฏิพาหิตพฺพํ; ยา ปฏิพาเหยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

[๔๒๗] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย น ปวาเรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา น ปวาเรตพฺพํ; ยา น ปวาเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อตฺตนา ปวาเรตฺวา ภิกฺขุสงฺฆํ[๔] น ปวาเรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อตฺตนา ปวาเรตฺวา ภิกฺขุสงฺโฆ น ปวาเรตพฺโพ;[๕] ยา น ปวาเรยฺย, ยถาธมฺโม กาเรตพฺโพติ.

---

[๑] สี.,ฉ. สงฺกสายนฺติโย, เท.,อิ. สงฺกายนฺติโย
[๒] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร สพฺพตฺถาติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[๔] อิ. ภิกฺขุสงฺเฆ
[๕] อิ. ภิกฺขุสงฺเฆ น ปวาเรตพฺพํ

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูหิ สทฺธึ เอกโต ปวาเรนฺติโย โกลาหลํ อกํสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขูหิ สทฺธึ เอกโต ปวาเรตพฺพา; ยา ปวาเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ปุเรภตฺตํ ปวาเรนฺติโย กาลํ วีตินาเมสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา[๑] ปจฺฉาภตฺตํ ปวาเรตุนฺติ. ปจฺฉาภตฺตํ ปวาเรนฺติโยปิ[๒] วิกาเล อเหสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อชฺชตนา ภิกฺขุนีสงฺฆํ[๓] ปวาเรตฺวา อปรชฺชุ ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน สพฺโพ ภิกฺขุนีสงฺโฆ ปวาเรนฺโต โกลาหลํ อกาสิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกํ ภิกฺขุนึ พฺยตฺตํ ปฏิพลํ สมฺมนฺนิตุํ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. ปธมํ ภิกฺขุนี ยาจิตพฺพา. ยาจิตฺวา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺเนยฺย ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุํ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺนติ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุํ. ยสฺสา อยฺยาย ขมติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา สมฺมติ ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุํ, สา ตุณฺหสฺส; ยสฺสา นกฺขมติ, สา ภาเสยฺย.

---

[๑] สี.,ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปวาเรนฺติโย

[๓] สี. ภิกฺขุนิสงฺฆํ, อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

สมฺมตา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา ภิกฺขุนี ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อตฺถาย ภิกฺขุสงฺฆํ ปวาเรตุ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

ตาย สมฺมตาย ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุนีสงฺฆํ อาทาย ภิกฺขุสงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกंสं อุตฺตราสงฺคं กริตฺวา ภิกฺขูนं ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกं นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย 'ภิกฺขุนีสงฺโฆ อยฺยา ภิกฺขุสงฺฆं ปวาเรติ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ อยฺยา ภิกฺขุสงฺโฆ ภิกฺขุนีสงฺฆं อนุกมฺปं อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสติ, ทุติยมฺปิ อยฺยา ฯปฯ ตติยมฺปิ อยฺยา ภิกฺขุนีสงฺโฆ ภิกฺขุสงฺฆं ปวาเรติ ทิฏฺเฐน วา สุเตน วา ปริสงฺกาย วา, วทตุ อยฺยา ภิกฺขุสงฺโฆ ภิกฺขุนีสงฺฆं อนุกมฺปं อุปาทาย, ปสฺสนฺโต ปฏิกริสฺสตีติ.

[๔๒๘] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ภิกฺขูนं อุโปสถं จเปนฺติ, ปวารณं จเปนฺติ, สวจนียं กโรนฺติ, อนุวาทं ปฏฺจเปนฺติ,[๑] โอกาสं กาเรนฺติ, โจเทนฺติ, สาเรนฺติ. ฯปฯ ภควโต เอตมตฺถं อาโรเจสุं. ฯปฯ "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสฺส อุโปสโถ จเปตพฺโพ; จปิโตปิ อฏฺจปิโต, จเปนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น ปวารณา จเปตพฺพา; จปิตาปิ อฏฺจปิตา, จเปนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น สวจนียं กาตพฺพं; กตมฺปิ อกตं, กโรนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น อนุวาโท ปฏฺจเปตพฺโพ; ปฏฺจปิโตปิ อปฺปฏฺจปิโต, ปฏฺจเปนฺติยา[๒] อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น โอกาโส กาเรตพฺโพ; การิโตปิ อการิโต, กาเรนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น โจเทตพฺโพ;

---

[๑] อิ. จเปนฺติ [๒] อิ. จเปตพฺโพ จปิโตปิ อจปิโต จเปนฺติยา

โจทิโตปิ อโจทิโต, โจเทนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. น สาเรตพฺโพ; สาริโตปิ อสฺสาริโต,[๑] สาเรนฺติยา อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขู ภิกฺขุนีนํ อุโปสถํ ฐเปนฺติ, ปวารณํ ฐเปนฺติ, สวจนียํ กโรนฺติ, อนุวาทํ ปฏิฐเปนฺติ, โอกาสํ กาเรนฺติ, โจเทนฺติ, สาเรนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนา ภิกฺขุนิยา อุโปสถํ ฐเปตุํ; ฐปิโตปิ สุฏฺฐปิโต, ฐเปนฺตสฺส อนาปตฺติ. ปวารณํ ฐเปตุํ; ฐปิตาปิ สุฏฺฐปิตา, ฐเปนฺตสฺส อนาปตฺติ. สวจนียํ กาตุํ; กตํปิ สุกตํ, กโรนฺตสฺส อนาปตฺติ. อนุวาทํ ปฏิฐเปตุํ; ปฏิฐปิโตปิ สุปฺปฏิฐปิโต, ปฏิฐเปนฺตสฺส อนาปตฺติ. โอกาสํ กาเรตุํ; การิโตปิ สุการิโต, กาเรนฺตสฺส อนาปตฺติ. โจเทตุํ; โจทิตาปิ สุโจทิตา, โจเทนฺตสฺส อนาปตฺติ. สาเรตุํ; สาริตาปิ สุสฺสาริตา, สาเรนฺตสฺส อนาปตฺตีติ.

[๔๒๙] เตน โข ปน สมเยน ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ยาเนน ยายนฺติ, อิตฺถิยุตฺเตนปิ ปุริสนฺตเรน ปุริสยุตฺเตนปิ อิตฺถินฺตเรน. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯปฯ เสยฺยถาปิ คงฺคามหิกายาติ.[๒] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ยาเนน ยายิตพฺพํ; ยา ยาเยยฺย, ยถาธมฺโม การเตพฺโพติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี คิลานา โหติ, น สกฺโกติ ปทสา คนฺตุํ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา คิลานาย ยาเนน ยายิตุนฺติ.[๓] อถโข ภิกฺขุนีนํ เอตทโหสิ “อิตฺถิยุตฺตํ นุ โข ปุริสยุตฺตํ นุ โขติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว อิตฺถิยุตฺตํ ปุริสยุตฺตํ หตฺถวฏฺฏกนฺติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อสาริโต [๒] สี.,เท.,ฉ. คงฺคามหิยายาติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อนุชานามิ ภิกฺขเว คิลานาย ยานนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตริสฺสา[๑] ภิกฺขุนิยา ยานุคฺฆาเตน พาฬฺหตรํ อผาสุกํ[๒] อโหสิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สิวิกํ ปาฏงฺกินฺติ.

[๔๓๐] เตน โข ปน สมเยน อฑฺฒกาสี คณิกา ภิกฺขุนีสุ ปพฺพชิตา โหติ, สา จ[๓] สาวตฺถึ คนฺตุกามา โหติ “ภควโต สนฺติเก อุปสมฺปชฺชิสฺสามีติ. อสฺโสสุ โข ธุตฺตา “อฑฺฒกาสี กิร คณิกา สาวตฺถึ คนฺตุกามาติ. เต มคฺเค ปริยุฏฺฐึสุ. อสฺโสสิ โข อฑฺฒกาสี คณิกา “ธุตฺตา กิร มคฺเค ปริยุฏฺฐิตาติ. ภควโต สนฺติเก ทูตํ ปาเหสิ “อหํ หิ อุปสมฺปชฺชิตุกามา, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. อถโข ภควา เอตสฺมึ นิทาเน เอตสฺมึ ปกรเณ ธมฺมึ กถํ กตฺวา ภิกฺขู อามนฺเตสิ “อนุชานามิ ภิกฺขเว ทูเตนปิ อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

ภิกฺขุทูเตน อุปสมฺปาเทนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุทูเตน อุปสมฺปาเทตพฺพา; โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ. สิกฺขมานาทูเตน[๔] อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ สามเณรทูเตน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯเปฯ สามเณรีทูเตน อุปสมฺปาเทนฺติ ฯปฯ พาลาย อพฺยตฺตาย ทูเตน อุปสมฺปาเทนฺติ. “น ภิกฺขเว พาลาย อพฺยตฺตาย ทูเตน อุปสมฺปาเทตพฺพา; โย อุปสมฺปาเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย ทูเตน อุปสมฺปาเทตุ.[๕]

---

[๑] อิ. อญฺญตราย [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อผาสุ [๓] อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. สิกฺขมานทูเตน [๕] สี.,ฉ.,เท. อุปสมฺปาเทตุนฺติ.

ตาย ทูตาย ภิกฺขุนิยา สงฺฆํ อุปสงฺกมิตฺวา เอกํสํ อุตฺตราสงฺคํ กริตฺวา ภิกฺขูนํ ปาเท วนฺทิตฺวา อุกฺกุฏิกํ นิสีทิตฺวา อญฺชลึ ปคฺคเหตฺวา เอวมสฺส วจนีโย ‘อิตฺถนฺนามา อยฺยา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, อิตฺถนฺนามา อยฺยา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจติ, อุลฺลุมฺปตุ ตำ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทาย. อิตฺถนฺนามา อยฺยา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, ทุติยมฺปิ อยฺยา อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจติ, อุลฺลุมฺปตุ ตำ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทาย. อิตฺถนฺนามา อยฺยา อิตฺถนฺนามาย อยฺยาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, ตติยมฺปิ อยฺยา อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจติ, อุลฺลุมฺปตุ ตำ อยฺยา สงฺโฆ อนุกมฺปำ อุปาทายาติ. พฺยตฺเตน ภิกฺขุนา ปฏิพเลน สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทยฺย อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทำ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ อุปสมฺปาเทติ

อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

ทุติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ ฯปฯ ตติยมฺปิ เอตมตฺถํ วทามิ. สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทาเปกฺขา เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุนีสงฺเฆ วิสุทฺธา, สา เกนจิเทว อนฺตราเยน นาคจฺฉติ, อิตฺถนฺนามา สงฺฆํ อุปสมฺปทํ ยาจติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ อุปสมฺปาเทติ อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิตฺถนฺนามาย อุปสมฺปทา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

อุปสมฺปนฺนา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา อิตฺถนฺนามาย ปวตฺตินิยา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

ตาวเทว ฉายา เมตพฺพา, อุตุปฺปมาณํ อาจิกฺขิตพฺพํ, ทิวสภาโค อาจิกฺขิตพฺโพ, สงฺคีติ อาจิกฺขิตพฺพา, ภิกฺขุนิโย วตฺตพฺพา 'ตสฺสา ตโย จ นิสฺสเย อฏฺ จ อกรณียานิ อาจิกฺเขยฺยาถาติ.

[๔๓๑] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อรญฺเญ วิหรนฺติ, ธุตฺตา ทูเสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อรญฺเญ วตฺถพฺพํ, ยา วเสยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตเรน อุปาสเกน ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส อุทฺโทสิโต ทินฺโน โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุทฺโทสิตนฺติ. อุทฺโทสิโต น สมฺมติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. "อนุชานามิ ภิกฺขเว อุปสฺสยนฺติ. อุปสฺสโย น สมฺมติ.

ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว นวกมฺมนฺติ. นวกมฺมํ น สมฺมติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ปุคฺคลิกำปิ กาตุนฺติ.

[๔๓๒] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา อิตฺถี สนฺนิสินฺน-คพฺภา ภิกฺขุนีสุ ปพฺพชิตา โหติ, ตสฺสา ปพฺพชิตาย คพฺโภ วุฏฺฐาสิ. อถโข ตสฺสา ภิกฺขุนิยา เอตทโหสิ “กถํ นุ โข มยา อิมสฺมึ ทารเก ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว โปเสตุ, ยาว โส ทารโก วิญฺญุตํ ปาปุณาตีติ.

อถโข ตสฺสา ภิกฺขุนิยา เอตทโหสิ “มยา จ น ลพฺภา เอกิกาย วตฺถุ, อญฺญาย จ ภิกฺขุนิยา น ลพฺภา ทารเกน สห วตฺถุ, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกำ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺนิตฺวา ตสฺสา ภิกฺขุนิยา ทุติยํ ทาตุ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. ปฐมำ ภิกฺขุนี ยาจิตพฺพา. ยาจิตฺวา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลำ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺเนยฺย อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยึ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามำ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺนติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยึ. ยสฺสา อยฺยาย ขมติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา สมฺมติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยาย, สา ตุณฺหสฺส; ยสฺสา นกฺขมติ, สา ภาเสยฺย.

สมฺมตา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา ภิกฺขุนี อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตำ ธารยามีติ.

อถโข ตสฺสา ทุติยิกาย ภิกฺขุนิยา เอตทโหสิ “กถํ นุ โข มยา อิมสฺมึ ทารเก ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว จเปตฺวา สาคารํ ยถา อญฺเญ[๑] ปุริเส ปฏิปชฺชติ,[๒] เอวํ ตสฺมึ ทารเก ปฏิปชฺชิตุนฺติ.

[๔๓๓] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี ครุธมฺมํ อชฺฌาปนฺนา โหติ มานตฺตจารินี. อถโข ตสฺสา ภิกฺขุนิยา เอตทโหสิ “มยา จ น ลพฺภา เอกิกาย วตฺถุํ, อญฺญาย จ ภิกฺขุนิยา น ลพฺภา สห มยา วตฺถุํ, กถํ นุ โข มยา ปฏิปชฺชิตพฺพนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุํ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว เอกํ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺนิตฺวา ตสฺสา ภิกฺขุนิยา ทุติยํ ทาตุํ. เอวญฺจ ปน ภิกฺขเว สมฺมนฺนิตพฺพา. ปฐมํ ภิกฺขุนี ยาจิตพฺพา. ยาจิตฺวา พฺยตฺตาย ภิกฺขุนิยา ปฏิพลาย สงฺโฆ ญาเปตพฺโพ

‘สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺเนยฺย อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยํ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อยฺเย สงฺโฆ, สงฺโฆ อิตฺถนฺนามํ ภิกฺขุนึ สมฺมนฺนติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยํ. ยสฺสา อยฺยาย ขมติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา สมฺมติ อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยาย, สา ตุณฺหสฺส; ยสฺสา นกฺขมติ, สา ภาเสยฺย.

สมฺมตา สงฺเฆน อิตฺถนฺนามา ภิกฺขุนี อิตฺถนฺนามาย ภิกฺขุนิยา ทุติยา, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อญฺญสฺมึ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปฏิปชฺชนฺติ

[๔๓๔] เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี สิกฺขํ อปฺปจฺจกฺขาย[๑] วิพฺภมิ. สา ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปทํ ยาจิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา สิกฺขาปจฺจกฺขานํ, ยเทว สา วิพฺภนฺตา, ตเทว สา อภิกฺขุนีติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี สกาสาวา[๒] ติตฺถายตนํ สงฺกมิ, สา ปุน ปจฺจาคนฺตฺวา ภิกฺขุนิโย อุปสมฺปทํ ยาจิ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “ยา สา ภิกฺขเว ภิกฺขุนี สกาสาวา ติตฺถายตนํ สงฺกนฺตา, สา [ ][๓] อาคตา น อุปสมฺปาเทตพฺพาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ปุริเสหิ อภิวาทนํ เกสจฺเฉทนํ นขจฺเฉทนํ วณปฺปฏิกมฺมํ กุกฺกุจฺจายนฺตา น สาทิยนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว สาทิยิตุนฺติ.[๔]

[๔๓๕] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ปลฺลงฺเกน นิสีทนฺติ, ปณฺหิสมฺผสฺสํ สาทิยนฺติ.[๕] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ปลฺลงฺเกน นิสีทิตพฺพํ; ยา นิสีเทยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตรา ภิกฺขุนี คิลานา โหติ, ตสฺสา วินา ปลฺลงฺกา[๖] น ผาสุ โหติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “อนุชานามิ ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อฑฺฒปลฺลงฺกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย วจฺจกุฏิยา วจฺจํ กโรนฺติ, ฉพฺพคฺคิยา ภิกฺขุนิโย ตตฺเถว คพฺภํ ปาเตนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจกฺขาย
[๒] สี.,ฉ. สกาวาสา, เอวมุปริปิ.
[๓] เท. เอตฺถนฺตเร ปุนสทฺโท ทิสฺสติ.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. สาทิตุนฺติ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สาทิยนฺตี, อิ. สาทิยนฺตา.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปลฺลงฺเกน

อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา วจฺจกุฏิยา วจฺโจ กาตพฺโพ; ยา กเรยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว เหฏฺฐาวิวเฏ อุปริปฏิจฺฉนฺเน วจฺจํ กาตุนฺติ.

[๔๓๖] เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย จุณฺเณน นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯปฯ เสยฺยถาปิ คิหิ-กามโภคินิโยติ.[๑] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา จุณฺเณน นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว กุกฺกุสํ มตฺติกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย วาสิตกาย[๒] มตฺติกาย นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯปฯ เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา วาสิตกาย มตฺติกาย นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว ปกติมตฺติกนฺติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ชนฺตาฆเร นฺหายนฺติโย โกลาหลํ อกํสุ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ชนฺตาฆเร นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ปฏิโสเต นฺหายนฺติ ธาราสมฺผสฺสํ สาทิยนฺติ.[๓] ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ๎. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ปฏิโสเต นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. คิหีนี กามโภคินิโยติ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. วาสิติกาย
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สาทิยนฺตี, อิ. สาทิยนฺตา.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย อติตฺเถ นฺหายนฺติ, ธุตฺตา ทูเสนฺติ. ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ. “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา อติตฺเถ นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺสาติ.

เตน โข ปน สมเยน ภิกฺขุนิโย ปุริสติตฺเถ นฺหายนฺติ. มนุสฺสา อุชฺฌายนฺติ ขียนฺติ วิปาเจนฺติ ฯปฯ “เสยฺยถาปิ คิหิกามโภคินิโยติ ฯเปฯ ภควโต เอตมตฺถํ อาโรเจสุ ฯปฯ “น ภิกฺขเว ภิกฺขุนิยา ปุริสติตฺเถ นฺหายิตพฺพํ; ยา นฺหาเยยฺย, อาปตฺติ ทุกฺกฏสฺส. อนุชานามิ ภิกฺขเว มหิฬาติตฺเถ นฺหายิตุนฺติ.

ตติยภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

ภิกฺขุนิกฺขนฺธโก ทสโม.[๑]

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถู เอกสตํ.[๒]

---

[๑] สฺยา.,อิ. ภิกฺขุนีขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ ทสมํ, เท. ภิกฺขุนีขนฺธกํ ทสมํ.

[๒] สี.,ฉ. อิมสฺมึ ขนฺธเก วตฺถู เอกสตํ, สฺยา. อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถุ เอกสตํ ฉ.

ตสฺสุทฺทานํ

ปพฺพชฺชํ โคตมี ยาจิ นานุญฺญาสิ ตถาคโต
กปิลวตฺถุ เวสาลี อคมาสิ วินายโก.

รโชกิณฺณา[๑] โกฏฺฐเกสุ[๒] อานนฺทสฺส ปเวทยิ
ภพฺโพติ นยโต ยาจิ มาตาติ โปสิกาติ จ.

วสฺสสตํ ตทหุ จ อภิกฺขุ ปจฺจาสึสนา[๓]
ปวารณา ครุธมฺมา เทฺว วสฺสา อนกฺโกสนา.

โอวโฏ จ อฏฺฐ ธมฺมา[๔] ยาวชีวานุวตฺตนา
ครุธมฺมปฏิคฺคโห สา วสฺสา อุปสมฺปทา.

วสฺสสหสฺสํ ปญฺเจว กุมฺภเถนก[๕] เสตฏฺฐิ
มญฺเชฏฺฐิกา อุปมาหิ[๖] เอวํ สทฺธมฺมหีสนา.

ปาฬึ พนฺเธยฺยุปมาหิ[๗] ปุน สทฺธมฺมสณฺฐิติ
อุปสมฺปาเทตุํ อยฺยา ยถาวุฑฺฒาภิวาทนา.

น กริสฺสนฺติ กิเมว สาธารณาสาธารณํ
โอวาทํ ปาติโมกฺขญฺจ เกน นุ โข อุปสฺสยํ.

น ชานนฺติ จ อาจิกฺขิ น กโรนฺติ จ ภิกฺขูหิ[๘]
ปฏิคฺคเหตุํ ภิกฺขูหิ ภิกฺขุนีหิ ปฏิคฺคโห.

---

[๑] อิ. รโชกิณฺเณ
[๒] สี.,ฉ.,เท. รโชกิณฺเณน โกฏฺฐเก
[๓] สี.,ฉ.,เท. ปจฺจาสีสนา
[๔] อิ. โอวาเทนฏฺฐ เต ธมฺมา
[๕] อิ. กุมฺภเถนกา
[๖] สี.,ฉ.,เท. มญฺชิฏฺฐิกอุปมาหิ, อิ. มญฺจฏฺฐิก อุปมาหิ
[๗] สี.,เท.,อิ. อาฬึ พนฺเธยฺย ปา เอว, ฉ. อาฬึ พนฺเธยฺย ปาเว
[๘] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขูหิ

อาจิกฺขิ กมฺมํ ภิกฺขูหิ อุชฺฌายนฺติ ภิกฺขูหิ วา[๑]
อาจิกฺขิตุํ ภณฺฑนญฺจ โรเปตฺวา อุปฺปลาย จ.

สาวตฺถิยา กทฺทโมทเก[๒] อวนฺทิ กาย อูรุ จ
องฺคชาตํ จ โอภาสํ สมฺปโยเชนฺติ วคฺคิกา.

อวนฺทิโย ทณฺฑกมฺมํ ภิกฺขุนิโย ตถา ปุน
อาวรณญฺจ โอวาทํ นุ โข กปฺปติ ปกฺกมิ.[๓]

พาลาวตฺถุวินิจฺฉยา[๔] โอวาทํ สงฺโฆ ปญฺจหิ
ทุเว ติสฺโส น คณฺหนฺติ พาลา คิลานคามิกํ.

[๕]อรญฺญํ นาโรเจนฺติ จ ปุน ปจฺจาคจฺฉนฺติ จ[๕]
ทีฆํ วิลิวจมฺมญฺจ[๖] ทุสฺสา จ เวณิ วฏฺฏิ จ
โจฬเวณิ จ วฏฺฏิ จ สุตฺตเวณิ จ วฏฺฏิกา.

อฏฺจิลฺลกํ โคหนุเกน หตฺถโกจฺฉํ ปาทํ[๗] ตถา
อูรุ[๘] มุขํ ทนฺตมํสํ อาลิมฺโป มทฺท จุณฺณนา.

ลญฺเจนฺติ[๙] องฺคราคญฺจ มุขราคํ ตถา ทุเว
อวงฺคํ วิเสโส โลโก[๑๐] สาโลเกน สนจฺจนํ.[๑๑]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขุนีหิ วา
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. กทฺทโมท
[๓] สี.,เท.,อิ.,มหา. กปฺปติ นุ โข ปกฺกมิ.
[๔] อิ. พาลาวตฺถุวินิจฺฉโย
[๕-๕] สี.,ฉ.,เท. อารญฺญิโก นาโรเจนฺติ น ปจฺจาคจฺฉนฺติ จ,
อิ. อารญฺญกา นาโรเจนฺติ น ปจฺจาคจฺฉนฺติ จ,
มหา. อารญฺญํ นาโรเจนฺติ จ น ปจฺจาคจฺฉนฺติ จ
[๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. วิลีวจมฺมญฺจ
[๗] สี.,ฉ.,เท. ปาทำ, อิ. ปริ
[๘] สี.,มหา. อูรุ, ฉ.,เท. อุรุ
[๙] เท.,อิ.,ทย.,มหา. ลญฺเฉนฺติ
[๑๐] อิ. อวงฺควิเสโลเก
[๑๑] สี.,ฉ.,เท. นจฺเจน จ, อิ. สนจฺเจน จ.

เวสิ[๑] ปานาคารํ สูนํ อาปณํ วฑฺฒิ วาณิชา
ทาสํ ทาสึ กมฺมกรํ กมฺมการึ อุปฏฺฐยุ.[๒]

ติรจฺฉาน หริตกิ[๓] สนฺธารยนฺติ นมาตกํ[๔]
นีลํ ปีตํ โลหิตกํ มญฺเชฏฺฐกณฺหจีวรา.[๕]

มหารงฺค มหานามา[๖] จ[๗] อจฺฉินฺนา ทีฆเมว จ
ปุปฺผ ผล[๘] กญฺจุกญฺจ ติรีฏญฺเจว[๙] ธารยุ.

ภิกฺขุนีสิกฺขมานาย สามเณราย อจฺจเย[๑๐]
นิยฺยาทิเต ปริกฺขาเร ภิกฺขุนิโย จ[๑๑] อิสฺสรา.

ภิกฺขุสฺส สามเณรสฺส อุปาสกสฺสุปาสิกา
อญฺเญสญฺจ ปริกฺขาเร นิยฺยาเต ภิกฺขู อิสฺสรา.[๑๒]

มลฺลา[๑๓] คพฺภํ ปตฺตมูลํ พฺยญฺชนํ อามิเสน จ
อุสฺสนฺนญฺจ พาพฺหตรํ สนฺนิธิกตอามิสํ.[๑๔]

ภิกฺขูนํ ยาทิสํ เหฏฺฐ[๑๕] ภิกฺขุนีนํ ตถา กเร
เสนาสนํ อุตุนิโย มกฺขิยติ[๑๖] ปฏานิ จ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เวสี มหา. กมฺมการึ อุปฏฺฐยุ.
[๒] สี. กมฺมุการึ อุปฏฺฐยฺยุ, อิ. กมฺมกรึ อุปฏฺฐหุ,
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. หรีตกิ
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. นมตกํ
[๕] ฉ. มญฺชิฏฺฐกณฺหจีวรา, อิ. มญฺจฏฺฐกณฺหจีวโร.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มหานาม
[๗] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๘] อิ. ปปฺยปล
[๙] สี.,ฉ. ติรีฏกญฺจ, เท. ตีริฏกํ จ, อิ. ตีชีฏกญฺเจว
[๑๐] อิ. อปจฺจเย
[๑๑] สี.,ฉ.,มหา. ภิกฺขุนิโย ว, เท.,อิ. ภิกฺขุนี เจว
[๑๒] สี.,ฉ.,เท. นิยฺยาเต ภิกฺขุ อิสฺสรา, อิ. นิยฺยนฺเต ภิกฺขุ อิสฺสรา.
[๑๓] สี.,ฉ.,เท. มลฺลี, อิ. มลฺเล
[๑๔] สี.,ฉ.,เท.,มหา. สนฺนิธิกตมามิสํ.
[๑๕] สี.,ฉ. โภฏฺฐ
[๑๖] สี.,ฉ.,เท.,มหา. มกฺขียติ

ฉิชฺชติ[๑] สพฺพกาลญฺจ อนิมิตฺตาปิ[๒] ทิสฺสเร
นิมิตฺตา โลหิตา เจว ตเถว ธุวโลหิตา.

ธุวโจพฺปคฺฆรนฺตี[๓] สิขริณิตฺถิปณฺฑกา
เวปุริสี[๔] จ สมฺภินฺนา อุภโตพฺยญฺชนาปิ จ.[๕]

อนิมิตฺตาทิโต กตฺวา ยาว อุภยพฺยญฺชนา[๖]
เอตํ เปยฺยาลโต เหฏฺจ[๗] กุฏฺจ คณฺโฑ กิลาสี[๘] จ.

โสสาปมาโร มานุสี อิตฺถีสิ ภุชิสฺสาสิ จ
อนณา น ราชภฏฺี อนุญฺญาตา จ วีสติ.

ปริปุณฺณา จ กินฺนามา กานามา เต ปวตฺตินี
จตุวีสนฺตรายานํ ปุจฺฉิตฺวา อุปสมฺปทา.

วิตฺถายนฺติ อนนุสิฏฺฐา สงฺฆมชฺเฌ ตเถว จ
อุปชฺฌาคาห สงฺฆาฏิ อุตฺตรนฺตรวาสโก.

สงฺกจฺฉุทกสาฏิ จ[๙] อาจิกฺขิตฺวาน เปสเย
พาลา อสมฺมเต กโต ยาเจ ปุจฺฉนฺตรายิกา.

เอกโตอุปสมฺปนฺนา ภิกฺขุสงฺเฆ ตถา ปุน
ฉายา อุตุทิวสา จ สงฺคีติ ตโย นิสฺสเย.

อฏฺจ อกรณียานิ กาลํ สพฺพตฺถ อฏฺฐธา[๑๐]
น ปวาเรนฺติ ภิกฺขุนี ภิกฺขุสงฺฆ ตเถว จ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ฉิชฺชนฺติ [๒] อิ. อนิมิตฺตาทิ [๓] อิ. ธุวโจพฺ ปคฺฆรณิ
[๔] อิ. เวปุริสิ [๕] อิ. อุภโตพฺยญฺชนา จ ยา. [๖] สี.,เท.,มหา. ยาว อุภโตพฺยญฺชนา, ฉ.,อิ. อุภโตพฺยญฺชนา จ ยา [๗] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เหฏฺฐา
[๘] สี.,ฉ.,เท.,มหา. กิลาโส [๙] สี.,ฉ.,เท. สงฺกจฺจุทกสาฏิ จ, อิ. สงฺกจฺฉทกสาฏิ จ
[๑๐] สี.,ฉ.,เท. อฏฺเจว, อิ. อฏฺจ วา

โกลาหลํ ปุเรภตฺตํ วิกาเล จ กุลาหลํ[๑]
อุโปสถํ ปวารณํ สวจนํ อนุวทฺ.[๒]

โอกาสํ โจเท สาเรนฺติ ปฏิกฺขิตฺตํ มเหสินา
ตเถว ภิกฺขุ ภิกฺขุนี อนุญฺญาตํ มเหสินา.

ยานํ คิลานํ ยุตฺตญฺจ ยานุคฺฆาตฑฺฒกาสิกา
ภิกฺขุ สิกฺขา สามเณร สามเณรี จ พาลิยา.[๓]

อรญฺเญ อุปาสเกน อุทฺโทสิโต อุปสฺสยํ
น สมฺมติ นวกมฺมํ นิสินฺนคพฺภเอกิกา.

สาคารญฺจ ครุธมฺมํ อปฺปจฺจกฺขา ยา จ[๔] สงฺกมิ
อภิวาทน เกสา จ นขา จ วณกมฺมนา.[๕]

ปลฺลงฺเกน คิลานา จ วจฺจํ จุณฺเณน วาสิตํ
ชนฺตาฆเร ปฏิโสเต อติตฺเถ ปุริเสน จ.

มหาโคตมี อายาจิ อานนฺโท จาปิ โยนิโส
ปริสา จตสฺโส โหนฺติ ปพฺพชฺชา[๖] ชินสาสเน.

สํเวคชนนตฺถาย สทฺธมฺมสฺส จ วุฑฺฒิยา[๗]
อาตุรสฺสา ว เภสชฺชํ เอวํ พุทฺเธน เทสิตํ.

เอวํ วินีตา[๘] สทฺธมฺเม มาตุคามาปิ อีตรา[๙]
ตา[๑๐] ยนฺติ อจฺจุตํ ฐานํ ยตฺถ คนฺตฺวา น โสจเรติ.

ภิกฺขุนิกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. โกลาหลํ
[๒] ฉ. เท. สวจนียานุวาทนํ, อิ. สวจนิ อนุวาทนํ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. พาลาย.
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปจฺจกฺขาย จ, มหา. อปฺปจฺจกฺขาย จ
[๕] สี.,อิ. วกกมฺมนฺนา.
[๖] อิ. ปพฺพชฺชํ
[๗] อิ. พุทฺธิยา
[๘] อิ. วิทิตา
[๙] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อิตรา
[๑๐] สี.,ฉ.,เท. ยายนฺติ

๑๑. ปญฺจสติกกฺขนฺธโก

๑. มหากสฺสปตฺเถรวตฺถุ

[๔๓๗] อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป ภิกฺขู อามนฺเตสิ "เอกมิทาหํ อาวุโส สมยํ ปาวาย กุสินารํ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ. อถขฺวาหํ อาวุโส มคฺคา โอกฺกมฺม อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทึ.

เตน โข ปน สมเยน อญฺญตโร อาชีวโก กุสินารายํ มนฺทารวปุปฺผํ คเหตฺวา ปาวํ อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน โหติ. อทฺทสํ โข อหํ อาวุโส ตํ อาชีวกํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน ตํ อาชีวกํ เอตทโวจํ 'อปาวุโส อมฺหากํ สตฺถารํ ชานาสีติ. 'อามาวุโส ชานามิ, อชฺช สตฺตาหปรินิพฺพุโต สมโณ โคตโม, ตโต เม อิทํ มนฺทารวปุปฺผํ คหิตนฺติ. ตตฺราวุโส เย เต ภิกฺขู อวีตราคา, อปฺเปกจฺเจ พาหา ปคฺคยฺห กนฺทนฺติ, ฉินฺนปาทาว ปตนฺติ,[๑] อาวฏฺฏนฺติ, วิวฏฺฏนฺติ, 'อติขิปฺปํ ภควา ปรินิพฺพุโต, อติขิปฺปํ สุคโต ปรินิพฺพุโต, อติขิปฺปํ จกฺขุํ โลเก อนฺตรหิตนฺติ. เย ปน เต ภิกฺขู วีตราคา, เต สตา สมฺปชานา อธิวาเสนฺติ 'อนิจฺจา สงฺขารา, ตํ กุเตตฺถ ลพฺภาติ.

อถขฺวาหํ อาวุโส เต ภิกฺขู เอตทโวจํ 'อลํ อาวุโส, มา โสจิตฺถ, มา ปริเทวิตฺถ, นนฺวตํ อาวุโส ภควตา ปฏิกจฺเจว อกฺขาตํ 'สพฺเพหเว ปิเยหิ มนาเปหิ นานาภาโว วินาภาโว

---

[๑] สี.,ฉ. ฉินฺนปาตํ ปปตนฺติ, อิ. ฉินฺนปปาตํ ปปตนฺติ

อญฺญถาภาโว, ตำ กุเตตฺถ อาวุโส ลพฺภา, ‘ยนฺตำ ชาตำ ภูตำ สงฺขตำ ปโลกธมฺมำ, ตำ วต มา ปลุชฺชีติ เนตำ ฐานำ วิชฺชตีติ.

เตน โข ปนาวุโส สมเยน สุภทฺโท นาม วุฑฺฒปพฺพชิโต ตสฺสำ ปริสายำ นิสินฺโน โหติ. อถโข อาวุโส สุภทฺโท วุฑฺฒปพฺพชิโต เต ภิกฺขู เอตทโวจ ‘อลำ อาวุโส, มา โสจิตฺถ, มา ปริเทวิตฺถ, สุมุตฺตา มยำ เตน มหาสมเณน, อุปทฺทุตา จ มยำ โหม ‘อิทำ โว กปฺปติ, อิทำ โว น กปฺปตีติ, อิทานิ ปน มยำ ยำ อิจฺฉิสฺสาม, ตำ กริสฺสาม, ยำ น อิจฺฉิสฺสาม, น ตำ กริสฺสามาติ. หนฺท มยำ อาวุโส ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายาม, ปุเร อธมฺโม ทิปฺปติ, ธมฺโม ปฏิพาหิยติ, [ ][1] อวินโย ทิปฺปติ, วินโย ปฏิพาหิยติ, ปุเร อธมฺมวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, ธมฺมวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺติ. อวินยวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, วินยวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺตีติ.

[2]ปญฺจนฺนำ ภิกฺขุสตานำ สมฺมติกถา[2]

“เตนหิ ภนฺเต เถโร ภิกฺขู อุจฺจินาตูติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป เอเกนูนปญฺจอรหนฺตสตานิ อุจฺจินิ. ภิกฺขู อายสฺมนฺตำ มหากสฺสปำ เอตทโวจุำ “อยำ ภนฺเต อายสฺมา อานนฺโท กิญฺจาปิ เสกฺโข สมาโน อภพฺโพ ฉนฺทา โทสา โมหา ภยา อคตึ คนฺตุำ, พหุ จเนน[3] ภควโต สนฺติเก ธมฺโม จ วินโย จ ปริยตฺโต, เตนหิ ภนฺเต เถโร อายสฺมนฺตำปิ อานนฺทำ อุจฺจินาตูติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตำปิ อานนฺทำ อุจฺจินิ.

---

[1] สี.,ทยฺ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ปุเรติ อยำ ปาโฐ ทิสฺสติ. [2-2] สี.,ฉ. อิเม ปาฐา น ทิสฺสนฺติ.
[3] สี.,ฉ.,เท. พหุ จ อเนน, อิ. พหุ จ เตน

อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “กตฺถ นุ โข มยํ ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคาเยยฺยามาติ. อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ “ราชคหํ โข มหาโคจรํ ปหูตเสนาสนํ, ยนฺนูน มยํ ราชคเห วสฺสํ วสนฺตา ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคาเยยฺยาม, น อญฺเญ ภิกฺขู ราชคเห วสฺสํ อุปคจฺเฉยฺยุนฺติ.

อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป สงฺฆํ ญาเปสิ

[๔๓๘] “สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิมานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ สมฺมนฺเนยฺย ‘ราชคเห วสฺสํ วสนฺตานิ[๑] ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตุํ, น อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ราชคเห วสฺสํ วสิตพฺพนฺติ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, สงฺโฆ อิมานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ สมฺมนฺนติ ‘ราชคเห วสฺสํ วสนฺตานิ ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตุํ, น อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ราชคเห วสฺสํ วสิตพฺพนฺติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อิเมสํ ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสตานํ สมฺมติ ‘ราชคเห วสฺสํ วสนฺตานํ[๒] ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตุํ, น อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ราชคเห วสฺสํ วสิตพฺพนฺติ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สมฺมตานิ[๓] สงฺเฆน อิมานิ ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ ‘ราชคเห วสฺสํ วสนฺตานิ ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตุํ, น อญฺเญหิ ภิกฺขูหิ ราชคเห วสฺสํ วสิตพฺพนฺติ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

---

[๑] อิ. วสนฺตา, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. วสนฺตา [๓] อิ. สมฺมตา

อถโข เถรา ภิกฺขู ราชคหํ อคมํสุ ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิตุํ. อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "ภควตา โข อาวุโส ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณํ วณฺณิตํ, หนฺท มยํ อาวุโส ปฐมํ มาสํ ขณฺฑผุลฺลํ ปฏิสงฺขโรม, มชฺฌิมํ มาสํ สนฺนิปติตฺวา ธมฺมญฺจ วินยญฺจ สงฺคายิสฺสามาติ.

อถโข เถรา ภิกฺขู ปฐมํ มาสํ ขณฺฑผุลฺลํ ปฏิสงฺขรึสุ. อถโข อายสฺมา อานนฺโท "เสฺว สนฺนิปาโต, น โข เม ตํ ปฏิรูปํ, โยหํ เสกฺโข สมาโน สนฺนิปาตํ คจฺเฉยฺยนฺติ พหุเทว รตฺตึ กายคตาย สติยา วีตินาเมตฺวา รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ "นิปชฺชิสฺสามีติ กายํ อาวฏฺเฏสิ,[๑] อปฺปตฺตญฺจ สีสํ พิมฺโพหนํ, ภูมิโต จ ปาทา มุตฺตา, เอตสฺมึ อนฺตเร อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุจฺจิ.

[๔๓๙] อถโข อายสฺมา อานนฺโท อรหา สมาโน สนฺนิปาตํ อคมาสิ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อุปาลึ วินยं ปุจฺเฉยฺยนฺติ.

อายสฺมา อุปาลิ สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อายสฺมตา มหากสฺสเปน วินยं ปุฏฺโจ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ.

อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อุปาลึ เอตทโวจ "ปฐมํ อาวุโส อุปาลิ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ. "เวสาลิยา[๒] ภนฺเตติ. "กํ อารพฺภาติ. "สุทินฺนํ กลนฺทปุตฺตํ อารพฺภาติ. "กิสฺมึ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาวชฺเชสิ

[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เวสาลิยํ, เอวมุปริปิ.

วตฺถุสฺมินฺติ. “เมถุนธมฺเมติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อุปาลึ ปจมสฺส ปาราชิกสฺส วตฺถุมฺปิ ปุจฺฉิ, นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ, ปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนุปฺปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ. “ทุติยมฺปนาวุโส อุปาลิ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ. “ราชคเห ภนฺเตติ. “กํ อารพฺภาติ. “ธนิยํ กุมฺภการปุตฺตํ อารพฺภาติ. “กิสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ. “อทินฺนาทาเนติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อุปาลึ ทุติยสฺส ปาราชิกสฺส วตฺถุมฺปิ ปุจฺฉิ, นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ, ปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนุปฺปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ. “ตติยมฺปนาวุโส อุปาลิ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ. “เวสาลิยา ภนฺเตติ. “กํ อารพฺภาติ. “สมฺพหุเล ภิกฺขู อารพฺภาติ. “กิสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ. “มนุสฺสวิคฺคเหติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อุปาลึ ตติยสฺส ปาราชิกสฺส วตฺถุมฺปิ ปุจฺฉิ, นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ, ปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนุปฺปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ. “จตุตฺถมฺปนาวุโส อุปาลิ ปาราชิกํ กตฺถ ปญฺญตฺตนฺติ. “เวสาลิยา ภนฺเตติ. “กํ อารพฺภาติ. “วคฺคุมุทาตีริเย ภิกฺขู อารพฺภาติ. “กิสฺมึ วตฺถุสฺมินฺติ. “อุตฺตริมนุสฺสธมฺเมติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อุปาลึ จตุตฺถสฺส ปาราชิกสฺส วตฺถุมฺปิ ปุจฺฉิ, นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ, ปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนุปฺปญฺญตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ, อนาปตฺติมฺปิ ปุจฺฉิ. เอเตเนว อุปาเยน อุภโตวินเย[๑] ปุจฺฉิ, ปุฏฺโ ปุฏฺโ อายสฺมา อุปาลิ วิสฺสชฺเชสิ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. อุภโตวิภงฺเค

[๔๔๐] อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป สงฺฆํ ญาเปสิ "สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อานนฺทํ ธมฺมํ ปุจฺเฉยฺยนฺติ.

อายสฺมา อานนฺโท สงฺฆํ ญาเปสิ "สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อายสฺมตา มหากสฺสเปน ธมฺมํ ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ.

อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "พฺรหฺมชาลํ อาวุโส อานนฺท กตฺถ ภาสิตนฺติ. "อนฺตรา จ ภนฺเต ราชคหํ อนฺตรา จ นาฬนฺทํ ราชาคาเร[๑] อมฺพลฏฺฐิกายาติ.[๒] "กึ อารพฺภาติ. "สุปฺปิยญฺจ ปริพฺพาชกึ พฺรหฺมทตฺตญฺจ มาณวนฺติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ พฺรหฺมชาลสฺส นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ. "สามญฺญผลํ ปนาวุโส อานนฺท กตฺถ ภาสิตนฺติ. "ราชคเห ภนฺเต ชีวกมฺพวเนติ. "เกน สทฺธินฺติ. "อชาตสตฺตุนา เวเทหิปุตฺเตน สทฺธินฺติ. อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ สามญฺญผลสฺส นิทานมฺปิ ปุจฺฉิ, ปุคฺคลมฺปิ ปุจฺฉิ. เอเตเนว อุปาเยน ปญฺจ นิกาเย ปุจฺฉิ, ปุฏฺโฐ ปุฏฺโฐ อายสฺมา อานนฺโท วิสฺสชฺเชสิ.

๒. ขุทฺทานุขุทฺทกสิกฺขาปทกถา

[๔๔๑] อถโข อายสฺมา อานนฺโท เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ "ภควา มํ ภนฺเต ปรินิพฺพานกาเล เอวมาห 'อากงฺขมาโน อานนฺท

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ราชาคารเก, อิ. ราชคารเก　[๒] อิ. อมฺพลฏฺฐิกายนฺติ.

สงฺโฆ มมจฺจเยน ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานิ สมูหเนยฺยาติ. "ปุจฺฉิ ปน ตฺวํ อาวุโส อานนฺท ภควนฺตํ 'กตมานิ ปน ภนฺเต ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. "น ขฺวาหํ[๑] ภนฺเต ภควนฺตํ ปุจฺฉึ 'กตมานิ ปน ภนฺเต ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา ตึส นิสฺสคฺคิเย ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา ตึส นิสฺสคฺคิเย ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา เทฺวนวุติ ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ. เอกจฺเจ เถรา เอวมาหํสุ "จตฺตาริ ปาราชิกานิ ฐเปตฺวา เตรส สงฺฆาทิเสเส ฐเปตฺวา เทฺว อนิยเต ฐเปตฺวา ตึส นิสฺสคฺคิเย ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา เทฺวนวุติ ปาจิตฺติเย ฐเปตฺวา จตฺตาโร[๒] ปาฏิเทสนีเย ฐเปตฺวา อวเสสานิ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ.

[๔๔๒] อถโข อายสฺมา มหากสฺสโป สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, สนฺตมฺหากํ สิกฺขาปทานิ คิหิคตานิ, คิหิโนปิ ชานนฺติ[๓] 'อิทํ โว สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ กปฺปติ, อิทํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โขหํ, เอวมุปริปิ. [๒] อิ. จตฺตาริ [๓] อิ. คิหิปิ โน ชานนฺติ

โว น กปฺปตีติ. สเจ มยํ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานิ สมูหนิสฺสาม, ภวิสฺสนฺติ วตฺตาโร 'ธูมกาลิกํ สมเณน โคตเมน สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ยาวิเมสํ สตฺถา อฏฺฐาสิ, ตาวิเม สิกฺขาปเทสุ สิกฺขึสุ; ยโต อิเมสํ สตฺถา ปรินิพฺพุโต, นทานีเม สิกฺขาปเทสุ สิกฺขนฺตีติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปยฺย, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺเทยฺย, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺเตยฺย; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, สนฺตมฺหากํ สิกฺขาปทานิ คิหิคตานิ, คิหิโนปิ ชานนฺติ 'อิทํ โว สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ กปฺปติ, อิทํ โว น กปฺปตีติ. สเจ มยํ ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานิ สมูหนิสฺสาม, ภวิสฺสนฺติ วตฺตาโร 'ธูมกาลิกํ สมเณน โคตเมน สาวกานํ สิกฺขาปทํ ปญฺญตฺตํ, ยาวิเมสํ สตฺถา อฏฺฐาสิ, ตาวิเม สิกฺขาปเทสุ สิกฺขึสุ; ยโต อิเมสํ สตฺถา ปรินิพฺพุโต, นทานีเม สิกฺขาปเทสุ สิกฺขนฺตีติ. สงฺโฆ อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทติ, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺตติ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ อปฺปญฺญตฺตสฺส อปฺปญฺญาปนา, ปญฺญตฺตสฺส อสมุจฺเฉโท, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺตนา, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

สงฺโฆ อปฺปญฺญตฺตํ น ปญฺญาเปติ, ปญฺญตฺตํ น สมุจฺฉินฺทติ, ยถาปญฺญตฺเตสุ สิกฺขาปเทสุ สมาทาย วตฺตติ. ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตํ ธารยามีติ.

[๔๔๓] อถโข เถรา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจุ๋ "อิทนฺเต อาวุโส อานนฺท ทุกฺกฏ๋, ยํ ตฺวํ ภควนฺตํ น ปุจฺฉิ 'กตมานิ ปน ภนฺเต ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ, เทเสหิ ตํ

ทุกฺกฏนฺติ. “อหํ โข ภนฺเต อสติยา ภควนฺตํ น ปุจฺฉึ ‘กตมานิ ภนฺเต ขุทฺทานุขุทฺทกานิ สิกฺขาปทานีติ, นาหนฺตํ[๑] ทุกฺกฏํ ปสฺสามิ, อปิจายสฺมนฺตานํ สทฺธาย เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อิทมฺปิ เต อาวุโส อานนฺท ทุกฺกฏํ, ยํ ตฺวํ ภควโต วสฺสิกสาฏิกํ อกฺกมิตฺวา สิพฺเพสิ, เทเสหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อหํ โข ภนฺเต น อคารเวน ภควโต วสฺสิกสาฏิกํ อกฺกมิตฺวา สิพฺเพสึ, นาหนฺตํ ทุกฺกฏํ ปสฺสามิ, อปิจายสฺมนฺตานํ สทฺธาย เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อิทมฺปิ เต อาวุโส อานนฺท ทุกฺกฏํ, ยํ ตฺวํ มาตุคาเมหิ ภควโต สรีรํ ปจมํ วนฺทาเปสิ, ตาสํ โรทนฺตีนํ ภควโต สรีรํ อสฺสุเกน มกฺขิตํ, เทเสหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อหํ โข ภนฺเต ‘มายิมา[๒] วิกาเล อเหสุนฺติ มาตุคาเมหิ ภควโต สรีรํ ปจมํ วนฺทาเปสึ, นาหนฺตํ ทุกฺกฏํ ปสฺสามิ, อปิจายสฺมนฺตานํ สทฺธาย เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อิทมฺปิ เต อาวุโส อานนฺท ทุกฺกฏํ, ยํ ตฺวํ ภควตา โอฬาริเก นิมิตฺเต กริยมาเน โอฬาริเก โอภาเส กริยมาเน, น ภควนฺตํ ยาจิ ‘ติฏฺฐตุ ภควา กปฺปํ, ติฏฺฐตุ สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ, เทเสหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อหํ โข ภนฺเต มาเรน ปริยุฏฺฐิตจิตฺโต น ภควนฺตํ ยาจึ ‘ติฏฺฐตุ ภควา กปฺปํ, ติฏฺฐตุ สุคโต กปฺปํ พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมฺปาย อตฺถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺสานนฺติ, นาหนฺตํ ทุกฺกฏํ ปสฺสามิ, อปิจายสฺมนฺตานํ สทฺธาย เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อิทมฺปิ เต อาวุโส อานนฺท ทุกฺกฏํ, ยํ ตฺวํ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชं อุสฺสุกฺกํ อกาสิ, เทเสหิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ. “อหํ โข ภนฺเต ‘อยํ มหาปชาปตี โคตมี

---

[๑] มหา.,ทยฺ. นาหํ ตํ [๒] สี.,ฉ.,เท. มายิมาสุ

ภควโต มาตุจฺฉา อาปาทิกา โปสิกา ขีรสฺส ทายิกา ภควนฺตํ ชเนตฺติยา กาลกตาย ถญฺญํ ปาเยสีติ มาตุคามสฺส ตถาคตปฺปเวทิเต ธมฺมวินเย ปพฺพชฺชं อุสฺสุกฺกํ อกาสึ, นาหนฺตํ ทุกฺกฏํ ปสฺสามิ, อปิจายสฺมนฺตานํ สทฺธาย เทเสมิ ตํ ทุกฺกฏนฺติ.

[๔๔๔] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ปุราโณ ทกฺขิณาคิริสฺมึ จาริกํ จรติ มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ. อถโข อายสฺมา ปุราโณ เถเรหิ ภิกฺขูหิ ธมฺเม จ วินเย จ สงฺคีเต ทกฺขิณาคิริสฺมึ ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา, เยน ราชคหํ, [ ][1] เวฬุวนํ กลนฺทกนิวาโป, เยน เถรา ภิกฺขู, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา เถเรหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ ปฏิสมฺโมทิตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ปุราณํ เถรา ภิกฺขู เอตทโวจุ “เถเรหิ อาวุโส ปุราณ ธมฺโม จ วินโย จ สงฺคีโต, อุเปหิ ตํ สงฺคีตนฺติ.[2] “สุสงฺคีตาวุโส เถเรหิ ภิกฺขูหิ[3] ธมฺโม จ วินโย จ, อปิจ ยเถว มยา ภควโต สมฺมุขา สุตํ สมฺมุขา ปฏิคฺคหิตํ, ตเถวาหํ ธาเรสฺสามีติ.

๓. พฺรหฺมทณฺฑกถา

[๔๔๕] อถโข อายสฺมา อานนฺโท เถเร ภิกฺขู เอตทโวจ “ภควา มํ ภนฺเต ปรินิพฺพานกาเล เอวมาห ‘เตนหานนฺท สงฺโฆ มมจฺจเยน ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑํ อาณาเปตูติ.

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร เยนาติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[2] สี.,ฉ.,อิ.,มหา. สงฺคีตินฺติ, เท. สงฺคีตึ
[3] สี.,ฉ.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

"ปุจฺฉิ ปน ตฺวํ อาวุโส อานนฺท ภควนฺตํ 'กตโม ปน ภนฺเต พฺรหฺมทณฺโฑติ. "ปุจฺฉึ โข อหํ[๑] ภนฺเต ภควนฺตํ 'กตโม ปน ภนฺเต พฺรหฺมทณฺโฑติ. "ฉนฺโน อานนฺท ภิกฺขุ ยํ อิจฺเฉยฺย, ตํ วเทยฺย, ภิกฺขูหิ ฉนฺโน ภิกฺขุ เนว วตฺตพฺโพ, น โอวทิตพฺโพ, น อนุสาสิตพฺโพติ.[๒] "เตนหาวุโส อานนฺท ตฺวเญว ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑํ อาณาเปหีติ. "กถาหํ ภนฺเต ฉนฺนสฺส ภิกฺขุโน พฺรหฺมทณฺฑํ อาณาเปมิ, จณฺโฑ โส ภิกฺขุ ผรุโสติ. "เตนหาวุโส อานนฺท พหุเกหิ ภิกฺขูหิ สทฺธึ คจฺฉาหีติ. "เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา อานนฺโท เถรานํ ภิกฺขูนํ ปฏิสฺสุตฺวา มหตา ภิกฺขุสงฺเฆน สทฺธึ ปญฺจมตฺเตหิ ภิกฺขุสเตหิ นาวาย คนฺตฺวา โกสมฺพึ อุชฺชวนิกาย นาวาย ปจฺโจโรหิตฺวา,[๓] รญฺโญ อุเทนสฺส อุยฺยานสฺส อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสีทิ.

เตน โข ปน สมเยน ราชา อุเทโน อุยฺยาเน ปริวาเรหิ[๔] สทฺธึ โอโรเธน ปฏิวสติ.[๕] อสฺโสสิ โข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรโธ "อมฺหากํ กิร อาจริโย อยฺโย อานนฺโท อุยฺยานสฺส อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺโนติ. อถโข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรโธ ราชานํ อุเทนํ เอตทโวจ "อมฺหากํ กิร เทว อาจริโย อยฺโย อานนฺโท อุยฺยานสฺส อวิทูเร อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล นิสินฺโน, อิจฺฉาม มยํ เทว อยฺยํ อานนฺทํ ปสฺสิตุนฺติ. "เตนหิ [ ][๖] สมณํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. โขหํ [๒] สี.,อิ. นานุสาสิตพฺโพติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. นาวาย อุชฺชวนิกาย โกสมฺพึ อุชฺชวิ นาวาย ปจฺโจโรหิตฺวา, อิ. นาวาย อุชฺชวนิกาย โกสมฺพิยา ปจฺโจโรหิตฺวา
[๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปริจาเรสิ, มหา. ปริวาเรสิ [๕] สี.,ฉ. เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ตุมฺเหติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

อานนฺทํ ปสฺสถาติ. อถโข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรโธ, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรธํ อายสฺมา อานนฺโท ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺเสสิ สมาทเปสิ สมุตฺเตเชสิ สมฺปหํเสสิ. อถโข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรโธ อายสฺมตา อานนฺเทน ธมฺมิยา กถาย สนฺทสฺสิโต สมาทปิโต สมุตฺเตชิโต สมฺปหํสิโต อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปญฺจ อุตฺตราสงฺค-สตานิ ปาทาสิ. อถโข รญฺโญ อุเทนสฺส โอโรโธ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ภาสิตํ อภินนฺทิตฺวา อนุโมทิตฺวา อุฏฺฐายาสนา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ กตฺวา, เยน ราชา อุเทโน, เตนุปสงฺกมิ.

อทฺทสา โข ราชา อุเทโน โอโรธํ ทูรโต ว อาคจฺฉนฺตํ; ทิสฺวาน โอโรธํ เอตทโวจ "อปิ นุ โข ตุมฺเห สมณํ อานนฺทํ ปสฺสถาติ.[๑] "อปสฺสิมฺหา โข มยํ เทว อยฺยํ อานนฺทนฺติ. "อปิ นุ[๒] ตุมฺเห สมณสฺส อานนฺทสฺส กิญฺจิ อทตฺถาติ. "อทมฺหา โข มยํ เทว อยฺยสฺส อานนฺทสฺส ปญฺจ อุตฺตราสงฺคสตานีติ. ราชา อุเทโน อุชฺฌายติ ขียติ วิปาเจติ "กถํ หิ นาม สมโณ อานนฺโท ตาวพหุํ จีวรํ ปฏิคฺคเหสฺสติ, ทุสฺสวณิชฺชํ วา สมโณ อานนฺโท กริสฺสติ, ปคฺคาหิกสาลํ วา ปสาเรสฺสตีติ. อถโข ราชา อุเทโน, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมตา อานนฺเทน สทฺธึ สมฺโมทิ. สมฺโมทนียํ กถํ สารณียं[๓] วีติสาเรตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข ราชา อุเทโน อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ปสฺสิตฺถาติ. [๒] อิ. อปิ ปน [๓] สฺยา. สาราณียํ

เอตทโวจ "อาคมา นุ[๑] โภ อานนฺท อมฺหากํ โอโรโธติ. "อาคมา โข เต[๒] มหาราช โอโรโธติ. "อปิจ[๓] ปน โภโต อานนฺทสฺส กิญฺจิ อทาสีติ. "อทาสิ โข เม มหาราช ปญฺจ อุตฺตราสงฺคสตานีติ. "กึ ปน ภวํ อานนฺโท ตาวพหุ๋ จีวรํ กริสฺสตีติ. "เย เต มหาราช ภิกฺขู ทุพฺพลจีวรา, เตหิ สทฺธึ สวิภชิสฺสามีติ. "ยานิ โข ปน โภ อานนฺท โปราณกานิ ทุพฺพลจีวรานิ, ตานิ กถํ กริสฺสถาติ. "ตานิ มหาราช อุตฺตรตฺถรณํ กริสฺสามาติ. "ยานิ ปน โภ อานนฺท โปราณกานิ อุตฺตรตฺถรณานิ, ตานิ กถํ กริสฺสถาติ. "ตานิ มหาราช ภิสิจฺฉวิโย กริสฺสามาติ. "ยา ปน โภ อานนฺท โปราณกา ภิสิจฺฉวิโย, ตา กถํ กริสฺสถาติ. "ตา มหาราช ภุมฺมตฺถรณํ กริสฺสามาติ. "ยานิ ปน โภ อานนฺท โปราณกานิ ภุมฺมตฺถรณานิ, ตานิ กถํ กริสฺสถาติ. "ตานิ มหาราช ปาทปุญฺฉนิโย กริสฺสามาติ. "ยา ปน โภ อานนฺท โปราณกา ปาทปุญฺฉนิโย, ตา กถํ กริสฺสถาติ. "ตา มหาราช รโชหรณํ กริสฺสามาติ. "ยานิ ปน โภ อานนฺท โปราณกานิ รโชหรณานิ, ตานิ กถํ กริสฺสถาติ. "ตานิ มหาราช โกฏฺเฏตฺวา จิกฺขลฺเลน มทฺทิตฺวา ปริภณฺฑํ ลิมฺปิสฺสามาติ. อถโข ราชา อุเทโน "สพฺเพ วิเม สมณา สกฺยปุตฺติยา โยนิโส อุปเนนฺติ, น กุลวํ[๔] คเมนฺตีติ อายสฺมโต อานนฺทสฺส อญฺญานิปิ ปญฺจ ทุสฺสสตานิ ปาทาสิ. อยญฺจรหิ อายสฺมโต อานนฺทสฺส ปจฺจํ จีวรปริกฺขาโร[๕] อุปฺปชฺชิ จีวรสหสฺสํ.

---

[๑] ฉ.,เท.,มหา. อาคมา นุ ขฺวิธ, อิ. อาคมา นุ โขธ
[๒] เท. อาคมา โข อิธ, ฉ.,มหา. อาคมาสิ โข เต อิธ, อิ. เตธ
[๓] ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อปิ [๔] อิ. น กุลาวํ [๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. จีวรภิกฺขา

อถโข อายสฺมา อานนฺโท, เยน โฆสิตาราโม, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ปญฺญตฺเต อาสเน นิสีทิ. อถโข อายสฺมา ฉนฺโน, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺนํ โข อายสฺมนฺตํ ฉนฺนํ อายสฺมา อานนฺโท เอตทโวจ "สงฺเฆน เต อาวุโส ฉนฺน พฺรหฺมทณฺโฑ อาณตฺโตติ.[๑]

"กตโม ปน ภนฺเต อานนฺท พฺรหฺมทณฺโฑติ.[๒] "ตฺวํ อาวุโส ฉนฺน ภิกฺขุ[๓] ยํ อิจฺเฉยฺยาสิ, ตํ วเทยฺยาสิ, ภิกฺขูหิ ตฺวํ เนว วตฺตพฺโพ, น โอวทิตพฺโพ, นานุสาสิตพฺโพติ. "นนฺวาหํ ภนฺเต อานนฺท หโต, เอตฺตาวตา ยโตหํ ภิกฺขูหิ เนว วตฺตพฺโพ, น โอวทิตพฺโพ, นานุสาสิตพฺโพติ ตตฺเถว มุจฺฉิโต ปปติ.[๔] อถโข อายสฺมา ฉนฺโน พฺรหฺมทณฺเฑน อฏฺฏิยมาโน หรายมาโน ชิคุจฺฉมาโน เอโก วูปกฏฺโฐ อปฺปมตฺโต อาตาปี ปหิตตฺโต วิหรนฺโต นจิรสฺเสว, ยสฺสตฺถาย กุลปุตฺตา สมฺมเทว อคารสฺมา อนคาริยํ ปพฺพชนฺติ, ตทนุตฺตรํ พฺรหฺมจริยปริโยสานํ ทิฏฺเฐ ว ธมฺเม สยํ อภิญฺญา สจฺฉิกตฺวา อุปสมฺปชฺช วิหาสิ, "ขีณา ชาติ, วุสิตํ พฺรหฺมจริยํ, กตํ กรณียํ, นาปรํ อิตฺถตฺตายาติ อพฺภญฺญาสิ. อญฺญตโร จ ปนายสฺมา ฉนฺโน อรหตํ อโหสิ. อถโข อายสฺมา ฉนฺโน อรหตฺตํ ปตฺโต, เยนายสฺมา อานนฺโท, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อานนฺทํ เอตทโวจ "ปฏิปฺปสฺสมฺภหีทานิ[๕]

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อาณาปิโตติ. [๒] สี.,ฉ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ, เท.,มหา. พฺรหฺมทณฺโฑ อาณาปิโตติ. [๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ภิกฺขู [๔] สี.,ฉ. ปปโต.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,มหา. ปฏิปฺปสฺสมฺภหิทานิ, อิ. ปฏิปฺปสมฺภหิ ทานิ

เม ภนฺเต อานนฺท พฺรหฺมทณฺฑนฺติ. “ยทคฺเคน ตยา อาวุโส ฉนฺน อรหตฺตํ สจฺฉิกตํ, ตทคฺเคน เต พฺรหฺมทณฺโฑ ปฏิปฺปสฺสทฺโธติ.

อิมาย โข ปน วินยสงฺคีติยา ปญฺจ ภิกฺขุสตานิ อนูนานิ อนธิกานิ อเหสุ. ตสฺมายํ วินยสงฺคีติ “ปญฺจสติกาติ[๑] วุจฺจตีติ.

ปญฺจสติกกฺขนฺธโก เอกาทสโม.[๒]

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถู[๓] เตวีสติ.

ตสฺสุทฺทานํ

ปรินิพฺพุเต หิ[๔] สมฺพุทฺเธ เถโร จ[๕] กสฺสปวฺหโย
อามนฺตยิ ภิกฺขุคณํ สทฺธมฺมมนุปาลโก.
ปาวายทฺธานมคฺคมฺหิ สุภทฺเทน ปเวทิตํ
สงฺคายิสฺสาม สทฺธมฺมํ อธมฺโม ปุเร ทิปฺปติ.
เอเกนูนปญฺจสตํ อานนฺทมฺปิ จ อุจฺจินิ
ธมฺมวินยสงฺคีตี วสนฺโต[๖] คุหมุตฺตเม.
อุปาลึ วินยํ ปุจฺฉิ สุตฺตนฺตานนฺทปณฺฑิตํ
ปิฏกํ ตีณิ สงฺคีตี[๗] อกํสุ ชินสาวกา.

---

[๑] อิ. ปญฺจสตีติ
[๒] สฺยา. ปญฺจสติกกฺขนฺธกํ นิฏฺฐิตํ เอกาทสมํ.
[๓] อิ. วตฺถุ
[๔] สี.,เท. หิสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๕] สี.,เท.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๖] อิ. วสฺสนฺโต
[๗] สี.,ฉ. สงฺคีตี, เท. สงฺคิตี, อิ.,มหา. สงฺคีตี

ขุทฺทานุขุทฺทกา[๑] นานา ยถาปณฺณตฺตวตฺตนา[๒]
น ปุจฺฉิ อกฺกมิตฺวาปิ[๓] วนฺทาเปสิ น ยาจิ จ.

ปพฺพชฺชํ มาตุคามสฺส สทฺธาย ทุกฺกฏานิ เม
ปุราโณ พฺรหฺมทณฺฑ จ โอโรโธ อุเทเนน สห.

ตาว พหุ ทุพฺพลญฺจ อุตฺตรตฺถรณา ภิสิ
ภุมฺมตฺถรณา ปุณฺณนิโย รโช จิกฺขลฺลมทฺทนา.

สหสฺสจีวรํ อุปฺปชฺชิ ปจมานนฺทสฺสวฺหยา[๔]
ตชฺชิโต พฺรหฺมทณฺเฑน จตุสจฺจํ อปาปุณิ.

วสีภูตา ปญฺจสตา ตสฺมา ปญฺจสตา อิตีติ.[๕]

ปญฺจสติกกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

---

[๑] ฉ.,อิ. ขุทฺทานุขุทฺทเก
[๒] ฉ.,เท.,มหา. ยถาปณฺณตฺติวตฺตนา อิ. ยถาปณฺณตฺตึ วตฺตนา
[๓] สี.,ฉ.,เท. อกฺกมิตฺวาน, อิ. อกฺกมิตฺวา
[๔] สี.,ฉ. ปจมานนฺทสฺสวฺหโย
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ปญฺจสตี อิติ.

๑๒. สตฺตสติกกฺขนฺธโก

๑. ปฐมภาณวาโร

[๔๔๖] เตน โข ปน สมเยน วสฺสสตปรินิพฺพุเต ภควติ เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู เวสาลิยํ ทส วตฺถูนิ ทีเปนฺติ “กปฺปติ สิงฺคิโลณกปฺโป, กปฺปติ ทฺวงฺคุลกปฺโป, กปฺปติ คามนฺตรกปฺโป, กปฺปติ อาวาสกปฺโป, กปฺปติ อนุมติกปฺโป, กปฺปติ อาจิณฺณกปฺโป, กปฺปติ อมถิตกปฺโป, กปฺปติ ชโลคี[๑] ปาตุ, กปฺปติ อทสกํ นิสีทนํ, กปฺปติ ชาตรูปรชตนฺติ.

ยสกากณฺฑกปุตฺตตฺเถรวตฺถุ[๒]

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต วชฺชีสุ จาริกญฺจรมาโน, เยน เวสาลี, ตทวสริ. ตตฺร สุทํ อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต เวสาลิยํ วิหรติ มหาวเน กูฏาคารสาลายํ.

เตน โข ปน สมเยน เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู ตทหุโปสเถ กํสจาฏึ[๓] อุทเกน ปูเรตฺวา มชฺเฌ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฐเปตฺวา อาคตาคเต[๔] เวสาลิเก อุปาสเก เอวํ วเทนฺติ “เทถาวุโส สงฺฆสฺส กหาปณมฺปิ อฑฺฒมฺปิ ปาทมฺปิ มาสกรูปมฺปิ, ภวิสฺสติ สงฺฆสฺส ปริกฺขาเรน กรณียนฺติ. เอวํ วุตฺเต, อายสฺมา ยโส

---

[๑] อิ. ชโลคิ
[๒] สี.,เท.,อิ.,มหา. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,เท. กํสปาตึ, ฉ. กํสปาติ, อิ. กํสปาฏิ.
[๔] อิ. อุคเต

กากณฺฑกปุตฺโต เวสาลิเก อุปาสเก เอตทโวจ "มา อาวุโส อทตฺถ สงฺฆสฺส กหาปณมฺปิ อฑฺฒมฺปิ ปาทมฺปิ มาสกรูปมฺปิ, น กปฺปติ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ชาตรูปรชตํ, น สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นปฺปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นิกฺขิตฺตมณิสุวณฺณา สมณา สกฺยปุตฺติยา อเปต-ชาตรูปรชตาติ. เอวมฺปิ โข เวสาลิกา อุปาสกา อายสฺมตา ยเสน กากณฺฑกปุตฺเตน วุจฺจมานา อหํสุเยว สงฺฆสฺส กหาปณมฺปิ อฑฺฒมฺปิ ปาทมฺปิ มาสกรูปมฺปิ.

อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ตํ หิรญฺญํ ภิกฺขุคฺเคน[๑] ปฏิวิสฺสํ[๒] ฐเปตฺวา ภาเชสุํ. อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ ยสํ กากณฺฑกปุตฺตํ เอตทโวจุ "เอโส เต อาวุโส ยส หิรญฺญสฺส ปฏิวิโสติ.[๓] "นตฺถิ เม อาวุโส หิรญฺญสฺส ปฏิวิโส, นาหํ หิรญฺญํ สาทิยามีติ. อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู "อยํ อาวุโส ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อุปาสเก สทฺเธ ปสนฺเน อกฺโกสติ ปริภาสติ อปฺปสาทํ กโรติ, หนฺทสฺส มยํ ปฏิสารณียกมฺมํ กโรมาติ. เต ตสฺส ปฏิสารณียกมฺมํ อกํสุ. อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต เวสาลิเก วชฺชิปุตฺตเก ภิกฺขู เอตทโวจ "ภควตา อาวุโส ปญฺญตฺตํ 'ปฏิสารณียกมฺมกตสฺส ภิกฺขุโน อนุทูโต ทาตพฺโพติ, เทถ เม อาวุโส อนุทูตํ ภิกฺขุนฺติ.

อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู เอกํ ภิกฺขุ สมฺมนฺนิตฺวา อายสฺมโต ยสสฺส กากณฺฑกปุตฺตสฺส อนุทูตํ อหํสุ. อถโข

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ภิกฺขคฺเคน [๒] สี.,ฉ.,เท. ปฏิวีสํ, มหา. ปฏิวีสํ
[๓] สี.,มหา. ปฏิวีโสติ, ฉ.,เท. ปฏิวีโส

อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อนุทูเตน ภิกฺขุนา สทฺธึ เวสาลึ ปวิสิตฺวา เวสาลิเก อุปาสเก เอตทโวจ “อหํ กิรายสฺมนฺเต อุปาสเก สทฺเธ ปสนฺเน อกฺโกสามิ ปริภาสามิ อปฺปสาทํ กโรมิ, โยหํ อธมฺมํ ‘อธมฺโมติ วทามิ, ธมฺมํ ‘ธมฺโมติ วทามิ, อวินยํ ‘อวินโยติ วทามิ, วินยํ ‘วินโยติ วทามิ.

[๔๔๗] เอกมิทาหํ อาวุโส สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหรติ เชตวเน อนาถปิณฺฑิกสฺส อาราเม. ตตฺร โข อาวุโส ภควา ภิกฺขู อามนฺเตสิ ‘จตฺตาโรเม ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลสา; เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. กตเม จตฺตาโร. อพฺภํ ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. มหิกา ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ, ธูมรโช ภิกฺขเว จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น[๑] วิโรจนฺติ. ราหุ ภิกฺขเว อสุรินฺโท จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลสา; เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐา จนฺทิมสุริยา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว จตฺตาโรเม สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลสา; เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น

---

[๑] สฺยา.,ทยฺ. เอตฺถ นสทฺโท น ทิสฺสติ.

วิโรจนฺติ. กตเม จตฺตาโร. สนฺติ ภิกฺขเว เอเก สมณพฺราหฺมณา สุรํ ปิวนฺติ, เมรยํ ปิวนฺติ, สุราเมรยปานา อปฺปฏิวิรตา. อยํ ภิกฺขเว ปฐโม สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. ปุน จปรํ ภิกฺขเว เอเก สมณพฺราหฺมณา เมถุนํ ธมฺมํ ปฏิเสวนฺติ, เมถุนธมฺมา อปฺปฏิวิรตา. อยํ ภิกฺขเว ทุติโย สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. ปุน จปรํ ภิกฺขเว เอเก สมณพฺราหฺมณา ชาตรูปรชตํ สาทิยนฺติ, ชาตรูปรชตปฺปฏิคฺคหณา อปฺปฏิวิรตา. อยํ ภิกฺขเว ตติโย สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลโส, เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. ปุน จปรํ ภิกฺขเว เอเก สมณพฺราหฺมณา มิจฺฉาชีเวน ชีวิตํ กปฺเปนฺติ, มิจฺฉาชีวา อปฺปฏิวิรตา. อยํ ภิกฺขเว จตุตฺโถ สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลโส; เยน อุปกฺกิเลเสน อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺติ. อิเม โข ภิกฺขเว จตฺตาโร สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลสา; เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺฐา เอเก สมณพฺราหฺมณา น ตปนฺติ, น ภาสนฺติ, น วิโรจนฺตีติ.[๑] อิทมโวจาวุโส ภควา, อิทํ วตฺวาน สุคโต, อถาปรํ เอตทโวจ สตฺถา

"ราคโทสปริกฺลิฏฺฐา[๒] เอเก สมณพฺราหฺมณา
อวิชฺชานีวุตา โปสา ปิยรูปาภินนฺทิโน.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ. [๒] อิ. ราคโทสปริกฺกิลิฏฺฐา

สุรๆ ปิวนฺติ เมรยๆ ปฏิเสวนฺติ เมถุนๆ
รชตๆ ชาตรูปญฺจ สาทิยนฺติ อวิทูทสู.
มิจฺฉาชีเวน ชีวนฺติ เอเก สมณพฺราหฺมณา
เอเต อุปกฺกิเลสา วุตฺตา พุทฺเธนาทิจฺจพนฺธุนา.
เยหิ อุปกฺกิเลเสหิ อุปกฺกิลิฏฺธา เอเก สมณพฺราหฺมณา
น ตปนฺติ น ภาสนฺติ อสุทฺธา สรชา มิคา.[๑]
อนฺธกาเรน โอนทฺธา ตณฺหาทาสา สเนตฺติกา
วฑฺเฒนฺติ กฏสึ โมรๆ อาทิยนฺติ ปุนพฺภวนฺติ.

เอวๆวาที กิราหๆ อายสฺมนฺเต อุปาสเก สทฺเธ ปสนฺเน อกฺโกสามิ ปริภาสามิ อปฺปสาทๆ กโรมิ, โยหๆ อธมฺมๆ ‘อธมฺโมติ วทามิ, ธมฺมๆ ‘ธมฺโมติ วทามิ, อวินยๆ ‘อวินโยติ วทามิ, วินยๆ ‘วินโยติ วทามิ.

มณิจูฬกคามณิวตฺถุ[๒]

[๔๔๘] เอกมิทๆ อาวุโส สมยๆ ภควา ราชคเห วิหรติ เวฬุวเน กลนฺทกนิวาเป. เตน โข ปน[๓] สมเยน ราชนฺเตปุเร ราชปริสายๆ สนฺนิสินฺนานๆ สนฺนิปติตานๆ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ ‘กปฺปติ สมณานๆ สกฺยปุตฺติยานๆ ชาตรูปรชตๆ, สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตๆ, ปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตนฺติ. เตน โข ปนาวุโส สมเยน มณิจูฬโก คามณี

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. มคา [๒] สี.,อิ. อยๆ ปาโฐ น ทิสฺสติ. [๓] อิ. ปนาวุโส

ตสฺสํ ปริสายํ นิสินฺนโก[๑] โหติ. อถโข อาวุโส มณิจูฬโก คามณี ตํ ปริสํ เอตทโวจ 'มา อยฺยา[๒] เอวํ อวจุตฺถ, น กปฺปติ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ชาตรูปรชตํ, น สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นปฺปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นิกฺขิตฺตมณิสุวณฺณา สมณา สกฺยปุตฺติยา อเปตชาตรูปรชตาติ. อสกฺขิ โข อาวุโส มณิจูฬโก คามณี ตํ ปริสํ สญฺญาเปตุํ.

อถโข อาวุโส มณิจูฬโก คามณี ตํ ปริสํ สญฺญาเปตฺวา, เยน ภควา, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อาวุโส มณิจูฬโก คามณี ภควนฺตํ เอตทโวจ 'อิธ ภนฺเต ราชนฺเตปุเร ราชปริสายํ สนฺนิสินฺนานํ สนฺนิปติตานํ อยมนฺตรา กถา อุทปาทิ 'กปฺปติ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ชาตรูปรชตํ, สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, ปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตนฺติ, เอวํ วุตฺเต, อหํ ภนฺเต ตํ ปริสํ เอตทโวจํ 'มา อยฺยา เอวํ อวจุตฺถ, น กปฺปติ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ชาตรูปรชตํ, น สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นปฺปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นิกฺขิตฺตมณิสุวณฺณา สมณา สกฺยปุตฺติยา อเปตชาตรูปรชตาติ. 'อสกฺขึ โข อหํ ภนฺเต ตํ ปริสํ สญฺญาเปตุํ, กจฺจาหํ ภนฺเต เอวํ พฺยากรมาโน วุตฺตวาที เจว ภควโต โหมิ, น จ ภควนฺตํ อภูเตน อพฺภาจิกฺขามิ, ธมฺมสฺส จานุธมฺมํ[๓] พฺยากโรมิ, น จ โกจิ สหธมฺมิโก วาทานุวาโท คารยฺหํ ฐานํ อาคจฺฉตีติ. 'ตคฺฆ ตฺวํ คามณิ เอวํ พฺยากรมาโน

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นิสินฺโน　[๒] อิ. อยฺโย, เอวมุปริปิ.　[๓] อิ. วา อนุธมฺมํ

วุตฺตวาที เจว เม โหสิ,[๑] น จ มํ อภูเตน อพฺภาจิกฺขสิ, ธมฺมสฺส จานุธมฺมํ พฺยากโรสิ, น จ โกจิ สหธมฺมิโก วาทานุวาโท คารยฺหํ ฐานํ อาคจฺฉติ, น หิ คามณิ กปฺปติ สมณานํ สกฺยปุตฺติยานํ ชาตรูปรชตํ, น สาทิยนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นปฺปฏิคฺคณฺหนฺติ สมณา สกฺยปุตฺติยา ชาตรูปรชตํ, นิกฺขิตฺต-มณิสุวณฺณา สมณา สกฺยปุตฺติยา อเปตชาตรูปรชตา. ยสฺส โข คามณิ ชาตรูปรชตํ กปฺปติ, ปญฺจปิ กามคุณา ตสฺส กปฺปนฺติ.[๒] ยสฺส ปญฺจ กามคุณา กปฺปนฺติ, เอกํเสเนตํ[๓] คามณิ ฐาเรยฺยาสิ 'อสฺสมณธมฺโม อสกฺยปุตฺติยธมฺโมติ. อปิจาหํ คามณิ เอวํ วทามิ 'ติณํ ติณตฺถิเกน ปริเยสิตพฺพํ, ทารุ[๔] ทารุตฺถิเกน ปริเยสิตพฺพํ, สกฏํ สกฏตฺถิเกน ปริเยสิตพฺพํ, ปุริโส ปุริสตฺถิเกน ปริเยสิตพฺโพ, น เตฺววาหํ คามณิ เกนจิ ปริยาเยน 'ชาตรูปรชตํ สาทิตพฺพํ ปริเยสิตพฺพนฺติ วทามีติ.

เอวํวาที กิราหํ อายสฺมนฺเต อุปาสเก สทฺเธ ปสนฺเน อกฺโกสามิ ปริภาสามิ อปฺปสาทํ กโรมิ, โยหํ อธมฺมํ 'อธมฺโมติ วทามิ, ธมฺมํ 'ธมฺโมติ วทามิ, อวินยํ 'อวินโยติ วทามิ, วินยํ 'วินโยติ วทามิ.

[๔๔๙] เอกมิทาหํ อาวุโส สมยํ ภควา ตตฺเถว[๕] ราชคเห อายสฺมนฺตํ อุปนนฺทํ สกฺยปุตฺตํ อารพฺภ ชาตรูปรชตํ ปฏิกฺขิปิ, สิกฺขาปทญฺจ ปญฺญาเปสิ. เอวํวาที กิราหํ อายสฺมนฺเต อุปาสเก สทฺเธ ปสนฺเน อกฺโกสามิ ปริภาสามิ อปฺปสาทํ กโรมิ, โยหํ

---

[๑] เท.,มหา. อโหสิ, อิ. เจว โหสิ [๒] ฉ.,เท.,อิ. ปญฺจปิ ตสฺส กามคุณา กปฺปนฺติ.
[๓] อิ. เอกเสน [๔] สี.,ฉ. ทารุ, เท. ทารู [๕] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.

อธมฺมํ 'อธมฺโมติ วทามิ, ธมฺมํ 'ธมฺโมติ วทามิ, อวินยं 'อวินโยติ วทามิ, วินยं 'วินโยติ วทามีติ.

เอวํ วุตฺเต, เวสาลิกา อุปาสกา อายสฺมนฺตํ ยสं กากณฺฑก-ปุตฺตํ เอตทโวจุ "เอโก ว ภนฺเต อยฺโย ยโส กากณฺฑกปุตฺโต สมโณ สกฺยปุตฺติโย, สพฺเพ วิเม อสฺสมณา อสกฺยปุตฺติยา, วสตุ ภนฺเต อยฺโย ยโส กากณฺฑกปุตฺโต เวสาลิยं, มยं อยฺยสฺส ยสสฺส กากณฺฑกปุตฺตสฺส อุสฺสุกฺกं กริสฺสาม จีวรปิณฺฑปาต-เสนาสนคิลานปจฺจยเภสชฺชปริกฺขารานนฺติ. อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต เวสาลิเก อุปาสเก สญฺญาเปตฺวา อนุทูเตน ภิกฺขุนา สทฺธึ อารามं อคมาสิ.

อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู อนุทูตं ภิกฺขุं ปุจฺฉึสุ "ขมาปิตา อาวุโส ยเสน กากณฺฑกปุตฺเตน เวสาลิกา อุปาสกาติ. "อุปาสเกหิ[๑] ปาปิกํ โน อาวุโส กตํ, เอโก ว ยโส กากณฺฑกปุตฺโต สมโณ สกฺยปุตฺติโย กโต, สพฺเพ ว มยं อสฺสมณา อสกฺยปุตฺติยา กตาติ. อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู "อยं อาวุโส ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อมฺเหหิ อสมฺมโต คิหีนํ ปกาเสสิ, หนฺทสฺส มยं อุกฺเขปนียกมฺมं กโรมาติ. เต ตสฺส อุกฺเขปนียกมฺมं กตฺตุกามา สนฺนิปตึสุ. อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต เวหาสं อพฺภุคฺคนฺตฺวา โกสมฺพิยं ปจฺจุฏฺฐาสิ.

[๔๕๐] อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต ปาเจยฺยกานญฺจ อวนฺติทกฺขิณาปถกานญฺจ ภิกฺขูนํ สนฺติเก ทูตं ปาเหสิ "อาคจฺฉนฺตุ อายสฺมนฺตา, อิมं อธิกรณํ อาทิยิสฺสาม, ยาว[๒] ปุเร อธมฺโม ทิปฺปติ,

---

[๑] อิ. อยं ปาโจ น ทิสฺสติ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ยาวสทฺโท น ทิสฺสติ.

ธมฺโม ปฏิพาหิยติ[๑] อวินโย ทิปฺปติ, วินโย ปฏิพาหิยติ, ปุเร อธมฺมวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, ธมฺมวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺติ, อวินยวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, วินยวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺตีติ.

เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี อโหคงฺเค ปพฺพเต ปฏิวสติ. อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต, เยน อโหคงฺโค ปพฺพโต, เยนายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สมฺภูตํ สาณวาสึ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อายสฺมนฺตํ สมฺภูตํ สาณวาสึ เอตทโวจ "อิเม ภนฺเต เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู เวสาลิยํ ทส วตฺถูนิ ทีเปนฺติ 'กปฺปติ สิงฺคิโลณกปฺโป, กปฺปติ ทฺวงฺคุลกปฺโป, กปฺปติ คามนฺตรกปฺโป, กปฺปติ อาวาสกปฺโป, กปฺปติ อนุมติกปฺโป, กปฺปติ อาจิณฺณกปฺโป, กปฺปติ อมถิตกปฺโป, กปฺปติ ชโลคึ ปาตุํ, กปฺปติ อทสกํ นิสีทนนฺ, กปฺปติ ชาตรูปรชตนฺติ; หนฺท มยํ ภนฺเต อิมํ อธิกรณํ อาทิยาม,[๒] ปุเร อธมฺโม ทิปฺปติ, ธมฺโม ปฏิพาหิยติ, อวินโย ทิปฺปติ, วินโย ปฏิพาหิยติ, ปุเร อธมฺมวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, ธมฺมวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺติ, อวินยวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, วินยวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺตีติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี อายสฺมโต ยสสฺส กากณฺฑกปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถโข สฏฺฐิมตฺตา ปาเจยฺยกา ภิกฺขู สพฺเพ อารญฺญกา[๓] สพฺเพ ปิณฺฑปาติกา สพฺเพ ปสุกูลิกา สพฺเพ เตจีวริกา สพฺเพ ว อรหนฺโต อโหคงฺเค ปพฺพเต สนฺนิปตึสุ. อสีติมตฺตา[๔] อวนฺติทกฺขิณาปถกา ภิกฺขู อปฺเปกจฺเจ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. ปฏิทาหิยฺยติ, อิ. ปฏิพาหียติ, เอวมุปริปิ. [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาทิยิสฺสาม
[๓] สี.,ฉ.,เท.,มหา. อารญฺญิกา [๔] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อฏฺฐาสีติมตฺตา

อารญฺญกา อปฺเปกจฺเจ ปิณฺฑปาติกา อปฺเปกจฺเจ ปํสุกูลิกา อปฺเปกจฺเจ เตจีวริกา สพฺเพ ว อรหนฺโต อโหคงฺเค ปพฺพเต สนฺนิปตึสุ.

อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ มนฺตยมานานํ เอตทโหสิ "อิทํ โข อธิกรณํ กกฺขพญฺจ วาพญฺจ, กถํ นุ โข มยํ ปกฺขํ ลเภยฺยาม, เยน มยํ อิมสฺมึ อธิกรเณ พลวนฺตตรา อสฺสามาติ.

[๔๕๑] เตน โข ปน สมเยน อายสฺมา เรวโต โสเรยฺเย ปฏิวสติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต วิยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม. อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา เรวโต โสเรยฺเย ปฏิวสติ พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต วิยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม, สเจ มยํ อายสฺมนฺตํ เรวตํ ปกฺขํ ลภิสฺสาม,[๑] เอวํ มยํ อิมสฺมึ อธิกรเณ พลวนฺตตรา อสฺสามาติ. อสฺโสสิ โข อายสฺมา เรวโต ทิพฺพาย โสตธาตุยา วิสุทฺธาย อติกฺกนฺตมานุสิกาย เถรานํ ภิกฺขูนํ มนฺตยมานานํ; สุตฺวานสฺส เอตทโหสิ "อิทํ โข อธิกรณํ กกฺขพญฺจ วาพญฺจ, น โข เม ตํ ปฏิรูปํ, โยหํ เอวรูเป อธิกรเณ โอสกฺเกยฺยํ; อิทานิ จ ปน เต ภิกฺขู อาคจฺฉิสฺสนฺติ, โสหํ เตหิ อากิณฺโณ น ผาสุํ วิหริสฺสามิ,[๒] ยนฺนูนาหํ ปฏิกจฺเจว คจฺเฉยฺยนฺติ. อถโข อายสฺมา เรวโต โสเรยฺยา สงฺกสฺสํ อคมาสิ.

อถโข เถรา ภิกฺขู โสเรยฺยํ คนฺตฺวา ปุจฺฉึสุ "กหํ อายสฺมา เรวโตติ. เต เอวมาหํสุ "เอสายสฺมา เรวโต สงฺกสฺสํ คโตติ. อถโข

---

[๑] อิ. ลเภยฺยาม [๒] สี.,ฉ. ผาสุ คมิสฺสามิ, อิ. คมิสฺสามิ

อายสฺมา เรวโต สงฺกสฺสา กณฺณกุชฺชํ อคมาสิ. อถโข เถรา ภิกฺขู สงฺกสฺสํ คนฺตฺวา ปุจฺฉึสุ “กหํ อายสฺมา เรวโตติ. เต เอวมาหํสุ “เอสายสฺมา เรวโต กณฺณกุชฺชํ คโตติ. อถโข อายสฺมา เรวโต กณฺณกุชฺชา อุทุมฺพรํ อคมาสิ. อถโข เถรา ภิกฺขู กณฺณกุชฺชํ คนฺตฺวา ปุจฺฉึสุ “กหํ อายสฺมา เรวโตติ. เต เอวมาหํสุ “เอสายสฺมา เรวโต อุทุมฺพรํ คโตติ. อถโข อายสฺมา เรวโต อุทุมฺพรา อคฺคพปุรํ อคมาสิ. อถโข เถรา ภิกฺขู อุทุมฺพรํ คนฺตฺวา ปุจฺฉึสุ “กหํ อายสฺมา เรวโตติ. เต เอวมาหํสุ “เอสายสฺมา เรวโต อคฺคพปุรํ คโตติ. อถโข อายสฺมา เรวโต อคฺคพปุรา สหชาตึ อคมาสิ. อถโข เถรา ภิกฺขู อคฺคพปุรํ คนฺตฺวา ปุจฺฉึสุ “กหํ อายสฺมา เรวโตติ. เต เอวมาหํสุ “เอสายสฺมา เรวโต สหชาตึ คโตติ. อถโข เถรา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ เรวตं สหชาติยา[๑] สมฺภาเวสุ.

[๔๕๒] อถโข อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี อายสฺมนฺตํ ยสกากณฺฑกปุตฺตํ เอตทโวจ “อยํ อาวุโส อายสฺมา เรวโต พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต วิยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม, สเจ มยं อายสฺมนฺตํ เรวตं ปญฺหं ปุจฺฉิสฺสาม, ปฏิพโล อายสฺมา เรวโต เอเกเนว ปญฺเหน สกลมฺปิ รตฺตึ วีตินาเมตุํ, อิทานิ จ ปนายสฺมา เรวโต อนฺเตวาสึ[๒] สรภาณกํ ภิกฺขุํ อชฺเฌสิสฺสติ, โส ตฺวํ ตสฺส ภิกฺขุโน สรภญฺญ-ปริโยสาเน อายสฺมนฺตํ เรวตं อุปสงฺกมิตฺวา อิมานิ ทส วตฺถูนิ ปุจฺเฉยฺยาสีติ. “เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อายสฺมโต สมฺภูตสฺส สาณวาสิสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถโข อายสฺมา

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สหชาติยํ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อนฺเตวาสิกํ, เอวมุปริปิ.

เรวโต อนฺเตวาสึ สรภาณกํ ภิกฺขุ๎ อชฺเฌสิ. อถโข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต ตสฺส ภิกฺขุโน สรภาณฺฑปริโยสาเน, เยนายสฺมา เรวโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ เรวตํ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ นิสินฺโน โข อายสฺมา ยโส กากณฺฑกปุตฺโต อายสฺมนฺตํ เรวตํ เอตทโวจ “กปฺปติ ภนฺเต สิงฺคิโลณกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส สิงฺคิโลณกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต สิงฺคินา โลณํ ปริหริตุ๎ ‘ยตฺถ อโลณิกํ[๑] ภวิสฺสติ, ตตฺถ ปริภุญฺชิสฺสามีติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต ทฺวงฺคุลกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส ทฺวงฺคุลกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ทฺวงฺคุลาย ฉายาย วีติวตฺตาย วิกาเล โภชนํ ภุญฺชิตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต คามนฺตรกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส คามนฺตรกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ‘อิทานิ คามนฺตรํ คมิสฺสามีติ ภุตฺตาวินา ปวาริเตน อนติริตฺตํ โภชนํ ภุญฺชิตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต อาวาสกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อาวาสกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา นานูโปสถํ[๒] กาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต อนุมติกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อนุมติกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต วคฺเคน สงฺเฆน กมฺมํ กาตุ๎ ‘อาคเต ภิกฺขู อนุมาเนสฺสามาติ.[๓] “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต อาจิณฺณกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อาจิณฺณกปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ‘อิทํ เม อุปชฺฌาเยน อชฺฌาจิณฺณํ, อิทํ เม อาจริเยน อชฺฌาจิณฺณนฺติ.[๔] [ ][๕] อชฺฌาจริตุนฺติ. “อาจิณฺณกปฺโป โข อาวุโส

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อโลณกํ
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. นานุโปสถํ
[๓] อิ. อนุชาเนสฺสามาติ.
[๔] สี.,ฉ. เท. อชฺฌาจิณฺณํ, อิ. อชฺฌาจินฺนํ ตํ
[๕] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร ตนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.

เอกจฺโจ กปฺปติ, เอกจฺโจ น กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต อมฺหากมฺปิ กปฺปติ. “โก โส อาวุโส อมฺหากมฺปิ กปฺปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ยํ ตํ ขีรํ ขีรภาวํ วิชหิตํ อสมฺปตฺตํ ทธิภาวํ, [ ][1] ภุตฺตาวินา ปวาริเตน อนติริตฺตํ ปาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต ชโลคี[2] ปาตุนฺติ. “กา สา[3] อาวุโส ชโลคีติ. “กปฺปติ ภนฺเต ยา สา สุรา อสุตา[4] อสมฺปตฺตา มชฺชภาวํ สา ปาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต อทสกํ นิสีทนนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กปฺปติ ภนฺเต ชาตรูปรชตนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “อิเม ภนฺเต เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู เวสาลิยํ อิมานิ ทส วตฺถูนิ ทีเปนฺติ, หนฺท มยํ ภนฺเต อิมํ อธิกรณํ อาทิยาม,[5] ปุเร อธมฺโม ทิปฺปติ, ธมฺโม ปฏิพาหิยติ, อวินโย ทิปฺปติ, วินโย ปฏิพาหิยติ, ปุเร อธมฺมวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, ธมฺมวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺติ, อวินยวาทิโน พลวนฺโต โหนฺติ, วินยวาทิโน ทุพฺพลา โหนฺตีติ. “เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา เรวโต อายสฺมโต ยสสฺส กากณฺฑกปุตฺตสฺส ปจฺจสฺโสสิ.

ปฐมภาณวาโร นิฏฺฐิโต.

๒. ทุติยภาณวาโร

[๔๕๓] อสฺโสสุ โข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู “ยโส กิร กากณฺฑกปุตฺโต อิมํ[6] อธิกรณํ อาทิยิตุกาโม ปกฺขํ ปริเยสติ,

---

[1] สี.,ฉ.,เท.,มหา. เอตฺถนฺตเร ตนฺติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ.
[2] อิ. ชโลคิ
[3] อิ. โก โส
[4] สี.,ฉ.,เท. อาสุตา, อิ. อสุราตา
[5] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อาทิยิสฺสาม
[6] สี.,ฉ.,เท. อิทำ

ลภติ จ กิร ปกฺขนฺติ. อถโข เวสาลิกานํ วชฺชิปุตฺตกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อิทํ โข อธิกรณํ กกฺขฬญฺจ วาฬญฺจ, กึ นุ โข มยํ ปกฺขํ ลเภยฺยาม, เยน มยํ อิมสฺมึ อธิกรเณ พลวนฺตตรา อสฺสามาติ.

อถโข เวสาลิกานํ วชฺชิปุตฺตกานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อยํ โข อายสฺมา เรวโต พหุสฺสุโต อาคตาคโม ธมฺมธโร วินยธโร มาติกาธโร ปณฺฑิโต วิยตฺโต เมธาวี ลชฺชี กุกฺกุจฺจโก สิกฺขากาโม, สเจ มยํ อายสฺมนฺตํ เรวตํ ปกฺขํ ลเภยฺยาม, เอวํ มยํ อิมสฺมึ อธิกรเณ พลวนฺตตรา อสฺสามาติ.

อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู ปหูตํ สามณกํ ปริกฺขารํ ปฏิยาเทสุ๋ ปตฺตมฺปิ จีวรมฺปิ นิสีทนมฺปิ สูจิฆรมฺปิ กายพนฺธนมฺปิ ปริสฺสาวนมฺปิ ธมกรกมฺปิ. อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู ตํ สามณกํ ปริกฺขารํ อาทาย นาวาย สหชาตึ อุชฺชวึสุ, นาวาย ปจฺโจโรหิตฺวา อญฺญตรสฺมึ รุกฺขมูเล ภตฺตวิสฺสคฺคํ กโรนฺติ.

อถโข อายสฺมโต สาฬฺหสฺส รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส ปริวิตกฺโก อุทปาทิ "เก นุ โข ธมฺมวาทิโน, ปาจีนกา วา ภิกฺขู ปาเจยฺยกา วาติ. อถโข อายสฺมโต สาฬฺหสฺส ธมฺมญฺจ วินยญฺจ [ ][1] ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส เอตทโหสิ "อธมฺมวาทิโน ปาจีนกา ภิกฺขู, ธมฺมวาทิโน ปาเจยฺยกา[2] ภิกฺขูติ.

อถโข อญฺญตรา สุทฺธาวาสกายิกา เทวตา อายสฺมโต สาฬฺหสฺส เจตสา เจโตปริวิตกฺกมญฺญาย, เสยฺยถาปิ นาม พลวา

---

[1] สี.,ฉ.,เท. เอตฺถนฺตเร เจตสาติ อยํ ปาโฐ ทิสฺสติ. [2] สี.,ฉ.,เท. ปาเวยฺยกา

ปุริโส สมฺมิญฺชิตํ วา พาหํ ปสาเรยฺย ปสาริตํ วา พาหํ สมฺมิญฺเชยฺย; เอวเมว สุทฺธาวาเสสุ เทเวสุ อนฺตรหิตา อายสฺมโต สาฬฺหสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ. อถโข สา เทวตา อายสฺมนฺตํ สาฬฺหํ เอตทโวจ "สาธุ สาธุ[๑] ภนฺเต สาฬฺห อธมฺมวาทิโน[๒] ปาจีนกา ภิกฺขู, ธมฺมวาทิโน[๓] ปาเจยฺยกา ภิกฺขู, เตนหิ ภนฺเต สาฬฺห ยถา ธมฺโม, ตถา ติฏฺฐาหีติ. "ปุพฺเพจาหํ[๔] เทวเต เอตรหิ จ ยถา ธมฺโม, ตถา จิโต, อปิจาหํ น ตาว ทิฏฺฐึ อาวิกโรมิ, อปฺเปวนาม[๕] มํ อิมสฺมึ อธิกรเณ สมฺมนฺเนยฺยาติ.

[๔๕๔] อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู ตํ สามณกํ ปริกฺขารํ อาทาย, เยนายสฺมา เรวโต, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ เรวตํ เอตทโวจุ "ปฏิคฺคณฺหาตุ ภนฺเต เถโร สามณกํ ปริกฺขารํ ปตฺตมฺปิ จีวรมฺปิ นิสีทนมฺปิ สูจิฆรมฺปิ กายพนฺธนมฺปิ ปริสฺสาวนมฺปิ ธมกรกมฺปีติ. "อลํ อาวุโส, ปริปุณฺณํ เม ติจีวรนฺติ น อิจฺฉิ ปฏิคฺคเหตุํ.

เตน โข ปน สมเยน อุตฺตโร นาม ภิกฺขุ วีสติวสฺโส อายสฺมโต เรวตสฺส อุปฏฺฐาโก โหติ. อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู, เยนายสฺมา อุตฺตโร, เตนุปสงฺกมึสุ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อุตฺตรํ เอตทโวจุ "ปฏิคฺคณฺหาตุ อายสฺมา อุตฺตโร สามณกํ ปริกฺขารํ ปตฺตมฺปิ จีวรมฺปิ นิสีทนมฺปิ สูจิฆรมฺปิ กายพนฺธนมฺปิ ปริสฺสาวนมฺปิ ธมกรกมฺปีติ. "อลํ อาวุโส, ปริปุณฺณํ เม ติจีวรนฺติ[๑] น อิจฺฉิ ปฏิคฺคเหตุํ. "มนุสฺสา โข อาวุโส อุตฺตร ภควโต

---

[๑] สี.,ฉ.,อิ. สาธูติ สทฺโท เอโกเยว ทิสฺสติ. [๒] เท. อธมฺมวาที [๓] เท. ธมฺมวาที
[๔] สี.,ฉ.,เท. ปุพฺเพปิ จาหํ [๕] อิ. อปฺเปว [๖] สี.,ฉ.,เท. ปตฺตจีวรนฺติ

สามณกํ ปริกฺขารํ อุปนาเมนฺติ, สเจ ภควา ปฏิคฺคณฺหาติ, เตเนว เต[๑] อตฺตมนา โหนฺติ. โน เจ ภควา ปฏิคฺคณฺหาติ, อายสฺมโต จ[๒] อานนฺทสฺส อุปนาเมนฺติ 'ปฏิคฺคณฺหาตุ ภนฺเต เถโร สามณกํ ปริกฺขารํ, ยถา ภควตา ปฏิคฺคหิโต, เอวเมว โส[๓] ภวิสฺสตีติ. ปฏิคฺคณฺหาตายสฺมา อุตฺตโร สามณกํ ปริกฺขารํ, ยถา เถเรน ปฏิคฺคหิโต, เอวเมว โส ภวิสฺสตีติ. อถโข อายสฺมา อุตฺตโร เวสาลิเกหิ วชฺชิปุตฺตเกหิ[๔] ภิกฺขูหิ นิปฺปีฬิยมาโน เอกํ จีวรํ อคฺคเหสิ. "วเทยฺยาถ อาวุโส, เยน อตฺโถติ.[๕] "เอตฺตกํ อายสฺมา อุตฺตโร เถรํ วเทตุ; 'เอตฺตกํ[๖] ภนฺเต เถโร สงฺฆมชฺเฌ วเทตุ 'ปุรตฺถิเมสุ ชนปเทสุ พุทฺธา ภควนฺโต อุปฺปชฺชนฺติ, ธมฺมวาทิโน ปาจีนกา ภิกฺขู, อธมฺมวาทิโน[๗] ปาเจยฺยกา ภิกฺขูติ. "เอวมาวุโสติ โข อายสฺมา อุตฺตโร เวสาลิกานํ วชฺชิปุตฺตกานํ ภิกฺขูนํ ปฏิสฺสุตฺวา, เยนายสฺมา เรวโต, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ เรวตํ เอตทโวจ "เอตฺตกํ ภนฺเต เถโร สงฺฆมชฺเฌ วเทตุ, 'ปุรตฺถิเมสุ ชนปเทสุ พุทฺธา ภควนฺโต อุปฺปชฺชนฺติ, ธมฺมวาทิโน[๘] ปาจีนกา ภิกฺขู, อธมฺมวาทิโน ปาเจยฺยกา ภิกฺขูติ. "อธมฺเม มํ ตฺวํ ภิกฺขุ นิโยเชสีติ เถโร อายสฺมนฺตํ อุตฺตรํ ปณาเมสิ.

อถโข เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู อายสฺมนฺตํ อุตฺตรํ เอตทโวจุ "กึ อาวุโส อุตฺตร เถโร อาหาติ. "ปาปิกํ โน อาวุโส กตํ 'อธมฺเม มํ ตฺวํ ภิกฺขุ นิโยเชสีติ เถโร มํ ปณาเมสีติ. "นนุ

---

[๑] ฉ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,อิ. จสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] อิ. เอวเมโส, เอวมุปริปิ.
[๔] สี.,ฉ.,เท. วชฺชิปุตฺเตหิ
[๕] อิ. วเทยฺยาถาวุโส เยนตฺโถติ.
[๖] สี.,ฉ.,เท. เอตฺตกญฺจ
[๗] อิ. อธมฺมวาที, เอวมุปริปิ.
[๘] สี.,ฉ.,เท. ธมฺมวาที, เอวมุปริปิ.

ตฺวํ อาวุโส อุตฺตร[๑] วุฑฺโฒ วีสติวสฺโสสีติ. "อามาวุโส, อปิจ[๒] มยํ ครุนิสฺสยํ คณฺหามาติ.

[๔๔๕] อถโข สงฺโฆ ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตุกาโม[๓] สนฺนิปติ. อถโข อายสฺมา เรวโต สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, สเจ มยํ อิมํ อธิกรณํ อิธ วูปสเมสฺสาม,[๔] สิยาปิ มูลาทายกา ภิกฺขู ปุนกฺกมฺมาย อุกฺโกเฏยฺยุ๋. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, ยตฺเถวิมํ อธิกรณํ สมุปฺปนฺนํ, สงฺโฆ ตตฺเถวิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยาติ.

อถโข เถรา ภิกฺขู เวสาลึ อคมํสุ ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตุกามา.

เตน โข ปน สมเยน สพฺพกามี นาม ปจฺจนฺตเถโร วีสวสฺสสติโก[๕] อุปสมฺปทาย อายสฺมโต อานนฺทสฺส สทฺธิวิหาริโก เวสาลิยํ ปฏิวสติ. อถโข อายสฺมา เรวโต อายสฺมนฺตํ สมฺภูตํ สาณวาสึ เอตทโวจ "อหํ อาวุโส ยสฺมึ วิหาเร สพฺพกามี เถโร วิหรติ, ตํ วิหารํ อุปคจฺฉามิ, โส ตฺวํ กาลสฺเสว อายสฺมนฺตํ สพฺพกามึ อุปสงฺกมิตฺวา อิมานิ ทส วตฺถูนิ ปุจฺเฉยฺยาสีติ.

"เอวํ ภนฺเตติ โข อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี อายสฺมโต เรวตสฺส ปจฺจสฺโสสิ. อถโข อายสฺมา เรวโต ยสฺมึ วิหาเร สพฺพกามี เถโร วิหรติ, ตํ วิหารํ อุปคญฺฉิ.[๖] คพฺเภ อายสฺมโต สพฺพกามิสฺส เสนาสนํ ปญฺญตฺตํ โหติ. คพฺภปมุเข อายสฺมโต

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อยํ ปาโฐ น ทิสฺสติ.
[๒] อิ. อปิ นุ จ
[๓] อิ. วินิจฺฉิตุกาโม, เอวมุปริปิ.
[๔] อิ. วูปสเมยฺยาม
[๕] อิ. ปจฺวฺยา สงฺฆเถโร วีสวสฺสสติโก.
[๖] สี.,ฉ.,เท. อุปคจฺฉิ.

เรวตสฺส. อถโข อายสฺมา เรวโต “อยํ เถโร มหลฺลโก น นิปชฺชตีติ น เสยฺยํ กปฺเปติ. อายสฺมา สพฺพกามี “อยํ ภิกฺขุ อาคนฺตุโก กิลนฺโต น นิปชฺชตีติ น เสยฺยํ กปฺเปสิ.

อถโข อายสฺมา สพฺพกามี รตฺติยา ปจฺจูสสมยํ ปจฺจุฏฺฐาย[๑] อายสฺมนฺตํ เรวตํ เอตทโวจ “กตเมน ตฺวํ ภุมฺมิ[๒] วิหาเรน เอตรหิ พหุลํ วิหรสีติ. “เมตฺตาวิหาเรน โข อหํ ภนฺเต เอตรหิ พหุลํ วิหรามีติ. “กุลฺลกวิหาเรน กิร ตฺวํ ภุมฺมิ เอตรหิ พหุลํ วิหรสิ, กุลฺลกวิหาโร เหส[๓] ภุมฺมิ. ยทิทํ เมตฺตาติ. “ปุพฺเพปิ เม ภนฺเต คิหิภูตสฺส อาจิณฺณา เมตฺตา, เตนาหํ เอตรหิปิ เมตฺตาวิหาเรน พหุลํ วิหรามิ, อปิจ มยา จิรปฺปตฺตํ อรหตฺตํ,[๔] เถโร ปน ภนฺเต กตเมน วิหาเรน เอตรหิ พหุลํ วิหรตีติ. “สุญฺญตาวิหาเรน โข อหํ ภุมฺมิ เอตรหิ พหุลํ วิหรามีติ. “มหาปุริสวิหาเรน กิร ภนฺเต เถโร เอตรหิ พหุลํ วิหรติ, มหาปุริสวิหาโร เอโส ภนฺเต, ยทิทํ สุญฺญตาติ. “ปุพฺเพปิ เม ภุมฺมิ คิหิภูตสฺส อาจิณฺณา สุญฺญตา, เตนาหํ เอตรหิปิ สุญฺญตาวิหาเรน พหุลํ วิหรามิ, อปิจ มยา จิรปฺปตฺตํ อรหตฺตนฺติ.

อยญฺจรหิ เถรานํ ภิกฺขูนํ อนฺตรา กถา วิปฺปกตา, อถายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี [ ][๕] อนุปฺปตฺโต โหติ. อถโข อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี, เยนายสฺมา สพฺพกามี, เตนุปสงฺกมิ; อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ สพฺพกามึ อภิวาเทตฺวา เอกมนฺตํ นิสีทิ. เอกมนฺตํ

---

[๑] เท.,อิ. อยํ ปาโจ น ทิสฺสติ.
[๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. ภูมิ, เอวมุปริปิ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอโส
[๔] สี.,ฉ.,เท. อรหตฺตนฺติ.
[๕] สี.,ฉ.,เท.,อิ. เอตฺถนฺตเร ตสฺมินฺติ ปาโจ ทิสฺสติ.

นิสินฺโน โข อายสฺมา สมฺภูโต สาณวาสี อายสฺมนฺตํ สพฺพกามึ เอตทโวจ "อิเม ภนฺเต เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา ภิกฺขู เวสาลิยํ ทส วตฺถูนิ ทีเปนฺติ 'กปฺปติ สิงฺคิโลณกปฺโป, กปฺปติ ทฺวงฺคุลกปฺโป, กปฺปติ คามนฺตรกปฺโป, กปฺปติ อาวาสกปฺโป, กปฺปติ อนุมติกปฺโป, กปฺปติ อาจิณฺณกปฺโป, กปฺปติ อมถิตกปฺโป, กปฺปติ ชโลคึ ปาตุ, กปฺปติ อทสกํ นิสีทนนฺ, กปฺปติ ชาตรูปรชตนฺติ. "เถเรน ภนฺเต อุปชฺฌายสฺส มูเล พหุ ธมฺโม จ วินโย จ ปริยตฺโต, เถรสฺส ภนฺเต ธมฺมญฺจ วินยญฺจ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส กถํ โหติ 'เก นุ โข ธมฺมวาทิโน, ปาจีนกา วา ภิกฺขู ปาเจยฺยกา วาติ. "ตยาปิ โข อาวุโส อุปชฺฌายสฺส มูเล พหุ ธมฺโม จ วินโย จ ปริยตฺโต, ตุยฺหํ ปน อาวุโส ธมฺมญฺจ วินยญฺจ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส กถํ โหติ 'เก นุ โข ธมฺมวาทิโน, ปาจีนกา วา ภิกฺขู ปาเจยฺยกา วาติ. "มยฺหํ โข ภนฺเต ธมฺมญฺจ วินยญฺจ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส เอวํ โหติ 'อธมฺมวาทิโน ปาจีนกา ภิกฺขู, ธมฺมวาทิโน ปาเจยฺยกา ภิกฺขูติ. อปิจาหํ น ตาว ทิฏฺฐึ อาวิกโรมิ, 'อปฺเปวนาม มํ อิมสฺมึ อธิกรเณ สมฺมนฺเนยฺยาติ. "มยฺหํปิ โข อาวุโส ธมฺมญฺจ วินยญฺจ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส เอวํ โหติ 'อธมฺมวาทิโน ปาจีนกา ภิกฺขู, ธมฺมวาทิโน ปาเจยฺยกา ภิกฺขูติ. อปิจาหํ น ตาว ทิฏฺฐึ อาวิกโรมิ, 'อปฺเปวนาม มํ อิมสฺมึ อธิกรเณ สมฺมนฺเนยฺยาติ.

[๔๕๖] อถโข สงฺโฆ ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตุกาโม สนฺนิปติ. ตสฺมึ โข ปน อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนฺตานิ[๑] เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ วิญฺญายติ. อถโข อายสฺมา เรวโต สงฺฆํ ญาเปสิ

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อนคฺฆานิ, เอวมุปริปิ.

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อมฺหากํ อิมสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนุตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ วิญฺญายติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ อิมํ อธิกรณํ อุพฺพาหิกาย วูปสเมยฺย, สงฺโฆ จตฺตาโร ปาจีนเก ภิกฺขู จตฺตาโร ปาเจยฺยเก ภิกฺขู อุจฺจินิ, ปาจีนกานํ ภิกฺขูนํ อายสฺมนฺตญฺจ สพฺพกามึ อายสฺมนฺตญฺจ สาฬฺหํ อายสฺมนฺตญฺจ อุชฺชโสภิตํ[๑] อายสฺมนฺตญฺจ วาสภคามิกํ, ปาเจยฺยกานํ ภิกฺขูนํ อายสฺมนฺตญฺจ เรวตํ อายสฺมนฺตญฺจ สมฺภูตํ สาณวาสึ อายสฺมนฺตญฺจ ยสํ กากณฺฑกปุตฺตํ อายสฺมนฺตญฺจ สุมนนฺติ.[๓] อถโข อายสฺมา เรวโต สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อมฺหากํ อิมสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนุตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ วิญฺญายติ. ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, สงฺโฆ จตฺตาโร ปาจีนเก ภิกฺขู จตฺตาโร ปาเจยฺยเก ภิกฺขู สมฺมนฺเนยฺย อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ; เอสา ญตฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อมฺหากํ อิมสฺมึ อธิกรเณ วินิจฺฉิยมาเน อนนุตานิ เจว ภสฺสานิ ชายนฺติ, น เจกสฺส ภาสิตสฺส อตฺโถ วิญฺญายติ, สงฺโฆ จตฺตาโร ปาจีนเก ภิกฺขู จตฺตาโร ปาเจยฺยเก ภิกฺขู สมฺมนฺนติ อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ. ยสฺสายสฺมโต ขมติ จตุนฺนํ ปาจีนกานํ [ ][๓] จตุนฺนํ ปาเจยฺยกานํ ภิกฺขูนํ สมฺมติ อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, โส ตุณฺหสฺส; ยสฺส นกฺขมติ, โส ภาเสยฺย.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท.,อิ. ขุชฺชโสภิตํ [๒] อิ. อิติสทฺโท น ทิสฺสติ.
[๓] สี.,ฉ.,เท.,อิ.,มหา. เอตฺถนฺตเร ภิกฺขูนนฺติ ปาโฐ ทิสฺสติ.

สมฺมตา สงฺเฆน จตฺตาโร ปาจีนกา ภิกฺขู จตฺตาโร ปาเจยฺยกา ภิกฺขู อุพฺพาหิกาย อิมํ อธิกรณํ วูปสเมตุํ, ขมติ สงฺฆสฺส; ตสฺมา ตุณฺหี. เอวเมตं ธารยามีติ.

เตน โข ปน สมเยน อชิโต นาม ภิกฺขุ ทสวสฺโส สงฺฆสฺส ปาติโมกฺขุทฺเทสโก โหติ. อถโข สงฺโฆ อายสฺมนฺตัปิ อชิตํ สมฺมนฺนติ[๑] เถรานํ ภิกฺขูนํ อาสนปญฺญาปกํ. อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "กตฺถ นุ โข มยं อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยามาติ. อถโข เถรานํ ภิกฺขูนํ เอตทโหสิ "อยํ โข วาลิการาโม รมณีโย อปฺปสทฺโท อปฺปนิคฺโฆโส, ยนฺนูน มยं วาลิการามเม อิมํ อธิกรณํ วูปสเมยฺยามาติ.

[๔๕๗] อถโข เถรา ภิกฺขู วาลิการามํ อคมํสุ ตํ อธิกรณํ วินิจฺฉินิตุกามา.

อถโข อายสฺมา เรวโต สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ อายสฺมนฺตํ สพฺพกามึ วินยं ปุจฺเฉยฺยนฺติ.

อายสฺมา สพฺพกามี สงฺฆํ ญาเปสิ

"สุณาตุ เม อาวุโส สงฺโฆ, ยทิ สงฺฆสฺส ปตฺตกลฺลํ, อหํ เรวเตน วินยं ปุฏฺโฐ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ.

อถโข อายสฺมา เรวโต อายสฺมนฺตํ สพฺพกามึ เอตทโวจ "กปฺปติ ภนฺเต สิงฺคิโลณกปฺโปติ. "โก โส อาวุโส สิงฺคิโลณกปฺโปติ. "กปฺปติ ภนฺเต สิงฺคินา โลณํ ปริหริตุํ 'ยตฺถ อโลณิกํ[๒] ภวิสฺสติ, ตตฺถ ปริภุญฺชิสฺสามีติ.[๓] "นาวุโส กปฺปตีติ. "กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ.

---

[๑] อิ. สมฺมนฺนิ [๒] สี.,ฉ.,เท.,อิ. อโลณกํ [๓] สี.,ฉ. ปริภุญฺชิสฺสามาติ.

"สาวตฺถิยา[๑] สุตฺตวิภงฺเคติ. "กึ อาปชฺชตีติ. "สนฺนิธิการกโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทำ ปรมำ วตฺถุ[๒] สงฺเฆน วินิจฺฉิตำ, อิติปีทำ วตฺถุ อุทฺธมฺมำ อุพฺพินยำ อปคตสตฺถุสาสนำ, อิทำ ปรมำ สลากำ นิกฺขิปามิ.

"กปฺปติ ภนฺเต ทฺวงฺคุลกปฺโปติ. "โก โส อาวุโส ทฺวงฺคุลกปฺโปติ. "กปฺปติ ภนฺเต ทฺวงฺคุลาย ฉายาย วีติวตฺตาย วิกาเล โภชนำ ภุญฺชิตุนฺติ. "นาวุโส กปฺปตีติ. "กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. "ราชคเห สุตฺตวิภงฺเคติ. "กึ อาปชฺชตีติ. "วิกาลโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทำ ทุติยำ วตฺถุ สงฺเฆน วินิจฺฉิตำ, อิติปีทำ วตฺถุ อุทฺธมฺมำ อุพฺพินยำ อปคตสตฺถุสาสนำ, อิทำ ทุติยำ สลากำ นิกฺขิปามิ.

"กปฺปติ ภนฺเต คามนฺตรกปฺโปติ. "โก โส อาวุโส คามนฺตรกปฺโปติ. "กปฺปติ ภนฺเต 'อิทานิ คามนฺตรำ คมิสฺสามีติ ภุตฺตาวินา ปวาริเตน อนติริตฺตำ โภชนำ ภุญฺชิตุนฺติ. "นาวุโส กปฺปตีติ. "กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. "สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเคติ. "กึ อาปชฺชตีติ. "อนติริตฺตโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทำ ตติยำ วตฺถุ สงฺเฆน วินิจฺฉิตำ, อิติปีทำ วตฺถุ อุทฺธมฺมำ อุพฺพินยำ อปคตสตฺถุสาสนำ, อิทำ ตติยำ สลากำ นิกฺขิปามิ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. สาวตฺถิยำ, เอวมุปริปิ.　　[๒] สี.,ฉ.,เท. วตฺถุ, เอวมุปริปิ.

“กปฺปติ ภนฺเต อาวาสกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อาวาส-กปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต สมฺพหุลา อาวาสา สมานสีมา นานูโปสถํ[๑] กาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. “ราชคเห อุโปสถสมฺยุตฺเตติ. “กึ อาปชฺชตีติ. “วินยาติสาเร ทุกฺกฏนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ จตุตฺถํ วตฺถุ๋ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ๋ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ จตุตฺถํ สลากํ นิกฺขิปามิ.

“กปฺปติ ภนฺเต อนุมติกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อนุมติ-กปฺโปติ. “กปฺปติ[๒] ภนฺเต วคฺเคน สงฺเฆน กมฺมํ กาตุ๋ ‘อาคเต ภิกฺขู อนุมาเนสฺสามาติ.[๓] “นาวุโส กปฺปตีติ. “กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. “จมฺเปยฺยเก วินยวตฺถุสฺมินฺติ. “กึ อาปชฺชตีติ. “วินยาติสาเร ทุกฺกฏนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ ปญฺจมํ วตฺถุ๋ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ๋ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ ปญฺจมํ สลากํ นิกฺขิปามิ.

“กปฺปติ ภนฺเต อาจิณฺณกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อาจิณฺณ-กปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ‘อิทํ เม อุปชฺฌาเยน อชฺฌาจิณฺณํ, อิทํ เม อาจริเยน อชฺฌาจิณฺณนฺติ อชฺฌาจริตุนฺติ.[๔] “อาจิณฺณกปฺโป โข อาวุโส เอกจฺโจ กปฺปติ, เอกจฺโจ น กปฺปตีติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ ฉฏฺฐ๋ วตฺถุ๋ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ๋ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ ฉฏฺฐ๋ สลากํ นิกฺขิปามิ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. นานุโปสถํ [๒] สฺยา.,ทยฺ. กปฺเปติ [๓] เท. อนุชาเนสฺสามาติ.
[๔] สี.,ฉ. อชฺฌาจิณฺณํ ตํ อชฺฌาจริตุนฺติ, เท. อชฺฌาจินฺนนฺติ ตํ อชฺฌาจริตุนฺติ.

“กปฺปติ ภนฺเต อมถิตกปฺโปติ. “โก โส อาวุโส อมถิต-กปฺโปติ. “กปฺปติ ภนฺเต ยํ ตํ ขีรํ ขีรภาวํ วิชหิตํ อสมฺปตฺตํ ทธิภาวํ, ภุตฺตาวินา ปวาริเตน อนติริตฺตํ ปาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. “สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเคติ. “กึ อาปชฺชตีติ. “อนติริตฺตโภชเน ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ สตฺตมํ วตฺถุ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ สตฺตมํ สลากํ นิกฺขิปามิ.

“กปฺปติ ภนฺเต ชโลคึ[๑] ปาตุนฺติ. “กา สา อาวุโส ชโลคีติ. “กปฺปติ ภนฺเต ยา สา สุรา อสุตา[๒] อสมฺปตฺตา มชฺชภาวํ สา ปาตุนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. “โกสมฺพิยา[๓] สุตฺตวิภงฺเคติ. “กึ อาปชฺชตีติ. “สุราเมรยปาเน ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ อฏฺฐมํ วตฺถุ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ อฏฺฐมํ สลากํ นิกฺขิปามิ.

“กปฺปติ ภนฺเต อทสกํ นิสีทนนฺติ. “นาวุโส กปฺปตีติ. “กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. “สาวตฺถิยา สุตฺตวิภงฺเคติ. “กึ อาปชฺชตีติ. “เฉทนเก ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทํ นวมํ วตฺถุ สงฺเฆน วินิจฺฉิตํ, อิติปีทํ วตฺถุ อุทฺธมฺมํ อุพฺพินยํ อปคตสตฺถุสาสนํ, อิทํ นวมํ สลากํ นิกฺขิปามิ.

---

[๑] สี. ชโพคึ, เท. ชโพคึ, อิ. ชโลคิ [๒] สี.,ฉ.,เท. อาสุตา [๓] สี.,ฉ.,เท. โกสมฺพิยํ

"กปฺปติ ภนฺเต ชาตรูปรชตนฺติ. "นาวุโส กปฺปตีติ. "กตฺถ ปฏิกฺขิตฺตนฺติ. "ราชคเห สุตฺตวิภงฺเคติ. "กึ อาปชฺชตีติ. "ชาตรูป-รชตปฺปฏิคฺคหเณ ปาจิตฺติยนฺติ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิทำ ทสมำ วตฺถุ๋ สงฺเฆน วินิจฺฉิตำ, อิติปีทำ วตฺถุ๋ อุทฺธมฺมำ อุพฺพินยำ อปคตสตฺถุสาสนำ, อิทำ ทสมำ สลากำ นิกฺขิปามิ.

สุณาตุ เม ภนฺเต สงฺโฆ, อิมานิ ทส วตฺถูนิ สงฺเฆน วินิจฺฉิตานิ, อิติปีมานิ ทส วตฺถูนิ อุทฺธมฺมานิ อุพฺพินยานิ อปคตสตฺถุสาสนานีติ.

[๔๕๘] "นีหตเมตำ[๑] อาวุโส อธิกรณำ สนฺตำ วูปสนฺตำ สุวูปสนฺตำ, อปิจ มำ ตฺวำ อาวุโส สงฺฆมชฺเฌปิ อิมานิ ทส วตฺถูนิ ปุจฺเฉยฺยาสิ เตสำ ภิกฺขูนำ สญฺญตฺติยาติ. อถโข อายสฺมา เรวโต อายสฺมนฺตำ สพฺพกามึ สงฺฆมชฺเฌปิ อิมานิ ทส วตฺถูนิ ปุจฺฉิ, ปุฏฺโ ปุฏฺโ อายสฺมา สพฺพกามี วิสฺสชฺเชสิ.

อิมาย โข ปน วินยสงฺคีติยา สตฺต ภิกฺขุสตานิ อนูนานิ อนธิกานิ อเหสุ๋. ตสฺมายำ วินยสงฺคีติ "สตฺตสติกาติ[๒] วุจฺจตีติ.

สตฺตสติกกฺขนฺธโก ทฺวาทสโม.

อิมมฺหิ ขนฺธเก วตฺถู ปญฺจวีสติ.

---

[๑] สี.,ฉ.,เท. นิหตเมตำ [๒] อิ. สตฺตสตีติ

ตสฺสุทฺทานํ

ทส วตฺถูนิ ปูเรตฺวา กมฺมํ ทูเตน ปาวิสิ
จตฺตาโร ปุน รูปญฺจ โกสมฺพิ จ ปาเจยฺยโก.

มคฺโค โสเรยฺยํ สงฺกสฺสํ[๑] กณฺณกุชฺชํ อุทุมฺพรํ
สหชาติ[๒] จ มชฺเฌสิ อสฺโสสิ กึ นุ โข มยํ.

ปตฺตนาวาย อุชฺชวิ[๓] ทูรโตปิ อุทามสฺส[๔]
ทารุณ[๕] สงฺโฆ จ เวสาลิ[๖] เมตฺตา สงฺโฆ อุพฺพาหิกาติ.

สตฺตสติกกฺขนฺธโก นิฏฺฐิโต.

จุลฺลวคฺคปาลิ นิฏฺฐิตา.[๗]

---

[๑] อิ. สงฺกาสํ
[๒] อิ. สหํชาติ
[๓] อิ. สา อุชฺชิ
[๔] สี.,ฉ.,เท. รโหสิ อุปนามยํ, อิ. ทูรโหปิ ...
[๕] สี.,ฉ.,เท. ครุ, อิ. ทารุกึ
[๖] สี.,ฉ.,เท. เวสาลึ
[๗] โป. จุลฺลวคฺโค สมตฺโต.

วินยปิฎเก
จุลฺลวคฺคปาลิยา ทุติยภาเค
ปทานุกฺกโม

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
	[อ]	อกฺกมถ	๒๖๘/๔๔
อกตมลฺลกํ	๒๔๔/๔	อกฺกมนฺติ	๒๕๖/๒๒,๒๖๘/๔๔
อกตํ	๒๖๕/๓๗,๓๒๓/๑๒๙	อกฺกมิตพฺพา	๒๖๘/๔๔
อกทฺทมํ	๓๔๖/๑๘๖	อกฺกมิตพฺพํ	๒๕๖/๒๒
อกปฺปิยภณฺฑํ	๓๒๐/๑๒๑	อกฺกมิตุํ	๒๖๘/๔๔-๔๕
อกปฺปิยํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๕	อกฺกมิสฺสติ	๒๖๘/๔๓
อกรณียํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๕	อกฺกมิสฺสนฺติ	๒๖๘/๔๔
อกริตฺวา	๒๙๗/๘๕	อกฺกมึสุ	๒๖๘/๔๔
อกวาฏกา	๒๙๖/๘๐	อกฺกเมยฺย	๒๕๖/๒๒
อกามกา	๓๓๐/๑๔๗	อกฺโกสติ	๒๖๕/๓๘,๒๖๖/๔๐
อกามา	๓๑๘/๑๑๗	อกฺขริกาย	๒๙๓/๖๙
อกายพนฺธโน	๒๗๘/๕๖	อกฺขาติ	๓๔๗/๑๘๗
อการโก	๒๗๔/๕๒	อกฺเขน	๒๙๓/๖๘
อการเณ	๓๘๖/๒๗๒	อคมาสิ	๒๕๒/๑๔,๒๖๐/๒๗
อกาเลน	๔๐๐/๒๙๐	อคมึสุ	๒๔๘/๗
อกาโล	๓๐๔/๙๕	อคเหสิ	๓๑๙/๑๑๘
อกาสิ	๒๗๔/๕๒,๓๓๑/๑๕๐	อคารวา	๓๑๑/๑๐๗
อกึสุ	๒๗๐/๔๗,๒๘๘/๖๓	อคารสฺมา	๓๓๐/๑๔๕-๑๔๘
อกุสเลน	๓๐๘/๑๐๓	อคิลานสฺส	๒๗๐/๔๗
อกฺกมตุ	๒๖๘/๔๓	อคิลาเนน	๒๗๐/๔๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อคุตฺตา	๒๙๖/๘๑
อโคจโร	๓๕๗/๒๐๐,๓๕๙/๒๐๔
อคฺคปิณฺฑำ	๓๑๐/๑๐๖
อคฺคสาวกา	๓๔๔/๑๘๓
อคฺคเหสุ	๒๗๓/๕๒
อคฺคพฺยฏฺฐกรณเมตฺเตนปิ	๓๒๓/๑๒๗
อคฺคพฺยฏฺฐี	๒๖๐/๒๙,๒๙๑/๖๖
อคฺคาสนำ	๓๑๐/๑๐๖
อคฺคิ	๒๖๐/๒๙
อคฺคิฏฺฐานำ	๒๖๐/๒๙,๓๐๒/๙๒
อคฺคิปริจิตำ	๒๕๐/๑๐
อคฺคิสาลา	๓๐๒/๙๒
อคฺโคทกำ	๓๑๐/๑๐๖
อคฺคำ	๒๙๕/๗๙,๓๑๕/๑๑๒
อคฺโฆ	๓๐๗/๑๐๒
อคฺยนฺตราเยน	๓๘๙/๒๗๘
องฺกุเสหิ	๓๔๒/๑๗๖
องฺเก	๒๕๔/๑๙
องฺคชาตำ	๒๕๑/๑๒
องฺคราคำ	๒๔๗/๗
องฺคราคมุขราโค	๒๔๗/๗
องฺคานิ	๒๙๗/๘๔
องฺคุลิมุทฺทิกำ	๒๔๕/๕
องฺคุลิยา	๒๕๖/๒๓
องฺคุลิโย	๒๕๖/๒๓
องฺเค	๒๙๗/๘๔
องฺเคหิ	๒๖๕/๓๘
อจฺจมา	๒๖๖/๓๙
อจฺจเยน	๒๖๘/๔๒
อจฺจโย	๒๖๖/๓๙
อจฺจาสฺสนฺเน	๓๐๗/๑๐๑
อจฺจุสฺสนฺนำ	๒๙๘/๘๙
อจฺฉจมฺมำ	๓๒๔/๑๓๓
อจฺฉนฺติ	๓๔๒/๑๗๕
อจฺฉุปิยนฺติ	๒๕๓/๑๖
อชกา	๓๐๓/๙๒-๙๓
อชินปฺปเวณิ	๓๒๐/๑๒๒
อชฺชตคฺเค	๓๐๕/๙๙
อชฺเชว	๒๖๕/๓๖
อชฺฌภาสิ	๓๔๒/๑๗๕
อชฺฌาปนฺนโก	๓๒๓/๑๓๐
อชฺฌาปนฺนา	๔๓๓๑๓๔๑
อชฺฌาปนฺนาย	๔๐๓/๓๐๐
อชฺฌาปนฺโน	๓๗๖/๒๓๒
อชฺฌุเปกฺขสิ	๒๖๕/๓๖
อชฺเฌสิ	๓๔๕/๑๘๔-๑๘๕
อชฺโฌกาสา	๒๙๔/๗๗
อชฺโฌกาเส	๒๕๔/๑๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อชฺโฌหรติ	๒๗๓/๕๑	อฏฺจิกานิ	๒๕๕/๒๐
อชฺโฌหรนฺติ	๓๔๖/๑๘๖	อฏฺจิมยํ	๒๕๖/๒๑
อชฺโฌหเรยฺย	๒๗๓/๕๑	อฏฺจิลฺเลน	๔๑๖/๓๑๘-๓๑๙
อชฺโฌหริตพฺพํ	๒๗๓/๕๑	อฑฺฒกายิกานิ	๒๙๗/๘๔-๘๕
อญฺชนปีสนํ	๒๕๒/๑๕	อฑฺฒกุฑฺฑกา	๓๐๐/๘๘
อญฺชนิสลากํ	๒๗๗/๕๕-๕๖	อฑฺฒกุสิ	๓๒๘/๑๓๘
อญฺชนึ	๒๗๗/๕๕-๕๖	อฑฺฒมณฺฑลํ	๓๒๘/๑๓๘
อญฺชลิกมฺมํ	๓๑๑/๑๐๘	อฑฺฒโยคํ	๒๙๔/๗๘
อญฺชลึ	๒๖๖/๔๐	อฑฺฒรุกํ	๒๗๕/๕๓-๕๔
อญฺญตรา	๒๖๘/๔๔	อฑฺฒมาโส	๓๓๐/๑๔๘
อญฺญตโร	๒๔๔/๔,๒๕๕/๒๐	อฑฺฒมาสํ	๓๓๐/๑๔๘
อญฺญตฺร	๓๒๔/๑๓๒	อตฺตคุตฺติยา	๒๕๑/๑๑
อญฺญมญฺญํ	๒๗๕/๕๓	อตฺตนา	๓๑๑/๑๐๘
อญฺญา	๓๓๗/๑๖๑-๑๖๒	อตฺตโน	๒๔๔/๔
อญฺญาตํ	๓๐๖/๑๐๐	อตฺตปริตฺตาย	๒๕๑/๑๑
อญฺญาสิ	๓๐๕/๙๘	อตฺตมนา	๔๕๔/๓๘๑
อฏฺจปทกํ	๒๙๗/๘๔	อตฺตภาวปฏิลาโภ	๓๓๓/๑๕๔
อฏฺจปเท	๒๙๓/๖๘	อตฺตภาวา	๓๘๔/๒๖๖
อฏฺจหงฺเคหิ	๒๖๕/๓๘	อตฺตรกฺขาย	๒๕๑/๑๑
อฏฺจงฺคุลปรมํ	๒๘๒/๖๐	อตฺตวธาย	๓๓๕/๑๕๙-๑๖๐
อฏฺจงฺคุลํ	๒๗๙/๕๘	อตฺตาทานํ	๓๙๘/๒๘๕-๒๘๗
อฏฺจาเน	๒๔๓/๓	อตฺตานํ	๓๓๓/๑๕๔
อฏฺจานิ (อฏฺจานเมตํ)	๓๔๑/๑๗๑	อตฺถวเส	๓๔๓/๑๗๗
อฏฺจาสิ	๒๖๘/๔๓	อตฺถวสํ	๓๓๒/๑๕๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อตฺถสญฺหิตำ	๓๙๘/๒๘๖
อตฺถาย	๒๖๓/๓๔
อตฺถิ	๓๐๖/๙๙
อตฺถิกานำ	๓๐๗/๑๐๑
อตฺถิโก	๓๓๙/๑๖๖
อตฺโถ	๒๔๔/๔
อตฺร	๓๕๙/๒๐๔
อเตกิจฺโฉ	๓๔๘/๑๘๗
อทสกำ	๔๔๖/๓๖๖
อทกฺขิ	๓๔๒/๑๗๖
อทณฺเฑน	๓๔๒/๑๗๖
อทตฺถ	๔๔๕/๓๖๑
อทตฺวา	๔๒๐/๓๒๒
อทมฺหา	๔๔๕/๓๖๑
อทสฺสเน	๓๒๓/๑๓๐
อทาตุกามา	๓๖๖/๒๑๔
อทาสิ	๒๕๒/๑๔,๒๕๙/๒๖
อทำสุ	๓๒๑/๑๒๒
อทิฏฺจำ	๓๔๓/๑๗๙
อทินฺนาทาเน	๔๓๙/๓๕๔
อทุฏฺจสฺส	๓๕๐/๑๘๙
อทุฏฺจุลฺลา	๓๕๒/๑๙๒
อเทยฺโย	๓๐๗/๑๐๑
อทฺทสา	๒๖๐/๒๗,๒๖๘/๔๓
อทฺทสำ	๔๓๗/๓๕๐
อทฺทสำสุ	๒๗๐/๔๗
อทฺธคโต	๓๓๖/๑๖๐
อทฺธานมคฺคปฏิปนฺนา	๒๕๙/๒๕
อทฺธานมคฺคปฏิปนฺโน	๔๓๗/๓๕๐
อทฺธานมคฺโค	๒๕๙/๒๖
อธมฺมโจทกสฺส	๔๐๑/๒๙๐
อธมฺมจุทิตสฺส	๔๐๑/๒๙๐
อธมฺมฏฺโจ	๓๕๔/๑๙๓
อธมฺมทิฏฺจิ	๓๕๕/๑๙๔
อธมฺมวาทิโน	๔๓๗/๓๕๑
อธมฺมวาที	๓๑๒/๑๐๙
อธมฺมิกานิ	๓๘๗/๒๗๒
อธมฺมิกำ	๓๘๗/๒๗๒
อธมฺเม	๔๕๔/๓๘๑
อธมฺเมน	๔๐๑/๒๙๕
อธมฺโม	๓๕๒/๑๙๑,๓๕๓/๑๙๒
อธมฺมำ	๓๕๒/๑๙๑,๓๕๓/๑๙๒
อธิกมตฺตกมาลำ	๔๐๓/๓๐๒
อธิกรณการโก	๓๑๙/๑๑๙
อธิกรเณ	๔๑๐/๓๑๐,๔๕๐/๓๗๕
อธิกรณำ	๔๑๐/๑๑๓,๔๑๑/๓๑๓
อธิฏฺจาตพฺโพ	๒๕๙/๒๖
อธิฏฺจาตพฺพำ	๒๖๔/๓๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อธิฏฺเจติ	๓๐๘/๑๐๔	อนธิกานิ	๔๔๕/๓๖๔
อธิฏฺเจนฺติ	๓๐๘/๑๐๓-๑๐๔	อนนุจฺฉวิกํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๔
อธิวาสนํ	๒๖๘/๔๒	อนนุญฺญาโต	๓๒๐/๑๒๑
อธิวาเสตุ	๓๐๖/๑๐๐	อนนุญฺญาตํ	๒๙๓/๖๙
อธิวาเสนฺติ	๔๓๗/๓๕๐	อนนุโลมิกํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๕
อธิวาเสสิ	๒๖๘/๔๒	อนนุสิฏฺจาโย	๔๒๓/๓๒๗
อธิวุตฺถํ	๒๖๘/๔๒	อนนฺตรหิตาย	๓๕๗/๒๐๒
อธุนา	๓๓๓/๑๕๓-๑๕๔	อนนฺตริกกมฺมํ	๓๔๑/๑๗๐
อนคาริยํ	๓๓๐/๑๔๕	อนนฺตริโก	๓๑๖/๑๑๔
อนคฺคํ	๒๖๑/๓๑	อนนฺตริกํ	๓๑๖/๑๑๓
อนชฺฌาวุตฺโถ	๒๖๘/๔๑	อนนฺตานิ	๔๕๖/๓๘๔
อนชฺฌาวุตฺถํ	๓๕๖/๑๙๘	อนภิภุยฺย	๓๔๙/๑๘๘
อนณา	๔๒๓/๓๒๗	อนภิรติ	๓๗๖/๒๓๒
อนติกฺกมนียา	๔๐๓/๓๐๓	อนภิรติยา	๒๕๑/๑๒
อนติกฺกมนีเย	๔๐๓/๓๐๒	อนยพฺยสนํ	๓๔๔/๑๘๓
อนติกฺกมนีโย	๔๐๓/๒๙๙-๓๐๒	อนวกาโส	๓๔๑/๑๗๑
อนติกฺกมาย	๔๐๓/๓๐๓	อนวเสสา	๓๕๒/๑๙๒
อนติริตฺตโภชเน	๔๕๗/๓๘๙	อนวเสสํ	๓๕๒/๑๙๒
อนติริตฺตํ	๔๕๒/๓๙๗	อนากปฺปสมฺปนฺนา	๓๖๓/๒๐๘
อนตฺตมนา	๓๑๖/๑๑๖	อนาคามิผลสจฺฉิกิริยาย	๓๘๕/๒๗๐
อนตฺตมโน	๓๓๖/๑๖๑	อนาคามิผลํ	๔๐๒/๒๙๘
อนตฺถสญฺหิตํ	๓๙๘/๒๘๖	อนาคามี	๓๑๐/๑๐๗
อนตฺถสญฺหิเตน	๔๐๑/๒๙๐	อนาฆาตํ	๓๙๙/๒๘๘
อนตฺถาย	๒๖๕/๓๘	อนาจารํ	๒๕๙/๒๕,๒๙๓/๖๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนาจิณฺณํ	๓๕๒/๑๙๑	อนุชานามิ	๒๔๔/๔-๕,๒๔๖/๖
อนาทรํ	๓๕๐/๑๘๙	อนุชานาหิ	๓๓๐/๑๔๗
อนาทริยํ	๓๗๑/๒๒๑	อนุชานิสฺสติ	๔๐๕/๓๐๕
อนาธารา	๒๕๔/๑๗	อนุชาเนยฺย	๔๐๕/๓๐๕
อนาปตฺติ	๓๕๒/๑๙๒	อนุญฺญาตา	๒๙๔/๗๘
อนาปตฺติกานํ	๓๘๖/๒๗๒	อนุญฺญาโต	๓๒๐/๑๒๑
อนาปตฺตึ	๓๕๒/๑๙๒	อนุญฺญาตํ	๒๕๐/๙
อนาปุจฺฉา	๓๖๐/๒๐๕	อนุทูเตน	๔๔๖/๓๖๘
อนาลินฺทกา	๓๐๐/๘๙	อนุทูโต	๔๔๖/๓๖๗
อนาวาสาย	๒๖๕/๓๘	อนุทูตํ	๔๔๖/๓๖๗
อนาสโว	๒๙๕/๘๐	อนุทฺธํเสติ	๒๖๖/๓๘
อนาหเฏ	๓๖๔/๒๑๑	อนุทฺธํเสสิ	๒๖๖/๓๙
อนิพนฺธนียา	๒๙๘/๘๗	อนุปขชฺช	๓๖๓/๒๐๘
อนิพนฺธนีโย	๒๙๘/๘๖	อนุปคมนํ	๓๙๒/๒๘๑
อนิมิตฺตา	๔๒๓/๓๒๖	อนุปติตฺวา	๒๗๐/๔๘
อนิสฺสโร	๔๑๙/๓๒๑	อนุปทฺทวา	๒๖๕/๓๗
อนีติกา	๒๖๕/๓๗	อนุปริยายิ	๒๕๒/๑๓
อนุกมฺปํ	๔๒๔/๓๓๐	อนุปสมฺปนฺนา	๔๐๔/๓๐๔
อนุกมฺปติ	๒๖๘/๔๓	อนุปสมฺปนฺโน	๓๑๒/๑๐๙
อนุกมฺปิตา	๔๐๑/๒๙๒	อนุปาทิเสสาย	๓๘๕/๒๖๙
อนุคฺคเหตพฺโพ	๓๗๘/๒๓๔	อนุปุพฺพกิริยา	๓๘๕/๒๖๗
อนุคฺคโห	๓๕๔/๑๙๓	อนุปุพฺพนิโรธา	๓๘๔/๒๖๔
อนุจิณฺโณ	๓๕๐/๑๘๙	อนุปุพฺพปฏิปทา	๓๘๕/๒๖๗
อนุชานาติ	๓๔๓/๑๗๙	อนุปุพฺพปพฺภาโร	๓๘๔/๒๖๔

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
อนุปุพฺพโปโณ	๓๘๔/๒๖๔	อนุวาโท	๔๒๘/๓๓๕
อนุปุพฺพสิกฺขา	๓๘๕/๒๖๗	อนุวาทำ	๔๒๘/๓๓๕
อนุปุพฺพิกถำ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘-๑๖๙	อนุวิโลเกสิ	๓๐๗/๑๐๑
อนุปุพฺเพน	๒๕๙/๒๖	อนุสาสติ	๓๐๘/๑๐๔
อนุปฺปณฺณตฺติ	๔๓๙/๓๕๔	อนุสาสนิยา	๓๗๘/๒๓๔
อนุปฺปตฺโต	๔๕๕/๓๘๓	อนุสาสนฺติ	๓๐๘/๑๐๔
อนุพนฺธา	๒๕๒/๑๔,๔๑๐/๓๑๐	อนุสาสิ	๓๔๕/๑๘๔
อนุพนฺธิตุ	๔๑๐/๓๑๑	อนุสาสิกาย	๔๒๔/๓๒๙
อนุพนฺธึ	๔๑๐/๓๑๐	อนุสาสิตพฺพา	๔๒๓/๓๒๗
อนุพนฺธึสุ	๒๕๒/๑๔	อนุสาสิตพฺโพ	๔๔๕/๓๖๐
อนุพฺพิคฺโค	๓๓๒/๑๕๒	อนุสาสิตุ	๔๒๔/๓๒๘
อนุพฺยญฺชนโส	๓๙๙/๒๘๙	อนุสาสิตฺวา	๔๒๓/๓๒๗
อนุภาเค	๓๑๘/๑๑๗	อนุสาสิยมานานำ	๓๔๕/๑๘๔
อนุภาคำ	๓๑๘/๑๑๗	อนุสาสิสฺสามิ	๓๓๐/๑๔๖
อนุมติกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖	อนุสาเสยฺย	๔๒๔/๓๒๘
อนุมาเนสฺสาม	๔๕๒/๓๗๗	อนุสิกฺขมานา	๓๔๗/๑๘๖
อนุโมทนฺติ	๓๖๒/๒๐๗	อนุสิฏฺฐา	๔๒๔/๓๒๙
อนุโมทิ	๒๙๕/๘๐	อนุสฺสงฺกี	๓๓๒/๑๕๒
อนุโมทิตพฺพำ	๓๖๒/๒๐๗	อนุสฺสาเวติ	๓๕๑/๑๙๐-๑๙๑
อนุโมทิตฺวา	๒๙๕/๘๐	อนูนานิ	๔๔๕/๓๖๔
อนุโมทิตุ	๓๖๒/๒๐๗	อนฺตำ	๓๕๗/๒๐๒
อนุโมทิสฺสนฺติ	๓๖๒/๒๐๗	อนฺตรฆเร	๓๑๔/๑๑๐
อนุวาโต	๓๒๘/๑๓๘	อนฺตรธายิ	๓๐๕/๙๖
อนุวาตำ	๒๕๖/๒๒	อนฺตรนฺตรา	๓๗๖/๒๒๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนุตฺตรวาสโก	๒๗๘/๕๖,๔๒๔/๓๒๘
อนุตฺตรสุโต	๓๓๒/๑๕๒
อนุตฺตรหิโต	๓๐๕/๙๖
อนุตฺตรหิตำ	๔๓๗/๓๕๐
อนุตฺตรา	๓๑๑/๑๐๗
อนุตฺตราภาชำ	๒๘๑/๕๙
อนุตฺตรามคฺเค	๒๕๘/๒๕
อนุตฺตรามุตฺตโก	๓๑๘/๑๑๘
อนุตฺตรายานำ	๓๘๙/๒๗๘
อนุตฺตรายิเก	๔๒๓/๓๒๖
อนุตฺตราเยน	๓๘๙/๒๗๘
อนุตฺเร	๔๓๘/๓๕๓
อนุตฺลิกฺขา	๓๘๔/๒๖๕
อนุติมวตฺถุำ	๓๒๓/๑๓๐
อนุเต	๒๗๙/๕๘
อนุเตปุรปาลกา	๓๓๙/๑๖๕
อนุเตปุเร	๓๓๒/๑๕๒
อนุเตปุรำ	๓๓๙/๑๖๕
อนุเตวาสิกา	๓๑๐/๑๐๕,๓๑๓/๑๐๙
อนุเตวาสินี	๔๑๐/๓๑๐
อนุโต	๒๕๖/๒๒
อนุโตปูตึ	๓๘๓/๒๖๓
อนุธกาเร	๓๐๕/๙๘
อนุธกาเรน	๔๔๗/๓๗๐
อนุธกาโร	๓๐๕/๙๖
อนุนำ	๒๙๕/๘๐
อนุวฑฺฒมาสำ	๔๐๓/๒๙๙
อเนกปริยาเยน	๓๐๕/๙๙
อโนวโฏ	๔๐๓/๓๐๐
อโนวสฺสโก	๓๖๑/๙
อปกฑฺฒิตุำ	๒๗๔/๕๓
อปกสฺสนฺติ	๓๕๒/๑๙๒
อปคตกาฬกำ	๓๐๕/๙๘
อปคตคพฺภา	๒๖๘/๔๔
อปคตสตฺถุสาสนำ	๔๕๗/๓๘๗
อปจยสฺส	๓๔๓/๑๗๘
อปนาเมตฺวา	๓๕๗/๑๙๙
อปมาโร	๔๒๓/๓๒๗
อปรชฺชุ	๔๒๗/๓๓๔
อปรชฺชุคตาย	๓๑๘/๑๑๘
อปรชฺฌนฺติ	๓๓๙/๑๖๕-๑๖๖
อปรชฺฌามิ	๒๖๕/๓๖
อปรปฺปจฺจยา	๓๔๐/๑๖๙
อปรปฺปจฺจโย	๓๐๕/๙๘
อปริกฺขิตฺตา	๒๙๒/๖๖
อปริกฺขิตฺโต	๓๐๓/๙๒
อปริกฺขิตฺตำ	๒๖๐/๓๐
อปริฬนฺเตน	๓๕๗/๒๐๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อปริสงฺกิตํ	๓๔๓/๑๗๙	อปฺปญฺญตฺตสฺส	๔๔๒/๓๕๗
อปริสุทฺธธมฺมเทสโน	๓๓๔/๑๔๖	อปฺปญฺญาปนา	๔๔๒/๓๕๗
อปริสุทฺธเวยฺยากรโณ	๓๓๔/๑๔๗	อปฺปฏิกมฺเม	๓๒๓/๑๓๐
อปริสุทฺธสีโล	๓๓๔/๑๔๕	อปฺปฏิกุกุลา	๓๓๐/๑๔๗
อปริสุทฺธาชีโว	๓๓๔/๑๔๖	อปฺปฏินิสฺสคฺเค	๓๒๓/๑๓๐
อปริสุทฺธาย	๓๘๖/๒๗๑	อปฺปฏิพทฺธา	๓๓๐/๑๔๗
อปริสฺสาวนเกน	๒๕๙/๒๖	อปฺปฏิมํเสน	๓๙๙/๒๘๗
อปสาเทติ	๓๓๖/๑๖๑	อปฺปฏิรูปํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๕
อปสฺสิมฺหา	๔๔๕/๓๖๑	อปฺปฏิวิรตา	๔๔๗/๓๖๙
อปสฺเสตพฺพา	๓๒๔/๑๓๔	อปฺปฏิสรณา	๓๐๐/๘๙
อปสฺเสนผลกํ	๓๒๔/๑๓๔	อปฺปฏิสาเมตฺวา	๓๖๐/๒๐๕
อปสฺเสนฺติ	๓๒๔/๑๓๔	อปฺปฏุจปิโต	๔๒๘/๓๓๕
อปสฺเสยฺย	๒๗๒/๕๘	อปฺปติสฺสา	๓๑๑/๑๐๗
อปหริเต	๓๖๖/๒๑๕	อปฺปตฺตํ	๔๓๘/๓๕๓
อปาทเกหิ	๒๕๑/๑๑	อปฺปนิคฺโฆโส	๔๕๖/๓๘๖
อปาทโก	๒๕๑/๑๑	อปฺปนิคฺโฆสํ	๓๐๗/๑๐๑
อปาปุริตุ	๒๙๖/๘๐	อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชก	๓๒๘/๑๓๗-๑๓๘
อปารุตา	๒๙๐/๖๕	อปฺปมตฺตโก	๓๒๘/๑๓๗
อปารุโต	๒๖๒/๓๓,๒๙๑/๖๖	อปฺปมตฺตา	๔๐๖/๓๐๖
อปิธานํ	๒๖๒/๓๓	อปฺปมตฺโต	๔๔๕/๓๖๓
อปุญฺญํ	๓๔๑/๑๗๐	อปฺปมาโณ	๒๕๑/๑๑
อปฺปกตญฺญุโน	๓๔๔/๑๘๒	อปฺปสทฺเทน	๓๖๔/๒๐๙
อปฺปจฺจกฺขาย	๔๓๔/๓๔๒	อปฺปสทฺโท	๔๕๖/๓๘๖
อปฺปญฺญตฺตํ	๒๙๔/๗๗	อปฺปสทฺทำ	๓๐๗/๑๐๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อปฺปสนฺนา	๓๓๘/๑๖๔	อพฺภญฺญาสิ	๔๔๕/๓๖๓
อปฺปสนฺนานํ	๒๔๓/๒, ๒๕๙/๒๖,	อพฺภาจิกฺขสิ	๔๔๘/๓๗๒
อปฺปสาทํ	๔๔๖/๓๖๗	อพฺภาจิกฺขามิ	๔๔๘/๓๗๑
อปฺปากิณฺณํ	๓๐๗/๑๐๑	อพฺภานารโห	๓๑๒/๑๐๙
อปฺปาณเก	๓๖๖/๒๑๕	อพฺภุคฺคนฺตฺวา	๒๕๒/๑๓
อปฺปาตงฺกํ	๒๖๘/๔๑	อพฺภุตา	๓๘๔/๒๖๔
อปฺปาพาธา	๒๖๐/๒๗	อพฺภุโต	๓๘๔/๒๖๔
อปฺปาพาธํ	๒๖๘/๔๑	อพฺภุตๆ	๓๘๓/๒๖๓
อปฺปายุกา	๓๓๙/๑๖๔	อพฺภุมฺเม	๒๕๕/๒๐
อปฺปิจฺฉา	๒๔๙/๘,๒๕๙/๒๖	อพฺภูตๆ	๒๗๐/๔๗
อปฺปิจฺฉตาย	๓๔๓/๑๗๘	อพฺเภยฺย	๓๗๖/๒๓๒
อปฺปิจฺฉสฺส	๓๔๓/๑๗๗	อพฺยตฺตา	๔๑๒/๓๑๔
อปฺปุริสกานิ	๔๐๒/๓๐๓	อพฺยตฺเตน	๔๑๒/๓๒๘
อปฺเปกจฺเจ	๔๕๐/๓๗๔	อพฺรหฺมจารี	๓๘๕/๒๖๗
อปฺเปตุๆ	๒๗๙/๕๘	อพฺรหฺมจารึ	๓๘๓/๒๖๓
อปฺเปนฺติ	๒๗๙/๕๘	อภิกฺกนฺตา	๓๘๓/๒๖๒
อปฺโปสุกฺกา	๓๓๐/๑๔๖	อภิกฺกนฺตาย	๓๘๓/๒๖๒
อปฺโปสุกฺโก	๓๓๒/๑๕๒	อภิกฺกนฺเตน	๒๙๔/๗๗
อปฺโผเฏนฺติ	๑๙๓/๖๙	อภิกฺกนฺตๆ	๓๐๕/๙๖,๙๘
อเปตชาตรูปรชตา	๔๔๘/๓๗๑	อภิกฺกม	๓๐๕/๙๖
อเปสิยมานา	๓๘๙/๑๓๘	อภิกฺกมนียๆ	๓๐๗/๑๐๑
อพีชๆ	๒๕๐/๑๐	อภิกฺขณๆ	๓๓๒/๑๕๐
อพฺพูหิตฺวา	๓๔๖/๑๘๕-๑๘๖	อภิกฺขุเก	๔๐๓/๒๙๙
อพฺภๆ	๔๔๗/๓๖๘	อภิกฺขุนี	๔๓๔/๓๔๒

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
อภิญฺญา	๔๔๕/๓๖๓	อภิรูหนฺติ	๒๘๔/๖๑
อภิญฺญาตา	๓๓๐/๑๔๕	อภิรูหิตุ๎	๒๘๔/๖๑
อภิญฺญาโต	๓๐๗/๑๐๒	อภิรูหิตพฺโพ	๒๘๔/๖๑
อภิฐาวิ	๓๔๒/๑๗๔	อภิรูเหยฺย	๒๘๔/๖๑
อภินนฺทิตฺวา	๔๔๕/๓๖๑	อภิวฑฺฒิ	๓๔๒/๑๗๖
อภินิปชฺชิตุ๎	๓๑๔/๑๑๑	อภิวาทนํ	๓๑๑/๑๐๘
อภินิปชฺชิตพฺพํ	๔๒๒/๓๒๖	อภิวาทาเปตพฺโพ	๓๕๗/๒๐๐
อภินิปชฺเชยฺย	๔๒๒/๓๒๖	อภิวาทาเปนฺติ	๒๖๑/๓๑
อภินิปฺผาเทติ	๓๓๑/๑๕๐	อภิวาทิสฺสนฺติ	๓๕๖/๑๙๘
อภินิมฺมิตฺวา	๓๓๓/๑๕๓	อภิวาเทตพฺพํ	๒๖๑/๓๑
อภินิสีทนฺติ	๓๑๔/๑๑๑	อภิวาเทตพฺโพ	๒๖๑/๓๑
อภินิสีทิตุ๎	๓๑๔/๑๑๑	อภิวาเทตฺวา	๒๖๐/๒๗
อภินิสีทิตพฺพํ	๔๒๒/๓๒๖	อภิวาเทนฺติ	๒๖๑/๓๑
อภินิสีเทยฺย	๔๒๒/๓๒๖	อภิวาเทนฺโต	๒๕๘/๒๕
อภิปฺปสนฺโน	๓๓๓/๑๕๓	อภิวาเทสฺสนฺติ	๓๕๖/๑๙๙
อภิภกฺขยิตฺวา	๓๔๖/๑๘๖	อภิสนฺนกายา	๒๖๐/๒๗
อภิภุยฺย	๓๔๙/๑๘๘	อภิหริยฺยติ	๓๓๓/๑๕๓
อภิภูตสฺส	๓๓๓/๑๕๓	อภิหริยฺยิสฺสติ	๓๓๕/๑๕๙
อภิภูโต	๓๔๘/๑๘๗	อมถิตกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖
อภิรมนฺติ	๓๐๖/๑๐๐, ๓๘๔/๒๖๔-๒๖๕	อมนาปึ	๓๓๔/๑๕๕-๑๕๘
		อมนุสฺสนฺตราเยน	๓๘๙/๒๗๘
อภิรมิสฺสนฺติ	๔๐๗/๓๐๗	อมนุสฺสา	๓๐๕/๙๖
อภิรุยฺหิตฺวา	๒๖๘/๔๔	อมูลิกาย	๒๖๖/๓๘
อภิรูโป	๓๔๒/๑๗๕	อมูลิเกน	๓๘๗/๒๗๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อมฺพเปสิกา	๒๕๐/๑๐	อรหตำ	๔๔๕/๓๖๓
อมฺพเปสิกำ	๒๕๐/๑๐	อรหติ	๓๑๐/๑๐๖-๑๐๗
อมฺพา	๒๕๐/๙	อรหตฺตผลำ	๔๐๒/๒๙๘
อมฺพำ	๒๕๐/๙	อรหตฺตาย	๓๘๕/๒๗๐
อมฺม	๓๓๐/๑๔๖-๑๔๗	อรหตฺตำ	๔๔๕/๓๖๓
อยเสน	๓๔๘/๑๘๗	อรหนฺตฆาตกา	๓๒๓/๑๓๐
อยสำ	๓๔๙/๑๘๘	อรหนฺตฆาตโก	๓๒๓/๑๓๑
อยฺย	๓๖๕/๒๑๓	อรหนฺโต	๔๕๐/๓๗๔
อยฺยปุตฺต	๓๐๗/๑๐๑	อรหนฺตำ	๓๐๔/๙๕
อยฺยปุตฺตา	๓๓๑/๑๔๙	อรหา	๒๕๒/๑๒
อยฺยสฺส	๔๔๕/๓๖๑	อรหำ	๓๑๒/๑๐๙
อยฺยา	๒๕๐/๙	อริยสฺส	๒๖๖/๓๙
อยฺยาย	๔๒๔/๓๒๙	อริโย	๓๘๕/๒๖๙
อยฺยิกา	๓๒๐/๑๒๑	อรุเณ	๓๘๓/๒๖๒
อยฺเย	๔๒๔/๓๒๙	อรุณำ	๓๘๓/๒๖๒
อยฺเยน	๒๖๕/๓๗	อลกฺขิโก	๓๔๒/๑๗๖
อยฺโย	๒๕๒/๑๓	อลปิตำ	๓๕๒/๑๙๑
อโยปตฺตำ	๒๕๒/๑๕	อลภมานา	๓๗๑/๒๒๒
อรกฺขิยา	๓๔๑/๑๗๔	อลภมาโน	๓๑๐/๑๐๕
อรญฺญคโต	๓๓๒/๑๕๐	อลาภาย	๒๖๕/๓๘
อรญฺญา	๒๙๔/๗๗	อลาเภน	๓๔๘/๑๘๗
อรญฺญายตเน	๓๔๖/๑๘๕	อลาภำ	๓๔๙/๑๘๘
อรญฺเญ	๒๙๔/๗๗	อลฺลเกโส	๒๖๖/๓๙
อรณิสหิตำ	๓๖๗/๒๑๖	อลฺลวตฺโถ	๒๖๖/๓๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อลฺเลน	๓๕๗/๒๐๐	อวเสเสหิ	๔๑๔/๓๑๖
อลฺเลหิ	๒๕๖/๒๒	อวเสสํ	๓๑๔/๑๑๑
อโลหิตา	๔๒๓/๓๒๖	อวิชฺชานีวุตา	๔๔๗/๓๖๙
อวกฺการปาฏึ	๓๖๖/๒๑๕	อวิทูเร	๓๒๑/๑๒๒
อวคณฺฑการกึ	๓๖๔/๒๑๑	อวิทฺทสู	๔๔๗/๓๗๐
อวงฺคึ	๔๑๗/๓๑๙	อวินยวาทิโน	๔๓๗/๓๕๑
อวจุตฺถ	๔๔๘/๓๗๑	อวินโย	๓๕๒/๑๙๑
อวณฺณึ	๒๖๕/๓๘	อวินยึ	๓๕๒/๑๙๑
อวตฺถุสฺมึ	๓๘๖/๒๗๒	อวินิจฺฉิตึ	๓๘๙/๒๗๙
อวนฺทิยา	๓๑๒/๑๐๙	อวิปฺปฏิสารกรึ	๓๙๘/๒๘๗
อวนฺทิโย	๓๑๒ /๑๐๙	อวิปฺปฏิสาราย	๔๐๑/๒๙๐-๒๙๑
อวปกาสนฺติ	๓๕๒/๙๖	อวิปฺปฏิสาโร	๔๐๑/๒๙๐-๒๙๑
อวปานกา	๒๙๖/๘๑	อวิภตฺตานิ	๓๒๒/๑๒๖
อวเลขนกฏญฺจึ	๒๙๑/๖๕	อวิภตฺตึ	๓๒๒/๑๒๖
อวเลขนปิฐโร	๒๙๑/๖๕	อวิสยฺหึ	๓๖๖/๒๒๕
อวเลขนปิฐรึ	๒๙๑/๖๖	อวิสฺสชฺชิตานิ	๓๒๑/๑๒๓
อวเลขนฺติ	๓๗๓/๒๒๕	อวิสฺสชฺชิตึ	๓๒๑/๑๒๓
อวเลขิตพฺพึ	๓๗๔/๒๒๖	อวิสฺสชฺชิยานิ	๓๒๑/๑๒๓
อวเลขิสฺสนฺติ	๓๗๓/๒๒๕	อวิสฺสชฺชิยึ	๓๒๑/๑๒๓
อวโลเกสิ	๒๖๘/๔๓	อวีตราคา	๔๓๗/๓๕๐
อวสฺสุโต	๓๘๕/๒๖๘	อเวภงฺคิยานิ	๓๒๒/๑๒๖
อวเสสานึ	๔๒๖/๓๓๓	อเวภงฺคิยึ	๓๒๒/๑๒๖
อวเสสานิ	๔๔๑/๓๕๖	อโวจุมฺห	๒๖๘/๔๒
อวเสสาโย	๔๒๖/๓๓๓	อสงฺฆฏฺฏนฺเตน	๓๕๗/๒๐๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อสทฺธมฺเมหิ	๓๔๘/๑๘๗
อสภาควุตฺติกา	๓๑๑/๑๐๗
อสมานาสนิเกหิ	๓๒๐/๑๒๑
อสมฺโภค	๒๖๕-๒๖๖/๓๘-๓๙
อสลฺลกฺเขตฺวา	๓๖๕/๒๑๒
อสิจมฺมํ	๓๔๐/๑๖๗
อสิสฺส	๒๗๐/๔๘
อสุจิสงฺกสฺสรสมาจารํ	๓๘๓/๒๖๓
อสุจิสงฺกสฺสรสมาจาโร	๓๘๕/๒๖๗
อสฺสตรีรถา	๓๐๕/๙๖
อสฺสตรึ	๓๓๕/๑๖๐
อสฺสตฺถรํ	๓๑๔/๑๑๑
อสฺสมณํ	๓๘๓/๒๖๓
อสฺสสฺส	๓๐๕/๖๙
อสฺสามณกํ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๕
อสฺสุตํ	๓๔๓/๑๗๙
อสฺสุมุขี	๔๐๒/๒๙๖
อสฺโสสิ	๒๕๒/๑๔,๓๐๕/๙๙
อสฺโสสุ	๒๔๓/๑-๓,๒๔๕/๕
อหินา	๒๕๑/๑๐
อหิเมขลิกาย	๓๓๓/๑๕๓
อหิราชกุลานิ	๒๕๑/๑๐
อหิวิจฺฉิกา	๒๕๑/๑๑
อสวทฺธโก	๒๕๘/๑๘,๒๕๗/๒๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[อา]	
อากงฺขติ	๓๖๖/๒๑๕
อากงฺขมาโน	๓๘๘/๒๗๘
อากาเรหิ	๓๘๘/๒๗๗-๒๗๘
อากาเส	๒๙๓/๖๘
อากิณฺโณ	๔๕๑/๓๗๕
อากิริตฺวา	๓๔๒/๑๗๖
อาโกเฏตพฺโพ	๒๘๒/๖๐
อาโกเฏติ	๓๖๕/๒๑๓
อาโกเฏตฺวา	๓๕๗/๒๐๐
อาโกเฏนฺติ	๒๘๒/๖๐
อาโกเฏยฺย	๒๘๒/๖๐
อาโกเฏสิ	๓๖๕/๒๑๓
อาคจฺฉนฺติ	๒๗๐/๔๗
อาคจฺฉิสฺสติ	๓๐๗/๑๐๑
อาคตปฏิปาฏิยา	๓๗๓/๒๒๔
อาคตาคเต	๔๔๖/๓๖๖
อาคตาคโม	๔๕๑/๓๗๕
อาคตานาคตสฺส	๒๙๔/๗๙
อาคนฺตุกคมิกานํ	๓๒๑/๑๒๒
อาคนฺตุกา	๓๒๑/๑๒๒
อาคนฺตุโก	๓๐๖/๙๙
อาคมํ	๓๙๘/๒๘๙
อาคมยมาโน	๒๖๘/๔๓

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
อาคมา	๒๕๑/๑๑	อาจารวิปตฺติยา	๓๘๗/๒๗๓
อาคเมตุ	๓๓๐/๑๔๙	อาจิกฺขิตุ	๔๐๗/๓๐๘
อาคเมตฺวา	๓๕๗/๒๐๐	อาจิกฺขิตพฺพ	๓๕๙/๒๐๔
อาคเมถ	๓๑๖/๑๑๕	อาจิกฺเขยฺย	๓๐๕/๙๘
อาคเมหิ	๓๓๐/๑๔๘	อาจิณฺณกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖,๔๕๐/๓๗๔
อาคิลายติ	๓๔๕/๑๘๔	อาจิณฺณํ	๓๕๒/๑๙๑
อาฆาโต	๓๓๖/๑๖๑	อาชีววิปตฺติยา	๓๘๗/๒๗๓
อาจมนกุมฺภี	๒๙๒/๖๗	อาชีวสาวกา	๒๗๐/๔๗
อาจมนปาทุกา	๒๙๒/๖๗	อาชีโว	๓๓๔/๑๔๖
อาจมนสราวโก	๒๙๒/๖๗	อาณตฺโต	๔๔๕/๓๖๓
อาจมิสฺสติ	๓๗๓/๒๒๔	อาณาเปตฺวา	๓๐๔/๙๕
อาจเมตพฺพํ	๓๗๓/๒๒๔	อาณาเปสิ	๒๕๐/๙
อาจเมตุ	๒๙๒/๖๗	อาณาเปหิ	๓๔๐/๑๖๗
อาจเมนฺติ	๓๗๓/๒๒๕	อาณิโจฬกํ	๔๒๒/๓๒๖
อาจเมสิ	๓๗๓/๒๒๔	อาตาปินี	๔๐๖/๓๐๖
อาจเมสุ	๓๗๓/๒๒๓	อาตาปี	๔๔๕/๓๖๓
อาจยาย	๔๐๖/๓๐๖	อาทาตพฺพ	๓๗๖/๒๓๓,๓๙๘/๒๘๕
อาจรติ	๒๕๙/๒๕	อาทาตุกาเมน	๓๙๘/๒๘๕
อาจรนฺติ	๒๙๓/๖๗	อาทาตุกาโม	๓๙๘/๒๘๕
อาจริตพฺพํ	๒๙๓/๖๙	อาทาย	๒๕๘/๒๕
อาจริยา	๓๘๑/๒๔๖	อาทาเส	๒๔๗/๖
อาจริยานํ	๓๑๐/๑๐๕	อาทิกลฺยาณา	๓๙๙/๒๘๘
อาจริโย	๓๘๐/๒๓๙	อาทิตฺตํ	๒๖๕/๓๗
อาจเรยฺย	๒๙๓/๖๙	อาทินฺนํ	๓๙๘/๒๘๗

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
อาทิยโต	๓๙๘/๒๘๖
อาทิยนฺติ	๔๑๑/๓๑๒
อาทิยมาโน	๓๙๘/๒๘๖
อาทิยาม	๔๔๖/๓๗๔
อาทิยิตุกาโม	๔๕๓/๓๗๘
อาทิสฺส	๓๒๐/๑๑๙
อาทีนวา	๒๔๙/๘
อาเทยฺยวาโจ	๓๐๗/๑๐๑
อาเทสนาปาฏิหาริยานุสาสนิยา	๓๔๕/๑๘๔
อาธาวนฺติ	๒๙๓/๖๙
อานิสํสา	๒๘๒/๕๙
อาปชฺชติ	๒๔๙/๘,๒๖๖/๓๙
อาปชฺชิสฺสติ	๓๐๘/๑๐๔
อาปชฺเชยฺย	๒๘๖/๖๒
อาปโณ	๔๑๗/๓๒๐
อาปตฺติ	๒๔๓/๒-๔,๒๔๕/๕
อาปตฺติคามินิโย	๔๑๐/๓๑๐
อาปตฺติวุฏฺฐานตา	๔๐๑/๒๙๒
อาปตฺติสามนฺตา	๓๗๖/๒๒๘
อาปทาสุ	๒๘๔/๖๑
อาปาทิ	๓๕๐/๑๘๙
อาปาทิกา	๔๐๒/๒๙๙
อาปายิโก	๓๔๘/๑๘๗,๓๕๐/๑๘๙

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
อาปุจฺฉิตพฺพ	๓๖๑/๒๐๕-๒๐๖
อาปุจฺฉิตฺวา	๓๖๒/๒๐๘
อาพาธปฺปจฺจยา	๒๔๗/๗,๒๗๕/๕๔
อาพาธา	๔๒๓/๓๒๗
อาภรณํ	๓๓๑/๑๔๙
อามนฺเตตฺวา	๓๖๖/๒๑๕
อามนฺเตสิ	๒๔๓/๒-๓,๒๔๕/๕
อามลกวณฺฏิกํ	๒๙๗/๘๓
อามิสํ	๔๒๑/๓๒๔
อามุตฺตมณิกุณฺฑลา	๓๐๕/๙๖
อายตเกน	๒๔๙/๘
อายตึ	๒๖๖/๓๙
อายมิสฺสามิ	๓๔๕/๑๘๔
อาโยค	๒๗๗/๕๖
อารกา	๓๘๕/๒๖๘
อารญฺญกา	๓๔๓/๑๗๘
อารญฺญเกน	๔๑๔/๓๑๗
อารญฺญโก	๓๔๓/๑๗๙
อารพฺภ	๔๓๙/๓๕๓
อารามปาลํ	๒๕๐/๙
อารามวตฺถุ	๓๒๑/๑๒๓
อารามิกเปสโก	๓๒๙/๑๓๘
อารามิโก	๓๖๑/๒๐๖
อารามูปจาเร	๒๗๐/๔๗

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาราโม	๒๖๒/๓๓,๒๙๐/๖๔	อาลิมฺปิตพฺพํ	๒๔๗/๗
อารูพฺหา	๓๔๒/๑๗๕	อาลิมฺปิตพฺพํ	๔๑๗/๓๑๙
อาโรจาเปสิ	๒๙๔/๗๙	อาลิมฺเปนฺติ	๒๔๘/๗
อาโรจิโต	๓๖๔/๒๐๙	อาโลกสนฺธิกณฺณภาคา	๓๗๐/๒๑๙
อาโรเจตพฺพํ	๓๓๙/๑๖๕-๑๖๖	อาโลกสนฺธิกรณมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗
อาโรเจติ	๒๖๘/๔๓	อาโลกิเตน	๒๙๔/๗๗
อาโรเจนฺติ	๓๘๖/๒๗๑	อาโลโก	๓๐๕/๙๖
อาโรเจยฺยาถ	๒๙๔/๗๘	อาโลโป	๓๖๔/๒๑๑
อาโรเจสิ	๒๕๘/๒๕	อาวฏฺฏนฺติ	๔๓๗/๓๕๐
อาโรเจสุ	๒๔๓/๑-๔	อาวฏฺฏิตฺวา	๒๕๔/๑๗
อาโรปิโต	๓๕๗/๒๐๐	อาวฏฺเฏสิ	๔๓๘/๓๕๓
อาโรเปตพฺพํ	๒๘๕/๖๒	อาวรณํ	๔๑๑/๓๑๒
อาโรเปตุ	๒๕๖/๒๒	อาวรเณ	๔๑๑/๓๑๒
อาโรเปตฺวา	๓๖๑/๒๐๖	อาวาสกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖,๔๕๐/๓๗๔
อาโรเปม	๒๘๕/๖๑	อาวาสิกา	๓๒๑/๑๒๒,๓๕๗/๑๙๙
อาโรเปยฺย	๒๘๕/๖๒	อาวาโห	๓๐๔/๙๔
อาโรหนฺตา	๒๕๗/๒๔	อาวิญฺฉนจฺฉิทฺทํ	๒๖๐/๒๙
อาโรหิตฺวา	๓๖๘/๒๑๖	อาวิญฺฉนรชฺชุ	๒๖๐/๒๙
อาลคฺเคตฺวา	๒๕๒/๑๒	อาเวณิกํ	๓๕๒/๑๙๒
อาลปติ	๓๐๕/๙๗	อาเวสนวิตฺถกํ	๒๕๗/๒๓
อาลมฺพนพาหํ	๒๕๗/๒๔	อาเวสนวิตฺถกํ	๒๕๗/๒๓
อาลินฺทา	๓๐๐/๘๙	อาเวฬํ	๒๙๓/๖๘
อาลิมฺปนฺติ	๔๑๗/๓๑๙	อาสชฺช	๓๕๐/๑๘๙
อาลิมฺปิตุ	๒๔๗/๗	อาสตฺติโย	๓๐๕/๙๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อาสถจีวรํ	๔๒๒/๓๒๖
อาสน	๒๖๘/๔๔,๓๒๙/๑๔๒
อาสนฺทิโก	๒๙๗/๘๓
อาสนฺที	๒๙๓/๖๙,๓๑๔/๑๑๐
อาสวา	๓๔๙/๑๘๘
อาสิญฺจิตพฺพํ	๓๕๗/๒๐๐
อาสิตฺตกุปฺปาเน	๒๖๔/๓๕
อาห	๒๖๕/๓๗
อาหจฺจปาทโก	๒๙๗/๘๒
อาหรถ	๒๕๐/๙
อาหิณฺฑนฺตา	๒๖๔/๓๕
อาหิณฺฑนฺติ	๒๕๓/๑๖
อาหิณฺฑิตุ	๒๗๐/๔๘
อาหิณฺฑิสฺสนฺติ	๒๗๐/๔๗
อาฬกมนฺทา	๓๐๐/๘๘
อาเฬเปตพฺโพ	๒๘๓/๖๐
อาเฬเปนฺติ	๒๘๓/๖๐
อาเฬเปยฺย	๒๘๓/๖๐
[อิ]	
อิกฺกาสํ	๒๙๘/๘๖
อิฏฺฐกาจยํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
อิฏฺฐกาปาการํ	๒๖๐/๓๐,๒๙๐/๖๕
อิฏฺฐกาโย	๓๐๘/๑๐๓
อิฏฺฐกาสนฺถารํ	๒๖๐/๓๐
อิฏฺฐกาโสปาณํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
อิตฺถนฺนาโม	๒๗๐/๔๘-๔๙
อิตฺถี	๒๕๕/๒๐,๒๖๘/๔๔
อิตฺถีปณฺฑกาปิ	๔๒๓/๓๒๖
อิทฺธิปาฏิหาริยํ	๒๕๒/๑๕
อิทฺธิปาฏิหาริยานุสาสนิยา	๓๔๕/๑๘๔
อิทฺธิมา	๒๕๒/๑๒
[อี]	
อีทิโส	๒๔๗/๖
[อุ]	
อุกฺกำสติ	๓๓๖/๑๖๑
อุกฺกาสิ	๓๑๐/๑๐๕
อุกฺกาสิกำ	๒๔๔/๔
อุกฺกาสิตพฺพำ	๓๗๔/๒๒๕
อุกฺกุชฺชติ	๒๖๗/๔๑
อุกฺกุชฺชตุ	๒๖๖/๔๐
อุกฺกุชฺชนา	๒๖๗/๔๑
อุกฺกุชฺชิตุ	๒๖๖/๔๐
อุกฺกุชฺชิตพฺโพ	๒๖๖/๔๐
อุกฺกุชฺชิโต	๒๖๗/๔๑
อุกฺกุชฺเชยฺย	๒๖๗/๔๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุกฺกุฏฺิกำ	๒๖๖/๔๐	อุจฺจฏฺฐาเน	๓๔๒/๑๗๔
อุกฺกุฏฺิกาย	๓๖๔/๒๐๙	อุจฺจตรเก	๓๒๐/๑๒๐
อุกฺกุฏฺจึ	๒๗๘/๔๖	อุจฺจวตฺถุกำ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
อุกฺขิตฺตกา	๓๒๓/๑๓๐	อุจฺจา	๒๙๗/๘๔
อุกฺขิตฺตกาย	๓๖๔/๒๐๙	อุจฺจาเรตฺวา	๓๖๖/๒๑๔
อุกฺขิตฺตโก	๓๒๓/๑๓๑	อุจฺจาวจ	๒๕๒/๑๕,๒๕๓/๑๖
อุกฺขิปติ	๓๘๕/๒๖๘	อุจฺจาสทฺท	๒๕๒/๑๔
อุกฺขิปิตฺวา	๓๐๐/๘๘	อุจฺจาสยนมหาสยนานิ	๓๑๔/๑๑๐
อุกฺขิปิยติ	๒๕๔/๑๙	อุจฺจินาตุ	๔๓๗/๓๕๑
อุกฺขิปิยึสุ	๒๗๙/๕๗	อุจฺเจ	๒๙๗/๘๓
อุกฺเขปนียำ	๓๗๘/๒๓๗	อุจฺฉิฏฺโจทกำ	๒๕๕/๒๐
อุกฺลาป	๓๐๒/๙๒,๓๕๗/๒๐๑	อุจฺฉุกฺเขตฺเต	๔๐๓/๓๐๓
อุคฺคณฺหิ	๒๔๕/๑๘๕	อุชุภูเตสุ	๒๙๕/๖๙
อุคฺควาทินี	๓๔๗/๑๘๗	อุชุชคฺฆิกาย	๓๖๔/๒๐๙
อุคฺคเหตา	๓๔๗/๑๘๖	อุชุชวนิกาย	๔๔๕/๓๖๐
อุคฺฆำสิยติ	๒๕๔/๑๘	อุชุชวึสุ	๔๕๓/๓๗๙
อุคฺฆำเสตพฺโพ	๒๔๓/๒	อุชฺฌานสญฺญินา	๓๖๔/๒๑๑
อุคฺฆำเสนฺติ	๒๔๓/๑-๒	อุชฺฌายติ	๒๗๐/๔๗
อุคฺฆำเสยฺย	๒๔๓/๒	อุชฺฌายนฺตสฺส	๒๗๐/๔๗
อุคฺฆำเสสฺสนฺติ	๒๔๓/๑-๒	อุชฺฌายนฺตานำ	๒๔๓/๑-๒
อุคฺฆาฏนกิฏฺิกำ	๓๐๐/๘๙	อุชฺฌายนฺติ	๒๔๓/๑-๒
อุคฺฆาเฏตพฺพา	๒๙๖/๘๑	อุชฺฌิตฺวา	๒๕๗/๒๔
อุจฺจโก	๒๙๗/๘๓	อุฏฺฐหนฺติ	๒๕๔/๑๙
อุจฺจงฺเก	๓๓๒/๑๕๓	อุฏฺฐาเปสิ	๓๐๘/๑๐๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุฏฺฐาย	๒๖๐/๒๗
อุฏฺฐาสิ	๓๐๕/๙๖
อุฏฺเจถ	๓๑๔/๑๑๕
อุฑฺฑิตฺวา	๒๕๒/๑๒,๒๗๐/๔๘
อุณฺณภิสึ	๒๙๗/๘๕
อุณฺณานาภี	๒๕๑/๑๑
อุณฺณี	๒๔๙/๙
อุณฺณึ	๒๙๗/๘๕
อุณฺหกาเล	๒๙๖/๘๑
อุณฺหกาโล	๓๕๗/๒๐๑
อุณฺหาภิตตฺตา	๓๗๑/๒๒๒
อุณฺเห	๒๕๔/๑๗
อุตฺตาลึ	๓๑๘/๑๑๘
อุตฺตุปฺปมาณึ	๔๒๕/๓๓๓
อุตฺตมงฺเค	๔๐๓/๓๐๒
อุตฺตรตฺถรณานิ	๔๔๕/๓๖๒
อุตฺตรนฺเตน	๓๗๒/๒๒๓
อุตฺตรปาสกึ	๒๖๐/๒๙
อุตฺตรา	๓๕๗/๒๐๑
อุตฺตราสงฺคสตานิ	๔๔๕/๓๖๑
อุตฺตราสงฺคึ	๒๖๖/๔๐
อุตฺตริตฺวา	๓๗๖/๒๒๙
อุตฺตริภงฺคานิ	๓๐๔/๙๔
อุตฺตริมนุสฺสธมฺเม	๔๓๙/๓๕๔
อุตฺตริมนุสฺสธมฺมึ	๒๕๒/๑๕
อุตฺตานา	๓๖๕/๒๑๒
อุตฺรสฺโต	๓๓๒/๑๕๒
อุทกกฏาหึ	๒๖๒/๓๓
อุทกจนฺทนิกึ	๒๖๒/๓๓
อุทกเตลเกน	๒๔๖/๖
อุทกโทณิกาย	๓๗๒/๒๒๓
อุทกโทณึ	๒๖๒/๓๓
อุทกนิทฺธมึ	๒๖๐/๓๐
อุทกนิธานึ	๒๖๐/๒๙
อุทกนฺตราเยน	๓๘๙/๒๗๘
อุทกปฏิคฺคเห	๓๖๔/๔๐
อุทกปฏิคฺคาหโก	๓๖๔/๔๐
อุทกปฏิจฺฉาทึ	๒๖๑/๓๒
อุทกปตฺเต	๒๔๗/๖
อุทกปุณฺณึ	๒๖๒/๓๔
อุทกภาชนึ	๒๖๒/๓๓
อุทกมาติกึ	๒๖๓/๓๔
อุทกสราวกึ	๒๖๐/๒๙
อุทกึ	๒๕๘/๒๕
อุทคฺคจิตฺตึ	๓๐๕/๙๘
อุทคฺโค	๓๐๕/๙๗,๓๔๓/๑๗๙
อุทธึ	๓๕๐/๑๘๕
อุทปาทิ	๓๐๕/๙๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุทปานรชฺชุ	๒๖๒/๓๓	อุทฺทิสฺสกตํ	๓๑๓/๑๐๙
อุทปานสาลํ	๒๖๒/๓๓	อุทฺทิเสยฺย	๓๘๖/๒๗๑
อุทปานสาลาโย	๓๐๗/๑๐๓	อุทฺทิเสยฺยาถ	๓๘๖/๒๗๑
อุทปาน	๒๖๑/๓๓,๓๐๗/๑๐๓	อุทฺเทสภตฺตํ	๓๒๕/๑๓๕
อุทรํ	๓๑๑/๑๐๗	อุทฺเทเสน	๓๘๒/๒๔๖
อุทรวาตาพาโธ	๒๘๙/๖๔	อุทฺเทสํ	๓๒๐/๑๒๐
อุทานํ	๓๓๒/๑๕๐	อุทฺโทสิโต	๔๓๑/๓๓๙
อุทาเนติ	๓๓๒/๑๕๐	อุทฺธึ	๓๔๑/๑๗๐
อุทาเนสิ	๓๓๒/๑๕๑	อุทฺธมฺมํ	๔๕๗/๓๘๗
อุทาหริตพฺพํ	๓๘๖/๒๗๑	อุทฺธมฺมานิ	๔๕๗/๓๙๐
อุทาหเรยฺย	๓๘๘/๒๗๘	อุทฺธราเปตพฺพา	๓๓๐/๑๔๖
อุทุกฺขลิกํ	๒๖๐/๓๐,๒๙๑/๖๖	อุทฺธราเปตพฺพานิ	๓๓๐/๑๔๖
อุทฺทิฏฺฐานุทฺทิฏฺฐํ	๓๒๖/๑๓๕	อุทฺธราเปตฺวา	๓๓๐/๑๔๖
อุทฺทิสติ	๓๒๐/๑๒๐	อุทฺธโลมึ	๓๑๔/๑๑๑
อุทฺทิสตุ	๓๘๓/๒๖๒	อุทฺธาสุธึ	๓๐๐/๘๙
อุทฺทิสนฺเตน	๓๒๐/๑๒๐	อุทฺริยติ	๓๒๔/๑๓๒
อุทฺทิสาเปตพฺโพ	๓๗๖/๒๒๙	อุนฺทูเรหิ	๒๕๗/๒๔
อุทฺทิสาเปติ	๓๒๐/๑๒๐	อุปกิริตุํ	๒๖๐/๓๑
อุทฺทิสาเปตุกาโม	๓๗๖/๒๒๙	อุปกฺกิลิฏฺฐา	๔๔๗/๓๖๘
อุทฺทิสาเปนฺเตน	๓๒๐/๑๒๐	อุปกฺกิเลสา	๔๔๗/๓๖๘
อุทฺทิสิตุํ	๓๒๖/๑๓๖	อุปกฺกิเลเสหิ	๔๔๗/๓๖๘
อุทฺทิสิตพฺพํ	๓๒๖/๑๓๖	อุปกฺกิเสโส	๔๔๗/๓๖๘
อุทฺทิสิสฺสามิ	๓๘๖/๒๗๑	อุปคจฺฉยฺย	๓๔๓/๑๗๘
อุทฺทิสฺส	๓๑๓/๑๐๙	อุปคจฺฉามิ	๔๕๕/๓๘๒

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
อุปคจฺเฉยฺยุ	๔๓๗/๓๕๒
อุปคโต	๒๗๐/๔๗
อุปฆาเสตุ	๒๔๔/๔
อุปจาร	๒๖๐/๒๙,๓๐๐/๘๘
อุปจิกาหิ	๒๕๔/๑๘
อุปจิตำ	๓๔๑/๑๗๐
อุปชานาหิ	๓๓๐/๑๔๖
อุปชฺฌาย	๓๗๕-๓๗๖/๒๒๖-๒๒๗
อุปฏฺฐาโก	๓๓๒/๑๕๓
อุปฏฺฐานสาลา	๓๐๑/๙๐
อุปฏฺฐานสาลาโย	๓๐๗/๑๐๒
อุปฏฺฐานำ	๓๓๕/๑๕๙
อุปฏฺฐาเปตพฺพำ	๓๕๙/๒๐๒
อุปฏฺฐาเปนฺติ	๓๖๗/๒๑๖
อุปฏฺเจนฺติ	๓๐๘/๑๐๓
อุปฑฺฒาสเนน	๓๔๕/๑๘๔
อุปทหาตพฺโพ	๔๐๑/๒๙๐
อุปทฺทุตา	๓๒๑/๑๒๒
อุปทฺทุตา	๔๓๗/๓๕๑
อุปธาวิตฺวา	๒๗๔/๕๒
อุปนทฺโธ	๒๕๙/๒๖
อุปนนฺธิ	๒๕๙/๒๕
อุปนาเมตพฺพา	๓๘๒/๒๔๗
อุปนาเมนฺติ	๔๕๔/๓๘๑
อุปนิกฺขมนฺติ	๒๙๔/๗๗
อุปนิกฺขิปนฺติ	๓๕๘/๒๐๓
อุปนิกฺขิปิตพฺพำ	๓๕๘/๒๐๔
อุปนิกฺขิปิสฺสนฺติ	๓๕๘/๒๐๓
อุปนิชฺฌายิตพฺพำ	๔๒๐/๓๒๔
อุปนิชฺฌายิสฺสนฺติ	๔๒๐/๓๒๔
อุปนิชฺฌายึสุ	๔๒๐/๓๒๔
อุปนิชฺฌายึสุ	๔๒๐/๓๒๔
อุปนิพนฺธิตฺวา	๓๒๖/๑๓๖
อุปนิสฺสยำ	๔๒๐/๓๒๔
อุปนิสฺสาย	๓๑๑/๑๐๗
อุปเนนฺติ	๔๔๕/๓๖๒
อุปปชฺชถ	๓๕๐/๑๘๕
อุปริโต	๓๐๐/๘๘
อุปริปฏิจฺฉนฺเน	๔๓๕/๓๔๓
อุปริมุทฺธนิ	๓๔๒/๑๗๖
อุปริโสเต	๓๗๒/๒๒๓
อุปโรเป	๓๐๓/๙๒
อุปสงฺกมตุ	๔๑๓/๓๑๕
อุปสงฺกมิ	๒๖๐/๒๗
อุปสงฺกมิตุำ	๓๐๔/๙๕
อุปสงฺกมิตฺวา	๒๕๒/๑๒
อุปสงฺกมิสฺสสิ	๓๐๔/๙๖
อุปสงฺกมิสฺสามิ	๓๐๕/๙๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุปสนฺโต	๓๐๕/๙๘	อุปฺปชฺเชยฺย	๓๓๒/๑๕๓
อุปสมฺปชฺช	๔๔๕/๓๖๓	อุปฺปชฺเชยฺยุ	๓๔๙/๑๘๘
อุปสมฺปชฺชิตุกามา	๔๓๐/๓๓๗	อุปฺปนฺน	๒๕๖/๒๑,๒๕๒/๑๒,
อุปสมฺปชฺเชยฺยุ	๓๔๕/๑๘๕		๒๙๗/๘๒
อุปสมฺปทา	๓๔๕/๑๘๕	อุปฺปลมาลํ	๔๐๓/๓๐๒
อุปสมฺปทาเปกฺขา	๔๒๔/๓๓๐	อุปฺปาเฏตฺวา	๒๙๗/๘๕
อุปสมฺปทาเปกฺขาโย	๔๒๓/๓๒๗	อุปฺปาทิตํ	๓๔๑/๑๗๐
อุปสมฺปทำ	๔๒๔/๓๒๙	อุปฺปาเทสิ	๓๓๒/๑๕๐
อุปสมฺปนฺนา	๔๐๓/๓๐๒	อุปฺสมฺปนฺโน	๓๑๒/๑๐๙
อุปสมฺปนฺเนน	๓๑๒/๑๐๙	อุเปติ	๓๘๗/๒๗๗
อุปสมฺปาเทตพฺพา	๔๓๐/๓๓๗	อุเปหิ	๔๔๔/๓๕๔
อุปสมฺปาเทติ	๔๒๕/๓๓๐	อุโปสถคฺคํ	๓๒๔/๑๓๒
อุปสมฺปาเทนฺติ	๔๓๐/๓๓๗	อุโปสถิกำ	๓๒๕/๑๓๕
อุปสมฺปาเทยฺย	๔๒๕/๓๓๐	อุโปสถ	๓๔๓/๑๘๑,๔๑๑/๓๑๓
อุปสย	๔๓๑/๓๓๙,๔๓๙/๓๕๔	อุพฺพาหาเปตพฺพำ	๓๓๐/๑๔๖
อุปาสโก	๒๕๘/๒๕	อุพฺพาหาเปตฺวา	๓๓๐/๑๔๖
อุปาสิกา	๓๕๑/๑๙๑	อุพฺพาหิกาย	๔๕๖/๓๘๕
อุปาหนตฺถวิกำ	๒๕๘/๒๕	อุพฺพาพฺหา	๒๕๙/๒๗
อุปาหนาโย	๒๕๘/๒๕	อุพฺพิคฺโค	๓๓๒/๑๕๒
อุปฺปชฺชนฺติ	๔๕๔/๓๘๑	อุพฺพินยำ	๔๕๗/๓๘๗
อุปฺปชฺชิ	๓๓๒/๑๕๓,๔๔๕/๓๖๒	อุพฺพินยานิ	๔๕๗/๓๙๐
อุปฺปชฺชิเยถ	๓๗๘/๒๓๔	อุพฺภุชิตพฺพำ	๓๗๔/๒๒๕
อุปฺปชฺชิสฺสติ	๓๓๒/๑๕๓	อุพฺภุชิตฺวา	๓๗๓/๒๒๔
อุปฺปชฺชึสุ	๓๑๑/๑๐๘	อุภโตกาชำ	๒๘๑/๕๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุภโตพฺยญฺชนํ	๓๒๐/๑๒๑
อุภโตพฺยญฺชนก	๓๒๓/๑๓๐,๑๓๑
อุภโตโลหิตกุปฺปานิ	๓๑๔/๑๑๑
อุภโตวณฺฏิกมาลํ	๒๙๓/๖๘
อุภโตวินเย	๔๓๙/๓๕๔
อุภโตสงฺเฆ	๔๐๓/๓๐๐
อุภยตฺถ	๓๑๙/๑๑๙
อุภยานิ	๓๙๙/๒๘๙
อุโภ	๓๓๐/๑๔๗
อุมฺมตฺตก	๓๒๓/๑๓๐
อุมฺมทฺทิตพฺพํ	๒๔๗/๗
อุมฺมทฺเทนฺติ	๒๔๗/๗,๔๑๗/๓๑๙
อุยฺยานภูมึ	๓๓๑/๑๔๙
อุยฺยานํ	๒๗๐/๔๗
อุยฺโยชิตา	๓๐๗/๑๐๑
อุยฺโยเชสิ	๓๔๐/๑๖๙
อุรุ๋	๒๔๓/๑
อุรจฺฉทึ	๒๙๓/๖๘
อุลฺลิตฺตาวลิตฺตํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
อุลฺลุมฺปตุ	๔๒๔/๓๒๙
อุลฺโลก	๒๙๗/๘๕,๓๕๗/๒๐๑
อุลฺโลเกตฺวา	๓๔๑/๑๗๐
อุสิรมยํ	๒๖๙/๔๖
อุสฺสงฺกี	๓๓๒/๑๕๒,๓๔๐/๑๖๗
อุสฺสนฺน	๓๒๘/๑๓๗,๓๗๒/๒๒๒
อุสฺสหติ	๓๓๐/๑๔๗
อุสฺสหนฺติ	๒๗๕/๕๓
อุสฺสาทิยึสุ	๓๐๘/๑๑๗
อุสฺสาเทติ	๓๘๔/๒๖๔
อุสฺสาเทตฺวา	๓๗๖/๒๒๘
อุสฺสาเปตฺวา	๒๕๗/๒๔,๓๔๒/๑๗๔
อุสฺสารยึสุ	๓๑๘/๑๑๗
อุสฺสาหิโต	๓๓๙/๑๖๕
อุสฺสุกฺกํ	๓๐๘/๑๐๔,๔๔๓/๓๕๘
อุสฺสุยฺยกา	๓๓๘/๑๖๔
อุสฺสุยฺยนฺติ	๓๓๘/๑๖๔
อุสฺเสพฺเหนฺติ	๒๙๓/๖๙

[อู]

อูรุ	๒๔๓/๑-๓,๓๓๙/๑๖๕, ๔๑๑/๓๑๑-๓๑๒
อูนตฺตึ	๓๘๕/๒๖๕
อูหตา	๓๗๔/๒๒๖
อูหญฺญิ	๓๕๗/๒๐๑,๓๗๐/๒๑๙

[เอ]

เอกโก	๓๖๒/๒๐๗
เอกจงฺกเม	๓๗๐/๒๒๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
เอกจฺเจ	๓๑๐/๑๐๖
เอกจฺโจ	๓๓๔/๑๕๕
เอกตฺถรณปาปุวรเณ	๒๖๔/๓๖
เอกตฺถรณปาวุรณา	๒๙๓/๖๘
เอกตฺถรเณ	๒๖๔/๓๖
เอกโต	๓๕๑/๑๙๐
เอกโตกาชํ	๒๘๑/๕๙
เอกโตวณฺฏิกมาลํ	๒๙๓/๖๘
เอกโตอุปสมฺปนฺนา	๔๒๕/๓๓๑
เอกโตอุปสมฺปนฺนาย	๔๒๓/๓๒๗
เอกถาเล	๒๖๔/๓๖
เอกนฺตโลมึ	๓๑๔/๑๑๑
เอกปริยายกตํ	๔๑๖/๓๑๘
เอกปาวุรณา	๒๖๕/๓๗
เอกปาวุรเณ	๒๖๔/๓๖
เอกปีเจ	๓๒๐/๑๒๑
เอกภาชเน	๒๖๔/๓๖
เอกมญฺเจ	๒๖๔/๓๖
เอกมนฺตํ	๒๖๐/๒๗
เอกเมกํ	๒๗๓/๕๑
เอกรโส	๓๘๔/๒๖๕,๓๘๕/๒๖๙
เอกวิหาเร	๓๗๐/๒๒๑
เอกสํ	๒๗๐/๔๘
เอกเสน	๔๐๖/๓๐๗
เอกาสเน	๒๙๓/๖๘
เอกาเหน	๒๙๔/๗๘
เอกิกาย	๔๓๒/๓๔๐
เอถ	๓๔๓/๑๗๗
เอวรูป	๒๕๙/๒๕,๒๘๙/๖๔, ๓๐๗/๑๐๒,๓๒๓/๑๒๗, ๓๓๓/๑๕๔
เอหิ	๒๖๕/๓๗

[โอ]

โอการํ	๓๐๕/๙๘
โอกาสสฺส	๓๐๗/๑๐๒
โอกาเส	๓๑๑/๑๐๗
โอกิริยึสุ	๓๖๙/๒๑๘
โอกุกมิ	๓๔๕/๑๘๔
โอกุกมิตฺวา	๓๓๑/๑๔๙,๔๒๐/๓๒๒
โอกุกมฺม	๔๓๗/๓๕๐
โอกุชิตฺตจกุขุนา	๓๖๔/๒๐๙
โอกุชิตฺตจกุขู	๒๙๔/๗๗
โอคาเหตฺวา	๒๗๙/๕๘
โอคุณฺจิตา	๓๕๖/๑๙๘
โอคุณฺจิเตน	๓๖๔/๒๐๙
โอคุมฺเพตฺวา	๒๕๗/๒๔
โอจินนฺติ	๒๙๓/๖๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โอจินาเปติ	๒๙๓/๖๘	โอพนฺธิตฺวา	๒๕๖/๒๒
โอฏฺโจ	๒๕๔/๑๗-๑๘	โอภาสิตพฺพา	๔๑๑/๓๑๑
โอตปฺปติ	๓๐๑/๙๐	โอภาเส	๔๔๓/๓๕๘
โอตรนฺตานำ	๓๗๒/๒๒๓	โอภาเสนฺติ	๔๑๑/๓๑๑
โอตริตพฺพำ	๓๖๘/๒๑๗	โอโภเค	๓๗๖/๒๒๘
โอตาเปตพฺโพ	๒๕๔/๑๗	โอมุญฺจิตฺวา	๓๒๖/๑๓๖
โอตาเปตฺวา	๒๕๔/๑๗	โอรกำ	๓๓๘/๑๖๔
โอตาเปนฺติ	๒๕๔/๑๗	โอรโต	๓๕๗/๒๐๒
โอตาเปยฺย	๒๕๔/๑๗	โอรมตฺตเกน	๓๕๐/๑๘๙
โอตฺถริกำ	๒๕๗/๒๗	โอโรโธ	๔๔๕/๓๖๐
โอตฺถริตฺวา	๒๕๔/๑๘	โอโรเปตุำ	๒๗๕/๕๓
โอตฺถริยติ	๒๖๐/๒๘	โอโรเปตฺวา	๓๔๒/๑๗๕
โอตฺถริยนฺติ	๒๕๗/๒๔	โอโรหติ	๓๓๐/๑๔๕
โอทน	๒๗๓/๕๑,๓๖๔/๒๑๐	โอโรหิตฺวา	๓๐๕/๙๗
โอทาเตหิ	๒๖๘/๔๒	โอลมฺพกำ	๒๘๑/๕๙
โอนทฺธปีจำ	๒๙๗/๘๕	โอโลกนเกน	๔๑๗/๓๑๙
โอนทฺธมญฺจำ	๒๙๗/๘๕	โอโลเกตุำ	๒๔๗/๗
โอนทฺธา	๔๔๗/๓๗๐	โอโลเกนฺติ	๒๔๗/๖
โอนทฺธิตุำ	๒๙๗/๘๕	โอโลเกยฺย	๒๔๗/๖
โอนีตปตฺตปาณึ	๒๖๘/๔๔	โอวฏฺฏิกำ	๒๔๕/๕
โอปาเตตพฺพ	๓๗๖/๒๒๘	โอวโฏ	๔๐๓/๓๐๐
โอปิลาเปตพฺพา	๓๖๖/๒๑๕	โอวทติ	๓๐๘/๑๐๔
โอผุนาเปตพฺพำ	๓๓๐/๑๔๖	โอวทนฺติ	๓๐๘/๑๐๔
โอผุนาเปตฺวา	๓๓๐/๑๔๖	โอวทิ	๓๔๕/๑๘๔

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
โอวทิตุ	๔๑๒/๓๑๓
โอวทิตพฺโพ	๔๔๕/๓๖๐
โอวทิยมานำ	๓๔๕/๑๘๔
โอวรกำ	๓๐๗/๑๐๒
โอวสฺสติ	๒๖๑/๓๒
โอวาทฏฺฐปิตาย	๔๑๑/๓๑๓
โอวาทุปสงฺกมนำ	๔๐๓/๒๙๙
โอวาท	๓๑๑/๑๐๗,๔๑๒/๓๑๔
โอสกฺเกยฺยำ	๔๕๑/๓๗๕
โอสณฺเหตพฺพา	๒๔๖/๖
โอสณฺเหนฺติ	๒๔๖/๖
โอสณฺเหยฺย	๒๔๖/๖
โอโลเกตพฺพำ	๒๔๗/๖
โอสเรยฺย	๓๔๓/๑๗๘
โอสาริกำ	๓๐๐/๘๙
โอสิญฺจนฺติ	๔๑๑/๓๑๑
โอสิญฺจิ	๓๖๔/๒๑๐
โอสิญฺจิตพฺพา	๔๑๑/๓๑๑
โอสิญฺจึสุ	๓๖๔/๒๑๐
โอสิญฺเจยฺย	๔๑๑/๓๑๑
โอหร	๒๕๒/๑๓
โอหรตุ	๒๕๒/๑๒
โอกิริยิสฺสนฺติ	๓๖๙/๒๑๘
โอหาย	๓๖๒/๒๐๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
โอหาริโต	๒๕๒/๑๔
โอหาเรตพฺพำ	๓๕๗/๒๐๑
โอพาริเก	๔๔๓/๓๕๘
[ก]	
กจฺฉุโรคาพาโธ	๒๔๔/๔
กญฺญา	๓๐๕/๙๖
กฏิภารำ	๒๘๑/๕๙
กฏิสุตฺตกำ	๒๔๕/๕,๔๒๒/๒๓๖
กฏิสฺสำ	๓๑๕/๑๑๑
กฏฺฐตาลำ	๒๙๖/๘๑
กฏฺฐมยำ	๒๕๖/๒๑
กถินมณฺฑปำ	๒๕๗/๒๔
กถินรชฺชุำ	๒๕๖/๒๒
กถินสาลำ	๒๕๗/๒๔
กถินำ	๒๕๖/๒๒
กณฺจสุตฺตกำ	๒๔๕/๕
กณฺเจ	๒๘๒/๖๐
กณฺฑวนฺติ	๒๖๐/๓๐
กณฺณกิตาโย	๒๕๖/๒๑
กณฺณคูถเกหิ	๒๗๖/๕๕
กณฺณมลหรณิโย	๒๗๖/๕๕
กณฺณมลหรณึ	๑๗๗/๕๖
กณฺณา	๒๗๖/๕๕

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
กณฺณ	๓๗๐/๒๒๘
กต	๒๕๑/๑๑,๒๖๕/๓๗,๔๔๙/๓๗๓
กตฺตรทณฺโฑ	๓๕๗/๒๐๐
กตฺตริกาย	๒๗๕/๕๔
กตฺตุกาม	๒๖๓/๓๔,๔๔๙/๓๗๓
กตฺวา	๒๔๓/๒
กถ	๒๕๒/๑๕
กทลี	๓๓๕/๑๖๐
กทฺทโมทเกน	๔๑๑/๓๑๑
กนฺทรา	๒๙๔/๗๗
กปฺป	๓๕๔/๑๙๓
กปฺปก	๓๓๑/๑๔๙-๑๕๐
กปฺปฏิจิตกำ	๔๓๔/๑๘๐
กปฺปฏโจ	๓๔๘/๑๘๗๓๕๐/๑๘๙
กปฺปติ	๒๕๙/๒๕,๔๑๑/๓๑๓, ๔๔๖/๓๖๖
กปฺปาเปตพฺพา	๒๗๕/๕๓
กปฺปาเปนฺติ	๒๗๕/๕๓
กปฺปิยกุฏิโย	๓๐๗/๑๐๒
กมฺพล	๓๑๔/๑๑๑,๓๒๔/๑๓๓
กมฺมกรำ	๔๑๗/๓๒๐
กมฺมกรี	๔๑๗/๓๒๐
กมฺมกรึ	๔๑๗/๓๒๐
กมฺมกเร	๓๐๔/๙๔-๙๕
กมฺมกโร	๔๑๗/๓๒๐
กมฺมปฺปตฺตาโย	๔๑๐/๓๑๐
กมฺมสเตน	๒๗๓/๕๑
กมฺมา	๓๓๐/๑๔๖
กมฺเม	๓๓๐/๑๔๖
กมฺมำ	๒๗๔/๕๒
กเรยฺย	๒๔๗/๗,๒๕๑/๑๐-๑๑
กเรยฺยำ	๓๐๘/๑๐๓
กเรยฺยาถ	๓๘๖/๒๗๑
กเรยฺยาสิ	๓๐๖/๙๙
กลหการโก	๓๑๙/๑๑๙,๓๔๗/๑๘๖
กลหชาตา	๔๑๐/๓๐๙
กลโห	๓๙๘/๒๘๖-๒๘๗
กลาพุกำ	๒๗๘/๕๖-๕๗
กลฺยาณวากฺกรณา	๒๘๕/๖๑
กลฺยาณวาจา	๒๘๕/๖๑
กลฺลจิตฺตำ	๓๐๕/๙๘
กวาฏ	๒๕๕/๑๙,๒๖๐/๒๙
กวาฏปิฏฺจำ	๓๕๗/๒๐๑
กสิสจาฏึ	๔๔๖/๓๖๖
กสิสมโย	๒๕๒/๑๕
กสิมฺพกำ	๒๕๖/๒๒
กาจมโย	๒๕๒/๑๕
กาปุริสำ	๓๓๕/๑๖๐

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
กามโภคิโน	๒๔๓/๓-๔,๒๔๕/๕
กาย	๒๔๓/๑-๒,๔๓๘/๓๕๓
กายคตาย	๔๓๘/๓๕๓
กายปฺปจาลกํ	๓๖๔/๒๐๙
กายพนฺธน	๒๕๘/๒๕,๒๗๘/๕๖-๕๗
กายสมาจาเรน	๓๙๙/๒๘๗
กายิกํ	๓๙๙/๒๘๘
กายุรุ	๒๔๕/๕
การณา	๒๕๒/๑๕
การาเปตพฺพ	๒๔๓/๔,๓๘๐/๒๔๕
การาเปตุกามา	๓๒๐/๑๒๑
การาเปตฺวา	๓๓๐/๑๔๖
การาเปนฺติ	๒๔๓/๔
การาเปยฺย	๒๔๓/๔
การาเปสิ	๓๐๗/๑๐๒
กาล	๒๕๑/๑๐,๒๖๘/๔๓
กาลกต	๒๕๑/๑๐,๓๒๐/๑๒๑
กาลกา	๒๙๖/๘๑
กาลกิริยาย	๓๒๐/๑๒๑
กาลสฺเสว	๒๙๔/๗๗
กาพวณฺณ	๒๕๗/๒๔,๒๙๘/๘๗
กาพวณฺณกตา	๒๙๘/๘๖
กาพวณฺณกรณมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗
กิณฺเณน	๒๕๖/๒๑
กุกฺกุจฺจายติ	๒๔๔/๕
กุกฺกุจฺจายนฺตา	๒๕๐/๑๐
กุกฺกุจฺจายนฺติ	๒๔๙/๘
กุกฺกุจฺจายนฺโต	๒๘๔/๖๑
กุกฺกุฏปตฺเตน	๒๕๖/๒๑
กุจารี	๓๒๑/๑๒๔
กุฑฺฑปาโท	๒๖๐/๒๙,๓๐๐/๘๘
กุฑฺเฑ	๒๔๓/๓
กุณฺฑกมตฺติกํ	๒๙๘/๘๗
กุตฺตกํ	๓๑๔/๑๑๑
กุทฺทาโล	๓๒๑/๑๒๔
กุมารกวณฺณํ	๓๓๓/๑๕๓
กุมฺภการิกํ	๒๙๓/๖๙
กุมฺภเถนเกหิ	๔๐๓/๓๐๓
กุมฺภึ	๓๔๒/๑๗๕
กุรุวินฺทกสุตฺติยา	๒๔๓/๔
กุลงฺกปาทกํ	๓๐๐/๘๘
กุลปุตฺตา	๔๔๕/๓๖๓
กุลวํ	๔๔๕/๓๖๒
กุลา	๓๓๐/๑๔๕
กุลานิ	๓๕๗/๒๐๐
กุลานุทยตาย	๓๔๓/๑๗๗
กุลูปกึ	๔๒๐/๓๒๐
กุลูปกึ	๔๒๐/๓๒๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
กุลฺลกวิหาโร	๔๕๕/๓๘๓
กุพิรปาทก	๒๙๗/๘๒
กูลํ	๒๖๑/๓๒
เกวลา	๒๕๑/๑๑
เกเส	๒๔๖/๖
โกจฺฉ	๒๔๖/๖,๒๙๗/๘๓
โกฏิสนฺถเรน	๓๐๗/๑๐๑
โกฏฺฐาเปตพฺพ	๔๑๖/๓๑๙
โกฏฺฐาเปนฺติ	๔๑๖/๓๑๘
โกฏฺฐาเปยฺย	๔๑๖/๓๑๙
โกฏฺจก	๒๖๐/๓๐,๒๙๒/๖๖
โกโณ	๒๗๙/๕๘
โกปีนํ	๒๕๒/๑๕
โกลาหลํ	๓๑๖/๑๑๓
โกวิทา	๓๑๑/๑๐๘
โกเสยฺยํ	๓๑๔/๑๑๑
[ข]	
ขชฺชกํ	๓๒๗/๑๓๖
ขชฺชกภาชโก	๓๒๗/๑๓๖
ขชฺชติ	๒๕๔/๑๘
ขชฺชนฺติ	๒๙๖/๘๐
ขณฺฑผุลฺลํ	๓๐๘/๑๐๔,๔๓๘/๓๕๓
ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณํ	๔๓๙/๓๓๓
ขณฺฑผุลฺลปฏิสงฺขรณมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗-๑๒๘
ขนฺธภารํ	๒๘๑/๕๙
ขาทนีย	๒๕๒/๑๔,๒๖๘/๔๒,๔๔
ขาทนฺตสฺส	๒๘๒/๖๐
ขาทนฺตา	๓๗๓/๒๒๔
ขาทนฺติ	๒๖๑/๓๑
ขาทนฺเตน	๓๗๔/๒๒๖
ขาทเน	๒๘๒/๕๙
ขาทามิ	๓๑๑/๑๐๗
ขาทิตุํ	๒๘๙/๖๔
ขาทิตพฺพํ	๒๖๑/๓๑
ขาทิตฺวา	๒๘๙/๖๔
ขิตฺตจิตฺต	๓๒๓/๑๓๐,๑๓๑
ขียติ	๒๖๘/๔๔,๒๗๐/๔๗
ขียนฺตานํ	๒๔๓/๑-๒
ขียนฺติ	๒๔๓/๑-๒
ขีลํ	๒๕๖/๒๒
ขุทฺทเก	๒๖๐/๒๙,๓๐๐/๘๘
ขุทฺทานุขุทฺทกานิ	๔๔๑/๓๕๖
ขุรภณฺฑํ	๒๗๕/๕๓
ขุรสิปาฏิกํ	๒๗๕/๕๓
ขุรสิลํ	๒๗๕/๕๓
ขุรํ	๒๗๕/๕๓

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเฐ/องฺเก
[ค]	
คจฺฉ	๓๑๖/๑๑๔
คจฺฉติ	๒๗๐/๔๘
คจฺฉถ	๒๕๐/๙
คจฺฉนฺตสฺส	๒๘๔/๖๑
คจฺฉนฺตา	๓๔๐/๑๖๙
คจฺฉนฺติ	๒๕๘/๒๕
คจฺฉาม	๓๔๕/๑๘๔
คจฺฉามิ	๓๐๕/๙๙
คจฺฉาหิ	๓๔๐/๑๖๙
คจฺฉิสฺสนฺติ	๒๔๘/๗
คจฺเฉยฺย	๒๔๘/๗
คจฺเฉยฺยํ	๔๓๘/๓๕๓
คณกํ	๑๗๘/๕๗
คณฺจิกผลกํ	๒๗๙/๕๘
คณฺจิกา	๒๗๙/๕๘
คณฺจิกาโย	๒๗๙/๕๘
คณฺจิกํ	๒๗๙/๕๗
คณฺโฑ	๔๒๓/๓๒๗
คณฺหถ	๓๔๔/๑๘๒
คณฺหนฺติ	๔๑๔/๓๑๖
คณฺหาติ	๓๓๕/๑๖๐
คณฺหาตุ	๓๔๔/๑๘๒
คณฺหาม	๔๕๔/๓๘๒

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเฐ/องฺเก
คณฺหามิ	๓๑๙/๑๑๙
คณฺหาหิ	๔๑๔/๓๑๖
คณฺหึสุ	๓๔๔/๑๘๒
คณฺเหยฺย	๔๑๔/๓๑๖
คต	๓๐๕/๙๙,๓๒๒/๑๒๔,๔๕๑/๓๗๕
คตฺตานิ	๒๖๐/๓๐,๒๖๒/๓๔
คนฺตุ	๓๔๗/๑๘๖
คนฺตพฺพ	๒๔๘/๗,๔๑๓/๓๑๔
คนฺตุกาม	๔๑๐/๓๑๐,๔๓๐/๓๓๗
คนฺตฺวา	๒๕๐/๙,๒๕๘/๒๕
คนฺธํ	๒๖๔/๓๕
คนฺธพฺพหตฺถเกน	๒๔๓/๓
คนฺธพฺพา	๓๘๔/๒๖๖
คพฺภ	๓๐๐/๘๘,๓๓๕/๑๖๐
คมิกา	๓๖๐/๒๐๕
คมิโก	๔๑๔/๓๑๖
ครุธมฺม	๓๗๖/๒๓๒,๔๐๓/๒๙๙,๓๐๒
ครุนิสฺสยํ	๔๕๔/๓๘๒
คหปติ	๒๕๒/๑๒-๑๓
คหปติจีวรํ	๓๔๓/๑๗๘-๑๗๙
คหิต	๓๐๗/๑๐๑,๓๑๘/๑๑๗
คาม	๒๕๘/๒๕,๒๗๘/๕๖,๓๐๗/๑๐๑
คามกาวาส	๓๑๙/๑๑๘,๓๒๑/๑๒๒
คามกฺเขตฺตานิ	๓๓๓/๑๕๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
คามณี	๔๔๘/๓๗๐-๓๗๑
คามทฺวาเรน	๒๗๐/๔๘
คามนฺตำ	๓๑๓/๑๗๘
คามนฺตรำ	๔๔๒/๓๗๗,๔๔๗/๓๘๗
คามนฺตรกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖, ๔๕๐/๓๗๔,๔๕๗/๓๘๗
คามปฏิวา	๒๔๓/๑-๒
คายนฺตสฺส	๒๔๙/๘
คายนฺติ	๒๔๙/๘
คายาม	๒๔๙/๘
คายิตพฺโพ	๒๔๙/๘
คายิสฺสนฺติ	๒๔๙/๘
คาหาปกำ	๓๑๗/๑๑๗
คาหาเปตพฺพ	๒๗๕/๕๕,๔๒๔/๓๒๘
คาหาเปตฺวา	๔๒๔/๓๒๘
คาหาเปนฺติ	๒๗๕/๕๔
คาหาเปยฺย	๒๗๕/๕๕
คิมฺหิโก	๓๓๐/๑๔๕
คิรคฺคสมชฺโช	๒๔๘/๗,๒๙๗/๘๕
คิริคุหา	๒๙๔/๗๗
คิลาน	๒๔๔/๔,๒๖๔/๓๕, ๒๗๐/๔๘,๓๑๖/๑๑๔
คิหินิวตฺถำ	๒๘๐/๕๘
คิหิปารุตำ	๒๘๐/๕๘
คิหิวิกฏำ	๓๑๕/๑๑๑
คิหี	๒๔๓/๓-๔,๒๔๕/๕
คีตำ	๒๔๘/๗
คีตสฺสเรน	๒๔๙/๘
คีวายำ	๓๑๖/๑๑๖
เครุกปริกมฺมำ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
เครุกปริกมฺมกตา	๒๙๘/๘๖, ๓๕๗/๒๐๑
เครุกปริกมฺมกรณมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗
โคฆำสิกาย	๒๕๗/๒๔
โคจโร	๓๕๗/๒๐๐
โคปิโต	๓๓๒/๑๕๒
โคโยนิยา	๒๗๓/๕๑

[ฆ]

ฆฏกำ	๒๖๙/๔๕
ฆฏิกฏาเหน	๒๕๕/๒๐
ฆฏิกาย	๒๙๓/๖๘
ฆฏิกำ	๒๖๐/๒๙
ฆฏเฏตพฺโพ	๓๗๐/๒๒๑
ฆฏเฏสิ	๒๕๘/๒๕
ฆราวาสตฺถ	๓๓๐/๑๔๖
ฆสานสฺส	๓๔๖/๑๘๖
ฆำสาเปตพฺพำ	๔๑๘/๓๑๙

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ฆสาเปนฺติ	๔๑๖/๓๑๘
ฆสิยติ	๒๕๓/๑๖
ฆาตาเปยฺยุ	๓๓๑/๑๔๙
โฆโร	๒๙๕/๗๙
โฆโส	๓๐๔/๙๕
[จ]	
จกฺกเภทาย	๓๔๓/๑๘๐
จกฺกเภโท	๓๔๓/๑๗๘
จกฺกลิกนฺตริกาย	๒๙๖/๘๑
จกฺกวฏฺฏกํ	๒๖๒/๓๓
จกฺขุมนฺโต	๓๐๕/๙๘
จกฺขุโรคาพาโธ	๒๔๗/๗
จกฺขุสฺสํ	๒๘๒/๕๙
จงฺกมติ	๓๐๕/๙๗
จงฺกมนเวทิกํ	๒๖๐/๒๘
จงฺกมนสาลํ	๒๖๐/๒๘
จงฺกมนฺตา	๒๖๐/๒๘
จงฺกมนฺติ	๒๖๐/๒๘
จงฺกโม	๒๖๐/๒๘
จณฺฑตโร	๓๓๕/๑๕๙
จณฺฑา	๓๓๑/๑๔๙
จณฺโฑ	๓๔๒/๑๗๔
จตุกฺกณฺณกํ	๒๘๐/๕๘

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
จตุคฺคุณํ	๓๔๕/๑๘๔
จตุปฺปเทหิ	๒๕๑/๑๑
จตุปฺปโท	๒๕๑/๑๑
จตุรงฺคินิยา	๓๓๑/๑๔๙
จตุรงฺคุลํ	๒๘๒/๖๐
จตุรสฺสํ	๒๗๕/๕๓
จนฺทนคณฺฑิ	๒๕๒/๑๒
จนฺทนสารสฺส	๒๕๒/๑๒
จนฺทนิก	๒๖๒/๓๓
จนฺทิมสุริยา	๔๔๗/๓๖๘
จปุจปุการก	๓๖๔/๒๑๑,๓๗๓/๒๒๕
จมฺมขณฺฑำ	๒๖๒/๓๓,๒๙๓/๗๓
จมฺมปฏฺเฏน	๔๑๖/๓๑๘
จโย	๒๖๐/๒๘
จรติ	๒๗๔/๕๒
จรนฺติ	๒๕๕/๑๙-๒๐
จรมาโน	๓๑๕/๑๑๑
จรหิ	๓๓๖/๑๖๑
จริตพฺพำ	๒๕๕/๑๙-๒๐
จริตฺวา	๓๔๓/๑๘๑
จริสฺสนฺติ	๓๖๕/๒๑๓
จเรยฺย	๒๕๕/๑๙-๒๐
จาตุทฺทิสสฺส	๒๙๔/๗๙,๓๑๕/๑๑๒
จาตุมาสำ	๒๖๓/๓๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
จามริวีชนี	๒๖๙/๔๖
จาริกํ	๓๑๕/๑๑๑
จิกฺขลฺลํ	๒๖๐/๒๙-๓๐
จิงฺคุลเกน	๒๙๓/๖๘
จิตฺตํ	๒๙๔/๗๗
จิตฺตกํ	๓๑๔/๑๑๑
จิตฺตกา	๓๒๐/๑๒๒
จิตฺตปุปฺปาทา	๓๓๓/๑๕๓
จิตฺเตน	๒๕๑/๑๐
จิตฺรานิ	๒๕๓/๑๖
จิตฺรานิ	๒๕๓/๑๖
จินิตฺวา	๓๐๘/๑๐๓
จิรฏฺฐิติกํ	๔๐๓/๓๐๒
จิรปฺปฏฺฐิตํ	๔๕๕/๓๘๓
จีวรกมฺมํ	๓๖๙/๒๑๘
จีวรปฏิคฺคาหโก	๓๒๗/๑๓๖
จีวรปริกฺขาโร	๔๔๕/๓๖๒
จีวรปิณฺฑปาตเสนาสนคิลานปจฺจย-เภสชฺชปริกฺขาเรน	๓๐๘/๑๐๓
จีวรภาชโก	๓๒๗/๑๓๖
จีวรรชฺชุ	๒๕๗/๒๔,๓๐๐/๘๙
จีวรวํสํ	๒๕๗/๒๔,๓๐๐/๘๙
จีวรสหสฺสํ	๔๔๕/๓๖๒
จีวรานิ	๒๙๖/๘๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
จีวรํ	๒๕๖/๒๐-๒๓
จุณฺณิ	๓๗๒/๒๒๓
จุณฺเณตพฺพํ	๒๔๗/๗
จุณฺเณนฺติ	๒๔๗/๗
เจตสา	๒๙๕/๘๐
เจตโส	๓๐๕/๙๘
เจติเย	๓๒๓/๑๒๗
เจเตติ	๓๔๓/๑๘๐
เจโตปริวิตกฺกํ	๔๕๓/๓๗๙
เจพฺพปฏิกํ	๒๖๘/๔๓
โจทเกน	๓๙๙/๒๘๗
โจทิตา	๔๒๘/๓๓๖
โจทิโต	๔๒๘/๓๓๖
โจเทตุํ	๔๒๘/๓๓๖
โจเทตพฺพ	๓๓๙/๒๘๗,๔๐๑/๒๙๐
โจเทตุกาเมน	๓๓๙/๒๘๗
โจเทนฺตสฺส	๔๒๘/๓๓๖
โจเทนฺติ	๔๒๘/๓๓๕
โจเทนฺติยา	๔๒๘/๓๓๖
โจเทสิ	๔๐๑/๒๙๐
โจรนฺตราเยน	๓๘๙/๒๗๘
โจรา	๓๖๗/๒๑๖
โจโร	๒๗๐/๔๘
โจพฺกํ	๒๕๔/๑๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โจพเกน	๒๖๒/๓๔
โจพปฏเฺฐน	๔๑๖/๓๑๘
โจพภิสึ	๒๙๗/๘๕
โจพวฏฺฏิยา	๔๑๖/๓๑๘
โจพเวณิยา	๔๑๖/๓๑๘
[ฉ]	
ฉฑฺฑิตํ	๒๙๗/๘๕
ฉฑฺเฑตพฺพํ	๓๕๗/๒๐๑,๓๖๔/๒๑๑
ฉตฺต	๒๕๔/๑๙,๒๗๐/๔๖
ฉตฺตปคฺคหิตา	๒๗๐/๔๖-๔๗
ฉนฺทโส	๒๘๕/๖๑
ฉนฺทาคตึ	๓๑๗/๑๑๖,๓๒๖/๑๓๕
ฉมายํ	๑๕๔/๑๘
ฉมฺภิตตฺตํ	๓๐๕/๙๖
ฉวสีสสฺส	๒๕๕/๒๐
ฉวสฺส	๒๕๒/๑๕
ฉพฺภิญฺโญ	๓๑๐/๑๐๗
ฉาทนมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗
ฉาเทตพฺโพ	๓๖๑/๒๐๖
ฉาเทติ	๒๘๒/๕๙
ฉาโป	๓๑๑/๑๐๗
ฉินฺทนฺติ	๒๗๔/๕๒
ฉินฺที	๒๕๑/๑๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ฉินฺทิตุ	๒๕๓/๑๖
ฉินฺทิตพฺพํ	๒๕๑/๑๒
ฉินฺทิตฺวา	๓๒๐/๑๒๒
ฉินฺเทยฺย	๒๕๑/๑๒
เฉตฺวา	๓๐๕/๙๘
เฉทาเปตุ	๒๗๕/๕๔
เฉทาเปตพฺพา	๒๗๕/๕๔
เฉทาเปนฺติ	๒๗๕/๕๔
เฉทาเปยฺย	๒๗๕/๕๔
เฉเทตพฺพา	๓๗๖/๒๓๓
[ช]	
ชคฺคโต	๓๔๖/๑๘๖,๓๔๗/๑๘๖
ชตุมยุ	๒๕๖/๒๑,๒๗๖/๕๕
ชนตา	๒๔๗/๘
ชนฺตาฆร	๒๖๐/๒๗-๓๐
ชนฺตาฆรปฏิจฺฉาที	๒๖๑/๓๒
ชนฺตาฆรปีจุ	๒๖๐/๓๐
ชนฺตาฆรวตฺตุ	๓๗๒/๒๒๓
ชนฺตาฆรสาลา	๒๖๑/๓๒,๓๗๒/๒๒๓
ชเนตฺติยา	๔๐๒/๒๙๙,๔๔๓/๒๕๙
ชราทุพฺพโล	๒๔๔/๔,๒๙๒/๖๖
ชโลคึ	๔๔๖/๓๖๖,๔๕๐/๓๗๔
ชหนฺติ	๓๘๔/๒๖๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ชาคโรติ	๒๖๕/๓๘
ชาตรูปึ	๓๘๔/๒๖๕
ชาตรูปรชตํ	๔๔๖/๓๖๖-๓๖๗
ชาตรูปรชตปฺปฏิคฺคหณา	๔๔๗/๓๖๘-๓๖๙
ชาตึ	๔๒๔/๓๒๙
ชาติยา	๓๑๑/๑๐๗-๑๐๘
ชายนฺติ	๔๕๖/๓๘๔
ชายาโย	๔๐๗/๓๐๗
ชาริโย	๔๐๗/๓๐๗
ชาลวาตปานํ	๒๙๖/๘๑
ชิคุจฺฉมาโน	๔๔๕/๓๖๓
ชิณฺโณ	๓๓๖/๑๖๐
ชิรติ	๒๕๖/๒๒,๒๗๘/๕๗
ชิรนฺติ	๒๗๘/๕๗
ชิวหานิจฺฉารกึ	๓๖๔/๒๑๑
ชีรติ	๒๖๐/๒๙,๒๗๙/๕๘, ๒๙๓/๗๔,๓๐๐/๘๘
ชีว	๒๘๘/๖๓
ชีวตุ	๒๘๘/๖๓
ชีวถ	๒๘๘/๖๓
ชีวิกาย	๓๓๑/๑๔๙
ชีวิตา	๓๔๐/๑๖๗
ชีวิตึ	๔๔๗/๓๖๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ฌ]	
ฌานสฺส	๓๑๐/๑๐๖
ฌายิตุ	๒๙๕/๗๙
[ญ]	
ญตฺติ	๒๖๖/๓๘,๒๖๗/๔๐
ญาณทสฺสนึ	๓๓๔/๑๕๘
ญาตมนุสฺโส	๓๐๗/๑๐๒
ญาติสาโลหิตา	๒๖๖/๓๙
ญาเปตพฺโพ	๒๖๕/๓๘,๒๖๖/๔๐
ญาเปสิ	๔๓๗/๓๕๒,๔๓๙/๓๕๓
[ฐ]	
ฐเปนฺติ	๒๗๕/๕๓
ฐเปตพฺพา	๒๗๕/๕๔
ฐเปตฺวา	๒๙๓/๖๙
ฐสฺสติ	๔๐๓/๓๐๒
จิตก	๓๑๖/๑๑๔,๓๒๐/๑๒๐
จิโต	๒๕๒/๑๔,๒๖๘/๔๕,๓๓๑/๑๕๔
[ฑ]	
ฑยฺหนฺติ	๒๘๓/๖๐
ฑยฺหมาเน	๒๘๓/๖๐
ฑหติ	๒๖๐/๒๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ต]	
ตชฺชนียํ	๓๗๖/๒๓๒
ตณหาทาสา	๔๔๗/๓๗๐
ตโตนิทานํ	๓๔๖/๑๘๖-๑๘๗
ตถาคตปฺปเวทิเต	๔๐๒/๒๙๖
ตถาคตา	๓๐๖/๑๐๐
ตถาคโต	๒๖๘/๔๓,๓๑๒/๑๐๙
ตถาทนฺโต	๓๔๒/๑๗๖
ตทวสริ	๒๕๙/๒๖
ตทหุปสมฺปนฺนสฺส	๔๐๓/๒๙๙
ตทหุโปสเถ	๓๔๔/๑๘๒
ตนฺตกํ	๒๗๗/๕๖
ตนฺตภณฺฑกํ	๒๗๗/๕๖
ตปนฺติ	๔๔๗/๓๖๘
ตปฺปจฺจยา	๓๖๖/๒๖๖,๒๘๗/๖๓
ตมฺพโลหมโย	๒๕๒/๑๕
ตรุโณ	๓๓๓/๑๕๓
ตพากสฺส	๔๐๓/๓๐๓
ตาทิสโก	๓๔๗/๑๘๗
ตาลจฺฉิทฺทํ	๒๙๒/๖๖
ตาลวณฺฏํ	๒๖๙/๔๖
ตาลานิ	๒๙๖/๘๑
ตาวกาลิกํ	๓๒๔/๑๓๒
ตาวพหุ	๓๐๗/๑๐๒
ติกโภชนํ	๓๔๓/๑๗๗
ติโกฏิปริสุทฺธํ	๓๔๓/๑๗๙
ติฏเจยฺยาม	๓๑๑/๑๐๗
ติณจุณฺณํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๒/๓๓
ติณจฺฉทนา	๓๐๐/๘๙
ติณตฺถิเกน	๔๔๘/๓๗๒
ติณภิสึ	๒๙๗/๘๕
ติณสนฺถารโก	๒๕๔/๑๘,๒๙๖/๘๑
ติณฺณวิจิกิจฺโฉ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
ติตฺติโร	๓๑๑/๑๐๗
ติตฺถายตนํ	๔๓๔/๓๔๒
ติตฺถิยา	๒๕๕/๑๙
ติปุมโย	๒๕๒/๑๕
ติรจฺฉานวิชฺชา	๒๘๗/๖๓
ติโรกรณึ	๓๐๐/๘๘
ตุจฺฉํ	๓๘๒/๒๕๕
ตุณหี	๒๖๖/๓๙
ตุณหีภาเวน	๒๙๔/๗๘,๓๐๕/๙๙
ตุนฺนวาโย	๓๐๘/๑๐๓
ตุมฺพกฏาเหน	๒๕๕/๑๙
ตุโม	๓๓๔/๑๕๖
ตุริเยหิ	๓๓๐/๑๔๕
ตุวฏฺฏิตพฺพํ	๒๖๔/๓๖
ตุวฏฺเฏยฺย	๒๖๔/๓๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ตูลิกํ	๓๑๔/๑๑๑
เตจีวริกา	๔๕๐/๓๗๔
เตเมตพฺพา	๓๗๒/๒๒๓
เตเมนฺติ	๒๖๐/๒๙
เตลํ	๓๒๘/๑๓๘
เตลปชฺโชตํ	๓๐๖/๙๙
เตวิชฺโช	๓๑๐/๑๐๗
โตรณํ	๓๐๓/๙๓
[ถ]	
ถกิตา	๒๗๖/๕๕
ถกิยนฺติ	๒๙๖/๘๐
ถเกตพฺพา	๓๕๗/๒๐๒
ถณฺฑิ	๔๐๒/๒๙๙,๔๔๓/๓๕๙
ถาลิปากสตานิ	๓๓๓/๑๕๓
ถุสปิณฺฑา	๒๙๘/๘๖
เถรานุเถเรหิ	๓๖๒/๒๐๘
โถกสฺส	๓๐๗/๑๐๒
[ท]	
ทกฺขนฺติ	๓๐๕/๙๙,๓๔๐/๑๖๙
ทกฺขิณา	๓๕๗/๒๐๒
ทฏฺฐพฺโพ	๓๓๗/๑๖๑
ทฏฺโฐ	๒๕๑/๑๐,๒๙๗/๘๔
ทณฺฑกจิณฺ	๒๕๖/๒๒
ทณฺฑปริสฺสาวนํ	๒๕๙/๒๒
ทณฺฑสตฺถกํ	๒๕๖/๒๑
ทณฺฑสมฺมตี	๒๗๐/๔๘
ทณฺฑสิกฺกํ	๒๗๐/๔๘
ทนฺตกฏฺฐ	๒๘๒/๕๙,๓๗๓/๒๒๔
ทนฺตมยํ	๒๕๖/๒๑,๒๗๖/๕๕
ทนฺตมํสํ	๔๑๖/๓๑๙
ทวฑาหกา	๒๘๓/๖๐
ทฺวงฺคุลกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖
ทฺวารวาตปานํ	๓๖๐/๒๐๕
ทสปเท	๒๙๓/๖๘
ทสฺสติ	๒๕๙/๒๖
ทสฺสนํ	๔๒๑/๓๒๔
ทสฺเสตพฺพํ	๒๕๒/๑๕
ทพฺพิทฺโท	๓๐๘/๑๐๓
ทาจิกํ	๒๗๕/๕๓
ทาตุกามิยา	๓๖๘/๒๑๗
ทานกถํ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
ทารุวารกํ	๒๖๒/๓๓
ทารุจยํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๙
ทารุตฺถิเกน	๔๔๘/๓๗๒
ทารุปตฺตสฺส	๒๕๒/๑๕
ทารุปาการํ	๒๖๐/๓๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ทารุภณฺฑำ	๒๙๓/๖๙
ทารุสนฺถารำ	๒๖๐/๓๐
ทารุโสปาณำ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๙
ทิฏฺฐธมฺมสุขวิหารมนุยุตฺโต	๓๓๖/๑๖๐
ทิฏฺฐสุตปิรสงฺกิตำ	๓๙๖/๒๘๓
ทิฏฺฐานุคตึ	๒๔๙/๘
ทิฏฺฐิคตำ	๓๗๖/๒๓๓
ทิฏฺฐิวิปตฺติยา	๓๙๗/๑๘๔
ทินฺโน	๓๐๙/๑๐๔,๔๓๑/๓๓๙
ทิปาทโก	๒๕๑/๑๑
ทิปฺปติ	๔๔๕/๓๖๔,๔๕๐/๓๗๓
ทิพฺพาย	๔๕๑/๓๗๕
ทิยฺยมาเน	๒๗๓/๕๑
ทิวสภาโค	๔๒๕/๓๓๓
ทิสากุสเลน	๓๖๘/๒๑๘
ทิสฺสนฺติ	๔๑๐/๓๑๐
ทีฆทสานิ	๔๑๘/๓๒๐
ทีฆานิ	๒๗๕/๕๔
ทีฆายุกา	๓๓๙/๑๖๔
ทีเปนฺติ	๓๕๒/๑๙๑
ทุกฺกรำ	๓๔๓/๑๘๑
ทุคฺคนฺโธ	๒๕๔/๑๗
ทุฏฺฐจิตฺโต	๓๔๐/๑๖๗
ทุฏฺฐุลฺลำ	๓๕๒/๑๙๒
ทุปฺปารุตา	๓๖๓/๒๐๘
ทุพฺพลจีวรา	๔๔๕/๓๖๒
ทุพฺพลา	๔๕๐/๓๗๔
ทุพฺพุฏฺฐิโน	๓๓๘/๑๖๔
ทุพฺภรตาย	๔๐๖/๓๐๗
ทุมาสิกำ	๒๔๖/๖
ทุมฺมงฺกูนำ	๓๔๓/๑๗๗
ทุรกฺขาตธมฺมา	๔๐๕/๓๐๖
ทุรนุสิฏฺจา	๔๒๔/๓๒๘
ทุลฺลโภ	๓๐๔/๙๕
ทุวงฺคุลำ	๒๔๖/๖
ทุสฺสติ	๒๙๐/๖๔,๒๙๑/๖๕
ทุสฺสปฏิเฏน	๔๑๖/๓๑๘
ทุสฺสวฏฺฏิยา	๔๑๖/๓๑๘
ทุสฺสวณิชฺชำ	๔๔๕/๓๖๑
ทุสฺสเวณิยา	๔๑๖/๓๑๘
ทุสฺสสตานิ	๔๔๕/๓๖๒
ทุสฺสำ	๒๖๘/๔๔
ทุสฺสิพฺพิตำ	๒๕๖/๒๑
ทุสฺเสหิ	๒๖๘/๔๒
ทูเตยฺยำ	๓๔๗/๑๘๖
ทูสิตา	๒๖๕/๓๗,๓๖๕/๒๑๓
เทฑฺฑุภกำ	๒๗๘/๕๖
เทเสนฺติ	๒๙๕/๘๐

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
โทสนฺตโร	๔๐๑/๒๙๐
โทสาคตี	๓๑๗/๑๑๖
[ธ]	
ธตา	๓๙๙/๒๘๘
ธนุกลาปี	๓๔๐/๑๖๗
ธนุเกน	๒๙๓/๖๙
ธมฺมกถา	๒๘๘/๖๓,๓๗๖/๒๓๑
ธมฺมกถิโก	๓๑๐/๑๐๖
ธมฺมกรโก	๓๒๘/๑๓๘
ธมฺมกรกำ	๒๕๘/๒๕
ธมฺมจกฺขุ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
ธมฺมจุทิตสฺส	๔๐๑/๒๙๐
ธมฺมโจทกสฺส	๔๐๑/๒๙๐
ธมฺมตา	๔๐๑/๒๙๕
ธมฺมทิฏฺฐิ	๓๕๕/๑๙๔
ธมฺมเทสนโต	๓๓๔/๑๕๗
ธมฺมเทสนา	๓๐๕/๙๘,๓๓๔/๑๕๖, ๓๔๐/๑๖๘
ธมฺมธโร	๔๕๑/๓๗๕
ธมฺมวินเย	๒๘๖/๖๒
ธมฺมวาทิโน	๔๕๐/๓๗๔
ธมฺมวาที	๓๑๒/๑๐๙
ธมฺมิกาธมฺมิกา	๔๐๑/๒๙๕

ปทานุกฺกโม	ปพุเพ/องฺเก
ธมฺมิยา	๒๖๐/๒๗
ธารยามิ	๒๖๖/๒๙,๒๖๗/๔๑
ธาราสมฺผสฺสำ	๔๓๖/๓๔๓
ธาเรตา	๓๔๗/๑๘๖-๑๘๗
ธาเรติ	๒๕๕/๒๐
ธาเรนฺติ	๒๔๕/๕
ธาเรตพฺพ	๒๔๕/๕,๒๔๖/๖
ธาเรยฺย	๒๔๕/๕,๒๔๖/๖
ธาวนฺติ	๒๙๓/๖๑
ธุตฺตา	๔๓๑/๓๓๙
ธุวโจพฺพา	๔๒๓/๓๒๗
ธูตสฺส	๓๔๓/๑๗๘
ธูมเนตฺตำ	๒๖๐/๒๙
ธูมรโช	๔๔๗/๓๖๘
โธตปาทกำ	๒๖๘/๔๕
โธวนฺติ	๓๕๖/๑๙๘
โธวิตพฺพา	๓๕๗/๒๐๐
[น]	
นกฺขตฺตปทานิ	๓๖๗/๒๑๖
นขจฺเฉทนำ	๒๗๔/๕๓,๔๓๔/๓๔๒
นขปริจิตำ	๒๕๐/๑๐
นคฺคา	๒๖๑/๓๑
นจฺจนฺติ	๒๙๓/๖๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นปฺปฏิรูปฺ	๒๖๕/๓๗	นาฬิกาคพฺภํ	๓๐๐/๘๘
นมตกํ	๒๕๖/,๒๖๔/๓๕	นาฬิกาย	๒๕๖/๒๑
นมสฺสมาโน	๒๕๒/๑๓	นิกามยมานสฺส	๒๔๙/๘
นเมนฺติ	๔๑๖/๓๑๗	นิกฺกฑฺฒนฺติ	๓๑๖/๑๑๖
นสฺสติ	๒๕๗/๑๓๖,๓๖๐/๒๐๕	นิกฺกุชฺชตุ	๒๖๕/๓๘
นฺหาเตน	๓๗๒/๒๒๓	นิกฺกุชฺชนา	๒๖๖/๓๘
นฺหายนฺติ	๒๔๓/๓	นิกฺกุชฺชนฺติ	๒๕๔/๑๘
นฺหายิตฺวากาโม	๓๗๖/๒๒๙	นิกฺกุชฺชิตพฺโพ	๒๖๕/๓๘
นฺหาเยยฺย	๒๔๓/๓	นิกฺกุชฺชิโต	๒๖๖/๓๙
นฬมยํ	๒๕๖/๒๑,๒๗๖/๕๕	นิกฺขณิตฺวา	๒๕๖/๒๒
นโฬ	๓๓๕/๑๖๐	นิกฺขมนฺติ	๓๒๙/๑๔๐
นาคทนฺตกํ	๓๐๐/๘๙	นิกฺขิตฺตา	๒๕๔/๑๗
นาจฺจาสนฺเน	๓๗๖/๒๒๗	นิกฺขิตฺตมณิสุวณฺณา	๔๔๖/๓๖๗
นาติทูเร	๓๖๘/๒๑๗	นิกฺขิปติ	๓๖๖/๒๑๔
นาติมหนฺโต	๓๖๔/๒๑๑	นิกฺขิปนฺติ	๒๕๔/๑๙
นานากุลา	๒๘๕/๖๑	นิคจฺฉนฺติ	๓๔๖/๑๘๖
นานาโคตฺตา	๒๘๕/๖๑	นิคฺคหาย	๓๔๓/๑๗๗
นานาชจฺจา	๒๘๕/๖๑	นิฏฺฐายติ	๒๗๓/๕๑
นานานามา	๒๘๕/๖๑	นิตฺถุนนฺตา	๓๗๓/๒๒๔
นานาสำวาสโก	๓๑๒/๑๐๙	นิทหนฺติ	๒๕๔/๑๗
นานุชานิสฺสติ	๓๔๓/๑๗๘	นิทฺทาเปตพฺพำ	๓๓๐/๑๔๖
นานูโปสถำ	๔๕๗/๓๘๘	นินฺเนตพฺพำ	๓๓๐/๑๔๖
นาลปนฺติ	๒๘๘/๖๓	นินฺเนตฺวา	๓๓๐/๑๔๖
นาสิกาโลมานิ	๒๗๕/๕๔	นิปตติ	๒๙๘/๘๖

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
นิปนฺนา	๓๖๕/๒๑๓	นิวตฺติตพฺพํ	๓๖๔/๒๑๒
นิปฺปาติตา	๓๓๑/๑๔๙	นิวตฺติตุกาโม	๓๐๕/๙๖
นิปฺปาเฏนฺติ	๒๙๗/๘๕	นิวตฺโต	๓๓๑/๑๔๙
นิปฺปีพิยมาโน	๔๕๔/๓๘๑	นิวาตํ	๒๖๕/๓๗
นิปฺปุริเสหิ	๓๓๐/๑๔๕	นิวาริยมานา	๓๗๑/๒๒๑
นิพฺพฏฺฏพีชํ	๒๕๐/๑๐	นิวาสนํ	๓๗๖/๒๒๗
นิพฺพาหาเปตวา	๓๐๗/๑๐๒	นิวาเสตพฺพํ	๒๘๐/๕๘
นิพฺพุชฺฌนฺติ	๒๙๓/๖๙	นิวาเสนฺติ	๒๘๐/๕๘
นิพฺเพเธนฺติ	๒๖๕/๓๗	นิวุตฺโถ	๔๐๑/๒๙๓
นิมนฺตนํ	๓๔๓/๑๗๘	นิเวสน	๒๕๒/๑๓,๒๖๖/๓๙
นิมนฺติโต	๓๐๔/๙๔	นิสชฺช	๓๐๕/๙๗
นิมนฺเตตฺวา	๓๐๔/๙๔	นิสชฺชตุ	๓๓๖/๑๖๑
นิมิตฺตมตฺตา	๔๒๓/๓๒๖-๓๒๗	นิสีทนปจฺจตฺถรณํ	๓๗๐/๒๑๙,
นิมิตฺเตหิ	๓๘๘/๒๗๗	นิสีทิตพฺพํ	๒๗๗/๕๖
นิมฺมาทยิสฺสติ	๓๓๑//๑๕๐	นิสฺสชฺเชยฺยํ	๓๓๖/๑๖๑
นิยสฺสํ	๓๗๖/๒๓๒	นิสฺสยํ	๓๓๒/๑๕๑
นิโยเชสิ	๔๕๔/๓๘๑	นีจฏฺฐานิยํ	๓๔๒/๑๗๔
นิยฺยนฺติ	๓๓๑/๑๔๙	นีจวตฺถุกา	๕๗/,๓๐๐/๘๘
นิรุตฺติยา	๒๘๕/๖๑	นีหฏํ	๓๐๗/๑๐๒
นิรูปฏิ	๓๐๕/๙๘	นีหราเปตพฺโพ	๓๗๖/๒๓๓
นิโรธธมฺมํ	๓๐๕/๙๘,๓๔/	นีหเรยฺย	๒๕๕/๒๐
นิลฺเลขํ	๒๖๓/๓๔	เนกฺขมฺเม	๓๐๕/๙๘
นิลฺโลเกตพฺโพ	๓๕๗/๒๐๐	เนคโม	๓๐๖/๙๙
นิวตฺตนฺติ	๓๖๕/๒๑๒	เนตฺถารํ	๒๖๖/๔๐,๓๗๖/๒๓๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ป]	
ปกตตฺโต	๒๕๑/๑๙๑
ปกติ	๓๓๗/๑๖๒
ปกติมณฺฑลํ	๒๕๓/๑๖
ปกรเณ	๒๔๓/๒,๒๕๙/๒๖
ปกาสนียกมฺมํ	๓๓๗/๑๖๑
ปกาสาเปติ	๓๓๘/๑๖๔
ปกาสิโต	๓๐๕/๙๙,๓๔๐/๑๖๙
ปกาเสสิ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
ปกิณนฺติ	๔๑๗/๓๒๐
ปกฺกนฺตา	๓๖๒/๒๐๘
ปกฺกมนฺติ	๒๕๗/๒๔,๓๖๐/๒๐๕
ปกฺกมิสฺสติ	๔๑๒/๓๑๓
ปกฺขมามตฺตํ	๔๐๓/๓๐๐
ปกฺขิตฺตํ	๒๕๐/๑๐
ปกฺขิปิตพฺโพ	๓๖๔/๒๑๑
ปกฺเข	๓๙๘/๒๘๖
ปคฺคณฺหาเปตฺวา	๔๒๕/๓๓๑
ปคฺคเหตฺวา	๒๖๖/๔๐
ปคฺฆรนฺตี	๔๒๓/๓๒๖,๔๒๔/๓๒๙
ปงฺคเณ	๓๖๙/๒๑๘
ปจถ	๓๐๔/๙๔
ปจิตพฺพํ	๓๗๖/๒๓๓
ปจฺจกฺขนฺตํ	๓๙๐/๒๗๙
ปจฺจกฺขาตก	๓๒๓/๑๓๐
ปจฺจกฺขาตกถา	๓๘๗/๒๗๗
ปจฺจกฺขาตา	๓๙๐/๒๗๙
ปจฺจนฺติมํ	๓๑๖/๑๑๕
ปจฺจสฺโสสิ	๓๓๘/๑๖๓
ปจฺจสฺโสสุ	๓๔๒/๑๗๔
ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส	๔๕๕/๓๘๔
ปจฺจเวกฺขมาโน	๓๙๘/๒๘๕
ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ	๓๙๘/๒๘๖, ๓๙๙/๒๘๗
ปจฺจเวกฺขิตฺวา	๓๙๙/๒๘๗
ปจฺจาคนฺตฺวา	๔๓๔/๓๔๒
ปจฺจาทานกถา	๓๘๗/๒๗๗
ปจฺจาทานํ	๓๙๓/๒๘๑
ปจฺจาทิยติ	๓๘๗/๒๗๗
ปจฺจาทิยนฺตํ	๓๙๓/๒๘๑
ปจฺจาสึสติ	๓๓๔/๑๕๖
ปจฺจาสึสนา	๔๓๖/๓๔๕
ปจฺจาสึสิตพฺพา	๔๐๓/๒๙๙
ปจฺจาหรนฺติ	๔๑๕/๓๑๗
ปจฺจาหริตพฺโพ	๔๑๕/๓๑๗
ปจฺจาหเรยฺย	๔๑๕/๓๑๗
ปจฺจุฏฺฐานํ	๓๓๑/๑๕๐,๔๐๓/๒๙๙
ปจฺจุฏฺฐาย	๔๕๕/๓๘๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปจฺจุฏฺฐาสิ	๔๔๙/๓๗๓
ปจฺจุปฏฺฐิต	๓๐๔/๙๔,๓๙๙/๒๘๘
ปจฺจูสสมยํ	๓๐๕/๙๗,๓๑๐/๑๐๕, ๔๕๕/๓๘๓
ปจฺโจโรหิตวา	๔๔๕/๓๖๐, ๔๕๓/๓๗๙
ปจฺฉาภตฺตํ	๓๔๓/๑๘๑
ปจฺฉาสมเณน	๓๗๖/๒๒๗
ปจฺฉาอุปสมฺปนฺเนน	๓๑๒/๑๐๙
ปจฺฉิมโสปาณกเพวรา	๒๖๘/๔๓
ปชาปติ	๒๖๕/๓๗
ปชาย	๓๑๒/๑๐๙
ปญฺจงฺคสมนฺนาคตํ	๓๙๘/๒๘๕
ปญฺจงฺคุลิกํ	๒๖๔/๓๕
ปญฺจปฏิกํ	๒๙๙/๘๗
ปญฺจปฏิริกํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
ปญฺจมตฺตานิ	๓๔๔/๑๘๒
ปญฺชลิโก	๒๕๒/๑๓
ปญฺณตฺเต	๑๖๘/๔๔,๒๙๔/๗๙
ปญฺญาเปนฺติ	๓๑๔/๑๑๐
ปญฺญาเปตพฺพํ	๓๕๗/๒๐๑
ปญฺญาเปตฺวา	๑๖๘/๔๔
ปญฺญาเปถ	๓๒๒/๑๒๕
ปญฺญาเปสิ	๑๖๘/๔๔,๔๔๙/๓๗๓
ปญฺญาเปสฺสาม	๓๒๒/๑๒๕
ปญฺญายติ	๓๓๐/๑๔๖
ปญฺญายิสฺสติ	๓๓๑/๑๔๖
ปฏกุคิ	๒๘๓/๖๐
ปฏิกเรยฺยาถ	๔๐๘/๓๐๘
ปฏิกโรสิ	๒๖๖/๓๓,๓๔๐/๑๖๘
ปฏิกสฺสนารโห	๓๗๖/๒๓๒
ปฏิกสฺเสยฺย	๓๗๖/๒๓๒
ปฏิกาตพฺพา	๔๐๘/๓๐๘
ปฏิกุฏิโต	๓๔๒/๑๗๖
ปฏิกฺกนฺตํ	๓๐๕/๙๖
ปฏิกฺกมนฺติ	๓๕๗/๑๙๙
ปฏิกฺกมตุ	๓๔๒/๑๗๕
ปฏิกฺขิตฺตํ	๔๓๖/๓๔๙
ปฏิกฺขิปิ	๔๔๙/๓๗๒
ปฏิคฺคณฺหถ	๒๕๐/๑๐
ปฏิคฺคหตฺถวิกํ	๒๕๗/๒๓
ปฏิคฺคหา	๒๕๗/๒๓
ปฏิคฺคหิโต	๔๕๔/๓๘๑
ปฏิคฺคเหสิ	๒๖๙/๔๕
ปฏิจฺฉนฺนนฺ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
ปฏิจฺฉาเทนฺเตน	๓๖๖/๒๑๓
ปฏิชานาติ	๓๓๔/๑๔๖
ปฏินิวตฺโต	๓๓๑/๑๕๐

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ปฏินิวาสนำ	๓๗๖/๒๒๗,๓๗๘/๒๓๕	ปฏิภาตุ	๓๔๕/๑๘๔
ปฏิปชฺชิ	๓๔๒/๑๗๔,๓๔๕/๑๘๕	ปฏิมุญฺจิตฺวา	๓๖๔/๒๐๙
ปฏิปชฺชิตพฺพ	๒๕๙/๒๖,๒๙๔/๗๘	ปฏิยาทาเปตฺวา	๒๖๘/๔๒,๒๙๔/๗๙
ปฏิปชฺเชยฺย	๒๕๙/๒๖	ปฏิยาเทตพฺพำ	๓๗๖/๒๒๙
ปฏิปถำ	๓๔๐/๑๖๙	ปฏิยาเทนฺติ	๓๑๓/๑๐๙
ปฏิปนฺโน	๓๔๒/๑๗๔	ปฏิยาเทสุำ	๔๕๓/๓๗๙
ปฏิปาเทถ	๓๔๒/๑๗๔	ปฏิรูปำ	๔๕๑/๓๗๕
ปฏิปาเทสุำ	๓๔๒/๑๗๔	ปฏิวสติ	๔๕๑/๓๗๕
ปฏิปุจฺฉิ	๒๔๓/๒,๒๕๒/๑๔	ปฏิวาเต	๓๖๙/๒๑๘
ปฏิปฺปสฺสมฺภิ	๓๐๕/๙๗	ปฏิวิโส	๔๔๖/๓๖๗
ปฏิปฺปสฺสมฺเภหิ	๔๔๕/๓๖๓	ปฏิสกฺกิ	๓๔๒/๑๗๖
ปฏิปฺปสฺสมฺเภยฺย	๓๗๖/๒๓๒	ปฏิสงฺขเต	๓๑๖/๑๑๕
ปฏิปฺปสฺสทฺโธ	๔๔๕/๒๖๔	ปฏิสงฺขริสฺสติ	๓๐๘/๑๐๔
ปฏิพทฺธา	๓๓๐/๑๔๗	ปฏิสงฺขโรนฺติ	๓๑๖/๑๑๕
ปฏิพลาย	๔๒๔/๓๒๘	ปฏิสมฺโมทสิ	๓๐๔/๙๕
ปฏิพาหนฺติ	๓๑๖/๑๑๕,๓๑๙/๑๑๘	ปฏิสมฺโมทิ	๓๐๔/๙๔
ปฏิพาหิตพฺพ	๓๑๑/๑๐๘,๓๑๙/๑๑๙	ปฏิสลฺลานสารุปฺปำ	๓๐๗/๑๐๑
ปฏิพาหิตุำ	๓๑๘/๑๑๘	ปฏิสลฺลีนสฺส	๓๓๓/๑๕๒,๔๕๓/๓๗๙
ปฏิพาหิยติ	๔๓๗/๓๕๑	ปฏิสำหริตวา	๓๓๓/๑๕๓
ปฏิพาหิสฺสนฺติ	๓๖๓/๒๐๘	ปฏิสฺสุตวา	๒๖๕/๓๗,๓๓๒/๑๕๑
ปฏิพาเหตฺวา	๒๙๘/๘๙	ปฏิสาเมตพฺพำ	๓๖๖/๒๑๕,๓๗๘/๒๓๖
ปฏิพาเหยฺย	๓๑๑/๑๐๘,๓๑๖/๑๑๔	ปฏิสาเมตุำ	๒๕๔/๑๗
ปฏิพาเหสิ	๓๑๙/๑๑๙	ปฏิสาเมนฺติ	๒๕๔/๑๖
ปฏิภาณจิตฺตำ	๒๙๙/๘๗	ปฏิสาเมตฺวา	๓๖๐/๒๐๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปฏิสายิตุ๋	๓๒๘/๑๓๘
ปฏิสารณียกมฺมกตสฺส	๔๔๖/๓๖๗
ปฏิสารณียกมฺมํ	๔๔๖/๓๖๗
ปฏิสารณียํ	๓๗๖/๒๓๒
ปฏิเสว	๒๗๔/๕๒
ปฏิเสวนฺติ	๔๔๗/๓๕๙
ปฏิเสวิตา	๒๖๕/๓๓
ปฏิเสวิสฺสสิ	๒๗๔/๕๒
ปฏิโสเต	๔๓๖/๓๔๓
ปฏิหญฺญติ	๒๙๕/๗๙
ปฏิหนฺติ	๒๙๕/๗๙
ปฏฺฐิกํ	๒๗๘/๕๗
ปฏฺเฐน	๔๑๖/๓๑๘
ปฏฺจปิโต	๔๒๘/๓๓๕
ปฏฺจเปตพฺโพ	๔๒๘/๓๓๕
ปฏฺจเปถ	๓๐๗/๑๐๑
ปจพฺยา	๔๕๕/๓๘๒
ปณาเมตพฺพํ	๒๕๔/๑๙
ปณาเมตวา	๓๓๖/๑๖๐
ปณาเมนฺติ	๒๕๕/๑๙
ปณาเมสิ	๔๕๔/๓๘๑
ปณีตํ	๒๖๘/๔๒,๒๙๔/๗๙
ปณฺณภิสึ	๒๙๗/๘๕
ปณฺณรเส	๓๙๐/๒๗๙,๓๙๒/๒๘๑
ปณฺฑโก	๓๑๒/๑๐๙
ปณฺฑิตา	๓๔๒/๑๗๕
ปณฺหิสมฺผสฺสํ	๔๓๕/๓๔๒
ปตติ	๒๗๓/๕๒
ปตนฺติ	๒๙๖/๘๐
ปติฏฺฐาตพฺพํ	๔๐๑/๒๙๒
ปติฏฺฐาติ	๒๕๒/๑๔
ปตฺตกลฺลํ	๒๖๖/๓๘,๒๖๗/๔๐
ปตฺตกุณฺโฑลิกํ	๒๕๔/๑๘
ปตฺตคาหาปโก	๓๒๙/๑๓๘
ปตฺตจีวรํ	๒๕๒/๑๓
ปตฺตตฺถวิกํ	๒๕๔/๑๘
ปตฺตธมฺโม	๓๐๕/๘๙,๓๔๐/๑๖๘
ปตฺตโธวนํ	๓๖๔/๒๑๑
ปตฺตนิลฺเลหกํ	๓๖๔/๒๑๑
ปตฺตมณฺฑลํ	๒๕๓/๑๖
ปตฺตมาฬกา	๒๕๔/๑๘
ปตฺตมูลํ	๒๕๓/๑๖
ปตฺตสญฺญินา	๓๖๔/๒๑๐
ปตฺตหตฺถา	๒๕๕/๑๙
ปตฺตาพฺหเกน	๒๙๓/๖๘
ปตฺตุกฺกุชฺชนํ	๒๖๖/๔๐
ปตฺเตน	๒๖๐/๒๙
ปตฺโต	๒๕๒/๑๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปตฺถทฺเธน	๓๔๐/๑๖๗	ปพฺพชิตา	๒๘๕/๖๑
ปตฺถรนฺติ	๒๕๖/๒๒	ปพฺพชิตุ	๓๓๐/๑๔๖
ปตฺถริตพฺพํ	๒๕๖/๒๒	ปพฺพชิโต	๓๑๐/๑๐๖,๓๑๐/๑๐๖
ปตฺถเรยฺย	๒๕๖/๒๒	ปพฺพชิสฺสนฺติ	๓๓๑/๑๔๙
ปทกฺขิณํ	๒๖๐/๒๗,๒๖๙/๔๕	ปพฺพชิสฺสามิ	๓๓๐/๑๔๖
ปทรสิลํ	๒๖๐/๓๑,๓๐๓/๙๓	ปพฺพชฺชา	๓๓๐/๑๔๗
ปทวีติหารสฺส	๓๐๕/๙๗	ปพฺพชฺชาย	๓๓๐/๑๔๗
ปทีโป	๓๗๐/๒๒๑	ปพฺพเชยฺยํ	๓๓๐/๑๔๕
ปทูเสยฺย	๒๕๐/๑๘๙	ปพฺพตกูฏา	๓๔๑/๑๗๐
ปนฺนโลโม	๓๓๒/๑๕๒	ปพฺพตา	๒๙๔/๗๗
ปปฏิกา	๓๔๑/๑๗๐	ปพฺพาชนียํ	๓๗๖/๒๓๒
ปปตนฺติ	๓๑๖/๑๑๔	ปพฺพาเชตุ	๓๓๑/๑๕๐
ปปติ	๓๐๐/๘๙,๔๔๕/๓๖๓	ปพฺพาเชสิ	๓๓๑/๑๕๐
ปปโต	๒๖๖/๓๙	ปพฺพาเชหิ	๓๓๐/๑๔๖
ปปฺปุยฺย	๓๐๕/๙๘	ปภสฺสิตฺถ	๒๗๘/๕๖
ปปฺโปเฏตวา	๓๕๗/๑๙๙	ปมชฺชิตพฺพา	๓๕๗/๒๐๑,๓๗๐/๒๑๙
ปปฺโปเฏนฺติ	๓๖๙/๒๑๘	ปมาณวนฺตานิ	๒๕๑/๑๑
ปปฺโปเฏตพฺพํ	๓๗๐/๒๑๙	ปยุตฺโต	๓๔๑/๑๗๑
ปปฺโปเฏสุ	๓๖๙/๒๑๘	ปโยเชตพฺพา	๔๑๗/๓๒๐
ปปฺโปเฏสฺสนฺติ	๓๖๙/๒๑๘	ปโยเชนฺติ	๔๑๗/๓๒๐
ปพฺพชํ	๓๒๒/๑๒๔	ปรกฺกมติ	๓๕๑/๑๙๑
ปพฺพช	๓๓๐/๑๔๖	ปรทตฺตวุตฺโต	๓๓๒/๑๕๒
ปพฺพชติ	๓๓๐/๑๔๗	ปรมฺมรณา	๓๑๑/๑๐๘
ปพฺพชนฺติ	๓๓๐/๑๔๕	ปรวิสยํ	๓๓๑/๑๔๙

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ปราภวาย	๓๓๕/๑๕๙
ปรามสติ	๓๖๖/๒๑๔
ปรามสนฺโต	๓๔๒/๑๗๕
ปริกมฺมํ	๒๔๓/๔,๒๖๑/๓๑
ปริกิรึสุ	๒๗๓/๕๑
ปริกฺขาโร	๓๒๘/๑๓๗,๓๗๘/๒๓๔
ปริกฺขิปิตุ	๒๖๐/๓๐,๒๙๐/๖๕
ปริคฺคณฺหนฺติ	๓๑๓/๑๐๙,๓๑๐/๑๐๕
ปริคฺคหิตาสุ	๓๑๐/๑๐๕
ปริคฺคหิเตสุ	๓๑๐/๑๐๕
ปริจารโก	๓๓๑/๑๕๐
ปริจาริยมาโน	๓๓๐/๑๔๕
ปริจิตา	๓๙๙/๒๘๘
ปริจฺจ	๓๓๓/๑๕๕
ปริจฺจชติ	๓๐๗/๑๐๒
ปริจฺจตฺตํ	๒๗๓/๕๒
ปริณาเมยฺย	๓๗๖/๒๓๒
ปริโต	๓๔๑/๑๗๑
ปริตฺตา	๒๕๑/๑๑
ปริตฺตํ	๒๘๓/๖๑
ปริตฺตาณกิฏฺฐกํ	๓๐๐/๘๙
ปริเทวิ	๒๖๖/๓๗
ปรินิพฺพนฺติ	๔๐๑/๒๙๓
ปรินิพฺพานกาเล	๔๔๕/๓๕๙
ปรินิพฺพายนฺติ	๓๔๑/๑๗๔
ปรินิพฺพุเต	๔๔๕/๓๖๔
ปริปตฺติ	๒๕๗/๒๔,๒๙๒/๖๖
ปริปตึ	๒๙๓/๑๗๑
ปริปติตฺวา	๒๕๔/๑๗
ปริปุจฺฉิตพฺโพ	๓๗๖/๒๒๙
ปริปุจฺฉิตุกาโม	๓๗๖/๒๒๙
ปริปุณฺณวีสติวสฺสานิ	๔๒๔/๓๒๙
ปริปุณฺณสฺสา	๔๒๕/๓๓๐
ปริปุณฺณํ	๓๙๙/๒๘๙,๔๕๔/๓๘๐
ปริปฺโผสิตวา	๓๕๗/๒๐๑
ปริพาหิโร	๒๘๙/๖๔
ปริพฺพาชกา	๒๗๐/๔๗
ปริภณฺฑกรณมตฺเตน	๓๒๓/๑๒๗
ปริภณฺฑนฺเต	๒๕๔/๑๗
ปริภณฺฑำ	๒๕๖/๒๒
ปริภาสติ	๒๖๕/๓๘
ปริภาสามิ	๔๔๖/๓๖๘
ปริภาสิตพฺโพ	๔๐๓/๓๐๐
ปริภิชฺชติ	๒๕๖/๒๑,๓๐๐/๘๙
ปริภิชฺชนฺติ	๒๙๗/๘๕
ปริภุญฺชถ	๒๕๐/๑๐
ปริภุญฺชิตพฺพ	๒๕๐/๙,๓๒๔/๑๓๒
ปริภุญฺชิตุ	๒๕๐/๑๐

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ปริภุญฺชิสฺสนฺติ	๒๕๐/๙	ปริวาสํ	๓๗๖/๒๓๒
ปริภุญฺชิสฺสามิ	๔๒๐/๓๒๒	ปริวาสารโห	๓๗๖/๒๓๒
ปริภุญฺชึสุ	๒๕๐/๙	ปริวิตกฺโก	๓๓๓/๑๕๒,๔๕๓/๓๗๙
ปริภุญฺเชยฺย	๒๕๐/๙	ปริวุโต	๒๘๘/๖๓,๓๓๖/๑๖๐
ปริโภคตฺถาย	๔๒๑/๓๒๔	ปริเวณานิ	๓๐๗/๑๐๒
ปริโภชนียฆฏํ	๓๖๖/๒๑๕	ปริสกฺกติ	๒๖๕/๓๘
ปริโภชนียสามนฺตา	๓๗๐/๒๑๙	ปริสงฺกาย	๓๘๙/๒๗๘,๓๙๐/๒๗๙
ปริโภชนียํ	๓๕๗/๑๙๙	ปริสา	๓๙๔/๒๘๒
ปริมณฺฑโล	๓๖๔/๒๑๑	ปริสุทฺธกายสมาจาโร	๓๙๙/๒๘๗
ปริยตฺโต	๔๕๕/๓๘๔	ปริสุทฺธธมฺมเทสโน	๓๓๔/๑๕๖
ปริยาทินฺนจิตฺตสฺส	๓๓๓/๑๕๓	ปริสุทฺธวจีสมาจาโร	๓๙๙/๒๘๘
ปริยาทินฺนจิตฺโต	๓๔๘/๑๘๗	ปริสุทฺธเวยฺยากรโณ	๓๓๔/๑๕๗
ปริยาปุณิสุ	๒๕๐/๑๐	ปริสุทฺธสีโล	๓๓๔/๑๕๕
ปริยุฏฺฐาสิ	๒๘๔/๖๑	ปริสุทฺธํ	๓๓๔/๑๕๕
ปริเยสติ	๔๕๓/๓๗๘	ปริสฺสาวนํ	๒๕๘/๒๕
ปริเยสิตพฺพํ	๔๔๘/๓๗๒	ปริหริสฺสามิ	๓๓๖/๑๖๑
ปริโยคาหฺหธมฺโม	๓๐๕/๙๘	ปริหายิ	๓๓๓/๑๕๓
ปริโยทาต	๓๓๔/๑๕๕-๑๕๗	ปริหารปเถ	๒๙๓/๖๘
ปริโยนทฺธติ	๒๘๒/๕๙	ปริหริตุํ	๒๗๑/๕๐
ปริโยสานํ	๓๐๘/๑๐๔	ปริหริสฺสามิ	๓๓๓/๑๕๓
ปริโยสาเปตฺวา	๒๙๔/๗๘	ปริหีนลาภสกฺกาโร	๓๔๓/๑๗๖
ปริโยสิตํ	๓๒๓/๑๒๗	ปริหีโน	๓๓๓/๑๕๔
ปริวฏฺฏิตฺวา	๒๕๔/๑๗	ปรุปกฺกเมน	๓๔๒/๑๗๕
ปริวาเรสิ	๔๔๕/๓๖๐	ปลาลปีจุ	๒๙๗/๘๓

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปลาลปุญฺชา	๒๙๔/๗๗
ปลาลานิ	๓๓๐/๑๔๖
ปลิฆนฺติ	๓๐๓/๙๓
ปลิพุทฺธนฺติ	๓๑๖/๑๑๕
ปลุลงฺเกน	๔๓๕/๓๔๒
ปลุลตฺถิกาย	๓๖๔/๒๑๐
ปวฏฺเฏสิ	๔๒๐/๓๒๒
ปวตฺตินี	๔๒๔/๓๒๘
ปวนนฺโต	๒๗๘/๕๗
ปวาริเตน	๔๕๗/๓๘๗
ปวาเรตพฺพำ	๔๐๓/๓๐๐
ปวาเรนฺติ	๔๒๗/๓๓๓
ปวาเรนฺติโย	๔๒๗/๓๓๔
ปวาเรยฺย	๔๒๗/๓๓๔
ปวิชฺฌิ	๓๔๑/๑๗๐
ปวิเวกาย	๔๐๖/๓๐๖
ปวิสนฺติ	๒๙๖/๘๐-๘๑,๓๕๖/๑๙๘
ปวิสิตพฺโพ	๒๗๘/๕๖,๓๕๗/๑๙๙
ปวิสิตุกาโม	๓๗๖/๒๒๗
ปวิสิสฺสนฺติ	๓๕๖/๑๙๘
ปวุตฺถปติกา	๔๒๐/๓๒๒
ปเวทยิ	๔๓๖/๓๔๕
ปเวเธนฺติ	๒๙๗/๘๔
ปสนฺนจิตฺตำ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปสนฺนา	๓๓๘/๑๖๔
ปสวติ	๓๔๓/๑๘๐
ปสาทาย	๓๑๐/๑๐๖
ปสาเทยฺยำ	๓๓๓/๑๕๒
ปสาเทสฺสาม	๒๖๖/๓๙
ปสาโท	๓๐๗/๑๐๒
ปสาริเตน	๒๙๔/๗๗
ปสาเรตพฺโพ	๔๑๗/๓๒๐
ปสาเรนฺติ	๔๑๗/๓๑๙
ปสุกา	๓๐๓/๙๒
ปสฺสติ	๓๓๑/๑๔๙,๓๖๖/๒๑๕
ปสฺสนฺตุ	๒๕๑/๑๑
ปสฺสาวกุมฺภี	๒๙๐/๖๕
ปสฺสาวฏฺฐานำ	๓๕๗/๒๐๐
ปสฺสาวโทณิกำ	๒๙๑/๖๕
ปสฺสาวปาทุกา	๒๙๐/๖๕
ปสฺสาวำ	๒๙๐/๖๔-๖๕
ปหฏฺฐกณฺณวาโล	๓๔๒/๑๗๔
ปหิตตฺโต	๔๔๕/๓๖๓
ปหูตำ	๓๗๑/๒๒๒
ปหูสุกิตำ	๒๕๖/๒๒
ปหูกุลิกา	๓๔๓/๑๗๘,๔๕๐/๓๗๔
ปหูเกหิ	๒๖๒/๓๓
ปากฏา	๒๖๒/๓๓

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเพ/องฺเก
ปาฏิกงฺขา	๓๓๕/๑๕๙	ปานียสาลํ	๓๐๑/๙๐
ปาฏิยา	๒๖๐/๒๙	ปานียเยน	๓๕๖/๑๙๙
ปาณา	๒๕๑/๑๑	ปาปมิตฺตตาย	๓๔๘/๑๘๗
ปาณุเปตํ	๓๐๕/๙๙,๓๔๐/๑๖๙	ปาปิจฺฉตาย	๓๔๘/๑๘๗
ปาตพฺพํ	๒๖๑/๓๑	ปาปิจฺฉา	๓๔๓/๑๗๗
ปาตาเปตฺวา	๒๕๐/๙	ปาปุณาติ	๓๑๖/๑๑๕,๔๓๒/๓๔๐
ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๒	ปาเปน	๓๔๓/๑๘๑
ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ	๓๘๗/๒๗๒	ปามงฺคุ	๒๔๕/๕
ปาติโมกฺขุทฺเทสเกน	๔๑๓/๓๑๕	ปาเยสิ	๔๐๒/๒๙๙
ปาติโมกฺขุทฺเทสโก	๔๑๓/๓๑๕	ปาราชิโก	๔๐๑/๒๙๔
ปาเตติ	๒๖๗/๔๐	ปาริวาสิโก	๓๑๒/๑๐๙
ปาตุกริสฺสติ	๓๓๓/๑๕๕	ปารุปนฺติ	๒๘๐/๕๘
ปาตุภวสฺสุ	๓๓๓/๑๕๓	ปารุเปยฺย	๒๘๐/๕๙
ปาตุรโหสิ	๓๓๓/๑๕๓	ปาวิสิ	๒๕๘/๒๕,๒๗๘/๕๖
ปาเตมิ	๒๖๖/๔๐	ปาสกผลกํ	๒๗๙/๕๘
ปาทกถลิกํ	๓๖๖/๒๑๕	ปาสํสา	๓๑๑/๑๐๘
ปาทปีฐนิ	๓๔๒/๑๗๖	ปาสาณเกสุ	๓๖๑/๒๐๖
ปาทา	๒๖๐/๒๘	ปาสาทิกตาย	๓๔๓/๑๗๘
ปาทาสิ	๔๔๕/๓๖๑	ปาสาทิกสฺส	๓๔๓/๑๗๘
ปาโททกํ	๓๖๖/๒๑๕,๓๗๖/๒๒๘	ปาสาทิเกน	๒๙๔/๗๗,๔๑๓/๓๑๖
ปานียถาลโก	๓๖๔/๒๑๑	ปาเหสิ	๔๕๐/๓๗๓
ปานียฆฏํ	๓๖๖/๒๑๕	ปิฏฺฐมทฺทึ	๒๙๘/๘๖
ปานียมณฺฑปึ	๓๐๑/๙๐	ปิฏฺฐสงฺฆาฏึ	๒๖๐/๒๙-๓๐
ปานียสามนฺตา	๓๗๐/๒๑๙	ปิฏฺฐิโต	๒๕๒/๑๔

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ปิฏฺจิปริกมฺมํ	๒๔๔/๕
ปิณฺฑจาริกา	๓๖๕/๒๑๒
ปิณฺฑปาตปฏิกฺกนฺโต	๓๔๓/๑๘๑
ปิณฺฑปาติกา	๓๔๓/๑๗๘-๑๗๙
ปิณฺฑาย	๒๕๕/๑๙
ปิณฺฑุกฺเขปกํ	๓๖๔/๒๑๑
ปิตฺตํ	๒๘๒/๕๙
ปิปาสาย	๒๕๙/๒๕
ปิยา	๓๓๐/๑๔๕
ปิวนฺติ	๒๖๑/๓๑,๔๔๗/๓๖๙
ปิวิสฺสามิ	๒๕๙/๒๖
ปิเวยฺย	๒๖๑/๓๑
ปิสาจิลฺลิกา	๒๗๕/๕๔
ปิสาโจ	๒๕๕/๒๐
ปิหยิตฺถ	๓๓๕/๑๕๙
ปิหิภิสึ	๒๙๗/๘๕
ปีฬิโต	๒๕๑/๑๒,๒๕๙/๒๕
ปุคฺคลิกํ	๔๓๑/๓๔๐
ปุจฺฉิตพฺโพ	๓๕๙/๒๐๔
ปุจฺฉิสฺสนฺติ	๔๒๔/๓๒๙
ปุจฺฉึสุ	๓๑๑/๑๐๗
ปุญฺฉิตพฺพา	๓๕๗/๒๐๐
ปุญฺญตฺถิเกน	๒๙๔/๗๙
ปุฏโจ	๔๕๗/๓๘๖
ปุตฺตา	๓๓๐/๑๔๗
ปุถุปาณิกํ	๒๔๔/๕
ปุนพฺภวํ	๔๔๗/๓๗๐
ปุปฺผทสานิ	๔๑๘/๓๒๐
ปุปฺผาภิกิณฺเณสุ	๒๖๔/๓๕
ปุพฺพณฺหสมยํ	๒๕๒/๑๓,๒๖๖/๓๙
ปุรตฺถิมา	๓๕๗/๒๐๒
ปุรตฺถิเมสุ	๔๕๔/๓๘๑
ปุราณมลฺลี	๔๒๐/๓๒๒
ปุราณํ	๒๖๓/๓๔
ปุริสติตฺเถ	๔๓๖/๓๔๔
ปุริสนฺตเรน	๔๒๙/๓๓๖
ปุริสพฺยญฺชนํ	๔๒๐/๓๒๔
ปุริสรูปกํ	๒๙๙/๘๗
ปูคสฺส	๒๕๐/๑๐,๒๗๓/๕๑
ปูเชสฺสาม	๓๑๑/๑๐๘
ปูโร	๓๗๔/๒๒๖
เปสลานํ	๓๔๓/๑๗๗
เปสิตาเปสิตํ	๓๒๙/๑๓๙
โปกฺขรณิโย	๓๐๗/๑๐๓
โปฏกีตูลํ	๒๙๗/๘๔
โปตโก	๓๑๑/๑๐๗
โปตฺถนิกํ	๓๓๙/๑๖๕
โปราณกา	๔๔๕/๓๖๒

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
โปราณํ	๓๑๑/๑๐๗
โปริสิยํ	๒๘๔/๖๑
โปสิกา	๔๐๒/๒๙๙
โปเสตุ	๔๓๒/๓๔๐
โปโส	๒๙๕/๘๐
[ผ]	
ผณเกน	๒๔๖/๖
ผรสุ	๓๒๑/๑๒๔
ผริ	๒๕๑/๑๐
ผริตุ	๒๕๑/๑๑
ผรุโส	๓๔๒/๑๗๕
ผเรยฺย	๒๕๑/๑๐
ผลกํ	๒๙๗/๘๓
ผลทสานิ	๔๑๘/๓๒๐
ผลภาชโก	๓๒๗/๑๓๖
ผลมยํ	๒๕๖/๒๑
ผลิกมโย	๒๕๒/๕
ผลิโน	๒๕๐/๙
ผลํ	๒๕๐/๑๐
ผาณิตํ	๓๒๘/๑๓๘
ผาติกมฺมตฺถาย	๓๒๔/๑๓๓
ผาสุ	๒๔๔/๔
ผาสุเก	๔๑๖/๓๑๗

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
ผาสุวิหาราย	๓๔๓/๑๗๗
ผาสุวิหารํ	๒๖๘/๔๑
ผุฏฺโฐ	๓๔๒/๑๗๕
ผุสติ	๓๕๐/๑๘๙
ผุสียนฺติ	๒๙๖/๘๐
ผุเสยฺย	๓๔๓/๑๗๘
[พ]	
พนฺธนมตฺตํ	๒๗๗/๕๕
พนฺธนสุตฺตกํ	๒๕๔/๑๘
พนฺธิตฺวา	๓๓๙/๑๖๕
พนฺเธยฺย	๔๐๓/๓๐๓
พลกาเยน	๓๐๔/๙๔
พลวนฺตตรา	๔๕๐/๓๗๕
พลวนฺโต	๔๕๐/๓๗๔
พหลานิ	๒๕๓/๑๖
พหิทฺวารโกฏฺฐเก	๒๖๘/๔๓
พหิมุขทฺวารํ	๒๗๓/๕
พหุปฺปเทหิ	๒๕๑/๑๑
พหุมิตฺโต	๓๐๗/๑๐๑
พหุสหาโย	๓๐๗/๑๐๑
พหุสิตฺถานิ	๒๗๓/๕๑
พหุสฺสุต	๒๙๕/๘๐,๒๙๓/๗๖
พหุอิตฺถิกานิ	๔๐๓/๓๐๓

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
พหูปการา	๔๐๒/๒๙๙
พหฺวาพาธา	๒๖๐/๒๗
พาโล	๔๑๔/๓๑๖
พาหิรโลมึ	๒๔๙/๘
พาหุปฺปจาลกำ	๓๖๔/๒๐๙
พาหุลฺลาย	๓๔๓/๑๘๐
พาหุลฺลิโก	๓๔๓/๑๘๐
พาฬฺหตรำ	๔๒๙/๓๓๗
พิมฺโพหนำ	๒๙๗/๘๔
พุทฺธคตาย	๓๐๕/๙๖
พุทฺธปฺปมุข	๒๙๔/๗๙,๓๐๔/๙๔
พุทฺธวจนำ	๒๘๕/๖๑
พุทฺธเสฏฺเฐน	๓๒๙/๑๔๐
พุทฺธิมนฺโต	๓๔๒/๑๗๕
พุนฺทิกาพฺโท	๒๙๗/๘๒
พฺยตฺตาย	๔๒๔/๓๒๘
พฺยากรมาโน	๔๔๘/๓๗๑
พฺยากโรมิ	๔๔๘/๓๗๑
พฺยาธติ	๓๔๗/๑๘๗
พฺยาพาหึสุ	๒๘๙/๖๔
พฺยาหริตพฺพำ	๓๖๔/๒๑๑
พฺรหฺมจริยำ	๓๑๑/๑๐๘
พฺรหฺมจริยนฺตราเยน	๓๙๑/๒๘๐
พฺรหฺมจริยปริโยสานำ	๔๔๕/๓๖๓

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
พฺรหฺมจาริปฏิญฺญ	๓๘๓/๒๖๓, ๓๘๕/๒๖๗-๒๖๘
พฺรหฺมทณฺฑ	๔๔๕/๓๕๙-๓๖๐
พฺรหฺมปุญฺญำ	๓๔๓/๑๘๐
พฺราหฺมณ	๒๕๒/๑๒,๒๖๘/๔๑, ๓๘๕/๒๖๘
พฺราหฺมณกุลา	๓๑๐/๑๐๖
พฺราหฺมณชาติก	๒๘๕/๖๑, ๓๗๓/๒๒๓

[ภ]

ภควา	๒๔๓-๒๔๕/๑-๕
ภคินีปติโก	๓๐๔/๙๔
ภณมาโน	๓๗๖/๒๒๘
ภณฺฑนชาตา	๔๑๐/๓๐๙
ภณฺฑนำ	๓๙๘/๒๘๖,๓๙๘/๒๘๗
ภณฺฑาคาเร	๓๒๘/๑๓๗
ภณฺฑิกำ	๓๓๑/๑๔๙
ภตฺตคฺควตฺตนำ	๓๘๒/๒๕๔
ภตฺตคฺเค	๒๗๓/๕๑,๓๑๔/๑๑๐
ภตฺตปฏิปาฏิ	๒๖๐/๒๗
ภตฺตวิสฺสคฺคำ	๓๐๑/๙๐
ภตฺตานิ	๓๐๔/๙๔
ภตฺตาภิหาโร	๓๓๓/๑๕๓

ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏิเพ/องฺเก
ภตฺตุทฺเทสก	๓๒๖/๑๓๕-๑๓๖	ภิกฺขุสตานิ	๓๔๔/๑๘๒
ภตฺตํ	๒๘๒/๕๙	ภิกฺขุสามนฺตา	๓๗๐/๒๑๙
ภทฺโท	๓๓๓/๑๕๒	ภิงฺโก	๓๔๖/๑๘๖
ภทฺรานิ	๒๕๑/๑๑	ภิชฺชติ	๒๕๔/๑๗,๒๕๗/๒๔
ภยาคตึ	๓๒๘/๑๓๗	ภิตฺติกมฺมกตานิ	๒๕๓/๑๖
ภยํ	๓๐๕/๙๖	ภิตฺติกมฺมํ	๒๙๗/๘๙
ภวิสฺสติ	๓๙๘/๒๘๖-/๒๘๗	ภิตฺติขีลํ	๓๐๐/๘๙
ภสฺสานิ	๔๕๖/๓๘๔	ภิตฺติจฺฉิทฺทํ	๒๙๖/๘๐
ภาติกา	๒๘๕/๖๑	ภินฺทถ	๒๕๒/๑๕
ภายิตฺถ	๓๔๒/๑๗๕	ภินฺทติ	๓๔๓/๑๘๐,๓๕๑/๑๙๑
ภาวิตตฺโต	๓๕๐/๑๘๙	ภินฺทนฺติ	๒๕๔/๑๘
ภาสติ	๒๖๕/๓๘	ภินฺที	๓๒๐/๑๒๑
ภาสิตพฺโพ	๓๗๐/๒๒๑	ภินฺทิตฺวา	๓๒๐/๑๒๒
ภาสิตํ	๓๕๕/๑๙๕	ภินฺทิสฺสติ	๓๔๓/๑๘๑
ภาเสยฺย	๒๖๖/๓๘,๒๖๗/๔๑	ภินฺทึสุ	๓๒๐/๑๒๑
ภิกฺขาทายิกาย	๓๖๘/๒๑๗	ภิสิจฺฉวิโย	๔๔๕/๓๖๒
ภิกฺขุ	๓๙๒/๒๘๑	ภิสิพิมฺโพหนํ	๓๕๗/๒๐๑-๒๐๒
ภิกฺขุทูเตน	๔๓๐/๓๓๗	ภึสมุพฺพาลํ	๓๔๖/๑๘๕
ภิกฺขุนี	๔๑๐/๓๑๐	ภีตา	๒๕๕/๒๐
ภิกฺขุนีสงฺโฆ	๔๑๙/๓๒๑,๔๒๗/๓๓๕	ภีโต	๓๓๒/๑๕๒-๑๕๓
ภิกฺขุนูปสฺสยํ	๔๐๗/๓๐๗	ภุชิสฺสา	๔๒๓/๓๒๗,๔๒๔/๓๒๙
ภิกฺขุโนวาทโก	๔๑๓/๓๑๕	ภุญฺชนฺติ	๒๕๕/๒๐,๒๖๑/๓๑
ภิกฺขุสงฺฆ	๒๖๕/๓๗,๔๑๙/๓๒๑	ภุญฺชมาโน	๒๖๔/๓๕
ภิกฺขุสญฺญตฺติยา	๓๔๔/๑๘๓	ภุตฺตาวินา	๔๕๗/๓๘๗

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
ภุตฺตาวิโน	๓๖๔/๒๑๑
ภุตฺตาวึ	๒๖๘/๔๔,๒๙๔/๗๙
ภุมฺมตฺถรณํ	๓๒๐/๑๒๒,๓๕๗/๒๐๐
ภุสิกา	๓๓๐/๑๔๖
ภูตกาโล	๔๒๔/๓๒๙
ภูตปุพฺพํ	๓๑๑/๑๐๗
ภูตา	๒๕๑/๑๑
เภทกานุวตฺตกา	๓๔๕/๑๘๕
เภเทติ	๒๖๕/๓๘
เภสชฺชตฺถวิกํ	๒๕๘/๒๕
เภสชฺชํ	๒๗๕/๕๔
โภชนานิ	๒๖๐/๒๗
โภชนํ	๒๗๓/๕๑
โภชนียํ	๒๖๘/๔๒,๒๙๔/๗๙

[ม]

มกรทนฺตกํ	๒๕๓/๑๖,๒๕๗/๒๔
มกสกุฏิกํ	๒๕๙/๒๗
มกสวีชนึ	๒๖๙/๔๖
มกเส	๒๙๕/๗๒
มกฺกฏา	๒๘๔/๖๑
มกฺกโฏ	๓๑๑/๑๐๗
มกฺขิยติ	๔๒๒/๓๒๕
มคฺคานุโค	๓๕๐/๑๙๐
มงฺกุ	๒๕๘/๒๕,๒๗๘/๕๖
มงฺคลตฺถาย	๒๖๘/๔๔
มงฺคลิกา	๒๖๘/๔๔
มจฺฉมํสํ	๓๔๓/๑๗๘
มจฺฉวาฬกํ	๒๘๐/๕๘
มชฺเฌกลฺยาณา	๓๙๙/๒๘๘
มญฺจปฏิปาทกํ	๒๙๗/๘๔
มญฺจภิสึ	๒๙๗/๘๕
มญฺโจ	๒๙๗/๘๒
มญฺชริกํ	๒๙๓/๖๘
มญฺญสิ	๒๙๔/๗๘
มณิมโย	๒๕๒/๑๕
มณฺฑนชาติโก	๔๐๓/๓๐๒
มณฺฑเป	๓๐๗/๑๐๓
มตฺตา	๒๕๐/๙
มตฺติกาโทณิกํ	๒๖๐/๒๙
มตฺติกาปตฺตํ	๒๕๒/๑๕
มตฺติกาภณฺฑํ	๒๙๓/๖๙
มทฺทวฺณึ	๒๗๘/๕๖
มทฺทาเปตพฺพํ	๓๓๐/๑๔๖
มทฺทิตฺวา	๓๐๘/๑๐๓
มธุ	๓๒๘/๑๓๘
มธุสิตฺถเกน	๒๗๕/๕๔
มนสานุเปกฺขิตา	๓๙๙/๒๘๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มนาปา	๓๓๐/๑๔๗	มหานิโคฺรโธ	๓๑๑/๑๐๗
มนุสฺสฆาตโก	๓๔๒/๑๗๔	มหานุภาโว	๓๓๘/๑๖๒
มนุสฺสภูเตน	๒๖๘/๔๑	มหาปุริสวิหาโร	๔๕๕/๓๘๓
มนุสฺสราหเสยฺยกํ	๓๐๗/๑๐๑	มหามตฺตสฺส	๓๑๖/๑๑๓
มนุสฺสา	๓๓๐/๑๔๘,๔๒๔/๓๒๙	มหามตฺตา	๓๓๙/๑๖๕
มเนสิกาย	๒๙๓/๖๙	มหายญฺโญ	๓๐๔/๙๔
มโนมยํ	๓๓๓/๑๕๓	มหาวเน	๔๔๖/๓๖๖
มโนสิลกาย	๒๔๘/๗,๔๑๗/๓๑๙	มหาวราหสฺส	๓๔๖/๑๖๘
มนฺตยมานานํ	๔๕๐/๓๗๕	มหาสทฺทํ	๒๕๒/๑๔,๒๘๘/๖๓
มมจฺจเยน	๔๑๙/๓๒๑	มหาสมโณ	๓๔๒/๑๗๕
มมานุกุพฺพํ	๓๔๖/๑๘๖	มหาสรสี	๓๔๖/๑๘๕
มรณมตฺตํ	๓๔๖/๑๘๖	มหิจฺฉตาย	๔๐๖/๓๐๖
มริสฺสติ	๓๔๖/๑๘๖	มหิทฺธิโก	๓๐๗/๑๐๒,๓๓๘/๑๖๒
มรุมฺพํ	๒๖๐/๓๑,๓๐๓/๙๓	มาณโว	๒๖๘/๔๒
มเรยฺย	๒๘๘/๖๓	มาตาปิตูหิ	๔๒๔/๓๒๙
มลฺลเกน	๒๔๓/๔	มาติกาธโร	๔๕๑/๓๗๕
มลฺลมุฏฺฐิกา	๒๔๓/๑	มาตุคาโม	๒๕๒/๑๕,๓๑๒/๑๐๙
มลฺลานํ	๓๓๐/๑๔๕	มาตุจฺฉา	๔๐๒/๒๙๙,๔๐๓/๓๐๒
มสาโรก	๒๙๗/๘๒	มานตฺตจาริโก	๓๑๒/๑๐๙
มสฺสุ	๒๗๕/๕๓	มานตฺตํ	๓๗๖/๒๓๒
มหคฺฆสฺส	๒๕๒/๑๒	มานตฺตารโห	๓๑๒/๑๐๙,๓๗๖/๒๓๒
มหนฺตตโร	๓๑๑/๑๐๘	มานสฺสิโน	๓๓๑/๑๕๐
มหลฺลโก	๓๓๖/๑๖๐,๔๕๕/๓๘๓	มาเนยฺยาม	๓๑๑/๑๐๗
มหานาคานํ	๓๔๖/๑๘๖	มาเปสิ	๓๐๗/๑๐๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มาลากมฺมํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
มาลาคนฺธวิเลปนํ	๒๙๓/๖๘
มาลาวจฺฉํ	๒๙๓/๖๗
มาสกรูปสฺส	๒๕๒/๑๕
มาสกรูปี	๔๔๖/๓๖๗
มิคทาเย	๒๖๘/๔๑
มิคภูเตน	๓๓๒/๑๕๒
มิจฺฉาชีเวน	๔๔๗/๓๖๙
มิฑฺฒนฺเต	๒๕๔/๑๗
มิฑฺฒิยา	๒๙๖/๘๑
มิฑฺฒี	๒๙๖/๘๑
มิตฺตามจฺจา	๒๖๖/๓๙
มุขนิมิตฺตํ	๒๔๗/๖
มุขมตฺติกํ	๒๖๐/๒๙
มุขราโค	๒๔๗/๗,๔๑๗/๓๑๙
มุโขทกํ	๓๗๖/๒๒๗
มุจฺฉิตา	๓๑๖/๑๑๔
มุญฺจนฺติ	๓๑๖/๑๑๔
มุฏฺฐสฺสตินิยา	๔๑๐/๓๑๐
มุฏฺฐสฺสติสฺส	๓๔๕/๑๘๔
มุฏฺฐีหิ	๒๙๓/๖๙
มุณฺฑาวฏฺฏิ	๒๘๐/๕๙
มุทุจิตฺตํ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
มุรชฺชุ	๒๗๘/๕๖
มุสฺสติ	๔๑๐/๓๑๐
มูลาทายกา	๔๕๕/๓๘๒
มูลายปฏิกสฺสนารโห	๓๑๒/๑๐๙
มูสิกา	๒๕๑/๑๑
มูฬฺหสฺส	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
เมตฺตจิตฺตํ	๓๓๙/
เมตพฺพา	๔๒๕/๓๓๓
เมตฺตาวิหาเรน	๔๕๕/๓๘๓
เมตฺเตน	๒๕๑/๑๐
เมถุนธมฺมา	๔๔๗/๓๖๙
เมถุนํ	๒๖๕/๓๘
เมธาวี	๔๕๑/๓๗๕
โมกฺขจิกาย	๒๙๓/๖๘
โมฆปุริสา	๒๔๓/๒,๒๘๕/๖๒
โมฆปุริโส	๒๕๑/๑๒
โมฆสุตฺตํ	๒๕๖/๒๒
โมทติ	๓๔๓/๑๘๐
โมรปิญฺฉมยํ	๒๖๙/๔๖
โมหาคตี	๓๒๘/๑๓๗

[ย]

ยถาอกุสลํ	๒๖๖/๓๙
ยถาคติกํ	๔๒๖/๓๓๓
ยถาธมฺโม	๒๗๓/๕๑,๒๙๓/๖๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ยถาปณฺณตฺตึ	๓๕๗/๒๐๑
ยถาพาลึ	๒๖๖/๓๙
ยถาภาคึ	๓๕๗/๒๐๑
ยถาภิรนฺตึ	๒๕๘/๒๕,๒๖๘/๔๑
ยถามูฬฺหึ	๒๖๖/๓๙
ยถาวชฺเชน	๒๙๓/๖๙
ยถาวุฑฺฒึ	๓๑๑/๑๐๘,๓๑๓/๑๐๙
ยถาสุขึ	๒๕๐/๙
ยนฺตกึ	๒๙๖/๘๑
ยมกกวาฏึ	๓๐๓/๙๓
ยาคุ	๓๗๖/๒๒๗
ยาจติ	๒๖๗/๔๐
ยาจิตพฺพ	๒๖๗/๔๐,๓๐๘/๑๐๔
ยาจิยมาโน	๒๕๙/๒๖
ยานุคฺฆาเตน	๔๒๙/๓๓๗
ยายนฺติ	๔๒๙/๓๓๖
ยายิตพฺพึ	๔๒๙/๓๓๖
ยาวชีวานุวตฺตนา	๔๓๖/๓๔๕
ยาวชีวิกึ	๓๒๓/๑๒๘
ยุชฺฌนฺติ	๒๙๓/๖๙
โยคกฺเขมา	๓๕๔/๑๙๓

[ร]

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
รกฺขนฺติ	๓๓๔/๑๕๖
รกฺขาวรณคุตฺติยา	๓๔๑/๑๗๑
รงฺคมชฺเฌ	๒๙๓/๖๙
รโชหรณานิ	๔๔๕/๓๖๒
รชฺชสุขึ	๓๓๒/๑๕๑
รถเกน	๒๙๓/๖๙
รถตฺถรึ	๓๑๔/๑๑๑
รถิกาย	๒๗๘/๕๖
รมณีโย	๔๕๖/๓๘๖
รสหรณิโย	๒๘๒/๕๙
รโหคตสฺส	๔๕๓/๓๗๙
ราชกุมาโร	๒๖๘/๔๑
ราชฆาตกา	๓๔๒/๑๗๔
ราชนฺตราเยน	๓๙๑/๒๘๐
ราชปริสายึ	๔๔๘/๓๗๐
ราชภฏึ	๔๒๔/๓๒๙
ริตฺตึ	๓๖๖/๒๑๕
รุกฺขตูลึ	๒๙๗/๘๔
รุกฺขมูลคโต	๓๓๒/๑๕๐
รุกฺขมูลเสนาสนึ	๓๔๓/๑๗๙
รุจฺจิ	๓๓๖/๑๖๑
รุทมานา	๔๐๒/๒๙๖
รุหิรึ	๓๔๑/๑๗๐
รูปกากิณฺณานิ	๒๕๓/๑๖
รูปิยมยึ	๒๕๒/๑๕,๒๕๓/๑๖

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
โรคชาติ	๔๐๓/๓๐๓
โรเจยฺยุ	๓๔๔/๑๘๓
โรทสิ	๓๔๔/๑๘๓
โรปาเปนฺติ	๒๙๓/๖๗
โรเปนฺติ	๒๙๓/๖๗
โรมฏฺจโก	๒๗๓/๕๑
โรมฏฺจิตฺวา	๒๗๓/๕๑
[ล]	
ลคฺเคตุ	๒๕๗/๒๔
ลคฺเคนฺติ	๒๕๔/๑๘ ๓๐๐/๘๙
ลคฺเคยฺย	๒๕๔/๑๘
ลชฺชี	๔๕๑/๓๗๕
ลญฺเจนฺติ	๔๑๗/๓๑๙
ลญฺเฉนฺติ	๒๔๘/๗
ลณฺฑุมตฺติกํ	๓๒๙/๑๔๑
ลตากมฺมํ	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘
ลตาตูลํ	๒๙๗/๘๔
ลปิตํ	๓๕๕/๑๙๕
ลพฺภา	๓๑๖/๑๑๓
ลวาเปตฺวา	๓๓๐/๑๔๖
ลสุณํ	๒๘๙/๖๔
ลหุกา	๓๕๓/๑๙๒
ลหุฏฺฐานํ	๓๖๘/๔๑

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
ลาภสกฺการสิโลกํ	๓๓๕/๑๕๙
ลาภสกฺกาโร	๓๓๓/๑๕๓,๓๔๓/๑๗๖
ลาเสนฺติ	๒๙๓/๖๙
ลิขาเปตฺวา	๒๕๒/๑๒
ลิงฺเคหิ	๓๙๕/๒๘๓
ลิมฺปติ	๓๐๕/๙๘
ลุชฺชติ	๒๖๑/๓๒,๒๖๓/๓๔
ลูขปฺปสนฺนา	๓๔๓/๑๗๘
เลขํ	๒๖๓/๓๔
เลขาเปยฺยํ	๒๕๒/๑๒
เลณตฺถํ	๒๙๕/๗๙
เลสกปฺเปน	๓๑๖/๑๑๕
โลกายตํ	๒๘๖/๖๒
โลมหํโส	๓๐๕/๙๘
โลหกฏาหํ	๓๒๑/๑๒๔
โลหภาณกํ	๓๒๑/๑๒๔,๓๒๒/๑๒๖
โลหกุมฺภี	๓๒๑/๑๒๔,๓๒๒/๑๒๖
โลหตาลํ	๒๙๖/๘๑
โลหภณฺฑำ	๒๗๗/๕๕,๒๙๓/๖๙
โลหมยำ	๒๕๖/๒๑,๒๗๖/๕๕
โลหวารโก	๓๒๑/๑๒๔,๓๒๒/๑๒๖
โลหิตกุปฺปธานำ	๓๑๔/๑๑๑
โลหิตุปฺปาทก	๓๒๓/๑๓๐-๑๓๑
โลหิตำ	๒๗๔/๕๒

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
[ว]	
วกฺขถ	๒๘๖/๖๒
วกฺขติ	๓๓๙/๑๖๕
วคฺครโต	๓๕๔/๑๙๓
วคฺคุลิโย	๒๙๖/๘๑
วงฺกเกน	๒๙๓/๖๘
วจนปโถ	๔๐๓/๑๐๓
วจนียา	๔๒๔/๓๒๙
วจนีโย	๒๖๖/๔๐,๒๗๐/๔๘
วจฺจกุฏิยา	๒๙๑/๖๖
วจฺจกุฏิโย	๓๐๗/๑๐๒
วจฺจกุฏึ	๒๙๒/๖๖
วจฺจกุฏึวตฺตํ	๓๗๔/๒๒๕
วจฺจกูป	๒๙๑/๖๕
วจฺจฆฏึ	๓๖๖/๒๑๕
วจฺจฏฺฐานํ	๓๕๗/๒๐๐
วจฺจโทณิกาย	๓๗๓/๒๒๔
วจฺจปาทุกึ	๒๙๑/๖๕
วจฺจมคฺเค	๓๗๓/๒๒๔
วจฺจิตา	๓๗๓/๒๒๔
วจฺจิโต	๓๖๒/๒๐๘
วจฺจึ	๒๙๑/๖๕
วชฺชึ	๓๔๓/๑๗๘
วฏฺฏึ	๒๗๗/๔๖
วฏฺฏสกึ	๒๙๓/๖๘
วฑฺเฒนฺติ	๔๔๗/๓๗๐
วณปฺปฏิกมฺมํ	๔๓๔/๓๔๒
วโณ	๒๔๗/๖,๒๗๕/๕๔
วณฺณวาที	๓๔๓/๑๗๘
วณฺณิตึ	๒๙๕/๗๙
วตฺตติ	๒๖๗/๔๐
วตฺตาโร	๓๙๙/๒๘๘
วตฺถปฏิจฺฉาทึ	๒๖๑/๓๒
วตฺถเสนาสนานิ	๒๙๕/๘๐
วเทถ	๓๒๒/๑๒๕
วเทติ	๒๖๘/๔๒
วเทนฺติ	๓๑๖/๑๑๔
วเทยฺย	๒๘๘/๖๓
วเทสิ	๓๐๔/๙๕
วเทหิ	๒๖๕/๓๗
วธกจิตฺโต	๓๔๐/๑๖๗
วโธ	๓๔๑/๑๗๑
วนปตฺถา	๒๙๔/๗๗
วนฺทติ	๒๖๘/๔๑
วปาเปตพฺพึ	๓๓๐/๑๔๖
วโยอนุปฺปตฺโต	๓๓๖/๑๖๐
วรเสยฺยาโย	๓๑๖/๑๑๕
วลฺลิกึ	๒๔๕/๕

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
วลฺลิยา	๒๖๒/๓๓
วสถ	๓๑๖/๑๑๕
วสฺสสตปรินิพฺพุเต	๔๔๖/๓๖๖
วสฺสสตุปสมฺปนฺนาย	๔๐๓/๒๙๙
วสฺสํ (วสฺสํ วุฏฺฐาย)	๔๐๓/๓๐๐
วสฺสิกมาลํ	๔๐๓/๓๐๒
วสฺสิโก	๓๓๐/๑๔๕
วากภิสึ	๒๙๗/๘๕
วากมยึ	๒๖๙/๔๖
วาเจนฺติ	๒๘๖/๖๒
วาเจตพฺพ	๒๘๖/๖๒,๒๘๗/๖๓
วาเจยฺย	๒๘๖/๖๒
วาตปานกวาฏกํ	๒๙๖/๘๑
วาตปานจกฺกลิกํ	๒๙๖/๘๑
วาตปานนฺตริกาย	๒๙๖/๘๑
วาตปานภิสิกํ	๒๙๖/๘๑
วาตปานานิ	๒๙๖/๘๑
วาตมณฺฑลิกาย	๒๕๔/๑๗
วาตาตโป	๒๙๕/๗๙
วาทานุวาโท	๔๔๘/๓๗๑
วาเทนฺติ	๒๙๓/๖๘
วายนฺติ	๓๕๗/๒๐๒
วาสิตกาย	๔๓๖/๓๔๓
วาเหนฺติ	๒๖๒/๓๓

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
วาหมิคานิ	๒๙๕/๗๙
วิกณฺณึ	๒๕๖/๒๒
วิกปฺเปตพฺพึ	๒๖๔/๓๕
วิกุพฺพโต	๓๔๖/๑๘๖
วิกาลโภชเน	๔๕๗/๓๘๗
วิกฺขาเลตฺวา	๓๔๖/๑๘๖
วิกฺขิตฺตรูโป	๓๐๔/๙๔
วิคตกถึกโถ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
วิคตถีนมิทฺโธ	๓๔๕/๑๘๔
วิคฺคยฺห	๒๔๓/๔
วิฆาตปริฬาหา	๓๔๙/๑๘๘
วิชนวาตึ	๓๐๗/๑๐๑
วิโชตลติ	๒๗๐/๔๘
วิชฺฌาเปตพฺโพ	๓๗๐/๒๒๑
วิญฺญายติ	๔๕๖/๓๘๔
วิตานึ	๓๐๐/๘๙
วิตฺถายนฺติ	๔๒๓/๓๒๗
วิตฺถาสิ	๔๒๔/๓๒๙
วิถึ	๒๗๘/๕๗
วิทลมญฺจกึ	๒๙๖/๘๑
วิทิตธมฺโม	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
วิทิโต	๓๓๓/๑๕๕
วิธูปนึ	๒๙๓/๗๓
วินทฺธนรชฺชุ	๒๕๖/๒๒

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
วินทฺธนสุตฺตกำ	๒๕๖/๒๒	วิรชำ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
วินยโต	๓๙๘/๒๘๖	วิราคาย	๔๐๖/๓๐๖
วินยธโร	๔๕๑/๓๗๕	วิริยารมฺภสฺส	๓๔๓/๑๗๘
วินยปุเรกฺขารตา	๔๐๑/๒๙๒	วิริยารมฺภาย	๔๐๖/๓๐๖
วินยวตฺถุสมึ	๔๕๗/๓๘๘	วิรูฬฺหึ	๒๘๖/๖๒
วินยวาทิโน	๔๓๗/๓๕๑	วิโรจนฺติ	๔๔๗/๓๖๘
วินยสงฺคีติ	๔๔๕/๓๖๔	วิโลกิเตน	๒๙๔/๗๗
วินยาติสาเร	๔๕๗/๓๘๘	วิโลมำ	๒๕๖/๒๐
วินยำ	๓๒๐/๑๒๐,๓๙๙/๒๘๙	วิวริยติ	๒๗๙/๕๘
วินิจฺฉินิตุกาม	๔๕๕/๓๘๒	วิวาทาปนฺนา	๔๑๐/๓๐๙
วินิเวจิยติ	๒๕๗/๒๔	วิวาโห	๓๐๔/๙๔
วินีวรณจิตฺตำ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘	วิสกุมฺเภน	๓๕๐/๑๘๙
วิเนยฺย	๓๐๕/๙๘	วิสญฺโญคาย	๔๐๖/๓๐๖
วิโนทาเปตพฺพำ	๓๗๖/๒๓๒	วิสมา	๒๕๖/๒๒
วิปาเจติ	๒๖๘/๔๔	วิสาณตาลำ	๒๙๖/๘๑
วิปาเจนฺตานำ	๒๔๓/๑-๒	วิสาณมยำ	๒๕๖/๒๑,๒๗๖/๕๕
วิปาเจนฺติ	๒๔๓/๑-๒	วิลิเวน	๔๑๖/๓๑๘
วิปฺปกตโภชนำ	๓๑๖/๑๑๓	วิสุชฺฌนฺติ	๒๘๒/๕๙
วิปฺปกโรติ	๒๗๔/๕๒	วิเสสาธิคเมน	๓๕๐/๑๘๙
วิปฺปฏิสาโร	๔๐๑/๒๙๐	วิสฺสชฺชิตาวิสฺสชฺชิตำ	๓๒๘/๑๓๗
วิปฺปวสนฺติ	๒๖๓/๓๔	วิสฺสชฺเชตพฺพำ	๓๕๗/๒๐๐
วิปฺผาเลตฺวา	๒๕๖/๒๐	วิสฺสรำ	๒๕๕/๒๐,๓๐๐/๘๙
วิยตฺโต	๔๕๑/๓๗๕	วิหญฺญนฺติ	๒๖๐/๒๘,๓๐๑/๙๐
วิยูเห	๔๐๘/๓๐๘	วิหารจาริกำ	๒๖๔/๓๕

ปทานุกฺกโม	ปฬิเพ/องฺเก
วิหารสามนฺตา	๓๗๐/๒๑๙
วิหาสิ	๔๔๕/๓๖๓
วิเหเฐนฺติ	๓๐๓/๙๒
วีตมลํ	๓๐๕/๙๘
วีติวตฺเต	๒๙๗/๘๕
วีติสาเรตฺวา	๒๖๘/๔๒,๔๔๕/๓๖๑
วีสติมฏฺฐํ	๒๗๔/๕๓
วีสติวสฺโส	๔๕๔/๓๘๐
วุฏฺฐหนฺโต	๒๙๒/๖๖
วุฏฺฐาเปสิ	๓๑๖/๑๑๓
วุฏฺฐิโย	๒๙๕/๗๙
วุฑฺฒตโร	๓๑๒/๑๐๙
วุฑฺฒิ	๒๖๖/๓๙
วุตฺโต	๒๘๘/๖๓
วูปกฏฺฐา	๔๐๖/๓๐๖
วูปกฏฺโฐ	๔๔๕/๓๖๓
วูปกาสาเปตพฺโพ	๓๗๖/๒๓๒
วูปกาเสตพฺโพ	๓๗๖/๒๓๑
เวทิกาวาตปานํ	๒๙๖/๘๑
เวปุริสิกา	๔๒๒/๓๒๙,๔๒๓/๓๒๖
เวมกํ	๒๗๗/๕๖
เวมติโก	๓๕๕/๑๙๔-๑๙๕
เวยฺยากรณโต	๓๓๔/๑๕๗
เวยฺยากรณํ	๓๓๔/๑๕๗
เวยฺยายิกํ	๓๐๖/๙๙
เวยฺยาวจฺโจ	๓๗๖/๒๓๓
เวสารชฺชปฺปตฺโต	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
เวหคฺเค	๒๕๒/๑๒
เวหุมยํ	๒๕๖/๒๑
เวหุปรมฺปราย	๒๕๒/๑๒
เวหุเปสิกาย	๒๕๖/๒๑
เวหุมยํ	๒๗๖/๒๑
เวหุริยมโย	๒๕๒/๑๕
โวกฺกมฺม	๓๖๓/๒๐๘
โวโรเปตฺวา	๓๔๐/๑๖๗
โวโรเปตุํ	๓๔๐/๑๗๐
โวโรเปยฺย	๓๔๒/๑๗๑
โวโรเปสฺสนฺติ	๓๔๐/๑๖๗
โวโรเปสิ	๓๔๐/๑๗๐
โวโรเปสฺสามิ	๓๔๐/๑๗๐
โวสานํ	๓๕๐/๑๘๙

[ส]

สอุทโก	๓๗๖/๒๒๗
สอุปฺปทฺทวา	๒๖๕/๓๗
สกฏฺฐติเกน	๔๔๘/๓๗๒
สกพเพน	๓๖๔/๒๑๑
สกลิกํ	๒๕๒/๑๕

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สกวณฺณํ	๓๓๓/๑๕๓	สงฺฆกมฺมํ	๓๔๔/๑๘๑
สกาสาวา	๔๓๔/๓๔๒	สงฺฆตฺเถโร	๓๖๒/๒๐๗,๔๕๕/๓๘๒
สกิทาคามิผลํ	๔๐๒/๒๙๘	สงฺฆภตฺตํ	๒๗๓/๕๑
สกฺกริสฺสาม	๓๑๑/๑๐๘	สงฺฆเภทก	๓๒๓/๑๓๐-๑๓๑
สกฺโกติ	๒๔๔/๔,๒๗๐/๔๙	สงฺฆเภโท	๓๔๓/๑๗๘,๑๘๐
สกฺขรํ	๒๖๙/๔๖	สงฺฆริตฺตุ	๒๕๗/๒๔
สกฺขริกาย	๒๗๕/๕๔	สงฺฆวตฺถานิ	๓๙๘/๒๘๗
สคารวา	๓๑๑/๑๐๘	สงฺฆสามคฺคี	๓๕๓/๑๙๒
สคฺคกถํ	๓๐๕/๙๘	สงฺฆาฏิกณฺโณ	๒๕๙/๒๖
สคฺคตฺถิเกน	๒๙๔/๗๙	สงฺฆาฏิปตฺตจีวรธโร	๓๓๓/๑๕๓
สงฺกจฺฉิกํ	๔๒๔/๓๒๘	สงฺฆาฏิปลฺลตฺถิกาย	๒๗๗/๕๖
สงฺกนฺตา	๔๓๔/๓๔๓	สงฺฆาฏิโย	๒๗๙/๕๗
สงฺกมนฺติ	๒๘๔/๖๑	สจฺจกาโล	๔๒๔/๓๒๙
สงฺขนาภิมยํ	๒๗๘/๕๗,๒๗๙/๕๘	สจฺจปฏิญฺญา	๓๓๐/๑๔๘
สงฺขาทิตฺวา	๓๔๖/๑๘๖	สจฺจวาทิโน	๓๓๐/๑๔๘
สงฺขิตฺเตน	๔๐๖/๓๐๖	สจฺฉิกาตุํ	๔๐๒/๒๘๙
สงฺคณิกาย	๔๐๖/๓๐๖	สชฺฌายสทฺโท	๓๔๑/๑๗๑
สงฺคเหตพฺโพ	๓๗๘/๒๓๔,๓๘๒/๒๔๖	สชฺฌาโย	๓๗๐/๒๒๑
สงฺคาเมสฺสนฺติ	๓๔๒/๑๗๕	สญาติสาโลหิโต	๒๖๖/๓๙
สงฺคายนฺติโย	๔๒๖/๓๓๓	สญฺญาเปสิ	๓๔๓/๑๗๙
สงฺคายิตุํ	๔๓๘/๓๕๒	สญฺโญคาย	๔๐๖/๓๐๖
สงฺคายิสฺสาม	๔๓๘/๓๕๓	สฏฺจิมตฺตา	๔๕๐/๑๗๔
สงฺคายาม	๔๓๗/๓๕๑	สณฺฐาสิ	๓๗๓/๒๒๔
สงฺคาเยยฺยาม	๔๓๘/๓๕๒	สณฺฑาสํ	๒๗๕/๕๔

ปทานุกฺกโม	ปฺเพ/องฺเก
สณฺหมตฺติกำ	๒๙๘/๘๖
สตปทึ	๒๕๑/๑๑
สตวลฺลิกำ	๒๘๐/๕๘
สติสมฺโมสา	๒๕๔/๑๘
สตฺตงฺคุลำ	๒๗๙/๕๘
สตฺตงฺโค	๒๙๗/๘๓
สตฺตรสวคฺคิยา	๓๑๖/๑๑๕
สตฺตุยา	๒๕๖/๒๑
สตฺถกทณฺฑา	๒๕๖/๒๑
สตฺถกา	๒๕๗/๒๓
สตฺถปริจิตำ	๒๕๐/๑๐
สตฺถึนำ	๓๑๑/๑๐๗
สตฺถุสาสเน	๓๔๐/๑๖๘,๓๔๐/๑๖๙
สทฺธิวิหาริโก	๔๕๕/๓๘๒
สเนตฺติกา	๔๔๗/๓๗๐
สนฺตจิตฺตำ	๓๕๐/๑๙๐
สนฺตปฺเปตวา	๒๖๘/๔๔,๒๙๔/๗๙
สนฺติฏฺฐติ	๒๖๐/๓๐,๒๗๕/๕๔
สนฺตุฏฺฐตาย	๓๔๓/๑๗๘
สนฺตุฏฺฐิยา	๔๐๖/๓๐๖
สนฺถริสฺสาม	๓๐๗/๑๐๒
สนฺทสฺสิโต	๒๖๐/๒๗
สนฺทสฺสเตฺวา	๒๖๘/๔๔
สนฺทสฺเสสิ	๒๖๐/๒๗,๒๖๙/๔๕
สนฺธาเรตุำ	๓๖๓/๒๐๘
สนฺนยฺหิตฺวา	๓๔๐/๑๖๗
สนฺนิจยำ	๒๗๗/๕๕
สนฺนิธึ	๔๒๑/๓๒๔
สนฺนิปตึสุ	๔๔๙/๓๗๓,๔๕๐/๓๗๔
สนฺนิสินฺนคพฺภา	๔๓๒/๓๔๐
สนฺนิสินฺนานำ	๔๔๘/๓๗๐
สนฺเนตพฺพำ	๓๗๒/๒๒๓,๓๗๖/๒๒๙
สปริโส	๓๔๓/๑๗๗
สปุตฺตทาโร	๒๕๒/๑๓,๒๖๖/๓๙
สปฺปติสฺสา	๓๑๑/๑๐๘
สพฺพกณฺหานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺพทุกฺขาปนูทนำ	๒๙๕/๘๐
สพฺพนีลกานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺพนฺตำ	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
สพฺพปฺสุกูลิโก	๒๕๕/๒๐
สพฺพปีตกานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺพมญฺเชฏฺฐกานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺพมหารงฺครตฺตานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺพโลหิตกานิ	๔๑๘/๓๒๐
สพฺยญฺชนำ	๓๙๙/๒๘๘-๒๘๙
สพฺรหฺมเก	๓๑๒/๑๐๙
สพฺรหฺมจารีสุ	๓๙๙/๒๘๘
สภยา	๒๖๕/๓๗

ปทานุกฺกโม	ปฏฺเฐ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปฏฺเฐ/องฺเก
สภาควุตฺติกา	๓๑๑/๑๐๘	สมฺปราโย	๓๑๑/๑๐๘
สมคฺครโต	๓๕๔/๑๙๓	สมฺปริวตฺตกํ	๓๗๖/๒๓๓
สมคฺโค	๓๕๓/๑๙๓	สมฺปวาเรตฺวา	๒๖๘/๔๔,๒๙๔/๗๙
สมชฺโช	๒๙๗/๘๕	สมฺปสฺสมาโน	๓๓๒/๑๕๑
สมนุสฺสรนฺโต	๓๓๒/๑๕๑	สมฺปหํสิโต	๒๖๐/๒๗
สมนฺนาคโต	๓๔๗/๑๘๖	สมฺปหํเสตฺวา	๒๖๘/๔๔
สมสูปโก	๓๖๔/๒๑๐	สมฺปหํเสสิ	๒๖๐/๒๗,๒๖๙/๕๔
สมากุลา	๒๕๗/๒๓	สมฺปาเทถ	๓๐๔/๙๔
สมาคนฺตฺวา	๓๔๑/๑๗๐	สมฺพหุเลหิ	๒๗๐/๔๗,๓๔๒/๑๗๔
สมาทปิโต	๒๖๐/๒๗	สมฺพาเธ	๒๗๕/๕๓
สมาทเปตฺวา	๒๖๘/๔๔	สมฺภาเวสุ	๔๕๑/๓๗๖
สมาทเปสิ	๒๖๐/๒๗,๒๖๙/๔๕	สมฺภินฺนา	๔๒๓/๓๒๖,๔๒๔/๓๒๙
สมานสีมา	๓๕๗/๓๘๘	สมฺโภโค	๒๖๗/๔๑
สมานสำวาสโก	๓๕๑/๑๙๑	สมฺมชฺชิตพฺพำ	๓๖๖/๓๒๑
สมารเก	๓๑๒/๑๐๙	สมฺมตา	๔๕๖/๓๘๖
สมิตฺตามจฺโจ	๒๖๖/๓๙	สมฺมนฺเนยฺย	๓๒๘/๑๓๗,๓๓๘/๑๖๓,
สมุตฺเตชิโต	๒๖๐/๒๗	สมฺมาวตฺตนา	๓๗๖/๒๒๗
สมุตฺเตเชตฺวา	๒๖๘/๔๔	สมฺมาสมฺพุทฺโธ	๓๑๒/๑๐๙
สมุตฺเตเชสิ	๒๖๐/๒๗,๒๖๙/๕๔	สมฺมิญฺเชยฺย	๔๕๓/๓๘๐
สมุทาจเรยฺยาม	๓๓๔/๑๕๖	สมฺมุขีภูเต	๓๙๐/๒๘๐,๓๙๒/๒๘๑
สมุทฺทเผณกำ	๒๖๙/๔๖	สมฺโมทนียำ	๒๖๘/๔๒,๔๔๕/๓๖๑
สมุปฺปนฺนำ	๔๕๕/๓๘๒	สมฺโมทิ	๒๖๘/๔๒,๔๔๕/๓๖๑
สมฺปฏิจฺฉิสุ	๓๔๑/๑๗๐	สยเนสุ	๒๖๔/๓๕
สมฺปโยเชนฺติ	๔๑๑/๓๑๑	สยนฺติ	๒๖๔/๓๕.๒๙๖/๘๑

ปทานุกฺกโม	ปฬฺเพ/องฺเก
สรกุตฺตึ	๒๔๙/๘
สรชา	๓๕๗/๒๐๒
สรภญฺเญ	๒๔๙/๘
สรพู	๒๕๑/๑๑
สรภาณกำ	๔๕๒/๓๗๖
สรสิ	๒๖๕/๓๗,๓๑๑/๓๗
สราคาย	๔๐๖/๓๐๖
สราชิกา	๓๓๖/๑๖๐
สรามิ	๓๑๑/๑๐๗
สริตสิปาฏิกำ	๒๕๖/๒๑
สริตกำ	๒๕๖/๒๑
สลากภตฺตำ	๓๒๕/๑๓๕
สลากวาตปานำ	๒๙๖/๘๑
สลากหตฺเถน	๒๙๓/๖๘
สลากำ	๒๖๒/๒๒
สโลหิตำ	๒๗๔/๕๓
สลฺลกฺเขตพฺพำ	๓๖๖/๒๑๔
สลฺลกฺเขตฺวา	๓๗๐/๒๑๙
สลฺเลขสฺส	๓๔๓/๑๗๘
สวจนียำ	๔๒๘/๓๓๕
สวนฺติ	๔๐๑/๒๙๓
สสฺสมณพฺราหฺมณิยา	๓๑๒/๑๐๙
สหชาติยา	๔๕๑/๓๗๖
สหธมฺมิโก	๔๔๘/๓๗๑
สหิตาสหิตสฺส	๓๔๗/๑๘๖
สากิยมาโน	๓๓๑/๑๕๐
สาฏิยคฺคาหาปโก	๓๒๙/๑๓๘
สาตฺถำ	๓๙๙/๒๘๘
สาทิยตุ	๓๔๓/๑๗๙
สาทิยนฺติ	๔๓๕/๓๔๓,๔๔๗/๓๖๙
สาธุ	๓๔๓/๑๘๑
สามณกำ	๔๕๓/๓๗๙,๔๕๔/๓๘๐
สามเณรทูเตน	๔๓๐/๓๓๗
สามเณรเปสโก	๓๒๙/๑๓๘
สามเณรา	๓๕๑/๑๙๑
สามเณรี	๓๒๙/๑๓๘
สามเณรีทูเตน	๔๓๐/๓๓๗
สามเณโร	๓๖๑/๒๐๖
สามิเกน	๔๒๔/๓๒๙
สามีจิกมฺมำ	๓๑๑/๑๐๘,๓๓๑/๑๕๐
สามุกฺกำสิกา	๓๐๕/๙๘,๓๔๐/๑๖๘
สายนฺติ	๒๖๑/๓๑
สารชฺชติ	๒๔๙/๘
สารณียำ	๒๖๘/๔๒,๔๔๕/๓๖๑
สารทสฺสาวี	๒๘๖/๖๒
สาริตา	๔๒๘/๓๓๖
สาลิกฺเขตฺเต	๔๐๓/๓๐๓
สาโลเก	๔๑๗/๓๑๙

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สาวเสสา	๓๕๒/๑๙๒	สิลาจยํ	๒๕๗/๒๔
สาเวตา	๓๔๗/๑๘๖	สิลาปาการํ	๒๖๐/๓๐
สาสปกุฏฺ	๒๙๘/๘๗	สิลาสนฺถารํ	๒๖๐/๓๐
สิกฺกายํ	๒๕๒/๑๒	สิลาโสปาณํ	๒๕๗/๒๔
สิกฺกาสมฺมติ	๒๗๑/๔๙-๕๐	สิวิกาคพฺภํ	๓๐๐/๘๘
สิกฺขนฺติ	๒๙๓/๖๙,๔๐๕/๓๐๖	สิสิเร	๒๙๕/๗๙
สิกฺขมานา	๔๑๙/๓๒๑	สีติภูโต	๓๐๕/๙๘
สิกฺขมานาทูเตน	๔๓๐/๓๓๗	สีลกถํ	๓๐๕/๙๘
สิกฺขากาโม	๔๕๑/๓๗๕,๔๒๑/๓๗๖	สีลโต	๓๓๔/๑๔๖
สิกฺขาปทานิ	๔๐๕/๓๐๖	สีลวิปตฺติยา	๒๖๖/๓๘
สิกฺขาปทำ	๓๘๕/๒๖๗	สีสปฺปจาลกำ	๓๖๔/๒๐๙,๓๖๔/๒๐๙
สิกฺขิตสิกฺขาย	๔๐๓/๓๐๐,๔๐๓/๓๐๑	สีสภารํ	๒๘๑/๕๙
สิงฺคินา	๔๕๗/๓๘๖	สีสํ (สีสํ นฺหาโต)	๔๐๓/๓๐๒
สิงฺคิโลณกปฺโป	๔๔๖/๓๖๖	สุกรํ	๓๔๓/๑๘๑
สิงฺฆาฏเก	๔๐๘/๓๐๘	สุการิโต	๔๒๘/๓๓๖
สิญฺจนฺติ	๒๙๓/๖๗	สุขตฺถำ	๒๙๕/๗๙
สิตฺถเตลกำ	๓๒๙/๑๔๑	สุขุมาโล	๓๓๐/๑๔๖
สิตฺถานิ	๓๑๖/๑๑๔	สุคโต	๒๖๘/๔๓
สิพฺพนฺติ	๒๕๖/๒๑	สุคตี	๓๑๑/๑๐๘
สิพฺพนฺตา	๒๕๗/๒๓	สุโจทิตา	๔๒๘/๓๓๖
สิพฺเพตฺวา	๒๕๗/๒๔	สุญฺญตา	๔๕๕/๓๘๓
สิรสา	๒๖๖/๓๙	สุญฺญตาวิหาเรน	๔๕๕/๓๘๓
สิรึสปานิ	๒๕๑/๑๑	สุญฺญาคารคโต	๓๓๒/๑๕๐
สิลาฉทนำ	๓๐๓/๙๓	สุญฺญาคาเร	๓๐๖/๑๐๐

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก	ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สุฏฺฐปิโต	๔๒๘/๓๓๖	สุวิภตฺตานิ	๓๙๙/๒๘๙
สุณสิ	๔๒๔/๓๒๙	สุสํวิหิตา	๓๓๒/๑๕๑
สุตธโร	๓๙๙/๒๘๘	สุสาเน	๒๙๔/๗๗
สุตสนฺนิจโย	๓๙๙/๒๘๘	สุสฺสาริตา	๔๒๘/๓๓๖
สุตฺตนฺตริกาโย	๒๕๖/๒๒	สูกรนฺตกํ	๒๗๘/๕๗
สุตฺตนฺติโก	๓๑๐/๑๐๖	สูจินาฬิกํ	๒๕๖/๒๑
สุตฺตมยํ	๒๗๙/๕๘	สูจิโย	๒๕๗/๒๓
สุตฺตวฏฺฏิยา	๔๑๖/๓๑๘	สูปานิ	๓๐๔/๘๔
สุตฺตเวณิยา	๔๑๖/๒๑๘	เสกฺขสมฺมตานิ	๓๕๗/๒๐๐
สุตฺตโส	๓๙๙/๒๘๙	เสกฺโข	๔๓๘/๓๕๓
สุตฺตา	๒๕๖/๒๒	เสฏฺฐี	๒๕๒/๑๒-๑๓
สุทฺธํ	๓๐๕/๙๘	เสตฏฺฐิกา	๔๐๓/๓๐๓
สุปฏิจฺฉนฺเนน	๓๖๔/๒๐๙	เสตวณฺณํ	๒๕๗/๒๔
สุปริภุตฺตํ	๒๕๐/๙	เสติ	๓๐๕/๙๘
สุปินนฺเตน	๒๖๕/๓๗	เสเทติ	๒๖๐/๒๙
สุปฺปฏิวิทฺธา	๓๙๙/๒๘๘	เสนาย	๓๓๑/๑๔๙
สุปฺปฏฺฐปิโต	๔๒๘/๓๓๖	เสนิโย	๒๕๐/๙,๓๐๖/๑๐๐
สุปฺปธํสิยานิ	๔๐๓/๓๐๓	เสมฺหํ	๒๘๒/๕๙
สุปฺปวตฺตีนิ	๓๙๙/๒๘๙	เสยฺยาเปกฺขกา	๒๙๘/๘๖
สุพุทฺธิมนฺโต	๓๓๘/๑๖๔	เสยฺยาโย	๒๙๘/๘๖,๓๑๐/๑๐๕
สุมุตฺตา	๔๓๗/๓๕๑	เสเสนฺติ	๓๗๓/๒๒๕
สุรุสุรุการกํ	๓๖๔/๒๑๑	เสเสสฺสนฺติ	๓๗๓/๒๒๕
สุวิกฺขาลิตํ	๓๔๖/๑๘๕	โสจิ	๒๖๖/๓๙
สุวินิจฺฉิตานิ	๓๙๙/๒๘๙	โสจิตฺถ	๔๓๗/๓๕๑

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
โสตา	๓๔๗/๑๘๖
โสตาปตฺติผลํ	๓๓/๑๕๐,๔๐๒/๒๙๙
โสทกํ	๒๕๔/๑๖
โสเธตพฺโพ	๓๕๗/๒๐๐,๓๗๐/๒๑๙
โสภกํ	๒๗๘/๕๗
โสวณฺณมยํ	๒๕๒/๑๕,๒๕๖/๒๑
โสโส	๔๒๓/๓๒๗,๔๒๔/๓๒๙
สํวตฺตนฺติ	๓๔๓/๑๗๘-๑๗๙
สํวราย	๒๖๖/๓๙
สํวิชฺชติ	๒๖๒/๓๓,๓๐๑/๙๑
สํวิภชิสฺสามิ	๔๔๕/๓๖๒
สํเวลฺลิยํ	๒๘๐/๕๙
สํสรณกิฏิกํ	๓๐๐/๘๙
สํสาเมตวา	๓๓๓/๑๕๓
สหรตุ	๒๖๘/๔๓
สหรนฺติ	๒๙๗/๘๕
สหราเปนฺติ	๒๗๕/๕๓
สหราเปตพฺพํ	๒๗๕/๕๔
สหราเปยฺย	๒๗๕/๕๔
สฺวากฺขาเต	๓๑๑/๑๐๘
สฺวากฺขาโต	๓๔๕/๑๘๓
สฺวาคตํ	๓๒๒/๑๒๕
สฺวาตนาย	๒๖๘/๔๒,๒๙๔/๗๘

ปทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
[ห]	
หฏฺโจ	๓๐๕/๙๗
หตฺถตฺถรํ	๓๑๔/๑๑๑
หตฺถนิทฺธูนกํ	๓๖๔/๒๑๑
หตฺถนิลฺเลหกํ	๓๖๔/๒๑๑
หตฺถผณเกน	๒๔๖/๖
หตฺถภิตฺติกมฺมํ	๒๙๗/๘๖
หตฺถวฏฺฏกํ	๔๒๙/๓๓๖
หตฺถวิกาเรน	๓๖๖/๒๑๕
หตฺถวิลงฺฆเกน	๓๖๖/๒๑๕
หตฺถาภรณํ	๒๔๕/๕
หตฺถินาโค	๓๑๑/๑๐๗
หตฺถิภณฺฑา	๓๔๒/๑๗๔
หตฺถิสาลํ	๓๔๒/๑๗๔
หตฺถิโสณฑิกํ	๒๘๐/๕๘
หมฺมิยคพฺภํ	๓๐๐/๘๘
หรนฺติ	๒๘๑/๕๙,๒๙๓/๖๘
หรายมาโน	๔๔๕/๓๖๓
หริตกปตฺถิกกํ	๔๑๗/๓๒๐
หาเปติ	๓๔๗/๑๘๗
หิริยนฺติ	๒๖๒/๓๓,๒๙๐/๖๕
หีสิ	๒๕๑/๑๑
เหมนฺติโก	๓๓๐/๑๔๕

วินยปิฎเก
จุลฺลวคฺคปาลิยา ทุติยภาเค
อสาธารณนามานิ

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อคฺคาพวำ (เจติยำ)	๓๒๓/๑๒๗
อคฺคพปุรำ (นครำ)	๔๕๑/๓๗๖
อชาตสตฺตุ (ราชกุมาโร, พิมฺพิสาร-ราชปุตฺโต)	๓๓๓/๑๕๓, ๓๓๕/๑๕๙,๓๓๙-๓๔๐/๑๖๔-๑๖๗
อชิโต เกสกมฺพโล (ติตฺถกโร)	๒๕๒/๑๒
อชิโต (ภิกฺขุ)	๔๕๖/๓๘๖
อฑฺฒกาสี (คณิกา)	๔๓๐/๓๓๗
อนาถปิณฺฑิโก (คหปติ)	๒๖๗/๔๕, ๓๐๔-๓๐๗/๙๔-๑๐๒, ๓๑๕/๑๑๑-๑๑๓,๓๕๖/๑๙๘, ๔๑๑/๓๑๑,๔๔๗/๓๖๘
อนุปิยำ (มลฺลานำ นิคโม)	๓๓๐/๑๔๕
อนุรุทฺโธ (เถโร)	๓๓๑/๑๕๐
อนุรุทฺโธ (สกฺโก, สกฺยกุมาโร)	๓๓๐/๑๔๕-๑๔๖-๑๔๗,๓๓๑/๑๔๙
อมฺพลฏฺฐิกา (ราชอุยฺยานำ)	๔๔๐/๓๕๕
อวนฺติทกฺขิณาปกถา (สตฺตสติกสงฺคีติยำ อสีติมตฺตภิกฺขู)	๔๕๐/๓๗๓-๓๗๔
อวีจิ (นิรยำ)	๓๕๐/๑๘๙
อสุรา (มหาสมุทฺเท ภูตา)	๓๘๔/๒๖๖
อโหคงฺโค (ปพฺพโต)	๔๕๐/๓๗๔-๓๗๕
อานนฺโท (เถโร พุทฺธุปฏฺฐาโก, ธมฺมสงฺคาหโก)	๒๖๖/๓๙, ๒๖๘/๔๓,๒๗๙/๕๗,๓๓๑/๑๕๐, ๓๔๓/๑๘๐-๑๘๑,๓๘๓/๒๖๒, ๔๐๒/๒๙๗-๒๙๘,๔๐๓/๓๐๐, ๓๐๒,๔๐๔/๓๐๔,๔๐๕/๓๐๕, ๔๓๗/๓๕๑,๔๓๘-๔๓๙/๓๕๓, ๔๔๐-๔๔๑/๓๕๕,๔๔๕/๓๕๙-๓๖๓
อานนฺโท (สกฺยกุมาโร)	๓๓๑/๑๔๙
อาพวี (นครำ)	๓๒๓/๑๒๗,๓๒๕/๑๓๕
อาพวิกา (ภิกฺขู)	๓๒๓/๑๒๗
อุชฺชโสภิโต (ปาจีนกภิกฺขุ)	๔๕๖/๓๘๕
อุตฺตโร (ภิกฺขุ เรวตตฺเถรสฺส อุปฏฺฐาโก)	๔๕๔/๓๘๐-๓๘๑
อุทุมฺพรำ (นครำ)	๔๕๑/๓๗๖

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อุเทโน (อุชฺเชนีรฏฺฐสฺส โกสมฺพิกราชา)	๔๔๕/๓๖๐-๓๖๒
อุปนนฺโท สกฺยปุตฺโต (ภิกฺขุ)	๓๑๖/๑๑๓,๓๑๙/๑๑๘-๑๑๙
อุปฺปลวณฺณา (เถรี)	๔๑๐/๓๑๐
อุปาลิ (สกฺยกุมารานํ กปฺปโก)	๓๓๑/๑๔๙-๑๕๐
อุปาลิ (เถโร วินยสงฺคาหโก)	๓๒๐/๑๑๙-๑๒๐, ๓๕๑-๓๕๕/๑๙๐-๑๙๖, ๓๙๘-๓๙๙/๒๘๕-๒๘๙, ๔๐๑/๒๙๐-๒๙๑,๔๓๙/๓๕๓-๓๕๔
อุรุเวลกสฺสโป (เถโร)	๒๙๓/๖๙
เอราถปถํ (อหิราชกุลํ)	๒๕๑/๑๐-๑๑
กกฺุกุโธ โกฬิยปุตฺโต มหาโมคฺคลฺลานตฺ-เถรสฺส อุปฏฺฐาโก)	๓๓๓/๑๕๓
กกฺุกุโธ (เทวปุตฺโต)	๓๓๓/๑๕๔-๑๕๕
กฏโมรกติสฺสโก (ภิกฺขุ เทวทตฺตสหาโย)	๓๔๓/๑๗๗
กณฺณกุชฺชํ (นครํ)	๔๕๑/๓๗๖
กณฺหาโคตมกํ (อหิราชกุลํ)	๒๕๑/๑๐-๑๑
กปิลวตฺถุ (สกฺกรฏฺฐสฺส ราชธานี)	๔๐๒/๒๙๖
กิมิโล (สกฺยกุมาโร)	๓๓๑/๑๔๙
กุสินารา (มลฺลรฏฺฐสฺส ราชธานี)	๔๓๗/๓๕๐
กูฏาคารสาลา (เวสาลิยํ มหาวเน พุทฺธสฺส วิหารฏฺฐานํ)	๒๕๙/๒๖
โกกนุโท (โพธิราชกุมารสฺส ปาสาโท)	๒๖๘/๔๑-๔๔
โกกาลิโก (ภิกฺขุ เทวทตฺตสหาโย)	๓๔๓/๑๗๗,๓๔๕/๑๘๓,๑๘๕
โกสมฺพี (อุชฺเชนีรฏฺฐสฺส ราชธานี)	๓๓๓/๑๕๒,๓๓๕/๑๕๘,๔๔๕/๓๖๐, ๔๔๙/๑๗๓,๔๕๗/๓๘๙
โกสโล (ชนปโท, รฏฺฐญฺจ)	๒๕๙/๒๕,๒๘๔/๖๑
ขณฺฑเทวิยาปุตฺโต (ภิกฺขุ เทวทตฺต-สหาโย)	๓๔๓/๑๗๗
คงฺคา (มหานที)	๓๘๔/๒๖๕,๒๖๘
คนฺธพฺพา (มหาสมุทฺเท ภูตา)	๓๘๔/๒๖๖
คยาสีสํ (เทโส, เทวทตฺตสฺส วสนฏฺฐานํ)	๓๔๔/๑๘๒-๑๘๓
คิชฺฌกูฏํ (ปพฺพโต)	๓๔๑/๑๗๐
โฆสิตาราโม (โกสมฺพิยํ สงฺฆวิหาโร)	๓๓๓/๑๕๒,๔๔๕/๓๖๓

นามานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

ฉนฺโน (ภิกฺขุ พฺรหฺมทณฺฑกโต) ๔๔๕/๓๖๐

ฉนฺโน (ภิกฺขุ อรหตฺตปฺปตฺโต) ๔๔๕/๓๖๓

ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขู อาทิกมฺมิกา) ๒๔๓-๒๕๐/๑-๙,๒๕๒/๑๕,๒๕๓/๑๖, ๒๕๖/๒๑,๒๕๗/๒๓,๒๖๓/๓๔, ๒๖๔/๓๕-๓๖,๒๗๐/๔๖-๔๗, ๒๗๔-๒๘๔/๕๓-๖๑, ๒๘๖-๒๘๗/๖๒-๖๓,๒๙๓/๖๗, ๒๙๗/๘๓-๘๔,๒๙๙/๘๗, ๓๑๖/๑๔๔-๑๑๖,๓๒๖/๑๓๕, ๓๖๓/๒๐๘,๓๖๙/๒๑๘, ๓๗๑/๒๒๑-๒๒๒,๓๗๓/๒๒๔-๒๒๕, ๓๘๖/๒๗๑-๒๗๒

ฉพฺพคฺคิยา (ภิกฺขุนิโย อาทิกมฺมิกา) ๔๑๑/๓๑๑-๓๑๒,๔๑๗/๓๑๙, ๔๑๘/๓๒๐,๔๒๐/๓๒๓,๔๒๒/๓๒๖, ๔๒๙/๓๓๖,๔๓๕/๓๔๒

ฉพฺยาปุตฺตํ (อหิราชกุลํ) ๒๕๑/๑๐-๑๑

ชีวกมฺพวนํ (ราชคเห ชีวกสฺส อมฺพวนํ) ๔๔๐/๓๕๕

ชีวโก โกมารภจฺโจ (ราชเวชฺโช) ๒๖๐/๒๗

นามานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

เชตวนํ (สาวตฺถิยํ สงฺฆวิหาโร) ๒๖๙/๔๕,๓๐๗/๑๐๒, ๓๑๕/๑๑๑-๑๑๒,๓๕๖/๑๙๘, ๔๑๑/๓๑๑,๔๔๗/๓๖๘

เชโต (สาวตฺถิยํ ราชกุมาโร) ๓๐๗/๑๐๑-๑๐๒

ติมิงฺคโล (มหาสมุทฺเท ภูโต) ๓๘๔/๒๖๖

ติมิ (มหาสมุทฺเท ภูโต) ๓๘๔/๒๖๖, ๓๘๕/๒๗๐

ติมิติมิงฺคโล (มหาสมุทฺเท ภูโต) ๓๘๔/๒๖๖

ถุลฺลจฺจยํ (ลหุกาปตฺติ) ๒๕๑/๑๒

ทกฺขิณาคิริ (ชนปโท) ๔๔๔/๓๕๙

ทพฺโพ มลฺลปุตฺโต (เถโร) ๒๖๕-๒๖๖/๓๖-๓๙

ทุกฺกฏํ (ลหุกาปตฺติ) ๒๔๓/๒-๔

เทวทตฺโต (โคธิปุตฺโต) ๓๓๑/๑๔๙

เทวทตฺโต (ภิกฺขุ สงฺฆเภทโก) ๓๓๑/๑๕๐,๓๓๓/๑๕๒-๑๕๕, ๓๓๕-๓๔๐/๑๕๙-๑๖๗,๑๗๐, ๓๔๑/๑๗๐-๑๗๑,๓๔๒/๑๗๔,๑๗๖, ๓๔๓-๓๔๖/๑๗๖-๑๘๖, ๓๔๘/๑๘๗,๓๕๐/๑๘๙

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ธนิโย กุมฺภการปุตฺโต (ภิกฺขุ อาทิกมฺมิโก)	๔๓๙/๓๕๔
นาคา (มหาสมุทฺเท ภูตา)	๓๘๔/๒๖๖
นาฬนฺทา (นครี)	๔๔๐/๓๕๕
นาฬาคิริ (จณฺฑหตฺถี)	๓๔๒/๑๗๔
นิคฺคณฺโฐ นาฏปุตฺโต (ติตฺถกโร)	๒๕๒/๑๓
นิโครฺธารามโม (กปิลวตฺถุสฺมึ สงฺฆวิหาโร)	๔๐๒/๒๙๖
ปกุโธ กจฺจายโน (ติตฺถกโร)	๒๕๒/๑๒
ปเสนทิ โกสโล (โกสลรฏฺฐสฺส มหาราชา)	๓๒๐/๑๒๑
ปิณฺโฑลภารทฺวาโช (เถโร)	๒๕๒/๑๓-๑๔
ปาเจยฺยกา (สตฺตสติกสงฺคีติยํ สฏฺฐิมตฺตภิกฺขู)	๔๕๐/๓๗๓-๓๗๔, ๔๕๓/๓๗๙-๓๘๐,๔๕๔/๓๘๑, ๔๕๕/๓๘๔-๓๘๖
ปาราชิกํ (ครุกาปตฺติธมฺโม)	๓๘๗/๒๗๔-๒๗๕,๓๘๘/๒๗๘
ปาราชิกํ (สิกฺขาปทํ)	๔๓๙/๓๕๓-๓๕๔
ปาวา (นครี)	๔๓๗/๓๕๐
ปุพฺพารามโม (สาวตฺถิยํ สงฺฆวิหาโร)	
ปุราโณ (เถโร)	๔๔๔/๓๕๙
ปูรโณ กสฺสโป (ติตฺถกโร)	๒๕๒/๑๒
พฺรหฺมทตฺโต (มาณโว)	๔๔๐/๓๕๕
พิมฺพิสาโร (มคธรฏฺฐสฺส มหาราชา)	๒๕๐/๙,๓๓๙/๑๖๕
โพธิ (สุสุมารคิเร ราชกุมาโร)	๒๖๘/๔๑-๔๔
ภคฺคุ (สกฺยกุมาโร)	๓๓๑/๑๔๙
ภคฺโค (ชนปโท)	๒๖๘/๔๑,๒๖๙/๔๕
ภทฺทิโย (สกฺยราชา)	๓๓๐/๑๔๗-๑๔๘,๓๓๑/๑๔๙
ภทฺทิโย (เถโร)	๓๓๑-๓๓๒/๑๕๐-๑๕๑
เภสกฬาวนํ (สุสุมารคิเร มิคทาโย)	๒๖๘/๔๑
มกฺขลิ โคสาโล (ติตฺถกโร)	๒๕๒/๑๒
มณิจูฬโก (คามณี)	๔๔๘/๓๗๐
มนฺทารวํ (ทิพฺพปุปฺผํ)	๔๓๗/๓๕๐
มลฺลา (ขตฺติยา)	๓๓๐/๑๔๕
มหากสฺสโป (ปญฺจสติกสงฺคีติยํ มหาเถโร)	๔๓๗/๓๕๐-๓๕๒, ๔๓๙/๓๕๓-๓๕๔, ๔๔๐/๓๕๕,๔๔๒/๓๕๖
มหาติมิงฺคโล (มหาสมุทฺเท ภูโต)	๓๘๔/๒๖๖
มหานาโม (สกฺโก)	๓๓๐/๑๔๕

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
มหาปชาปตี โคตมี (พุทฺธสฺส มาตุจฺฉา)	๔๐๒-๔๐๓/๒๙๖-๓๐๐,๓๐๒, ๔๔๓/๓๕๘
มหาปชาปตี โคตมี (ปจมภิกฺขุนี)	๔๐๔-๔๐๕/๓๐๓-๓๐๖
มหาปชาปตี โคตมี (เถรี)	๔๐๖/๓๐๖
มหาโมคฺคลฺลาโน (เถโร อคฺคสาวโก)	๓๘๓/๒๖๓,๒๕๒/๑๓, ๒๘๙/๖๔,๓๓๓/๑๕๔,๓๔๕/๑๘๔
มหาวนํ (เวสาลิยํ วนํ)	๒๕๙/๒๖, ๓๐๘/๑๐๓,๔๔๖/๓๖๖
มหี (มหานที)	๓๘๔/๒๖๕,๒๖๘
เมฏฺฐโกกุฏฺฐา (เทฺวภาติกภิกฺขู)	๒๘๕/๔๑
เมตฺติยภุมฺมชกา (เทฺว ภิกฺขู ฉพฺพคฺคิยา)	๒๖๕/๓๗
ยมุนา (มหานที)	๓๘๔/๒๖๕,๒๖๘
ยโส กากณฺฑกปุตฺโต (สตฺตสติกสงฺคีติยํ มหาเถโร)	๔๔๖/๓๖๖-๓๖๘, ๔๔๙-๔๕๐/๓๗๓-๓๗๔, ๔๕๒-๔๕๓/๓๗๖-๓๗๘,๔๕๖/๓๘๕
ราชคหโก (เสฏฺฐี)	๒๕๒/๑๒-๑๔, ๒๙๔/๗๗-๘๐,๓๐๔/๙๔-๙๕, ๓๐๕-๓๐๖/๙๙-๑๐๐

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
ราชคหํ (มคธรฏฺฐสฺส ราชธานี)	๒๔๓/๑,๒๔๘/๗,๒๕๒/๑๓, ๒๕๘/๒๕,๒๙๔/๗๗,๒๙๗/๘๕, ๓๐๔/๙๔,๓๐๗/๑๐๑,๓๐๘/๑๐๓, ๓๒๕/๑๓๕,๓๓๓/๑๕๓,๓๓๕/๑๕๘, ๓๓๗-๓๓๘/๑๖๑-๑๖๔,๓๓๙/๑๖๖, ๓๔๒/๑๗๔,๓๔๓/๑๗๙-๑๘๑, ๔๓๗-๔๓๘/๓๕๒-๓๕๓, ๔๓๙-๔๔๐/๓๕๔-๓๕๕,๔๔๔/๓๕๙, ๔๔๘/๓๗๐,๔๔๙/๓๗๒, ๔๕๗/๓๘๗-๓๘๘
เรวโต (เถโร สตฺตสติกสงฺคีติยํ ปุจฺฉนโก)	๔๕๑-๔๕๓/๓๗๕-๓๗๙, ๔๕๔-๔๕๗/๓๘๐-๓๘๖,๔๕๘/๓๙๐
โลกายตํ (โลกิยสตฺถํ)	๒๘๖/๖๒
วคฺคุมุทา (เวลาสิยํ นที)	๔๓๙/๓๕๔
วคฺคุมุทาตีริยา (ภิกฺขู อาทิกมฺมิกา)	๔๓๙/๓๕๔
วชฺชี (รฏฺฐํ)	๔๔๖/๓๖๖
วฑฺโฒ (ลิจฺฉวิ)	๒๖๕-๒๖๖/๓๖-๓๙
วาลิการาโม (เวสาลิยํ สงฺฆวิหาโร)	๔๕๖-๔๕๗/๓๘๖
วาสภคามี (ปาจีนกภิกฺขุ)	๔๕๖/๓๘๕
วิรูปกฺขํ (อหิราชกุลํ)	๒๕๑/๑๐-๑๑

นามานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

วิสาขา มิคารมาตา (มหาอุปาสิกา) ๒๖๙/๔๕-๔๖,๓๒๐/๑๒๑
เวสาลี (วชฺชีรฏฺฐจสฺส ราชธานี) ๒๕๘/๒๕,๒๕๙/๒๖,๓๐๘/๑๐๓, ๔๐๒/๒๙๖-๒๙๗,๔๑๑/๓๑๑, ๔๓๙/๓๕๓,๔๔๖/๓๖๖, ๔๔๙/๓๗๓-๓๗๔,๔๕๒/๓๗๘, ๔๕๕/๓๘๒,๓๘๔
เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา (ปญฺจสตภิกฺขู เทวทตฺตสฺส วคฺคา) ๓๔๔/๑๘๒
เวสาลิกา วชฺชิปุตฺตกา (ภิกฺขู สตฺตสติก-สงฺคีติยํ ทสวตฺถุทีปกา) ๔๔๖/๓๖๖-๓๖๗,๔๔๙/๓๗๓-๓๗๔, ๔๕๒-๔๕๓/๓๗๘-๓๘๑,๔๕๕/๓๘๔
เวพฺวนํ (ราชคเห สงฺฆวิหาโร) ๒๔๓/๑,๒๙๔/๗๗,๓๒๕/๑๓๕, ๓๓๕/๑๕๘,๓๔๕/๑๘๕, ๔๔๔/๓๕๙,๔๔๘/๓๗๐
สกฺโก (รฏฺฐจํ, ชนปโท) ๔๐๒/๒๙๖
สกฺโก (สกฺกรฏฺฐจสฺส ขตฺติโย) ๓๓๐/๑๔๕
สงฺกสฺสํ (นครํ) ๔๕๑/๓๗๕-๓๗๖
สญฺชโย เวพฺภฏฺฐปุตฺโต (ติตฺถกโร) ๒๕๒/๑๒

นามานุกฺกโม ปพฺเพ/องฺเก

สญฺชิกาปุตฺโต (มาณโว) ๒๖๘/๔๑-๔๓
สพฺพกามี (เถโร สตฺตสติกสงฺคีติยํ วิสฺสชฺชนโก) ๔๔๕/๓๘๒-๓๘๕, ๔๔๗/๓๘๖,๔๔๘/๓๙๐
สมโณ โคตโม (พุทฺโธ ภควา) ๓๔๐/๑๖๗,๓๔๒/๑๗๔, ๓๔๓/๑๗๗-๑๘๐,๓๔๔/๑๘๒, ๔๓๗/๓๕๐
สมุทฺททตฺโต (ภิกฺขุ เทวทตฺตสหาโย) ๓๔๓/๑๗๗
สมฺภูโต สาณวาสี (สตฺตสติกสงฺคีติยํ เถโร) ๔๕๐/๓๗๔,๔๕๒/๓๗๖, ๔๕๕/๓๘๒-๓๘๕
สรภู (มหานที) ๓๘๔/๒๖๕,๒๖๘
สหชาติ (นครํ) ๔๕๑/๓๗๖, ๔๕๓/๓๗๙
สารีปุตฺตโมคฺคลฺลานา (เทฺว อคฺคสาวกา) ๓๒๒/๑๒๔-๑๒๕,๓๓๖/๑๖๑, ๓๔๔-๓๔๕/๑๘๒-๑๘๖
สารีปุตฺโต (มหาเถโร อคฺคสาวโก) ๒๘๙/๖๔,๓๑๐/๑๐๕, ๓๑๓/๑๑๐,๓๓๘/๑๖๒-๑๖๔, ๓๔๔/๑๘๒,๓๔๕/๑๘๔-๑๘๕, ๓๔๗/๑๘๖-๑๘๗,๓๖๒/๒๐๗

นามานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
สาวตฺถี (โกสลรฏฺฐสฺส ราชธานี)	๒๖๙/๔๕,๒๘๔/๖๑,๓๐๖/๑๐๐, ๓๐๗/๑๐๑,๓๑๐/๑๐๕,๓๑๕/๑๑๑, ๓๑๙/๑๑๘-๑๑๙,๓๒๑/๑๒๒, ๓๒๒/๑๒๔,๓๕๖/๑๙๘,๓๘๓/๒๖๒, ๔๑๐/๓๑๐,๔๑๑/๓๑๑,๔๒๐/๓๒๔, ๔๓๐/๓๓๗,๔๔๗/๓๖๘, ๔๕๗/๓๘๗-๓๘๙
สาฬฺโห (เถโร)	๔๕๓/๓๗๙-๓๘๐, ๔๕๖/๓๘๕
สีตวนํ (คิชฺฌกูเฏ วนํ)	๓๐๕/๙๗
สีวโก (ยกฺโข)	๓๐๕/๙๖
สุทินฺโน กลนฺทปุตฺโต (ภิกฺขุ อาทิกมฺมิโก)	๔๓๙/๓๕๓
สุทฺธาวาสกายิกา (เทวตา)	๔๕๓/๓๗๙
สุปฺปิโย (ปริพฺพาชโก)	๔๔๐/๓๕๕
สุภทฺโท (วุฑฺฒปพฺพชิโต)	๔๓๗/๓๕๑
สุมโน (ปาเจยฺยกภิกฺขุ)	๔๕๖/๓๘๕
สุสุมารคิรํ (นครํ)	๒๖๘/๔๑
โสเรยฺยํ (นครํ)	๔๕๑/๓๗๕

วินยปิฎเก
จุลฺลวคฺคปาลิยา ทุติยภาเค
คาถานุกฺกโม

ปฐมปาทานุกฺกโม	ปพฺเพ/องฺเก
อนุปิเย อภิญฺญาตา	๓๕๕/๑๙๗
อาปายิโก เนรยิโก	๓๕๔/๑๙๓
อุโปสเถ ยาวติกำ	๔๐๑/๒๙๓
ฉนฺนมติวสฺสติ	๓๘๕/๒๗๐
ทณฺเฑเนเก ทมยนฺติ	๓๔๒/๑๗๖
ทส วตฺถูนิ ปูเรตฺวา	๔๕๘/๓๙๑
ปพฺพชฺชำ โคตมี ยาจิ	๔๓๖/๓๔๕
ปรินิพฺพุเต หิ สมฺพุทฺเธ	๔๔๕/๓๖๔
ผลำ เว กทลึ หนฺติ	๓๓๕/๑๖๐
มหาวราหสฺส มหึ วิกุพฺพโต	๓๔๖/๑๘๖
มา กุญฺชร นาคมาสโท	๓๔๒/๑๗๖
มา ชาตุ โกจิ โลกสฺมึ	๓๕๐/๑๘๙
ยสฺสนฺตรโต น สนฺติ โกปา	๓๓๒/๑๕๒
เย วุฑฺฒมปจายนฺติ	๓๑๑/๑๐๘
โย เว น พฺยาธติ ปตฺวา	๓๔๗/๑๘๗
ราคโทสปริกฺลิฏฺฐา	๔๔๗/๓๖๙
รุกฺเข ถมฺเภ จ กุฑฺเฑ จ	๒๙๓/๗๐
วิรูปกฺเขหิ เม เมตฺตำ	๒๕๑/๑๑
วิหารำ พุทฺธเสฏฺเฐน	๓๒๙/๑๔๐
สอุปาหนฉตฺตา จ	๓๘๑/๒๕๑
สตำ หตฺถี สตำ อสฺสา	๓๐๕/๙๖,๙๗
สพฺพทา เว สุขำ เสติ	๓๐๕/๙๘
สีตำ อุณฺหำ ปฏิหนฺติ	๒๙๕/๗๙, ๓๑๕/๑๑๒
สุกรำ สาธุนา สาธุ	๓๔๓/๑๘๑
สุขา สงฺฆสฺส สามคฺคี	๓๕๔/๑๙๓

วินยปิฎเก
จุลฺลวคฺคปาลิยา ทุติยภาเค
ธมฺมปฺปเภโท

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
[เอกกํ]	
อธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ	๓๘๗/๒๗๓
ธมฺมวินเย รโส	๓๘๕/๒๖๙
ธมฺมิกํ ปาติโมกฺขฏฺฐปนํ	๓๘๗/๒๗๓
มหาสมุทฺทสฺส รโส	๓๘๔/๒๖๕, ๓๘๕/๒๖๙
[ทุกํ]	
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๓
กายพนฺธนานิ	๒๗๘/๕๗
จุทิเตน ปติฏฺฐาตพฺพธมฺมา	๔๐๑/๒๙๒
ธมฺมานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๓
ปตฺตมณฺฑลานิ	๒๕๓/๑๖
ภิกฺขุนิยา ภิกฺขุสงฺฆโต ปจฺจาสีสิตพฺพธมฺมา	๔๐๓/๒๙๙
สมฺมติโย	๔๒๔/๓๒๘-๓๒๙
[ติกํ]	
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๓
คพฺภา	๓๐๐/๘๘
จยา	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘-๓๐, ๒๖๑/๓๒,๒๖๓/๓๔,๒๙๑/๖๕, ๒๙๒/๖๗,๓๐๐/๘๘,๓๐๑/๙๐-๙๑
ตาลานิ	๒๙๖/๘๑
ติโกฏิปริสุทฺธํ มจฺฉมํสํ	๓๔๓/๑๗๙
ตูลานิ	๒๙๗/๘๔
เทวทตฺตสฺส อาปายิกสฺส อสทฺธมฺมา	๓๕๐/๑๘๙
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๓
ภิกฺขุนีนํ นิสฺสยา	๔๒๕/๓๓๓, ๔๓๐/๓๓๙
ปฏิจฺฉาทิโย	๒๖๑/๓๒

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
ภิกฺขุนีสงฺฆสฺส ปวารณาวิธโย	๔๒๗/๓๓๕
ปาทฆมฺสนิโย	๒๖๙/๔๖
ปาการา	๒๖๐/๓๐,๒๖๒/๓๓-๓๔, ๒๙๐/๖๕,๒๙๒/๖๖-๖๗,๓๐๒/๙๑
ปาสาทา	๓๓๐/๑๔๕
วฏฺฏา	๓๐๓/๙๓
วนฺทิยปุคฺคลา	๓๑๒/๑๐๙
วาตปานานิ	๒๙๖/๘๑
วารกา	๒๖๒/๓๓
วีชนิโย	๒๖๙/๔๖
สหายกสตฺตา	๓๑๑/๑๐๗
สนฺถารา	๒๖๐/๓๐,๒๖๒/๓๔
เสนาสนคาหา	๓๑๘/๑๑๘
โสปาณา	๒๕๗/๒๔,๒๖๐/๒๘-๓๐, ๒๖๓/๓๔,๒๙๑/๖๕,๒๙๒/๖๗, ๓๐๐/๘๘,๓๐๑/๙๐-๙๑

[จตุกฺกํ]

อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๓
อหิราชกุลานิ	๒๕๑/๑๐
อิทฺธิปาทา	๓๘๕/๒๖๙
จนฺทิมสุริยานํ อุปกฺกิเลสา	๔๔๗/๓๖๘
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๔
วณฺณา	๓๘๕/๒๖๘
สติปฏฺฐานา	๓๘๕/๒๖๙
สมณพฺราหฺมณานํ อุปกฺกิเลสา	๔๔๗/๓๖๘-๓๖๙
สมฺมปฺปธานา	๓๘๕/๒๖๙
สามญฺญผลานิ	๔๐๒/๒๙๘-๒๙๙

[ปญฺจกํ]

อตฺตาทานา	๓๙๘/๒๘๕-๒๘๗
อนุปุพฺพิกถา	๓๐๕/๙๘, ๓๔๐/๑๖๘-๑๖๙
อธมฺมจุทิตสฺส อวิปฺปฏิสาราการา	๔๐๑/๒๙๐-๒๙๑
อธมฺมโจทกสฺส วิปฺปฏิสาราการา	๔๐๑/๒๙๐
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๔
อปฺปมตฺตกวิสฺสชฺชกสฺส องฺคานิ	๓๒๘/๑๓๗
อวิสฺสชฺชิยวตฺถูนิ	๓๒๑/๑๒๓-๑๒๔
อเวภงฺคิยวตฺถูนิ	๓๒๒/๑๒๖
อินฺทฺริยานิ	๓๘๕/๒๖๙

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
ขชฺชกภาชกสฺส องฺคานิ	๓๒๗/๑๓๖
คีตสฺสเรน ธมฺมํ คายนฺตสฺส อาทีนวา	๒๔๙/๘
โจทเกน อุปฺปฏฺฐาเปตพฺพธมฺมา	๔๐๐/๒๘๙-๒๙๐
โจทเกน ปจฺจเวกฺขิตพฺพธมฺมา	๓๙๙/๒๘๗-๒๘๙
โจทเกน มนสิกาตพฺพธมฺมา	๔๐๑/๒๙๒
ฉทนานิ	๓๐๓/๙๓
ทนฺตกฏฺฐอขาทเน อาทีนวา	๒๘๒/๕๙
ทนฺตกฏฺฐขาทเน อานิสํสา	๒๘๒/๕๙
เทวทตฺเตน ยาจิตวตฺถูนิ	๓๔๓/๑๗๘-๑๗๙,๓๔๔/๑๘๒
ธมฺมจุทิตสฺส วิปฺปฏิสาราการา	๔๐๑/๒๙๑
ธมฺมโจทกสฺส อวิปฺปฏิสาราการา	๔๐๑/๒๙๑
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๔
พลานิ	๓๘๕/๒๖๙
ภตฺตุทฺเทสกสฺส องฺคานิ	๓๒๖/๑๓๕
ภิสิโย	๓๙๗/๘๕
มหานทิโย	๓๘๔/๒๖๕,๓๘๕/๒๖๘
สตฺถาโร	๓๓๔/๑๕๕
สมณกปฺปา	๒๕๐/๑๐
เสนาสนานิ	๒๙๔/๗๘

[ฉกฺกํ]

อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๔
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๔-๒๗๕

[สตฺตกํ]

อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๕
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๕
โพชฺฌงฺคา	๓๘๕/๒๖๙

[อฏฺฐกํ]

อกรณียานิ	๔๒๕/๓๓๓,๔๓๐/๓๓๙
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๕
อริโย มคฺโค	๓๘๕/๒๖๙

มาติกา	ปพฺเพ/องฺเก
ครุธมฺมา	๔๐๓/๒๙๙-๓๐๒
ทูเตยฺยสฺส องฺคานิ	๓๔๗/๑๘๖
เทวทตฺตสฺส อาปายิกสฺส อสทฺธมฺมา	๓๔๘/๑๘๗
ธมฺมวินยวินิจฺฉยลกฺขณา	๔๐๖/๓๐๖-๓๐๗
ธมฺมวินเย อจฺฉริยพฺภุตธมฺมา	๓๘๕/๒๖๖-๒๗๐
ธมฺมวินเย ภูตา	๓๘๕/๒๗๐
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๖
มหาสมุทฺเท อจฺฉริยพฺภุตธมฺมา	๓๘๔/๒๖๔-๒๖๖
ปตฺตนิกฺกุชฺชิตพฺพสฺส อุปาสกสฺส องฺคานิ	๒๖๕/๓๘
ปตฺตุกฺกุชฺชิตพฺพสฺส อุปาสกสฺส องฺคานิ	๒๖๖/๔๐
[นวกํ]	
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๖
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๖-๒๗๗
[ทสกํ]	
อธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๗
อวนฺทิยปุคฺคลา	๓๑๒/๑๐๙
อุทฺธมฺมานิ อุพฺพินยานิ วตฺถูนิ	๔๔๖/๓๖๗,๔๕๐/๓๗๔, ๔๕๕/๓๘๔
ธมฺมิกานิ ปาติโมกฺขฏฺฐปนานิ	๓๘๗/๒๗๗
[จตุวีสติกํ]	
ภิกฺขุนีนํ อนฺตรายิกธมฺมา	๔๒๓/๓๒๖-๓๒๗
[สตฺตตฺตึสกํ]	
ธมฺมวินเย รตนานิ	๓๘๕/๒๖๙-๒๗๐

คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ*

๑.	สมเด็จพระพุฒาจารย์	วัดสระเกศ	ประธานกรรมการ
๒.	พระพรหมมุนี	วัดบวรนิเวศวิหาร	รองประธานกรรมการ
๓.	พระพรหมเวที	วัดไตรมิตรวิทยาราม	รองประธานกรรมการ
๔.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	กรรมการ
๕.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	กรรมการ
๖.	พระวิสุทธิวงศาจารย์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๗.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๘.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	กรรมการ
๙.	พระธรรมปัญญาภรณ์	วัดปากน้ำ	กรรมการ
๑๐.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	กรรมการ
๑๑.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	กรรมการ
๑๒.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๑๓.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	กรรมการ
๑๔.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	กรรมการ
๑๕.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	กรรมการ
๑๖.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	กรรมการ
๑๗.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	กรรมการ
๑๘.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	กรรมการ
๑๙.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	กรรมการ
๒๐.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	กรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๒๗/๒๕๔๘** มติที่ ๕๐๙/๒๕๔๘ เรื่อง ขอความเห็นชอบรายนามคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีและฉบับภาษาไทย เพื่อร่วมงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี และ **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๖/๒๕๔๙** มติที่ ๓๕๗/๒๕๔๙ เรื่อง แต่งตั้งกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ แทนกรรมการที่พ้นจากตำแหน่ง

๒๑.	พระราชวชิราภรณ์		วัดพระเชตุพนฯ	กรรมการ
๒๒.	พระราชวชิรโมลี		วัดสวนพลู	กรรมการ
๒๓.	พระราชปริยัติดิลก		วัดประยุรวงศาวาส	กรรมการ
๒๔.	พระราชเมธี		วัดราชนัดดาราม	กรรมการ
๒๕.	พระราชโมลี		วัดจักรวรรดิราชาวาส	กรรมการ
๒๖.	พระราชวรมุนี		วัดดุสิดาราม	กรรมการ
๒๗.	พระราชวิสุทธิโมลี		วัดมหาธาตุฯ	กรรมการ
๒๘.	พระราชวรเมธี		วัดเทพธิดาราม	กรรมการ
๒๙.	พระราชสุธี		วัดเทวราชกุญชร	กรรมการและเลขานุการ
๓๐.	พระราชกิตติโสภณ		วัดเบญจมบพิตรฯ	กรรมการ
๓๑.	พระราชปฏิภาณโสภณ		วัดราชโอรสาราม	กรรมการ
๓๒.	พระศรีวิสุทธิมุนี		วัดสุทัศนเทพวราราม	กรรมการ
๓๓.	พระศรีรัชมงคลเมธี		วัดอาวุธวิกสิตาราม	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๔.	พระปริยัติกวี		วัดปากน้ำ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๓๕.	พระเมธีวราลงกรณ์		วัดชนะสงคราม	กรรมการ
๓๖.	พระศรีวิสุทธาภรณ์		วัดบรมนิวาส	กรรมการ
๓๗.	พระมหานายก		วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๓๘.	พระอมรโมลี		วัดปทุมวนาราม	กรรมการ
๓๙.	พระมหาไฉน	จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	กรรมการ
๔๐.	พระมหารังษี	เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	กรรมการ
๔๑.	พระมหาวินัย	ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	กรรมการ
๔๒.	นายวิชัย	ธรรมเจริญ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๓.	นายบุญสืบ	อินสาร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๔.	นายบุญเชิด	กิตติธรางกูร	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๔๕.	นายแก้ว	ชิดตะขบ	ป.ธ. ๙	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง พิจารณาตรวจต้นฉบับพระไตรปิฎกฯ*

๑.	พระธรรมกิตติวงศ์	วัดราชโอรสาราม	ประธานอนุกรรมการ
๒.	พระเทพมุนี	วัดไตรมิตรวิทยาราม	อนุกรรมการ
๓.	พระราชวชิราภรณ์	วัดพระเชตุพนฯ	อนุกรรมการ
๔.	พระราชวชิรโมลี	วัดสวนพลู	อนุกรรมการ
๕.	พระราชโมลี	วัดจักรวรรดิราชาวาส	อนุกรรมการ
๖.	พระราชกิตติโสภณ	วัดเบญจมบพิตรฯ	อนุกรรมการ
๗.	พระศรีวิสุทธิมุนี	วัดสุทัศนเทพวราราม	อนุกรรมการ
๘.	พระศรีวิสุทธาภรณ์	วัดบรมนิวาส	อนุกรรมการ
๙.	พระมหานายก	วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ
๑๐.	พระอมรโมลี	วัดปทุมวนาราม	อนุกรรมการ
๑๑.	พระมหารังษี เขมวีโร	ป.ธ. ๙ วัดพระศรีมหาธาตุ	อนุกรรมการ
๑๒.	พระมหาวินัย ถิรวินโย	ป.ธ. ๙ วัดราชาธิวาสวิหาร	อนุกรรมการ
๑๓.	พระมหาไฉน จิตฺตสุทฺโธ	ป.ธ. ๙ วัดบวรนิเวศวิหาร	อนุกรรมการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก*

๑.	พระพรหมเมธาจารย์	วัดบุรณศิริมาตยาราม	ที่ปรึกษา
๒.	พระธรรมคุณาภรณ์	วัดสามพระยา	ประธานคณะทำงาน
๓.	พระธรรมปริยัติเวที	วัดพระปฐมเจดีย์	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมรัตนดิลก	วัดสุทัศนเทพวราราม	รองประธานคณะทำงาน
๕.	พระเทพปริยัติสุธี	วัดบพิตรพิมุข	รองประธานคณะทำงาน
๖.	พระเทพปริยัติเมธี	วัดชลประทานรังสฤษฎ์	รองประธานคณะทำงาน
๗.	พระเทพปริยัติมุนี	วัดทองนพคุณ	คณะทำงาน
๘.	พระราชเมธี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๙.	พระราชวรมุนี	วัดดุสิดาราม	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชวิสุทธิโมลี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๑.	พระราชวรเมธี	วัดเทพธิดาราม	คณะทำงาน
๑๒.	พระราชวิสุทธิดิลก	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๓.	พระเมธีธรรมานันท์	วัดไร่ขิง	คณะทำงาน
๑๔.	พระเมธีปริยัติวิบูล	วัดสามพระยา	คณะทำงาน
๑๕.	พระเมธีวราลงกรณ์	วัดชนะสงคราม	คณะทำงาน
๑๖.	พระสุธีรัตนาภรณ์	วัดสุทัศนเทพวราราม	คณะทำงาน
๑๗.	พระศรีปริยัติโมลี	วัดราชนัดดาราม	คณะทำงาน
๑๘.	พระกิตติสารเมธี	วัดดาวดึงษาราม	คณะทำงานและเลขานุการ

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

๑๙. พระมหาอิทธิยาวุธ ธีรวโร ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๐. พระมหาวัชระ จิตวณฺโณ ป.ธ. ๙ วัดสามพระยา คณะทำงาน
และผู้ช่วยเลขานุการ

๒๑. พระมหาชลอ ปิยาจาโร ป.ธ. ๙ วัดชนะสงคราม คณะทำงาน

๒๒. พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม ป.ธ. ๙ วัดดุสิดาราม คณะทำงาน

๒๓. พระมหาอุดม สารเมธี ป.ธ. ๙ วัดทองนพคุณ คณะทำงาน

๒๔. นายประสิทธิ์ แสงทับ นักวิชาการภาษาโบราณ ๘ คณะทำงาน

๒๕. นายสำรวย นักการเรียน นักวรรณศิลป์ ๗ คณะทำงาน

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก*

๑.	พระวิสุทธิวงศาจารย์			วัดปากน้ำ	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมปัญญาภรณ์			วัดปากน้ำ	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระราชวิริยาลังการ			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๔.	พระราชสุตาภรณ์			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๕.	พระปริยัติกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๖.	พระปิฎกโกศล			วัดปากน้ำ	คณะทำงานและเลขานุการ
๗.	พระวิเชียรกวี			วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๘.	พระมหามนตรี	ขนฺติสาโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๙.	พระมหาประนอม	กิตฺติปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๐.	พระมหาสมจินต์	สมฺมาปญฺโญ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๑.	พระมหาบุญชู	กิตฺติโชติโก	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๒.	พระมหาจรัญ	วิจารณเมธี	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๓.	พระมหาทองดี	ปญฺญาวชิโร	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๔.	พระมหาเสนาะ	กิตฺติเสโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๕.	พระมหาครรชิต	สุชิตคนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๖.	พระมหาวัฒน์พร	อภิวฑฺฒโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๗.	พระมหาชำนาญ	มหาชาโน	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาหวน	ยสาโส	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน
๑๙.	พระมหาสมาน	มโนพนฺโธ	ป.ธ. ๙	วัดปากน้ำ	คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๑๗/๒๕๔๕** มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก*

๑.	พระพรหมโมลี	วัดพิชยญาติการาม	ประธานคณะทำงาน
๒.	พระธรรมเจดีย์	วัดกัลยาณมิตร	รองประธานคณะทำงาน
๓.	พระเทพเวที	วัดอนงคาราม	รองประธานคณะทำงาน
๔.	พระธรรมไตรโลกาจารย์	วัดราชประดิษฐ์ฯ	คณะทำงาน
๕.	พระเทพรัตนโมลี	วัดหงส์รัตนาราม	คณะทำงาน
๖.	พระเทพโสภณ	วัดราชบุรณะ	คณะทำงาน
๗.	พระเทพเมธี	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงาน
๘.	พระราชปริยัติวิลก	วัดประยุรวงศาวาส	คณะทำงาน
๙.	พระราชเวที	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๐.	พระราชปฏิภาณโสภณ	วัดราชโอรสาราม	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๑.	พระราชสิทธิมุนี	วัดมหาธาตุฯ	คณะทำงาน
๑๒.	พระสุธีธรรมนุวัตร	วัดพระเชตุพนฯ	คณะทำงาน
๑๓.	พระศรีวิสุทธิโกศล	วัดเพชรสมุทร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔.	พระวิสุทธิธีรพงศ์	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕.	พระศรีศาสนวงศ์	วัดอรุณราชวราราม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖.	พระมหาบุญเทียม ญาณินฺโท ป.ธ. ๘	วัดพิชยญาติการาม	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๗.	พระมหาสมลักษณ์ คนฺธสาโร ป.ธ. ๘	วัดท่ามะโอ	คณะทำงาน
๑๘.	พระมหาประนอม ธมฺมาลงฺกาโร ป.ธ. ๖	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๑๙.	พระครูธรรมธรสุมนต์ นนฺทิโก	วัดจากแดง	คณะทำงาน
๒๐.	นายนิมิตร โพธิพัฒน์		คณะทำงาน
๒๑.	ผศ. เวทย์ บรรณกรกุล		คณะทำงาน

---

* **มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่** ๑๗/๒๕๔๕ มติที่ ๓๗๒/๒๕๔๙ เรื่อง รายงานผลการดำเนินงานของคณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์พระไตรปิฎกฯ เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี ลงนามแต่งตั้งโดย สมเด็จพระพุฒาจารย์ ประธานคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช

พระไตรปิฎกฉบับเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี
พุทธศักราช ๒๕๔๙

เจ้าของ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ผู้จัดทำ คณะกรรมการพิจารณาตรวจต้นฉบับและจัดพิมพ์
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระวินัยปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระสุตตันตปิฎก
คณะทำงานพิจารณาตรวจต้นฉบับพระอภิธรรมปิฎก
คณะอนุกรรมการประจำศูนย์ประสานงานกลาง

ที่ปรึกษา พระพรหมสุธี วัดสระเกศ
พระธรรมกิตติเมธี วัดสัมพันธวงศาราม
พระธรรมวรเมธี วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม

บรรณาธิการ พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตฺโต ป.ธ. ๙)

คณะบรรณาธิการ/ประสานงาน
พระศรีรัชมงคลเมธี (ประนต กิตฺติวฑฺฒโน ป.ธ. ๙)
พระปริยัติกวี (สุบิน ธีรวโส ป.ธ. ๙)
นายวิชัย ธรรมเจริญ ป.ธ. ๙
นายบุญสืบ อินสาร ป.ธ. ๙
นายบุญเชิด กิตติธรางกูร ป.ธ. ๙
นายแก้ว ชิดตะขบ ป.ธ. ๙

พิมพ์ที่ บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
๖๕/๑๖ ถนนชัยพฤกษ์ เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทร. ๐-๒๔๒๒-๙๐๐๐
โทรสาร ๐-๒๔๓๓-๒๗๔๒, ๐-๒๔๓๔-๑๓๘๕